Sven Wimnell 10 maj 2021
Förstamajtal, välfärdspolitik och några sena artiklar i aktuella konflikter. Debattartiklar 4 - 9 maj 2021. Utrikes och inrikes artiklar 1 - 7 (5) maj.

http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzy25.pdf

Sven Wimnell 10 maj 2021
Förstamajtal, välfärdspolitik och några sena artiklar i aktuella konflikter. Debattartiklar 4 - 9 maj 2021.
Utrikes och inrikes artiklar 1 - 7 (5) maj.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzy25.pdf

Sida Innehåll

4 **Kapitel 1: Förstamajtal, välfärdspolitik och några sena artiklar i aktuella konflikter.**

5 Stefan Löfvens första maj-tal 2021
11 Tal av LOs ordförande Susanna Gideonsson första maj 2021.
16 Socialdemokraterna har hållit förstamajtal varje år sedan partiet bildades 1889.
17 Förhållandena i Världen och i Sverige ändras varje dag.
17 Inrikesartiklar

18 Välfärdspolitik i hushållen. Områden 640-649.
19 Inkomstskatterna för de lägsta inkomsterna måste förbättras.
20 Vänsterpartiets budgetmotion.
20 Exempel om pensionär med fritidshus.
21 Regeln om att 15 % av förmögenheter ska tas upp som inkomst vid beräkning av bostadstillägg och bostadsbidrag o d bör avskaffas. Regeln bör avskaffas för pensionärernas bostadstillägg och för bostadsbidrag o d till personer med och utan barn.
21 Statsminister Stefan Löfven (S) säger nej till en ny fastighetsskatt
22 Regeringen och alla som sysslar med politik måste förstå, att inkomstskattesystemen 1970 och 1990 inte är efter skatteförmåga utan är kompromisser där tonvikten ligger på den vertikala fördelningen.
23 2021. Förvärvsarbetande icke-pensionärer utan barn. Överskott och underskott i hushållbudgeterna.
24 Kompensation vid de lägsta inkomsterna för alltför höga inkomstskatter till följd av låga grundavdrag.
25 Bostadsbidrag för barnlösa i åldrar över 29 år upp till pensionsåldrar.

26 Befolkningsstorlek per kommun
26 **http://wimnell.com/omr36-39zzzzze.pdf** adress till bostadstyper, Trångboddhet.

27 Per Bolund: ”För mig är det här en ödesstund”
30. De 17 globala målen . Agenda 2030
34 Löfven, erkänn att du har gett upp målet i Parisavtalet.
37 Fem avgörande satsningar för fossilfri konkurrenskraft.
43 Vattenfalls omställning riskerar att öka utsläppen och skogsavverkningen.
49 Nytt prisrekord i EU för klimatutsläpp.
51 Fråga inte vad skogen kan göra för dig, utan vad du kan göra för skogen.
57 Metanutsläpp har snabbast effekt.
61 Ökat tryck på regeringen om förvar
62 Kommentar. Den svenska klimatproblemen bör ses i globalt perspektiv.

63 Ygeman om bristande täckning: Telias ansvar
67 Baylan riktar hård kritik mot Telia och egna myndigheter.

70 Stort symbolvärde när M, L och KD lägger fram förslag med SD
73 Åkesson: Långt ifrån vår ambitionsnivå.
75 Ewa Stenberg: Nytt drag och nya lag i partiledardebatten
78 Vad tror S Kristersson menade?

80 Ledare: Vill M inte ha ett block med SD är det dags att visa det
83 Ta Stefan Löfvens utsträckta hand om att slopa kötiderna.
85 Johan Croneman: Löje-väckande att se hur M, KD och L tror sig ha koll på sina nya kompisar
88 C backar regeringens migrationslag
88 Moderaterna kastar sten i glashus i migrationsdebatten.

90 Barn får vänta trots att deras vaccin snart kan bli godkänt.
94 Så många har blivit sjuka i covid efter vaccinationen.
95 Allt fler barn och unga som drabbas.
97 Experter: Då kan vi se slutet på pandemin,
100 Ministern kallar regioner till möte – vill se fler vaccinerade.
104 En miljon smittade – men stort mörkertal.

107 Bostäder handlar om värdighet.
108 Inför en rättviseskatt på inkomster över en miljon.
115 Risk att arbetslösa placeras i fel åtgärd av ny robot
120 AI-chefen vill att handläggarna ska lägga sig i mindre.

124 Några korta kommentarer om boende, LO-s skatteförslag och arbetsförmedling.
131 Ministerns oro: Stor risk att många människor drabbas hårt.

137 **Kapitel 2 : Debattartiklar i DN 4 - 9 maj**

168 **Utrikes och inrikes DN-artiklar 1-7 (5) 2021**

169 **Utrikes DN-artiklar om USA 1 - 7 maj 2021**

204 **Utrikes DN-artiklar utom USA 1 - 7 maj 2021**

437 **Inrikes DN-artiklar 1 - 7(5) maj 2021**

438 Riksdagen och politiska partier

470 Statsrådsberedningen och statsministern

478 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

530 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

576 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

630 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

834 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

923 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

983 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

991 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 1011

Kapitel 1: Förstamaj-tal, välfärdspolitik och några sena artiklar i aktuella konflikter.

Stefan Löfvens första maj-tal 2021

Det talade ordet gäller.

Vänner,

I 131 år har svenska socialdemokrater firat den här dagen – i krigstid och fredstid, under krisår och under välståndsår.

Det här är det andra året på rad som vi firar Första maj på det här sättet.

Utan folksamlingar, utan demonstrationståg, utan plakat och fanor och utan tal i en park eller på ett torg.

Det känns konstigt. Jag saknar det.

Tillsammans har vi genomlevt kanske den värsta pandemin på ett sekel. Tillsammans har vi genomlevt den största ekonomiska krisen på 30 år. Tillsammans har vi tvingats uppleva hur över 3 miljoner av våra medmänniskor i världen avlidit i en sjukdom som tills nyligen var okänd.

Tillsammans har vi sörjt vänner och familjemedlemmar som inte längre är med oss.

Vi mötte krisen tillsammans och när vi nu ska lyfta vårt land ur krisen så är det precis så vi ska göra det.

Vi ska framåt – tillsammans.

***

Att vi kan ta oss framåt kan vi tacka vaccinerna mot covid-19 för.

För ett år sedan fanns de inte, nu har över 2,5 miljoner svenskar fått sin första dos. Allt snabbare får allt fler vaccin och spruta för spruta bryter vi covid-19:s grepp om vårt land, om världen. Vaccinerna är framstegsgarantin och vägen ur krisen. Vaccinerna låter oss planera för framtiden.

***

Vänner,

Vi socialdemokrater firar första maj 2021 under parollen ”Välfärden först”.

Jag tror att också människor som inte röstar på vårt parti kan ställa sig bakom det.

Nu om inte förr har många insett hur viktigt det är med välfärd som fungerar, som får kosta, som är ordentligt bemannad, som erbjuder de anställda bra arbetsvillkor och trygghet för alla. Årtionden av vinstjakt och kostnadspress i välfärden har nått vägs ände. När allt mer av vardagslivet underkastats marknadens logik så har sociala band försvagats och samhällen delats upp. När egennyttan satts före gemensamma behov gick något förlorat. Men nu vi hör inte längre någon tala om att välfärden borde rustas ned. Skällsorden riktade mot vår samhällsmodell har tonat bort.

Det råder – kort sagt – ett nytt politiskt läge.

Ja, coronakrisen har gjort det tydligt vilka brister vårt samhällsbygge har.

***

För socialdemokratin är det här ingen nyhet.

I valet 2014 var vårt budskap att Sverige är ett bra land men att samhällsväven tänjts till bristningsgränsen.

Vi sa så för att vi visste att under lång tid hade det gemensamma fått stå tillbaka. Vi sa så för att Sverige hade slarvat med det som måste vara det viktigaste i en välfärdsstat: välfärden. Det är därför vi sedan vi bildade regering har gjort historiska satsningar på just välfärden. Det är därför det i dag jobbar 100 000 fler i skola, vård och omsorg. Det är därför vi arbetar för att den med hemtjänst ska få en fast omsorgskontakt. Vi förbättrar villkoren för de anställda inom äldreomsorgen genom att erbjuda heltid och utbildning på betald arbetstid. Vi skyddar yrkestiteln undersköterska för att få fler att söka sig till yrket.

Vi har stärkt cancervården, ambulanssjukvården, förlossningsvården och jobbar för att se till att fler personer har ska få en fast läkarkontakt. Det här är satsningar på framtiden, för att samhället ska vara starkt – så att människor slipper vara svaga. Varje person i vårt land ska kunna lita på Sverige. Och det oavsett om man bor i glesbygd, förort, storstad eller landsbygd.

Du ska kunna lita på att när du behöver hjälp och stöd så får du det. När du blir gammal, när du blir sjuk, när du blir av med jobbet. Välfärden kommer först.

För att människor som känner trygghet är inte rädda för det nya. För att människor som känner trygghet tar ett steg framåt och prövar sina vingar.

***

Vänner,

I en ekonomisk kris så slits ofta tryggheten itu för människor.

Jag vet – inte minst sedan min tid inom i IF Metall – att när kriser slår till så är det vanliga löntagares arbeten och hem som får ta smällen.

Det är ofta de som arbetar hårt, gör sitt, ställer upp och sliter som får bära tyngst.

Det är ofta byggnadsarbetarna, sjuksköterskorna, lärarna, industriarbetarna, undersköteterskorna, butiksanställda – ja, alla löntagare – och småföretagarna som får göra störst uppoffringar.

Så behöver det inte vara.

Under den här krisen har regeringen levererat politik som värnar löntagare och företag.

Vi har byggt ut systemet med korttidspermitteringar så att man som anställd kan gå ner i arbetstid under en period men behålla en stor del av sin lön. För människor som ändå blivit uppsagda har vi gjort satsningar för att man ska komma i arbete eller få en utbildning,

Vi har skyddat löntagare från privatekonomisk ruin genom att förstärka a-kassan.

I budgeten för 2021 gjorde vi satsningar som sammanlagt motsvarar 75 000 fler jobb redan i år. Sedan vi tog över 2014 och under hela denna kris har regeringen bedrivit en konsekvent jobbpolitik. När

krisen slog till hade vi den lägsta statsskulden sedan 1977 och 350 000 fler hade kommit i arbete jämfört med när vi tillträdde.

När vi nu ska återstarta Sverige igen, när vi tagit oss igenom pandemin, då ska en sak stå klar:

Det är de miljoner människor som varje dag går till jobbet som får hjulen att snurra i vårt land.

Hjulen snurrar tack vare människors hårda arbete. Hjulen snurrar tack vare att människor visar disciplin och pålitlighet. Hjulen snurrar tack vare att människor gör sin plikt och bidrar till det gemensamma. Det är därför återstarten kommer ha fokus på jobben. Det är bara när alla som kan arbeta arbetar som vi kan förstärka och bygga ut välfärden. Det är bara när alla som kan arbeta arbetar som vi kan snabba på den nödvändiga klimatomställningen. Det är bara när alla som kan arbeta arbetar som vi har råd med fler poliser och bättre förebyggande, sociala åtgärder mot kriminaliteten.

***

Vänner, Att ha ett arbete ger självrespekt. Att se sina föräldrar gå till arbetet ger framtidstro. Kampen för jobben är en kamp mot missmod, utanförskap och desperation. Kampen för jobben är en kamp för välfärden och jämlikheten. Det är en kamp för individens frihet. För sammanhållningen. Det är en kamp som socialdemokratin alltid kommer att leda.

***

Det finns ett ögonblick, i nästan varje vuxen människas liv.

Jag tror du har känt det själv. När du gjort något på jobbet, som du inte bara var nöjd med – utan till och med stolt. Det kan bekräftas i ett uppmuntrande ord. Ett bra resultat. En känsla av lycka vid dagens slut.

Det du känner då, är anledningen till att ett jobb är mer än en lön, mer än prestige och position. Det du känner är arbetets värde.

När jag var 14 år fick jag mitt första sommarjobb. Jag röjde sly längs vägarna i Ådalen och det var varmt och det var snårigt. Trots att mitt enda verktyg var en röjkniv, trots att klockan ringde tidigt på morgonen, så hade jag fått chansen.

Till en egen lön, till ett steg in i vuxenlivet, till friheten att forma mitt eget liv. Alla borde få känna så och det är därför den växande ungdomsarbetslösheten och de många inställda sommarjobben i pandemins spår är så oroande. När unga går sysslolösa, när ungas inträde på arbetsmarknaden fördröjs, då urholkas framtidstron. Erfarenheterna från finanskrisen talar sitt tydliga språk. De satsningar som inte görs på unga i en kris får vi betala senare.

Men tillsammans kan vi ge unga möjligheten att ta sina första steg in i arbetslivet. Varje ung människa ska ges möjlighet att känna arbetets värde. Det är därför vi nu kraftsamlar för att pressa tillbaka arbetslösheten – inte minst bland unga människor.

Vi beslutar om ett nytt jobbpaket med 22 000 nya vägar till jobb för unga. Och den som redan står långt från arbetsmarknaden ska få en kortare väg till jobb genom en satsning där yrkesutbildning kan kombineras med utbildning i att lära sig svenska.

Vuxna som behöver omställning ska hitta ett nytt arbete där kunskaperna från deras tidigare arbetsliv kommer till nytta.

Vi gör dessutom en särskild satsning på för att fler arbetslösa ska kunna få subventionerade anställningar, ett första jobb och en väg in på arbetsmarknaden.

Det här är ett jobbpaket för arbete och trygghet. Det är ett jobbpaket för att fler ska få makten att forma sitt eget liv.

***

Vänner, Klimatförändringarna är vår tids ödesfråga och kommer att förändra tillvaron i Stockholm och Shanghai, Skutskär och Santiago. Alla kommer påverkas – men 10 procent av världens befolkning orsakar genom sin konsumtion närmare hälften av världens utsläpp. Den rikaste tiondelen i Sverige släpper ut sju gånger mer än den fattigaste. Klimatförändringarna är orättvisa i praktiken och därför ska omställningen vara rättvis i praktiken. Sveriges välstånd är byggt på hög tillväxt, hög sysselsättning och snabb omställning från gammal teknik till nya jobb. Det har lagt grunden till vårt välfärdssamhälle. Nu är vi mitt i nästa steg. På väg mot att bygga Sverige till världens första fossilfria välfärdsland. När vi pressar ned utsläppen lägger vi också grunden till nya exportframgångar och nya jobb här.

Klimatomställningen är ett samhällsbygge som vi bara kan klara tillsammans. Den är bara möjlig om alla får stöd att ställa om och ta de nya jobb som växer fram.

Det är därför vi lagt grunden med tydliga mål och en lag som tvingar alla regeringar att prioritera klimatet.

Det är därför vi gör de största investeringarna i miljö och klimat någonsin. Det är därför vi har sjösatt industriklivet som snabbar på industrins omställning, ger nya exportframgångar och säkrar svenska jobb.

***

När vi vann valet 2014 talade vi om att nyindustrialisera Sverige. Nu händer det.

Företag flyttar hem produktion och helt nya industrier etableras, inte minst i Skellefteå, Gällivare, Luleå och Boden.

Här är man till exempel igång med att tillverka fossilfritt järn och stål. Här byggs jättelika batterifabriker.

Men en klimatomställning handlar inte bara om teknik och investeringar. Det handlar lika mycket om rättvisa, trygghet och fördelning av resurser. Det är därför socialdemokratin kommer leda omställningen.

Vi är en rörelse som inte bara sätter ambitiösa mål utan också har politik som sätter kraft bakom orden. Ingen ska behöva frukta klimatomställningen. Alla ska kunna vara med på resan.

Det är smart – men att värna mänskligheten och vår planets överlevnad är också vår plikt och skyldighet.

***

Vänner,

Vi socialdemokrater vet att grunden för ett starkt och jämlikt samhälle läggs i skolan. Men under några årtionden har marknaden i hög grad

fått ta över kontrollen över skolans utveckling. En låt-gå-attityd har fått breda ut sig. Elever ses som kunder och lärarrollen ses av många av många som en sorts handledare och underleverantör av betyg. Kunskapsuppdraget har urholkats. Där kan vi snacka om flumskola. Och skolsystemet – och detta är kanske det allra allvarligaste – började öka klyftorna i samhället i stället för att motverka dem. I regeringsställning har vi därför steg för steg lagt om politiken. Vi har satsat stort på skolan och elever, lärare, skolledare har tillsammans vänt skolresultaten. Fler elever lär sig nu mer.

Men ska kunskapsresultaten fortsätta uppåt, ska Sverige åter ha en av världens bästa skolor – ja då behöver vi stärka jämlikheten. Nu ser regeringen bland annat till att alla skolor ska ha fokus på kunskap och bildning. Skolor med stora brister ska stänga. Oseriösa aktörer ska inte få driva skola. Inga nya religiösa friskolor ska få starta. Vi ser till att skolan är som starkast där utmaningarna är som tuffast. Mer resurser och statligt stöd ska gå dit det behövs bäst.

Men det räcker inte.

Sverige behöver göra upp med marknadsstyrningen och återupprätta skolan som en gemensam samhällsinstitution. Den segregerade skolan skapar bara förlorare. Men en skola där aktiemäklarens dotter är bänkgranne med lokalvårdarens son är bra för sammanhållningen och tilliten i samhället. Där kan ungarna bli kompisar, bli kära i varandra, bråka och bli sams.

I dag delas eleverna upp mellan olika skolor. Det beror bland annat på dagens orättvisa utformning av skolvalet, där friskolor får använda sig av egna köer. Det är otroligt orättvist och gör att platser redan är paxade när det är dags för de flesta att välja skola. Det gör att den elev som är född sent på året eller flyttar över en kommun- eller landsgräns i praktiken är diskvalificerad från att få en plats. Ett sådant system går inte att försvara.

Och så länge kötid finns – kort eller lång – så kommer den elev som har föräldrar som arbetar vid en dator ha fördel i skolvalet framför den vars föräldrar sliter i vården eller kör buss.

Dagens kösystem kan bara beskrivas på ett sätt: ett ofritt och orättvist skolval. Detta, vänner, vill vi ändra på. Elever ska kunna välja skola, men skolor ska inte kunna välja elever! Därför ska en gemensam antagning införas där alla skolor ingår – både kommunala och fristående – och kötid ska inte få vara ett urvalskriterium.

Samtidigt har vi ett skolpengssystem som överkompenserar friskolorna på den kommunala skolans bekostnad. Kommunerna har en lagstadgad skyldighet att garantera att alla barn kan erbjudas en skolplats och kunna ta emot nyinflyttade barn. Det kostar pengar. Ändå ersätts friskolorna med miljoner för detta – för ett ansvar de inte har!

Därför vill vi socialdemokrater se till att lika villkor ska gälla.

Vi måste sluta överkompensera friskolor med skattepengar för ett ansvar de enligt lagen inte har. På så vis kan mer resurser gå till de elever som behöver det bäst.

Alla skolor ska vara bra skolor. Det är var och ens ansträngning som ska avgöra vilka kunskaper man får med sig i livet – inte var man bor eller vilka föräldrar man råkar födas med. Det är så vi bygger framtidstro och hopp.

***

Vänner,

Vad gör det med ett barn som får se sin mamma bli slagen? Att kanske se sin pappa – gång efter gång – misshandla mamma? Hur många knytnävsslag tvingas barnet själv ta emot? Vilka spår sätter våld hos en liten människa?

De tankarna har inte lämnat mig under de senaste veckorna, efter alla skakande rapporter om kvinnor som mördats av män som står dem nära. De senaste fyra åren har i snitt 15 kvinnor årligen dödats av en närstående i en parrelation. Förra året polisanmäldes ungefär 13 500 misshandelsbrott mot kvinnor där gärningspersonen var hennes partner. Mörkertalet är stort men bakom alla siffror finns en mamma, en dotter, en arbetskamrat eller vän. De män som utsätter kvinnor för dessa avskyvärda brott ska straffas. Rädslan som får kvinnor att begränsa sina liv är ett gift som vi ska utrota.

Regeringen har två huvudprioriteringar inom kriminalpolitiken. Det ena är att stoppa gängkriminaliteten och bryta nyrekryteringen. Den andra är att stoppa mäns våld mot kvinnor. Det krävs ett långsiktigt arbete som vi påbörjade redan förra mandatperioden.

Därför genomför regeringen den största utbyggnaden av polisen någonsin. Vi skärper straffen för den här typen av sexualbrott. Vi har skärpt straffen för mord och andra grova våldsbrott. De statliga anslagen till kvinnojourerna har ökat från 25 miljoner kronor 2015 till 150 miljoner kronor 2020. Vi har infört den strängaste sexualbrottslagstiftningen någonsin. Vi har föreslagit ett barnfridsbrott, som innebär ett särskilt straff för den man som slår sin sambo eller fru inför barnen.

Och förra veckan kunde vi berätta att vi tar fram ett lagförslag om att skärpa minimistraffet för grov kvinnofridskränkning till ett års fängelse. Fotboja blir en möjlig första åtgärd vid utvidgat kontaktförbud och det blir skärpta straff vid överträdelse av kontaktförbud. Vi gör mycket - men det räcker inte.

Det måste göras mer.

Jag har gett jämställdhetsminister Märta Stenevi, justitieminister Morgan Johansson och inrikesminister Mikael Damberg i uppdrag att intensifiera regeringens arbete och föreslå ytterligare åtgärder för att bekämpa mäns våld mot kvinnor. Men du och jag måste göra mer.

För våra mammor, systrar, döttrar, arbetskamrater och vänner. För barnen. Vänd inte bort blicken, slå larm, agera. Räck ut en hand. Säg ifrån. Ring på, fråga hur allt är, erbjud en fristad. Ring polisen. Så kan vi rädda liv.

Och framför allt: sprid sunda värderingar – inte minst till små pojkar. Manlighet är inte slag, våld och förnedring. Manlighet är respekt, ömhet och vänlighet.

***

Vänner,

Vi människor vill göra gott. Vi vill ha ett sammanhang. Vi vill finnas där för varandra. Det tycker jag blivit tydligt under den här pandemin. Det vi sett under det här långa coronaåret är hur ideal som medmänsklighet och solidaritet ser ut i praktiken. Vi har sett hur starkt Sverige är när enskilda människor ställer upp för varandra.

Den kraften ska vi använda nu, när vi lyfter Sverige ur krisen, när vi blickar mot framtiden, när hjulen ska börja snurra.

Vi ska framåt – tillsammans. Tack för att ni lyssnat.

Uppdaterades senaste: 30 april 2021

Tal av LOs ordförande Susanna Gideonsson första maj 2021.

Publicerad 2021-05-01 Uppdaterad 2021-05-01

Det talade ordet gäller

Vänner,

Idag firar vi Första Maj igen, arbetarnas högtidsdag.
Det är en dag som brukar präglas av stora linjer och stora visioner.

Men jag vill börja i en annan ände.

Jag vill börja på femte våningen på Sollefteå sjukhus.

Där jobbar undersköterskan Pia.
På LOs hemsida berättar hon om sina nattpass.

Hon berättar om hur månljuset ibland
ger Ångermanälven en silverränna.

Men också om hur det är,
att ständigt vara nära patienten under pandemin.

Samtidigt, i Stockholm,
arbetar Viktor med kundservice i tunnelbanan.
Han träffar varje dag de tusentals som måste ta sig till jobbet.

Och under tiden, i Mölndal,

är butiksbiträdet Mia orolig för att bli smittad.
För vid kassan, när det är kö och kunderna är stressade,
är det inte alltid lätt att hålla avstånd.

Pia, Viktor och Mia är tre av en och en halv miljon medlemmar i LO-förbunden.

För dom har problemen det senaste året inte handlat om var det höj- och sänkbara skrivbordet ska rymmas hemma.

Eller hur man ska få Zoom att fungera vid jobbmöten.

För dom har inte kunnat jobba hemma.

Dom har jobbat på som vanligt,
träffa sina arbetskamrater och fått trängas i bussar och tunnelbana på väg till och från jobbet.

Ändå har jag ibland hört en del säga att vi inte längre lever i ett klassamhälle.
Att arbetarklassen inte längre finns.

Men det är någon som har tillverkat det där skrivbordet,
som kör hem din hämtmat,
och som packar varorna du beställt på Internet.

Det är någon som hämtar dina sopor och tar hand om dina gamla föräldrar.

Det är någon som städar dina barns skola, serverar maten på restaurangen
och som lagar din bil.

Det är arbetare.
Det är arbetarklassen.

LO-förbundens medlemmar.

Och nu har de i ett år stått i frontlinjen i kampen mot viruset.
Det gör dom fortfarande.

Dom kräver inte hjältestatus för det.
Dom kräver inte applåder som tack.

Men dom vill ha respekt.

Dom vill ha bra betalt, en bra arbetsmiljö och bra arbetsvillkor.
Dom vill ha en sjukförsäkring som fungerar om de blir sjuka.
Dom vill ha en a-kassa som ger trygghet om jobbet försvinner.

Och vet ni, vad?

Det är inte för mycket begärt!

***

Vänner,

För ett år sedan förstamajtalade jag som ordförande i Handelsanställdas förbund.

Då berättade jag om hur jag mött medlemmar som sover med mobilen i handen för att snabbt kunna svara om chefen smsar.

Anställda som börjat gråta ibland när telefonen vibrerar. För att dom hoppades på en enda chans att få vara lediga och vila upp kroppen.

Men dom vågar inte säga nej till ännu ett jobbpass. För tänk om arbetsgivaren då skulle sluta smsa så att det inte blir några mer tider.

Ja, förr stod vi med mössan i hand, idag är det mobilen.

Daglönarna är tillbaka.

Otryggheten har blivit det nya normala.

Och detta gäller inte bara medlemmar i Handels.
Så ser verkligheten ut för många av LO-förbundens medlemmar.

Vänner,

Det är nog nu! Vi måste få bort dom otrygga anställningarna.

När vi återstartar Sverige efter pandemin måste vi prioritera trygga jobb!

***

Samtidigt är det allt för många som inte har något jobb överhuvudtaget.

Och dom har blivit fler under pandemin.

Nu har nästan 200 000 personer varit arbetslösa i mer än tolv månader.

De måste få ett jobb eller komma i utbildning.

Vi får aldrig vänja oss vid massarbetslöshet!
Vi måste satsa på arbetsmarknadspolitiken.
Vi måste anställa fler i välfärden.
Och vi måste investera i bostäder, infrastruktur och grön teknik.

Ska investeringar ge fler och trygga jobb måste dom ske med seriösa företag
och schyssta villkor.

Det måste gälla i allt vi gör.

Vi ska se till,
att allt från fönsterputs,
till stora offentliga upphandlingar,
sker med ansvar för att kollektivavtal finns eller tecknas.

När vi återstartar Sverige efter pandemin måste vi prioritera full sysselsättning och schyssta villkor!

***

Pandemin har också satt ojämlikheten i blixtbelysning.

Klyftorna är stora. Och dom har vuxit i årtionden.

Vi måste på allvar vända den här utvecklingen.
Det krävs omtag av skattesystemet, förbättrade socialförsäkringar och högre pensioner.
Jag vill SÄRSKILT lyfta frågan om pensionerna.

När politikerna beslutade att höja pensionsåldern lovade de samtidigt att förbättra arbetsmiljön.

DET har vi knappt sett röken av.

Fortfarande drabbas alltför många av LO-förbundens medlemmar av olyckor och sjukdom som orsakats av arbetet.

Det handlar om högt tempo, låg bemanning, mer arbete på udda tider, ensidiga rörelser och fler som är utsatta för hot och våld.

Mitt besked är TYDLIGT:

Vi kan INTE ställa oss bakom höjd pensionsålder så länge inte tryggheten stärks för LO-förbundens medlemmar. Både på och utanför jobbet.

• För det första, måste arbetslivet bli hållbart. Ingen ska bli sjuk av sitt jobb.

• För det andra, måste det bli lättare att få sjukersättning för den som slitit ut sig på jobbet och inte kan jobba till ordinarie pensionsålder.

• För det tredje, måste pensionsavgifterna höjas. Den sammanlagda pensionen ska vara minst 72 procent av lönen.

Politikerna måste skärpa sig!
Den som slitit i ett helt liv ska inte tvingas till fattigdom!
Även en vanlig arbetare ska ha värdig pension!

När vi återstartar Sverige efter pandemin MÅSTE vi prioritera minskade klyftor och ökad jämlikhet!

***

Vänner,

Coronapandemin är en global kris.

Människor i flyktingläger, kan inte isolera sig.

Dom som bor i kåkstäder, kan inte hålla avstånd.
Och det finns sällan rent vatten att tvätta händerna i.

I pandemins spår angrips också demokratin.

Vi har redan sett hur auktoritära ledare använt viruset som ursäkt, för att attackera fackliga och andra mänskliga rättigheter.

Därför skickar vi idag,
från svensk fackföreningsrörelse,
en solidaritetens hälsning till våra kamrater över hela världen.

Till det fria facket
HKCTU i Hongkong,
som vägrar ge upp kampen att fritt få organisera sig fackligt,

trots en regim,
som tar sig rätten att hota sin egen befolkning.

Till det oberoende facket
BKDP
i Belarus, som nu fortsätter kampen för mänskliga rättigheter i Europas sista diktatur.

Och till den fackliga centralorganisationen CTUM
i Myanmar,
som tillsammans med övriga folket riskerar sina liv och sin frihet i kampen mot militärdiktaturen.

***

Vänner,

Ensam är du inte stark.
Stark är du bara tillsammans.

Det är ingen annan som förändrar världen åt oss.
Vi måste göra det själva.
Och vi gör det bäst tillsammans.

Så när det här mötet är över och vardagen börjar igen,
gör det DU kan,
där DU är.

Prata med vänner och kamrater.
Gå med i en förening där du bor.
Gå med i ett politiskt parti.

För mig är Socialdemokraterna det självklara valet.
Det parti vi arbetare en gång skapade för att göra vår röst hörd i samhället.

Och om du inte redan är med i facket
– se till att bli det!
Vi behöver fler medlemmar som är med och förändrar,
både på jobbet och i samhället.

För nu hänger det på oss!

Det hänger på oss om vi blir många som deltar i det fackliga och politiska arbetet.

Det hänger på oss att vi blir många som skaffar oss kunskap och som är med och påverkar.

Det hänger på oss om vi ska bygga vårt land utifrån värderingarna om arbete, trygghet och jämlikhet.

Tack ska ni ha!

Socialdemokraterna har hållit förstamajtal varje år sedan partiet bildades 1889

Det första krävde åtta timmars arbetsdag sex dagar i veckan och demokratisk rösträtt för alla. De var avklarat för hundra år sedan.

Sedan har kraven ökat. Människorna på jordklotet är nu omkring åtta miljarder och i Sverige omring tio miljoner. Människorna har missbrukat världen och har försämrat klimatet så att jordklotet kan bli obeboeligt om människorna inte ändrar livsstil. Växt- och djuliv kan utrotas.

Människorna har haft skriftspråk i fem tusen år och kunde beskriva hur det var. Mer utvecklade tankar om världen av det vi kallar filosofer började för omkring 2500 år sedan.

Det vi kallar Forntiden tog slut när det stora Romarriket i södra Europa gick under cirka 500 år efter vår tideräknings början. Sedan kom Medeltiden som dominerades av religioner tusen år och från 1500-talet nya tiden. Religioneras dominans började upphöra i slutet av 1800-talet då industrialismen var igång.

Industrierna medförde dåliga förhållanden för arbetarklassen och ledde till socialdemokraternas framgångar.

De senaste hundra åren har mänskligheten fått bättre levnadsförhållanden men till priset av försämringar i klimatet.

Alla i världen måste nu samarbeta för att bättra det som brustit.

Förhållandena i Världen och i Sverige ändras varje dag.

I projektet om samhällsplaneringens problem, wimnell.com, redovisas förhållandena i sammanställningar av tidningsartiklar enligt följande:

Utrikesartiklar om USA
Utrikesartiklar om världen utom USA
Inrikesartiklar

De inrikes artiklarna kan vanligen klasificeras på flera olika sätt och klassificeras på det sätt som för tillfället ligger nämast till hands.

Det största området är det för hälsa och hushåll. Det innehåller också problem med coronasjukdomen.

Artiklar som gäller det sista området om de 21 länsstyrelserna, 21 regionerna och 290 kommunerna finns vanligen inte, deras verksamheter kan ingå i de andra områdena.

En lång sammanställning om samhällsplaneringens problem finns i
Sven Wimnell 22 april 2021: Levnadskostnader 2021, skatter, skattefördelning, några samhällsproblem. vårbudget. Debattartiklar i DN 18-22 april 2021. Om samhällsplaneringens problem. Utrikes och inrikes artiklar15-18 april 2021.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzy22.pdf

Inrikesartiklar

Riksdagen och politiska partier

Statsrådsberedningen och statsministern

Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 953

Välfärdspolitik i hushållen

Från tidigare sammanställningar:
Det kan vara lämpligt att socialminister Lena Hallengren blir ledare för regeringens välfärdspolitik i hushållen.

Politiken borde kunna utformas enligt det som nämnts om områdena 640- 649. Välfärdspolitiken för hushållen bör handla om hur det var, hur det är, hur det kan bli och hur det bör bli. Det bör sluta med propositioner hur det bör bli och scialdepartementet bör ta hjälp av andra departement där det behövs.

Här i korthet:

640 är det första området som gäller hushållsnedlemmarnas hälsa, sjukdomar och skavanker efter kön och älder, kropp och själ och beteende med hänsyn till det.

Här ingår det som hör till coronakrien, men det kan läggas i särskild del.

Utöver det finns mycket annat som bör behandlas. Andra sjukdomar och förhållanden. Sjukhusverksamheter o d ingår inte men väl tillgång tilll sjukhus på olika sätt på olika håll i Sverige. Regionerna och kommunerna kan ge anledning till förslag. Åldrarnas och könens olika förhållanden m m, diskriminering. Det är saker som socialdepartementet ska känna till.

641/642 gäller mat m m och servering. Och det gäller alla slags mathållningar. Hemma och på restauranger, i skolor, sjukhus, på arbetsplatser, korvkiosker o sv. Det gäller båda att laga och äta.

643 gäller boendet. Här gäller det bostadsbehovet. Det sägs att det behöver byggas 700 000 lägenheter och då är bostadsbristen ett stort problem. Vilka lägenheter behövs och var och när och hur? Hur har hushållsmedlemmarna det i olka delar av landet ?
Det är många problem som bör behandlas.

644 gäller teknisk utrustning för vatten och avlopp , energi. telefon m m. Här får socialdeparementet ta hjälp av andra departement . Viktigt är bl a energiförsörjning med hänsyn till klimatet och bredband o d m**ed** hänsyn till att kopparnätet för telefoner avskaffas.

645 gäller att hushållen har utrustning av olika slag. T ex cykar, bilar TV-apparater och möbler. Det finns nog mycket att säga om det.

646 gäller kläder och personlig hygien men bör utvidgas till att gälla umgänge och samvaro med nära, kära, familjemedlemmar och vänner, titta på TV, höra radio, läsa tidningar och böcker, syssla med hobbyer och fritidsintressen av alla slag. Att utveckla de inre verkligheterna.

Här kan socialdepartementet behöva hjälp från andra departementet t ex kulturdepartementet. Det är verksamheter som i stort sett inte ingår departementens ansvar. Socialdepartementet har här en stor uppgift i att reda upp hushållsverksamheterna i 646 och ge bra förslag.

647 gäller allmän hushållsekonomi. Inkomster och utgifter, Kapital.
Socialförsäkringsministern bör reda ut socialförsäkringarnas utformning med hänsyn till levnadskostnaderna , vilket inte gjorts och inte görs nu. Någon i regeringen bör reda ut **förhållandet mellan inkomstskatter och levnadskostnader.**

648 gäller städnings-, rengörings- och tvättverksamheter o d.

Det finns cirka 5 miljoner hushåll i Sverige. Om de anväder en timme om dagen för städning o d blir det för varje dag 5 miljoner timmar och för alla under ett år cirka 2 miljarder timmar.

649 gäller personvård: barn, hemsjukvård o d .

Socialtjänsten har hand om personer som har det särdeles besvärligt men i området 64 gäller det hushåll som vill och kan klara sig själva. Somliga kan få assistans vissa timmar genom socialtjänsten men får klara sig för övrigt själva.

Det här handlar om att sköta barn, uppfostra och leka med dem. uppfostra tonåringar och om rörelsehindrade, sjuka och äldre o d som vill klara sig själva men behöver stöd av anhöriga och vänner eller enklare hemtjänst.

Att leka med barn kan kanske hellre ingå i område 646.
Boendet i område 643 gäller huvudsakligen friska personer, både unga och gamla. Bl a boende i kommunala boenden utan särskild bohjälp. Om pensionärer har bohjälp kan det snarare höra till område 649.

Det kan vara lämpligt att i hushållsverksamheterna räkna kommunernas socialtjänster och de verksamheter som kan följa av socialförsäkringar, regioner och jämställdhetsministerns verksamheter och kan räknas som hushållsverksamheter. Verksamheter SW7951. Coronakrisen har ökat betydelsen av digitala verksamheter o d i hemmet.

Det som nu nämnts om områdena 640-649 är i stort sett det som bör ingå i socialdepartementets planering om välfärd i hushållens verksamheter.

Det bör följas av propositioner som innehåller fasta förslag som ger styrka åt regeringen välfärdspolitik. Men det är så många saker att det nog inte ryms i en enda proposition. Delas det upp kan man missa det samlade uttrycket för regeringens politik om hushållsverksamheterna. .

Därför bör en samlande information om hushållsverksamheterna finnas på regeringens hemsida. En information om områdenas olika innehåll utformad så att man ser sambandet mellan områdena, att det gäller hushållens egna verksamheter.

För den totala välfärdspolitiken komplettera välfärden med politiken för institutionerna utanför hushållen: skolor, sjukhus. kollektiva kommunikationsmedel, domstolar, polis. klimatpolitik, försvarsmakten, kommunernas, regionernas. länsstyrelsernas och myndigheternas verksamheter o s v.

Man ska kunna klicka sig in på regeringens hemsida, regeringen.se, och kunna läsa att regeringen bryr sig om att vi har det bra i våra vanliga verksamheter i hemmet.

Inkomstskatterna för de lägsta inkomsterna måste förbättras. De enda som har förmögenhetsskatt nu är de som har låga inkomster av socialförsäkringar, det måste bort. Regeln att 15% av kapital ska tas upp som inkomst måste tas bort.

Vänsterpartiet har i budgetmotionen för för första gången uppgifter om partiets åsikter om förmögenhetsskatt, fastighetsskatt och arv-och gåvoskatt. De innebär att regeln om 15% är oförenlig med vänsterpartiets politik.

Barnlösa äldre med låga inkomster måste få bostadsbidrag enligt förslag i det följande

Vänsterpartiets budgetmotion.

Vänsterpartiets budgetmotion innehåller för första gången uppgifter om partiets åsikter om förmögenhetsskatt, fastighetsskatt och arv-och gåvoskatt:

"En förmögenhetsskatt ska införas, som ett ytterligare instrument att vända utvecklingen mot ständigt stegrad ekonomisk ojämlikhet. Även denna ska vara progressiv och endast tas ut på sådana förmögenheter som förekommer i de allra översta skikten i förmögenhetsfördelningen. Var exakt de olika brytpunkterna ska ligga är någotsom behöver utredas närmare. En riktpunkt är dock att den högsta nivån ska bestämmas så att den delen av en förmögenhet som överstiger tusen prisbasbelopp (för närvarande ca 47 miljoner kronor) ska beskattas med fem procent årligen.

En ny fastighetsskatt är ytterligare verktyg som vi behöver för att bekämpa ojämlikheten. Eftersom syftet med skatten är att minska ojämlikhet i förmögenhet och inkomst ska den endast tas ut av dem som äger fastigheter med de allra högsta taxeringsvärdena, inte av de bredare folklagren. Liksom med förmögenhetsskatten behöver den exakta utformningen av skatten utredas närmare. Jag ser emellertid inget behov av att ta ut fastighetsskatt för innehav av fastigheter med taxeringsvärden som understiger 300 prisbasbelopp (för närvarande drygt 14 miljoner kronor).

Arvs- och gåvoskatt ska införas. Den ska, liksom förmögenhetsskatten, endast riktas mot gåvor och arv som förekommer i de högsta inkomstskiktens i samhället. Det får utredas närmare var exakt brytpunkterna för skatteuttag ska ligga och hur högskattesatsen ska vara. "

Exempel om pensionär med fritidshus.

De gällande reglerna säger att kapital över 100 000 kr för ensam och 200 000 för makar ska inverka på bostadstilläggen så att 15% ska tas upp som inkomst. Det innbär en förmögenhetsskatt för dem med låga inkomster vilket är synnerligen orättvist eftersom de med högre inkomst inte betalar någon förmögenhetsskatt.

Vid skattereformen 1970 sattes de nuvarande gränserna 100 000 och 200 000 till 75 000 och 150 000 och skulle de har räknats upp med inflationen enligt KPI skulle de nu ha varit drygt 400 000 och 800 000.

Att de gällande reglerna för bostadstilläggen är mycket krävande och olämpliga för pensionärer med låga inkomster har påpekats under flera decennier och det är anmärkningsvärt att regeringen och utredningarna inte beaktar detta.

En ensam pensionär kan ha låg inkomst efter skatt. T ex 9 000 kr per månad = 108 000 kr per år. Rimlig lägsta levnadskostnad är 2021 162 000 kr. Det finns behov av bostadstillägg.

Men pensionären har ett fritidshus som hon köpte kanske för 20 000 kr för femtio år sedan. Huset är litet men tomten är värdefull och grannarna har fått sälja sina fastigheter så att taxeringsvärdet för hennes fastiget blivit 2 miljoner eller 3 miljoner.

Göran Persson införde att fastigheten ger en inkomst på 15% av taxeringsvärdet = 300 - 450 000 kr per år, vilket naturligtvis gör att

hon inte kan få något bostadstillägg och får leva på 108 000 kr för året när det rimliga är 162 000 kr.

Så är situationen sedan länge och varken socialdemokraterna elller vänsterpartisterna ser trots påpekande varja år sedan Göran Persson införde, att det är orimligt att anta att fastigheten kan ge en inkomst på 300-450 00 kr för året när fastigheten kan beräknas användas halva året.

Regeln om att 15 % av förmögenheter ska tas upp som inkomst vid beräkning av bostadstillägg och bostadsbidrag o d bör avskaffas. Regeln bör avskaffas för pensionärernas bostadstillägg och för bostadsbidrag o d till personer med och utan barn.

DN 6 maj 2021

"Statsminister Stefan Löfven (S) säger nej till en ny fastighetsskatt.

”Vanligt folk ska aldrig behöva oroa sig för att behöva gå från hus och hem om det område de bor i blir populärt”, skriver han i ett inlägg på Facebook.

Frågan har varit känslig för Socialdemokraterna och det tunga parti-distriktet i Göteborg har velat införa en progressiv fastighetsskatt.
I Skåne har man inte tagit ställning till frågan. Ordförande Niklas Karlsson konstaterar att S har ett kongressbeslut sedan fyra år tillbaka om att inte gå fram med en ny fastighetsskatt.

– Vi driver inte de kraven. Vi har sagt att man borde se över hela skattesystemet och göra det mer likvärdigt och rättvist.

Både Moderatledaren Ulf Kristersson och Kristdemokraternas Ebba Busch har lovat att riva upp en eventuellt ny fastighetsskatt. I en debattartikel i Aftonbladet förra veckan skriver de att M och KD ”på goda grunder” avskaffade den gamla fastighetsskatten.

”Ingen ska tvingas lämna sitt hem på grund av en skatt. En borgerlig regering som vinner väljarnas förtroende 2022 kommer att göra det igen”.
TT "

Regeringen och alla som sysslar med politik måste förstå, att inkomstskattesystemen 1970 och 1990 inte är efter skatteförmåga utan är kompromisser där tonvikten ligger på den vertikala fördelningen.

Den horisonella fördelningen gäller fördelningen mellan dem som har lika stora inkomster men har olika levnadskostnader.

Jag forskade fram ett system för mänskliga verksamheter på 1970-talet Och har kontinuerligt skrivit om samhällsplanering och politik på tusentals sidor under 50 år .

Nu har LO kommit med förslag om skatter. De har inte förtått Skattesystemet , det ska kommenteras i det följande.

2021. Förvärvsarbetande icke-pensionärer utan barn.

Bostadshyran antages vara 6100 kr per mån = 73200 kr per år för ensam och 7500 kr per mån för makar/sambor= 90000kr/år.

Överskott avser överskott i hushållsbudgeten sedan 177 000 kr betalats för det minsta rimliga i ensamhushåll och 271000 för makar/sambor. I de angivna lägsta kostnaderna ingår ej semesterkostnader och andra resor än lokalresor. (Skattetabell 33, kolumn1.)

Ensam

Mån. lön	Prelskatt /mån	Prelskatt /år	Efter skatt /mån	Efter skatt /år	Över-skott/år	Inkomstskatt i% av inkomst	Årsinkomst per person
6001	694	8328	5307	63684	-113316	11,6	72 000
7001	825	9900	6176	74112	-102888	11,8	84 000
8001	1046	12552	6955	83460	-93540	13,1	96 000
9001	1267	15204	7734	92808	-84192	14,9	108 000
10001	1489	17868	8512	102144	-74856	18,9	120 000
11001	1711	20532	9290	111480	-65520	15,6	132 000
12001	1935	23220	10066	120792	-56208	16,1	144 000
13001	2177	26124	10824	129888	-47112	16,7	156 000
14001	2469	29628	11532	138384	-38616	17,6	168 000
15001	2751	33012	12250	147000	-30000	18,3	180 000
16001	3033	36396	12968	155616	-21384	19,0	192 000
17001	3315	39780	13686	164232	-12768	19,5	204 000
18001	3598	43176	14403	172836	-4164	20,0	216 000
19001	3880	46560	15121	181452	4452	20,0	228 000
20001	4190	50280	15811	189732	12732	20,9	240 000
21001	4472	53664	16529	198348	21348	21,3	252 000
22001	4755	57060	17246	206952	29952	21,6	264 000
23001	5046	60552	17955	215460	38460	21,9	276 000
24001	5336	64032	18665	223980	46980	22,2	288 000
25001	5627	67524	19374	232488	55488	22,5	300 000
26001	5917	71004	20084	241008	64008	22,8	312 000
27001	6207	74484	20794	249528	72528	23,0	324 000
29001	6788	81456	22213	266556	89556	23,4	348 000
30001	7079	84948	22922	275064	98064	23,6	360 000
35001	8654	103848	26347	316164	139164	24,7	420 000
40001	10304	123648	29697	356364	179364	25,7	480 000
45001	12040	144480	32961	395532	218532	26,8	540 000
50001	14690	176280	35311	423732	246732	29,4	600 000
55001	17385	208620	37616	451392	274392	31,6	660 000
60001	20185	242220	39816	477792	300792	33,6	720 000

2021. Förvärvsarbetande icke-pensionärer utan barn.

Bostadshyran antages vara 6100 kr per mån = 73200 kr per år för ensam och 7500 kr per mån för makar/sambor= 90000kr/år.

Överskott avser överskott i hushållsbudgeten sedan 177 000 kr betalats för det minsta rimliga i ensamhushåll och 271000 för makar/sambor. I de angivna lägsta kostnaderna ingår ej semesterkostnader och andra resor än lokalresor. (Skattetabell 33, kolumn1.)

Ensam

Mån. lön	Prelskatt /mån	Prelskatt /år	Efter skatt /mån	Efter skatt /år	Över-skott/år	Makar lika ink. Översskott/år	Årsinkomst per pson
6001	694	8328	5307	63684	-113316	-143632	72 000
7001	825	9900	6176	74112	-102888	-122776	84 000
8001	1046	12552	6955	83460	-93540	-104080	96 000
9001	1267	15204	7734	92808	-84192	-85384	108 000
10001	1489	17868	8512	102144	-74856	-66712	120 000
11001	1711	20532	9290	111480	-65520	-48040	132 000
12001	1935	23220	10066	120792	-56208	-29416	144 000
13001	2177	26124	10824	129888	-47112	-11224	156 000
14001	2469	29628	11532	138384	-38616	-5768	168 000
15001	2751	33012	12250	147000	-30000	23000	180 000
16001	3033	36396	12968	155616	-21384	40232	192 000
17001	3315	39780	13686	164232	-12768	57464	204 000
18001	3598	43176	14403	172836	-4164	74672	216 000
19001	3880	46560	15121	181452	4452	91904	228 000
20001	4190	50280	15811	189732	12732	108464	240 000
21001	4472	53664	16529	198348	21348	125696	252 000
22001	4755	57060	17246	206952	29952	142904	264 000
23001	5046	60552	17955	215460	38460	159920	276 000
24001	5336	64032	18665	223980	46980	176960	288 000
25001	5627	67524	19374	232488	55488	193976	300 000
26001	5917	71004	20084	241008	64008	211016	312 000
27001	6207	74484	20794	249528	72528	228056	324 000
29001	6788	81456	22213	266556	89556	262112	348 000
30001	7079	84948	22922	275064	98064	279128	360 000
35001	8654	103848	26347	316164	139164	361328	420 000
40001	10304	123648	29697	356364	179364	441728	480 000
45001	12040	144480	32961	395532	218532	520064	540 000
50001	14690	176280	35311	423732	246732	576464	600 000
55001	17385	208620	37616	451392	274392	631784	660 000
60001	20185	242220	39816	477792	300792	684584	720 000

Kompensation vid de lägsta inkomsterna för alltför höga inkomstskatter till följd av låga grundavdrag.

Skattereformen 1970 handlade om att ersätta det gamla sambeskattningssystemet med särbeskattning. Det hade varit möjligt att i någon mån göra fördelningen efter skatteförmåga, men det blev att inkomstskatten skulle vara lika för alla med samma inkomst men progressiv så att skatterna blev högre vid högre inkomst. En ledande folkpartist var vid fråga mycket noga med att det skulle vara så.

Det följde med vid 1990 års skattereform. Och politikerna har inga bekymmer med de svåra konsekvenser som uppstår.

Årliga levnadskostnaderna är 2021 cirka 177 000 kr för ensam förvärvsarbetande utan barn och för makar/sambor tilllsammans cirka 271 000 kr (2x135 500). Om makarna var för sig har samma inkomst som en ensamstående har makarna tillsammans 2x41 500 kr= 83 000kr mera disponibelt i plånboken sedan inkomstskatter och levnadskostnarna betalats.

Det räcker för årskostnaderna för två barn, men alla makar/ sambor har inte barn.

Det här gäller när ensamma har inkomster över cirka 19 000 kr per månad och makar var för sig cirka 15 000 kr per månad.

Vid lägre inkomster blir det underskott i hushållsbudgeterna. Underskotten beror bl a på låga grundavdrag som är högst cirka 36 000 kr år 2020, dvs högst cirka 20 % av lägsta rimliga levnadskostnader 177 000 kr för ensamma

Det hjälper inte att ändra grundavddrag. För att det ska bli någon förbättring för de lägsta inkomsterna måste införas något som gäller de horisontella fördelningarna och lämpligt är att införa regler om bostadsbidrag.

Det finns bostadsbidrag för barnlösa ungdomar under 29 år, med låga inkomster. En tid fanns bostadsbidrag också för barnlösa över 29 år men de avskaffades i ovist nit.

Bostadsbidrag för äldre barnösa upp till pensionsåldern bör snarast införas. De ska inte betraktas som bidrag utan som kompensation för alltför låga grundavdrag vid låga inkomster.

De kan göras i princip som för yngre där bostadsbidragen är gjorda med hänsyn till skillnaderna i bostadskostnad för ensamma och makar/sambor.

Bostadsbidrag för barnlösa i åldrar över 29 år upp till pensionsåldrar. Förslag för 2019

För bostadsbidrag till enamma utan barn föreslås här samma bidrag som för åldrarn 18-29 år och samma avtrappningsfaktor 33,33%, men inkomstgräns för avtrappningens början som är satt så att bidraget är avtrappat vid inkomst där underskotten är noll. Cirka 18300 kr/månad = cirka 220000 kr/ år för ensam och cirka 13700 kr/månad = 164400 kr/år per make för makar.

Enligt reglerna kan bostadsbidraget bli 90% av hyran mellan 1800 och 2600 kr per månad = 720 kr per månad = 8640 kr per år. Samt 65% av hyran mellan 2600 och 3600= 650/mån = 7800 kr per år. Ensam summa bidrag och makar summa bidrag 16440 kr per år =1370 kr/månad.

16440 är 9,45% av hela levnadskostnaderna 174000 för ensam.
16440 är 6,11% av hela levnadskostnaden 269000 för makar.
Då bör man komma ihåg att skattesystemet gynnar makar med 39000 kr på året i förhållande till ensam.

Om makarna var för sig har samma inkomst som en ensamstående har makarna tillsammans 2x39500kr= 79000 kr mera disponibelt sedan inkomstskatter och levnadskostnarna betalats.

Avtrappningssträckan blir 49320 kr per år. Inkomst när bidraget för ensam tar slut om avtrappning sker från inkomst 41000 kr blir: 41000+49320= 90320 per år = 7527kr/mån.

Om man höjer gränsen för avtrappnings början till 220000-49320= 170 680=14223kr/månad ska underskottet bli noll.

Kontroll: Inkomst 220000 minus skatt cirka 45802= 174198 nästan precis som ensams levnadskostnader 174000
För makarna blir avtrappningsgänsen 164400x2 minus 49320= 279480. 139740 per make.
Kontroll: Inkomst 164400 minus skatt 29376 =134664 för varje make= 269328 för båda, nästan precis som makars levnadskostnader 269000

Bostadsbidragen bör trappas av från inkomst 170680 kr för ensam och trappas av från inkomst 139740 för make.

De beloppen bör rundas av på lämpligt sätt, förslagsvis inkomstgräns när bostadsbidrag ska börja trappas av med 33,33%:
170 000 för ensam = 14157 kr /månad och
140 000 för make = 11667 kr/månad.

Bidragen är slutavtrappade vid inkomst cirka
För ensam 18300 kr/ månad
För makar 13700 kr/månad för make

Avtrappning sker
För ensam: inkomster mellan 14157 och 18300 kr/ månad.
För make: inkomster mellan 11667 och 13700 kr/ månad.
Marginalskatten är i dessa intervall cirka 29% för ensam och cirka 23% för makar. Med avtrappning 33.33% för bostadsbidrag gör det summa marginaleffekt cirka 62% för ensam och cirka 56% för makar. Vid kommunal utebitering 33% som är nästan precis som genomsnittet i Sverige.

Om avtrappningseffekt 20% hade valts hade marginaleffekterna blivit lägre, men avtrappningarna hade börjat vid en lägre inkomst så att bidragen blivit lägre vid lägre inkomster. Därför har faktorn 33,33% valts istället för 20%. 33,33% är också det som gäller för ungdomsbostadsbidragen. Förslaget för äldre har tidigare innehållit 20% och det kanske kan accepteras, men då får man räkna om.

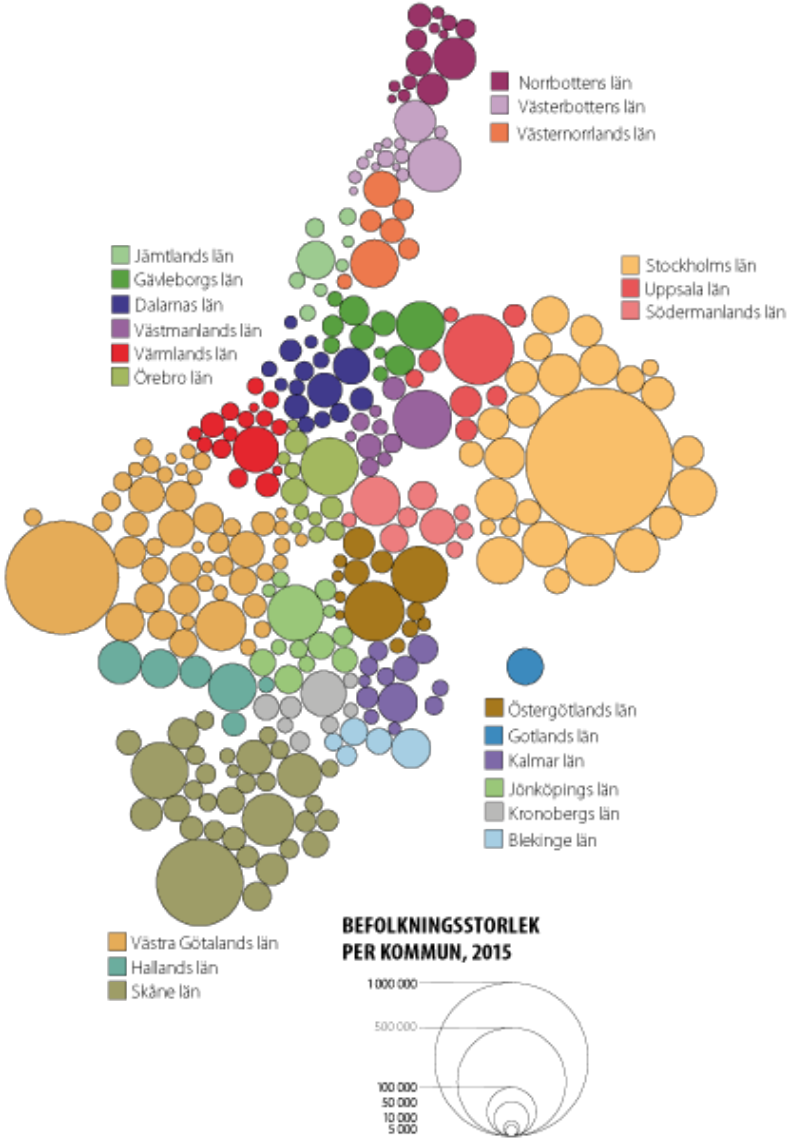

Befolkningsstorlek per kommun, 2015

Från SCB Publicerad: 2017-03-06 (http://www.scb.se/hitta-statistik/)
Klicka.
I kartan ser vi hur många kommuner som finns i varje län, det varierar från 1 i Gotlands län till 49 i Västra Götalands län. Men också att de flesta län har en befolkningsmässigt dominerande kommun, som Östersund i Jämtlands län eller Växjö i Kronobergs län. Det finns dock undantag där det är två kommuner som dominerar befolkningsmässigt, exempelvis Linköping och Norrköping i Östergötlands län samt Falun och Borlänge i Dalarnas län.

I norra Sverige finns flera av de större kommunerna vid kusten och mindre kommuner i länens inland. Men det finns också befolkningsmässigt mindre kommuner i de södra delarna av landet, exempelvis i gränstrakterna mellan Värmlands och Västra Götalands

län och diagonalt ned mot gränsen mellan Östergötlands ochKalmar
län. Klicka
Sida i **http://wimnell.com/omr36-39zzzzze.pdf** **Observera**
197 Var finns rum för våra barn? – om trångboddheten i Sverige
197 Antal hushåll efter hushållstyp
202 De föreslagna nya lägenhetstyperna
204 Bostad 2 rum och kök och 3 rum och kök i mindre skala
205 Bostad 2 rum och kök i större skala
206 Bostad 3 rum och kök i större skala
207 Fyra rum och kök.
208 Två studentbostäder med gemensamma utrymmen
209 Bostad 2 rum och kök med större sovrum
210 Bostad 2,3 och 4 r o k, beskrivning
211 Två studentbostäder med gemensamma utrymmen
212 Bostad 2 r o k med större sovrum, beskrivning
212 Det är viktigt med rejäla balkonger
213 Antal lägenheter i flerbostadshus efter storlek. Riket
214 Trångboddhet

04 Per Bolund: ”För mig är det här en ödesstund”

FN:s länder kommer enligt nuvarande prognos inte nå de 17 hållbarhetsmål som man 2015 enades om för 2030 – och pandemin har inte gjort det lättare.

– Det här är vår tids ödesfråga, säger miljö- och klimatministern Per Bolund, tillika Miljöpartiets språkrör.

Hur har pandemin påverkat Sveriges arbete mot de globala hållbarhetsmålen?

– Jag ser en ökad medvetenhet kring vår sårbarhet. Vårt samhälle är oerhört beroende av vår omvärld, djur och natur. Hur vi behandlar vår planet är också hur vi behandlar oss själva. Jag tror att den kunskapen växer nu och ger ett ökat engagemang som jag tror är helt avgörande för att vi ska klara att nå hållbarhetsmålen. Det är otroligt viktigt att det blir hållbara investeringar framöver när ekonomin kommer igång och inte ”business as usual”. För då kommer vi springa rakt in i nästa kris.

– Det sker också flera väldigt stora investeringar. Till exempel projekt med att göra stål utan kol i Luleå, batterifabriken Northvolt i Skellefteå och bioraffinaderier runtom i landet för hållbara biodrivmedel.

Enligt SCB släpar Sverige efter när det gäller målen kring klimatet, ojämlikheten, hållbar konsumtion och produktion samt hållbara hav.

– I internationella jämförelser hamnar vi i topp när det gäller genomförandet av de globala hållbarhetsmålen. Vi är långt ifrån klara än och har utmaningar som vi måste ta oss an. Just nu har vi låga räntor och vi är i en situation i Sverige där jag känner att vi måste ta möjligheten att investera. Använder vi inte den här chansen riskerar vi att varken klara av de globala hållbarhetsmålen eller de klimatmål vi har satt upp.

– En oro som jag känner är att människor i utsatta situationer riskerar att få det ännu svårare när pandemin slår mot Sverige. Det har också visats i de revor som finns i våra trygghetssystem. Vi måste fortsätta göra stora insatser för att minska klyftorna mellan människor. En stor del av de globala hållbarhetsmålen med Agenda 2030 är att miljömässig och social hållbarhet måste hänga ihop. Det är helt uppenbart för mig att vi behöver jobba ännu hårdare.

Vad innebär det här arbetet för dig personligen?

– För mig är det här en ödesstund. Jag blev politiker men också minister för att jag är så djupt engagerad i hållbarhetsfrågorna. Det är vår tids ödesfråga och avgör om vi får en framtid där vi kan må bra och utvecklas eller om vi får en framtid som utmanar allt vi värdesätter.

Kritiker menar att de globala hållbarhetsmålen har varit utopiska, vad säger du?

– Jag tror att det är helt rätt att ha en hög ambitionsnivå för att nå så långt som möjligt. De globala hållbarhetsmålen är ett stort steg framåt eftersom vi i världssamfundet lyckades komma överens om dem gemensamt. Men det

är nu prövningen kommer, att vi faktiskt också gemensamt klarar av att göra det som krävs för att nå dem.

FN skriver i en rapport att en hel del har förvärrats under 2020, som fattigdom, hunger, ojämlikhet och utbildningsklyftor.

– Det här är mål som vi bara kan nå om vi gör det tillsammans och samarbetar. Jag är väldigt oroad över en del tendenser som handlar om att isolera sig, att bara fokusera på sitt eget och inte verkligen försöka jobba tillsammans för en gemensam agenda. Det är verkligen ett stort hot mot att nå målen i Agenda 2030.

– En oroande utveckling på global nivå är att extrem fattigdom, hunger och svält ökar från att ha minskat tidigare. Vi måste fortsätta stå upp för det svenska biståndet och avsätta de resurser som krävs för att hjälpa andra länder med sina utmaningar. Vi behöver visa att vi är beredda att göra det som krävs nationellt men också delta i samarbete med andra för att komma hela vägen fram.

Statskontoret sa i somras att regeringen inte har varit tillräckligt tydlig till kommuner och regioner om hur målen ska uppnås. Hur ser du på det?

– Vi värdesätter granskningar som görs och det ger oss möjligheter att jobba bättre och hitta nya vägar framåt. Agenda 2030 är ingen separat del utan ska integreras i allt arbete som görs i vårt land. Där är länsstyrelserna otroligt viktiga i att hela tiden lyfta Agenda 2030-frågorna i sina regionala sammanhang. Vi har skjutit till mer pengar till länsstyrelserna så att de kan jobba mer aktivt med detta.

Fredrik Samuelson

fredrik.samuelson@dn.se

De 17 globala målen – och så går det:

I september 2015 antog FN:s generalförsamling 17 globala mål och 169 delmål för hållbar utveckling som kallas Agenda 2030.

1 Utrota fattigdom

Fattigdomen har minskat kraftigt de senaste decennierna men kommer enligt prognosen inte nå målet 2030, då 6 procent beräknas leva i extrem fattigdom.

2 Ingen hunger

Under 2020 beräknades ytterligare 132 miljoner människor drabbas av undernäring på grund av konsekvenserna av covid-19.

3 Ett hälsosamt liv

Under de senaste åren har många framsteg gjorts men hastigheten på förbättringarna är inte tillräckliga för att möta de flesta delmål.

4 God utbildning

Före pandemin gick utvecklingen framåt men inte tillräckligt snabbt.

Utbildningsklyftan väntas öka efter pandemins skolstängningar och distansstudier.

5 Jämställdhet

Många framsteg har gjorts. Barnäktenskap och kvinnlig könstympning har minskat, kvinnlig representation inom den politiska sfären har ökat. Målet var dock långt borta redan innan pandemin.

6 Rent vatten och sanitet

En av tre sjukvårdsinrättningar saknar tillgång till rent vatten. Att ta för mycket av grundvattnet kan hota hållbar utveckling i många regioner och riskerar att försätta 700 miljoner människor på flykt 2030.

7 Hållbar energi

Världen fortsätter att komma på nya hållbara energialternativ men utvecklingen inte tillräckligt snabb för att nå målet.

8 Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt

Prognoser förutser en mycket stor ökning av global arbetslöshet och pandemin är ett stort hot mot säkerheten på arbetsplatser.

9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur

Industrialiseringen i utvecklingsländer går i en allt för långsam fart för att uppnå målet till 2030.

10 Minskad ojämlikhet

Covid-19 ökar ojämlikheten i världen och pandemins effekter slår hårdast mot dem som redan är mest utsatta.

11 Hållbara städer och samhällen

Utsattheten för människor som lever i informella bosättningar och slumområden har förvärrats under pandemin.

12 Hållbar konsumtion och produktion

Elektroniskt avfall ökar och mycket av det som slängs skulle kunna återanvändas. I höginkomstländer samlas uppskattningsvis bara cirka 50 procent av det elektroniska avfallet in.

13 Bekämpa klimatförändringen

Globalt blev 2020 lika varmt som 2016 och är de varmaste åren som hittills har uppmätts, enligt EU:s klimatforskningscenter Copernicus.

Koldioxidhalten i atmosfären fortsatte att öka.

14 Hav och marina resurser

Pandemin har tillfälligt reducerat den mänskliga aktiviteten i världen och det finns ett hopp om att haven kan få en chans att återhämta sig lite.

15 Ekosystem och biologisk mångfald

Utvecklingen inom bevarandet av ekosystem på land går inte mot en hållbar utveckling för tillfället. Men det sker många initiativ för hållbara skogar och för att skydda mark, sötvatten och bergsområden.

16 Fredliga och inkluderande samhällen

Varje dag dödas 100 civila människor i beväpnade konflikter trots skydd under internationell lag, skriver FN i en rapport.

17 Genomförande och globalt partnerskap

FN varnar för att biståndet i världen kan minska till följd av coronapandemin och dess ekonomiska inverkan.

Källor: FN:s rapport 2020, FN-förbundet, FN:s utvecklingsprogram

05 ”Löfven, erkänn att du har gett upp målet i Parisavtalet”

Regeringens politik är inte ens nära att nå de egna klimatmålen, enligt Naturvårdsverkets senaste rapport.

Och kritiken lät inte vänta på sig när statsminister Stefan Löfven (S) på tisdagen hade ett digitalt möte fyra klimataktivister.

– I praktiken har våra makthavare gett upp målet i Parisavtalet, säger Greta Thunberg, som deltog i mötet.

Fyra ungdomar från Fridays for future-rörelsen framförde i mötet med Stefan Löfven rörelsens krav på akuta politiska åtgärder för att möta klimatkrisen.

– Vi tog som så många gånger förut upp att vi måste behandla klimatkrisen som den kris det är, sa 17-åriga Alde Fermskog på aktivisternas pressträff efter mötet.

Mötet ägde rum inför FN:s klimatförhandlingar COP26, som är planerade till Glasgow i november. Inför mötet ska världens länder komma med uppdaterade planer för hur de ska klara sina åtaganden i Parisavtalet. Sveriges åtaganden är inbakade i EU:s mål – att minska unionens utsläpp till år 2030 med minst 55 procent, jämfört med 1990 års nivåer.

EU:s mål är inte i närheten av att vara i linje med Parisavtalets 1,5-gradersmål.

De senaste månaderna har Sveriges klimatpolitik fått underkänt av flera instanser. Regeringens egen myndighet Naturvårdsverket rapporterade nyligen i sitt ”underlag till klimatredovisning enligt klimatlagen” att de hittills beslutade klimatpolitiska åtgärderna inte ens når halvvägs till målet om nollade nettoutsläpp år 2045. Klimatpolitiska rådet konstaterade – än en gång – i sin senaste rapport att regeringens politik inte räcker för att nå de klimatpolitiska målen.

Sverige skulle behöva minska sina utsläpp med 12–15 procent per år för att leva upp till sina åtaganden i Parisavtalet, enligt en studie från Tyndall Centre for Climate Change Research och Uppsala universitet.

I nuläget ligger Sveriges agerande mycket långt därifrån: År 2019 minskade de svenska territoriella utsläppen med 2,4 procent, i den siffran inkluderas inte den internationella trafiken med flyg och fartyg. Med dem inräknade är utsläppen närmast oförändrade.

DN har tidigare avslöjat att en sjättedel av de svenska koldioxidutsläppen – motsvarande hela transportsektorn – aldrig har redovisats till FN, eftersom biobränslen ger nollutsläpp på papperet och räknas separat i statistiken.

Greta Thunberg frågade statsministern när han och regeringen offentligt skulle erkänna att de har gett upp målen i Parisavtalet.

– Om vi jämför den omfattande vetenskapen med våra så kallade klimatmål och de åtgärder

vi har i dag så framgår det att vi har gett upp, säger hon.

Enligt Thunberg gav Löfven inget rakt svar på frågan.

DN har tidigare berättat att de totala svenska utsläppen är svåra att summera, eftersom beräkningarna utgår från olika metoder. Men utsläppen är betydligt större än de 51 miljoner ton som rapporteras. Inkluderas utsläppen från hela Sveriges ekonomi är utsläppen snarare över 150 miljoner ton.

Stefan Löfven ville inte ge någon kommentar efter träffen med klimataktivisterna. I stället har han publicerat ett inlägg på Instagram. Han skriver att ungdomsrörelsens och civilsamhällets arbete och engagemang i klimatfrågan är viktigt och håller med aktivisterna om att nya åtgärder behövs.

Löfven tycker att Sverige och svenska företag redan har ”tagit ledartröjan i klimatomställningen”.

”Nu har dessutom USA gått med i det svensk-indiska initiativet för att minska industrins utsläpp. Det är bra för klimatomställningen och kommer att skapa nya exportmöjligheter för svenska företag när andra länder efterfrågar de lösningar som tagits fram och tillverkas i Sverige. Det betyder nya jobb i hela landet. Men också att svensk export kan bidra till att andra länder kan pressa ned sina utsläpp ytterligare”, skriver statsministern.

Alexandra Urisman Otto

alexandra.urisman@dn.se

06 ”Fem avgörande satsningar för fossilfri konkurrenskraft”

Med en historisk grön budget kan Sverige påskynda klimatomställningen i industrin och stärka välfärden och jobben. Vi lämnar i dag förslag till regeringen på fem stora satsningar som är avgörande: en grön investeringsbank, investeringsstöd, ett stort kompetenslyft, tredubblad satsning på elledningar och vätgasledningar, skriver Svante Axelsson.

DN. DEBATT 210506

”Om vi agerar nu kommer människor om 50 år att se tillbaka och säga att det var i det här ögonblicket Amerika vann slaget om framtiden.” Med de orden presenterade Joe Biden sitt infrastrukturpaket på 2 000 miljarder dollar som ska rädda jobben och bromsa klimatförändringarna. Både ordval och storleken på satsningen visar hur vi nu står inför en omställning som världen aldrig sett maken till.

I samma storskaliga anda har Frankrike och Tyskland presenterat satsningar som är 20–30 gånger större än det svenska industriklivet, bara på vätgas. Av Sveriges återstartpaket har, enligt

Klimatpolitiska rådet, endast cirka 10 procent bidragit till att nå klimatmålet.

Sveriges statsskuld på 38 procent av bnp är bland de lägsta i EU. Det öppnar ett unikt möjlighetsfönster när behovet av ekonomiska stimulanspaket i coronapandemins spår sammanfaller med behovet av att snabbt ställa om industrin och infrastrukturen till ett fossilfritt samhälle. De 22 färdplanerna för fossilfri konkurrenskraft som näringslivets olika branscher tagit fram inom Fossilfritt Sverige ligger redan på bordet, så vi vet vad som behöver göras.

Det senaste året har flera företag tagit stora investeringsbeslut som kan accelerera omställningen till fossilfritt. Preem har börjat ställa om raffinaderiet i Lysekil till att producera biodrivmedel i stor skala 2024. Framgångar i Hybrit-projektet har fått SSAB att tidigarelägga framställning av fossilfritt stål till 2026 och LKAB att planera för export av fossilfritt järn 2030. Nystartade H2 Green Steel har också presenterat planer på fossilfri stålproduktion i Boden och Northvolts batterifabrik i Skellefteå kommer att skalas upp kraftigt efter en stororder från Volkswagen.

Dessa dramatiska beslut bygger inte på välgörenhet utan är en rationell analys av framtida marknader. Men besluten bygger också på att regeringen fört en aktiv näringslivs- och klimatpolitik. Industri- och klimatkliv, nya gröna statliga garantier och en reduktionsplikt för alla flytande drivmedel har skapat förutsättningar för företagen att investera. Denna samverkan mellan politik och näringsliv är nödvändig för att ett litet exportberoende

land som Sverige ska lyckas ställa om. Men tempot måste öka!

Det är alltså hög tid att även vi i Sverige växlar upp och investerar oss ur klimatkrisen.

Fossilfritt Sverige lämnar i dag över de tio viktigaste politiska förslagen för att genomföra färdplanerna till regeringen. Där ingår fem stora satsningar som är avgörande för industrins fossilfria konkurrenskraft:

1 En grön investeringsbank. Statens uppgift är inte i första hand att betala ut olika investeringsstöd utan att minska den ekonomiska risken för grön omställning genom att skapa tydliga spelregler och målbilder.

Vårt förslag är att utveckla statliga Svensk exportkredit (SEK) till en grön investeringsbank med kompetensen att bedöma nya innovativa projekt samt att ge den nya banken en grundplåt på 20 miljarder fördelat på fyra år. Det skulle undanröja det marknadsmisslyckande som informationsbristen om nya tekniska lösningar utgör för de vanliga affärsbankerna och göra att det privata kapitalet vågar mångdubbla sina insatser i dessa projekt.

Banken bör även starta ett antal gröna industrinischade investeringsfonder som kan investera i små och stora industriprojekt under några år vilket också ökar fondernas värde över tid. Denna utgiftspost är alltså en investering som på sikt ska generera intäkter tillbaka till banken.

2 Minska risken vid uppskalning av tekniksprång. I väntan på högre koldioxidpriser på den globala marknaden kan vissa industrier som producerar fossilfritt behöva ekonomiskt stöd vid produktionen. Sverige bör utreda vilka olika koncept som kan sänka den finansiella risken och till exempel genomföra en pilot av konceptet ”carbon contract for difference” som nu diskuteras inom EU. Det går ut på att företagen kan investera utifrån ett fast framtida pris på utsläppsrätter och att staten eller EU betalar mellanskillnaden tills det utlovade utsläppspriset uppnåtts. Tyskland har nu avsatt 500 miljoner euro för att pröva systemet nationellt.

3 Storskaligt utbildning- och kompetenslyft. Klimatomställningen kräver ny kunskap och stärkt kompetens inom många branscher och områden. Exempelvis behöver fordonsindustrin 30 000–40 000 personer med ny kompetens, det behövs cirka 30 000 nya elinstallatörer och enbart de nya industrisatsningarna i Norrbotten och Västerbotten behöver de närmsta fem åren anställa 25 000 personer.

Staten bör nu avsätta cirka 10 miljarder per år under 10 års tid för en historiskt stor nationell satsning på kompetens. Det handlar både om vidareutbildning av redan yrkesverksamma samt att skapa fler gymnasie- och yrkesutbildningar med inriktning mot bland annat elektrifiering och batteri-, vätgas- och processindustrin.

4 Tredubbla investeringarna i elledningar. För att genomföra elektrifieringen av industrin och transporterna behövs det en långsiktig elnätsplan som i likhet med infrastrukturplanen för väg och järnväg gör stamledningar till riks-intresse. Där bör framgå vilka elledningar som är prioriterade för att industrin och transporterna ska kunna elektrifieras i tillräckligt hög takt och med vilken tidsplan elledningarna bör dras.

Budgeten för Svenska kraftnäts befintliga nätutvecklingsplan för stamnätet behöver också öka från 3,5 miljarder i år till 10 miljarder 2025 och utgå från målen och behoven i färd-planerna. Enligt tidigare uppskattningar kommer det totalt att krävas investeringar för 500 miljarder i stam- och regionalnät fram till 2045. Siffran är troligen i underkant med tanke på de industrisatsningar i norr som presenterats den senaste tiden.

5 Möjliggör satsningar på vätgasledningar. Det behövs cirka 50 TWh vägas för att genomföra industrins färdplaner. Det kräver utveckling av en vätgasinfrastruktur men det behövs även nya regelverk. Utbyggnad av vätgasledningar bör vara koncessionspliktiga hos Energimarknadsinspektionen på motsvarande sätt som elledningar. Regeringen bör redan i år ge Energimarknadsinspektionen i uppdrag att skapa en reglering med intäktsram för vätgasledningar, som bör finnas på plats senast 2023.

Med skärpta klimatmål från såväl EU som USA startar nu kapplöpningen ut ur det fossila

samhället på allvar. Sverige kan bidra till att öka tempot genom att nu anta en historisk grön budget som påskyndar industriomställningen och stärker välfärden och jobben.

Näringslivet är otåligt eftersom det nu börjar betrakta fossilfrihet som en konkurrensfördel snarare än som ett hot. Det ser hur den stora ekonomiska risken är att vara kvar i det fossila när alla andra ställt om. Det är den nya logiken som väcker uppmärksamhet internationellt och som kan få andra länder att också våga höja klimatmålen inför FN:s klimatmöte i Glasgow i november.

Kapplöpningen ut ur fossilsamhället, och för den delen slaget om framtiden, vinner vi tillsammans.

Fakta. Fossilfritt Sverige

Fossilfritt Sverige startades av regeringen inför klimatmötet i Paris 2015 för att påskynda omställningen till ett fossilfritt samhälle.

Inom ramen för Fossilfritt Sverige har 22 olika branscher tagit fram färdplaner för att visa hur de kan stärka sin konkurrenskraft genom att bli fossilfria eller klimatneutrala.

Färdplanerna har lämnats över till regeringen och utgör nu en grund för det fortsatta klimatarbetet.

Svante Axelsson, nationell samordnare för Fossilfritt Sverige

06 Vattenfalls omställning riskerar att öka utsläppen och skogsavverkningen

Över 200 000 ton träpellets ska brännas varje år i Vattenfalls planerade kraftverk i nederländska Diemen. Satsningen är en del i bolagets omställning till fossilfritt – men riskerar i stället att leda till ökade utsläpp av koldioxid.

Vattenfall slår tillbaka mot anklagelserna – och hävdar att kritikerna går fossilbolagens intressen.

”Vad händer med vårt klimat? Den frågan definierar allt vi gör på Vattenfall.”

I en omfattande kampanj med sloganen ”Fossilfritt under en generation” satsar Vattenfall just nu på att marknadsföra sig som ett klimatsmart energibolag. Vd Anna Borg har gjort klimatfrågan till en profilfråga. På Joe Bidens klimatmöte i slutet av april lovade hon att Vattenfall ska följa Parisavtalet.

Men samtidigt befinner sig bolaget i en infekterad strid om potentiellt kraftigt ökade utsläpp av växthusgaser – i Nederländerna.

– Vattenfall riskerar hela sitt rykte med den här satsningen, säger Fenna Swart, aktivist i

Nederländerna och en av grundarna av den nederländska organisationen Clean Air Committee som driver en juridisk process mot Vattenfall för att stoppa satsningen.

Som DN har visat i en serie artiklar stormar det just nu kring Europas och Sveriges satsningar på biobränslen från skogen för energiproduktion. Bland annat kritiseras biobränslen för att orsaka stora utsläpp av växthusgaser när de förbränns. Nya träd suger visserligen ner lika mycket koldioxid igen – men det kan ta flera decennier.

Värst är klimateffekten när skog avverkas enbart för att eldas upp. DN har visat att just det sker i bland annat Estland, där träd avverkas för att tillverka träpellets – små, kompakta trätabletter i samma storlek som en cigarettfimp.

Och nu planerar statliga Vattenfall att kraftigt öka sin konsumtion av just sådana träpellets.

Det är i Diemen utanför Amsterdam som Vattenfall vill bygga ett nytt pelletseldat värmeverk. Enligt dokument som Vattenfall skickat in till den nederländska regeringen och som DN har tagit del av skulle värmeverket förbränna 212 000 ton träpellets varje år.

En normal säck med träpellets som säljs på byggvaruhus väger 16 kilo. Vattenfall skulle förbränna motsvarande 36 000 sådana säckar om dagen i Diemen.

Anläggningen i Diemen skulle bli det största av de runt 200 bioeldade värmeverken i Nederländerna – och bidra till att pellets-boomen i landet fortsätter. Mellan 2018 och 2019 dubblerades importen av träpellets till

Nederländerna, till 1,22 miljoner ton, enligt en rapport från amerikanska Foreign Agricultural Service (FAS).

Och boomen sker inte bara i Nederländerna. EU:s konsumtion av pellets har ökat med 146 procent de senaste tio åren, enligt FAS. Tillväxten väntas fortsätta, enligt analysföretaget Research and Markets med 15 procent varje år till 2025.

I så fall innebär det att konsumtionen dubbleras igen – på bara fem år.

– Varje vecka ser vi hur enorma skepp fulla med träpellets kommer till Rotterdams hamn, från USA eller Baltikum. Och så säger de att detta är hållbart, säger Fenna Swart.

Clean Air Committee har överklagat Vattenfalls miljötillstånd med argumentet att satsningen skulle leda till höga utsläpp av både växthusgaser och kväveoxider – och har dessutom genomfört en omfattande kampanj under parollen ”Stop Vattenfall”, med anklagelser om att Vattenfall förvärrar klimatkrisen.

Men Vattenfall slår tillbaka mot anklagelserna – och hävdar att kritikerna går fossilindustrins intressen.

– Det är klart de gör det. Opinionen i Nederländerna driver mot att man ska hålla kvar vid fossilgas, säger Ulrika Jardfelt, affärschef för värme på Vattenfall.

– Jag tycker inte heller att vi ska elda biobränsle i onödan och det är viktigt att de biobränslen vi använder är hållbara. Men klimatfrågan är det som driver mig, därför är det tråkigt att det

kommer motstånd från dem som säger sig värna miljön, säger hon.

Enligt Ulrika Jardfelt har bolaget inte valt ut någon leverantör till Diemen. Men i bolagets årsrapport framgår att Vattenfall i dag köper majoriteten av sina träpellets (85–90 procent) från Baltikum.

Om man tittar på de pellets som importeras till Nederländerna är bilden liknande – majoriteten kommer från skogar i Baltikum och USA. Båda regionerna domineras av två bolag, Graanul Invest och Enviva, Europas respektive världens största pelletsproducenter.

DN har med egna bilder kunnat visa att Graanul Invest avverkar skog för att tillverka pellets. Enligt bolagets egna siffror är 54 procent av pelletsproduktionen från så kallad rundved – alltså inte restprodukter.

Amerikanska Enviva skriver på sin hemsida att deras pellets kommer från trä av lågt värde, som toppar, grenar, rester från sågverk och träd från gallring. Men i verkligheten kommer en stor del av pelletsproduktionen från hela träd, något som avslöjats i amerikanska medier.

Bolaget, som räknar med fortsatt ökad efterfrågan i EU framöver, vill inte uppge andelen rundved i deras pellets för DN, då det är ”missvisande”.

– Kvalitet och värde avgör vad träden används till, skriver talespersonen Ruth Heer i ett mejl till DN.

Enligt den nederländska biobränsleforskaren Ric Hoefnagels, vid Utrechts universitet, finns dock hållbarhetsrisker i pelletsboomen.

– Det finns en oro för hållbarheten kring satsningen på pellets, med bristande insyn i värdekedjan. Om du skördar skog bara för att få energi har du ett problem. Det kan skapa en koldioxidskuld eftersom det tar lång tid innan skogen ersätts av nya träd, säger han.

Skog av högre kvalitet, alltså sådant som kan bli till virke, blir sällan pellets, menar han. Däremot konkurrerar pelletsverken om råvaror med producenter av pappersmassa, spånskivor, plywood eller så kallade OSB-skivor, vilket påverkar klimatkalkylen.

Men beräkningarna kring klimatpåverkan från träpellets är komplexa och i debatten framstår frågan ofta som svartvit, påpekar Ric Hoefnagels.

– Debatten är så högljudd att det är svårt att ha en faktabaserad diskussion, det måste nyanseras. Men hållbarhetskrav på skogliga biobränslen behöver utvecklas och kontrollen av produktionen måste bli bättre, säger han.

I Nederländerna har regeringen efter den omfattande kritiken dragit i nödbromsen i pelletsexpansionen – subventioner av nya biokraftverk har pausats sedan februari. Stödet till Vattenfall ligger dock kvar.

Men samtidigt har Vattenfalls egna tongångar förändrats – i den senaste årsrapporten uppges att kraftverket ”potentiellt kan bli biobränsleeldat”.

Ulrika Jardfelt säger att de nu tittar på flera andra alternativ och att Vattenfall inte kommer att bygga en bioeldad anläggning om regeringen, stadens politiker eller kunder inte vill det – oavsett om de vinner rättsprocessen mot Clean Air Committee.

– Vi är inte döva för opinionen, säger hon.

Men du tycker fortfarande att planerna rimmar med ert löfte om att sätta klimatfrågan först?

– Ja, utan tvekan.

Peter Alestig

peter.alestig@dn.se

Fakta. En femtedel av EU:s biobränslen från hela träd

När EU:s forskningsråd JRC nyligen gjorde en översikt över de biobränslen från träd som användes inom EU, bedömde rådet att runt en femtedel av råvaran kom från hela träd. Dessutom saknades ursprungsinformation för 14 procent av råvaran – sannolikt kommer även den direkt från skog, enligt JRC.

2009 klassades biobränslen som klimatneutrala av EU. Det har skapat starka ekonomiska incitament att öka investeringarna på området. Framför allt Storbritannien och Nederländerna har genomfört stora investeringar på området, men även Tyskland, Frankrike, Österrike, Danmark och Sverige hör till stor-konsumenterna av träpellets.

06 Nytt prisrekord i EU för klimatutsläpp

50 euro per ton koldioxid. Den rekordnoteringen nåddes på tisdagen inom EU:s handel med utsläppsrätter. Därmed höjs också insatserna inför att EU-kommissionen ska presentera ny klimatpolitik i sommar.

Det har snabbt blivit dyrare att släppa ut klimatgaser inom EU. Marknaden för utsläppsrätter nådde på tisdagen en ny högstanotering på 50 euro per ton – en fördubbling av priset sedan årsskiftet.

Så sent som för tre år sedan låg noteringarna kring 7-8 euro per ton koldioxid eller motsvarande klimatgas.

Den kraftiga stegringen sätter press på europisk industri och kraftsektor, och särskilt den allra smutsigaste fossilkraften. Under våren har tysk brunkolkraft sett ekonomiska underskott.

– Med ett utsläppspris på 50 euro blir det extremt svårt att få lönsamhet i någon form av kolkraft i Europa, säger Sarah Brown, elanalytiker vid den brittiska tankesmedjan Ember.

Bakom den senaste prisökningen finns en europeisk ekonomi som börjar repa sig efter pandemin. Dessutom stiger förväntningar om

att EU ska höja ambitionerna i sin klimatpolitik. I sommar presenterar EU-kommissionen detaljerade förslag som bland annat rör utsläppshandeln.

– Mer behöver göras för att skynda på avvecklingen av den fossila energin. Det är dags att höja minskningstakten av antalet utsläppsrätter, inkludera ännu fler fossila sektorer och slopa den fria tilldelningen, säger Jakop Dalunde, Europaparlamentariker för Miljöpartiet.

Även för industrin, som i minskande utsträckning försörjs med gratis utsläppsrätter, svider de stigande priserna. Nuvarande nivåer innebär en kostnad på 2 miljarder euro för EU:s stålindustri, enligt Financial Times beräkningar.

Karin Comstedt Webb är hållbarhetschef för Heidelberg Cement i Norden som driver svenska Cementa, med fabrik i Slite på Gotland.

– Det vi ser är den väntade utvecklingskurvan, och det är å ena sidan bra att priset stiger. Men det blir mer och mer utmanande eftersom utsläppshandeln bara rör produktion i EU, säger hon.

Förutom kostnader kan högre utsläppspriser innebära en konkurrensnackdel för europeiska företag. Importerade produkter av exempelvis stål eller betong ingår nämligen inte i systemet.

Lösningen som förespråkas av både EU-kommissionen och industrin är en modell med särskilda klimattullar. Det ses som ett sätt att dels försäkra sig om rättvis konkurrens, dels undvika koldioxidläckage – alltså att utsläppen

minskar i Europa men att importen i stället blir smutsigare.

– Vi behöver en gränsjusteringsmekanism, och det är viktigt att den även i praktiken fungerar som skydd mot koldioxidläckage, säger Karin Comstedt Webb.

Även på det området väntas förslag i sommar.

Carl Johan von Seth

carljohan.vonseth@dn.se

07 Fråga inte vad skogen kan göra för dig, utan vad du kan göra för skogen

Den tyske naturforskaren Alexander von Humboldt var redan för 200 år sedan - banbrytande i sina insikter om skogens roll för klimatförändringarna. Christina Moberg manar till en återupptäckt av en mer fullständig förståelse av relation mellan natur och människa.

Utan våra skogar skulle Sverige vara fattigare. Men de är inte bara en tillgång för skogsägare och skogsbolag. De utgör också en oersättlig kolsänka som skyddar från klimatförändringar genom att absorbera nästan en tredjedel av våra utsläpp av koldioxid. De är avgörande för produktionen av det syre vi behöver för att andas, de bidrar till vattenreglering och motverkar erosion, de är en förutsättning för den biologiska mångfalden genom att utgöra hem för runt fyra femtedelar av alla på land levande arter. De skänker hälsa, vila och rekreation, de ger oss byggmaterial, de förser djur med foder och oss med bär och svampar.

Mycket av detta hotas i dag: runt om i världen skövlas stora arealer skog, 43 miljoner hektar skog förstördes mellan 2004 och 2017. Detta trots att de negativa konsekvenserna av detta varit kända i mer än 200 år.

Den tyske naturforskaren och upptäcktsresanden Alexander von Humboldt gav sig 1799 ut på en fem år lång resa för att utforska vår planet. Han seglade till Sydamerika, utrustad med de bästa mätinstrument som på den tiden fanns att tillgå och med sin reskamrat Aimé Bonpland, en militärläkare och biolog som han råkade stöta på när han passerade Paris.

Det var början på ett äventyr som utvidgade mänsklighetens kunskap och insikt om biologi, geologi och, inte minst, klimatet. De två resenärerna mätte höjder och tryck, samlade växter och korrigerade geografiska data. Med stora ansträngningar klättrade de upp på Chimborazo i dagens Ecuador, på den tiden med sina drygt 6 200 meter ansett som det högsta berget på jorden. Övergivna av sina bärare gick de på smala bergskammar i dimma

och snöstormar, med blödande fötter, tills de till slut, med bara 400 meter kvar till toppen, tvingades återvända på grund av svår höjdsjuka. Trots svårigheterna formade intrycken från det här äventyret Humboldts nyskapande syn på naturen.

Men det var i Venezuela, vid sjön Valencia, som Humboldt insåg de förödande konsekvenserna av människans skövling av skogen. Humboldt var först med att förklara skogens kylande effekt och dess förmåga att berika atmosfären med fukt, liksom dess skydd mot jorderosion. Han varnade för att människors beteende orsakar skadlig påverkan på klimatet och att detta skulle kunna få en oförutsägbar inverkan på framtida generationer. Han började, som Andrea Wulf beskriver i sin bok ”Vetenskapens bortglömde hjälte” (Leopard, 2017), utveckla läran om antropogena klimatförändringar.

Det här var något helt nytt. Vid den tiden förväntades mänskligheten ”förbättra” naturen genom odling och genom att förvandla vildmark till behagliga och produktiva landskap, helt enkelt erövra naturen. Humboldt var den första som förstod klimatet som ett system med komplexa samband mellan atmosfären, haven och landmassorna. Det här betydde början på en ny klimatförståelse.

Humboldt var inte främst intresserad av att hitta nya isolerade fakta utan han önskade koppla ihop dem. Han kritiserade Carl von Linné som han ansåg hade förvandlat naturförståelsen till en smal praxis för insamling och klassificering, liksom för att han hävdade att allt var skapat för mänskligheten. Humboldt menade att i stället för att skogen ska tjäna oss, måste vi tjäna skogen.

Sedan Humboldts insikt vid Valenciasjön har närmare en fjärdedel av världens skogsmarksareal försvunnit. Takten på avskogningen har minskat sedan en tid tillbaka, men trots det försvann 10 miljoner hektar skogsmark varje år mellan 2015 och 2020 – med dramatiska konsekvenser för såväl den globala uppvärmningen som för den biologiska mångfalden. Värst utsatt är tropikerna. Men, som Lisa Röstlund berättat i sin reportageserie om skogen i DN, även i Europa försvinner skog. Och i Sverige har under de senaste 20 åren runt 300 000 hektar, ett område ungefär lika stort som Gotland, avverkats i renbetesområden i Norrbotten och Västerbotten.

Kampen mot avskogning har aldrig varit viktigare än i dag. Avskogningen bidrar till den globala uppvärmningen och försvårar, kanske omöjliggör, inte bara 1,5-gradersmålet, utan också 2-gradersmålet. I stället för att skövla skog behöver vi plantera ny skog. FN:s klimatpanel menar att möjligheterna att nå Parisavtalets mål om 1,5 grads uppvärmning skulle öka om en miljard hektar skog planteras fram till 2050, och World Economic Forum driver en kampanj som syftar till plantering av en biljon (1 000 000 000 000) träd. Trots det avser endast 1 procent av de medel som ges till kampen mot klimatförändringarna naturbaserade lösningar, som återställande av ekosystem – betydligt mindre riskfyllda åtgärder än att pumpa ner och förvara den koldioxid vi producerar under havet.

Men det handlar alltså inte bara om utsläpp av koldioxid och klimatförändringar. Det handlar också om minskad biologisk mångfald, förlorade ekosystemtjänster och förlust av de sociala dimensioner skogen erbjuder.

Vi ser i dag en alarmerande förlust av biodiversitet. Mellan 1970 och 2014 minskade vilda arter i vår planets skogar med 53 procent. Sett till hela världen hotas enligt FN en miljon arter av utrotning. World Economic Forum har i en ny rapport pekat ut riskerna med minskad biologisk mångfald som ett av de största problem mänskligheten står inför. Världsnaturfonden varnar i en ny rapport för att skogsbruket i Sverige inte tar tillräcklig hänsyn till biodiversiteten, att fler och fler arter som är beroende av skogen rödlistas i Sverige och att vi skördar skogar med höga naturvärden. Detta trots att Sverige antagit FN:s hållbarhetsmål, varav ett handlar om just ekosystem och biologisk mångfald.

Och EU:s första vice ordförande Frans Timmermans uttryckte nyligen i en tv-intervju oro över tillståndet i den svenska skogen och menade att Sverige måste värna om den biologiska mångfalden och anpassa skogsbruket till de utmaningar temperaturhöjningar innebär.

Förändringen av världens skogsekosystem hotar nu också hela mänsklighetens hälsa. Avskogning har blivit en drivkraft bakom globala pandemier. Man räknar med att om skövlingen av naturen, och i synnerhet skogen, inte stoppas kommer pandemier att i framtiden inträffa oftare, spridas snabbare, orsaka fler dödsfall och större skador på världsekonomin än covid-19.

I dag ersätts kol med biobränsle i värmekraftverk runt om i Europa. Stora mängder biopellets importeras till Europa från USA, Kanada och Ryssland. I den kanadensiska provinsen British Columbia fälls träd, fraktas till

fabriker, torkas, flisas och komprimeras till träpellets. Detta för att sedan lastas på fartyg som seglar längs den amerikanska västkusten, genom Panamakanalen och vidare över havet till England för att där, ungefär en månad senare, omlastas till järnvägsvagnar och fraktas till biokraftverk och bli till elektricitet. Och det här är lönsamt, tack vare generösa bidrag.

Även Nederländerna och Danmark importerar biopellets som kommer från amerikanska skogar, om än mindre volymer. Men motståndet mot att se förbränning av hela träd som klimatneutralt ökar, och i Nederländerna har beslut fattats om minskade subventioner. Sverige importerar också biopellets, mest från Estland och Ryssland, men producerar allt mer egna. Man uppger här att mest restprodukter från skogen används. Men Lisa Röstlunds granskning visar annorlunda.

Alexander von Humboldt hävdade att enskilda fenomen bara var viktiga ”i förhållande till helheten”. Han såg naturen som ett komplext liv; om man drar i en tråd kan hela gobelängen rivas upp. Allt, från den minsta växten eller insekten till träd och elefanter, har en uppgift och tillsammans utgör de helheten. Människan är bara en liten del. Charles Darwin påverkades starkt av Humboldts syn på naturen som ett ekologiskt system. Och senare generationer av ekologer och miljöaktivister delar Humboldts vision, kanske utan att ens alltid vara medvetna om det.

”Om vi inte ändrar kurs kan vi gå mot en katastrofal ökning av temperaturer på mer än tre grader under detta århundrade,” varnade FN:s generalsekreterare i december förra året.

Och det är bråttom.

För att ändra kursen behövs ledarskap, men frågan är om ledarskapet finns. Kanske måste hoppet stå till den unga generationen. Äldre generationer verkar inte förstå allvaret – trots allt som Humboldt redan för 200 år sedan berättade för oss. Hade vi haft Alexander von Humboldt i bättre minne kanske vår planet hade mått bättre i dag.

Christina Moberg är ordförande för European academies' science advisory council, EASAC.

Christina Moberg

07 Metanutsläpp har snabbast effekt

Minskade utsläpp av metan är det snabbaste och ett av de mest kostnadseffektiva sätten att bromsa den globala uppvärmningen. Dessutom skulle det ge stora hälsovinster och förhindra 255 000 förtida dödsfall, enligt en ny rapport.

Metan är en kraftig växthusgas som har stått för en knapp tredjedel av den globala uppvärmningen sedan förindustriell tid. Den

har en betydligt större uppvärmande effekt än koldioxid, tiotals gånger större, men kort livstid i atmosfären. Det mesta är borta efter ungefär ett decennium.

Den korta livslängden har gjort metan alltmer intressant i klimatåtgärder eftersom utsläppsminskningar får effekt på kort tid.

En ny rapport visar att metanutsläpp orsakade av människan med enkla metoder kan minska 45 procent, till år 2030. Då skulle 0,3 graders uppvärmning år 2040 undvikas och utvecklingen vara i linje med att nå Parisavtalets mål att hålla uppvärmningen väl under 2 grader med sikte på 1,5 grader.

– Metanutsläppens roll har underskattats. Att få ner dem är det snabbaste och mest effektiva sättet att bromsa uppvärmningen, säger Johan Kuylenstierna, forskningsledare vid Stockholm environment institutes kontor i York och en av huvudförfattarna till studien som är ett samarbete mellan Climate and clean air coalition och FN:s miljöorgan UNEP.

Utsläpp av metan kommer till viss del från naturen, men mer än hälften, 60 procent, kommer från mänsklig verksamhet. Halten av metan i atmosfären ökar nu snabbare än vad de har gjort sedan mätningarna började på 1980-talet och steg förra året till nya rekordnivåer.

Av de mänskligt orsakade metanutsläppen kommer merparten från tre sektorer; cirka 35 procent från fossilbränslesektorn, 20 procent från avfall och 40 procent från jordbruk.

Enligt rapporten kan en stor del av de utsläppen förhindras med enkla åtgärder till låga

kostnader – mer än hälften skulle till och med löna sig genom att innebära besparingar när de är genomförda.

Inom fossilbränslesektorn kommer en del av utsläppen från metangas som oavsiktligt läcker ut vid såväl produktion som vid transporter av olja och gas. Reparation och underhåll, täcka över oanvända borrhål är några åtgärder som föreslås för att enkelt minska utsläppen.

När det gäller kol föreslås återvinning av metan vid kolbrytning och att nedlagda gruvor vattenfylls för att hindra utsläpp.

– För fossilsektorn kan minskade utsläpp vara lönsamt. Inom olja, gas och kol betalar sig åtgärderna själva. Branschen vet var läckagen finns och de vet vad man måste göra. Det kostar egentligen ingenting, det är bara fråga om vilja.

I jordbrukssektorn står djuruppfödning med utsläpp från idisslande djur och hantering av gödsel, för cirka 32 procent och risodling för cirka 8 procent av metanutsläppen. Förändrad djurhållning och foder, övertäckning av gödsel föreslås som åtgärder. Förbättrat vattenbruk och odling av hybridarter skulle minska utsläppen från risodling.

Även ett allmänt förändrat beteende hos konsumenter som att minska matsvinn och äta mindre kött skulle minska jordbrukets metan-utsläpp.

Sopsortering och återvinning samt att inte gräva ner organiskt avfall skulle minska utsläppen från sophanteringen.

Minskade metanutsläpp är bra för mer än klimatet. Metan bidrar till att bilda markozon,

som är skadligt för människors hälsa och även skadar växtlighet genom att hindra fotosyntesen.

Om utsläppen sänktes 45 procent till 2030 skulle det förhindra 255 000 förtida dödsfall och 775 000 astmarelaterade sjukhusvistelser varje år, enligt rapporten. Skördeförluster skulle årligen minska med 26 miljoner ton globalt.

– Det är bråttom. Vi måste göra allt vi kan om vi ska försöka nå 1,5 gradersmålet. Det är väldigt viktigt att fortsätta reducera utsläppen av koldioxid, men det räcker inte. Vi måste ta tag i metan samtidigt som man gör andra åtgärder, säger Johan Kuylenstierna.

Jannike Kihlberg

jannike.kihlberg@dn.se

Fakta. Metanutsläpp

Rapporten bygger på analyser av man har kommit fram till genom att använda fem olika global modeller som kan räkna fram både ozon och klimatförändringar från hela världen.

Ungefär 60 procent av metanutsläppen orsakas av mänsklig verksamhet. I fossilbränslesektorn står utvinning och transport av olja och gas för 23 procent och kolutvinning för 12 procent av metanutsläppen.

Avfallssektor, fast avfall och avloppsvatten, står för cirka 20 procent.

I jordbrukssektorn står utsläpp i samband med djuruppfödning, som utsläpp från idisslande djur och hantering av gödsel för cirka 32 procent och risodling för cirka 8 procent av metanutsläppen.

Källa: Climate and clean air coalition, UNEP

06 Ökat tryck på regeringen om förvar

Statliga Vattenfall ökar pressen på regeringen om att snabbt fatta beslut om förvar för utbränt kärnbränsle. Ett beslut måste till i sommar för att inte riskera kärnkraftsproduktionen om några år, enligt bolaget.

Vattenfall flaggar i ett meddelande till finansmarknaden att ett beslut måste tas före den 31 augusti i år för att återstarten av reaktor 2 i Forsmark 2024, efter den renovering som planeras vara gjord då, ska kunna ske. Mellanlagret i Oskarshamn riskerar nämligen att bli fullt.

Problemet kärnkraftsoperatörerna står inför är att om mellanlagret blir fullt så finns det ingen plats att göra av med utbränt kärnbränsle på. Och regeringen har inte tagit något beslut om slutförvar i Östhammar, dit det som lagras i Oskarshamn ska gå när det står klart.

TT

Kommentar. Den svenska klimatproblemen bör ses i globalt perspektiv.

Kina och USA är de största som måste bättra klimat-politiken. Kina har mycket kolkraftverk som bör stängas och bäst ersättas av kärnkraftverk.

Svenska regeringen bör förbättra forskningen om kärnkraftverk och bidra till att kärnkraftverk kan bildas över världen och såsmåningom också i Sverige.

Den svenska klimatpolitiken har visat sig vara otillräck-lig i hanteringen av skog. Solceller och vindkraft räcker inte till det myckna el som behövs om man räknar in konsumtionens inflytande.

Det som kallas utbränt kärnbränsle bör inte grävas ner 500 m . Mellanlagret i Oscarshamn bör istället byggas ut.

Nya atomkraftverk bör använda det utbrända kärn-bränslet.

06 Ygeman om bristande täckning: Telias ansvar

Ansvarige ministern för telefoni och internet, Anders Ygeman (S) är självkritisk efter DN:s granskning och säger att regeringen måste jobba hårdare för att inte få ett delat Sverige.

Ygeman tycker inte att Telia ska få släcka fasta telenät där det saknas alternativ. Han ska också läxa upp Post- och telestyrelsen som han menar måste bli bättre på information.

– Vi måste steppa upp vårt arbete, säger energi- och digitaliseringsminister Anders Ygeman efter DN:s granskning av telefonin och internet-tillgången på landsbygden.

DN har fått stort gensvar. Många läsare har mejlat och beskrivit samma situation som hos dem i artikeln: att lagstadgad grundläggande telefoni och internet fallerar där det inte är lönsamt.

– Min bild är att man känner sig bortglömd i glesbygd. Det går inte tillräckligt fort att få den infrastruktur man har rätt till. Där måste samhället möta upp. Det måste vi göra genom Post- och telestyrelsen (PTS) och genom att ställa krav på operatörerna. Vi måste jobba hårdare. Oavsett var du bor i Sverige ska du ha tillgång till bra digitala kommunikationer.

DN berättade nyligen om 87-åriga Gerd Eriksson som hittades nedkyld utanför

Sundsvall i ett hus där sonen inte kunde ringa efter ambulans efter att Telia tagit bort kopparnätet.

Ska det få vara så?

– Det är en fruktansvärd händelse för alla inblandade. Det går ju att få reservkraft ut till masten men det verkar inte ha hänt i det här fallet.

– Telia har inte levt upp till de krav som ställs på dem på operatör, säger Anders Ygeman.

Ska det vara okej att det är så?

– Självklart inte. DN:s artikel och även andra visar hur viktig mobiltelefonin är.

Vad vill du göra för att det inte ska hända igen?

– Ytterst måste Telia svara på varför det har hänt, hur det har brustit och hur det inte ska hända igen.

I DN:s reportage beskrivs hur Telia monterar ner det fasta kopparnätet utan att se till att det finns god mobiltäckning i Västernorrlands län.

När DN tidigare i veckan intervjuade Centerpartiets ekonomiskpolitiska talesperson Emil Källström ville han förbjuda Telia att ta bort kopparnäten där det inte finns mobiltäckning.

Ska Telia få ta bort kopparnäten – utan att det finns mobiltäckning?

– Jag tycker inte att Telia ska ta bort kopparledningar så att en kund saknar möjligheter att ringa och ha basal uppkoppling till nätet.

Ygeman säger att för honom är tekniken mindre viktig.

– Men Telia ska inte lämna någon kund i sticket genom att ta bort kablarna.

I dag saknar Telia samhällsansvar – de kan släcka kopparnätet utan att det finns andra lösningar. Samtidigt är de fasta näten en förlustaffär för börsnoterade Telia.

Är det inte naivt att tro att de ska ta ett samhällsansvar?

– Samhällsansvar... de har ett kundansvar. Här är det kunder som de i många fall har haft i decennier. Att lämna dem i sticket är inte bra för ett företag som vill vårda sitt varumärke, säger Anders Ygeman.

Samtidigt svarar han inte ja på frågan om han är beredd att reglera.

I dag gäller enligt en bindande föreskrift fyra timmars krav på backup för telefoni på landsbygden och en timme i städer med över 8 000 invånare – vilket ska jämföras med tidigare när Televerket kunde ha batteribackup för en vecka.

Flera som DN pratat med som bor på landsbygden är rädda för strömavbrott – då de tappar all förbindelse efter fyra timmar. Sverige kan också hamna i ett så kallat gråzonsläge, där främmande makt kan sabotera exempelvis telefonin.

– Vi kan ställa högre krav på operatörerna, säger Anders Ygeman och pekar på att han ska föra en dialog med Försvarsmakten,

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), PTS och operatörerna.

Men han säger samtidigt att det ytterst är kunden som får betala för dyrare telefoni med dyrare och länge batteribackup.

– Ställer vi väldigt höra krav på operatörerna och det finns ett försvarsintresse är det klart att vi kanske måste ersätta dem från samhället.

Många vet inte vart de ska vända sig – trots att Post- och telestyrelsen (PTS) är ansvarig.

– Där finns en förbättringspotential, säger Anders Ygeman och menar att PTS måste förbättra sin information till medborgarna.

– Framför allt gentemot dem som har dålig täckning. Jag ska ta upp detta med PTS.

För att hela landet ska nå regeringens bredbandsmål 2025 krävs 53 miljarder kronor. Men där saknas 20 miljarder kronor, enligt en rapport från PTS som kom 2020.

– Vi kommer att fortsätta med bredbandsuppbyggnad. Om det behöver skjutas till mer medel är jag beredd att kämpa för det i budgetförhandlingar.

Vad säger du om att folk i glesbygd säger att de inte har grundläggande telefoni och internetuppkoppling?

– Det är otillständigt. De ska ha samma tillgång. Alla ska ha tillgång till snabb uppkoppling. Det är speciellt viktigt i glesbygd.

Vad är ditt ansvar?

– Mitt ansvar är att samtliga i Sverige har tillgång till en bra mobiluppkoppling.

Jonas Fröberg jonas.froberg@dn.se

07 Baylan riktar hård kritik mot Telia och egna myndigheter

Näringsminister Ibrahim Baylan (S) kallas till näringsutskottet för utfrågning efter DN:s granskning om bristande telefoni på landsbygden.

Baylan sätter nu hård press på både Telia och Post- och telestyrelsen för att ingen i Sverige ska lämnas i sticket när kopparnäten släcks.

Näringsminister Ibrahim Baylan (S) kallas till utfrågning i näringsutskottet på initiativ av Centerpartiet. Det sker som en direkt effekt av DN:s granskning i söndags om att lagstadgad grundläggande telefoni och internet fallerar på landsbygden där det är olönsamt.

Ibrahim Baylan kallas som statligt ägaransvarig i Telia. Staten är överlägset största ägare med 39,5 procent i bolaget som samtidigt är börsnoterat. Telia saknar helt samhällsansvar men äger de gamla fasta kopparnäten som nu monteras ner i snabb takt utan att det finns utbyggt mobilnät på många håll.

– Telia har ansvar för sina kunder och måste försäkra sig om att kunderna har alternativ. Vi kommer att föra upp de här frågorna i en ägardialog med Telia.

Om du svarar ja eller nej – ska Telia få ta bort kopparnätet, som går med förlust, utan att det finns mobiltäckning?

– Vi som samhälle måste se till att det finns ersättning innan kopparnätet stängs. Det är Post- och telestyrelsen (PTS) som har det uppdraget enligt en förordning. Då förutsätter jag att PTS diskuterar med Telia så att de fasta näten släcks först när det finns en färdig lösning.

Är det inte naivt att tro att börsnoterade Telia ska ta den hänsynen?

– En kund är lika mycket kund även utanför storstadsregioner. Telia måste ta ansvar för de kunder de har. Därför kommer vi att lyfta de här frågorna med Telia.

Om alternativen, exempelvis nya mobilmaster i glesbygd, är förlustbringande för Telia, tycker du att Telia ska genomföra det ändå för att ta kundansvar?

– Det är Post- och telestyrelsens ansvar. Så ser det ut med den förordning som finns. Det är viktigt att de tar ansvar där marknaden inte tar det. Men Telias agerande måste gå hand i hand med PTS.

Enligt en färsk regeringsrapport för statliga bolag förväntar sig regeringen en avkastning på 3,23 miljarder kronor från Telia för år 2020.

Vad är viktigare för Telia – utdelning eller samhällsansvar?

– Det är väldigt tydigt. Sedan man börsnoterade Telia så har inte Telia ett samhällsansvar. Men de måste ta ansvar för sina kunder.

Det finns kritik mot att regeringen inte utsett styrelseledamöter i Telia. Ibrahim Baylan säger att det inte låter sig göras i ett börsbolag, utan att kunna ange närmare varför.

Trots att Ibrahim Baylan själv lade en motion att förstatliga Telias nätdel 2008 har han nu bytt fot.

– Vi har inga sådana förslag. Telia är inget verk utan börsnoterat och tjänster och nät går in i varandra numera.

En av dem som var med i DN:s reportage var 83-åriga Astrid Börjegren i byn Sunnersta i västra Ångermanland, där Telia tagit bort kopparnätet. Hennes mobila fasta telefon hackar ofta och hon saknar mobiltäckning. Samtidigt ser hon Telia som den som ska sörja för att hon kan ringa.

Vad vill du säga till henne?

– Vi har ett gemensamt ansvar för att Astrid och alla andra ska kunna kommunicera. Jag förstår verkligen att många tror att Telia är ansvarigt med tanke på historiken med Televerket. Det bästa sättet vi kan göra är att vi via Post- och telestyrelsen bygger ut kommunikationerna i hela landet. Där måste vi, som Anders Ygeman säger, steppa upp.

Jonas Fröberg

jonas.froberg@dn.se

03”Stort symbolvärde” när M, L och KD lägger fram förslag med SD

Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna lägger fram ett gemensamt förslag i migrationspolitiken. Sakpolitisk innebär initiativet ingenting nytt – men symbolvärdet är stort, enligt statsvetaren Jonas Hinnfors.

– Kritikerna kommer skjuta in sig på att det här är första steget mot ett konservativt block där SD:s politik blir styrande, säger han.

Förslagen kommer som ett svar på regeringens migrationsproposition som presenterades i början av april. Oppositionspartierna har valt att gå samman med Liberalerna som tidigare meddelat att de vill tillhöra en regering som leds av Ulf Kristersson (M) efter nästa val.

”M, SD, KD och L kommer nu att gemensamt lägga fram ett utskottsinitiativ i socialförsäkringsutskottet som syftar till ett antal skarpa förändringar i förhållande till regeringens migrationsproposition. Samtliga punkter ligger i linje med de förslag som L har lagt fram i sin motion”, står det i ett pressmeddelande som de fyra partierna har skickat ut.

Bland annat vill man se flera skärpta krav vad gäller anhöriginvandring och försörjningskrav, till exempel vill de att det ska krävas ”synnerliga krav” för att en anknytningsperson ska frias från försörjningskrav. De vill också att kvotflyktingar ska få ansöka om att få ta anhöriga till Sverige först när de fått uppehållstillstånd själva. Regeringens förslag innebär att de skulle kunna ansöka från att de kommit till Sverige.

De flesta av oppositionens förslag går i linje med Migrationskommitténs betänkande som presenterades i augusti ifjol. Regeringspartierna S och MP har haft oenigheter gällande de flesta av förslagen från kommittén och landade i ett eget förslagspaket. Oppositionen kräver nu att riksdagen går på kommitténs linje framför regeringens.

De fyra partierna saknar dock två mandat för att få egen majoritet. För majoritet krävs 175 mandat. Regeringen behöver stöd av Vänsterpartiet för att kunna ge sig in i matchen. Vänsterpartiets migrationspolitiska talesperson Christina Höj Larsen säger att hennes parti tycker att regeringens proposition ”redan ligger på en europeisk miniminivå”.

– Men vi kommer ju aldrig rösta för ett blåbrunt förslag och heller inte genom vårt agerande göra så att deras punkter går igenom, säger Höj Larsen.

Jonas Hinnfors, professor i statsvetenskap på Göteborgs universitet, konstaterar att förslaget inte innebär något nytt sakpolitiskt för partierna. I stället lyfter han fram initiativets symbolvärde.

– Även om Liberalerna rent sakpolitiskt står kvar på samma plats så tror jag inte man ska underskatta den symboliska kraften i att partiets första gemensamma initiativ med Sverigedemokraterna är i just migrationsfrågan.

Mest nöjd med beskedet kan Moderatledaren Ulf Kristersson vara, enligt Jonas Hinnfors.

– Som potentiell regeringsbildare är det viktigt för honom att det växer fram ett trovärdigt block som kan hålla samman i viktiga frågor.

Sverigedemokraternas partiledare Jimmie Åkesson kallar förslaget för ”ett steg i rätt riktning” och Jonas Hinnfors menar att samarbetet också har andra värden för partiet.

– Varje initiativ där SD får vara med som en likvärdig partner är en framgång för dem, inte minst i frågor som ligger dem nära. Nu visar man för sina väljare att man inte är ett pariaparti eller någon som bjuds in med armbågen.

Gustav Olsson

gustav.olsson@dn.se

Alexandra Carlsson Tenitskaja

alexandra.carlsson.tenitskaja@dn.se

Fakta. Partiernas utskottsinitiativ

De sju punkterna som SD, KD, M och L ska som ett utskottsinitiativ i socialförsäkringsutskottet.

1. Den nya grunden om uppehållstillstånd av humanitära skäl ska begränsas.

2. Krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för permanent uppehållstillstånd bör införas direkt i lagstiftningen.

3. Undantagsmöjligheterna vad gäller kraven för permanent uppehållstillstånd ska begränsas.

4. Skärpt krav på försörjning vid anhöriginvandring vad gäller alternativt skyddsbehövande.

5. Undantagsmöjligheterna vad gäller försörjningskravet för anhöriginvandring ska begränsas.

6. Andra kriterier för anhöriginvandring ska begränsas.

7. Tidsfristen för kvotflyktingars anhöriginvandring ska begränsas.

03 Åkesson: Långt ifrån vår ambitionsnivå

SD:s partiledare skriver under oppositionens migrationspaket men säger att det ligger långt ifrån hans partis ambitionsnivå.

M-ledaren Ulf Kristersson utesluter inte vidare migrationsdiskussioner i samband med en eventuell regeringsbildning efter nästa val.

Jimmie Åkesson (SD) skriver i ett mejl till DN att förslagen ligger långt under hans ambitionsnivå.

”Men det är ett steg i rätt riktning. Tillsammans med en samlad opposition gör vi en kraftansträngning för att skärpa migrationslagstiftningen och begränsa invandringen till Sverige. Efter valet 2022, när väljarna fått säga sitt om Stefan Löfvens skadliga regering, kommer vi att riva upp migrationslagstiftningen i dess helhet och göra om den från grunden”, skriver Åkesson.

Moderaternas partiledare Ulf Kristersson säger att det trots förslaget finns oenigheter mellan partierna.

– Det är ju väl känt att våra fyra partier har haft lite olika uppfattningar i de frågor som lades fram av migrationskommittén, men det som är unikt här är att vi tar fasta på de saker där vi tycker lika, säger Kristersson till DN.

Han vill nu pröva oppositionspartiernas sju punkter i riksdagen och säger att utfallet är långt ifrån självklart då mandatställningen är mycket jämn. Han är heller inte främmande för vidare migrationspolitiska diskussioner tillsammans med Jimmie Åkesson.

– Det är klart att migrationspolitiken tillsammans med flera andra ämnen kommer att diskuteras i samband med en regeringsbildning, det är ju självklart. Men såna förhandlingar tar man då, säger Kristersson.

L-ledaren Nyamko Sabuni tonar ner samarbetet med M, SD och KD och menar att hennes parti valt att hänga på migrationspolitiken nu då frågan är aktuell inför den kommande riksdagsomröstningen.

– Vi har inget samarbete med M, KD och SD. De har valt att ansluta sig till vår liberala politik som också lagts fram av migrationskommittén. Liberalerna kommer alltid att vara fokuserade på att lösa samhällsproblem. Då måste man våga prata med alla partier, säger Sabuni.

Statsminister Stefan Löfven kommenterar de fyra oppositionspartiernas initiativ via sms:

”Det är tydligt att Jimmie Åkesson håller i taktpinnen i det nya högerkonservativa blocket.”

C-ledaren Annie Lööf kommenterar förslagspaketet på sin Twitter:

“Det första samarbetet mellan L och SD blev alltså om migration”.

Alexandra Carlsson Tenitskaja

alexandra.carlsson.tenitskaja@dn.se

03 Ewa Stenberg: Nytt drag och nya lag i partiledardebatten

Sverigedemokraternas invandringsmotstånd var under många år kärnan i Liberalernas hårda kritik mot partiet. När L nu för första gången gör upp med SD, M och KD handlar det just om att skärpa invandringspolitiken.

Beskedet höjde pulsen i SVT:s partiledardebatt och visade konturen av en ny laguppställning. Här är tre slut-satser av debatten:

Kommentar

1 Nya lag.

När partiledarna tog plats i Agendastudion såg Liberalernas Nyamko Sabuni lite olycklig ut. Hon placerades tillsammans med Stefan Löfven (S), Märta Stenevi (MP) och Annie Lööf (C) som en del i regeringsunderlaget i stället för ihop med oppositionen.

Inte så konstigt att hon såg ut att vantrivas, hon hade just chockat en stor minoritet i sitt eget parti genom att göra en första uppgörelse med Sverigedemokraterna. Alltså med det parti som hennes företrädare på partiledarposten dyrt och heligt lovat att aldrig ge något inflytande.

Den första uppgörelsen handlade om just att stoppa sju regeringsförslag som skulle kunna ge ökad invandring. Det finns en stark symbolik i uppgörelsen, även om den i sak är mycket långt ifrån den stora åtstramning SD vill göra.

Nyamko Sabuni tänker uppenbarligen inte treva sig fram försiktigt fram i det nya politiska landskapet. Liberalerna har bestämt efter en uppslitande intern strid att gå till val för en moderatledd regering. Hon kör nu över en del av sitt parti i den mest kontroversiella frågan för att visa väljarna att det hädanefter verkligen är högersidan av politiken som gäller. Januariavtalet var ett misstag för L. Kan partiet göra upp med SD om migrationspolitiken, går det att göra upp om det mesta. Det är en viktig signal när Sabuni ska söka moderata stödröster.

Liberalernas sidbyte framstod som logiskt när partiledarna debatterade kärnkraft, brottslighet och skola. Där höll Liberalerna mestadels ihop med de tre oppositionspartierna till höger.

2 Kvinnornas tid.

Det är inte bara regeringsalternativen som förändras. Slipsarna var i minoritet i teve-studion när politikens toppar samlas, tre män debatterade denna söndagskväll med fem kvinnor. Nooshi Dadgostar har ju efterträtt Jonas Sjöstedt som Vänsterledare och det var dessutom premiär för Märta Stenevi som nytt MP-språkrör.

De inledde debatten med att diskutera kriminalpolitik. Det hettade till när det handlade om våld mot kvinnor. Fem kvinnor har mördats på kort tid i Sverige och alla partiledarna vill se hårdare straff.

De ser också en andra åtgärder som behöver göras, utifrån sina skilda ideologier.

Vänsterns Nooshi Dadgostar ser behov av fler bostäder och hyresreglering för att misshandlade kvinnor ska ha någonstans att ta vägen, SD:s Jimmie Åkesson drar slutsatsen att invandringen måste minska. Han kopplade våld mot kvinnor till hederskultur och utlandsfödda. Det sista fick Centerns Annie Lööf att gå i taket och anklaga Jimmie Åkesson för att kränka de barn som tvingats se sina mammor mördas av svenskfödda män.

Ebba Busch (KD) krävde Märta Stenevi (MP) på besked om varför det är så viktigt för regeringen att fortsätta frige dömda efter två tredjedelar av strafftiden. Stenevi kontrade att det inte är ett dugg viktigt för henne. MP kommer att diskutera alla straffskräpningar, sade hon.

3 Invandringen blir en viktig valfråga.

”Låt oss prata lite om det som hänt i dag, för jag tycker ändå att vi kan slå oss lite för bröstet”,

sade Jimmie Åkesson till Nyamko Sabuni och syftade på den nya uppgörelsen om migrationspolitiken.

”Jag kommer alltid att försvara asylrätten”, markerade Sabuni mot Åkeson och framhöll hur viktig integrationspolitiken är för hennes parti.

SD-ledaren pekade på att mindre invandring är det allra viktigast för integrationen och berömde Nyamko Sabuni för att ha gjort en resa men ”inte vara hemma än”. Det såg inte ut att muntra upp Liberalernas partiledare.

Åsiktsskillnaderna är stora i sak mellan M, KD, SD och L i migrationspolitiken. I denna hjärtefråga är SD mindre kompromissvillig än i andra frågor. Men det har blivit tydligt att de fyra partierna har en stark ambition att kompromissa och hitta ett stramare alternativ till regeringens politik inför valrörelsen.

Ewa Stenberg

ewa.stenberg@dn.se

04 Vad tror S Kristersson menade?

Kära politiker, det här är en vädjan inför valrörelsen: Skärp er!

Gör inte som Socialdemokraterna på söndagskvällen, som under SVT:s partiledardebatt tog ett citat från moderatledaren, ryckte det ur sitt sammanhang och fultolkade. Meddelandet från S officiella Twitterkanal löd: ”Ulf Kristersson: ’Vi pratar rätt ofta med våra döttrar om vad de inte får tillåtas att utsätta sig för’. Borgerlig feminism kärnfullt sammanfattad.”

Spontant kan meningen låta illa. Rent av som att Kristersson tycker att det är upp till tjejer att vara på sin vakt och markera. Annars får de skylla sig själva om de blir utsatta.

Men det var givetvis inte vad M-ledaren sa. Tvärtom hade han under debatten understrukit att våld mot kvinnor är ”riktigt allvarliga brott”. Han hade påtalat vikten av straffskärpningar för grov kvinnofridskränning, pratat om fotboja och obligatorisk häktning, samt upprepat att man ska straffa dem som begår brott.

Därefter kom passusen om döttrarna, som dock inte var resonemangets poäng. Den kom i meningen efter, där han förklarade att ”alla som har söner borde med samma kraft berätta för sina söner vad de inte får utsätta flickor för”. Vidare: Lagen måste stå på kvinnornas sida.

Den som tycker att Socialdemokraternas kommentar var rättvis kan räcka upp en hand. Därefter bör alla tänka på att Sverige snart går in i en valrörelse.

Då förtjänar väljarna att bli tagna på allvar, genom att politikerna och partierna bemödar sig med att föra en seriös debatt. Det gör man genom att bemöta motståndarens bästa argument – inte de sämsta. Genom att inte fulcitera, medvetet misstolka eller påstå att den andre har ont uppsåt. I stället tar man sig an de svåra ämnena, erkänner målkonflikter och förklarar varför man har landat i sin slutsats.

Alternativet är ett ökat politikerförakt, som i så fall är välförtjänt.

Susanne Nyström

susanne.nystrom@dn.se

04 Ledare: Vill M inte ha ett block med SD är det dags att visa det

Det är en spännande bild av Moderaternas syn på förhållandet till Sverigedemokraterna som Svenska Dagbladet skildrade i ett reportage i helgen.

Där är fullt av tveksamheter inför de allt tätare banden mellan partierna. De vill så olika saker i den ekonomiska politiken, noterar en företrädare. SD har ju en radikal och populistisk instinkt, konstaterar en annan. Jimmie Åkesson (SD) ”pratar om att liberalismen är deras största fiende. Det kan man inte tycka om man vill ha ett gemensamt projekt med moderater”, slår Muf:s ordförande Matilda Ekeblad fast.

De största betänkligheterna verkar dessutom finnas i partiledningen. Där är det egentligen ”ingen förutom Tobias Billström som är glad”. Partisekreteraren Gunnar Strömmer vill inte ha någon relation alls: ”Det finns inget konservativt block”, konstaterar han, och lägger till att Moderaterna inte heller vill bygga något sådant.

Då går det att fråga sig: Om M inte vill ingå i ett block med SD, varför beter man sig som att man vill det?

Moderaterna hade en gång dörren mot SD stängd, låst och igenbommad. Ulf Kristersson hävdade att han inte kunde tänka sig att ”samarbeta, samtala, samverka, samregera” med Sverigedemokraterna.

Efter valet 2018 lyfte Kristersson bort bommen, låste upp dörren och ställde den på glänt. Den hösten gick det att acceptera SD:s röster i en statsministeromröstning och en budgetvotering. Förhandla politik med partiet, låta Jimmie Åkesson bli en del av laget, var dock fortfarande uteslutet.

Men i stället för att göra halt där har M-ledaren successivt skjutit upp dörren. Göra upp i sakfrågor och om budget går bra, gemensamma utspel likaså.

Samarbeta, samtala, samverka – check, check, check. Samregera? Ja, det ligger i tangentens riktning. Dörren till Sverigedemokraterna står numera på vid gavel.

Och faktum är att det inte har stannat där. Så fort M-företrädare får chansen betonar de hur små skillnaderna mellan dem och SD är: ”våra partiers migrationspolitik liknar varandra”, konstaterade partiets vice ordförande Elisabeth Svantesson till exempel i Ekots lördagsintervju (1/5).

Dessutom agerar Moderaterna för att partiet tillsammans med KD, L och SD ska framstå som ett samkört regeringsalternativ. Även när det sakpolitiska värdet av att agera tillsammans är noll – som i söndagens utspel om en migrationspolitisk uppgörelse. Det handlade alltså om en handfull punkter där de fyra

sannolikt ändå skulle ha röstat lika – och röstats ner – när den nya migrationslagen behandlas i riksdagen. Nu gjorde de en stor sak av att ha - kommit överens.

M signalerar dessutom att partiet inte kan tänka sig att regera utan ett samarbete med SD. På något annat sätt är det svårt att tolka Elisabeth Svantessons utspel tidigare i våras om att Centerpartiet låst in sig med Social-demokraterna eftersom Annie Lööf inte vill göra upp med SD.

Det är alltså inte bara så att Ulf Kristersson öppnat dörren till Jimmie Åkesson. Han håller på att stänga in sig med honom.

Vill M-ledningen inte ha det så är det hög tid att agera därefter. Det är faktiskt inte särskilt svårt. Håll gränsen mot SD och markera viktiga politiska skillnader. Slå fast att Moderaterna helst regerar med de gamla alliansvännerna, och att ett blågrönt samarbete som det i Stockholms Stad inte är uteslutet. Ta initiativ till utspel och uppgörelser med Annie Lööf – att januariavtalet inte står i vägen för det illustreras av dem som inkluderar Nyamko Sabuni.

M som del av ett nationalkonservativt block tillsammans med SD i nästa års valrörelse? Det är helt och fullt Moderaternas eget val.

DN 4/5 2021

04 Ta Stefan Löfvens utsträckta hand om att slopa kötiderna

Stefan Löfven har förvisso hållit retoriskt skickliga tal. Ett sådant levererade han den 22 mars 2020, i sitt tal till nationen när pandemin tog fart. Men första maj-talet i år var inte ett sådant.

Efter en inledning om att uppslutningen runt välfärden gjort mer eller mindre alla till goda socialdemokrater, med ett grundlöst påstående om ”ett nytt politiskt läge”, beskrev Löfven hur framgångsrik och konsekvent S jobbpolitik varit.

Det är ett perspektiv Löfven får svårt att lansera när Sverige harvar i bottenträsket i ligan för europeisk arbetslöshet och den svenska långtidsarbetslösheten slår rekord. Har du inte tidigare hört talas om Löfvens påstående om att Sverige nu återindustrialiseras, och hur viktigt ”industriklivet” är, är du verkligen inte ensam.

Det var i skolpolitiken Löfvens tal hade vissa poänger. En skolpeng som bygger på kommunala skolors lagkrav att garantera samtliga elever plats ger de fristående skolorna, som slipper detta ansvar, en överkompensation. Det borde rättas till.

Och det var första gången som S så här tydligt torgförde uppfattningen att det är rätt att stänga dåliga skolor. Standardlösningen var länge den i S universella – ”mer resurser”. Menar Löfven allvar får ett stort antal kommunala skolor bomma igen, för dessa dominerar stort bland de allra sämsta.

Friskolor har vitaliserat den svenska skolvärlden och har en självklar roll framöver, men Löfven har alldeles rätt i att det är orimligt med ett antagningssystem som i praktiken diskvalificerar elever födda sent på året och dem som flyttat över en kommungräns.

En underbevakad faktor är också rätten till skolskjuts – att ges möjlighet att ta sig till alla skolor i en kommun är nog så viktigt om skolvalet ska kunna vara fritt och ändå fungera med familjens vardagsliv.

Det borde gå att hitta bred enighet bakom en modell som får bort den segregerande faktorn kötid, oavsett om det blir Löfvens förslag om ett gemensamt antagningssystem för kommunala skolor och friskolor, eller något annat.

Loppet i skolpolitiken har ännu inte utkristalliserat någon som tydligt erövrat ledartröjan.

Jens Runnberg

jens.runnberg@dn.se

04 Johan Croneman: Löje-väckande att se hur M, KD och L tror sig ha koll på sina nya kompisar

Moderaterna har övergett sina konservativa, Liberalerna har pensionerat liberalismen och Kristdemokraterna har pausat sina kristna värderingar – för makten skull.

Men det fanns ändå en ny oräddhet i SVT:s partiledardebatt i söndags. Något är på gång.

Efterspelet till SVT:s partiledardebatter har med åren dramaturgiskt kommit att likna efterspelet till Melodifestivalen: Vann rätt låt? Man har också lagt sig till med både röda mattan, uppsnack och eftersnack.

Jag vet inte om det är rätt väg att gå, i ett ansträngt läge borde man kanske skruva ner cirkustakterna. Det som kändes bra från början var Ann-Britt Ryd Pettersson och Elisabeth Marmorstein i studion, den sistnämnda är en av Sveriges bästa politiska kommentatorer, även om hon kunde ta ytterligare ton och bli något fränare. Hon har det i sig.

Det var mycket länge sedan en partiledardebatt på tv var riktigt tv-mässig. I söndags var tv-mässigheten om inte på topp så åtminstone på gång. Man hade delat in i nya lag – och jag tyckte mig nog också uppleva en delvis ny oräddhet för att debattera. Debattera på riktigt.

Inte som när Stefan Löfven och Ulf Kristersson möttes i en duell om sjukvården och pandemin. Det blev kvällens mest förutsägbara debatt. Kunde varit Olof Johansson mot Ingvar Carlsson på 90-talet eller någon annan historiskt urtrist diskussion om vem som gjort mest och gjort minst.

De kastade gamla regeringssynder på varandra, det var ingen som letade upp den andres svagheter, ingen attack, inga kontringar. De stod öga mot öga, men pratade med några andra.

Ulf Kristersson vände sig knappast till Stefan Löfven när han talade m-y-c-k-e-t långsamt och pedagogiskt, med STORA BOKSTÄVER för att alla tittarna skulle förstå vad Ulf Kristersson sålde, nämligen: ”Nationellt ledarskap”. Ulf Kristersson ville ge tittarna en smak av den nye statsministern, beredd att ta över 2022. Det var en avsmakningsmeny ingen bett om. Stefan Löfven är och förblir en betongsosse med mänskligt ansikte, jag tror inte att ett tredje världskrig skulle kunna rucka honom ur den stenstoden.

Man tror att Stefan Löfven står och lyssnar på Ulf Kristersson, men egentligen väntar han bara på sin tur. Vad Stefan sen ska säga bestämde han sig för redan i åttan i grundskolan.

Jag uppskattar när Annie Lööf tar ton och hetsar upp sig på Jimmie Åkessons sätt att göra

all politik till en fråga om invandring. När han påstod att kvinnovåldet var ett nyimporterat problem blev Annie Lööf förbannad på riktigt – det klär henne.

Märta Stenevi debuterade för Miljöpartiet och visade sig vara en hård nöt att knäcka. Otroligt bra påläst, i alla frågor, vass och lite syrlig. Hon hade till och med siffror på att kvinnovåldet och morden på kvinnor peakade på 70-talet, vilket Jimmie Åkesson föga överraskande gav fan i att bry sig om. Sverigedemokraterna kan koppla ihop både torskbeståndet i Östersjön och myggproblemet i nedre Dalälven med invandringen – imponerade demagogi.

Jimmie Åkesson är politiskt smart och snabb, Sverigedemokraterna är strategiskt duktiga, taktiskt på gränsen till överlägsna – det är nästan löjeväckande att se och höra hur både moderater, liberaler och kristdemokrater tror sig ”ha kontroll” över sina nya kompisar. Är det inte lite Hindenburg över dem allihopa?

Moderaterna har övergett alla sina konservativa, Liberalerna har pensionerat liberalismen och Kristdemokraterna har pausat sina grundläggande kristna värderingar för maktens skull.

Vänsterns Nooshi Dadgostar då? Hon blev lite långrandig, men uppkäftigheten gav resultat. Hon kan bli som den där störande hackspetten i Kalle Ankas julshow. Roligast för kvällen var Nyamko Sabuni som såg likheter mellan elbristen i Burundi på 70-talet och elförsörjningen i Sverige 2021. Ingen skrattade.

Johan Croneman

johancroneman@gmail.com

05 C backar regeringens migrationslag

Centerpartiets riksdagsgrupp har beslutat att i stora delar ställa sig bakom regeringens proposition om en ny migrationslagstiftning, skriver partiledaren Annie Lööf på Facebook.

Förslagen i propositionen bygger till största delen på det som Migrationskommittén kom med i september.

”Regeringen har justerat några av de förslag som kommittén lade fram efter att ha lyssnat på lagrådet och remissinstanser och Centerpartiet tycker att de justeringarna bättre stämmer överens med Centerpartiets politik och kommitténs intention med förslaget”, skriver Annie Lööf.

07 Moderaterna kastar sten i glashus i migrationsdebatten

Moderaterna är upprörda. Centerpartiet tänker inte rösta på deras uppgörelse med Kristdemokraterna, Liberalerna och Sverigedemokraterna om migrationspolitiken. Trots att C har uttryckt stöd för flera av punkterna i den. Det är bara politiskt spel, spinner M-företrädarna.
Nåja. Annie Lööfs parti håller faktiskt inte med om alla punkter – exempelvis inte den om den humanitära ventilen. Dessutom har C-ledaren

varit tydlig med att hon är mån om att få på plats en långsiktig migrationslagstiftning. Och då verkar inte M, SD och de andra vara några att hålla i handen.

I samma andetag som Jimmie Åkesson (SD) betonade hur historisk uppgörelsen är konstaterade han att den måste rivas upp. Ulf Kristersson (M) bekräftade att han tycker att det är rimligt att ta en sådan diskussion i samband med en eventuell regeringsbildning nästa år.

Uppgörelsen mellan de fyra handlar heller inte i första hand om sakinnehåll, utan om signalpolitik. Sverigedemokraterna har velat visa att de är en del av laget. Moderaterna att det går att ena SD och L.

Ulf Kristersson vill dessutom gärna signalera till invandringskritiska högerväljare att skillnaderna i migrationspolitiken mellan M och SD inte är särskilt stora.

Just det sista har för övrigt präglat hela processen om att få till en ny lagstiftning. Januariavtalet placerade migrationsfrågan i en parlamentarisk kommitté för att Socialdemokraterna och Moderaterna skulle kunna hitta varandra. I sak är skillnaderna mellan de två statsbärande partierna ganska små, samtidigt som båda måste vara med om lagstiftningen ska bli stabil.

Skulden för att förhandlingarna kraschade läggs ofta på Socialdemokraterna, för att de inte var beredda att stå upp mot Miljöpartiet. Men lika viktigt var att M inte ville tillåta en glipa gentemot SD – även om det hade inneburit en slutprodukt som innehöll mer av deras egen sakpolitik.

Då är det magstarkt att anklaga andra för politiskt spel.

Martin Liby Troein
martin.liby-troein@dn.se

05 Barn får vänta trots att deras vaccin snart kan bli godkänt

Trots att covidvaccin för barn yngre än 16 år kan vara godkänt redan i sommar, tror Folkhälsomyndigheten att nya rekommendationer för barn kan komma tidigast i höst, om det över huvud taget blir aktuellt.

– Läkemedelsverket bedömer om det går att använda, vi bedömer om vi ska använda det, säger Bernice Aronsson, utredare på Folkhälsomyndigheten.

Inget av vaccinen mot covid-19 är ännu godkänt för barn. Vaccintillverkaren Pfizer-Biontech ansökte i fredags om utökat godkännande för barn hos den europeiska läkemedelsmyndigheten EMA och Moderna har pågående tester i samma åldersgrupp.

I Pfizers ansökan rapporteras de första resultaten från en klinisk studie som genomförts hos barn mellan 12 och 15 år. Studien omfattar 2 260 ungdomar där hälften fått placebo och hälften fått det riktiga vaccinet.

– Vi hoppas att vi ska få ett godkännande, vi tycker att vi har skickat in tillräckligt data, säger Andreas Palmborg, medicinskt ansvarig för vacciner i Sverige på Pfizer.

Om och i sådant fall när vaccinet skulle bli godkänt av EMA, uppdaterar Läkemedelsverket föreskrifterna för hur det får användas av läkare här i Sverige. Efter det har Folkhälsomyndigheten möjlighet att inkludera vaccin av barn i den nationella vaccinationsplanen.

– Det man framför allt undersöker i den kompletterande ansökan är om vaccinet har effekt. Att det fungerar, att barnens immunförsvar svarar, säger Bernice Aronsson, utredare på Folkhälsomyndigheten.

Av de vaccin som nått marknaden utmärker sig Astra Zenecas genom att fler som har rapporterat in misstänkta biverkningar än för de andra vaccinen. I ovanliga fall kan vaccinet orsaka blodpropp. Europeiska läkemedelsmyndigheten EMA bedömer att risken att drabbas av en blodkoagulationsrubbning med vaccinet från Astra Zeneca är en på 100 000. I väntan på vidare utredning har kliniska tester med AstraZenecas vaccin pausats.

I den kliniska studie som låg till grund för Pfizers ursprungliga godkännande ingår cirka 45 000 personer som följs över två år. Den nu aktuella studien på ungdomar räknas som en utökning av denna.

Det kan låta lite med drygt 2 000 ytterligare individer, ställt i relation till biverkningar som upptäckts hos en på 100 000 i andra vaccin.

– Det är svårt att fånga upp i en studie även med 45 000 personer. Där är biverkningsrapporteringen till

läkemedelsmyndigheterna avgörande, säger Andreas Palmborg.

Frågan som Folkhälsomyndigheten och Läkemedelsverket måste ställa sig innan en bred vaccinering av barn påbörjas, är om studierna bedöms tillräckliga.

– Det kan räcka. Det antalet barn och unga som ingått i studierna läggs på berget av tidigare kunskap, ett berg av kunskap om vaccinerna som blir högre och högre. Om det underliggande fundamentet inte ger några signaler på att det skulle vara till nackdel för barn, kan det vara tillräckligt, säger Bernice Aronsson på FHM.

Det är inte ovanligt att kliniska studier på barn är mindre än ursprungsgruppen.

– Det är svårt att hitta individer som kan ställa upp men det är klart att man är ännu försiktigare i en grupp som fortfarande växer, säger Anders Sönnerborg, professor i infektionssjukdomar och klinisk virologi vid Karolinska institutet.

Godkännandet av vaccin är bara en av faktorerna som påverkar om vaccinering av barn kan komma att påbörjas. Hur smittspridningen utvecklas och om nya mutationer av viruset dyker upp påverkar också.

– Skulle vi ha ett godkänt vaccin i dag, när barn inte blir svårt sjuka och heller inte bidrar avsevärt i spridningen, då skulle vi inte gå ut med en generell rekommendation, säger Bernice Aronsson.

Frågan om barn ska vaccineras har flera svar.

– Jag tror det är värdefullt att vaccinera. De blir oftast inte särskilt sjuka eller inte sjuka alls, men det finns en andel som får multisystem inflammatory syndrome (MIS-C) och även om de inte är många, så är mycket vunnet för den enskilda individen om man kan motverka det. Det är också av värde för att motverka spridningen av covid i samhället, säger Anders Sönnerborg.

MIS-C är ett allvarligt tillstånd hos barn där olika kroppsdelar som hjärtat, lungor, hjärnan, skinnet eller ögonen, blir inflammerade.

Folkhälsomyndigheten håller sig än så länge avvaktande och rekommendationen att barn och unga generellt inte ska vaccineras ligger kvar. Kunskap som samlas under sommaren kommer att ligga till grund för om den rekommendationen kan komma att ändras.

– Om vi i höst skulle vara i en situation med en fjärde och femte våg, där barnen påverkas mer och blir allvarligt sjuka och Läkemedelsverket har godkänt vaccinen, då är det en annan sak. Det är alltid i takt med pandemins utveckling som vi tar beslut, säger Bernice Aronsson.

Erik Karlberg

erik.karlberg@dn.se

Fakta. Faser av medicinska studier

Fas 1

Studier på några få individer, utesluter uppenbara biverkningar.

Fas 2

Studier på test- grupp på omkring 100 individer.

Fas 3

Omfattande kliniska tester där flera hundra, ibland tusentals individer ingår.

Fas 4

Studier på vaccinets påverkan på individer ute i samhället. Studierna görs med utgångspunkt i inrapporterade biverkningar.

05 Så många har blivit sjuka i covid efter vaccinationen

Omkring 200 vaccinerade personer har avlidit med covid-19 och ett 20-tal har behövt intensivvård för att klara sig.

Men enligt Folkhälsomyndigheten är det bara någon promille av de vaccinerade som insjuknar i sjukdomen.

Hittills har 2,7 miljoner personer har fått minst en vaccindos i Sverige och 770 0000 är helvaccinerade.

Som mått på vaccinernas effekt redovisar FHM på tisdagen statistik om att bara 0,3 procent av de med en dos har fått covid-19 och andelen är 0,2 procent bland de som är helvaccinerade.

– Ju fler som är vaccinerade och ju större smittspridning vi har, desto fler fall kommer vi att hitta bland dem, så kallat vaccingenombrott. Inget vaccin kan komplett undanröja risken för att få covid-19, de är inte 100 procent effektiva, säger Sara Byfors, enhetschef på FHM:s mikrobiologiska avdelning.

– Vi har ett tjugotal vaccinerade personer som fått intensivvård för covid-19 och det finns omkring 200 vaccinerade som avlidit med sjukdomen, framför allt äldre. Det är visserligen inte dubbelkollat med dödsorsaksregistret, men det visar på hur viktigt det är att både få ner smittspridningen och öka antalet vaccinerade i samhället.

Ossi Carp ossi.carp@dn.se

05 Allt fler barn och unga som drabbas

Smittspridningen är fortsatt hög i Sverige, meddelar Folkhälsomyndigheten. Det som sticker ut är att fallen bland barn och unga ökar.

Sara Byfors, enhetschef på Folkhälsomyndigheten, säger att ökningen troligen till viss del beror på ökad testning i skolmiljön.

Fördelat i åldersgrupper syns en tydlig minskning bland de äldsta, förmodligen en

effekt av vaccinen. Man ser dock även en minskning bland lägre åldersgrupper.

Men smittspridningen är fortsatt stor, säger Sara Byfors.

– Det är viktigt att vi alla gör vårt för att se till att få ned smittspridningen.

Sverige hade en minskning av antal fall mellan vecka 16 och 17, men den är väldigt liten, säger Sara Byfors. Den är mindre än veckan innan.

– Det är en fortsatt minskande trend, men det är lite oroväckande att det har stannat av något.

Samtidigt fortsätter belastningen på hälso- och sjukvården att vara mycket hög, säger Mattias Fredricson, enhetschef på Socialstyrelsen.

– Enligt den senaste uppgiften är det 1 522 inneliggande patienter för covid-19 utanför intensivvårdsavdelningarna.

Tolv regioner befinner sig i förstärkningsläge, sex är i stabsläge och tre i normalläge.

– Sammanfattningsvis är läget fortfarande mycket allvarligt inom hälso- och sjukvården och trycket är fortfarande mycket hårt på grund av pandemin, säger Mattias Fredricson.

Region Västernorrland har varit hårt drabbad senaste veckorna, men där ser smittspridningen ut att minska. Region Kronoberg är en annan av de hårdast drabbade regionerna och där ser man en fortsatt ökning.

På plats tre i mest smittspridning just nu ligger region Östergötland.

– Där är ingen minskning i sikte. Det kan delvis bero på en förändrad provtagningsstrategi, men det är många smittade i Östergötland just nu jämfört med riket i övrigt.

De tre storstadsregionerna har ett bättre läge. I Stockholm syns dock en ökning mellan vecka 16 och 17, likaså i Skåne. I Västra Götaland minskar det dock.

TT

05 Experter: Då kan vi se slutet på pandemin

En vaccinationstäckning på minst 60 procent av den vuxna befolkningen.

Det är riktmärket för när pandemin blir en endemi i Sverige, likt Storbritannien och Israel före det. Det säger experter som DN har pratat med.

Flera experter och modellerare bedömer att Storbritannien är på god väg in i en endemisk fas, alltså där reproduktionstalet inte överstiger 1 och där smittspridning bara sker i vissa fickor av befolkningen.

Den största framgångsfaktorn där bedöms ha varit en hög vaccineringsgrad bland befolkningen som i sin tur pressar ner r-talet – alltså hur många personer som varje sjuk person smittar i snitt – under 1 i flera veckors tid.

Tidigare har Israel gått samma väg och där bedöms r-talet ha legat kring 0,8 de senaste veckorna, till följd av en hög vaccinationstäckning. Så när kommer Sverige att gå samma väg, från pandemi till endemi? Och vad är det som avgör?

Enligt Joakim Dillner, professor i - infektionsepidemiologi och vid Uppsala universitet, kan man titta på framgångsfaktorerna i Storbritannien och Israel och applicera dem på Sverige.

– Det syntes först i Israel och sedan i Storbritannien, där man får en mycket kraftig minskning när man når en vaccinationstäckning på ungefär 60 procent av den vuxna befolkningen. Och även om det blir kallare är immuniteten så väldigt effektiv att den ligger i storleksordningen på 90 procent på de vaccin vi använder nu, säger han.

Enligt Folkhälsomyndigheten senaste statistik har 32,7 procent av den vuxna befolkningen vaccinerats med minst en dos. Joacim Rocklöv, epidemiolog vid Umeå universitet, bedömer även han att vi behöver nå en vaccinations-täckning på minst 60 procent för att pressa ned smittspridningen ordentligt.

– Jag tittade på siffror från Storbritannien nyss och det är ungefär tre femtedelar som fått sin första spruta. Då börjar man komma upp mot

nivån för flockimmunitet som vi pratade mycket om tidigt i pandemin, alltså ungefär 60–70 procent. Och så lägger man till lite naturlig immunitet på det.

Folkhälsomyndigheten har ingen säker brytpunkt för när pandemi blir endemi i Sverige, men anser att 60 procents vaccinationstäckning är en bra gissning. Troligt är att Sverige är i samma läge som Storbritannien befinner sig i nu, om några månader, säger enhetschef Sara Byfors.

– Vi skiljer oss inte åt från Storbritannien i det avseendet, vi kommer att se en effekt av vaccinationerna här också. Och vi har ju också sett att förra våren gick smittspridningen ner utan vaccinationer också.

Det största hindret, som Joakim Dillner ser det, är att det hinner utvecklas en ny mutation som slår ut effekten av vaccineringen.

– Det är nu som det är som allra farligast för vi har fortfarande ganska många nysmittor och det är väldigt många som är vaccinerade. Så uppstår det en mutant i Sverige just nu så skulle den sprida sig mycket fortare än den gamla stammen, säger han.

Jonas Desai

jonas.desai@dn.se

Fakta. Skillnaden mellan endemi och pandemi

En endemi är en sjukdom som förekommer hos en begränsad grupp av människor eller i ett definierat geografiskt område. Termen används speciellt om infektionssjukdomar. Ökar frekvensen av insjuknade i ett samhälle blir det en epidemi. Sprids sjukdomen över världsdelar benämns det som pandemi.

07 Ministern kallar regioner till möte – vill se fler vaccinerade

Folkhälsomyndigheten bedömer att coronaepidemin kan ebba ut i sommar. Samtidigt finns en växande oro för att stora grupper väljer att inte vaccinera sig.

– Om vi får stora vita fläckar där människor inte vaccinerar sig så kommer det att påverka läget i landet, säger socialminister Lena Hallengren (S).

Trots att smittspridningen är fortsatt hög hoppas Folkhälsomyndigheten att epidemin komm

er att dämpas rejält under sommaren. Myndigheten har tagit fram tre olika scenarier och huvudspåret bygger på att vaccinationerna fortsätter i hög takt och att människor fortsätter att följa restriktionerna.

– Det finns ett gott hopp om att vi ska klara av att vända kurvan nedåt snabbare. Det hoppet grundar sig dels i övertygelsen om att vi alla ska orka hålla i och följa rekommendationer ytterligare en tid och dels på effekterna av vaccinationerna som nu går fram i snabbare takt, säger Folkhälsomyndighetens generaldirektör Johan Carlson.

I förra veckan nåddes delmålet att 80 procent av medborgarna över 65 år har fått minst en vaccinspruta. De senaste dagarna har även vaccineringen av dem som ingår i fas 4 påbörjats i flera regioner.

Samtidigt finns en oro för att många människor av olika anledningar inte kommer att vaccinera sig.

– Det är bekymmersamt. Min upp- maning är: vaccinera er, både dos ett och två, säger socialminister Lena Hallengren.

Hon framhåller att det finns svårnådda personer och grupper i vårt land och att det kommer att behövas ytterligare ansträngningar för att nå ut med information till alla.

– Vi har mycket arbete kvar innan vi når vaccinmålet och en mer jämlik vaccintäckning.

Det är en tuffare utmaning i våra största regioner. Till exempel kanske man behöver underlätta för hur det går till när man ska vaccinera, säger Lena Hallengren.

Inför nästa vecka har hon kallat till sig företrädare för landets tre största regioner för att diskutera möjliga vägar framåt. Det handlar inte minst om att nå ut med information till invandrartäta områden. Folkhälsomyndigheten har redan översatt information till mer än 25 språk men det kan även behövas andra åtgärder för att nå ut till fler.

Lena Hallengren understryker att förutsättningarna för att snabbt dämpa smittspridningen försämras om människor inte tar dos ett eller avstår från dos två.

– Vårt samhälle är inte tryggt förrän vi är många som har vaccinerat oss. Vi ska komma ihåg att vaccinera sig är en solidaritetshandling. Det skyddar både dig och din omgivning. Varje vaccination innebär att trycket på vården successivt minskar, säger Lena Hallengren.

Folkhälsomyndighetens tre nya scenarier för hur coronasmittan utvecklas sträcker sig fram till slutet av augusti. Huvudscenariot utgår från att smittspridningen börjar minska från och med nu och sedan planar ut i juli–augusti.

– Om följsamheten till rekommendationer minskar så bedömer vi att smittspridningen går en annan väg. Ska vi lyckas med att minska smittspridningen hjälper det inte bara med vaccinationer, alla måste fortsätta att begränsa kontakterna, hålla avstånden och följa rekommendationerna, säger Johan Carlson.

Folkhälsomyndigheten ska under nästa vecka återkomma till regeringen med hur man ser på möjligheterna att öppna samhället och lätta på restriktionerna.

– Det finns gott hopp om att epidemin med de här åtgärderna ebbar ut under sommaren. säger Johan Carlson.

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se

Fakta. Tre olika scenarier för smittspridningen

Scenario 0

Illustrerar den snabbast sjunkande smittspridningen, bland annat eftersom kontakterna i befolkningen antas minska. I detta scenario skulle smittspridningen avta kraftigt från och med nu och plana ut i juli.

Scenario 1

Är Folkhälsomyndighetens grundscenario och illustrerar en utveckling där bland annat oförändrade kontakter i befolkningen är en viktig faktor. I detta scenario sjunker smittspridningen från och med mitten av maj, för att sedan plana ut till mycket låga nivåer under juli och augusti.

Scenario 2

Illustrerar ökande smittspridning i och med ökande kontakter, bland andra faktorer. I detta scenario fortsätter smittspridningen att öka ännu ett tag och vänder inte nedåt förrän i mitten av juni, för att plana ut till låga nivåer först i höst.

Källa: Folkhälsomyndigheten

07 En miljon smittade – men stort mörkertal

Sverige har passerat en miljon konstaterat smittade av coronaviruset. Det egentliga antalet är betydligt större, men svårt att uppskatta.

Enligt Karin Tegmark Wisell, avdelningschef på Folkhälsomyndigheten, ger de undersökningar som visar att mer än 20 procent av befolkningen har antikroppar en mer rättvisande bild av hur många som har haft sjukdomen

Sedan pandemin började i mars 2020 har 1 002 121 personer i Sverige bekräftats ha insjuknat i covid-19, enligt torsdagens uppdatering från Folkhälsomyndigheten.

Hur stort kan mörkertalet antas vara?

– Det är väldigt svårt att beräkna mörkertalet. Det vi gör är att titta på möjliga estimat. Nu när vi har en storskalig testning och har nått ut brett med att det är viktigt att testa sig också vid milda symtom, så gör vi uppskattningen att vi i snitt fångar ungefär 80 procent av sjukdomsfallen. Det har sett olika ut under pandemin, för ett år sedan hade vi inte alls möjligheten att testa så brett som vi gör i dag. Då var så klart mörkertalet större.

Folkhälsomyndigheten har sedan förra våren låtit mäta förekomsten av antikroppar hos blodgivare i åtta regioner vid fyra tillfällen. Den senaste mätningen genomfördes i mars.

Förekomsten av antikroppar hos blodgivare på nationell nivå var 22 procent. I Stockholm och Västra Götaland var siffran 25 procent.

Myndigheten har även undersökt förekomsten av antikroppar hos patienter inom öppenvården, vilket bekräftar den nationella trenden. 21 procent av patienterna hade antikroppar.

Är andelen svenskar med antikroppar ett bättre mått på hur många som smittats av covid-19 än antalet bekräftade fall?

– Vi vet att siffran en miljon bekräftade fall inte är representativ. Andelen med antikroppar ger en bättre och mer rättvisande bild, men fångar inte upp smittan fullt ut. Riktigt alla bildar inte antikroppar. När vi lägger ihop de här två pusselbitarna får vi något slags uppfattning, men ett exakt tal på hur många som har genomgått infektionen har vi inte.

Felmarginalerna är ganska stora i de här beräkningarna, men antikroppsnivåerna i befolkningen speglar de som har haft sjukdomen tio, elva månader bakåt i tiden, säger Karin Tegmark Wisell.

Enligt resultatet från antikroppsundersökningarna har i så fall mer än två miljoner svenskar har haft sjukdomen.

Är viruset mer intelligent än vad forskarna trodde från början?

– Viruset har gett oss flera överraskningar och det kan baseras på att vi inte har lika mycket erfarenhet av att se hur den här typen av coronavirus sprids i pandemiformat. Vi har provtagit som aldrig förr på global nivå, så vi har lärt oss väldigt mycket allmänt om sjukdomsspridningar, säger Karin Tegmark Wisell.

Mia Holmgren

mia.holmgren@dn.se

Fakta. Sju nya dödsfall

Ytterligare sju dödsfall med bekräftad covid-19 har rapporterats, meddelar Folkhälsomyndigheten. Sammantaget har nu 14 158 smittade personer avlidit i Sverige.

Totalt har 1 002 121 personer i Sverige bekräftats smittade med covid-19.

Så här långt har totalt 3 563 609 vaccindoser getts i landet, baserat på vad regionerna har rapporterat in till det nationella vaccinations-registret.

2 769 411 personer har fått åtminstone en dos, vilket motsvarar 33,8 procent av den vuxna befolkningen. 794 198 personer har fått två doser, vilket motsvarar 9,7 procent.

08 Bostäder handlar om värdighet

Ungefär 460 000 svenska hushåll som lever trångt. De nio mest trångbodda kommunerna ligger i Stockholms län. Och unga människor flyr huvudstaden som just nu har fler ut- än inflyttare.

Samtidigt haglar rapporterna om en på mäklarspråk ”urstark” bostadsmarknad. Veckans siffror från Svensk Mäklarstatistik visar enligt SvD att värdet på en genomsnittsvilla i Storstockholm har ökat med 3 500 kronor om dagen det senaste året. Lägenheterna blir också snabbt dyrare.

Unga människor har inte en chans att ta sig in, i dubbel bemärkelse. Barnfamiljer sitter fast i ettor och tvåor. Medelålders och äldre ser med skräckblandad häpnad hur deras bostad värderas till allt fler miljoner fastän de inte rör ett finger. Åt den som har ska vara givet.

”Man behöver inga rika föräldrar för att köpa en lägenhet, man behöver ett arbete”, sa L-ledaren Nyamko Sabuni i ett sällsamt okänsligt uttalande i onsdagens Aktuellt. Och ja, om man geschwint kunde spara ihop till 300 000 kronor i handpenning på ett vanligt svenskt jobb skulle problemet vara avsevärt mindre. I dag är sådana ord bara önsketänkande.

Bostäder är inte så mycket en politisk fråga som en existentiell. Det handlar om mänsklig värdighet. Tak över huvudet, mat för dagen och

en nypa kärlek utgör väl själva fundamentet i det som bygger ett liv.

Det är svårt att till fullo inse vilka effekterna blir på en ung människas psyke när han eller hon aldrig får möjlighet att starta ett eget liv mellan egna väggar.

En generation hotar att fastna mellan ungdom och vuxenskap. Var finns kriskommissionerna? Vem har idéerna som revolutionerar en pervers bostadsmarknad? Vem kommer med de smarta förslagen om vilka regler och hinder som snarast bör elimineras?

Hur kan detta inte vara en av de största valfrågorna varenda gång?

Erik Helmerson

erik.helmerson@dn.se

08 ”Inför en rättviseskatt på inkomster över en miljon”

Dagens skattesystem är både ohållbart och orättvist. LO har därför antagit en ny skattepolicy med konkreta förslag för ett mer rättvist och effektivt skattesystem. Vi vill bland annat införa en ny rättviseskatt på inkomster av tjänst över en miljon kronor om året, skriver LO:s ledning och ordförandena i de 14 medlemsförbunden.

DN. DEBATT 210508

En undersköterska i Bräcke och en snickare i Åsele betalar i dag ofta mer inkomstskatt än en person på Östermalm som lever på avkastningen av sin förmögenhet. Den som har en villa i Danderyd betalar samma fastighetsskatt – i kronor och ören – som den med ett radhus i Värnamo. För den som har råd går det att göra avdrag på hemstädning och privata omsorgstjänster till ett värde av 75 000 kronor om året, samtidigt har antalet äldre som en anställd i hemtjänsten besöker på ett arbetspass tredubblats sedan 1980-talet. Sverige behöver en skattereform som gynnar vanligt folk.

Skatter har flera viktiga funktioner. De bidrar till hållbar tillväxt och full sysselsättning genom att finansiera investeringar, utbildning och en aktiv arbetsmarknads- och näringspolitik. De bidrar även till omfördelning – från kapital, företag och höga arbetsinkomster till låg- och medelinkomsttagare. Skattesystemets mest centrala funktion är dock dess betydelse för att säkra den gemensamma välfärdens långsiktiga finansiering.

I januariavtalet enades regeringen och samarbetspartierna om behovet av en ny omfattande skattereform. Från LO:s sida anser vi att det är hög tid att det arbetet inleds och slutförs. Motiven till detta är tre:

1 Skattesystemet har blivit fullt av avdragsmöjligheter och undantag som ofta främst gynnar resursstarka grupper och bäddar för skatteplanering. Exemplen är många: de allt generösare skattereglerna för fåmansbolagen, jobbskatteavdragen, fastighetsskattens omvandling till en regressiv fastighetsavgift, skattelättnader för sparande på

investeringssparkonton och införandet av rutavdrag för köp av hushållsnära tjänster.

2 Skatteuttaget är otillräckligt för att finansiera välfärden och de investeringar som behövs i vår infrastruktur och för att klara klimatmålen. En del av dessa behov kan och bör finansieras med lån men på sikt måste skatteintäkterna också öka. Sedan 1990-talet har omfattande skattesänkningar inte motsvarats av skattehöjningar på andra områden. Totalt har skattekvoten minskat med 7 procentenheter sedan 1990 – vilket innebär cirka 350 miljarder kronor i lägre skatteintäkter.

3 Vi behöver ett skattesystem som i högre utsträckning bidrar till att utjämna inkomstskillnaderna i samhället. Sedan mitten av 1990-talet har den omfördelande effekten av de svenska skatte- och transfereringssystemen kontinuerligt minskat. Samtidigt har inkomstskillnaderna ökat snabbare i Sverige än i något annat OECD-land. Det förklaras framför allt av ökade och mer koncentrerade kapitalinkomster, parallellt med minskad kapitalbeskattning och en urholkning av trygghetssystemen som drabbat låginkomsttagare hårt.

Dagens skattesystem är både ohållbart och orättvist. LO har därför antagit en ny skattepolicy med konkreta förslag för ett mer rättvist och effektivt skattesystem som bättre ska bidra till finansieringen av behoven i välfärden, vår infrastruktur och klimatomställningen:

Trygga kommunsektorns finansiering och fördela kostnaderna för välfärden mer jämlikt. I många lands- och glesbygdskommuner är

skatten i dag hög samtidigt som behoven i välfärden är stora. Staten måste ta ett större finansieringsansvar för välfärden för att undvika kommunala skattehöjningar av demografiska skäl. Statsbidragen behöver höjas löpande för att möta såväl behovs- som prisökningar. Det kommunala utjämningssystemet bör också omformas så att kommunalskatten blir jämnare mellan olika kommuner.

Byt jobbskatteavdraget mot ett förvärvsavdrag för vanligt folk. Det är genom arbete vi kvalificerar oss till ersättning från arbetslöshets-, sjuk- och föräldraförsäkringen. Vi anser att jobbskatteavdraget bör ersättas med en ny statlig skattereduktion lika för alla former av förvärvsinkomster.

Inför en ny rättviseskatt på inkomster av tjänst över en miljon kronor om året. Skattesystemet ska vara tydligt progressivt för att följa principen om skatt efter bärkraft. Dessutom behöver dagens stora antal skattereduktioner och skatteavdrag stramas åt. De orättvisa rut- och rotavdragen bör exempelvis slopas.

Gör kapitalbeskattningen enhetlig och höj kapitalinkomstskatten till 35 procent. Kapitalinkomstbeskattningen är i dag full av undantag som främst gynnar de rikaste. Det är dags att slopa alla särregler, inklusive den förmånliga beskattningen av fåmansbolagen.

Ersätt den kommunala fastighetsavgiften med en markskatt på småhus och bostadsrätter. Bostäder ska beskattas i proportion till sitt värde och mer likformigt mellan upplåtelseformer. Dagens orättvisa

fastighetsavgift kan ersättas av en mer rättvis schablonskatt baserad på markvärdet. För att skydda normalinkomsttagare bör skatten på permanentbostaden begränsas i förhållande till inkomsten.

Inför en ny arvs- och gåvoskatt på större förmögenheter. Små och medelstora arv bör inte beskattas utan en ny arvs- och gåvoskatt bör ha ett högt grundavdrag, exempelvis 400 000 kronor för arv.

Vi vill understryka att det vore fel läge att höja skattekvoten i nuvarande krishanteringsfas eller i den närmaste återhämtningsfasen. Men på lite sikt måste skatteintäkterna öka i Sverige. Coronakrisen har satt fingret på de stora bristerna i välfärden. Den har också tydliggjort konsekvenserna av de senaste decenniernas ökade inkomstskillnader.

Sverige behöver en nystart efter krisen med såväl omfattande investeringar i välfärden och i vårt infrastruktursystem som investeringar för att klara den nödvändiga omställning som klimatkrisen ställt oss inför.

Vi behöver ett skattesystem som kan möta dessa behov, som gynnar vanligt folk i stället för eliten, och som gör det möjligt för Sverige att återigen bli världens mest jämlika land.

Susanna Gideonsson, LO:s ordförande

Therese Guovelin, LO:s förste vice ordförande

Lisa Bengtsson, LO:s andre vice ordförande

Torbjörn Johansson, LO:s avtalssekreterare

Tobias Baudin, ordförande, Kommunalarbetareförbundet

Marie Nilsson, ordförande, IF Metall

Linda Palmetzhofer, ordförande, Handelsanställdas förbund

Johan Lindholm, ordförande, Byggnadsarbetareförbundet

Valle Karlsson, ordförande, Seko

Tommy Wreeth, ordförande, Transportarbetareförbundet

Per-Olof Sjöö, ordförande, GS

Malin Ackholt, ordförande, Hotell och Restaurangfacket

Magnus Pettersson, ordförande, Fastighetsanställdas förbund

Eva Guovelin, ordförande, Livsmedelsarbetareförbundet

Urban Petersson, ordförande, Elektrikerarbetareförbundet

Mikael Johansson, ordförande, Målareförbundet

Pontus Georgsson, ordförande, Pappersindustriarbetareförbundet

Jan Granvik, ordförande, Musikerförbundet

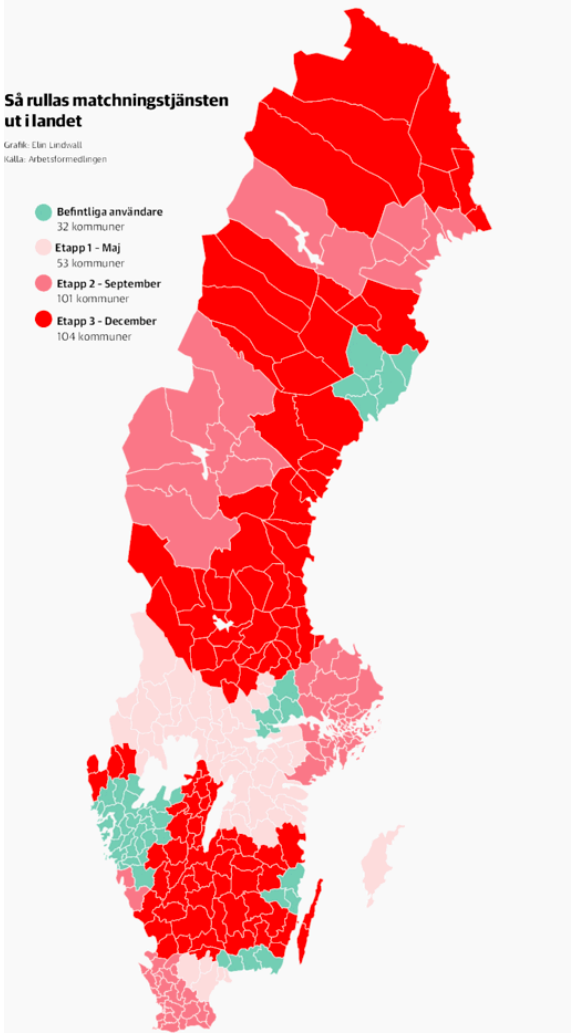
Så rullas matchningstjänsten ut i landet
Grafik: Elin Lindqvall
Källa: Arbetsförmedlingen
Befintliga användare
32 kommuner
Etapp 1 - Maj
53 kommuner
Etapp 2 - September
101 kommuner
Etapp 3 - December
104 kommuner

08 Risk att arbetslösa placeras i fel åtgärd av ny robot

Arbetsförmedlingens test med ett nytt AI-verktyg skapar oro. Personalen flaggar för att roboten sätter arbetslösa i fel åtgärd. Men myndigheten är nöjd med träffsäkerheten. Nu ska tjänsten rullas ut till ytterligare 50 nya kommuner.

I stället för att handläggare på Arbetsförmedlingen gör bedömningen av vem som är lämplig för den nya matchningstjänsten Krom har myndigheten utvecklat ett AI-verktyg.

AI står för artificiell intelligens och verktyget analyserar på egen hand personen i fråga utifrån hundratals parametrar, och bedömer med hjälp av data om tidigare arbetslösa om personen är rätt för den nya insatsen eller inte.

Tjänsten är till för de som står halvlångt från arbetsmarknaden. De som har lätt att hitta jobb på egen hand ska inte väljas ut. Inte heller ska de som står längst från arbetsmarknaden, som är i behov av mycket hjälp, anvisas till insatsen.

Detta är en del i den stora reformen som pågår där själva insatserna för de arbetslösa ska läggas ut på externa leverantörer, än så länge främst privata företag.

Det senaste året har Krom (Kundval rusta och matcha) testats i 32 kommuner. Om mindre än två veckor ska 50 nya kommuner få tjänsten och till årsskiftet ska den vara i gång i hela landet. Men nu möts projektet av kritik.

Skeptiker inom myndigheten menar att roboten fattar felbeslut som leder till att personer som skulle behöva en annan typ av hjälp hamnar i Krom.

– Det som är olyckligt är att den här roboten går på statistik men den har svårt att ta hänsyn till viktiga mjuka värden, säger Lars Johansson, som är ordförande i ST-fackets regionala sektion mitt inom Arbetsförmedlingen.

Det kan till exempel handla om olika typer av hälsotillstånd eller personliga egenskaper som roboten inte registrerar.

– Sådant som kommer fram först när man träffar en person, säger Lars Johansson.

Maxtiden för en deltagare i Krom är tolv månader. Så nu, när lite mer än ett år har gått sedan projektet startade, börjar de första resultaten komma.

Det är för tidigt att dra några stora slutsatser utifrån dem, menar myndigheten, men Lars Johansson befarar ändå att många arbetslösa är på väg tillbaka till Arbetsförmedlingen utan att ha lyckats under insatstiden.

Totalt har Arbetsförmedlingens område Västerås, som omfattar större delen av Västmanland och där Lars Johansson är verksam, anvisat drygt 3 000 personer till tjänsten sedan start.

Det är överlägset flest bland de sex leveransområden som finns. Av dem har omkring 570 anvisats under projektets inledande månader, mars–juni i fjol, och är därmed nyss eller snart klara med insatsen.

– Myndigheten lyfter fram det som ett utmärkt resultat och det är det ju. Sett till antal anvisningar. Men nu börjar det här första året ta slut och då ser vi hur folk kommer tillbaka till oss, säger Lars Johansson.

Enligt honom är omkring hälften av de västmanlänningar som gick in i tjänsten under de inledande månaderna i fjol på väg tillbaka till Arbetsförmedlingen.

– Det är en tämligen hög siffra, säger Lars Johansson.

Vad händer med dem då?

– Vi har skickat upp den frågan till myndigheten centralt och det första svaret var att de inte visste. Nu svarar de att man ska ’kromas om’, man ska in i samma insats igen men man kan byta leverantör om man vill.

Han drar paralleller till den hårt kritiserade åtgärden fas 3, som regeringen Reinfeldt införde och som nu är avvecklad.

– De riskerar att fastna i det här. Om man hela tiden ska köras om så blir det en annan variant på fas 3 fast det är privata aktörer som jobbar den här gången, säger Lars Johansson.

Martin Kruse, ekonomidirektör och tillförordnad förvaltningsdirektör på Arbetsförmedlingen, poängterar att det är för tidigt att dra några slutsatser utifrån de tidiga resultaten.

Underlaget är enligt honom för tunt. Men han säger sig trots det vara försiktigt positiv.

– Vi förväntar oss inte hundra procent i resultat av en sådan här tjänst. Det kan vi så klart inte göra, säger Martin Kruse.

Av de 445 personer som påbörjade tjänsten i maj förra året hade omkring 40 procent gått ut i arbete eller studier när Arbetsförmedlingen mätte resultaten i mars tidigare i år.

Resterande 60 procent kommer tillbaka till Arbetsförmedlingen om inget hänt den sista månaden.

– Utan att konstatera att resultaten är bra så är de jämförelsevis med till exempel Stöd och matchning, som Krom ersätter, något högre procentuellt sett. Dessutom under ett speciellt år med en svår arbetsmarknad, får man väl också säga, säger han och summerar:

– Just nu, med begränsad information, ser resultaten bättre ut än för tidigare matchningstjänster i alla fall.

Vad gäller det statistiska bedömningsverktyget, AI-roboten, och de felbedömningar facket får rapporter om säger Martin Kruse att träffsäkerheten är hög.

– Det kan mycket väl vara så att i enskilda fall, när man ser individen som blivit bedömd av verktyget och träffar personen, så ser man att det här inte är en person som är lämplig, av olika skäl.

– Frågan är hur ofta verktyget gör fel och där visar våra egna analyser att det är träffsäkert.

Enligt Åsa Johansson, styrelseordförande för ST inom Arbetsförmedlingen, är det inte bara i Västerås och Västmanland som man upplever brister i AI-verktyget. Det kommer signaler även från andra delar av landet.

Det finns enligt henne en spricka mellan myndighetsledningen och facket i synen på hur framgångsrikt verktyget har varit så här långt.

– Ledningen ser det som mer träffsäkert, och vi ser utifrån signalerna vi får hur det inte plockar upp alla som det borde.

Har de inte fog för det de påstår?

– Att det är mer träffsäkert och att man vill begränsa arbetsförmedlarnas möjlighet att göra egna bedömningar, det tycker jag är för dåligt underbyggt, säger Åsa Johansson.

Andreas Lindberg

andreas.lindberg@dn.se

Bakgrund. Nytt arbetssätt ingick i januariavtalet

I samband med januariavtalet mellan regeringen, Centerpartiet och Liberalerna stod det klart att Arbetsförmedlingen ska reformeras i grunden. Utgångspunkten är fristående externa aktörer som baserat på lov (lagen om valfrihetssystem) tar över ansvaret för att matcha och rusta arbetslösa för de lediga jobben.

Arbetsförmedlingen kommer att avgöra vilken insats en inskriven ska ha, och den inskrivne får

sedan välja vilken aktör han eller hon vill ta hjälp av.

Lov har funnits inom Arbetsförmedlingen tidigare, till exempel i matchningstjänsten Stöd och matchning, som ersätts av Kundval rusta och matcha.

Arbetsförmedlingen ska framöver vara mer fokuserad på kontroll av arbetssökande och fristående aktörer, arbetsmarknadspolitisk bedömning och analys.

08 AI-chefen vill att handläggarna ska lägga sig i mindre

Handläggare ifrågasätter AI-verktyget för mycket. Deras avsteg ligger bakom en stor del av felbedömningarna, menar chefen för avdelningen som utvecklat verktyget.

– Vi tror kanske att man behöver förstärka riktlinjerna så att handläggare

ifrågasätter lite mindre, säger Johan Gabrielsson.

Johan Gabrielsson är Arbetsförmedlingens chef för avdelningen Data science och digitala plattformar. Det är den avdelning som utvecklat AI-verktyget som profilerar inskrivna personer och som ligger till grund för om personer anvisas till Krom eller inte.

Han är trots kritiken nöjd med verktygets träffsäkerhet så här långt, säger han och hänvisar till flera interna utvärderingar som myndigheten gjort och till en extern från IFAU (Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering).

– Framför allt har det fungerat bättre, varit mer träffsäkert och mindre diskriminerande än den tidigare manuella bedömningen som gjordes av våra handläggare, säger Johan Gabrielsson.

Rent formellt är det fortfarande handläggaren som fattar det slutgiltiga beslutet. Det ska göras utifrån vad AI-verktyget rekommenderar, men handläggaren får också göra avsteg från rekommendationen om hen tycker att det är nödvändigt.

Johan Gabrielsson menar att det bland annat är då, när handläggarna gjort avsteg, som det blivit fel i många fall.

– De har bara sin egen kunskap så det är inte konstigt att det (verktyget, reds anm) är mer träffsäkert. Det grundar sig på data från över en miljon historiska profiler, säger han.

– Vi tror kanske att man behöver förstärka riktlinjerna så att handläggare ifrågasätter AI-

profileringen lite mindre och i stället kan använda sin tid till andra aktiviteter, säger han.

I rapporten från IFAU som han nämner, och som DN rapporterat om tidigare, lyfts en brist i AI-verktyget som inte har med mjuka värden att göra. Verktyget tar inte den arbetslöses inskrivningstid i beaktning när det ska bedöma hur långt från arbetsmarknaden personen står. Trots att det är en avgörande faktor.

Att det är på det viset är man medveten om på myndigheten, förklarar Johan Gabrielsson.

– Skulle vi ta hänsyn till inskrivningstid skulle det bli väldigt styrande. Vi vet statistiskt att en som varit inskriven i ett halvår har väldigt mycket svårare att få ett nytt jobb än en som är nyinskriven.

Bör inte det framgå när man profilerar en person?

– Jo, men då kanske man inte ska ha en AI-baserad datadriven lösning för det här.

Verktyget är förberett för att kunna ta sig an även den parametern, och det pågår enligt Johan Gabrielsson diskussioner om huruvida man ska börja värdera inskrivningstid eller inte.

– Det skulle ge en så tydlig effekt att det tar bort vitsen med alla andra hundratals parametrar vi har nu. De övertrumfas.

Om det är en så avgörande faktor, ska man då förbise den för att verktyget ska fungera som ni vill?

– Nej. Absolut. Om vi nu ska fortsätta använda det även på kunder som varit inskrivna en längre tid så borde vi absolut titta på hur vi kan slå på den faktorn i verktyget, alternativt göra en enklare regelbaserad lösning. För det är klart att vi inte borde köra den initiala lösningen som inte tar hänsyn till inskrivningstid. Det håller vi helt med om.

Andreas Lindberg

andreas.lindberg@dn.se

Några korta kommentarer om boende, LO-s skatteförslag och arbetsförmedling.

Regeringen har ingen bostadsminister i socialdepartementet, men i arbetsnarknadsdepartementet. Regeringen hr ingen hushållsminister. Regeringenbör låta Lena Hallengren bli välfärdsminister för hushållen. Och bl ba svara för bostadsbehoven. Bostadsproduktionen övervakas av näringsministern, men byggmästarna är inte intresserade av behoven utan av vinster på produktionen. Boverket ska svara för bostadsstatistik, men det fungerar inte särdeles väl. Kommunerna avgör var det får byggas bostäder.

Regeringen har inga åsikter om levnadskostader. Man kan tycka att socialförsäkringsminister skulle ha koll på levnadskostnader, men så är det inte. När kommunerna ska betala ut försörjningsstöd har den den s k riksnormen, där levnadskostnaderna anses vara ungefär hälften av de verkliga kostnaderna konsumentverket årligen räknar fram, men socialminstern och socialfärsäkringsministern inte tycks känna till trots att de får årliga besked om det.

Regeringen och alla som sysslar med politik måste förstå, att inkomstskattesystemen 1970 och 1990 inte är efter skatteförmåga utan är kompromisser där tonvikten ligger på den vertikala fördelningen.

Den horisonella fördelningen gäller fördelningen mellan dem som har lika stora inkomster men har olika levnadskostnader.

Jag forskade fram ett system för mänskliga verksamheter på 1970-talet Och har kontinuerligt skrivit om samhällsplanering och politik på tusentals sidor under 50 år .

Nu har LO kommit med förslag om skatter. De har inte förtått Skattesystemet , det ska kommenteras i det följande.

2021. Förvärvsarbetande icke-pensionärer utan barn.

Bostadshyran antages vara 6100 kr per mån = 73200 kr per år för ensam och 7500 kr per mån för makar/sambor= 90000kr/år.

Överskott avser överskott i hushållsbudgeten sedan 177 000 kr betalats för det minsta rimliga i ensamhushåll och 271000 för makar/sambor. I de angivna lägsta kostnaderna ingår ej semesterkostnader och andra resor än lokalresor. (Skattetabell 33, kolumn1.)

Ensam

Mån. lön	Prelskatt /mån	Prelskatt /år	Efter skatt /mån	Efter skatt /år	Över-skott/år	Inkomstskatt i% av inkomst	Årsinkomst per person
6001	694	8328	5307	63684	-113316	11,6	72 000
7001	825	9900	6176	74112	-102888	11,8	84 000
8001	1046	12552	6955	83460	-93540	13,1	96 000
9001	1267	15204	7734	92808	-84192	14,9	108 000
10001	1489	17868	8512	102144	-74856	18,9	120 000
11001	1711	20532	9290	111480	-65520	15,6	132 000
12001	1935	23220	10066	120792	-56208	16,1	144 000
13001	2177	26124	10824	129888	-47112	16,7	156 000
14001	2469	29628	11532	138384	-38616	17,6	168 000
15001	2751	33012	12250	147000	-30000	18,3	180 000
16001	3033	36396	12968	155616	-21384	19,0	192 000
17001	3315	39780	13686	164232	-12768	19,5	204 000
18001	3598	43176	14403	172836	-4164	20,0	216 000
19001	3880	46560	15121	181452	4452	20,0	228 000
20001	4190	50280	15811	189732	12732	20,9	240 000
21001	4472	53664	16529	198348	21348	21,3	252 000
22001	4755	57060	17246	206952	29952	21,6	264 000
23001	5046	60552	17955	215460	38460	21,9	276 000
24001	5336	64032	18665	223980	46980	22,2	288 000
25001	5627	67524	19374	232488	55488	22,5	300 000
26001	5917	71004	20084	241008	64008	22,8	312 000
27001	6207	74484	20794	249528	72528	23,0	324 000
29001	6788	81456	22213	266556	89556	23,4	348 000
30001	7079	84948	22922	275064	98064	23,6	360 000
35001	8654	103848	26347	316164	139164	24,7	420 000
40001	10304	123648	29697	356364	179364	25,7	480 000
45001	12040	144480	32961	395532	218532	26,8	540 000
50001	14690	176280	35311	423732	246732	29,4	600 000
55001	17385	208620	37616	451392	274392	31,6	660 000
60001	20185	242220	39816	477792	300792	33,6	720 000

2021. Förvärvsarbetande icke-pensionärer utan barn.

Bostadshyran antages vara 6100 kr per mån = 73200 kr per år för ensam och 7500 kr per mån för makar/sambor= 90000kr/år.

Överskott avser överskott i hushållsbudgeten sedan 177 000 kr betalats för det minsta rimliga i ensamhushåll och 271000 för makar/sambor. I de angivna lägsta kostnaderna ingår ej semesterkostnader och andra resor än lokalresor. (Skattetabell 33, kolumn1.)

Ensam

Mån. lön	Prelskatt /mån	Prelskatt /år	Efter skatt /mån	Efter skatt /år	Över-skott/år	Makar lika ink. Översskott/år	Årsinkomst per pson
6001	694	8328	5307	63684	-113316	-143632	72 000
7001	825	9900	6176	74112	-102888	-122776	84 000
8001	1046	12552	6955	83460	-93540	-104080	96 000
9001	1267	15204	7734	92808	-84192	-85384	108 000
10001	1489	17868	8512	102144	-74856	-66712	120 000
11001	1711	20532	9290	111480	-65520	-48040	132 000
12001	1935	23220	10066	120792	-56208	-29416	144 000
13001	2177	26124	10824	129888	-47112	-11224	156 000
14001	2469	29628	11532	138384	-38616	-5768	168 000
15001	2751	33012	12250	147000	-30000	23000	180 000
16001	3033	36396	12968	155616	-21384	40232	192 000
17001	3315	39780	13686	164232	-12768	57464	204 000
18001	3598	43176	14403	172836	-4164	74672	216 000
19001	3880	46560	15121	181452	4452	91904	228 000
20001	4190	50280	15811	189732	12732	108464	240 000
21001	4472	53664	16529	198348	21348	125696	252 000
22001	4755	57060	17246	206952	29952	142904	264 000
23001	5046	60552	17955	215460	38460	159920	276 000
24001	5336	64032	18665	223980	46980	176960	288 000
25001	5627	67524	19374	232488	55488	193976	300 000
26001	5917	71004	20084	241008	64008	211016	312 000
27001	6207	74484	20794	249528	72528	228056	324 000
29001	6788	81456	22213	266556	89556	262112	348 000
30001	7079	84948	22922	275064	98064	279128	360 000
35001	8654	103848	26347	316164	139164	361328	420 000
40001	10304	123648	29697	356364	179364	441728	480 000
45001	12040	144480	32961	395532	218532	520064	540 000
50001	14690	176280	35311	423732	246732	576464	600 000
55001	17385	208620	37616	451392	274392	631784	660 000
60001	20185	242220	39816	477792	300792	684584	720 000

Kompensation vid de lägsta inkomsterna för alltför höga inkomstskatter till följd av låga grundavdrag.

Skattereformen 1970 handlade om att ersätta det gamla sambeskattningssystemet med särbeskattning. Det hade varit möjligt att i någon mån göra fördelningen efter skatteförmåga, men det blev att inkomstskatten skulle vara lika för alla med samma inkomst men progressiv så att skatterna blev högre vid högre inkomst. En ledande folkpartist var vid fråga mycket noga med att det skulle vara så.

Det följde med vid 1990 års skattereform. Och politikerna har inga bekymmer med de svåra konsekvenser som uppstår.

Årliga levnadskostnaderna är 2021 cirka 177 000 kr för ensam förvärvsarbetande utan barn och för makar/sambor tilllsammans cirka 271 000 kr (2x135 500). Om makarna var för sig har samma inkomst som en ensamstående har makarna tillsammans 2x41 500 kr= 83 000kr mera disponibelt i plånboken sedan inkomstskatter och levnadskostnarna betalats.

Det räcker för årskostnaderna för två barn, men alla makar/ sambor har inte barn.

Det här gäller när ensamma har inkomster över cirka 19 000 kr per månad och makar var för sig cirka 15 000 kr per månad.

Vid lägre inkomster blir det underskott i hushållsbudgeterna. Underskotten beror bl a på låga grundavdrag som är högst cirka 36 000 kr år 2020, dvs högst cirka 20 % av lägsta rimliga levnadskostnader 177 000 kr för ensamma

Det hjälper inte att ändra grundavddrag. För att det ska bli någon förbättring för de lägsta inkomsterna måste införas något som gäller de horisontella fördelningarna och lämpligt är att införa regler om bostadsbidrag.

Det finns bostadsbidrag för barnlösa ungdomar under 29 år, med låga inkomster. En tid fanns bostadsbidrag också för barnlösa över 29 år men de avskaffades i ovist nit.

Bostadsbidrag för äldre barnösa upp till pensionsåldern bör snarast införas. De ska inte betraktas som bidrag utan som kompensation för alltför låga grundavdrag vid låga inkomster.

De kan göras i princip som för yngre där bostadsbidragen är gjorda med hänsyn till skillnaderna i bostadskostnad för ensamma och makar/sambor.

LO vill ta bort jobbskatteavdragen och rot-rutavdrag, höja kapitalinkomstskatten till 35% och införa en fastighetsskatt för vanligt folk trots att vänsterparttiet i sin budgetmotion och socialdemokraterna förkastar det.

De borgerliga partierna filosofi är att de med låga inkomster inte arbetar om de får lägre skatter och att de med högre inkoster inte arbetar om de inte få högre bidrag. Om de med höga kapitalinkomster får 35 % skatt flyttar de utomlands

De borgerliga partierna vill öka jobbskatteavdragen vid höga inkomster, liberalpartiets ledare anser att 35 % inkomstskatt är för högt för dem med miljoninkomster samtidig som överskott i hushållsbudgetarna kan vara över en halv miljon kr och de med låga inkomster har stora underskott.

Fastighetsskatt, förmögenhetsskatt och arvs- och gåvoskatt bör ej införas.

Ensamstående är mycket missbehandlade i inkomstskattesystemet och det bör som tidgare nämnts kompenseras med bostadsbidrag vid låga inkomster som minskar skevheterna .

Att göra om inkomstskattesystemet så att det blir mer efter bärkraft i den horisontella fördelningen är nog inte möjligt.

Man bör komma ihåg att makar/ sambor i gällande system är gynnade med cirka 80 000 kr per år när man beaktar rimliga levnadskostnader.

Artiklarna om arbetsförmedlingen blir man inte klok av.

Arbetsförmedlingen infördes i början av 1900-talet någon gång och var då till för att ge arbetsgivarna arbetskraft. Och det tycks ha gällt sedan dess. På senare år tycks arbetsförmedlingen främsta uppgift varit att se till att de abetslösa inte får för höga löner.

Arbetsförmedlingen har lagt ned många kontor och tycks inte ha kompetens för det de borde göra. De borde ha statistik över de arbetslösa och deras kunkaper och meriter och ha statitik över behovet av arbetskraft.

Ylva Johansson var nog på väg att klara ut det, men flyttade till EU. Vad efterträdaren nu gör är oklart. Och LO borde kunna ge bra förslag om arbetsförmedlingen.

LOs senast besked om arbetsförmedling:
" LO bekymras över varsel på Arbetsförmedlingen
PRESSMEDDELANDEN 2019-01-30
LO är mycket kritiskt till beskedet att Arbetsförmedlingen varslar 4500 personer om uppsägning. Ett beslut som får stora konsekvenser inte bara för de anställda utan också möjligheten för många arbetslösa LO-medlemmar att komma tillbaka till arbetsmarknaden. "

Arbetsmarknadsministern: Eva Nordmark:

"Arbetsmarknadsminister
Arbetsmarknadsdepartementet
"Alla som kan arbeta ska arbeta. Det är grunden för vår gemensamma välfärd. När arbetslivet förändras gör vi en nystart i arbetsmarknads-politiken. Regeringen fortsätter föra en politik för fler jobb och nya satsningar på kompetensutveckling. Vi bygger ett tryggare arbetsliv med goda utvecklingsmöjligheter. Så möter vi framtiden tillsammans."

Eva Nordmarks områden

- **Arbetsmarknad**
- **Arbetsrätt och arbetsmiljö**
- **Nyanländas etablering** "
-

Arbetsmarknad

Arbetsmarknadspolitiken syftar till att alla människor som kan ska ha möjlighet att delta i arbetslivet. Den syftar även till att skapa trygghet och underlätta omställning på arbetsmarknaden. Politikområdet handlar bland annat om insatser för unga i jobb, matchning av arbetssökande och lediga jobb, arbetsmarknadspolitiska program, arbetslöshetsförsäkringen och Europeiska socialfonden.

Relaterad navigering

- Arbetsmarknad i statens budget
- Mål för arbetsmarknad
- Rättsliga dokument
- Myndigheter med flera
- Remisser
- Kontakt

- **Reformering av Arbetsförmedlingen**

Ett arbete för att reformera Arbetsförmedlingen har påbörjats. För regeringen är det viktigt att en arbetssökande som behöver stöd för att hitta ett jobb ska kunna få det oavsett var i landet man bor. Reformeringsarbetet måste också ske ordnat.

Uppdrag om lokal närvaro till Arbetsförmedlingen
22 januari 2021
Regeringen har beslutat om regleringsbrevet för Arbetsförmedlingen för 2021. Myndigheten får bland annat i uppdrag att säkerställa en ändamålsenlig lokal närvaro och en likvärdig service i hela landet. Beslutet bygger på en överenskommelse mellan regeringspartierna, Centerpartiet och Liberalerna.

Pressmeddelande: Uppdrag om lokal närvaro till Arbetsförmedlingen
1 miljard kronor för att fler arbetslösa ska få ta del av matchnings-tjänster
11 september 2020
I budgetpropositionen för 2021 föreslår regeringen att 1 miljard kronor tillförs för att successivt öka antalet deltagare i upphandlade match-ningstjänster som en del av reformeringen av Arbetsförmedlingen. Förslaget kan bidra till kortare arbetslöshetstider och till att avlasta Arbetsförmedlingen. Regeringens förslag bygger på en överenskommelse mellan regeringspartierna, Centerpartiet och Liberalerna.
Pressmeddelande: 1 miljard kronor för att fler arbetslösa ska få ta del av matchningstjänster

Genvägar
Arbetsförmedlingen ska reformeras i grunden. Det framgår av regeringsförklaringen och är också en del av den överenskommelse som finns mellan regeringspartierna, Centerpartiet och Liberalerna.'

Regeringsförklaringen

Delar av regeringens politik bygger på sakpolitisk överenskommelse

Arbetsförmedlingen

Myndighetens huvudsakliga uppgifter framgår av förordningen (2007:1030) med instruktion för Arbetsförmedlingen.

Arbetsförmedlingen

Myndighetens huvudsakliga uppgifter framgår av förordningen (2007:1030) med instruktion för Arbetsförmedlingen. Där beskrivs bland annat att Arbetsförmedlingen ansvarar för den offentliga arbetsförmedlingen och dess arbetsmarknadspolitiska verksamhet.
Förordning (2007:1030) med instruktion för Arbetsförmedlingen
Arbetsförmedlingens webbplats

https://arbetsformedlingen.se/

Hitta jobb, börja plugga eller rekrytera?
Välkommen till Arbetsförmedlingen
Sök jobb i Platsbanken För arbetsgivare För leverantörer
Här är jobben att satsa på

Information för dig som just blivit arbetslös och annan hjälp du kan få

Arbetslös, vad händer nu?
Inskrivning, planeringssamtal, a-kassa. Det här behöver du veta.

Extra stöd
Arbetsmarknadsutbildning, praktik, hjälpmedel - stöd A-Ö.

Så hittar du jobbet
Platsbanken, skapa profil, starta eget. Flera sätt att hitta rätt jobb.

Så söker du jobbet
Cv, brev, intervju och snabbintervju – här får du tipsen.

Yrken och framtid
Yrken, framtidsutsikter, utbildning, intresseguide – gör smarta yrkesval.

Utbildning och studier
Utbilda dig till jobb. Studiestöd och utbildningsvägar.

Arbeta i Sverige
Rättigheter, skyldigheter, lön och förmåner – hur fungerar det?

Mest använda digitala tjänster

Skriv in dig Sök jobb i Platsbanken Aktivitetsrapportera Anmäl sjukfrånvaro Mina sidor Stöd och matchning Arbetsmarknadsutbildning Skriv ut dig

Nyheter, tips och om oss

Blivit av med jobbet i pandemin? Ta steget mot ett nytt yrke.

Läs om jobben att satsa på framöver

Delta i våra webbinarier

Flyttade norrut för karriären
I Norrbotten fick Paulina Lindström både jobb och högre livskvalitet.

Nya sökfilter i Platsbanken
Nu är det ännu enklare att hitta lediga jobb som passar dig.

Vill du studera till hösten?
Vissa utbildningar på universitet och högskolor går fortfarande att söka.

Fler nyheter

Kört fast i jobbsökandet? Här är experternas bästa tips

Så sticker du ut med dina ansökningshandlingar

Gå en studiemotiverande kurs på folkhögskola

Mer på vår play-tjänst

Nu startar intensivår för nyanlända

668460 personer var inskrivna som arbetssökande i mars.

50 % av de inskrivna deltar i program, går en utbildning eller får annat stöd från Arbetsförmedlingen.
36 % av de inskrivna arbetslösa har varit utan jobb i 0–6 månader.

Se mer statistik

Statistik 8 maj 2021

Sök statistik

Sökverktyg, vecko- och månadsstatistik, publiceringsdatum.
Analyser och prognoser

Analyser, rapporter, arbetsmarknadsprognoser.
668460 personer var inskrivna som arbetssökande hos oss i mars men alla saknade inte ett arbete.

Statistik om arbetssökande

- **Arbetslösa(66%)**
- **Arbetssökande med arbete(28%)**
- **Övriga arbetssökande(6%)**

Topp 3 lediga jobb

Telefonförsäljare m.fl., Grundutbildade sjuksköterskor och Undersköterskor, hemtjänst, äldreboende m.fl.
Statistik om lediga jobb

50 procent
av de inskrivna i mars fick extra stöd i sitt arbetssökande.

Statistik om våra insatser

2 932 personer

varslades om uppsägning i mars.

Statistik om varsel

Närmare 200 000 långtidsarbetslösa.

Arbetsförmedlingens tre viktigaste verktyg mot långtidsarbetslösheten.

Mer information

Stabilare arbetsmarknad men återhämtningen blir utdragen

Vår bedömning för år 2021 och 2022 visar på ett fortsatt allvarigt läge på arbetsmarknaden.

Viss ljusning på arbetsmarknaden

Vårt viktigaste fokus är långtidsarbetslösheten.

Pressmeddelanden

Vi skickar också ut statistik och prognoser i pressmeddelanden.

09 Ministerns oro: Stor risk att många människor drabbas hårt

Det finns en risk för att långtidsarbetslösheten biter sig fast på en hög nivå efter pandemin. Därför krävs omfattande insatser under många år, enligt arbetsmarknadsminister Eva Nordmark.

– När långtidsarbetslösheten ligger på så hög nivå så finns det stor risk att många människor drabbas hårt, säger hon.

DN har i ett par artiklar beskrivit hur långtidsarbetslösheten vuxit kraftigt och hur pandemin har slagit mot landets kommuner. Arbetsförmedlingen bedömer att över 200 000 personer kan vara registrerade som långtidsarbetslösa senare i år.

Arbetsmarknadsminister Eva Nordmark (S) beskriver situationen som jätteallvarlig och varnar för att de som står långt från arbetsmarknaden kan få det tufft att komma tillbaka.

– Vi är mitt i den värsta krisen på svensk arbetsmarknad i modern tid. När långtidsarbetslösheten ligger på så hög nivå så finns det stor risk att många människor drabbas hårt och att det tar tid att komma tillbaka, säger Eva Nordmark.

Hon framhåller att regeringen lagt fram en rad förslag och åtgärder för att stävja utvecklingen, till exempel mer pengar till utbildning och ett så kallat intensivår för att få in fler utrikes födda på arbetsmarknaden.

– Det finns en matchningsproblematik som fanns redan innan pandemin. Vi har en utmaning med att vi har en grupp människor som inte har den kunskap och erfarenhet som efterfrågas av arbetsgivarna. De allra flesta som är långtidsarbetslösa står långt från arbetsmarknaden och gjorde det redan innan pandemin. Nu har det blivit ännu tuffare för dem, säger Eva Nordmark.

Långtidsarbetslösheten låg på en hög och jämn nivå under hela 2010-talet och började växa strax innan pandemin slog till för drygt ett år sedan. Eva Nordmark pekar på att det skulle ha

sett ännu värre ut om inte regeringen infört korttidsarbete, som gjort att många undvikit att bli uppsagda.

Hon lyfter fram tre andra åtgärder som hon tror fungerar: klassisk arbetsmarknadspolitik med matchningstjänster och arbetsmarknadsutbildningar, subventionerade anställningar och utbildning.

– Jag är av den djupa övertygelsen att vi behöver mer utbildning i arbetsmarknadspolitiken och mer jobbfokus i utbildningsutbudet.

Varför skulle de här åtgärderna hjälpa när tidigare insatser inte har gjort det?

– Det där är en otroligt viktig fråga för Sverige. Vi skulle behöva mer arbetsmarknadsforskning och att bredda den. Det vi måste göra här och nu är att hantera en växande långtidsarbetslöshet och bidra med effektiva insatser.

– Vi måste göra allt som står i vår makt för att ge de här människorna rätt förutsättningar att kunna ta sig tillbaka till arbetsmarknaden eller till studier. Det kan vi aldrig ge upp om.

När regeringen tillträdde för sex år sedan var långtidsarbetslösheten 2,9 procent, nu är den 3,5 procent. Går det att kalla det för något annat än ett misslyckande?

– Det är väldigt viktigt att konstatera att vi är mitt i en pandemi.

Men uppgången började tidigare?

– Absolut. Vi såg att när extratjänsterna drogs ned så började vi se den här utvecklingen.

– Sen har vi en integrationsskuld. Vi gjorde många insatser under förra mandatperioden som gjorde att etableringstiden kortades år för år. I och med pandemin har många utrikes födda och unga förlorat sina jobb. Nu är vi i ett läge där vi behöver fortsätta det här arbetet.

Över 80 procent av de arbetslösa bedöms som konkurrenssvaga – för hur många av dem är det realistiskt att komma i arbete?

– Många av dem som var arbetslösa redan innan pandemin har en jättesvår situation. Det här är individer som kan vara i behov av mångåriga insatser. Vi behöver också ställa krav på individen att anstränga sig och göra rätt för sig.

Vad finns det för jobb för en lågutbildad person med bristande språkkunskaper som är utom-europeiskt född?

– Det är helt klart så att vår arbetsmarknad kräver en utbildning. Kraven har ökat på löntagarna de senaste decennierna. Det handlar om att ge människor bättre förutsättningar genom till exempel utbildning eller subventionerade anställningar.

Hur ser du på risken att långtidsarbetslösheten permanentas på en hög nivå?

– Det finns en stor risk för det. Vi ser att de som går till jobb har en kort arbetslöshet. Man är inne ett tag och sedan går man ut på arbetsmarknaden. När vi är mitt i en kris är det tuffare konkurrens om jobben, och om du har

varit arbetslös innan så är det svårare. Kön blir längre till de lediga jobben.

Moderaternas ekonomisk-politiska talesperson Elisabeth Svantesson håller med om att det finns en stor risk att långtidsarbetslösheten biter sig fast.

– Därför måste man göra mer för att färre ska bli långtidsarbetslösa men också se till att den som blivit det är aktiv och får stöd och hjälp att komma tillbaks, säger hon.

I sin skuggbudget föreslår Moderaterna bland annat en jobbpremie till dem som varit arbetslösa i mer än ett år. Elisabeth Svantesson anser att regeringen bör göra mer för att få ner långtidsarbetslösheten.

– Om man fortsätter som man alltid gjort så kommer kurvan att fortsätta peka uppåt. Det vi efterlyser nu handlar mycket om integrationsinsatser: mer språkutbildning och att fler måste göra sig anställningsbara. De problemen borde regeringen ha gjort mer åt tidigare, säger hon.

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se

Fakta. Långtidsarbetslöshet

Arbetsförmedlingen beskriver långtidsarbetslösheten utifrån den internationella definitionen: utvecklingen av antalet inskrivna arbetslösa 16–64 år som varit utan arbete i mer än 12 månader.

I Statistiska centralbyråns arbetskraftsundersökning används en annan

definition: personer som varit arbetslösa en sammanhängande period på mer än 27 veckor.

I denna artikel utgår DN från Arbetsförmedlingens definition.

Just nu är 182 000 personer registrerade som långtidsarbetslösa hos Arbetsförmedlingen.

Kapitel 2: Debattartiklar i DN 4-9 maj 2021

04 ”Vi ber vår visselblåsande medarbetare om ursäkt”

Attendo har fått kritik i medierna kopplat till boendet Sabbatsbergsbyn i Stockholm. Kritik har riktats mot hur chefer i början av pandemin hanterat en enskild medarbetare som larmat om situationen. Den medarbetaren förtjänar vår oreserverade ursäkt för det hon utsatts för. Det var inget annat än oacceptabelt, skriver Attendos koncernchef Martin Tivéus.

DN. DEBATT 210504

Pandemin tog hela samhället och svensk äldreomsorg på sängen förra våren. Utan nationella förberedelser, beredskapslager, testkapacitet eller kunskap om hur viruset smittade. Det var en skrämmande situation för både boende, anhöriga och anställda på Attendo, där våra tusentals medarbetare runt om 350 äldreboenden i Norden har gjort stora insatser för att bekämpa smittan och rädda liv under minst sagt svåra förutsättningar.

Den senaste veckan har Attendo fått kritik i medierna kopplat till ett av våra boenden i Stockholm, Sabbatsbergsbyn. Kritiken rör inte minst hur chefer hanterat en enskild medarbetare som larmat om situationen på Sabbatsbergsbyn under de mest kritiska veckorna i början av pandemin. Låt mig vara

tydlig. Ingen medarbetare ska behöva bli utsatt för repressalier för att man påtalar brister, det är viktigt att slå fast. Den medarbetare som blev utsatt förtjänar vår oreserverade ursäkt för det hon utsatts för. Det var inget annat än oacceptabelt.

En öppen och lärande kultur, där det uppmuntras att föra fram både problem och möjligheter, är kanske än viktigare i offentligt finansierad verksamhet som vård och omsorg. Därför har alla anställda inte bara en rättighet att rapportera in upplevda missförhållanden, utan också en skyldighet. Det är en viktig del av vårt löpande kvalitetsarbete. Får man inte gehör från sin chef, finns därutöver en lagstadgad meddelarfrihet att gå till medier. Den friheten måste både vi på Attendo och alla som arbetar inom omsorgen värna om.

Vi har sedan tidigare initierat ett arbete som kommer att pågå hela året, med att ta tillvara erfarenheter från pandemin där meddelarskydd och andra viktiga frågor diskuteras. Vi påbörjar nu en obligatorisk utbildning i uppförandekod och meddelarskydd för samtliga chefer och kommer att diskutera frågan med medarbetare på arbetsplatsträffar. Händelsen visar att vi behöver öka förståelsen för meddelarskyddet, men också ett behov av att se över andra områden.

Vår preliminära utredning av situationen på Sabbatsbergsbyn under pandemin, visar att intentionen och planeringen av hur arbetet med kohortvård (där smittade separeras från friska) skulle genomföras gjordes utifrån korrekta premisser.

Men den visar också att det i början av pandemin inte fungerade på grund av det akuta och omfattande smittoläget, med hög sjukfrånvaro bland personalen och inte tillräckligt med ersättare.

Jag beklagar att de närstående på Sabbatsbergsbyn inte fick tillräckligt bra information om läget – det borde vi ha gjort bättre.

Vi på Attendo tar det som inträffat på största allvar. Därför pågår ännu en internutredning i vilken vi går igenom bristerna i anhörigkommunikationen och i den oacceptabla hanteringen av meddelarskyddet. Syftet är att lära oss av vad som hänt och åtgärda rutiner, interna regelverk och brister inför framtiden.

Nu handlar det om att visa alla våra 25 000 omsorgsmedarbetare runt om i Norden att de kan vara trygga och stolta hos oss som arbetsgivare. Men också att anhöriga till de som bor hos oss ska känna sig trygga med att den information de får, är ärlig och rättvisande.

Jag är trygg med att vi gjort vårt yttersta inom många områden under pandemin för att bekämpa smitta och rädda liv. Vi var först med att införa besöksstopp på äldreboenden, hälsokontroller av medarbetare inför varje arbetspass, munskydd i alla omsorgsinsatser och antikroppstester av alla sjukskrivna. Vi har också haft en tät dialog med myndigheter för att sprida våra erfarenheter från andra länder.

Våra egna analyser visar på en lägre mortalitet i covid-19 i Attendos äldreboenden i relation till övriga utförare i de kommuner vi är verksamma

i. Men det finns också saker vi kunde ha gjort annorlunda, där vi måste kunna bättre.

Nu tar vi lärdom och genomför en bred utvärdering av vårt arbete under pandemiperioden. Bara så kan vi visa att Attendo är ett öppet och lärande företag.

Martin Tivéus, koncernchef, Attendo

05 ”Hastigheten måste sänkas till 30 km/tim i städerna”

Bilisterna blir allt sämre på att hålla hastighetsgränsen på 40-sträckor. Vår nya analys visar också att risken för död eller skada är 70 procent större på 40-väg jämfört med på 30-väg. Hastigheterna i tätort behöver nu sänkas till 30 km/tim, både från 50 och 40, för att få en påtaglig effekt på trafiksäkerheten för oskyddade trafikanter,skriver Marie Nordén, NTF.

DN. DEBATT 210505

Årligen dödas i genomsnitt 26 gående och cyklister av ett motorfordon och 1 400 personer skadas allvarligt i Sveriges tätorter. Den otryggheten som skapas av att motorfordonen tillåts äga trafikrummet i osäkra hastigheter som inte är dimensionerade för gående och cyklister påverkar i synnerhet grupper som barn, äldre och kvinnor. Det får konsekvenser som går långt bortom de faktiska olyckorna. Otryggheten formar vårt samhälle, skapar sociala orättvisor och begränsar våra möjligheter att skapa ett hållbart samhälle för framtida generationer. NTF menar att det är hög tid att införa 30 km/tim som bashastighet i tätort.

Varför kräver vi detta just nu när vi har en positiv utveckling och alldeles nyligen kunde konstatera att 2020 var det trafiksäkraste året någonsin?

Det enkla svaret är att den positiva utveckling vi har haft i första hand handlar om en ökad säkerhet för bilister och den kommer inte att fortsätta om vi inte vågar ta nya grepp. Det går naturligtvis att göra ännu mer inom de område där vi lyckats bra som till exempel mittseparering av vägar och automatisk hastighetsövervakning.

Men för att nå de nyligen satta trafiksäkerhetsmålen för 2030 om en halvering av antalet dödade, krävs insatser som påtagligt påverkar säkerheten även för oskyddade trafikanter i tätort.

NTF har mätt hastighetsefterlevnaden i tätort på nationell nivå sedan 2012 och resultaten

visar att de insatser som gjorts hitintills inte har bidragit till bättre hastighetsefterlevnad, snarare tvärtom. Det är faktisk så illa att endast 48 procent av fordonen numera håller skyltad hastighet på 40-sträckor, år 2018 var det 53 procent. Det är dags att börja prioritera de oskyddade trafikanternas säkerhet även om det i vissa fall kanske måste ske på bekostnad av bilisternas krav på framkomlighet.

En analys av NTF, baserad på inrapporterade olyckor för åren 2012–2020 i den nationella olycksdatabasen Strada av dödade och allvarligt skadade gående och cyklister på kommunala vägsträckor (ej korsningar inräknat) visar på en högre risk för död eller skada på hastighetsgräns 40 km/tim jämfört med 30 km/tim. Risken är ungefär 70 procent högre.

Enligt nationella vägdatabasen NVDB, har längden av kommunala 30-sträckor ökat med 30 procent till drygt 1 400 mil medan 40-sträckor femdubblats till 1 100 mil sedan 2012. Under samma tidsperiod har längden av 50-sträckor halverats till knappt 1 400 mil. Att det blir mindre 50-sträckor är bra men det räcker inte. Hastigheterna i tätort behöver sänkas till 30 km/tim, både från 50 och 40, för att få en påtaglig effekt på trafiksäkerheten för oskyddade trafikanter.

De höga hastigheterna i våra tätorter medför inte bara en förhöjd risk att skadas allvarligt eller dödas i en trafikolycka. Otryggheten får till exempel föräldrar att skjutsa sina barn till skolan i stället för att låta dem gå och cykla. Den stora förloraren blir barnen som fråntas chansen till daglig motion och den utveckling som det innebär att bemästra och utforska sin

omvärld. Men höga hastigheter påverkar naturligtvis även miljön och den allmänna trivseln i våra städer. När gående och cyklister upplever otrygghet och i stället tar bilen, innebär det hundratusentals onödiga bilresor dagligen, vilket enbart bidrar till att förvärra situationen.

År 2016 fick Trafikanalys i uppdrag av regeringen att utreda förutsättningarna för, och konsekvenserna av, sänkt bashastighet i tätort och inom ramen för det uppdraget anlitades även trafiksäkerhetskonsulter som utredde konsekvenserna för trygghet och trafiksäkerhet bland gående och cyklister med fokus på barn. Samtliga utredningar pekar på betydande trafiksäkerhetseffekter och ökad trygghet för i synnerhet utsatta grupper som barn, äldre och kvinnor, både som gående och cyklister. Det är grupper som återkommande pekas ut som viktiga att ta hänsyn till i samhällsplaneringen. Man kan fundera över varför ett beslut i frågan tar så lång tid?

Men hela skulden kan inte läggas på regeringen. Man har under flera år skjutit till betydande medel till Sveriges kommuner inom ramen för stadsmiljöavtalet och så också i vårens budget. Det är viktigt att slå fast att det inte enbart räcker med ett beslut om sänkt bashastighet i tätort för att öka tryggheten för gående och cyklister.

Bara för att det står 30 km/tim på skylten så betyder det inte att alla kommer hålla 30 km/tim. Det räcker med att titta på de mätningar av hastighetsefterlevnaden som NTF genomför årligen. Det mesta tyder på att respekten för skyltad hastighet 30 km/tim till och med är lägre än för 40 km/tim. När en hastighetsgräns

sänks med 10 km/tim utan att det görs någon fysisk förändring av trafikmiljön leder det enbart till en förändring av medelhastigheten med cirka 2 km/tim.

Det är hög tid för Sveriges kommuner att sätta sig ner och verkligen fundera över vilken typ av stad man vill erbjuda sina invånare på både kort och lång sikt. NTF uppmanar därför Sveriges kommuner att ta vara på de miljoner som regeringen erbjuder inom ramen för stadsmiljöavtalet och prioritera trafiksäkerheten för gående och cyklister i tätort.

Framtidens stadsplanering, framtidens hållbara städer, framtidens attraktiva städer där folk vill bo och leva kräver en trygg och säker infrastruktur där människor och varor transporteras på ett miljöneutralt sätt. För det krävs betydande förändringar i trafikmiljön. Förändringar som på ett naturligt sätt uppmuntrar till säkra hastigheter för motorfordon och skapar en miljö som är säker för gående och cyklister oavsett kön eller ålder. Först när transportsystemet är dimensionerat för de mest utsatta är det säkert för alla.

Marie Nordén, generalsekreterare NTF

NTF, Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande, är en fri, självständig och idéburen organisation som arbetar för en säker trafik.

06 ”Fem avgörande satsningar för fossilfri konkurrenskraft”

Med en historisk grön budget kan Sverige påskynda klimatomställningen i industrin och stärka välfärden och jobben. Vi lämnar i dag förslag till regeringen på fem stora satsningar som är avgörande: en grön investeringsbank, investeringsstöd, ett stort kompetenslyft, tredubblad satsning på elledningar och vätgasledningar, skriver Svante Axelsson.

DN. DEBATT 210506

”Om vi agerar nu kommer människor om 50 år att se tillbaka och säga att det var i det här ögonblicket Amerika vann slaget om framtiden.” Med de orden presenterade Joe Biden sitt infrastrukturpaket på 2 000 miljarder dollar som ska rädda jobben och bromsa klimatförändringarna. Både ordval och storleken på satsningen visar hur vi nu står inför en omställning som världen aldrig sett maken till.

I samma storskaliga anda har Frankrike och Tyskland presenterat satsningar som är 20–30 gånger större än det svenska industriklivet, bara på vätgas. Av Sveriges återstartpaket har, enligt

Klimatpolitiska rådet, endast cirka 10 procent bidragit till att nå klimatmålet.

Sveriges statsskuld på 38 procent av bnp är bland de lägsta i EU. Det öppnar ett unikt möjlighetsfönster när behovet av ekonomiska stimulanspaket i coronapandemins spår sammanfaller med behovet av att snabbt ställa om industrin och infrastrukturen till ett fossilfritt samhälle. De 22 färdplanerna för fossilfri konkurrenskraft som näringslivets olika branscher tagit fram inom Fossilfritt Sverige ligger redan på bordet, så vi vet vad som behöver göras.

Det senaste året har flera företag tagit stora investeringsbeslut som kan accelerera omställningen till fossilfritt. Preem har börjat ställa om raffinaderiet i Lysekil till att producera biodrivmedel i stor skala 2024. Framgångar i Hybrit-projektet har fått SSAB att tidigarelägga framställning av fossilfritt stål till 2026 och LKAB att planera för export av fossilfritt järn 2030. Nystartade H2 Green Steel har också presenterat planer på fossilfri stålproduktion i Boden och Northvolts batterifabrik i Skellefteå kommer att skalas upp kraftigt efter en stororder från Volkswagen.

Dessa dramatiska beslut bygger inte på välgörenhet utan är en rationell analys av framtida marknader. Men besluten bygger också på att regeringen fört en aktiv näringslivs- och klimatpolitik. Industri- och klimatkliv, nya gröna statliga garantier och en reduktionsplikt för alla flytande drivmedel har skapat förutsättningar för företagen att investera. Denna samverkan mellan politik och näringsliv är nödvändig för att ett litet exportberoende

land som Sverige ska lyckas ställa om. Men tempot måste öka!

Det är alltså hög tid att även vi i Sverige växlar upp och investerar oss ur klimatkrisen.

Fossilfritt Sverige lämnar i dag över de tio viktigaste politiska förslagen för att genomföra färdplanerna till regeringen. Där ingår fem stora satsningar som är avgörande för industrins fossilfria konkurrenskraft:

1 En grön investeringsbank. Statens uppgift är inte i första hand att betala ut olika investeringsstöd utan att minska den ekonomiska risken för grön omställning genom att skapa tydliga spelregler och målbilder.

Vårt förslag är att utveckla statliga Svensk exportkredit (SEK) till en grön investeringsbank med kompetensen att bedöma nya innovativa projekt samt att ge den nya banken en grundplåt på 20 miljarder fördelat på fyra år. Det skulle undanröja det marknadsmisslyckande som informationsbristen om nya tekniska lösningar utgör för de vanliga affärsbankerna och göra att det privata kapitalet vågar mångdubbla sina insatser i dessa projekt.

Banken bör även starta ett antal gröna industrinischade investeringsfonder som kan investera i små och stora industriprojekt under några år vilket också ökar fondernas värde över tid. Denna utgiftspost är alltså en investering som på sikt ska generera intäkter tillbaka till banken.

2 Minska risken vid uppskalning av tekniksprång. I väntan på högre koldioxidpriser på den globala marknaden kan vissa industrier som producerar fossilfritt behöva ekonomiskt stöd vid produktionen. Sverige bör utreda vilka olika koncept som kan sänka den finansiella risken och till exempel genomföra en pilot av konceptet ”carbon contract for difference” som nu diskuteras inom EU. Det går ut på att företagen kan investera utifrån ett fast framtida pris på utsläppsrätter och att staten eller EU betalar mellanskillnaden tills det utlovade utsläppspriset uppnåtts. Tyskland har nu avsatt 500 miljoner euro för att pröva systemet nationellt.

3 Storskaligt utbildning- och kompetenslyft. Klimatomställningen kräver ny kunskap och stärkt kompetens inom många branscher och områden. Exempelvis behöver fordonsindustrin 30 000–40 000 personer med ny kompetens, det behövs cirka 30 000 nya elinstallatörer och enbart de nya industrisatsningarna i Norrbotten och Västerbotten behöver de närmsta fem åren anställa 25 000 personer.

Staten bör nu avsätta cirka 10 miljarder per år under 10 års tid för en historiskt stor nationell satsning på kompetens. Det handlar både om vidareutbildning av redan yrkesverksamma samt att skapa fler gymnasie- och yrkesutbildningar med inriktning mot bland annat elektrifiering och batteri-, vätgas- och processindustrin.

4 Tredubbla investeringarna i elledningar. För att genomföra elektrifieringen av industrin och transporterna behövs det en långsiktig elnätsplan som i likhet med infrastrukturplanen för väg och järnväg gör stamledningar till riks-intresse. Där bör framgå vilka elledningar som är prioriterade för att industrin och transporterna ska kunna elektrifieras i tillräckligt hög takt och med vilken tidsplan elledningarna bör dras.

Budgeten för Svenska kraftnäts befintliga nätutvecklingsplan för stamnätet behöver också öka från 3,5 miljarder i år till 10 miljarder 2025 och utgå från målen och behoven i färd-planerna. Enligt tidigare uppskattningar kommer det totalt att krävas investeringar för 500 miljarder i stam- och regionalnät fram till 2045. Siffran är troligen i underkant med tanke på de industrisatsningar i norr som presenterats den senaste tiden.

5 Möjliggör satsningar på vätgasledningar. Det behövs cirka 50 TWh vägas för att genomföra industrins färdplaner. Det kräver utveckling av en vätgasinfrastruktur men det behövs även nya regelverk. Utbyggnad av vätgasledningar bör vara koncessionspliktiga hos Energimarknadsinspektionen på motsvarande sätt som elledningar. Regeringen bör redan i år ge Energimarknadsinspektionen i uppdrag att skapa en reglering med intäktsram för vätgasledningar, som bör finnas på plats senast 2023.

Med skärpta klimatmål från såväl EU som USA startar nu kapplöpningen ut ur det fossila

samhället på allvar. Sverige kan bidra till att öka tempot genom att nu anta en historisk grön budget som påskyndar industriomställningen och stärker välfärden och jobben.

Näringslivet är otåligt eftersom det nu börjar betrakta fossilfrihet som en konkurrensfördel snarare än som ett hot. Det ser hur den stora ekonomiska risken är att vara kvar i det fossila när alla andra ställt om. Det är den nya logiken som väcker uppmärksamhet internationellt och som kan få andra länder att också våga höja klimatmålen inför FN:s klimatmöte i Glasgow i november.

Kapplöpningen ut ur fossilsamhället, och för den delen slaget om framtiden, vinner vi tillsammans.

Fakta. Fossilfritt Sverige

Fossilfritt Sverige startades av regeringen inför klimatmötet i Paris 2015 för att påskynda omställningen till ett fossilfritt samhälle.

Inom ramen för Fossilfritt Sverige har 22 olika branscher tagit fram färdplaner för att visa hur de kan stärka sin konkurrenskraft genom att bli fossilfria eller klimatneutrala.

Färdplanerna har lämnats över till regeringen och utgör nu en grund för det fortsatta klimatarbetet.

Svante Axelsson, nationell samordnare för Fossilfritt Sverige

07 ”Utanförskapet kostar Sverige 270 miljarder varje år”

Enligt våra nya beräkningar är utanförskapet i Sverige nu så stort att det motsvarar att cirka 800 000 personer på heltid är borta från arbetsmarknaden. Den totala kostnaden för detta är drygt 270 miljarder kronor per år. Sverige behöver nu reformer för en kraftfull återhämtning av arbetsmarknaden, skriver Jonas Frycklund och Johan Lidefelt.

DN. DEBATT 210507

Coronapandemin har drabbat Sverige hårt med drygt 14 000 döda och över en miljon smittade. När pandemin till slut klingat av ser de politiska partierna framför sig betydande välfärdssatsningar, för att upprusta en hårt pressad sjukvård och börja beta av den vårdskuld som byggts upp under krisen.

Ibland föreslås skattehöjningar som lösningen på detta behov, en väg som i praktiken är stängd. Möjligheterna att höja skatterna ytterligare är små, konsekvensen skulle bli försämrad konkurrenskraft och dämpad tillväxt. I Sverige har en växande ekonomi gett mer

resurser till välfärden samtidigt som skatteuttaget minskat.

I vägen för de höga välfärdsambitionerna står dock ett växande utanförskap. I coronakrisens spår är Sverige på väg in i en ny utanförskapskris, där allt fler är beroende av sociala ersättningar för sin försörjning.

Baserat på data från SCB kan omfattningen av utanförskapet, mätt i helårsekvivalenter, i dag summeras till cirka 800 000 personer. Det motsvarar nästan var åttonde person i arbetsför ålder.

Detta är en summering av sociala ersättningar på heltid eller deltid, utifrån hur många heltider de motsvarar. Antalet fysiska personer som är i behov av sociala ersättningar för sin försörjning är alltså ännu högre, men volymen motsvarar 800 000 heltidstjänster.

Att så många människor i arbetsför ålder står utanför arbetsmarknaden innebär en enorm samhällsekonomisk kostnad. Med hjälp av SCB:s simuleringsmodell Fasit har vi beräknat betydelsen för skattebetalarna och statskassan om dessa personer i stället skulle komma i arbete.

Den årliga nettovinsten för statskassan skulle uppgå till cirka 340 000 kronor per person. Den totala kostnaden för dagens utanförskap motsvarar därmed drygt 270 miljarder kronor per år. Det är en summa som motsvarar ungefär hälften av all sjukvård i Sverige.

Att alla som i dag inte jobbar skulle komma i arbete på heltid är inte realistiskt. I stället bör

målet vara att de personer som har arbetsförmåga och kan försörja sig själva också gör det. Även en mindre minskning av utanförskapet med 20 procent skulle sänka de offentliga utgifterna med 54 miljarder kronor per år. Det är mer än vad hela rättsväsendet kostar staten (53 miljarder), och kan också sättas i relation till de samlade försvarsutgifterna (63 miljarder). Utanförskapet är en samhällskostnad som omöjliggör många andra välfärdssatsningar.

Till detta kommer det mänskliga värdet för alla dem som skulle bryta sitt bidragsberoende och komma in på arbetsmarknaden. Med egen försörjning kommer ofta också mening och ett socialt sammanhang.

Redan före pandemin hade Sverige högre arbetslöshet än de flesta EU-länderna, 6,8 procent. Utifrån detta dåliga utgångsläge har Sveriges situation försämrats ytterligare.

Sverige är ett av de länder där arbetslösheten ökat mest under coronakrisen, runt 2 procentenheter mellan mars och december 2020. Detta trots att bnp-nedgången har varit mindre i Sverige än i många andra länder.

Orsaken är strukturella problem på svensk arbetsmarknad. Sverige har under lång tid haft ett större arbetslöshetsgap mellan inrikes och utrikes födda än de flesta länder.

På senare år har gapet ökat ytterligare. Det fjärde kvartalet 2020 var arbetslöshetsgapet mellan inrikes och utrikes födda i Sverige hela 14 procentenheter. Det är dubbelt så mycket som genomsnittet i EU och hela fyra gånger mer än i exempelvis Nederländerna.

Utvecklingen under pandemin följer ett tydligt mönster: Ju svagare förankring på arbetsmarknaden, desto större ökning av arbetslösheten. Allra mest alarmerande är situationen för utrikes födda kvinnor med endast förgymnasial utbildning. Hela 45 procent i denna grupp var arbetslösa 2020.

Detta är illavarslande eftersom tidigare forskning tyder på att i synnerhet just lågutbildade utrikes födda kvinnor riskerar att fastna i långtidsarbetslöshet.

Sedan mars 2020 har antalet personer som varit arbetslösa 6–12 månader ökat med hela 40 procent. Även gruppen som har varit arbetslös längre än 12 månader växer och utgörs i dag av 180 000 personer, många av dem utlandsfödda.

Ungdomar är en annan grupp som tappat mark på ett oroväckande sätt. Sedan pandemins inledningsskede har andelen unga som varit arbetslösa i 6–12 månader ökat med 37 procent och andelen som varit arbetslösa i mer än 12 månader ökat med 18 procent.

När vi fäster blicken på individerna bakom statistiken blir det tydligt att det är bråttom att minska utanförskapet. Det är väl dokumenterat att långa perioder av arbetslöshet i början av arbetslivet kan ha en mycket negativ påverkan på karriär- och löneutveckling längre fram. De ungdomar som har varit arbetslösa under hela eller stora delar av pandemin får en dålig start på sitt vuxenliv.

Nästa år är det val. För varje dag utanförskapet tillåts öka krymper utrymmet för att göra de välfärdssatsningar väljarna förväntar sig. I

stället läggs allt större del av de offentliga resurserna på sociala ersättningar för människor som med rätt politik skulle kunna arbeta. På sikt riskerar utanförskapet att tvinga fram nedskärningar inom sjukvård, äldreomsorg och skola som ingen egentligen önskar.

Den nuvarande mandatperioden har det politiska reformarbetet försummats. Det finns en rad områden där reformer är nödvändiga. Det Sverige framför allt behöver är reformer som bäddar för en bred och kraftfull återhämtning av arbetsmarknaden: reformer som stärker företagens konkurrenskraft och minskar deras kostnad att anställa, befäster arbetslinjen och gör att fler kan gå från utanförskap till jobb.

Drivkrafterna att arbeta behöver stärkas. Skatten på arbetsinkomster behöver sänkas och de offentliga ersättningssystemen reformeras. Nivåerna i arbetslöshetsförsäkringen behöver återställas till vad som gällde före pandemin.

Drivkrafterna att anställa behöver stärkas. Arbetsgivaravgiften behöver sänkas och riskerna med att anställa minska.

Fler behöver utbildas för jobb. Attraktiviteten för den gymnasiala yrkesutbildningen behöver öka genom grundläggande högskolebehörighet. Skollagen behöver ändras så att arbetsmarknadens behov blir mer styrande för utbudet i gymnasieskolan.

Fler behöver grundläggande gymnasie-kompetens. Insatser som förbättrar kunskapsresultaten i grundskolan och leder till

att fler elever lämnar gymnasieskolan med examen måste prioriteras.

Matchning och arbetsförmedling måste fungera. Reformeringen av Arbetsförmedlingen måste fullföljas. Extratjänsterna bör avvecklas och matchningstjänsterna utökas.

Vi vet av tidigare erfarenheter att ett växande utanförskap orsakar stora statsfinansiella problem, sänker tillväxten och skapar personliga tragedier hos människor som fastnar i bidragsberoende.

Men vi vet också att utvecklingen inte är ödesbestämd. Den går att vända med rätt reformer i tid.

Både regering och opposition måste ta det växande utanförskapet på allvar och omgående formulera en politik som bryter trenden och återställer arbetslinjen.

Jonas Frycklund, biträdande chefekonom, Svenskt näringsliv

Johan Lidefelt, ekonom, Svenskt näringsliv

08 ”Inför en rättviseskatt på inkomster över en miljon”

Dagens skattesystem är både ohållbart och orättvist. LO har därför antagit en ny skattepolicy med konkreta förslag för ett mer rättvist och effektivt skattesystem. Vi vill bland annat införa en ny rättviseskatt på inkomster av tjänst över en miljon kronor om året, skriver LO:s ledning och ordförandena i de 14 medlemsförbunden.

DN. DEBATT 210508

En undersköterska i Bräcke och en snickare i Åsele betalar i dag ofta mer inkomstskatt än en person på Östermalm som lever på avkastningen av sin förmögenhet. Den som har en villa i Danderyd betalar samma fastighetsskatt – i kronor och ören – som den med ett radhus i Värnamo. För den som har råd går det att göra avdrag på hemstädning och privata omsorgstjänster till ett värde av 75 000 kronor om året, samtidigt har antalet äldre som en anställd i hemtjänsten besöker på ett arbetspass tredubblats sedan 1980-talet. Sverige behöver en skattereform som gynnar vanligt folk.

Skatter har flera viktiga funktioner. De bidrar till hållbar tillväxt och full sysselsättning genom att finansiera investeringar, utbildning och en aktiv arbetsmarknads- och näringspolitik. De bidrar även till omfördelning – från kapital,

företag och höga arbetsinkomster till låg- och medelinkomsttagare. Skattesystemets mest centrala funktion är dock dess betydelse för att säkra den gemensamma välfärdens långsiktiga finansiering.

I januariavtalet enades regeringen och samarbetspartierna om behovet av en ny omfattande skattereform. Från LO:s sida anser vi att det är hög tid att det arbetet inleds och slutförs. Motiven till detta är tre:

1 Skattesystemet har blivit fullt av avdragsmöjligheter och undantag som ofta främst gynnar resursstarka grupper och bäddar för skatteplanering. Exemplen är många: de allt generösare skattereglerna för fåmansbolagen, jobbskatteavdragen, fastighetsskattens omvandling till en regressiv fastighetsavgift, skattelättnader för sparande på investeringssparkonton och införandet av rutavdrag för köp av hushållsnära tjänster.

2 Skatteuttaget är otillräckligt för att finansiera välfärden och de investeringar som behövs i vår infrastruktur och för att klara klimatmålen. En del av dessa behov kan och bör finansieras med lån men på sikt måste skatteintäkterna också öka. Sedan 1990-talet har omfattande skattesänkningar inte motsvarats av skattehöjningar på andra områden. Totalt har skattekvoten minskat med 7 procentenheter sedan 1990 – vilket innebär cirka 350 miljarder kronor i lägre skatteintäkter.

3 Vi behöver ett skattesystem som i högre utsträckning bidrar till att utjämna inkomstskillnaderna i samhället. Sedan mitten av 1990-talet har den omfördelande effekten av de svenska skatte- och transfereringssystemen

kontinuerligt minskat. Samtidigt har inkomstskillnaderna ökat snabbare i Sverige än i något annat OECD-land. Det förklaras framför allt av ökade och mer koncentrerade kapitalinkomster, parallellt med minskad kapitalbeskattning och en urholkning av trygghetssystemen som drabbat låginkomsttagare hårt.

Dagens skattesystem är både ohållbart och orättvist. LO har därför antagit en ny skattepolicy med konkreta förslag för ett mer rättvist och effektivt skattesystem som bättre ska bidra till finansieringen av behoven i välfärden, vår infrastruktur och klimatomställningen:

Trygga kommunsektorns finansiering och fördela kostnaderna för välfärden mer jämlikt. I många lands- och glesbygdskommuner är skatten i dag hög samtidigt som behoven i välfärden är stora. Staten måste ta ett större finansieringsansvar för välfärden för att undvika kommunala skattehöjningar av demografiska skäl. Statsbidragen behöver höjas löpande för att möta såväl behovs- som prisökningar. Det kommunala utjämningssystemet bör också omformas så att kommunalskatten blir jämnare mellan olika kommuner.

Byt jobbskatteavdraget mot ett förvärvsavdrag för vanligt folk. Det är genom arbete vi kvalificerar oss till ersättning från arbetslöshets-, sjuk- och föräldraförsäkringen. Vi anser att jobbskatteavdraget bör ersättas med en ny statlig skattereduktion lika för alla former av förvärvsinkomster.

Inför en ny rättviseskatt på inkomster av tjänst över en miljon kronor om året. Skattesystemet ska vara tydligt progressivt för att följa principen om skatt efter bärkraft. Dessutom behöver dagens stora antal skattereduktioner och skatteavdrag stramas åt. De orättvisa rut- och rotavdragen bör exempelvis slopas.

Gör kapitalbeskattningen enhetlig och höj kapitalinkomstskatten till 35 procent. Kapitalinkomstbeskattningen är i dag full av undantag som främst gynnar de rikaste. Det är dags att slopa alla särregler, inklusive den förmånliga beskattningen av fåmansbolagen.

Ersätt den kommunala fastighetsavgiften med en markskatt på småhus och bostadsrätter. Bostäder ska beskattas i proportion till sitt värde och mer likformigt mellan upplåtelseformer. Dagens orättvisa fastighetsavgift kan ersättas av en mer rättvis schablonskatt baserad på markvärdet. För att skydda normalinkomsttagare bör skatten på permanentbostaden begränsas i förhållande till inkomsten.

Inför en ny arvs- och gåvoskatt på större förmögenheter. Små och medelstora arv bör inte beskattas utan en ny arvs- och gåvoskatt bör ha ett högt grundavdrag, exempelvis 400 000 kronor för arv.

Vi vill understryka att det vore fel läge att höja skattekvoten i nuvarande krishanteringsfas eller i den närmaste återhämtningsfasen. Men på lite sikt måste skatteintäkterna öka i Sverige. Coronakrisen har satt fingret på de stora bristerna i välfärden. Den har också tydliggjort konsekvenserna av de senaste decenniernas ökade inkomstskillnader.

Sverige behöver en nystart efter krisen med såväl omfattande investeringar i välfärden och i vårt infrastruktursystem som investeringar för att klara den nödvändiga omställning som klimatkrisen ställt oss inför.

Vi behöver ett skattesystem som kan möta dessa behov, som gynnar vanligt folk i stället för eliten, och som gör det möjligt för Sverige att återigen bli världens mest jämlika land.

Susanna Gideonsson, LO:s ordförande

Therese Guovelin, LO:s förste vice ordförande

Lisa Bengtsson, LO:s andre vice ordförande

Torbjörn Johansson, LO:s avtalssekreterare

Tobias Baudin, ordförande, Kommunalarbetareförbundet

Marie Nilsson, ordförande, IF Metall

Linda Palmetzhofer, ordförande, Handelsanställdas förbund

Johan Lindholm, ordförande, Byggnadsarbetareförbundet

Valle Karlsson, ordförande, Seko

Tommy Wreeth, ordförande, Transportarbetareförbundet

Per-Olof Sjöö, ordförande, GS

Malin Ackholt, ordförande, Hotell och Restaurangfacket

Magnus Pettersson, ordförande, Fastighetsanställdas förbund

Eva Guovelin, ordförande, Livsmedelsarbetareförbundet

Urban Petersson, ordförande, Elektrikerarbetareförbundet

Mikael Johansson, ordförande, Målareförbundet

Pontus Georgsson, ordförande, Pappers-industriarbetareförbundet

Jan Granvik, ordförande, Musikerförbundet

09 ”Kunskap om vår historia riskerar att förloras för alltid”

De kraftigt försämrade ekonomiska förutsättningarna till följd av pandemin riskerar att få långsiktigt negativa effekter för landets nationella museer. Samlingar, kompetens och kunskap om vår gemensamma historia riskerar att gå förlorade för evigt. Nu krävs kraftfulla

insatser från regeringen, skriver 13 chefer för landets centralmuseer.

DN. DEBATT 210509

DN uppmärksammade i en artikel den 4 maj de ekonomiska förutsättningarna för några av landets kulturinstitutioner. Vi välkomnar detta, men det är en komplex bild som kräver fördjupning. Även när publiken och intäkterna uteblir tar det långsiktiga förvaltningsansvaret för museernas byggnader och samlingar aldrig paus. Vi önskar att fler engagerade sig i finansieringen av bevarandet av vårt gemensamma kulturarv.

Trots att institutionerna genomfört stora besparingsåtgärder och regeringen satsat historiska belopp till stöd för kulturen, så räcker inte dessa. I senaste stödpaketet fick endast de centralmuseer som stod inför akut likviditetskris kompensation för intäktsbortfall. Utan ytterligare stöd till fler museer och framför allt stärkt långsiktig finansiering som möjliggör fortsatt utveckling, effektiv samlingsförvaltning och nödvändig digitalisering, står stora kulturhistoriska värden på spel.

Våra museer är viktiga samhällsaktörer som har stor påverkan på människors välbefinnande och samhällets utveckling. De är motorer i landets hårt drabbade besöksnäring och bidrar indirekt till att betydande intäkter går tillbaka till statskassan. Vi pratar inte om någon marginell verksamhet, utan en bransch som 2019 besöktes av 19 miljoner fysiska besökare och 2020 hade 216 miljoner digitala besök . Utan resurser för att utveckla museerna kommer våra nationella museer inte att kunna hålla jämna steg med

motsvarande institutioner i omvärlden. Sverige riskerar att tappa i attraktivitet som besöksmål.

Tillsammans förvaltar landets 13 nationella centralmuseiorganisationer omfattande och unika samlingar – så värdefulla att deras betydelse aldrig kan räknas i ekonomiska termer. Kunskap och värden som det tagit decennier eller sekler att bygga upp, ser vi nu kan raseras på kort tid. I spåret av en utdragen pandemi och utan en stabil långsiktig finansiering samt investeringar i infrastruktur riskerar oersättliga kulturhistoriska värden att gå förlorade.

En färsk enkätundersökning, gjord av Centralmuseernas samarbetsråd, visar att centralmuseernas sammanlagda intäktsbortfall under pandemin uppgått till närmare 800 miljoner kronor. Av detta har bara drygt 40 procent eller 334 miljoner, kompenserats genom regeringens olika stödinsatser. Några centralmuseer står trots stora intäktsbortfall helt utan stöd. Samtidigt har de flesta museer fått ökade kostnader för extra bemanning, bokningssystem samt olika anpassningar för att kunna leva upp till pandemilagens restriktioner i samband med återöppnande.

Museerna har uppmärksammats för hur de på ett föredömligt sätt snabbt ställt om till digitalt utbud. Det är en omställning vi är stolta över, då efterfrågan på digitala upplevelser kommer att öka. Men omställningen kräver fortsatta investeringar, samtidigt som intäkterna från museernas butiker, restauranger, konferensverksamheter och skolprogram uteblivit.

Fler än hälften av centralmuseerna har tvingats säga upp personal och 77 procent säger att de i nuläget saknar resurser för att rekrytera nödvändig kompetens eller står inför nya uppsägningar. För exempelvis Vasamuseet är det, trots omfattande coronastöd, osäkert om man ska kunna återbesätta de tjänster som krävs för att återöppna.

Redan före pandemin brottades många museer med stora eftersläpningar i samlingsförvaltning och grunddigitalisering. Digitaliseringen är inte bara avgörande för att bevara kulturarv för eftervärlden, utan även för att tillgängliggöra det för fler. Det är dessutom en förutsättning för effektiv samlingsförvaltning.

Digitalisering av kulturarvet ger stora vinster för samhället, men innebär ingen kostnadsbesparing för kulturarvsinstitutionerna som fortsatt behöver bevara de fysiska samlingarna, källorna, för kommande generationer. Museerna har inte kompenserats för detta dubbla ansvar som det innebär att förvalta både det fysiska och det digitala kulturarvet.

Kulturminister Amanda Lind talar om vikten av att kulturen ges möjlighet till återstart för att Sverige ska vara en stark kulturnation även efter pandemin. Vi instämmer i detta behov och vill se lika kraftfulla insatser för museerna som har gjorts för att stötta näringslivet och utbildningssektorn.

För att landets nationella museer ska vara ledande och kunna uppfylla sitt viktiga demokratiska uppdrag även i morgon, krävs en bred politisk vilja, vision och strategi för att investera långsiktigt i museisektorn. Ansvaret

för att bevara och utveckla kulturarvet, ytterst på uppdrag av medborgarna, är ett statligt åtagande som sträcker sig bortom covid-19.

Låt oss värna och vårda våra älskade museer – nu och för framtida generationer!

Ann Follin, överintendent, Statens museer för världskultur

Dan Lundberg, generaldirektör, Statens musikverk

Gitte Ørskou, överintendent, Moderna Museet

John Brattmyhr, vd, Stiftelsen Skansen

Kieran Long, överintendent, Statens centrum för arkitektur och design

Lars Amréus, överintendent, Statens maritima och transporthistoriska museer

Magnus Hagberg, överintendent, Statens försvarshistoriska museer

Maria Jansén, överintendent, Statens historiska museer

Niklas Cserhalmi, museidirektör, Stiftelsen Arbetets museum

Peter Skogh, museidirektör, Stiftelsen Tekniska museet

Pär Rådling, tillförordnad överintendent, Naturhistoriska riksmuseet

Sanne Houby-Nielsen, styresman, Stiftelsen Nordiska museet

Susanna Pettersson, överintendent, Nationalmuseum

Kapitel 3: Utrikes och inrikes DN-artiklar 1 - 7 (5) maj 2021

Utrikes DN-artiklar om USA 1 - 7 maj 2021

02 ”Amerikansk rådgivare på plats vid massakern”

En amerikansk militärrådgivare var 1981 på plats vid den värsta massakern under inbördeskriget i El Salvador, då 978 civila dödades. Det hävdar en amerikansk statsvetare som hörts under rättegången mot 16 salvadoranska officerare som misstänks ha gett order om massavrättningen.

Förste utländske reporter på plats som kände likstanken från byn El Mozote var Sveriges Radios korrespondent Lars Palmgren. Han nådde byn några dagar efter att massakern ägt rum den 11 december 1981.

I ett försök att minska rekryteringen till vänstergerillan FMLN hade ett salvadoranskt elitförband utplånat en hel by. Man misstänkte att bymedlemmarna sympatiserade med gerillan och ville samtidigt statuera ett varnande exempel för andra byar i närheten. Rädslan var annars att FMLN skulle få ett ännu starkare fäste i regionen.

Av de döda var 477 barn under tolv år. 248 barn var under sex år. Under ett rättegångsförhör förra året i huvudstaden San Salvador erkände general Juan Rafael Bustillo att landets elitförband, som leddes av översten Domingo Monterrosa, hade begått ”hemska brott”.

– Det var ett ögonblick av galenskap från Monterrosa, sa generalen.

En av de andra personerna som förhörts under rättegången är den amerikanska statsvetaren Terry Karl vid universitetet i Stanford. Hon är en av världens främsta experter på det tolvåriga inbördeskriget i El Salvador som fördes mellan vänstergerillan FMLN och Salvadors regeringsarmé, som fick aktivt stöd av USA.

Enligt henne var El Salvador det viktigaste landet när det gällde USA:s utrikespolitik under 1980-talet. Det fanns en rädsla att vänstergerillan, som hade ett utbrett folkligt stöd, skulle göra El Salvador till ett nytt Nicaragua där Sandinistgerillan segrat 1979.

I veckan vittnade Terry Karl under rättegången i San Salvador och avslöjade namnet på den amerikanske militärrådgivare som var med under massakern i byn El Mozote. Han var i tjänst under avrättningarna. Att hans namn kommit fram först nu beror på att Ronald Reaganregimen i USA gjort allt för att dölja spåren av amerikansk medverkan i El Mozote.

– Jag kan inte säga att Reagan visste, men många personer i regeringen visste vad som föregicks, sa Terry Karl under rättegången.

USA står bakom att massakern i El Mozote prövas i domstol, säger Jonathan Lloyd, den amerikanska ambassadens politiska attaché i El Salvador. ”Vi är för rättsäkerhet och en oberoende rättegång här i El Salvador, och vi tror att det är viktigt att ställa ansvariga till svars för människorättsbrott och att rättvisa skipas för offrens skull”, sade han, enligt den amerikanska människorättsorganisationen

WOLA. Han kommenterade inte uppgifterna om att USA haft en militärrådgivare på plats under massakern.

Över 30 000 människor dödades under inbördeskriget som startat som en protest mot den orättvisa markfördelningen i landet. 77 procent av landets mark ägdes av 0,1 procent av befolkningen. Hundratusentals salvadoraner tvingades fly till USA, där en del av de krigsskadade barnen var med att starta det fruktade ungdomsgänget Mara Salvatrucha i Los Angeles. Många utvisades senare av amerikanska myndigheter och tvingades återvända till fattigdomen i El Salvador, där de startade det gängvåld som i dag gjort El Salvador till ett av världens mest våldsamma länder.

Henrik Brandão Jönsson

02 Tillslag hos tidigare borgmästaren

USA. Flera telefoner och datorer beslagtogs efter en husrannsakan i Rudy Giulianis lägenhet i New York tidigare i veckan.

Tillslaget mot den före detta borgmästaren och Donald Trumps tidigare personlige advokat är en del i en brottsutredning om Giulianis affärer i Ukraina. Utredarna ska undersöka Giulianis kommunikation med ett flertal personer, däribland en högt uppsatt åklagare i Ukraina samt kommunikation som rör USA:s tidigare Ukrainaambassadör Marie Yovanovitch som sparkades av Trump 2019. TT-**Reuters**

02 Misstänkta attacker med energivapen

Amerikanska federala myndigheter utreder två tänkbara attacker med något som kan vara ett okänt vapen nära Vita huset och i en förort till Washington DC de senaste åren.

Attackerna liknas vid de som misstänks ha utförts mot amerikansk personal i Kuba och Kina.

Den ena misstänkta attacken ska ha skett vid en park inte långt från Vita huset där en person anställd vid nationella säkerhetsrådet ska ha skadats i november 2020 och den andra i Arlington i Virginia 2019 när en Vita huset-anställd var ute och gick med sin hund.

Enligt CNN har personerna drabbats av oförklarlig trötthet och händelserna undersöks nu på samma sätt som en serie händelser vid USA:s ambassad i Havanna 2016 och har getts namnet Havannasyndromet. Då rapporterade ett antal diplomater hur de drabbats av illamående, yrsel och hörselnedsättning. USA beslutade senare att ta hem en stor del av personalen och att utvisa kubanska diplomater.

Några av de amerikanska diplomaterna lyckades spela in det ljud som de trodde låg bakom deras problem. Men ljudet visade sig komma från en syrsa – Anurogryllus celerinictus. En typ av syrsa som kan frambringa ett mycket högt och irriterande ljud.

Forskarna uteslöt dock inte att det som spelats in av diplomaterna och det som kanske har drabbat dem är två skilda saker.

Den amerikanska federala polisen FBI konstaterade i en rapport 2018 att man inte hittat några bevis för att diplomaterna utsatts för ett ljudvapen.

Diplomaterna i Havanna är inte de enda som säger sig misstänka att de utsatts för ett ljudvapen. I juni 2018 kom liknande rapporter från Kina och miljonstaden Guangzhou. Under flera månader ska amerikanska myndigheter ha misstänkt att deras diplomater utsatts för något som gett dem skador som liknar ”en hjärnskakning eller en mindre hjärnskada”, skrev New York Times som citerade det amerikanska utrikesdepartementet.

Varför de federala myndigheterna misstänker att personalen ska ha utsatts för något som skulle kunna kopplas till ett slags osynligt strålvapen framgår ännu inte. I december 2020 konstaterade amerikanska vetenskapsakademin National academy of sciences i en rapport att de symtom som diplomaterna i Kuba och Kina beskrivit kan överstämma med effekterna från ett mikrovågsvapen.

CNN konstaterar att det under en längre tid har funnits uppgifter om liknande attacker i USA. Hittills har det inte funnits några konkreta bevis för att det skulle röra sig om något slags vapen.

Clas Svahn

clas.svahn@dn.se

02 Oro för attacker när USA lämnar

Afghanistan. Amerikanska styrkor började under lördagen formellt att dra sig tillbaka från Afghanistan. Därmed närmar sig USA ett avslut på sitt längsta krig. I Afghanistan varnas för ökat våld från talibanerna.

– Jag beordrar er alla att utöka vägspärrarna i städerna och utföra kontroller vid inkörsportar.

Så löd budskapet från Afghanistans inrikesminister Hayatullah Hayat till landets polischefer sent på fredagen, då han varnade för att talibanerna kan passa på att genomföra nya attacker. **TT-AFP**

02 Pionjären WEB Du Bois kartlade vidden av den amerikanska rasismen

För hundra år sedan formulerade WEB Du Bois en varning: om vi inte tämjer rasismen som politisk kraft kan demokratin inte överleva. En ny våg av böcker i USA om Du Bois visar med eftertryck hur han formulerade mycket av den

moderna antirasismens vokabulär. Martin Gelin har läst några av dem.

I affärstidningen Bloomberg Businessweek berättar en rådgivare på Bain & Company, ett stort konsultföretag i Boston, om den stora trenden i näringslivet just nu: ”Diversity is the new digital”. Mångfald är det nya digitala. Konsulten menar att Bain, som tjänat miljarder på rådgivning om digital omställning, nu ser mångfald som nästa stora inkomstkälla. Att konsulten själv är vit säger kanske sig självt.

Antirasismen har breddats och vuxit det senaste året. Även näringslivet i USA gör nu yrvakna försök att ta itu med en rasism som de precis tycks ha upptäckt. Det är ett framsteg för antirasismen att den engagerar fler än någonsin, men det riskerar också att trivialisera debatten om rasism.

I The Guardian säger den unga författaren Yaa Gyaasi att antirasistiska författare ”förvandlats till verktyg för självhjälp” för vita.

I USA ser vi hur just den vita medelklass som tågade entusiastiskt i demonstrationerna efter George Floyds död förra året samtidigt bosätter sig i stadsdelar med de mest segregerade skolorna i USA.

I liberala fästen som New York och Washington betalar vita barnfamiljer miljoner för att bo i skoldistrikt där barnen enbart har vita klasskamrater. I välbärgade kvarter i New York ordnas ”mindfulness mot rasism”, där gästerna får en chans att trappa ner från sina stressiga jobb genom att sitta i en cirkel och meditera bort sina vita privilegier. Säkert en läkande upplevelse, men förmodligen behöver rasismen bekämpas med lite mer konkreta åtgärder.

Kanske är det därför jag återvänt till WEB Du Bois litteratur det senaste året. Det är i alla fall svårt att tänka sig en författare som utgör en bättre motvikt till Bain-konsultens banala uttalande.

Lyckligtvis har det aldrig funnits så många bra böcker att läsa om Du Bois. Åtminstone elva nya böcker har publicerats om honom de senaste åren, samtidigt som flera av hans klassiker kommit i nya utgåvor med förord och essäer av samtidens tongivande antirasistiska röster.

WEB Du Bois var författare, historiker, sociolog och offentlig intellektuell som blev en pionjär i forskningen om rasism i USA vid förra sekelskiftet. Han publicerade mer än trettio böcker, hundratals essäer, dikter och pjäser.

Du Bois var den första svarta sociolog som publicerades vetenskapligt och den första svarta amerikanen med doktorsexamen från Harvard. Under 80 yrkesverksamma år publicerade han en litteratur som skapade den moderna antirasismens vokabulär. Det går inte att förstå samtidens USA utan att läsa honom.

Du Bois föddes 1868 i västra Massachusetts, tre år efter inbördeskrigets slut. Han tillhörde den första generation svarta som växte upp efter slaveriet. Han blev sociolog eftersom han var övertygad om att statistik och vetenskap var de mest effektiva verktygen för att blottlägga och bekämpa rasismen. Metodiskt och tålmodigt kartlade han rasismens matematik, gjorde den tydligare än någon annan forskare.

När han flyttade till Georgia i den amerikanska södern för att studera såg han med egna ögon

hur brutal segregationen var. I en minnesvärd essä skriver han om ett skyltfönster där en butik sålde en avhuggen hand från en svart man som nyligen lynchats – en souvenir för att visa vem som bestämmer i Södern.

Under åren i Georgia avled hans förstfödda son Burghardt, knappt ett år gammal. De vita läkarna i delstaten ville inte behandla honom. Det var både en personlig och politisk tragedi. Sonen blev ett offer för rasismen i Georgia. Det övertygade Du Bois att det inte går att mäta rasism enbart i siffror och diagram, utan även i personliga livsöden, i våra mest intima stunder. Rasismen fanns även i ögonblicket då ett spädbarn slutar andas i din famn.

I ett nytt förord till Du Bois klassiker ”The souls of black folk” visar Ibram Kendi hur åren i Södern förändrade Du Bois och på sikt även amerikansk litteraturhistoria. Du Bois hade initialt sagt att rasism bara kan botas ”med mer kunskap och vetenskap”. Men efter åren i Georgia skrev han i stället att det inte längre räcker att vara ”en sansad och neutral forskare, medan svarta lynchas, mördas och svälter”.

Han såg sociologins akademiska distans som otillräcklig för att väcka verkligt engagemang. I stället ville han skriva med skönlitteraturens känsloregister, poesins bildspråk och aktivismens patos.

Han utvecklade därmed en litterär hybridform, som lät honom vara både forskare och medborgarrättskämpe. I klassiska essäsamlingar som ”The souls of black folk”, ”Darkwater” och ”Dusk of dawn” förenade han det personliga och det vetenskapliga, det intima och det globala.

När han på ålderns höst utsågs till hedersdoktor på Humboldt-universität i Berlin motiverades det just med att han åstadkommit ”en unik syntes av vetenskaplig forskning och politisk aktivism”.

De nya böckerna om Du Bois speglar just denna intellektuella bredd. I ”Visualizing Black America”, från Princeton Architectural Press, sammanställs Du Bois banbrytande grafik, där han skapade ett nytt formspråk för att presentera statistik om rasism och diskriminering. Två nya Du Bois-biografier, av Elvira Basevich och Reiland Rabaka, betonar i sin tur hans feminism och hans strid för kvinnlig rösträtt. När han grundade NAACP, än i dag den viktigaste svarta medborgarrättsorganistionen, inspirerades han av National Association of Colored Women, som grundats av Ida B Wells och Harriet Tubman femton år tidigare.

I den digra skörden av böcker om Du Bois är min favorit Kwame Anthony Appiahs ”Lines of descent: WEB Du Bois and the emergence of identity”. Medan många andra Du Bois-biografier försöker pressa in honom i ett ideologiskt eller disciplinärt fack omfamnar Appiah i stället det han kallar Du Bois ”disciplinära schizofreni”. Han skriver att Du Bois ”uppfann ett nytt sätt att skriva om rasism i USA”, där han kombinerade forskarens vetenskapliga auktoritet med det personliga vittnesmålets känslomässiga sprängkraft. Det är en prosastil som känns igen hos så många av de stora svarta amerikanska författare som vandrat i Du Bois fotspår – från Ellison och Baldwin till Morrison och Coates.

Appiah, själv en av vår tids tongivande filosofer, menar att Du Bois skapade ett nytt sätt att skriva om svart identitet. I dag är identitetspolitik ett begrepp som nästan bara används av dess kritiker. Det beskrivs gärna som en distraktion, en samling världsfrånvända petitesser och Twitter-debatter om Oscars-nomineringar. Men Du Bois visade att identitetspolitik uppstod för att prata om lynchningar, massmord, kolonialism och tortyr. Det handlar om svarta män i Södern som dödades för att de försökte rösta. Det handlar om 13-åringar som skjuts ihjäl av poliser hundra år senare.

Ändå ser vi ständigt hur begreppet ”identitetspolitik” används för att attackera modern antirasism.

I Financial Times skriver den i vanliga fall insiktsfulla Simon Kuper: ”Glöm identitetspolitiken – nu är det ekonomin som är viktigast”. Men det är en falsk motsättning, som bygger på missförståndet att det skulle löpa en vallgrav mellan identitetspolitik och något slags ”seriös”, riktig politik, som handlar om ekonomi eller infrastruktur och materiella förhållanden.

Amerikanska rasister har aldrig gjort skillnad på identitetspolitik och ekonomisk fördelningspolitik. De gör ingen distinktion mellan vardagens trakasserier och den strukturella rasism som tar sig uttryck i bostadspolitik, brottspolitik och skattepolitik. Det vore därför orimligt att antirasister skulle göra en sådan uppdelning.

Du Bois litteratur påminner om att hela USA förblir en gåta, en ogenomträngglig labyrint av

motsägelser, för den som vägrar se hur rasismen satt sin prägel på nästan alla avgörande politiska förändringar sedan inbördeskriget. De mönster han beskrev återkommer gång på gång.

Så fort en viss mängd svarta får tillgång till en offentlig institution i USA så börjar de vita fly därifrån, eller orsaka våldsamma uppror och sabotage. Konflikterna ser annorlunda ut i dag än på Du Bois tid, men det är samma rasism. I New York flyttar vita småbarnsföräldrar lika ivrigt som någonsin till skoldistrikten med lägst andel svarta elever. I Washington stormas kongressen i ett försök att rädda en rasistisk president, som förlorat ett val med sju miljoner röster. I Georgia försöker vita politiker, med allt mer invecklade knep, förhindra svarta från att rösta. I takt med att väljarkåren blir allt mindre vit trappas attackerna på själva röstsystemet upp.

Där hörs ett eko från Du Bois varningar om att demokratin inte kan överleva om USA inte lyckas tämja rasismen som politisk kraft.

Martin Gelin

05 Brian, 15, försöker fly kartellerna men släpps inte in i USA

Tijuana. Tusentals ensamkommande tonåringar har samlats vid USA:s södra gräns i hopp om att Joe Biden ska släppa in dem. Migrationsvågen är den största på över ett decennium. När en knarkkartell ville värva 15-åriga Brian Paz beslutade hans familj att han skulle försöka fly till USA.

– Morfar sa: ”packa väskan och dra, nu!”, berättar han.

epsen är neddragen. Det går knappt att se hans ögon. Brian Paz är 15 år och blyg. Och väldigt ensam. Han sitter på marken mellan tre soptunnor och ett stängsel, i utkanten av ett migrantläger vid gränsen till USA och spelar mobil-spelet ”Free fire”. En ensam kille landar med fallskärm på en krigsdrabbad ö där han måste samla på sig vapen och annan utrustning för att överleva. Brian Paz inser det inte själv, men egentligen spelar han om sitt eget liv.

I åtta veckor har Brian Paz bott i tältlägret El Chaparral som uppstod i den mexikanska gränsstaden Tijuana i februari när migranter trodde att USA:s president Joe Biden skulle öppna gränsen. Det har inte hänt. Migranterna

bor kvar i sina tält som amerikanska hjälporganisationer skänkt.

– På kvällen är det kyligt, men det värsta är kartellerna som kör runt här om natten. I går försökte de kidnappa en av oss.

Brian Paz kommer från den frodiga delstaten Michoacán som brukar kallas Mexikos själ. Bland mjuka berg och gröna dalar odlas avokado, lime och mango. De senaste åren har delstaten, som gränsar till Stilla havet, blivit mer känd för andra produkter. I den kuperade terrängen gömmer sig flera av de laboratorier som producerar syntetiska droger till den amerikanska drogmarknaden. Laboratorierna drivs av knarkkartellen Cártel de Jalisco Nueva Generación som – efter att Sinaloakartellens ledare Joaquín ”El Chapo” Guzmán utlämnats till USA – blivit den mäktigaste och mest våldsamma kartellen i Mexiko.

– Min polare värvades förra året. Han är tre år äldre än mig. En dag när vi träffades på torget varnade han mig för att kartellen skulle rekrytera mig nästa vecka. Jag sprang hem till mormor och morfar som tagit hand om mig sedan mamma stack. Morfar sa: ”packa väskan och dra, nu!”

Brian Paz ringde sin mamma som migrerade till Washington när han var ett år.

– Hon sa samma sak: ”stick, nu!”

Mamman sände 150 dollar till en flygbiljett från Uruapan, näst största staden i Michoacán, till gränsstaden Tijuana med tre miljoner invånare. Brian Paz hoppade av gymnasiet och satte sig på planet med en enda väska som bagage. Han

hade inte flugit förr och var nervös, men på planet träffade han andra migranter som också flydde från Michoacán för att försöka sätta sig i säkerhet i USA.

– De tipsade mig om detta läger, säger Brian Paz medan han fortsätter spela på sin mobil.

Inte en gång tittar han upp.

Hur är det att bo här?

– Det är ok.

Hur länge har du tänkt stanna?

– Tills jag kan ta mig över gränsen.

Hur har du tänkt göra?

– Mamma vill att jag söker asyl. Hon säger att mina skäl är tillräckliga. Men sådant tar tid. Man tvingas bo på en ungdomsanstalt i USA i väntan på beslut. Jag vill hellre att mamma betalar en smugglare som kan ta mig hela vägen till henne. De vet var man kan gå över.

När Joe Biden installerades som USA:s president den 20 januari spreds förhoppningar i Centralamerika och Mexiko om att Donald Trumps restriktiva migrationspolitik skulle upphöra. Biden meddelade att splittrade familjer skulle återförenas och ensamkommande minderåriga skulle få rätt att söka asyl vid gränsen och att de inte längre skulle förvisas till Mexiko i väntan på beslut. De lättnaderna skapade den största migrationsvågen USA sett på 15 år. Amerikanska gränsvakter uppskattar att uppemot 20 000 ensamkommande ungdomar från Centralamerika och Mexiko befinner sig vid gränsen nu.

På andra sidan gränsen i USA väntar redan 13 000 barn och ungdomar som satts i förvar i väntan på utredning. Flyktingkrisen är den värsta USA upplevt på många år och påminner om den som inträffade i Sverige 2015.

– Vi togs på sängen, säger Karla Ruiz MacFarland som tillträdde som borgmästare i Tijuana i februari i år.

Hon började genast leta efter en lokal som kunde härbärgera ungdomarna.

– Det är väldigt farligt för dem att sova på gatan. De kan kidnappas av karteller, tvingas smuggla droger eller prostituera sig.

För två år sedan hade Tijuana den högsta mordstatistiken i världen – 134 mord per 100 000 invånare. Det är 22 gånger mer än det globala genomsnittet. Våldet har sin grund i uppgörelser mellan karteller som slåss om den lukrativa branschen att smuggla migranter och droger till världens största ekonomi. Kartellerna dödar också migranter som inte har betalat skatt till dem för att få passera gränsen.

– Här har vi plats för 48 tonåringar i dubbelsängar, säger Karla Ruiz MacFarland och visar upp härbärget som inretts i en lånad lokal av Lions Club.

På varje madrass ligger en filt. Problemet är att landets vallag inte tillåter politiker att starta nya verksamheter några månader före ett val. Den 6 juni är det parlamentsval i Mexiko. Först efter valet får byggnaden användas.

– Vi tvingas vänta, trots att behovet är enormt, säger borgmästaren.

Migrantlägret El Chaparral ligger några kilometer från härbärget, intill den amerikanska gränsen. Här bor omkring 1 000 flyktingar från Centralamerika i tält. Merparten av familjerna kommer från Honduras och har flytt förödelsen efter förra årets två orkaner. Andra är från Guatemala och El Salvador och har försökt undgå gängvåldet i storstäderna. De mexikanska migranterna kommer uteslutande från delstaterna Michoacán och Guerrero, där kriget om drogmarknaden i USA just nu är som blodigast.

De senaste åren har efterfrågan på syntetiska droger i USA vuxit så snabbt att priset på heroin nått rekordlåga nivåer. Framför allt är det fentanyl, ett starkt smärtstillande medel, som blivit en av USA:s mest populära droger. Merparten av narkotikan produceras i Mexiko där Jaliscokartellen vuxit sig så stark att den i förra veckan kunde släppa bomber med drönare när poliskonvojer närmade sig deras laboratorium.

Brian Paz tittar upp från sitt spelande på mobilen.

– Jag vill inte jobba för dem.

Brians mamma var 16 år och hade redan en ettårig dotter när han föddes. Mamman och hennes kille förstod att de inte skulle kunna försörja två små barn genom att plocka avokado i Michoacán. Mamman migrerade till USA, fick jobb på en potatisfarm i Washington och började sända hem pengar till föräldrarna som tog hand om hennes barn. Brian klickar upp en bild i mobilen som hans mamma skickat där hon går mellan potatisraderna och besprutar

plantorna. För munnen har hon en snushalsduk som ska skydda mot gifterna.

– Hon älskar USA. Det gör inte jag. Jag har trivts bra med att plocka avokado med pappa. Först gången jag följde med honom var jag bara sju år, säger Brian stolt och klickar fram en video där han sitter på flaket till pappans vita jeep med högar av avokado runt omkring sig.

Vinden tar tag i hans hår. Han ler brett.

– Om det inte varit för kartellen hade jag stannat. Jag hade egen motorcykel och spelade i byns fotbollslag. Jag hade ett liv.

Det mörknar i lägret. En nedsutten, svart personbil med registreringsskyltar från Kalifornien parkerar på gatan utanför. Föraren kliver ut och öppnar bakdörren. Han langar ut 22 pizzakartonger från baksätet.

– Jag såg ett inslag om lägret och tänkte att jag måste hjälpa till. I stället för att skänka pengar till någon organisation körde jag ned till pizzerian och köpte pizzor för 100 dollar. Och körde hit, säger José Guerra, 30, som migrerade till Los Angeles med sina föräldrar som liten.

Blixtsnabbt bildas en kö utanför hans bil. Brian hamnar i slutet, men hinner ändå få en pizzabit med peperoni innan pizzorna tar slut.

– Det bästa jag ätit på läge, säger han.

På kvällen samlas lägrets modigaste män i utkanten. De gör upp om vem som ska bevaka lägret under natten. En kartell har krävt en beskyddaravgift på 500 dollar av varje migrant för att ingen ska kidnappas.

– Någon sov på sitt pass i går. Det var nära ögat att en tjej blev kidnappad. Jag menar allvar: håll

er vakna! säger en 37-årig honduran som delar ut reflexvästar till de sex män som ska bevaka lägret i natt.

Brian Paz söker sig till ett tält i utkanten av lägret där några killar träffas om kvällarna. Marijuanaröken ligger tät och de äldre tonåringarna rappar. Brian lyssnar förtjust. Han vill också rappa. Brian är lika lång som de stora killarna, men han har ännu inte rökt på. Ju längre tid han tillbringar i lägret desto större är sannolikheten att han gör det.

– Några mil härifrån, uppe i bergen, finns en sträcka utan mur. Gränsen bevakas av drönare med värme- och rörelsekameror. När det är dimma på morgonen går det att vandra över, har jag hört. Men man måste ha vatten och filt med sig. Det är stekhett om dagen och kallt om natten. Om mamma betalar en smugglare som tar emot mig på andra sidan är jag beredd att testa, säger Brian Paz.

Är det inte bättre att söka asyl?

– Det tar för lång tid, säger han.

För fem år sedan, när Donald Trump hetsade mot Mexiko under sin presidentvalskampanj och menade att han skulle bygga ”en vacker mur” och ”låta Mexiko betala för den”, sade den federala åklagaren i Alabama, USA, Nicole Elizabeth Ramos, upp sig och flyttade till Tijuana i Mexiko. Hon startade människorättsorganisationen Al otro lado (Till andra sidan) som hjälper migranter att söka asyl i USA.

– För mig låter det som om Brian Paz uppfyller flera av kraven för asylrätt. Han har övergetts av sina föräldrar, är på flykt undan organiserad

brottslighet och lever i ett farligt migrantläger, säger Nicole Elizabeth Ramos.

Hon vill att Joe Bidens administration ska vara mer frikostig när det gäller att ge asyl till mexikanska ungdomar som flyr undan kartellerna.

– USA är en del av problemet eftersom landet erbjuder världens största drogmarknad åt kartellerna. Om det inte funnits denna efterfrågan på droger hade kartellerna inte haft något att leva på. Men Bidenadministrationen vägrar att se den kopplingen.

Nicole Elizabeth Ramos vill försöka hjälpa Brian Paz att söka asyl.

– Jag behöver bara hans mammas godkännande. Han måste bort från lägret så fort som möjligt.

Dagen efter hittar jag Brian Paz bakom soptunnorna igen, spelandes ”Free fire”. Jag berättar att jag pratat med en människorättsadvokat som kan hjälpa honom. Det enda han behöver göra är att be sin mamma i Washington att ta kontakt med henne.

– Jag vet inte om hon vill det. Hon är papperslös, säger Brian.

Jag går i god för att organisationen inte tänker röja hennes identitet. Brian fortsätter spela.

– Ok, jag ska prata med henne. Kanske är detta min chans, säger han utan att titta upp.

Henrik Brandão Jönsson

04 Karin Eriksson:

Missnöjet med Bidens gränspolitik växer

Washington. USA:s president Joe Biden tänker inte förlänga Trumps murbygge till Mexiko. Men han behöver täppa till luckorna i gränspolitiken på något sätt – trycket av migranter är det högsta på årtionden och väljarnas missnöje med invandringen växer.

KOMMENTAR Joe Biden hade bara tjänstgjort någon månad som president när larmen från städer som Tijuana började komma: migranter från Mexiko och Centralamerika samlades i hopp om att den nye presidenten skulle släppa in dem i USA.

I mitten av mars konstaterade Vita huset att USA stod inför den största vågen på 20 år. Nu visar opinionsmätningarna att invandring har blivit Bidens svaga punkt. I en enkät från Washington Post och ABC News uppger en majoritet att de är kritiska till presidentens hantering av situationen vid gränsen. Enligt Pew research betraktar allt fler amerikaner illegal invandring som ett stort samhällsproblem.

Republikanska väljare är klart mest kritiska. Men rapporter om kaos vid gränsen upprör

både flyktingaktivister och invandringskritiker. DN:s korrespondent Henrik Brandão Jönsson berättar om hur tonåringar som Brian Paz löper risk att kidnappas av knarkkarteller och tvingas smuggla droger eller prostituera sig. Reportaget väcker svåra frågor om vad som egentligen kan betraktas som en rättvis och mänsklig migrationspolitik. Det är frågor som USA:s nye president Joe Biden behöver hitta svar på.

Det var på sitt sätt enklare för företrädaren Donald Trump som inte hade några stora humanitära ambitioner. I valrörelsen 2016 gjorde han tvärtom ett stort nummer av löftet om en mur mot Mexiko.

Han kom i ärlighetens namn inte långt: fram till valet i november förra året hade USA uppfört cirka 25 kilometer helt ny gränsmur och kompletterat ytterligare 50 mil av gamla barriärer. Gränsen mot Mexiko är över 300 mil lång.

Trump misslyckades också att med att få Mexiko att bekosta bygget. I stället tog han medel från den militära budgeten.

För några dagar sedan kom beskedet från Bidenadministrationen att cirka 14 miljarder dollar som avsatts till murbygget ska återföras till försvarshögkvarteret Pentagons budget. Det var väntat. I augusti förra året meddelade Biden att han inte skulle uppföra ens en tredjedels meter till av Trumps barriär.

Frågan är bara vad som komma i stället.

Bidens stora projekt på invandringsområdet går ut på att hitta vägar till medborgarskap för några av USA:s kanske elva miljoner papperslösa. Men han behöver även en plan för Brian

och de andra ungdomarna i tältlägret El Chaparral.

Han har uppmanat kongressen att göra en stor översyn av invandringen. Men det är tveksamt om de politiska motståndarna vill kompromissa. Republikanerna kan ju återvända till retoriken om muren för att peka på hål och luckor i Bidens migrationspolitik.

Karin Eriksson

04 Han kan bli USA:s nästa president – med hjälp av en rasistisk konspirationsteori, skriver Erik Åsard

Kort innan Brenton Tarrant massakrerade 51 människor i Christchurch på Nya Zeeland 2019,

lade han ut ett hatfyllt manifest på nätet med rubriken ”The great replacement”. Inspirerad av Anders Behring Breivik och andra terrorister beskrev han en framtid där muslimer och mörkhyade minoriteter gradvis ersätter (*replace*) den renrasiga vita befolkningen i västvärlden, en utveckling han med alla medel ville motverka. I dag finns ”ersättningsteorin” på alla kontinenter och i de flesta länder, odlad främst i högerextrema kretsar.

Idén om att det pågår ett lömskt befolkningsutbyte gjordes allmänt känd av fransmannen Renaud Camus, som i boken ”Le grand remplacement” (2011) hävdade att icke-vita immigranter är på väg att nå majoritetsstatus och förvisa européerna till patetiska bifigurer. Föreställningen om de hotfulla vilda horderna som snart tar över är urgammal, men Camus gav den en nyformulering som inspirerat antisemiter och högerextremister överallt. I teorin ingår en konspirativt baserad övertygelse om att utvecklingen i hemlighet påskyndas av samhällets eliter – politiker, företagare, opinionsbildare och andra makthavare vilka anses eftersträva världsherravälde.

Även om teorin är transnationell till sin natur är det ingen tillfällighet att den har fått störst genomslag i USA. Flera av de många masskjutningarna under senare år har utförts av vita nationalister som avskyr judar, muslimer och invandrare. Den man som dödade 23 personer i El Paso 2019 förklarade i sitt manifest att attacken nödvändiggjordes av ”de spansktalandes invasion av Texas”. De nazister som marscherade i Charlottesville 2017 gav luft åt samma idé när de skanderade ”You will not replace us” och ”Jews will not replace us”, en

referens till George Soros och andra judiska finansmän som utpekas som projektets huvudkonspiratörer.

Det alarmerande är att dessa rasistiska idéer i dag har fått fäste inom själva det republikanska partiet. Hela den offensiv som partiet nu bedriver för att göra det svårare för minoriteter att rösta bygger på en rädsla att ”de andra”, de okvalificerade och ovärdiga, ska överta makten från de rättmätiga härskarna. Kongressledamöter som Ron Johnson, Matt Gaetz, Jim Jordan med flera använder reflexmässigt replacement-ordet i debatter och intervjuer. Att det har blivit så beror inte enbart på Donald Trump, men det går inte att komma ifrån att han genom sitt invandrarhat legitimerat retoriken och entusiasmerat allsköns extremister och vit makt-förespråkare. Så måste man förstå den starka ökningen av antalet hatbrott och den våldsamma stormningen av Kapitolium i januari.

Konspirationsteorin om ”det stora utbytet” är enormt populär i sociala medier, och inte bara där. I Fox News predikar kanalens stora stjärna Tucker Carlson samma evangelium. På bästa sändningstid och inför miljontals tittare förnekar han varje kväll att det skulle finnas någon rasism i USA (utom mot de vita), varnar för att farliga invandrare ersätter den anglosaxiska befolkningen och drömmer sig tillbaka till det okomplicerade idealland som fanns då han själv växte upp (ett patriarkalt och starkt segregerat samhälle visserligen, men låt oss glömma det).

Jag skulle inte bli förvånad om Tucker Carlson tonar fram som ett tungt namn när Republikanerna ska nominera sin

presidentkandidat inför valen 2024 eller 2028. Partiet älskar sina mediekändisar, och vem kan vara bättre lämpad att framdeles artikulera trumpismens bigotta budskap än denne yngre och mer verserade version av läromästaren?

Erik Åsard

05 Humanisten Joe Biden måste också vara realist

Att kombinera idealism och verklighet är ofta svårt. Krisen vid den mexikanska gränsen har skapat en bjärt kontrast mellan president Joe Bidens fagra löften och nödvändigheten att börja forma något slags ordning i USA:s invandringspolitik.

I mars greps över 170 000 människor som olagligt hade försökt ta sig in i USA. Runt en tiondel av dem var ensamkommande barn och ungdomar. De preliminära siffrorna för april

ligger på samma nivå, även om den kraftiga ökningen sedan årsskiftet har bromsat in.

Det blev inte så mycket av den mur Donald Trump skulle bygga längs gränsen, men han införde en rad andra drakoniska åtgärder för att hejda invandringen söderifrån. Biden upphävde en del av dem och förklarade att humanitet hade tagit över. Alla utom Vita huset förutspådde den uppgång i migrationen som följde.

Motiven hos 15-årige Brian Paz, som DN:s Henrik Brandão Jönsson berättar om i tisdagens tidning, är lätta att förstå. Han flyr för att slippa bli tvångsvärvad av en mäktig knarkkartell. Utan att han egentligen vill lämna Mexiko känner han att det inte finns något alternativ.

Tiotusentals människor i Centralamerika ger sig också i väg från en desperat livssituation, kanske gängkriminaliteten i städerna eller naturkatastrofer i höstorkanernas spår. Så kopplas impulsen att överge hemlandet ihop med den hoppfulla tron att Joe Biden faktiskt skulle öppna alla portar.

USA behöver förvisso mer av både vanlig och högt kvalificerad arbetskraft. Inflödet måste ändå regleras, illegal och laglig invandring måste skiljas åt. Skälen är praktiska men också inrikespolitiska.

Republikanerna tolkar åren med Trump som att invandringsmotstånd är ett vinnande koncept. Vänstern inom Bidens demokratiska parti skäller på honom för att han inte är nog liberal. Frågan är starkt polariserande, men utan

bestämd gränsövervakning kan en president inte komma någonstans.

Biden har talat om en stor reform för att ge miljoner papperslösa en väg till medborgarskap, något det blir ytterst svårt att få igenom. För gränsen hade han uppenbarligen ingen plan alls. Han har stoppat murbygget, och sakta skaffat fram resurser för att ta hand om de ensamkommande barnen, men därutöver är det oklart.

Det borde gå att nå framsteg om ”Dreamers”, de uppåt 2 miljoner människor som var under 16 år när deras föräldrar tog med dem illegalt in i USA. Nästan alla är överens om att de borde få stanna, eftersom de inte rår för att de befinner sig i landet. Det hjälper inte Brian Paz. Men det vore rätt och rimligt.

Gunnar Jonsson

gunnar.jonsson@dn.se

05 Biden öppnar för att släppa in fler flyktingar

Efter att ha fått svidande kritik för att ha behållit förre presidenten Donald Trumps flyktingtak, fyrfaldigar president Joe Biden nu antalet flyktingar som i år släpps in i USA till 62 500.

”Det här raderar ut det historiskt låga antalet på 15 000 som sattes av den tidigare regeringen, vilket inte speglade USA:s värderingar som ett land där flyktingar välkomnas och får stöd”, säger Biden i ett uttalande.

Redan nästa år är målet att släppa in dubbelt så många flyktingar – 125 000 – uppger presidenten. Det handlar dock inte om de migranter från Centralamerika som försöker ta sig in i USA söderifrån, utan endast om flyktingar från FN:s flyktingläger som har valts ut av amerikanska säkerhets- och under-rättelsetjänster.

TT-AFP

06 USA-förbud slår mot vaccin-leveranser

Vaccintillverkaren Curevac flaggar nu för att man inte kommer att kunna leverera de doser man lovat. Detta på grund av USA:s exportrestriktioner.

– Det är mycket olyckligt men påverkar inte Sveriges vaccinationsprogram, säger vaccinsamordnaren Richard Bergström.

I en intervju med Der Spiegel säger tyska Curevacs vd Franz-Werner Haas att USA:s beslut att utnyttja den särskilda lag som gör att

vissa viktiga produkter inte får exporteras från USA under en kris nu får stora konsekvenser:

– Vi får inte allt materiel som vi är i behov av och tvingas leva ur hand i mun. Detta gör att vi får svårt att bygga upp ett lager, säger Haas i intervjun.

De amerikanska restriktionerna gör nu att Curevac bland annat saknar en speciell typ av plastbehållare men också de byggstenar som utgör den genetiska koden i vaccinets aktiva ingrediens.

Till skillnad från tyska Biontech, som tidigt byggde upp ett samarbete med amerikanska Pfizer, har Curevac ingen sådan partner.

Curevac har redan tidigare haft svårt att uppfylla det kontrakt företaget skrivit med EU där man lovat 225 miljoner doser och där Sverige totalt får 4 miljoner doser fram till årsskiftet. Sverige skulle ha fått 1,4 miljoner doser med start redan i april. I stället kommer Curevac att leverera 139 000 doser.

– Det beror dels på bristen på råvaror och utrustning, dels på olika exportrestriktioner, säger Sveriges vaccinsamordnare Richard Bergström.

– Det påverkar inte Sveriges vaccinprogram. Vi har inte räknat med Curevac alls i den prognos som Folkhälsomyndigheten presenterat eftersom det råder en osäkerhet. Om vaccinet kommer är det en bonus.

Sveriges beräkningar bygger på Astra Zenecas vaccin några veckor till, innan leveranserna avbryts, och därefter på Moderna och Pfizer in i

augusti. Först därefter kommer Curevac – och Novavax – in i bilden.

Curevac är ännu inte godkänt av europeiska läkemedelsverket men ett beslut väntas enligt Richard Bergström strax efter mitten av juni.

– Curevac och Novavax blir väldigt viktiga när det gäller mutationshanteringen. Företagen arbetar redan på uppdaterade varianter.

Clas Svahn

clas.svahn@dn.se

06 Linus Larsson: Frågan om Trumps konto bollades tillbaka till Facebook

Donald Trump får inte återvända till Facebook. Åtminstone inte just nu. Men Facebooks försök att slippa hantera den infekterade frågan gick snett.

KOMMENTAR. DN:S TECHREDAKTÖR Det var rätt att stänga av USA:s dåvarande president från Facebook i januari i år. Hans inlägg i samband med den

våldsamma stormningen av Kapitolium i Washington DC legitimerade våldet. Det bröt mot reglerna. Han ska inte släppas in igen, åtminstone inte nu.

Så kan man sammanfatta den ena delen av beslutet om Donald Trumps framtid på Facebook. Beslutet meddelades på onsdagen av det råd som har sista ordet i sådana frågor, Tillsynsrådet eller *oversight board,* som det kallas på engelska.

Men beslutets andra del komplicerar saken: Enligt rådet hade Facebook ingen rätt att stänga av Trump ”tills vidare”. Någon sådan regel finns inte, det verkar vara något Facebook uppfann i stunden. Därför måste företaget inom sex månader sätta ner foten: Radera hans konto permanent eller gör avstängningen tidsbestämd.

Det kan låta som en teknikalitet, men samtidigt betyder det att frågan inte är avgjord ens nu. Facebook får tillbaka den heta potatis som Trumps avstängning är. Företagets ledning skulle nog gärna se frågan som avslutad och hänvisa till att rådet har sagt sitt. Men nu går det inte. Och vad händer om sex månader? Det är mycket möjligt att frågan då bollas ännu en vända mellan Facebook och rådet.

Beslutet gäller både Trumps sida på Facebook och hans konto på Facebookägda Instagram, som båda har tiotals miljoner följare.

Tillsynsrådet är i sig en mycket speciell konstruktion. Tanken är att det ska fungera som en ”högsta domstol” för yttrandefrihetsfrågor på Facebook, med makt att fatta sista beslutet om vad som får finnas kvar och vad som ska tas bort. Facebook gillar att framhålla att dess

beslut gäller, även om det går emot Mark Zuckerbergs vilja.

Men dels så ska man komma ihåg att rådet skapades av Facebook och finansieras av Facebook. Och framför allt: Dess makt är begränsad. Rådet kan bara granska och ändra beslut där Facebook har raderat material, inte där Facebook har valt att inte agera.

Men framför allt så har Tillsynsrådet ingen makt över hur Facebook styrs i övrigt. Inte över hur privata data hanteras, inte över hur reklamalgoritmerna byggs eller hur nyhetsflöden modereras. Frågor om hur grov rasism som ska tolereras och hur mycket hud som ska få synas på bilder, det är frågor som är ganska bekväma för Facebook att kunna skjuta ifrån sig.

Detsamma gäller frågan om en våldshetsande president ska få bli kvar. Att ”outsourca ansvaret för moderering av innehåll – att låta någon annan ta de svåra besluten”, som Paul Barrett skrev i Bloomberg nyligen.

När frågan nu skickas tillbaka till Facebook så ser man att outsourcingen gick snett den här gången.

Sedan är frågan hur mycket en återkomst till Facebook skulle ha betytt för Trump. Även om Facebooks extrema räckvidd gör det möjligt för honom att nå en enorm publik så ska man minnas att Twitter var hans favoritplattform. Det var där han skrev själv. Ofiltrerat. Ofta lögnaktigt. Ibland inte ens kompletta meningar.

Och Twitter visar inga tecken på att låta honom komma tillbaka.

Dessutom gav avstängningen en skjuts åt ”alternativa” sociala medieplattformar. Vissa, som Parler, blev kända som platsen där stormningen av Kapitolium delvis planerades och har sedan dess hankat sig fram, en period helt bortkopplad från nätet när Amazon och andra har vägrat upplåta serverutrymme.

Trumps senaste drag är att börja skriva på sin egen ”plattform”, som kallas ”From the desk of Donald J. Trump”. Den är designad för att likna andra sociala medier, men i praktiken är det bara ett flöde på hans egen sajt och är inte öppen för någon annan. Låt oss säga att han har börjat blogga. Åtminstone för stunden så verkar det vara den arena som är tillgänglig för honom.

Linus Larsson

linus.larsson@dn.se

Utrikes DN-artiklar utom USA 1 - 7 maj 2021

01 Så här låter diktaturens buktalare

En effektiv metod att intervjua enpartistatens buktalardocka är att göra som SVT:s Anders Holmberg i en-mot-en-formatet ”30 minuter”. Le ett överseende och milt Mona Lisa-leende. Ställ samma fråga fyra gånger. Låt parti-megafonen i stolen mitt emot trassla in sig i sina självmotsägande lögner.

Holmberg sammanfattade sin uppfattning av de påståenden Gui Congyou använde sig av med att säga ”upp är inte ner, svart är inte vitt”. Kinas Sverigeambassadörs bisarra framträdande i SVT på onsdagen blev en nyttig påminnelse om de medborgerliga rättigheter vi tar för givna.

Gui Congyous svar blev en katalogaria av lögner, hittills lika orubblig som de bäst befästa delarna av den kinesiska muren. Några exempel:

Det sitter inte längre några uigurer i läger i provinsen Xinjiang. Det förekommer inte något slavarbete. Det rör sig om en yrkesutbildningsinsats. Sverige och Frankrike har liknande antiterroriståtgärder själva. Kina följer FN:s resolutioner om antiterrorarbete. FN har inte kritiserat kommunistpartiet för det som händer i Xinjiang. Regionen är öppen för vem som helst att fritt rapportera ifrån.

Och om fallet Gui Minhai: Kina är en rättsstat. Förläggaren kidnappades inte i Thailand för det

är olagligt. Gui Minhai överlämnade sig själv för att få ta sitt straff. Allt gick korrekt till för Thailand släppte igenom Gui Minhai med poliseskort vid gränsen.

Och om statsskicket: De som väst kallar frihetskämpar är i själva verket simpla lagbrytare. Kina är en demokrati. Landet har åtta andra demokratiska partier. Yttrandefrihet finns. Demokratins essens är att respektera Kinas uppfattning att landets diktatur är en demokrati. Visserligen kan inte kineser rösta i sitt land men utan stöd från 1,4 miljarder kineser skulle inte Kommunistpartiet ensamt kunna styra landet.

Så talar diktaturens kreatur.

Jens Runnberg

jens.runnberg@dn.se

01 FOI-chef drabbad av ryska sanktioner

Ryssland har publicerat en sanktionslista mot åtta EU-företrädare och andra - europeiska befattningshavare, som inte längre är välkomna i landet. Bland namnen finns en avdelningschef på Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI).

Enligt det ryska utrikesdepartementet ska sanktionslistan vara ett svar på tidigare sanktioner utfärdade av EU. I mars införde EU

sanktioner mot två ryssar som anklagats för att förfölja homosexuella i Tjetjenien. Fyra tjänstemän i Putins stab fick också inreseförbud utfärdat, enligt Reuters. Ytterligare fyra ryska medborgare straffades av EU efter att ha varit inblandade i gripandet av oppositionspolitikern Aleksej Navalnyj.

I meddelandet med de åtta namnen skriver utrikesdepartementet att: ”EU fortsätter med sina illegitima och ensidiga begränsande åtgärder mot ryska medborgare. Senast i mars införde de sanktioner mot sex ryssar (...) dessa handlingar lämnar det utom rimligt tvivel att deras (EU:s, reds anm) egentliga mål är att med alla medel begränsa utvecklingen av vårt land.”

Bland namnen på sanktionslistan finns två lettiska medborgare, en fransman, en tysk, en estländare, den tjeckiska EU-kommissionären Vera Jourova och en svensk avdelningschef på FOI. Även EU-parlamentets talman David Sassoli är med på sanktionslistan.

Den svenska tjänstemannen har tidigare sagt att Aleksej Navalnyj förgiftats med nervgiftet novitjok. FOI var en av expertmyndigheterna som hjälpte Tyskland att slå fast att det var just novitjok som använts mot Navalnyj i augusti 2020.

Svenska UD skriver i ett mejl till DN att de ”fördömer Rysslands orättfärdiga sanktioner”.

Alexandra Carlsson Tenitskaja

alexandra.carlsson.tenitskaja@dn.se

01 Anna-Lena Laurén: En stor del av min tid går åt till att tränga mig igenom skogar av oväsentligheter

I alla före detta sovjetländer finns en viss sorts personer som tar mycket lång tid att intervjua. Det beror på att de besvarar varje fråga med att dränka en i konspirationsteorier, truismer, stereotyper och schabloner.

Journalister kritiseras ofta för att ställa frågor tills de får det svar de vill ha. Men DN:s läsare ska veta en sak: Om jag citerade alla mina intervjuobjekt in extenso skulle ni slita ert hår och klättra på väggarna.

En mycket stor del av min tid går åt till att tränga mig igenom skogar av oväsentligheter. I Ryssland tycker folk över huvud taget om att låta munnen gå. Det är helt enkelt så att i Ryssland finns det aldrig någon anledning att *inte* berätta en god historia.

Anekdoter är kultur, tidskrävande men sympatiskt. Det som däremot gör intervjun till

en mental prövning är när intervjuobjektet sätter i gång med att dränka en i ord. Alltså inte med anekdoter och historier, utan med whataboutism, konspirationsteorier och schabloner.

Konspirationsteorierna går alltid ut på att ”någon” tjänar på en konflikt. Ingen kan säga vem. Det behöver man inte veta. Någon tjänar pengar, alla vet att det är så.

I Ostrogozjsk i södra Ryssland, ett sextiotal kilometer från gränsen till Ukraina, gjorde jag en sådan här intervju. Den skulle handla om hur den ryska mobiliseringen nära ukrainska gränsen påverkade stämningarna i staden.

– Allt det som pågår här handlar om pengar och inget annat, sade mannen, en butiksinnehavare jag stötte ihop med i den lilla stadens centrum.

Vems pengar? undrade jag.

– Hela vår civilisation handlar om pengar. Om hur man delar upp resurserna.

Om vi nu övergår till dagens konkreta situation…

– (Talar högre för att överrösta mig). I Ukraina håller de på att hjärntvätta hela befolkningen. Precis som här i Ryssland där alla öppnar sin telefon och tittar på de nyheterna makthavarna vill att man ska titta på.

Finns det en risk för krig?

– Amerikanerna är bara en förpost. De har ingen egen politik. De leds utifrån.

Av vem?

– Jag säger inte att min uppfattning är sanning, men för mig är den sanning. Som vanligt handlar det om att främmande händer vill utnyttja andra länder.

Okej, men kan vi nu övergå till dagens situation?

– (Höjer rösten): Och första världskriget ...

Men *kan* vi nu tala om dagens situation? Om det som sker i dag?

– I dag är det väldigt bekvämt att bygga de här konflikterna kring Ryssland. Vi ser det i Georgien, Abchazien, Moldavien och Transnistrien.

Menar ni att det är amerikanerna som skapar de här konflikterna?

– Egentligen inte. Amerikanerna är en kuliss mot resten av världen. Som alla vet.

På vilket sätt är de en kuliss?

– USA har inga självständiga politiker. De som blir valda är unga människor som ... de blir en del av processen.

Men vem är det som styr dem?

– USA har inga egna rötter, det är en blandning av många nationer ...

Jag frågar därför att jag ofta hör folk tala om en ”yttre makt”. Men ingen kan säga vad denna makt är.

– Allt handlar bara om pengar. Det behövs nya resurser och nya territorier. USA slappande av på 1990-talet och tänkte att Ryssland faller samman av sig självt. De här militärövningarna

som vi har haft behövs absolut. Jag anser att de borde vara fler.

Ni anser alltså att väst själv provocerar fram allt?

– Ni européer vill ha Sibirien. Där finns en massa resurser. Men det är rysk territorium! Och vad vi gör med det är vår egen sak.

Vem är det som vill ha Sibirien?

– Det är ett evigt ryskt territorium!

Men vem kräver Sibirien?

– Jag har läst artiklar på nätet där folk kräver att Sibirien ska skyddas av Unesco!

Uppfattningen att väst vill ha Sibirien kommer sig av ett citat av Madeleine Albright som än i dag cirkulerar i den ryska bloggosfären. Enligt citat säger Albright att Ryssland saknar rätt till Sibirien.

Albright har aldrig sagt det. Men det spelar ingen roll.

Att antyda och inte säga vad man menar, att upprepa schabloner, att betrakta världen som en enda stor konspiration och cynismen som ett tecken på stor vishet är inget som Trump har hittat på. Det är ett arv från totalitära ideologier.

Anna-Lena Laurén

01 Hon blev bortförd av sina bröder – med stöd av lagen

Den saudiska kvinnan Rifaa al-Yami, 40, kidnappades av sina bröder. Men övergreppet är inte olagligt – det skedde med stöd av Saudiarabiens förmyndarskapssystem.

Kronprins Mohammed bin Salman, Saudiarabiens starke man, säger sig vilja befria kvinnor från gammalt religiöst förtryck. Men i själva verket är framstegen små.

Den stora majoriteten av saudiska kvinnor klär sig i det heltäckande ytterplagget abaya, tillsammans med huvudduk eller ansiktsslöja. Men den 40-åriga fyrbarnsmamman Rifaa al-Yami bröt mönstret.

Rifaa al-Yami gick gärna i tajta yogabyxor och en kortärmad T-tröja som framhävde hennes tatuerade överarmar. Det utsläppta håret var färgat i blåa och gröna nyanser. Till på köpet var Rifaa al-Yami frånskild. Och hon hade lämnat hamnstaden Jazan i söder för det betydligt mer kosmopolitiska Jedda, en stad känd för sin liberala attityd.

al-Yamis frimodighet och personliga stil drog följare till hennes konton på Instagram och Snapchat, där hon instruerade sina saudiska medsystrar i effektiva övningar för att komma i form. Hennes träningsråd blev snabbt populära.

Men om al-Yami var uppskattad bland Saudiarabiens kvinnor mötte hon desto mer motstånd bland dem som borde stå henne närmast: hennes familj. De ansåg att hon skadade släktens heder med sitt ”lössläppta” leverne.

I slutet av februari i år fördes 40-åringen bort av sina fyra bröder. Det spreds rykten på sociala medier att hon dödats.

Men några veckor senare meddelande en lokaltidning som står regimen nära att Rifaa al-Yami förts till ett ”vårdhem”. ”Hemmet” är i själva verket en fängelseliknande institution som kallas Dar al Reaya, en plats där ”olydiga” flickor och kvinnor spärras in.

Rifaa al-Yami är ett offer för Saudiarabiens system av förmyndarskap. En rad separata lagar som sammantaget innebär att saudiska kvinnor jämställs med minderåriga barn. Kvinnorna kan inte besluta om sina egna angelägenheter, det gör en manlig förmyndare.

I regel handlar det om kvinnans far eller make. Men det kan också vara kvinnans äldste bror, en kusin eller till och med kvinnans son. Förmyndaren kan med stöd av lagen begränsa och kontrollera kvinnornas rörelsefrihet. Om han säger att hon inte får gå ut, köra bil, resa, fortsätta sina studier, jobba, gifta sig, ha mobiltelefon eller prata och umgås med vänner, då måste hon lyda. Om kvinnan motsätter sig beslutet har förmyndaren rätt att ”disciplinbestraffa” henne.

Om kvinnan flyr hemmet blir hon ett fall för polisen. Därefter griper myndigheterna in. Antingen återförs kvinnan till hemmet, eller så

förpassas hon till den typ av ”vårdhem” som Rifaa al-Yami hamnade på.

Saudiarabien följer wahhabismens religiösa ideologi, den mest strikta tolkningen av islam. Något som givetvis påverkar kvinnosynen.

DN har haft kontakt med 23-åriga Amjad al-Qahtani, en ung saudisk kvinna som berättar om sina erfarenheter av förmyndarskap.

”Mitt liv är tråkigt och deprimerande”. ”De (männen) styr oss. Vi känner oss kvävda hela tiden”, skriver hon via en krypterad chatt.

Det är en bild som går i stick i stäv med den framtoning som Saudiarabiens kronprins Mohammed bin Salman, MBS, vill ge sitt land.

År 2017, när den då 32-årige bin Salman utsågs till kronprins, tog han också i princip över den verkställande makten i Saudiarabien från sin åldrande far, kung Salman.

MBS har genomfört en del kvinnotillvända reformer. Sedlighetspolisen, som tidigare handgripligen kunde tillrättavisa kvinnor som var ”fel” klädda, fick inskränkta befogenheter. Och sommaren 2018 gavs saudiska kvinnor äntligen rätten att köra bil. Dessutom kunde de själva ansöka om pass och resa utan manligt sällskap. Kvinnor fick också, på vissa villkor, tillträde till idrottsarenor, konsertlokaler och biografer.

Detta var förändringarna som gav ekon internationellt och som Mohammed bin Salman gärna såg att utländska medier rapporterade om. Men det fanns också många områden där reformerna uteblev.

Exempelvis kungjorde kronprinsen tydligt att han inte ville ändra förmyndarskapssystemet så att det skulle störa ”konservativa familjer som vill ha en absolut auktoritet över sina kvinnor”. Nej, Mohammed bin Salman ville inte ”skapa problem inom familjer som inte vill ge sina döttrar frihet.”

Därför har kronprinsen valt att behålla lagar som gör det möjligt för manliga familjemedlemmar att hindra kvinnor från att använda sig av sina nya möjligheter.

Kvinnorna kan stoppas med våld om så behövs. Och förmyndarna har stöd i lagen.

– Den förändring som skett i kvinnornas status i Saudiarabien är viktig, men reformerna genomfördes på ett förvrängt sätt och är fortfarande ofullständiga. Alla rättigheter som kvinnan erhållit är fortfarande föremål för hennes manliga förmyndares godtycke, säger kvinnorättsaktivisten Hala Al-Dosari, som år 2018 fick pris av Human Rights Watch för sitt arbete för saudiska kvinnor.

Nu befinner sig Hala Al-Dosari i exil i USA och DN når henne i hennes bostad i Boston.

– Situationen i Saudiarabien skiljer sig inte särskilt mycket från hur den var innan staten avskaffade sedlighetspolisen. Skillnaden är att nu är det familjerna som förtrycker kvinnorna, i stället för de religiösa ledarna och myndigheterna. I de flesta av dessa fall blir mördarna eller våldsmännen benådade av domstolarna.

DN har sökt företrädare för olika ministerier i Saudiarabien för att de ska få kommentera

synen på förmyndarskapssystemet. Men utan framgång. Inte heller Saudiarabiens ambassad i Stockholm vill svara på frågor.

En digital kampanj för att avskaffa förmyndarskapssystemet i Saudiarabien inleddes för drygt ett år sedan. En av aktivisterna i kampanjen är 46-åriga Hanan Saheli. Hon har personligen drabbats hårt av förmyndarskapet, både i föräldrahemmet och i de tre äktenskap hon levt i. I dag är hon frånskild.

Hanan Saheli berättar för DN om en saudisk väninna som efter sin fars död fick sin farbror som förmyndare. Han anklagade henne för ekonomisk ansvarslöshet för att få tillgång till hennes arv. Kvinnan flyttades till ett ”vårdhem”. Inte ens hennes mor kunde få henne fri, eftersom farbrodern var förmyndaren.

– De straffar offret och förstärker brottslingens makt, säger Hanan Saheli.

Flera veckor efter Rifaa al-Yamis försvinnande dök hon plötsligt upp i ett videoklipp där hon visade sina sedvanliga övningar. Hon säger på filmen att hon mår bra.

Men det motsägs av bilderna som visar en kvinna med tom blick som verkar ha tankarna någon annanstans.

När hon ska genomföra en av sina vanligaste rörelser – att lyfta armarna uppåt för att visa styrka – syns kraftiga märken på hennes underarmar och handleder, som efter brännskador eller hårt åtdraget rep.

Före kidnappningen framträdde Rifaa al-Yami i ett videoklipp där hon citerade influeraren

Ashleigh Mayfield: ”Starka kvinnor ger aldrig upp [...] och de kommer alltid tillbaka starkare.”

Frågan är om Rifaa al-Yamis styrka kan hjälpa henne att komma tillbaka.

Saeed Alnahhal

saeed.alnahhal@dn.se

01 Erik Ohlsson: Kronprinsen talar med kluven tunga

Saudiarabien behöver få ut kvinnorna på arbetsmarknaden för att genomföra kronprinsens storslagna reformplan. Men förändringarna i kungariket haltar.

KOMMENTAR Härom veckan kom nyheten att Saudiarabiens nästa ambassadör i Sverige är en kvinna. Inas Bint Ahmed Al-Shahwan är nummer tre i raden av saudiska kvinnliga ambassadörer. Tidigare har Saudiarabien

kvinnor på ambassadörsposterna i USA och i Norge.

Själv har jag i någorlunda färskt minne ett besök på ett gym i Jedda för tre år sedan. Halah Al-Hamrani tränade kvinnor i kickboxning till rytmerna av tunga electrobeats. En snabb uppdatering visar att Halah öppnade ytterligare ett gym förra året, innan coronapandemin lade en död hand över hela verksamheten.

De senaste åren har ju Saudiarabien raserat en rad kvinnofientliga bastioner. Kvinnor får numera köra bil och vägen har öppnats till tidigare stängda yrkesutbildningar som exempelvis pilot, taxichaufför och yrkesmilitär.

Utvecklingen hänger ihop med kronprins Mohammed bin Salmans skötebarn, den storslagna reformplanen Vision 2030 – där siffran syftar på årtalet. När planen har genomförts ska landet vara befriat från sitt oljeberoende. I stället ska teknologi och turism blomstra i den konservativa monarkin. Är det tänkt.

Om planen ska gå i lås måste landets kvinnor – 43 procent av Saudiarabiens nära 35 miljoner invånare – ut på arbetsmarknaden. Kvinnorna måste tillåtas vara rörliga och självständiga: köra bil, kunna fatta egna beslut.

Och det låter ju bra allting, men hur går detta tänkande ihop med det som sägs i artikeln om Rifaa al-Yami? I artikeln beskrivs familjers övergrepp mot kvinnor, övergrepp som verkar ske med myndigheternas goda minne. Och hur kvinnor som vill vara självständiga blir inlåsta på statliga institutioner.

För att inte tala om fängelsedomarna mot kvinnor vars ”brott” är att de försökt belysa olika kvinnorättsfrågor.

Ett enkelt svar på frågan är: det går inte ihop. Kronprins Mohammed bin Salman talar med kluven tunga när han prisar Saudiarabiens framsteg på kvinnoområdet.

Kvinnliga ambassadörer och kvinnliga taxichaufförer har möjliggjorts genom diktat uppifrån. Men förslag eller krav på förändringar som kommer underifrån slås ned, hårt och skoningslöst. Kronprinsen har högst sannolikt inget emot att unken stamtradition och förtryck tillåts leva vidare i hans rike. Vilket får märkliga konsekvenser.

Halah Al-Hamrani, kickboxningsdrottningen i Jedda, har en tolerant familj som låter henne leva sina drömmar och driva sin gymverksamhet. Rifaa al-Yamis släktingar däremot, fördömer hennes träningsverksamhet. Hon straffas av sina bröder medan den saudiska staten ser på. **Erik Ohlsson**

01 Netanyahu: En av de värsta katastroferna som staten Israel någonsin upplevt

Minst 45 personer omkom och hundratals skadades under firandet av den judiska Lag B'Omer-högtiden på berget Meron i norra Israel.

Stort tumult uppstod och många greps av panik i trängseln bland de tiotusentals judiska pilgrimer som fanns på platsen.

– Det här är en av de värsta katastrofer som staten Israel någonsin har upplevt, säger premiärminister Benjamin Netanyahu som har utlyst en nationell sorgedag på söndag.

Olyckan inträffade vid midnatt, lokal tid, på torsdagen. Vad som orsakade den tragiska händelsen är inte klarlagt. Enligt de första uppgifterna hade en läktare gett vika och fått människor att falla handlöst till marken, men poliskällor uppgav senare att trängsel i en av ingångarna låg bakom. Besökare hade halkat i trappan och fått andra att falla på varandra, skriver tidningen Haaretz.

– Det hände på bara en bråkdels sekund, folk bara ramlade ner och hamnade ovanpå varandra, det var hemskt, säger ett vittne till olyckan till Haaretz.

Andra ögonvittnen berättar om hur människor klämdes till döds mot väggarna när folkmassorna strömmade in i den smala gången som leder in till arenan.

I det efterföljande tumultet greps många av panik när de försökte ta sig ifrån området. Enligt Jerusalem Post förvärrades situationen och flera skadades när vakter hindrade dem från att komma ut från området och många ska ha trampats ner av andra flyende.

– Vi trodde att det kanske var ett bombhot och att de hade hittat ett mystiskt objekt, ingen hade kunnat ana att något sådant här skulle kunna inträffa här. Firandet blev sorg och ett stort ljus blev ett stort mörker, säger ett vittne till israeliska TV12.

En stor räddningsinsats sattes in men det kaotiska läget på platsen timmarna efter olyckan försvårade arbetet. Även militären hjälpte till att frakta skadade.

Minst 45 personer omkom och runt 150 uppges ha skadadts, varav ett tjugotal fick sjukhusvård.

Uppgifterna om hur många som var på platsen går isär, från 30 000 till drygt 100 000, men firandet är den största folksamlingen hittills under pandemin och långt fler än de 10 000 som hade fått tillåtelse att delta.

Enligt räddningstjänsten hade familjer kommit bort från varandra i tumultet och minst ett

trettiotal barn saknade inledningsvis sina föräldrar.

– Vi försöker hitta personer som tros vara saknade och organiserar ett namnregister, sade av räddningstjänstens talesperson till Times of Israel på fredagen.

Premiärminister Benjamin Netanyahu besökte olycksplatsen på fredagen och har utlyst en nationell sorgedag på söndag.

– Det här är en av de värsta katastrofer som staten Israel någonsin har upplevt. Det har utspelat sig hjärtskärande scener här, människor har krossats till döds, inklusive barn. Våra tankar går till de drabbades familjer och anhöriga, sade premiärministern.

Polisen har inlett en förundersökning om olyckan och har bland annat samlat in filmer från övervakningskameror. Det finns även krav på att tillsätta en oberoende utredning, skriver Jerusalem Post.

Polisen har fått kritik för att ha bidragit till trängseln.

– En polis såg trängseln bland besökarna men i stället för att skapa en flyktväg för människorna hotade han dem med pepparspray, säger Yossi Daitch, vice borgmästare i Jerusalem som var på platsen till Behadrei Hadarim enligt Jerusalem Post.

Lag B'Omer firas till minne av rabbin Shimon bar Yochai. Hans grav är en av judendomens mest heliga platser och ligger vid berget Meron. Varje år samlas pilgrimer, främst ultraortodoxa judar, på berget för att tända brasor, delta i religiösa danser och be böner under natten.

Katarina Lagerwall

katarina.lagerwall@dn.se

01 Fromhet och försummelse bakom tragedin

Tragedin på berget Meron i norra Israel var väntad. Den hade förutspåtts av experter i ett par decennier.

Riksdagsrevisorer, byggnadsingenjörer och andra experter har slagit larm ideligen om faror och olagliga byggnadskonstruktioner på platsen. Men regering och myndigheter har dragit sig för att ingripa mot det populära och lukrativa evenemanget.

Kommentar

JERUSALEM. I fjol förbjöds de årliga festligheterna av smittskyddsskäl, och antalet deltagare i år bedömdes som något lägre än vanligt. Den israeliska polisen hade avdelat 5 000 poliser för att vaka över ordningen, men i det kritiska ögonblicket var de maktlösa. Under vandringen via en åtta meter bred passage blev trycket bakifrån så häftigt att de som gick främst föll framstupa. I de bakre leden uppfattade man inget av detta och fortsatte pressa framåt. De som fallit trampades ned och kvävdes, just så som pessimisterna förutsett, på samma vis som under flera liknande tragedier i Mekka under den muslimska pilgrimsmånaden.

Varje år, 33 dagar efter den judiska påsken, far flera hundratusen troende, de flesta män, till det skogklädda berget Meron nära gränsen till Libanon. Platsen anses helig därför att en berömd rabbin, Shimon Bar Yokhai, höll sig

gömd där under den romerske kejsaren Hadrianus förföljelser på 100-talet. Rabbinens grav står i centrum för de årliga festligheterna.

Så sent som 2008 vände sig den berörda kommunen, Merom Hagalil, till regeringen och vädjade om strängare regler under de årliga invasionerna av besökare; dels av säkerhetsskäl, dels för att motverka den utbredda nedskräpningen. Men både regering och polisen drar sig för att konfrontera de ultraortodoxa sekter och politiska partier vars anhängare ser vallfarten som en av årets höjdpunkter.

De många – 1 300 – bussar som för de troende till den avlägsna platsen, och de som härbärgerar och bespisar dem under de tre dagarnas festligheter representerar ansenliga ekonomiska intressen. Men den huvudsakliga svårigheten att skapa ordning i kaoset är de ultraortodoxa gruppernas extrema ovilja att låta staten och de sekulära myndigheterna styra och ställa i deras affärer. Vi såg extrema exempel på detta under det gångna årets hälsokris, då vissa – inte alla – ortodoxa grupper och ledare ignorerade smittskyddsreglementet.

I botten på kulten kring rabbinen Shimon bar Yokhai ligger en infekterad historisk dispyt. De troende menar att rabbinen är författare till den judiska mystikens – kabbalismens – centrala verk Zohar. En rätt enig vetenskap menar dock att Zohar, som visserligen skrevs på rabbi Shimons modersmål arameiska, inte alls är hans verk. Mycket tyder på att Zohar kom till 1 000 år efter rabbi Shimons levnad, av Moshe de Leon, rabbin i den spanska staden Guadalajara. För att väcka intresse för sitt verk uppgav de Leon att han på mystisk väg kommit över rabbi Shimons efterlämnade visdomsord. Men att

nämna denna ”spanska” teori om Zohars uppkomst i ultraortodoxt sällskap rekommenderas inte.

Nathan Shachar

naranjal@gmail.com

01 Militärer utreds för varningar om nära förestående inbördeskrig

Minst 18 aktiva franska militärer riskerar disciplinära åtgärder, sedan de skrivit under en debattartikel som varnar för inbördeskrig med rasideologiska förtecken.

Artikeln har udden riktad mot antirasister, radikala islamister och våldsamma demonstranter – och hyllas av högerradikala Marine Le Pen.

Det var i förra veckan som den högerkonservativa tidningen Valeurs Actuelles publicerade en debattartikel med rubriken ”För ett återupprättande av våra styrandes heder”.

I den varnas för tre tendenser som påstås leda till Frankrikes ”sönderfall”: antirasism, islamism och demonstranter som attackerar polisen.

Vissa antirasistiska rörelser utgör ett hot, menar artikelförfattarna, eftersom det ”bakom termer som rasifiering, etnisk nationalism och avkolonisering döljer sig hatiska fanatiker som vill starta ett raskrig”.

Bland undertecknarna finns ett tjugotal namngivna, pensionerade generaler, men också ”ett hundratal högt uppsatta officerare och fler än tusen militärer”, som Valeurs Actuelles valt att inte namnge. En annan sajt, Places Armes, publicerade senare en version med det som påstås vara namnen på 1 500 aktiva och pensionerade militärer som skrivit under det öppna brevet (sajten drivs av en av de undertecknande ex-militärerna).

I slutet av texten varnas för att om ingenting görs från regeringens sida kommer det att leda till ”en explosion och ett ingripande av våra aktiva kamrater, med det riskabla uppdraget att skydda våra civilisatoriska värden och beskydda våra landsmän på landets territorium”.

Ingen tid finns att förlora, inskärpte undertecknarna, för om ”slappheten” fortsätter

”kommer kriget att sätta stopp för det till-tagande kaoset, och dödsoffren kommer att räknas i tusental, vilket ni kommer att bära ansvar för”.

Kort efter publiceringen gick högerradikala Marine Le Pen ut och berömde undertecknarna.

”Jag skriver under på er analys och delar er upprördhet [...] jag vill bjuda in er att delta i det kommande slaget, det politiska och fredliga slag som vi tänker utkämpa för vårt land Frankrike”, skrev Le Pen, som kandiderar i nästa års presidentval. Hon ligger jämsides med Emmanuel Macron i mätningarna med omkring 25 procent av väljarstödet.

Socialistpartiets kandidat i förra presidentvalet, Benoît Hamon, reagerade starkt på det han ser som ”ett hot om statskupp”. Även radikale vänsterledaren Jean-Luc Mélenchon – med omkring 10 procent av väljarstödet inför nästa års val – har gått i taket.

– Hur är det möjligt att regeringen inte agerar? frågade sig Mélenchon.

I nästan en vecka var det tyst från den franska regeringen, sannolikt på grund av att saken utreddes av fransk säkerhetstjänst. Men i onsdags tog premiärminister Jean Castex bladet från munnen.

– Jag fördömer detta initiativ, som står helt i strid med våra republikanska värden och arméns heder och principer. Men vår försvarsmakt är inte inblandad i detta, de här generalerna representerar bara sig själva, sa Castex, som samtidigt kritiserade Marine Le

Pen i skarpa ordalag för att hon inte tagit avstånd från texten.

Enligt en opinionsmätning av Harris Interactive som gjorts på uppdrag av kanalen LCI stöder hela 58 procent av fransmännen militärerna som skrivit under debattartikeln. Mer oklart är om de verkligen håller med om allt i innehållet. Men enligt mätningen anser 49 procent av de tillfrågade att det är rätt att militären ingriper för att upprätthålla ordningen ”även om regeringen inte bett om det”.

Frankrikes försvarsminister Florence Parly och den militäre överbefälhavaren François Lecointre har nu tillkännagett att disciplinära åtgärder sannolikt är att vänta för 18 aktiva militärer, varav minst fyra är officerare, och som skrivit under texten. Även ett tjugotal reservofficerare uppges stå under utredning och kan drabbas av sanktioner.

Vilka sanktionerna blir är ännu inte klart, men enligt Lecointre kan det i vissa fall bli tal om avskedanden och förbud att bära uniform.

Erik de la Reguera

erik@delareguera.se

01 Europas mittpunkt ligger på estniska Ösel – eller också inte

Var ligger egentligen Europas mitt? Ett antal länder – bland dem Litauen, Polen och Sverige – har genom åren gjort anspråk på att vara hem för den magiska punkten.

Och nu kastar sig en oväntad spelare in i kampen: den estniska ön Ösel, mitt i Östersjön.

Om man ser Europa på kartan, med alla sina öar och halvöar, är det inte alldeles lätt att peka ut var kontinentens mitt ligger.

Ändå har många försökt göra det. I flera länder finns monument som förkunnar att just här ligger centralpunkten. Sådana finns till exempel utanför byn Girija i Litauen, på en bergstopp vid gränsen mellan Tjeckien och Tyskland och i staden Suchowola i nordöstra Polen.

Till och med svenska Landskrona har gjort anspråk på att hysa mittpunkten, sedan stadens dåvarande hamnchef Arne Wennberg år 1988 räknade ut att staden låg precis i mitten av en så kallad sfärisk triangel med hörn i Europas utkanter. Ett monument i form av en gul penna

sattes upp på Järnvägsgatan i den skånska metropolens centrum.

Men det finns förstås andra sätt att räkna än med trianglar. Man kan helt enkelt ta de fyra extrempunkterna i öster, väster, norr och söder, rita ett kors mellan dem – och vips får man en mittpunkt.

Man kan också beräkna var Europas ”tyngdpunkt” ligger. Det är ungefär som att man klipper ut en Europakarta, och sedan försöker balansera kartan på en nål. Punkten där kartan ”håller balansen” är mitten.

Den plats som kanske har störst tyngd bakom sina anspråk är en punkt nära litauiska Girija. Den fick stöd av en uträkning som gjordes av den franske professorn Jean-George Affholder 1989, och som bygger på tyngdpunktsmetoden.

Litauen har satsat hårt på äran att ligga i Europas mitt. En bit ifrån Girija ligger Europaparken, ett friluftsmuseum med modern konst som bland annat hyser ett jättekonstverk byggt av 3 000 tv-apparater och med en vält Leninstaty i mitten.

Men geografer från bland annat Polen och Slovakien håller inte med litauerna och hävdar att mittpunkten ligger i deras länder.

Och nu ger sig alltså Estland in i leken. Närmare bestämt byn Mõnnuste på ön Ösel.

– Folk kommer hit på sommaren och frågar om vägen till Europas mittpunkt. Men tyvärr finns det inga skyltar om det i dag, säger byäldsten Tiina Saare till estniska public servicebolaget ERR.

Hon planerar att låta bygga någon form av monument i byn för att hjälpa turisterna.

– Vi har redan tryckt upp tröjor där vi markerar koordinaterna, säger Ösels turistchef Kristina Mägi.

Men det är oklart vad öselborna baserar sitt påstående på.

Evelyn Uuemaa, professor i geoinformatik vid universitetet i Tartu, har undersökt saken tillsammans med ett par kolleger.

Hon säger till DN att de estniska anspråken verkar bygga på en artikel i Wikipedia, där det påstås att mittpunkten hamnar på Ösel om man tar med samtliga avlägsna öar – från Azorerna i Atlanten till den ryska ishavsarkipelagen Franz Josef Land.

– Vi har testat samma gränspunkter och resultatet blir att mitten ligger i Litauen. Vi har inte kunnat hitta någon metod eller några gränspunkter som gör att mittpunkten hamnar ens i närheten av Ösel, så den där Wikipediaartikeln borde nog tas bort, säger Uuemaa.

Ingmar Nevéus

01 Liksäckar på stranden symboliserar Brasiliens 400 000 döda i covid-19

I Brasilien brukar man fira livet på stranden. Nu är det döden man minns.

På stranden i Copacabana har hundratals liksäckar placerats för att symbolisera att landet passerat 400 000 döda i covid-19.

Kongressen håller nu på att utreda president Bolsonaros skuld i tragedin.

RIO DE JANEIRO. – Det är absurt att det kunnat gå så långt. Jag håller president Bolsonaro ansvarig för de höga dödstalen, säger Teresa Santos, 58.

Varje morgon motionerar hon längs strandpromenaden i Copacabana i Rio de Janeiro. Hon fick en smärre chock när hon såg hundratals liksäckar ligga på stranden.

– Först tänkte jag att bårhuset inte hade plats för fler. Sedan förstod jag att det var en manifestation, säger hon.

Människorättsorganisationen Rio de Paz har placerat ut liksäckarna för att rikta uppmärksamheten mot president Jair Bolsonaro som ända sedan i början av

pandemin tonat ned virusets dödlighet. Han har kallat de män som använder munskydd för ”fjollor” och när Brasilien slog rekord med 4 000 döda per dag förra månaden bad han de som sörjde att ”sluta lipa”. Presidenten har aktivt marknadsfört malariamedicinen klorokin som ett botemedel, samtidigt som han har tackat nej till elva internationella erbjudanden att köpa vaccin.

– Hans agerande är oacceptabelt. Hans handlande är brottsligt, säger Antonio Carlos Costa, ordförande för organisationen Rio de Paz.

Enligt en undersökning känner 86 procent av Brasiliens befolkning på 212 miljoner någon som gått bort i covid-19.

Många har dött eftersom sjukhusen saknat syrgas och mediciner för att söva patienter. På vissa sjukhus har patienter fått bindas i sina sängar när de intuberats.

– Brasilien är världens åttonde största ekonomi. Det är orimligt att sjukhusen saknar syrgas och mediciner, säger Antonio Carlos Costa.

Den brasilianska kongressen har bildat en kommission som kommer att förhöra de som varit inblandade i president Bolsonaros negligerande av pandemin. Först ut är de tre hälsoministrar som presidenten avskedat under pandemin.

– Vi vill veta vem som är skyldig till detta och vem som är medskyldig, säger Antonio Carlos Costa.

Kommissionen i kongressen kommer bland annat att utreda varför Bolsonaro satsade statliga pengar på att massproducera klorokin, varför det saknades syrgas på sjukhusen i staden Manaus i Amazonas och varför han inte antog läkemedelsbolaget Pfizers erbjudande om 70 miljoner doser vaccin. Utredningen kan leda till att Bolsonaro ställs inför riksrätt.

En passagerare i en personbil vevar ned rutan när han passerar manifestationen med liksäckarna på stranden och vrålar.

– Viva Bolsonaro!

Många som bor i stadsdelen Copacabana stödjer Bolsonaros politik om att inte införa restriktioner. Bolsonaro menar att effekterna blir värre än att låta folk dö i covid-19. Någon utredning för sitt påstående har han inte presenterat. Oppositionen anklagar honom för att endast tänka på ekonomin. Om den drabbas ytterligare riskerar Bolsonaro att tappa sitt stöd bland landets företagare.

– Det är otroligt att det fortfarande finns folk som stödjer honom, säger Mariana Carvalho som passerar aktionen på Copacabana.

Utredningen i Brasiliens kongress är att jämföra med ett förhör i riksdagens konstitutionsutskott (KU) och har fått smeknamnet ”CPI da Morte”, vilket kan översättas till ”Dödsutredningen”. Kommissionen utgörs av 18 kongressledamöter, varav många är Bolsonarokritiker. En del vill att den internationella domstolen i Haag dömer honom för brott mot mänskligheten. Själv har Bolsonaro sagt att han inte är orolig över utredningen. **Henrik Brandão Jönsson**

Fakta. Miljontals har smittats

Hittills har 401 417 omkommit i covid-19 i Brasilien, enligt fredagens statistik.

Landet har 14,6 miljoner bekräftat smittade och endast 9.4 procent av befolkningen har fått två doser vaccin. 19.4 procent har fått en dos. Antal dödsfall per dag ligger kring 2 500 personer.

President Jair Bolsonaro anklagas för att ha haft en dold agenda där han försökt uppnå flockimmunitet genom att låta viruset sprida sig fritt i Brasilien.

01 Navalnyjnätverk stämplas som extremistiskt

Den fängslade ryske oppositions-politikern Aleksej Navalnyjs nätverk av regionala kampanjkontor sätts upp på en lista över terrorist- och extremist-organisationer, meddelar den ansvariga tillsynsmyndigheten.

Tidigare på fredagen greps advokaten Ivan Pavlov, som försvarat Navalnyjs anti-korruptionsstiftelse FBK, enligt en kollega till honom.

I torsdags meddelade Navalnyjs medarbetare att de har börjat avveckla nätverket inför det beslut som nu alltså fattats och som i praktiken gör det helt omöjligt för gruppen att arbeta i Ryssland.

Leonid Volkov, som står nära Navalnyj, har dock flaggat för att nätverket kring -oppositionspolitikern kommer att försöka driva vidare delar av verksamheten i en annan form.

TT-Reuters

01 Kidnappade katoliker har släppts

Haiti. Flera kidnappade personer som tillhör ett katolskt samfund i Haiti har släppts. Det är oklart om någon lösensumma betalats för deras frisläppande.

Kidnapparna ska enligt tidigare uppgifter ha krävt motsvarande 8 miljoner kronor i lösesumma för gruppen.

Tio personer togs till fånga i Croix-des-Bouquets, nordost om huvudstaden Port-au-Prince, den 11 april. Gruppen med flera präster och minst en nunna var på väg till en prästvigning. **TT-AFP**

01 51

personer, varav sju kvinnor, har anmält sig för att kandidera presidentvalet i Syrien, men president Bashar al-Assads motståndare dömer ut valet ut som en parodi. De menar att kandidaterna inte är riktiga kandidater utan bara skickats fram för att ge sken av fria val.

Flera kandidater har i sitt kampanjmaterial uttryckt stöd för just al-Assad. EU, USA och FN betraktar inte valet, som äger rum den 26 maj, som legitimt.

Saeed Alnahhal

saeed.alnahhal@dn.se

01 Över 30 döda i gränsstrider

Kirgizistan. Sammandrabbningar mellan styrkor från de centralasiatiska länderna Kirgizistan och Tadzjikistan har krävt över 30 dödsoffer.

Uppgiften kommer från biträdande hälsoministern i Kirgizistan, som på fredagen preciserade antalet till 31 döda och över 150 skadade sedan våldsamheterna bröt ut på torsdagen.

TT-AFP-Reuters

01 FN: 30 000 på flykt från Palma

Moçambique. Tiotusentals människor har tvingats fly från Palma i norra Moçambique efter jihadistattackerna för en dryg månad sedan, då tiotals personer dödades, enligt FN.

TT-AFP

01 Zuludrottning avled oväntat

Sydafrika. Zulufolkets regent, drottning Shiyiwe Mantfombi Dlamini Zulu, har avlidit. Detta bara en dryg månad efter att hon tog över styret från sin man efter att han gått bort.

TT

01 Elbilar ny satsning i oljelandet

Saudiarabien har anlitat internationella rådgivare för att etablera elbilstillverkning i landet, rapporterar nyhetsbyrån Bloomberg med hänvisning till källor. Oljejätten har tidigare investerat i amerikanska elbilsbolaget Tesla via sin statliga investeringsfond, liksom rivalen Lucid Motors.

Saudiarabien har diskuterat med Lucid om att bygga en fabrik i Jeddah, men chefen för investeringsfonden uppgav tidigare i år att man tittar på fler än ett elbilsprojekt. **TT**

01 Renault sänker hastigheten

Renaults vd Luca de Meo sa under företagets bolagsstämma att topphastigheten för bilar från Renault och syskonmärket Dacia bör begränsas till 180 kilometer i timmen. Detta då en tredjedel av alla bilolyckor med dödlig utgång beror på överdriven hastighet. Förra året började Volvo begränsa sina bilmodellers topphastighet till 180 kilometer i timmen som ett steg mot företagets vision om att ingen ska omkomma eller skadas allvarligt i en bil från Volvo.

DN

01 Volkswagen ID.4 – årets bil i världen

Elbilen Volkswagen ID.4 blev utsedd till årets bästa bil under World car awards. Till final gick även elbilen Honda e och Toyota Yaris, som tidigare utsetts till årets bil i Europa. Juryn, bestående av 93 motorjournalister från 28 olika länder, gav ID.4 höga poäng i kategorierna säkerhet, miljö, innovation och betydelse för marknaden. Det är femte gången som Volkswagen tar hem första pris i den mest prestigefyllda kategorin.

DN

01 Erik Wedberg: Här är elektrifieringen fortfarande ett skämt

Så här års startas tusentals motorer upp för första gången på säsongen. Orenade avgaser tillåts sväva ut i den ännu lite för kyliga vårvärmen. Elmotorer och batterier? Det är fortfarande sånt man skojar om.

Många bilföretag med djupt rotade traditioner beskylls ofta för att vara lika svåra att vända som en oljetanker. Men nu är nästan alla på väg att styra bort från bensin och avgaser till elmotorer och kilowattimmar.

Finska Buster är en av Europas största småbåtstillverkare och presenterade nyligen en ny modell med elmotor och batteri i stället för bensinmotor och bensintank. Modellen som kallades Cyber Buster lanserades den 1 april och var tyvärr inget annat än ett skämt.

I båtvärlden är elektrifieringen ännu så långt bort att det mest skrattas åt blotta tanken. Med några få undantag går omställningen inte ens på halvfart jämfört med bilindustrin.

Att bygga en elbåt med samma prestanda och användningsmöjligheter som en traditionell motorbåt anses omöjligt. Det skulle krävas flera ton tunga batteripaket som skulle göra båtarna oöverkomligt dyra, och att bygga elbåtsladdare i skärgården skulle sannolikt vara svårare än att bygga om Stråholmen till Östermanland. Det skulle inte ens Ture Janzon i ”SOS – en segelsällskapsresa” försöka sig på.

Vi har haft elcykelpremie och för varje elbil som säljs bidrar staten med 70 000 kronor. Ska resurserna ställas om för att elektrifiera båtvärlden?

Nej. Enligt Båtlivsundersökningen 2020 finns cirka 860 000 fritidsbåtar i sjödugligt skick och de gör av med i genomsnitt 250 liter bränsle per säsong. Den svenska fritidsbåtsflottans miljöpåverkan är liten i jämförelse med biltrafiken. För att den snabba elektrifieringen av

biltrafiken inte ska tappa fart är det fortfarande där skattesubventionerna bör läggas.

Erik Wedberg

erik.wedberg@tmag.bonnier.se

Grönt ljus: Volkswagen börjar trycka till sina tidigare chefer. Tidigare vd:n Martin Winterkorn krävs på tio miljarder kronor för sin delaktighet i dieselgate.

01 Amat Levin: Nu ökar pressen på väst att lämna tillbaka stulna afrikans ka artefakter

Håller motståndet mot att museer i Europa och USA ska återlämna afrikanska artefakter på att nötas ned?

Just nu kan det verka så, i alla fall för den hoppfulle, skriver DN:s Amat Levin.

Skulpturerna hittas i museum och privata kollektioner världen över. De är detaljerade, gjorda av brons, mässing, elfenben och trä och föreställer djur, föremål och människor, ofta med tillhörande kungliga regalier.

Störst andel av dem finns utanför landet de skapades i. De så kallade Beninbronserna producerades i kungadömet Benin från 1300- till 1800-talet och användes ursprungligen i ceremonier, som väggdekorationer och som delar av altare. Det historiska riket ska inte förväxlas med den moderna nationen med samma namn, utan var ett territorium i det som i dag är Nigeria.

Kungadömets kontroll över handeln med palmolja och gummi satte nationen på kollektionskurs mot Storbritannien, som år 1897 skickade en invasionsstyrka till huvudorten Benin City. Staden brändes till grunden och i den omfattade plundringen stals tusentals föremål av historisk, religiös och konstnärlig vikt, däribland Beninbronserna.

Medan landet ockuperades spreds artefakterna över världen och finns nu på museer i Tyskland, USA och Storbritannien, samt hos privata samlare. Här i Sverige har Etnografiska museet en mindre samling i sin ägo. Med sina niohundra Beninbronser har British museum dock överlägset flest.

Sedan Nigerias självständighet har kraven på återlämning varit regelbundna. 1977 bad exempelvis landet om få tillbaka en

elfenbensmask, ett av de vackraste stulna föremålen, för att fira Festac ’77, den stora afrikanska konst- och kulturfestivalen. British museum vägrade med hänvisning till att masken var för skör, medan nigerianska medier rapporterade att museet hade krävt tre miljoner dollar i ersättning.

Nigeria är inte ensamt om att kräva tillbaka förkoloniala klenoder från en västvärld som har svarat med att formulera kreativa argument till varför de bör behållas. Förklaringarna har inkluderat allt från att ursprungsländerna inte klarar av att ta hand om föremålen på ett adekvat sätt till att fler människor får se dem om de huseras i metropoler som New York, London och Berlin.

Traditionellt har diskussionen om tillbakalämning varit obekväm för amerikanska och europeiska museer eftersom den väcker den naturliga följdfrågan om varför objekten över huvud taget har finns i västvärlden. Och den frågan kan inte besvaras utan att man konfronteras med grymheterna som begåtts i kolonialismens namn.

Pressade har vissa västerländska museer gått med på att låna ut föremålen under en begränsad tid, något som föga förvånande inte har blidkat kritikerna. Nu kan det dock vara på väg att förändras. 2018 estimerade en fransk rapport att över 90 procent av Afrikas kulturarv återfinns utanför kontinenten, och rekommenderade att Frankrike skulle skicka tillbaka alla objekt som införskaffats på oetiskt vis.

I höstas röstade även Frankrikes nationalförsamling för att permanent återlämna

en mindre samling föremål till sina före detta afrikanska kolonier. I år ska Senegal få tillbaka ett 1800-talssvärd samtidigt som 27 objekt stulna från Dahomey, i dag del av Benin, också ska återlämnas.

Cyniker ser detta som ett sätt för Frankrike att vinna poäng hos länder där Kina får allt mer inflytande. Föremålen utgör trots allt bara en bråkdel av de uppskattningsvis 90 000 afrikanska reliker som finns i Frankrike. Den mer hoppfulle ser det som ett tecken på en pågående förändring.

Klart är att Frankrike inte är ensamma. De senaste två månaderna har universitetet i Aberdeen i Skottland och konstmuseet Humboldt forum i Berlin också lovat att lämnat tillbaka sina Beninbronser. Vi är fortfarande långt ifrån en total repatriering av det afrikanska kulturarvet och diskussionen har snarare handlat om en ombalansering. Men besluten ökar pressen på de museer som hittills varit ljumma inför idén.

Amat Levin

01 Stal Lady Gagas hundar och sköt hundvakt – fem gripna

I vintras blev Ryan Fischer, som rastade Lady Gagas hundar, skjuten av okända gärningsmän. Polisen i Los Angeles har nu gripit fem personer misstänkta för brotten, uppger ABC News.

Händelsen inträffade i februari när Fischer var ute och gick med artistens tre hundar, av rasen fransk bulldog. Han konfronterades av två personer som sköt honom och stal två av djuren. Gärningsmännen lämnade sedan platsen i bil. Fischer fördes till sjukhus, men överlevde.

Tre av de fem gripna ska ha varit inblandade i skjutningen och hundstölderna. De misstänks nu för mordförsök och rån medan de andra två misstänks för medhjälp.

Polisen tror inte att Fischer blev angripen på grund av sin koppling till Lady Gaga, utan snarare att motivet var det höga värdet på hundarna.

Marit Sundberg

marit.sundberg@dn.se

01 Rekordstor blomma

Mitt i djungeln på ön Sumatra i Sydostasien hittade forskare en jättelik blomma. Med en diameter på 1 meter och 11 centimeter slog den nytt rekord. Namnet på arten är rafflesia tuan-mudae. Det betyder ”ung, älskad prins” på malajiska. Men den kallas också ibland för ”lik-blomma”, eftersom den luktar som ruttet kött. Vill man, trots stanken, beundra en rafflesia gäller det att skynda sig. Den blommar bara i en vecka och vissnar sedan.

02 Ledare: Nu krävs ett slut på vaccinnationalismen

Berättelserna från Indien de senaste veckorna är omskakande. Smittspridningen skenar. Sjukhusen är överfulla och det råder akut brist på syrgas. Krematorierna går dygnet runt för att hinna med. Samtidigt är bara drygt 2 procent av befolkningen vaccinerade. Det kan mycket väl ta ett par år innan alla fått chans på en spruta.

Omvärlden bistår nu med hjälp: Flera EU-länder skickar syrgas. Sverige erbjuder

respiratorer. USA ska släppa loss vaccin från Astra Zeneca.

Det är en välkommen dos solidaritet, i kontrast till den trångsynta nationalism och protektionism som präglat det globala svaret på pandemin i så många hänseenden – den senaste tiden i synnerhet när det gäller vaccinerna. För den eskalerande smittspridningen i Indien understryker vikten av att de når världens alla hörn och det så snabbt som någonsin är möjligt.

Vaccineringarna i den rika världen har stundats gått frustrerande långsamt. Målet för när alla vuxna i Sverige ska ha fått en spruta sköts på fredagen åter på framtiden. Men liksom i USA pekar det mesta på att möjligheten ska ha erbjudits alla till hösten.

Faran för oss då är att vi skulle drabbas av en ny virusvariant, som tål vaccinet. Den skulle i så fall uppstå i länder där skydd saknas – som Indien eller Brasilien, varifrån farliga mutationer just nu riskerar att spridas.

”Ingen är säker innan alla är säkra”, som WHO-chefen Tedros Adhanom Ghebreyesus ofta konstaterat.

Att få ut vaccinet till alla länder är dock lättare sagt än gjort. Situationen i Indien gör det inte enklare. Landet är en av världens största läkemedelsproducenter, och det Astra-vaccin som ska förmedlas till världens fattiga länder inom ramarna för WHO:s covax-program tillverkas där. Nu har Delhi infört exportrestriktioner. Begripligt rent politiskt – men ack så kortsiktigt i praktiken.

Vill ett land inte skeppa i väg slutprodukten kommer andra länder inte att vilja sända de ingredienser och komponenter som behövs för produktionen. Risken är att alla får mindre vaccin.

Ansvaret på USA och EU blir därmed större. Det innebär att dela med oss av det vaccin vi har när våra riskgrupper fått sitt, så vårdpersonal i fattiga länder kan ges skydd. Och, i synnerhet, att ta bort alla hinder som finns för effektiv vaccinproduktion.

EU och dess medlemsländer har i omgångar infört olika typer av exportrestriktioner på Astras vaccin. I USA använder sig regeringen av en särskild lag som ger staten första tjing på allt som tillverkas i landet som kan användas till vaccinproduktion – väl tilltagna uppköp har inneburit ett de facto exportstopp, som bland annat drabbat just Indien.

Allt sådant måste bort.

Just nu diskuteras också om patentskyddet ska lyftas för covidvaccinen. Då skulle fattiga länder kunna tillverka sina egna doser, hävdar förespråkarna.

Samtidigt är kvalitetskontroller viktiga – inte minst givet den vaccinskepticism som finns. Då kan det vara bättre att läkemedelsföretagen arbetar nära producenter i fattiga länder, ser till att allt blir rätt, än att receptet släpps fritt.

Framför allt är huvudproblemet i dagsläget inte att producenter saknar rättigheter, utan nödvändiga ingredienser och komponenter. Indiska läkemedelsbolag har rätt att tillverka

Astras vaccin. Men saknar kapacitet för att vrida upp produktionen ytterligare.

Bättre då att Washington och Bryssel gör allt som går för att vidga flaskhalsarna. Steg ett är att göra slut på all form av vaccinnationalism.

DN 2/5 2021

02 UD-protest till Rysslands ambassadör efter sanktioner

Den ryska ambassadören i Stockholm kommer att kallas upp till svenska Utrikesdepartementet och ta del av en protest.

Bakgrunden är att Ryssland har infört sanktioner mot en chef på Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) som varit inblandade i Navalnyj-utredningen.

Den svenska myndigheten FOI arbetar med tillämpad forskning och expertstöd inom försvar och säkerhet och är en av expertmyndigheterna som Tyskland tog hjälp av när det skulle fastställas vad som hade hänt den ryske oppositionspolitikern Aleksej Navalnyj. I augusti 2020 föll han ihop i samband med en flygresa och hamnade så småningom in koma. Efter påtryckningar från hans familj och allmänheten tilläts han flyttas från sjukhuset i den ryska staden Tomsk, till ett sjukhus i Tyskland för specialvård. Där stod det klart att Navalnyj förgiftats med nervgiftet novitjok, något FOI hjälpte till att utreda.

– Vår analys bekräftar de tidigare tyska resultaten. Blodprov taget från Aleksej Navalnyj innehöll otvetydigt en nervgas från novitjok-gruppen, skrev FOI-chefen i ett pressmeddelande då.

Nu har chefen, i sällskap med EU-parlamentets talman David Sassoli, den tjeckiska EU-kommissionären Vera Jourova och fem andra toppnamn inom EU, hamnat på den ryska sanktionslistan.

Rysslands motdrag har fördömts i skarpa ordalag från både EU och flera länders Utrikesdepartement.

Mats Samuelsson på svenska UD:s presstjänst meddelade under fredagen att departementet anser att Rysslands agerande ”saknar fullständigt grund”.

– Till skillnad från EU:s sanktioner – som bygger på tydliga listningskriterier, går att överklaga och är kopplade till brott mot internationell rätt – är de ryska sanktionerna

godtyckliga, rättsosäkra och uttryck för politiska motiv.

På lördagen kom ytterligare besked om att den ryska ambassadören i Stockholm kommer att kallas upp till UD för att motta en protest.

Både EU, Sverige och andra drabbade länders regeringar har varit tydliga med att de är beredda att agera mot Ryssland om landet, som Sveriges utrikesminister Ann Linde (S) skrev på Twitter, inte slutar ”med sitt aggressiva beteende”.

Hennes kollega på försvarsdepartementet Peter Hultqvist (S) säger till TT att det är mycket aggressivt att peka ut en enskild tjänsteman på det sätt som Ryssland nu gjort.

– Jag tycker också att det här visar godtycket och rättslösheten bakom den ryska regimens sätt att positionera sig och jag kan inte annat än att uttrycka mitt fulla stöd för den tjänsteman som drabbats av det här agerandet, säger han.

FOI skriver i ett mejl till DN att myndighetens arbete inte kommer att påverkas av sanktionerna.

– Det är helt oacceptabelt att Ryssland helt grundlöst inför sanktioner mot forskare som gör sitt jobb, säger generaldirektör Jens Mattsson.

Ossi Carp

ossi.carp@dn.se

Alexandra Carlsson Tenitskaja

alexandra.carlsson.tenitskaja@dn.se

Bakgrund.

Åtta statstjänstemän och politiker i EU blev på fredagen belagda med inreseförbud i Ryssland. Det meddelades i ett pressmeddelande på ryska UD:s hemsida. Handlingen beskrevs som ett motdrag mot EU:s beslut att i mars porta sammanlagt 10 ryska medborgare.

Fyra av dem är misstänkta för att ha deltagit i gripandet av oppositionspolitikern Aleksej Navalnyj som sitter fängslad i en straffkoloni utanför Moskva. Ytterligare fyra är medarbetare i president Putins stab och två anklagas för att ha förföljt homosexuella i Tjetjenien.

02 M-topp skickar ny invit till SD

Om en moderat finansminister ska få igenom budgeten efter nästa val så måste Sverigedemokraterna vara med på - noterna. Om det råder inga tvivel och M har bestämt sig, enligt partiets finansministerkandidat Elisabeth Svantesson.

Hennes mål är att se till att en regering med Moderaterna och Kristdemokraterna, eller med Liberalerna som tredje part, är säker på att få stöd för sin första budget i riksdagen.

– Ska man få ihop en budget och kunna regera landet så måste man antingen ta med Sverige-demokraterna eller Vänsterpartiet i sin ekvation. Jag ser inga andra alternativ, säger Elisabeth Svantesson till Ekot.

M står SD närmare än V, säger hon och hänvisar till frågor som trygghet, arbetslöshet och migration. M har gjort sitt val.

– Ska vi få Sverige i rätt riktning då måste SD på något sätt vara med.

Stefan Löfven måste välja V och C om S vill ha en chans att regera vidare efter nästa års val, - menar Svantesson.

TT

02 1,5 miljoner armenier fördrevs och dödades under första världskriget

Av två miljoner armenier som bodde i Osmanska riket 1915 överlevde knappt en halv miljon fördrivningar och massakrer. USA:s president har nu betecknat det som folkmord, medan Sveriges

statsminister anser att frågan är ”väldigt komplicerad”.

DN:s utrikeskommentator Michael Winiarski berättar om vad som egentligen hände.

Arshaluys Mardiganian från den lilla byn Çemişgezek i östra Turkiet var 14 år när hon såg hur hennes pappa, mamma, bröder och systrar mördades av turkiska gendarmer. Hon överlevde slaktandet, men fördes till ett harem där hon misshandlades och våldtogs upprepade gånger.

En kanadensisk läkare hjälpte henne att fly, och efter en lång resa via Kaukasus och Ryssland kom hon till USA. Där utgavs boken ”Ravished Armenia” 1918, baserad på hennes upplevelser.

I boken finns hennes vittnesmål, med vedervärdiga detaljer om hur utrotningen av armenier gick till: hon såg hur unga flickor våldtogs och sedan spetsades på vassa pålar genom underlivet och lämnades att dö.

Sedan dessa blodiga händelser har det gått 106 år, och Joe Biden har nu ”erkänt” massdödandet av armenier som ett folkmord.

Den 24 april 1915 grep den osmanska polisen och militären 2 000 armeniska intellektuella i Konstantinopel, det nuvarande Istanbul. Praktiskt taget alla mördades omedelbart. Det var startskottet för folkmordet på den armeniska minoriteten. Under det år som följde dödades omkring 1,5 miljoner av de uppskattningsvis 2 miljoner armenier som då levde i det osmanska riket.

Över ett århundrade har förflutit sedan dess och vad som egentligen hände har varit omstritt under hela tiden.

De flesta turkiska politiker och historiker hävdar att det som hände armenierna inte kan betecknas som folkmord. De förnekar inte att många armenier dödades, men inte så många som 1,5 miljoner. Dessutom, framhåller de, pågick ett storkrig i området som skördade många dödsoffer.

Efter första världskrigets utbrott 1914, då det turkisk-osmanska imperiet valde Tysklands och Österrikes sida, försökte Ryssland, Storbritannien och Frankrike att uppvigla armenierna till revolt mot turkarna.

Det var därför nödvändigt, menar de, att deportera armenierna från områden där strider förekom mellan turkar och ryssar, för att hindra armenisk kollaboration med ryssarna. Och de massakrer som förekom var inte grundade på regeringsbeslut, utan resultatet av krigets kaos och beslut av lokala befäl.

Enligt den armeniska framställningen – som det råder en bred samsyn om bland världens historiker – var det tvärtom: turkarna såg landets armenier – de flesta bosatta i de östra provinserna, medan många läkare, affärsmän och politiker levde i Konstantinopel – som agenter för ryska och brittiska intressen.

Det är sannolikt att majoriteten av de kristna armenierna stödde Ryssland. Många av dem hade slagits på den ryska sidan under det rysk-turkiska kriget 1877–78, då Tsarryssland annekterade de östliga regionerna Kars och Batumi. För armenier var det kristna Ryssland

en beskyddare mot de muslimska turkarna. Nu var det dessutom de nationalistiska ”ungturkarna”, med sina idéer om att alla minoriteter skulle assimileras eller gallras ut i ett etniskt enhetligt Turkiet, som styrde i det osmanska riket.

Mot den turkiska historieskrivningen om lokala orsaker till massdödandet talar otaliga belägg för att armenier mördades på order från högsta ort i det osmanska väldet. Liksom det faktum att en osmansk militärtribunal dömde de främsta ungturkiska ledarna för folkmordet till döden efter första världskrigets slut. De flesta av dem fick hjälp att undkomma sina straff.

Fördrivningarna och massmorden skedde inte i ett vakuum. Det första världskriget hade rasat sedan augusti 1914, och i november inträdde det turkisk-osmanska riket i kriget på Tysklands sida.

Den tyske kejsaren hade pressat Konstantinopel att delta i kriget mot Ryssland. I gengäld fick turkarna ett tyskt löfte om att östgränsen skulle ”rättas till”. En stor del av landet var befolkad av armenier och andra kristna – syrianer, assyrier och greker. Dessutom kontrollerades det nordöstra hörnet – inklusive städer som Kars och Erzurum – av Tsarryssland.

Vid krigsutbrottet levde därmed armenier på både sidor om gränsen mellan de osmanska och ryska kejsardömena.

De storskaliga massakrerna inleddes redan i mars 1915, när en av de ledande ungturkarna, krigsministern Enver Pasha, gav order om att soldater med armenisk bakgrund, som slogs på

Turkiets sida i Erzurum, skulle avväpnas. De fördes ut från sina förläggningar och arkebuserades.

Det följdes av massakern på den armeniska politiska och kulturella eliten i Konstantinopel den 24 april.

Nästa steg i folkmordet inleddes i maj 1915 och pågick till sommaren 1916. Först publicerades en deportationsorder. Därefter tvingades armenier ut från sina hem. Män över tolv år fördes ut ur samhällena och sköts ihjäl.

Sedan jagades kvinnor, barn och åldringar ut i öknen i ”dödsmarscher” utan mat eller dryck, mot Aleppo och Deir al-Zor i dagens Syrien. De flesta av de förvisade dog av svält, törst eller utmattning, om de inte slogs ihjäl eller sköts av soldaterna. En del barn kidnappades, konverterades till islam och lämnades till turkiska familjer. Kvinnor våldtogs och sattes i turkiska harem.

En del av dem som utförde våldsdåden var fångar som frisläppts och klätts i uniformer under förutsättning att de var beredda att delta i massakrer. Även medlemmar i kurdiska stammar – majoritetsbefolkningen i östra Turkiet – deltog i mördandet av armenier. Det historiska Armenien överlappar delvis Kurdistan. Dessa kurder kunde sedan ta över hus och egendomar från sina offer. Andra kurder motsatte sig dödandet och gömde sina armeniska grannar i sina hem.

För kurder är detta en öm punkt i historien, men de egna erfarenheterna av turkiskt förtryck och diskriminering har fått många att se att armenierna delade deras öde. Det tog inte lång

tid efter folkmordet mot armenierna, så snart Republiken Turkiet grundades 1923, innan kurderna själva blev offer för en serie massakrer.

Den kurdiske politikern Abdullah Demirbas, tidigare borgmästare i Diyarbakir, har sagt att kurdernas kamp för frihet och nationell identitet sedan 1980-talet hjälpte dem att komma tillrätta med sin roll i det armeniska folkmordet. I en intervju sade Demirbas: ”De som deltog i folkmordet var inte tillräckligt medvetna om sin kurdiska identitet”.

Ett av de viktigaste vittnena var USA:s dåvarande ambassadör i det osmanska riket Henry Morgenthau. Han skrev i ett telegram till Washington i juli 1915:

”Förföljelsen av armenierna är av inte tidigare skådad omfattning. Rapporter från olika distrikt visar på systematiska försök att riva upp den fredliga armeniska befolkningen genom godtyckliga arresteringar, fruktansvärd tortyr, massdeportationer från imperiets ena ände till den andra, åtföljda av frekventa fall av våldtäkter, plundringar och massakrer.”

Morgenthau konstaterade att dessa åtgärder var styrda från Konstantinopel, som en hämnd för att många av armenierna hade gått med i den ryska armén i Kaukasus och var inblandade i väpnade revolutionära rörelser.

Vid denna tid existerade ännu inte begreppet folkmord (”genocide”). Det myntades först 1943, av Raphael Lemkin, en polsk advokat, närmast mot bakgrund av de tyska nazisternas utrotning av Europas judar.

Men också massmorden på armenier, som Lemkin fick kännedom om 1921 under hans juridikstudier vid universitetet i Lwów, gjorde starkt intryck på honom.

Det är värt att notera att Adolf Hitler mycket väl visste vad som hänt armenierna 1915. Han såg det som ett belägg för att ingen i efterhand skulle ställas till ansvar för de mest vedervärdiga krigsbrott. I ett tal den 22 augusti 1939, en dryg vecka före Tysklands anfall mot Polen, ska führern i ett tal i Obersalzberg ha sagt: ”Jag har gett order om att utan hänsyn och medkänsla döda män, kvinnor och barn av polsk härkomst. Endast så får vi det livsrum som vi behöver. Trots allt, vem talar i dag om utrotningen av armenierna?”

Lemkin kom till slutsatsen att världen måste stifta en lag mot denna typ av rasmässiga och religiösa mord på oskyldiga människor. En lag som var internationell, och där inget land skulle kunna utrota en folkgrupp i skydd av ”nationell suveränitet”.

Lemkins strävanden gav resultat. Några år efter andra världskriget, 1948, antog FN en konvention som definierar folkmord som ”handlingar som utförs i avsikt att förinta, helt eller delvis, en nationell, etnisk, rasmässig eller religiös grupp som sådan”.

Utöver Förintelsen och det armeniska folkmordet betraktade Lemkin även *Holodomor*, den av Stalin framkallade massvälten i Ukraina och södra Ryssland 1932–1933 som skördade minst 3,5 miljoner människoliv, enligt vissa beräkningar 10 miljoner, som ett ”klassiskt exempel på folkmord”. Syftet var enligt Lemkin att utplåna

”inte en individ, utan den ukrainska kulturen och nationen”.

Massmorden i östra Turkiet under åren 1915-1916 var inte någonting okänt. Redan i slutet av maj 1915 fördömde Ryssland, Storbritannien och Frankrike massakrerna på armenier i en gemensam deklaration – och i texten användes till och med begreppet ”brott mot mänskligheten”.

USA-ambassadören Morgenthau hade informerat sin regering om folkmordet, men USA, som inte gick med i världskriget förrän våren 1917, var ännu neutralt och ingrep inte.

Men den 24 april uppfyllde Joe Biden sitt vallöfte om att officiellt erkänna massdödandet som ett folkmord.

Michael Winiarski

Bakgrund. Var det folkmord?

Den 24 april 2021, i samband med minnesdagen för massakrerna mot armenier och andra kristna i Osmanska riket 1915 fastslog USA:s president Joe Biden att de utgjorde folkmord. Tidigare hade USA:s kongress röstat för att det var ett folkmord.

Ytterligare 20 länder kallar det för folkmord, i de flesta fall snarare parlament än regeringar. Enligt folkrättsexperten Ove Bring har fyra regeringar tagit ställning i frågan: i Frankrike, Argentina, Uruguay och Armenien.

År 2010 röstade Sveriges riksdag för att regeringen skulle erkänna massmorden som ett folkmord. Men varken den dåvarande M-ledda regeringen under Fredrik Reinfeldt eller de S-

ledda regeringarna under Stefan Löfven har använt begreppet folkmord.

På minnesdagen i lördags twittrade utrikesminister Ann Linde om händelserna, och benämnde dem som ”massövergrepp”, vilket ledde till kritik. Ville inte regeringen äventyra relationerna med Turkiet? Statsminister Stefan Löfven sade till DN: ”Man ska ha respekt för att detta är en väldigt komplicerad fråga.”

Fakta. Armenien

Armenien var för 2 000 år sedan ett stort rike som sträckte sig från Kaspiska havet i öst, till Medelhavet i väst och Svarta havet i norr och omfattade delar av dagens Iran, Georgien och Turkiet.

Snart delades större delen av Armenien upp mellan romare och perser.

År 301 antog Armenien som första nation kristendomen som statsreligion. Under århundraden härskade bysantiner, araber, mongoler, perser och turkar över landet.

I den västra delen, som behärskades av Osmanska riket, utsattes armenierna 1915 för en brutal etnisk rensning.

I början av 1800-talet annekterades östra Armenien av Tsarryssland. När Sovjet upplöstes 1991 blev Armenien åter självständigt.

Fakta. Osmanska imperiet

Sultanen Osman I grundade en dynasti i nuvarande östra Turkiet i slutet av 1200-talet.

De osmanska turkarna erövrade stora delar av Anatolien och Balkan under 1300-talet.

Osmanska riket blev en av kontinentens stormakter och som mäktigast på 1500- och 1600-talen då det omfattade Balkan, delar av Mellanöstern, Kaukasus och norra Afrika.

Under 1800-talet gjorde olika nationer inom riket uppror och bildade självständiga stater (Grekland, Rumänien och Serbien) och britterna tog över besittningarna i Nordafrika.

Under det första världskriget utsattes armenier och andra kristna minoriteter för folkmord. 1923, störtades sultanen av ungturkarna och Republiken Turkiet grundades.

02 ”Amerikansk rådgivare på plats vid massakern”

En amerikansk militärrådgivare var 1981 på plats vid den värsta massakern under inbördeskriget i El Salvador, då 978 civila dödades. Det hävdar en amerikansk statsvetare som hörts under rättegången mot 16 salvadoranska officerare som misstänks ha gett order om massavrättningen.

Förste utländske reporter på plats som kände likstanken från byn El Mozote var Sveriges

Radios korrespondent Lars Palmgren. Han nådde byn några dagar efter att massakern ägt rum den 11 december 1981.

I ett försök att minska rekryteringen till vänstergerillan FMLN hade ett salvadoranskt elitförband utplånat en hel by. Man misstänkte att bymedlemmarna sympatiserade med gerillan och ville samtidigt statuera ett varnande exempel för andra byar i närheten. Rädslan var annars att FMLN skulle få ett ännu starkare fäste i regionen.

Av de döda var 477 barn under tolv år. 248 barn var under sex år. Under ett rättegångsförhör förra året i huvudstaden San Salvador erkände general Juan Rafael Bustillo att landets elitförband, som leddes av översten Domingo Monterrosa, hade begått ”hemska brott”.

– Det var ett ögonblick av galenskap från Monterrosa, sa generalen.

En av de andra personerna som förhörts under rättegången är den amerikanska statsvetaren Terry Karl vid universitetet i Stanford. Hon är en av världens främsta experter på det tolvåriga inbördeskriget i El Salvador som fördes mellan vänstergerillan FMLN och Salvadors regeringsarmé, som fick aktivt stöd av USA.

Enligt henne var El Salvador det viktigaste landet när det gällde USA:s utrikespolitik under 1980-talet. Det fanns en rädsla att vänstergerillan, som hade ett utbrett folkligt stöd, skulle göra El Salvador till ett nytt Nicaragua där Sandinistgerillan segrat 1979.

I veckan vittnade Terry Karl under rättegången i San Salvador och avslöjade namnet på den

amerikanske militärrådgivare som var med under massakern i byn El Mozote. Han var i tjänst under avrättningarna. Att hans namn kommit fram först nu beror på att Ronald Reaganregimen i USA gjort allt för att dölja spåren av amerikansk medverkan i El Mozote.

– Jag kan inte säga att Reagan visste, men många personer i regeringen visste vad som föregicks, sa Terry Karl under rättegången.

USA står bakom att massakern i El Mozote prövas i domstol, säger Jonathan Lloyd, den amerikanska ambassadens politiska attaché i El Salvador. ”Vi är för rättsäkerhet och en oberoende rättegång här i El Salvador, och vi tror att det är viktigt att ställa ansvariga till svars för människorättsbrott och att rättvisa skipas för offrens skull”, sade han, enligt den amerikanska människorättsorganisationen WOLA. Han kommenterade inte uppgifterna om att USA haft en militärrådgivare på plats under massakern.

Över 30 000 människor dödades under inbördeskriget som startat som en protest mot den orättvisa markfördelningen i landet. 77 procent av landets mark ägdes av 0,1 procent av befolkningen. Hundratusentals salvadoraner tvingades fly till USA, där en del av de krigsskadade barnen var med att starta det fruktade ungdomsgänget Mara Salvatrucha i Los Angeles. Många utvisades senare av amerikanska myndigheter och tvingades återvända till fattigdomen i El Salvador, där de startade det gängvåld som i dag gjort El Salvador till ett av världens mest våldsamma länder.

Henrik Brandão Jönsson

02 Sinande resurser när ny våg slår mot Indien

Just nu skenar smittspridningen på nytt i Indien. Samtidigt råder det brist på nödvändiga resurser. Läkare utan gränser vittnar om extrema förhållanden i världens näst folkrikaste land.

Hittills har cirka 212 000 människor avlidit med covid-19 i Indien, enligt lördagens statistik från Johns Hopkins-universitetet i USA. Samtidigt har nära 402 000 nya fall registrerats bara under det senaste dygnet.

Det rapporteras om överfulla sjukhus och sinande medel i Indien, vars befolkning 2019 uppskattades till 1,37 miljarder människor.

Anna Sjöblom är medicinskt humanitär rådgivare för hjälporganisationen Läkare utan gränser. Hon har kontakt med kollegor på plats i landets näst största stad Bombay som kan bekräfta bilden.

– De beskriver situationen som väldigt allvarlig. Spridningen har verkligen fått fäste och resurserna räcker långt ifrån till. Det är enorma vårdbehov och en stor press på personalen, säger hon.

TT

02 Om en grupp stängs kommer tio andra att bildas.

Kailing Xie, som forskar om kön och politik vid University of Warwick i Storbritannien, apropå att kinesiska feminister fått sina konton och grupper borttagna i sociala medier.

TT

02 Tillslag hos tidigare borgmästaren

USA. Flera telefoner och datorer beslagtogs efter en husrannsakan i Rudy Giulianis lägenhet i New York tidigare i veckan.

Tillslaget mot den före detta borgmästaren och Donald Trumps tidigare personlige advokat är en del i en brottsutredning om Giulianis affärer i Ukraina. Utredarna ska undersöka Giulianis kommunikation med ett flertal personer, däribland en högt uppsatt åklagare i Ukraina samt kommunikation som rör USA:s tidigare Ukrainaambassadör Marie Yovanovitch som sparkades av Trump 2019. TT-**Reuters**

02 Misstänkta attacker med energivapen

Amerikanska federala myndigheter utreder två tänkbara attacker med något som kan vara ett okänt vapen nära Vita huset och i en förort till Washington DC de senaste åren.

Attackerna liknas vid de som misstänks ha utförts mot amerikansk personal i Kuba och Kina.

Den ena misstänkta attacken ska ha skett vid en park inte långt från Vita huset där en person anställd vid nationella säkerhetsrådet ska ha skadats i november 2020 och den andra i Arlington i Virginia 2019 när en Vita huset-anställd var ute och gick med sin hund.

Enligt CNN har personerna drabbats av oförklarlig trötthet och händelserna undersöks nu på samma sätt som en serie händelser vid USA:s ambassad i Havanna 2016 och har getts namnet Havannasyndromet. Då rapporterade ett antal diplomater hur de drabbats av illamående, yrsel och hörselnedsättning. USA beslutade senare att ta hem en stor del av personalen och att utvisa kubanska diplomater.

Några av de amerikanska diplomaterna lyckades spela in det ljud som de trodde låg bakom deras problem. Men ljudet visade sig komma från en syrsa – Anurogryllus celerinictus. En typ av syrsa som kan frambringa ett mycket högt och irriterande ljud.

Forskarna uteslöt dock inte att det som spelats in av diplomaterna och det som kanske har drabbat dem är två skilda saker.

Den amerikanska federala polisen FBI konstaterade i en rapport 2018 att man inte hittat några bevis för att diplomaterna utsatts för ett ljudvapen.

Diplomaterna i Havanna är inte de enda som säger sig misstänka att de utsatts för ett ljudvapen. I juni 2018 kom liknande rapporter från Kina och miljonstaden Guangzhou. Under flera månader ska amerikanska myndigheter ha misstänkt att deras diplomater utsatts för något som gett dem skador som liknar ”en hjärnskakning eller en mindre hjärnskada”, skrev New York Times som citerade det amerikanska utrikesdepartementet.

Varför de federala myndigheterna misstänker att personalen ska ha utsatts för något som skulle kunna kopplas till ett slags osynligt strålvapen framgår ännu inte. I december 2020 konstaterade amerikanska vetenskapsakademin National academy of sciences i en rapport att de symtom som diplomaterna i Kuba och Kina beskrivit kan överstämma med effekterna från ett mikrovågsvapen.

CNN konstaterar att det under en längre tid har funnits uppgifter om liknande attacker i USA. Hittills har det inte funnits några konkreta bevis för att det skulle röra sig om något slags vapen.

Clas Svahn

clas.svahn@dn.se

02 200 gripna vid första maj-marscher

Turkiet. Över 200 personer uppges ha frihetsberövats i samband med första maj-demonstrationer i Turkiet, bland annat i Istanbul. Enligt guvernören i staden hade några fackföreningar fått tillåtelse att uppmärksamma första maj. Övriga som samlades bröt mot rådande pandemiregler och greps.

TT-AFP-Reuters

02 Allt fler läkemedel med bevisad effekt mot covid-19

Många läkemedel har testats i kampen mot covid-19. Få har hittills visat sig ha någon egentlig effekt, men nu kommer mer positiva data. Det senaste året visar vikten av att hålla fast vid vetenskapliga bevis innan läkemedel börjar användas brett.

Sedan pandemin startade har forskare försökt hitta läkemedel som kan användas för att behandla patienter med covid-19. I första hand

handlar det om att försöka hitta redan existerande läkemedel som kan ha effekt eftersom det tar lång tid att utveckla ett nytt läkemedel från grunden. Och trots att vi nu har vaccin som kommer i allt högre takt så kommer läkemedel fortfarande att behövas.

– Ja, och det beror på lite olika saker. Alla kommer inte att kunna eller vilja bli vaccinerade. Vaccinerna har inte heller ett fullständigt skydd, även om det ger ett väldigt bra skydd. Sedan kan vi anta att det kommer nya virusvarianter som gör att vaccinernas effekt avtar. Då kommer vi inte hinna vaccinera upp på nytt och sedan vet vi ju inte heller hur länge vaccinernas effekt räcker, säger Anders Sönnerborg, professor i klinisk virologi och infektionssjukdomar vid Karolinska institutet och överläkare på infektionskliniken på Karolinska universitetssjukhuset.

Behovet av läkemedel mot covid-19 kommer alltså att kvarstå, även om det kan bli mindre i takt med att allt fler vaccineras. Många läkemedel har hittills testats mot covid-19, men få har visat en tydlig effekt. I pandemins början uppstod ett kraftigt fokus på malarialäkemedlen klorokin och hydroxyklorokin som påstods ha god effekt mot covid-19, men som man nu har kunnat konstatera inte har det.

– Det berodde på att de tidiga studierna i provrör visade att de hade effekt samtidigt som små kliniska studier antydde att det hade effekt. Har man kombinationen provrörsdata och vissa kliniska data som pekar åt samma håll och samtidigt befinner sig i en desperat situation så finns det alltid några som vill prova det. Sedan var det ju samtidigt en politisk hajp med Trump i USA och Bolsonaro i Brasilien som drev på. Man ville att det skulle fungera, säger han.

En historia som många kan lära sig av, menar han.

– Det är viktigt att hålla sig till vetenskapen och stå emot politiskt tryck som Trumps medicinske rådgivare, den amerikanska immunologen Anthony Fauci gjorde. Han sprattlade emot, men det räckte ju inte mot Trump, men det var ändå en markering som gjorde att jag tror att många amerikanska läkare inte hakade på klorokinhajpen, säger Anders Sönnerborg.

Att använda läkemedel som saknar effekt riskerar alltid att ge patienten biverkningar utan att det innebär någon egentlig nytta, något som strider mot läkarnas yrkesed.

– Läkarens främsta uppgift är att inte skada, så det är alltid en risk-nytta-analys man måste göra, säger Anders Sönnerborg.

Därför är det viktigt att bara använda läkemedel som har en vetenskapligt bevisad effekt. Till dessa hör det antivirala läkemedlet remdesivir som redan förra året visades ge ett snabbare tillfrisknande samt kortisonpreparatet dexametason som även har visat en positiv effekt på dödligheten. Effekten är ganska liten generellt, men större hos de patienter som är så sjuka att de behövt läggas i respirator.

Ett problem med covid-19 är att sjukdomen har två faser. Den första när viruset förökar sig i kroppen och den andra när kroppens immunförsvar försöker slå tillbaka infektionen. Det är ofta den senare fasen som är den farliga hos de patienter där immunsvaret överreagerar och de drabbas av en så kallad cytokinstorm, när antiinflammatoriska cytokiner frisätts okontrollerat i kroppen. Problemet är att det är svårt för vården att avgöra vilken fas patienten

är i och att olika läkemedel har olika effekt i de båda faserna.

Antivirala läkemedel, som remdesivir, stoppar virusets spridning i den första fasen, men har väldigt liten, eller ingen, effekt i den andra fasen. Medan kortisonpreparat, som dexametason, vars funktion är att dämpa immunförsvaret i den andra fasen, i stället kan underlätta för viruset och förvärra läget om det sätts in för tidigt. Därför är det viktigt när en viss behandling sätts in.

En av de nya behandlingstyperna som har tillkommit på senare tid är monoklonala antikroppar. I mitten av februari beviljade Läkemedelsverket en så kallad beredskapslicens för den monoklonala antikroppen bamlanivimab som riktar sig mot coronavirusets spike-protein, de utstickande protein som coronaviruset använder för att ankra fast i celler. Enkelt beskrivet är det en konstgjord antikropp som odlats fram från en klon (därav monoklonal), vilket innebär att alla antikroppar är identiska. Antikroppen binder till viruset och hindrar det fysiskt från att ta sig in i och infektera cellerna.

– Det är flera monoklonala antikroppar på gång. Dessa är effektiva på patienter som fortfarande är i den första virulenta fasen och ska användas till patienter som befinner sig i stor risk för att utveckla allvarlig covid. Behandlingen minskar virusmängden snabbt, om man bara kommer in tillräckligt tidigt, och minskar antalet som hamnar på sjukhus, säger Anders Sönnerborg.

I februari kom två studier som visar att det immundämpande läkemedlet tocilizumab,

tillsammans med dexametason har effekt mot covid-19.

– Det har visats nu i två större brittiska studier att behandlingen förkortar sjukdomstiden och förbättrar överlevnaden. Och nu är en metaanalys, som väger samman alla studier, på gång som också kommer att visa att det har effekt, säger Anders Sönnerborg.

I början av april publicerades en studie där covidpatienter i öppenvård lottades till att inhalera kortisonpreparatet budesonid. Studien visar att behandlingen resulterade i att färre fick allvarliga symtom och en kortare sjukdomsperiod, något som Anders Sönnerborg tycker är intressant.

– Studien är liten, men indikerar något och om det kan konfirmeras i större studier vore det ju bra. Det är en enkel behandling som vårdcentraler och husläkare är vana vid, säger han.

Det har även publicerats ett antal mindre studier av parasitläkemedlet ivermectin. Men det amerikanska läkemedelsverket FDA, det europeiska läkemedelsverket EMA samt världshälsoorganisationen WHO avråder alla starkt ifrån att använda det kliniskt. Bevisen är ännu för dåliga, menar de. Ett problem är att regeringarna i ett antal latinamerikanska länder som Peru, Bolivia och Guatemala har gått ut och påstått att ivermectin kan skydda mot covid-19. Något som har gjort att användningen har skjutit i höjden.

– Det är ungefär som med klorokin, det blev en hajp i de här länderna. Med risk för att befolkningen tar ett overksamt läkemedel och

drabbas av biverkningar, säger Anders Sönnerborg.

Något som åter visar vikten av att hålla sig till vetenskap och inte politik eller förhoppningar när det gäller medicinska behandlingar.

Fredrik Hedlund

vetenskap@dn.se

Fakta. Läkemedel med bevisad effekt mot covid-19

Fas 1: Attackerar viruset

Remdesivir

Antiviralt läkemedel som utvecklades mot ebolaviruset, men visade sig vara verkningslöst mot det. Hämmar coronavirusets förökning i cellerna.

Monoklonala antikroppar

Specialgjorda identiska antikroppar mot virusets så kallade spike-protein. Hindrar virusets möjlighet att ta sig in i cellerna och därmed infektera dem. Bamlanivimab har en godkänd beredskapslicens. Regdanvimab och kombinationen casirivimab/imdevimab är också på gång. De tre bokstäverna ”mab” i slutet betyder ”monoclonal antibody”.

Fas 2: Dämpar immunförsvaret

Dexametason

Kortison som varit godkänd i Sverige sedan 1950-talet. Minskar inflammation och dämpar immunförsvaret.

Tocilizumab

Dämpar immunförsvaret genom att blockera interleukin-6-receptorer och förhindrar därigenom den pro-inflammatoriska cytokinen interleukin-6 från att binda och föra sin signal vidare.

Källor: BMJ, Brittish Journal of Hospital Medicine, Läkartidningen

02 UD-protest till Rysslands ambassadör efter sanktioner

Den ryska ambassadören i Stockholm kommer att kallas upp till svenska Utrikesdepartementet och ta del av en protest.

Bakgrunden är att Ryssland har infört sanktioner mot en chef på Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) som varit inblandade i Navalnyj-utredningen.

Den svenska myndigheten FOI arbetar med tillämpad forskning och expertstöd inom försvar och säkerhet och är en av expertmyndigheterna som Tyskland tog hjälp av när det skulle fastställas vad som hade hänt den ryske oppositionspolitikern Aleksej Navalnyj. I augusti 2020 föll han ihop i samband med en flygresa och hamnade så småningom in koma. Efter påtryckningar från hans familj och allmänheten tilläts han flyttas från sjukhuset i den ryska staden Tomsk, till ett sjukhus i Tyskland för specialvård. Där stod det klart att Navalnyj förgiftats med nervgiftet novitjok, något FOI hjälpte till att utreda.

– Vår analys bekräftar de tidigare tyska resultaten. Blodprov taget från Aleksej Navalnyj innehöll otvetydigt en nervgas från novitjok-gruppen, skrev FOI-chefen i ett pressmeddelande då.

Nu har chefen, i sällskap med EU-parlamentets talman David Sassoli, den tjeckiska EU-kommissionären Vera Jourova och fem andra toppnamn inom EU, hamnat på den ryska sanktionslistan.

Rysslands motdrag har fördömts i skarpa ordalag från både EU och flera länders Utrikesdepartement.

Mats Samuelsson på svenska UD:s presstjänst meddelade under fredagen att departementet anser att Rysslands agerande ”saknar fullständigt grund”.

– Till skillnad från EU:s sanktioner – som bygger på tydliga listningskriterier, går att överklaga och är kopplade till brott mot internationell rätt – är de ryska sanktionerna

godtyckliga, rättsosäkra och uttryck för politiska motiv.

På lördagen kom ytterligare besked om att den ryska ambassadören i Stockholm kommer att kallas upp till UD för att motta en protest.

Både EU, Sverige och andra drabbade länders regeringar har varit tydliga med att de är beredda att agera mot Ryssland om landet, som Sveriges utrikesminister Ann Linde (S) skrev på Twitter, inte slutar ”med sitt aggressiva beteende”.

Hennes kollega på försvarsdepartementet Peter Hultqvist (S) säger till TT att det är mycket aggressivt att peka ut en enskild tjänsteman på det sätt som Ryssland nu gjort.

– Jag tycker också att det här visar godtycket och rättslösheten bakom den ryska regimens sätt att positionera sig och jag kan inte annat än att uttrycka mitt fulla stöd för den tjänsteman som drabbats av det här agerandet, säger han.

FOI skriver i ett mejl till DN att myndighetens arbete inte kommer att påverkas av sanktionerna.

– Det är helt oacceptabelt att Ryssland helt grundlöst inför sanktioner mot forskare som gör sitt jobb, säger generaldirektör Jens Mattsson.

Ossi Carp

ossi.carp@dn.se

Alexandra Carlsson Tenitskaja

alexandra.carlsson.tenitskaja@dn.se

Bakgrund.

Åtta statstjänstemän och politiker i EU blev på fredagen belagda med inreseförbud i Ryssland. Det meddelades i ett pressmeddelande på ryska UD:s hemsida. Handlingen beskrevs som ett motdrag mot EU:s beslut att i mars porta sammanlagt 10 ryska medborgare.

Fyra av dem är misstänkta för att ha deltagit i gripandet av oppositionspolitikern Aleksej Navalnyj som sitter fängslad i en straffkoloni utanför Moskva. Ytterligare fyra är medarbetare i president Putins stab och två anklagas för att ha förföljt homosexuella i Tjetjenien.

02 M-topp skickar ny invit till SD

Om en moderat finansminister ska få igenom budgeten efter nästa val så måste Sverigedemokraterna vara med på - noterna. Om det råder inga tvivel och M har bestämt sig, enligt partiets finansministerkandidat Elisabeth Svantesson.

Hennes mål är att se till att en regering med Moderaterna och Kristdemokraterna, eller med Liberalerna som tredje part, är säker på att få stöd för sin första budget i riksdagen.

– Ska man få ihop en budget och kunna regera landet så måste man antingen ta med Sverige-demokraterna eller Vänsterpartiet i sin ekvation. Jag ser inga andra alternativ, säger Elisabeth Svantesson till Ekot.

M står SD närmare än V, säger hon och hänvisar till frågor som trygghet, arbetslöshet och migration. M har gjort sitt val.

– Ska vi få Sverige i rätt riktning då måste SD på något sätt vara med.

Stefan Löfven måste välja V och C om S vill ha en chans att regera vidare efter nästa års val, -menar Svantesson.

TT

02 1,5 miljoner armenier fördrevs och dödades under första världskriget

Av två miljoner armenier som bodde i Osmanska riket 1915 överlevde knappt en halv miljon fördrivningar och massakrer. USA:s president har nu betecknat det som folkmord, medan Sveriges

statsminister anser att frågan är ”väldigt komplicerad”.

DN:s utrikeskommentator Michael Winiarski berättar om vad som egentligen hände.

Arshaluys Mardiganian från den lilla byn Çemişgezek i östra Turkiet var 14 år när hon såg hur hennes pappa, mamma, bröder och systrar mördades av turkiska gendarmer. Hon överlevde slaktandet, men fördes till ett harem där hon misshandlades och våldtogs upprepade gånger.

En kanadensisk läkare hjälpte henne att fly, och efter en lång resa via Kaukasus och Ryssland kom hon till USA. Där utgavs boken ”Ravished Armenia” 1918, baserad på hennes upplevelser.

I boken finns hennes vittnesmål, med vedervärdiga detaljer om hur utrotningen av armenier gick till: hon såg hur unga flickor våldtogs och sedan spetsades på vassa pålar genom underlivet och lämnades att dö.

Sedan dessa blodiga händelser har det gått 106 år, och Joe Biden har nu ”erkänt” massdödandet av armenier som ett folkmord.

Den 24 april 1915 grep den osmanska polisen och militären 2 000 armeniska intellektuella i Konstantinopel, det nuvarande Istanbul. Praktiskt taget alla mördades omedelbart. Det var startskottet för folkmordet på den armeniska minoriteten. Under det år som följde dödades omkring 1,5 miljoner av de uppskattningsvis 2 miljoner armenier som då levde i det osmanska riket.

Över ett århundrade har förflutit sedan dess och vad som egentligen hände har varit omstritt under hela tiden.

De flesta turkiska politiker och historiker hävdar att det som hände armenierna inte kan betecknas som folkmord. De förnekar inte att många armenier dödades, men inte så många som 1,5 miljoner. Dessutom, framhåller de, pågick ett storkrig i området som skördade många dödsoffer.

Efter första världskrigets utbrott 1914, då det turkisk-osmanska imperiet valde Tysklands och Österrikes sida, försökte Ryssland, Storbritannien och Frankrike att uppvigla armenierna till revolt mot turkarna.

Det var därför nödvändigt, menar de, att deportera armenierna från områden där strider förekom mellan turkar och ryssar, för att hindra armenisk kollaboration med ryssarna. Och de massakrer som förekom var inte grundade på regeringsbeslut, utan resultatet av krigets kaos och beslut av lokala befäl.

Enligt den armeniska framställningen – som det råder en bred samsyn om bland världens historiker – var det tvärtom: turkarna såg landets armenier – de flesta bosatta i de östra provinserna, medan många läkare, affärsmän och politiker levde i Konstantinopel – som agenter för ryska och brittiska intressen.

Det är sannolikt att majoriteten av de kristna armenierna stödde Ryssland. Många av dem hade slagits på den ryska sidan under det rysk-turkiska kriget 1877–78, då Tsarryssland annekterade de östliga regionerna Kars och Batumi. För armenier var det kristna Ryssland

en beskyddare mot de muslimska turkarna. Nu var det dessutom de nationalistiska ”ungturkarna”, med sina idéer om att alla minoriteter skulle assimileras eller gallras ut i ett etniskt enhetligt Turkiet, som styrde i det osmanska riket.

Mot den turkiska historieskrivningen om lokala orsaker till massdödandet talar otaliga belägg för att armenier mördades på order från högsta ort i det osmanska väldet. Liksom det faktum att en osmansk militärtribunal dömde de främsta ungturkiska ledarna för folkmordet till döden efter första världskrigets slut. De flesta av dem fick hjälp att undkomma sina straff.

Fördrivningarna och massmorden skedde inte i ett vakuum. Det första världskriget hade rasat sedan augusti 1914, och i november inträdde det turkisk-osmanska riket i kriget på Tysklands sida.

Den tyske kejsaren hade pressat Konstantinopel att delta i kriget mot Ryssland. I gengäld fick turkarna ett tyskt löfte om att östgränsen skulle ”rättas till”. En stor del av landet var befolkad av armenier och andra kristna – syrianer, assyrier och greker. Dessutom kontrollerades det nordöstra hörnet – inklusive städer som Kars och Erzurum – av Tsarryssland.

Vid krigsutbrottet levde därmed armenier på både sidor om gränsen mellan de osmanska och ryska kejsardömena.

De storskaliga massakrerna inleddes redan i mars 1915, när en av de ledande ungturkarna, krigsministern Enver Pasha, gav order om att soldater med armenisk bakgrund, som slogs på

Turkiets sida i Erzurum, skulle avväpnas. De fördes ut från sina förläggningar och arkebuserades.

Det följdes av massakern på den armeniska politiska och kulturella eliten i Konstantinopel den 24 april.

Nästa steg i folkmordet inleddes i maj 1915 och pågick till sommaren 1916. Först publicerades en deportationsorder. Därefter tvingades armenier ut från sina hem. Män över tolv år fördes ut ur samhällena och sköts ihjäl.

Sedan jagades kvinnor, barn och åldringar ut i öknen i ”dödsmarscher” utan mat eller dryck, mot Aleppo och Deir al-Zor i dagens Syrien. De flesta av de förvisade dog av svält, törst eller utmattning, om de inte slogs ihjäl eller sköts av soldaterna. En del barn kidnappades, konverterades till islam och lämnades till turkiska familjer. Kvinnor våldtogs och sattes i turkiska harem.

En del av dem som utförde våldsdåden var fångar som frisläppts och klätts i uniformer under förutsättning att de var beredda att delta i massakrer. Även medlemmar i kurdiska stammar – majoritetsbefolkningen i östra Turkiet – deltog i mördandet av armenier. Det historiska Armenien överlappar delvis Kurdistan. Dessa kurder kunde sedan ta över hus och egendomar från sina offer. Andra kurder motsatte sig dödandet och gömde sina armeniska grannar i sina hem.

För kurder är detta en öm punkt i historien, men de egna erfarenheterna av turkiskt förtryck och diskriminering har fått många att se att armenierna delade deras öde. Det tog inte lång

tid efter folkmordet mot armenierna, så snart Republiken Turkiet grundades 1923, innan kurderna själva blev offer för en serie massakrer.

Den kurdiske politikern Abdullah Demirbas, tidigare borgmästare i Diyarbakir, har sagt att kurdernas kamp för frihet och nationell identitet sedan 1980-talet hjälpte dem att komma tillrätta med sin roll i det armeniska folkmordet. I en intervju sade Demirbas: ”De som deltog i folkmordet var inte tillräckligt medvetna om sin kurdiska identitet”.

Ett av de viktigaste vittnena var USA:s dåvarande ambassadör i det osmanska riket Henry Morgenthau. Han skrev i ett telegram till Washington i juli 1915:

”Förföljelsen av armenierna är av inte tidigare skådad omfattning. Rapporter från olika distrikt visar på systematiska försök att riva upp den fredliga armeniska befolkningen genom godtyckliga arresteringar, fruktansvärd tortyr, massdeportationer från imperiets ena ände till den andra, åtföljda av frekventa fall av våldtäkter, plundringar och massakrer.”

Morgenthau konstaterade att dessa åtgärder var styrda från Konstantinopel, som en hämnd för att många av armenierna hade gått med i den ryska armén i Kaukasus och var inblandade i väpnade revolutionära rörelser.

Vid denna tid existerade ännu inte begreppet folkmord (”genocide”). Det myntades först 1943, av Raphael Lemkin, en polsk advokat, närmast mot bakgrund av de tyska nazisternas utrotning av Europas judar.

Men också massmorden på armenier, som Lemkin fick kännedom om 1921 under hans juridikstudier vid universitetet i Lwów, gjorde starkt intryck på honom.

Det är värt att notera att Adolf Hitler mycket väl visste vad som hänt armenierna 1915. Han såg det som ett belägg för att ingen i efterhand skulle ställas till ansvar för de mest vedervärdiga krigsbrott. I ett tal den 22 augusti 1939, en dryg vecka före Tysklands anfall mot Polen, ska führern i ett tal i Obersalzberg ha sagt: ”Jag har gett order om att utan hänsyn och medkänsla döda män, kvinnor och barn av polsk härkomst. Endast så får vi det livsrum som vi behöver. Trots allt, vem talar i dag om utrotningen av armenierna?”

Lemkin kom till slutsatsen att världen måste stifta en lag mot denna typ av rasmässiga och religiösa mord på oskyldiga människor. En lag som var internationell, och där inget land skulle kunna utrota en folkgrupp i skydd av ”nationell suveränitet”.

Lemkins strävanden gav resultat. Några år efter andra världskriget, 1948, antog FN en konvention som definierar folkmord som ”handlingar som utförs i avsikt att förinta, helt eller delvis, en nationell, etnisk, rasmässig eller religiös grupp som sådan”.

Utöver Förintelsen och det armeniska folkmordet betraktade Lemkin även *Holodomor*, den av Stalin framkallade massvälten i Ukraina och södra Ryssland 1932–1933 som skördade minst 3,5 miljoner människoliv, enligt vissa beräkningar 10 miljoner, som ett ”klassiskt exempel på folkmord”. Syftet var enligt Lemkin att utplåna

”inte en individ, utan den ukrainska kulturen och nationen”.

Massmorden i östra Turkiet under åren 1915-1916 var inte någonting okänt. Redan i slutet av maj 1915 fördömde Ryssland, Storbritannien och Frankrike massakrerna på armenier i en gemensam deklaration – och i texten användes till och med begreppet ”brott mot mänskligheten”.

USA-ambassadören Morgenthau hade informerat sin regering om folkmordet, men USA, som inte gick med i världskriget förrän våren 1917, var ännu neutralt och ingrep inte.

Men den 24 april uppfyllde Joe Biden sitt vallöfte om att officiellt erkänna massdödandet som ett folkmord.

Michael Winiarski

Bakgrund. Var det folkmord?

Den 24 april 2021, i samband med minnesdagen för massakrerna mot armenier och andra kristna i Osmanska riket 1915 fastslog USA:s president Joe Biden att de utgjorde folkmord. Tidigare hade USA:s kongress röstat för att det var ett folkmord.

Ytterligare 20 länder kallar det för folkmord, i de flesta fall snarare parlament än regeringar. Enligt folkrättsexperten Ove Bring har fyra regeringar tagit ställning i frågan: i Frankrike, Argentina, Uruguay och Armenien.

År 2010 röstade Sveriges riksdag för att regeringen skulle erkänna massmorden som ett folkmord. Men varken den dåvarande M-ledda regeringen under Fredrik Reinfeldt eller de S-

ledda regeringarna under Stefan Löfven har använt begreppet folkmord.

På minnesdagen i lördags twittrade utrikesminister Ann Linde om händelserna, och benämnde dem som ”massövergrepp”, vilket ledde till kritik. Ville inte regeringen äventyra relationerna med Turkiet? Statsminister Stefan Löfven sade till DN: ”Man ska ha respekt för att detta är en väldigt komplicerad fråga.”

Fakta. Armenien

Armenien var för 2 000 år sedan ett stort rike som sträckte sig från Kaspiska havet i öst, till Medelhavet i väst och Svarta havet i norr och omfattade delar av dagens Iran, Georgien och Turkiet.

Snart delades större delen av Armenien upp mellan romare och perser.

År 301 antog Armenien som första nation kristendomen som statsreligion. Under århundraden härskade bysantiner, araber, mongoler, perser och turkar över landet.

I den västra delen, som behärskades av Osmanska riket, utsattes armenierna 1915 för en brutal etnisk rensning.

I början av 1800-talet annekterades östra Armenien av Tsarryssland. När Sovjet upplöstes 1991 blev Armenien åter självständigt.

Fakta. Osmanska imperiet

Sultanen Osman I grundade en dynasti i nuvarande östra Turkiet i slutet av 1200-talet.

De osmanska turkarna erövrade stora delar av Anatolien och Balkan under 1300-talet.

Osmanska riket blev en av kontinentens stormakter och som mäktigast på 1500- och 1600-talen då det omfattade Balkan, delar av Mellanöstern, Kaukasus och norra Afrika.

Under 1800-talet gjorde olika nationer inom riket uppror och bildade självständiga stater (Grekland, Rumänien och Serbien) och britterna tog över besittningarna i Nordafrika.

Under det första världskriget utsattes armenier och andra kristna minoriteter för folkmord. 1923, störtades sultanen av ungturkarna och Republiken Turkiet grundades.

02 Sinande resurser när ny våg slår mot Indien

Just nu skenar smittspridningen på nytt i Indien. Samtidigt råder det brist på nödvändiga resurser. Läkare utan gränser vittnar om extrema förhållanden i världens näst folkrikaste land.

Hittills har cirka 212 000 människor avlidit med covid-19 i Indien, enligt lördagens statistik från Johns Hopkins-universitetet i USA. Samtidigt har nära 402 000 nya fall registrerats bara under det senaste dygnet.

Det rapporteras om överfulla sjukhus och sinande medel i Indien, vars befolkning 2019 uppskattades till 1,37 miljarder människor.

Anna Sjöblom är medicinskt humanitär rådgivare för hjälporganisationen Läkare utan gränser. Hon har kontakt med kollegor på plats i landets näst största stad Bombay som kan bekräfta bilden.

– De beskriver situationen som väldigt allvarlig. Spridningen har verkligen fått fäste och resurserna räcker långt ifrån till. Det är enorma vårdbehov och en stor press på personalen, säger hon.

TT

02 Om en grupp stängs kommer tio andra att bildas.

Kailing Xie, som forskar om kön och politik vid University of Warwick i Storbritannien, apropå att kinesiska feminister fått sina konton och grupper borttagna i sociala medier.

TT

02 200 gripna vid första maj-marscher

Turkiet. Över 200 personer uppges ha frihetsberövats i samband med första maj-demonstrationer i Turkiet, bland annat i Istanbul. Enligt guvernören i staden hade några fackföreningar fått tillåtelse att uppmärksamma första maj. Övriga som samlades bröt mot rådande pandemiregler och greps.

TT-AFP-Reuters

02 Martin Nyström: Stravinsky laddade 1920-talet med retsam ironi

Med sin chockerande oktett från 1923 lanserade kompositören Igor Stravinsky ”ett objekt som inte vill uttrycka något annan än sig självt”.

Den 18 oktober 1923 i Paris gick den unge kompositionsstudenten Aaron Copland intet ont anande för att höra ett uruppförande av den store Igor Stravinsky, som tio år tidigare hade chockat staden med sin våldsamma musik till baletten ”Våroffer”.

Nu chockerade denne igen, men av motsatt orsak, med en musik som inte på något sätt höjde rösten. Copland trodde, liksom de flesta som var där, att det var ett dåligt skämt. Vad ingen då kunde förstå var att de hörde ett genombrottsverk för den musikaliska modernismen. En oktett för blåsare som börjar med en mozartsk drill för två fagotter som låter likt ett skratt. Och som därefter, i tre satser, anspelar på Bach och en smula jazz på det mest lekfulla sätt. Med tiden kom denna musikstil att kallas för ”neoklassisk” och få ett avgörande inflytande över de kommande decennierna. Även för den unge Copland.

Mycket har i år redan sagts om 1920-talet med tanke på att vi är i början på ett nytt 20-tal. Inte minst i DN som på stora uppslag för ett par månader sedan kommenterade 1920-talets milstolpar inom film, litteratur, konst, arkitektur, design, media, teater, dans och jazz.

Men det som blicken på Stravinskys oktett och den då gryende musikaliska modernismen kan tillföra är det revolutionerande ironiska brottet som sker där gentemot den närmast föregående epoken – den subjektivt expressiva 1800-talsromantiken och dess extrema förlängningar in i 1900-talet fram till det första världskriget.

Stravinsky själv kallade sin oktett – med dess blandning av stilar, retsamma kontrapunkt, imitationer av marsch, vals, polka och - synkoperad jazz – för ett ”objekt” som inte vill uttrycka något annan än sig självt. Och det bar på en estetik för en ny tid som 1925 skulle kläs i ord av den spanske filosofen José Ortega y Gasset då han bannlyste allt subjektivt patos inom konstarterna.

Det var en avhumanisering till förmån för det sakliga, funktionalistiska, det rent geometriska, abstrakta eller ironiskt stiliserade. Hellre faktabaserade reportage än poesi, som Hemingway formulerade det i sin ”Farväl till vapnen” 1929.

En hållning som inom musiken vid samma tid också motsvarades av dirigenten Arturo Toscaninis ideal om att spela ”som det står skrivet”, utan subjektiva utsvävningar, vilket fullständigt kom att förändrade sättet att framföra den noterade klassiska musiken.

Krigsslutet 1918 hade fött ett nytt slags skratt, desillusionerat och lite hånfullt och ofta präglat av en svart humor. De höga humanistiska idealen hade ”krossats likt en kinesisk porslinsvas kastad mot golvet”, som en brittisk krigskorrespondent skrev 1920 – samtidigt som Chaplin och Buster Keaton lät sig kastas omkring likt vilka föremål som helst i sina stumfilmsfarser.

Stravinsky, som efter oktetten skrev en del pianomusik till sig själv att framföra, blev å sin sida allt mer fascinerad av pianolan. Och tanken på att bli ett gående självspelande piano. 1920-talet hade talat i honom.

Martin Nyström

martin.nystrom@dn.se

02 Drottning Ludwig styrde med rösten

Tyska mezzosopranen Christa Ludwig regerade musikvärlden med sin vackra röst och skarpa intelligens. DN:s musikkritiker *Sofia Nyblom* minns en av 1900-talets största sångerskor.

Först när man är på väg att förlora den fysiska förmågan att frambära musik, kan man verkligen förstå hur den ska sjungas.”

Den amerikanska musikkritikern Anne Midgette parafraserar operasångerskan Christa Ludwig i sociala medier i samband med hennes bortgång den 24 april – ett uttalande så på pricken både när det gäller ”Drottning Ludwig” (som hon kallas av Metropolitan Opera) och konsten i stort. Riktigt stora sångare och musiker tenderar att kommunicera som allra starkast just när de står på tröskeln till avskedet från scenen. Prestigen har lagts undan, och kvar finns bara lusten att möta musiken tillsammans med sin publik.

Så var det verkligen när jag upplevde henne som solist i Mahlers Symfoni nr 3 i New Yorks Avery Fisher Hall, vid Leonard Bernsteins avsked till New York Philharmonic 1989. Två legender och nära musikkamrater i ett förtätat möte kring Friedrich Nietzsches mystiska, varnande ord till mänskligheten som stiger ur nattens drömmar, ackompanjerat av valthorn, engelskt horn och soloviolin. Ludwigs röst var perfekt för Mahler,

och det var Bernstein som hade slussat in henne i hans universum på 1960-talet.

Några år senare sjöng hon Franz Schuberts ”Winterreise” på festivalen i Salzburg, något som då – vid 1990-talets början – ansågs en smula vågat. En kvinna skulle absolut inte sjunga sånger komponerade för en man, särskilt inte något så ikoniskt som ”Winterreise” – även om föregångare som Lotte Lehmann gjort det med framgång. Men för Ludwig, som tidigt gestaltade byxroller som Cherubino och Octavian och dessutom hade en besvarad kärlek till den tyska Lieden, fanns inga hinder. I mitt minne fick hennes gestaltning av den existentiella svärtan i ”Winterreise” en mjuk, hudlös lyster som jag kopplar både till hennes ålder och till hennes kön. Hon var över 60, och det rösten hade förlorat i elasticitet kompenserades med en ärlighet som var både sträv och gripande.

Trots att Wiener Staatsoper blev hennes hemmascen så var Christa Ludwig född och uppvuxen i krigets Berlin med två sjungande föräldrar. En erfarenhet som säkert både ärrade henne och förstärkte den empatiska förmåga som tillsammans med hennes intelligens, röstens värme och glimrande mörka skönhet gjorde henne till en av 1900-talets största scenkonstnärer inom konstmusiken.

Samarbetena med dirigenterna Leonard Bernstein, Herbert von Karajan och Karl Böhm formade Christa Ludwigs karriär, och hennes både precisa och passionerade musicerande finns dokumenterat på ett knippe fantastiska skivinspelningar. Precis som för landsmannen Dietrich Fischer-Dieskau och Elisabeth

Schwarzkopf sammanföll karriären med skivindustrins guldår, och det var Deutsche Grammophons superproducent Walter Legge som gav henne en flygande start med ”Rosenkavaljeren” under Karajan 1956. Hon sjöng sedan Brangäne mot Birgit Nilssons Isolde i den legendariska inspelningen av ”Tristan och Isolde” från Bayreuth 1966, Klytamnestra mot Ragnar Ulfungs Aegistos i en lika fantastisk ”Elektra” 1989, och spelade Fricka i Otto Schenks uppsättning av ”Nibelungens ring” på Metropolitan vid 90-talets början – den går fortfarande att se på Mets hemsida.

Christa Ludwig älskade att undervisa och gav mästarklasser långt upp i åren. Svenska alten Anna Larsson har henne att tacka för sitt eget internationella genombrott med Claudio Abbado, och beskriver henne som både skarp och slängd i käften, en stjärna som vågade sätta den mest uppburna maestro på plats med en kommentar som ”Das ist Kwatsch” – é”Det är skitsnack”! När hon är nu borta finns bara ett fåtal av de stora namnen kvar från en era där opera och konstmusik hade en självklar, oomstridd plats i kulturlivet.

Sofia Nyblom

Christa Ludwig 1928–2021

Föddes rätt in i musiken i Berlin, som dotter till mezzosopranen Eugenia Besalla-Ludwig och barytonsångaren Anton Ludwig.

Fick sitt första kontrakt i Giessen 1945, där pappan var operachef – men sjöng sina första roller på barer och fabriker eftersom själva operahuset var sönderbombat.

Den internationella karriären tog fart när hon debuterade som Cherubino i ”Figaros bröllop” på Wiener Staatsoper 1955, och på Metropolitan 1959 som Cherubini och Octavian.

Gifte sig med tyske barytonsångaren Walter Berry 1957, och med regissören Paul-Emile Deiber 1972. Sin första marskalkinna i ”Rosenkavaljeren”, en roll som hon tydligt identifieras med, sjöng hon under Bernstein i Wien 1968.

Utnämnd till *Kammersängerin* 1962 (motsvarigheten till hovsångerska).

Gav sin avskedskonsert på Musikverein i Wien 2003.

03 Valet som kan bli början på slutet för Storbritannien

När Skottland går till val på torsdag står - självständighetsfrågan i centrum.

Nationalistpartiet SNP:s ledare Nicola - Sturgeon hoppas vinna egen majoritet, för att kunna pressa Boris Johnson till att gå med på en ny folkomröstning. Det kan bli början på Storbritanniens upplösning.

Trumpfasoner.

Så beskriver den skotska försteministern Nicola Sturgeon Boris Johnsons kategoriska nej till att låta Skottland rösta om självständighet.

Om hennes nationalistparti SNP vinner en majoritet i det skotska parlamentet på torsdag, kräver hon att Skottland ska få välja väg.

Men hittills har Boris Johnson avfärdat det.

– Skottland har redan röstat om självständighet, och man röstade nej. Den sortens omröstningar gör man bara max en gång per generation, slog Boris Johnson fast så sent som i förra veckan.

Han vill till varje pris undvika att gå till historien som premiärministern som förlorade Skottland. Och han är väl medveten om att det också finns en växande opinion i Wales för självständighet. För att inte tala om republikanska Sinn Feins krav på en folkomröstning om att Nordirland blir en del av Irland.

För att få till en folkomröstning om skotsk självständighet krävs därför sannolikt ett närmast extremt politiskt tryck.

Nicola Sturgeons vet det. Hennes plan är att först säkra ett starkt resultat i torsdagens val; det första till Skottlands parlament sedan brexit.

Först därefter tänker hon formellt begära tillstånd om folkomröstning, med en majoritet av skottarna bakom sig.

– Men vi kan inte använda bulldozer för att få igenom självständighet. Vi är på väg ut ur en pandemi, och måste bygga stöd, övertyga folk och vinna deras förtroende, sa den skotska

försteministern i veckan, då hon också antydde att hon är beredd att vänta i flera år om det behövs.

Det ser just nu ut som om Sturgeon får sitta kvar på sin post. Betydligt mer osäkert är om SNP får egen majoritet, eller om partiet tvingas söka stöd från De gröna eller andra partier som stöder självständighet.

Hennes kampanj störs av att ett nytt, litet radikalt självständighetsparti attackerar henne. Alba, som partiets namn är, leds av Sturgeons tidigare allierade – och numera bittre fiende – Alex Salmond.

Han vill att Skottland kräver en folkomröstning så snart det går. Något Sturgeon menar vore oansvarigt.

Hon är väl medveten om att stödet för självständighet har sjunkit några procentenheter de senaste veckorna, och nu ligger på runt 45 procent, efter att i flera år ha kretsat konstant kring 50 procent.

Massiva brittiska stödprogram till näringslivet och arbetslösa under pandemin har satt fokus på Skottlands ekonomiska beroende av centralmakten i London. Samtidigt kan Boris Johnson med viss trovärdighet hävda att det framgångsrika vaccinationsprogrammet i landet hade varit svårt eller omöjligt att genomföra utan EU-utträdet.

Nicola Sturgeon är en luttrad strateg. Hon vet att opinionens vindar kan skifta snabbt. Det är ingen slump att hon under den sista veckan av kampanjande tonat ned talet om självständighet och pratat mer om sakfrågor.

När Skottland röstade om självständighet 2014 var många nationalister övertygade om att de var på väg mot en seger. SNP hade lyckats vinna egen majoritet i parlamentet Holyrood 2011 – något ett enskilt parti aldrig tidigare lyckats med.

Skottlands valsystem är mer proportionerligt än det brittiska, och gynnar koalitioner snarare än enpartiregeringar. SNP:s storseger bidrog till att dåvarande premiärministern David Cameron till slut tillät folkomröstningen.

Men resultatet blev en besvikelse för nationalisterna. 55 procent röstade nej. Och i parlamentsvalet i maj 2016 backade SNP. Nicola Sturgeon fick finna sig i att leda en minoritetsregering.

Drömmen om självständighet såg ut att slockna. Men bara en månad senare tändes den på nytt.

På midsommarafton 2016 – en dag som Boris Johnson då kallade ”självständighetsdagen” – röstade 52 procent av britterna för att lämna Europeiska unionen.

Men i Skottland hade 62 procent röstat för att stanna i EU. Många upplevde att de mot sin vilja tvingades lämna en union som stod garant för forskning, studentutbyten, jordbruk och industrier, och fri rörelse inom Europa.

Brexit förändrade allt, har Nicola Sturgeon sagt. Nu måste Skottland få rösta igen.

Oppositionen i Skottland är trött på talet om självständighet, men statsvetaren John Curtice, brittisk valguru och professor vid universitet i Strathclyde, tror att frågan ändå blir avgörande.

Han pekar bland annat på att 87 procent av de som stöder självständighet säger att de kommer att rösta på SNP.

– Det är faktiskt inte fel att kalla detta för ett parlamentsval om självständighet, säger Curtice.

Nicola Sturgeon är populär bland väljarna, vilket i hög grad beror på hennes hantering av pandemin. Sturgeon var tidigt mer hökaktig än Boris Johnson, och Skottland har under långa perioder haft hårdare restriktioner än England.

Sturgeon har också de senaste åren lockat över fler unga, urbana väljare som identifierar sig politiskt i mitten eller till vänster om mitten.

– Det här är väljare som är EU-vänliga och värdesätter mångkultur och en liberal livsstil, men som inte nödvändigtvis ser ett egenvärde i självständighet. Om de ställs inför valet mellan en vänsterliberalt progressiv politiker med en vision om ett självständigt Skottland i EU, som Nicola Sturgeon, och en konservativ premiärminister i Boris Johnsons skepnad, då verkar många kunna tänka sig att rösta på ett skotskt nationalistparti, säger John Curtice.

Men krisen i pandemins spår verkar också ha påmint väljarna om de ekonomiska argument som bidrog till att många röstade nej för sju år sedan. Oljan och gasen i Nordsjön, som SNP då hävdade skulle kompensera för bortfallet av nettostödet från den brittiska staten, ger exempelvis i dag bara omkring 10 miljarder kronor i intäkter per år – vilket är långtifrån de 80–100 miljarder som SNP talade om 2014.

Å andra sidan är vägen till ett EU-medlemskap tydligare nu, när Storbritannien lämnat unionen.

Valresultatet väntas på lördag.

Erik de la Reguera

erik@delareguera.se

Fakta. Parlamentsvalet hålls på torsdag

På torsdag 6 maj hålls val till skotska parlamentet i Holyrood, som ligger i Edinburgh. Parlamentet bildades 1999 då Skottland fick begränsat självbestämmande inom Storbritannien. Det har 129 ledamöter, varav 73 utses genom enmansvalkretsar, och 56 fördelas proportionellt från åtta regioner.

Störst är nationalistpartiet SNP, som i dag har 61 platser och regerar i minoritetsställning.

En tänkbar koalitionspartner är De gröna, som - stöder ett självständigt Skottland. Därtill kan Alba, ett nytt radikalt nationalistparti, ta några mandat. Partiets leds av den tidigare ledaren för SNP, Alex Salmond.

Tre stora oppositionspartier motsätter sig självständighet: skotska konservativa Tories, Labour och Liberaldemokraterna.

03 5 steg. Så kan Skottland bli självständigt och få medlemskap i EU

Om ett självständigt Skottland ska kunna få medlemsskap i EU krävs att det sätt som man lämnar Storbritannien på uppfattas som både legitimt och lagligt.

Så hur skulle en realistisk väg mot självständighet och i förlängningen EU-medlemskap kunna se ut? Fem steg går att urskilja.

1 Valseger för nationalistsidan

Om det skotska nationalistpartiet SNP vinner egen majoritet i valet den 6 maj – eller om man kan bilda en majoritet tillsammans med andra partier som stöder självständighet, som De gröna – skulle parlamentet därefter kunna ta initiativ till en ny folkomröstning om självständighet.

En sådan hölls 2014, och nej-sidan vann då med 55 procent, mot 45 för ja. Men nationalistsidan menar att mycket hänt sedan dess – framför allt brexit, som en klar majoritet av skottarna röstade nej till – och att det därför är legitimt att rösta om självständighet igen.

För att göra det krävs dock rent legalt att den brittiska regeringen ger sitt tillstånd. Skottlands ledning kommer därför att be om en så kallad ”Section 30 order”, som tillfälligt ger den makt att anordna en folkomröstning.

2 Brittiska regeringen säger nej

Boris Johnson har flera gånger sagt att han inte tänker ge skottarna möjlighet att rösta om självständighet på nytt. Johnson menar att de måste vänta minst en generation, innan de får en ny chans. Han är också väl medveten om att han annars riskerar att gå till historien som premiärministern som förlorade Skottland. Men det finns politiska risker med att säga nej. Mycket talar därför att beslutet också kommer att motiveras med pandemin och dess följdeffekter, som väntas vara i flera år.

3 Strid i domstol

Om det skotska parlamentet då på egen hand väljer att stifta en lag som ger grönt ljus för en folkomröstning, väntar en bitter strid i brittiska domstolar.

Den brittiska regeringen tycks känna sig rätt trygg i att den kan stoppa en folkomröstning i domstol. Men det finns vissa frågetecken: vad händer om folkomröstningen är rådgivande, och inte automatiskt leder till självständighet eller andra åtgärder? Det är mer osäkert, menar juridiska bedömare.

4 Folkomröstning

Om Skottland vinner rätten att rösta om självständighet, och om sedan en klar majoritet röstar ja, kan det politiska trycket bli så stort att den brittiska regeringen till slut böjer sig – även

om folkomröstningen varit rådgivande. Men det kan också bli en ny strid i domstol.

Om folkomröstningen däremot stoppas i domstol redan innan den hunnit äga rum, då har nationalistlägret få alternativ att välja på. Antingen kan man bida sin tid och försöka förhandla sig till större autonomi, eller – och här blir det laddat – försöka hålla en folkomröstning utan tillstånd från London.

5 Ansökan om EU-medlemskap

Storbritannien är inte längre ett EU-land. Sannolikheten att ett självständigt Skottland skulle få ett positivt svar på en ansökan om EU-medlemskap är därför något högre i dag än tidigare. Ett medlemskap i unionen skulle kanske kunna bli verklighet inom tre–fyra år, menar vissa bedömare.

Men det gäller bara om Skottland gjort sig självständigt på ett sätt som ses som legalt och legitimt av alla inblandade parter. Här spelar Katalonien en viktig roll som avskräckande exempel. 2017 hölls en av den spanska centralmakten otillåten folkomröstning om självständighet i Katalonien, vilket föranledde en insats av spansk polis, beslagtagna valurnor, gripanden av aktivister och att hela landet under några veckor stod på randen till inbördeskrig.

Men de katalanska självständighetsivrarna fick inte det stöd från övriga EU som de hade hoppats på. Det berodde i hög grad på att flera andra EU-länder själva har regioner med starka opinioner för självständighet.

Skottlands ledande nationalister är därför medvetna om att ett EU-medlemskap sannolikt

förutsätter att skilsmässan från Storbritannien går till på ett sätt som ses som lagligt och legitimt i både Edinburgh och London.

Erik de la Reguera

erik@delareguera.se

03 Flera länder skickar hjälp till hårt drabbade Indien

Flera dagar i rad har antalet bekräftade fall av coronasmitta legat runt 400 000 i Indien. Samtidigt går sjukvården på knäna med överfulla sjukhus och brist på syrgas. Medicinsk utrustning har anlänt från flera länder och Storbritannien sänder snart ytterligare 1 000 respiratorer.

Filmer visar hur rök bolmar från de många bålen – i den hårt drabbade

huvudstadsregionen Delhi har man tvingats bygga provisoriska krematorier på bland annat parkeringsplatser för att hantera kroppar från alla de döda. Men både bårhus och krematorier översvämmas.

– Människor bara dör, dör och dör. Om vi får fler kroppar måste vi kremera på gatan. Det finns ingen mer plats här. Vi trodde aldrig att vi skulle få se sådana hemska scener, säger Jitender Singh Shanty, som samordnar fler än hundra kremeringar om dagen, till The Guardian.

Indien har flera dagar i rad rapporterat om runt 400 000 bekräftade fall per dygn. Samtidigt har tusentals människor rapporterats döda, i söndags nästan 3 700 personer.

På överfulla sjukhus kämpar personal i motvind. Syrgas och annan medicinsk utrustning räcker inte till. På flera håll är bristen akut. I Delhi har dussintals patienter dött under senaste veckan när syrgasen tagit slut, rapporterar Reuters. För att hjälpa landet i den eskalerande krisen har en rad länder erbjudit sin hjälp. I helgen anlände leveranser av utrustning från bland annat Tyskland och Frankrike.

Storbritannien har skickat respiratorer, och framhåller att fler kommer sändas över inom kort.

– Vi kommer att skicka ytterligare en sändning med 1 000 respiratorer väldigt snart, säger utrikesminister Dominic Raab till BBC.

Indien skulle på lördagen öppna vaccinationer för alla vuxna, men processen sinkas på grund

av vaccinbrist. Minst sju delstater rapporterar om inställda tider, däribland Delhi och Gujarat i västra delen av landet. Omkring 2 procent av befolkningen på drygt 1,3 miljarder människor är färdigvaccinerad.

I nästan tio delstater och territorier har restriktioner trätt i kraft. Regeringen är fortsatt motsträvig en nationell nedstängning och kritik mot premiärminister Narendra Modi kommer i en strid ström.

Jenny Nyman

jenny.nyman@dn.se

Fakta. Hundratusentals döda

I Indien har totalt 215 542 personer med covid-19 dött, enligt söndagens sammanställning från Johns Hopkins-universitetet.

Sedan den 21 april har antalet nya bekräftade covidfall överstigit 300 000 dagligen. I lördags 401 993 och i söndags 392 488.

De senaste två veckorna har Indien stått för över en tredjedel av samtliga bekräftade covidfall i världen.

03 Pressad Zarif ber om ursäkt

Irans utrikesminister Mohammad Javad Zarif ber den avlidne toppgeneralen Qassem Soleimanis anhöriga om ursäkt efter en läckt ljudinspelning som skapat splittring i landets toppskikt.

Soleimani, som ledde det militära revolutionsgardets elitstyrka Quds, dödades i ett amerikanskt flygangrepp i Irak i fjol.

I ljudinspelningen med Zarif, som publicerats av medier utanför Iran, beklagar sig utrikesministern över att Soleimanis och militärens agerande ibland gick stick i stäv med den strategi Zarif drev i olika diplomatiska frågor.

De läckta kommentarerna har väckt en hätsk debatt mitt under förberedelserna inför presidentvalet i juni och de pågående samtalen i Wien där Iran och USA försöker komma överens om att återuppta det internationella kärnenergiavtalet.

”Om jag hade vetat att ett enda ord från inspelningarna skulle publiceras så skulle jag inte ha yttrat dem”, skriver Zarif på Instagram, där han ber Irans folk och Soleimanis familj om ursäkt.

TT-AFP

03 Vattenkanon och tårgas sattes in mot festande i Bryssel

Belgien. 132 deltagare greps av polisen vid en utomhusfest i Bryssel som arrangerats i protest mot Belgiens coronarestriktioner.

En deltagare slogs medvetslös till marken och 14 andra skadades lindrigt när kravallpolis satte in vattenkanon och tårgas mot folksamlingen. Tre poliser uppges ha förts till sjukhus efter de sammandrabbningar som uppstod.

Minst ett tusental människor hade samlats för att festa i parken Bois de la Cambre i lördags.

TT-AFP

03 Höjd minimilön en klen tröst

Venezuela. Minimilönerna närmare tredubblas i Venezuela. Det meddelade arbetsmarknadsministern Eduardo Piñate vid ett första majfirande i huvudstaden Caracas.

Men då det krisdrabbade landet lider av hyperinflation räcker pengarna knappt till ett kilo kött. Den nya minimilönen blir på 7 miljoner bolivarer – drygt 20 svenskar kronor. Vill du däremot köpa ett kilo kött kostar det runt 30 kronor.

TT-AFP

03 Det är fantastiskt vad man kan åstadkomma när människor går samman.

Astronauten Michael Hopkins efter att Space X-farkosten landade utanför Floridas kust utan problem på söndagen. Efter nästan ett halvår i rymden är de fyra astronauterna nu tillbaka på jorden igen.

TT-AFP

03 300

ton beräknas vikten vara på ett fettberg – en gigantisk stelnad ansamling av nedspolat avfall och fett – som täppt igen en kloak i Birmingham i Storbritannien

TT

03 Dawit Isaak kämpade för pressfrihet i Eritrea och han bör friges omedelbart

Pressfriheten är en viktig grundbult i yttrandefriheten. Och vikten av yttrandefriheten fastslås tydligt i artikel 19 i FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna.

I dag är det 28 år sedan FN:s generalförsamling utropade denna dag till Världsdagen för pressfrihet för att hedra alla som gör uppoffringar för just pressfriheten.

En av dem som definitivt har gjort många uppoffringar för pressfriheten är den svenske journalisten, poeten och trebarnspappan Dawit Isaak, 57, från Göteborg.

Helt isolerad från omvärlden sitter Dawit sedan nästan två decennier i fängelse i Eritrea. Var han finns är hemligt. Vi vet att han suttit i det ökända Eiraeirofängelset, ensam i en betongcell.

Den brutala behandlingen av Dawit Isaak är svår att ta till sig. Han har aldrig ställts inför rätta, aldrig åtalats, han förnekas advokat och sist men inte minst, han förnekas kontakt med sin familj i Sverige.

Det kan te sig konstigt i våra ögon, men att Dawit sitter bakom galler beror på att han

skrivit för landets största tidning Setit som han var delägare i. Setit och de andra oberoende tidningarna i landet tystades 2001. De hade retat upp den excentriske och despotiske presidenten Isaias Afewerki. Han förbjöd tidningen.

Vem kan föreställa sig att statsminister Stefan Löfven skulle beordra polisen att gripa en journalist som har kritiska synpunkter på statsministern eller hans socialdemokratiska parti?

Men det är precis det som hänt i Dawit Isaaks och hans kollegors fall. Han sitter bakom galler bara för att en despotisk president ogillar fria medier.

I och med att Dawit Isaak inte har ställts inför rätta anser vi att den eritreanska regimen har kidnappat en svensk medborgare. För oss är det ofattbart att den eritreanska staten och andra liknande stater kan komma undan med kidnappningar av andra staters medborgare utan att det skapar högljudda protester internationellt.

Men det är vad som skett den svenske medborgaren Dawit Isaak, precis som den svenske medborgaren, förläggaren och poeten Gui Minhai, som har frihetsberövats av en stat där rättstatens principer kastats i papperskorgen.

Och logiken är en bristvara i despoters värld. 2018 blev den unge mannen Abiy Ahmed premiärminister för drygt 100 miljoner människor i Etiopien. Det var för två år sedan.

”Afrikas Obama” skrev omedelbart ett fredsavtal med den forne fienden Eritrea. Det ryktades om riktig demokrati, respekt för grundläggande mänskliga rättigheter för landets alla medborgare, oavsett språk, religion och etnisk tillhörighet. Ett oberoende rättsväsende och fri press skulle bli viktiga hörstenar i Afrikas näst folkrikaste land, efter Nigeria.

Till mångas förvåning fick Abiy Ahmed 2019 års Fredspris i Oslo ”för sitt arbete för att uppnå fred och internationellt samarbete, och särskilt för sitt avgörande initiativ för att lösa gränskonflikten med grannlandet Eritrea”.

Och i Sverige väckte Abiy hopp om att Dawit Isaak kanske skulle få lämna fängelset i Eritrea. Att Dawit Isaak kastades i fängelse och den fria pressen förbjöds skylldes delvis på gränskonflikten mellan Eritrea och Etiopien.

Men för Dawit Isaak blev det ingen förändring. Det gör ont i oss att konstatera att vi inte ser något ljus i tunneln när det handlar om en eventuell demokrati i Eritrea.

Vårt och Dawits enda hopp är att den svenska regeringen agerar konkret för att hämta hem Dawit till Sverige.

Vi får inte svika Dawit Isaak mer!

Kurdo Baksi

Författare

Erik Halkjaer

Ordförande Reportrar utan gränser

Meron Estefanos

Svensk-eritreansk journalist

Esayas Isak

Dawit Isaaks bror

04 Skandalen kan leda till att Boris Johnson får löneförhöjning

Frågan kan tyckas absurd, men efter skandalen kring den märkliga lånefinansieringen av renoveringen av premiärministerbostaden på Downing Street måste den ställas: Har Boris Johnson råd att vara premiärminister?

Affären kan få politiska följder redan på torsdag i de brittiska region- och lokalvalen.

Kommentar

Som premiärminister har Boris Johnson en månadslön på 13 114 brittiska pund, motsvarande drygt 150 000 svenska kronor. Det är få som skulle ha svårt att få det att gå runt med den lönen. Men Boris Johnson är inte som alla andra. Det har blivit tydligt den senaste veckan.

När konservativa Tories vann parlamentsvalet i december 2019 och Storbritannien lämnade EU en månad senare, insåg Boris Johnson och hans partner Carrie Symonds att de sannolikt skulle få bo kvar i premiärministerbostaden i minst fem år till.

De bestämde sig för att fräscha upp inredningen och ordna nytt möblemang på 11 Downing Street, vars boendeyta är större än i våningen som ligger vägg i vägg på anrika nummer tio, och därför har använts som premiärminister-bostad sedan Tony Blairs dagar.

Enligt tidskriften Tatlers källor ska Carrie Symonds ha vantrivts med den inredning som Teresa May och hennes make lämnat efter sig. Nu anlitade premiärministerparet en exklusiv inredningsarkitekt.

Och jo, det blev dyrt.

Kostnaden blev minst 88 000 pund enligt e-postmeddelanden som Daily Mail fått tillgång till. Enligt tidningen The Times kan det därtill finnas en annan faktura på ytterligare drygt 100 000 pund.

Den brittiske premiärministern får årligen ett underhållsbidrag på 30 000 brittiska pund (motsvarande 350 000 kronor) för att hålla bostaden i gott skick. Men renoveringskostnaderna översteg alltså detta med råge – minst 58 000 pund (675 000 kronor) och kanske betydligt mer än så.

Så vad gjorde Boris Johnson? Enligt uppgifter i brittisk press vände han sig till sitt konservativa parti Tories. Det finns misstankar om att en stor bidragsgivare, lord David Brownlow, stod för minst en av fakturorna.

Boris Johnson säger att han stått för kostnaden helt på egen hand. Källor i hans stab uppger för brittisk press att han löst alla eventuella skulder till partiet genom att ta ett vanligt banklån.

Men – och det är här det blir känsligt – även om han bara fått ett tillfälligt lån eller mindre bidrag från en privatperson, måste det deklareras offentligt. Storbritanniens valkommission har därför inlett en utredning om misstänkta brott mot rådande bestämmelser.

Oppositionen i Labour och skotska SNP använder så klart detta för att angripa Johnson inför de lokal- och regionalval som hålls på torsdag. I helgen såg de konservativas ledare i Skottland, Douglas Ross, sig också tvingad att säga att premiärministern ”självklart måste avgå” om han brutit mot bestämmelser.

Den skandal som kallas ”Cash for curtains” i Storbritannien är med andra ord snabbt på väg att bli en het potatis för Boris Johnson.

Beror det på girighet eller simpelt slarv?

Att Boris Johnson tvingades gå ner i lön när han blev premiärminister är ingen hemlighet. Efter brexit var Johnson en av Storbritanniens bäst betalda skribenter och föredragshållare och han tycks med åren ha vant sig vid en ganska extravagant livsstil. Till vänner ska han ha sagt att han behöver tjäna 300 000 pund per år (3,5 miljoner kronor) för att täcka sina utgifter, enligt The Times.

I brittisk konservativ press pekar man på att såväl Tysklands som USA:s ledare tjänar nära det dubbla, jämfört med Boris Johnson. Om premiärministern har tur kan skandalen därför leda till en löneförhöjning. Det återstår att se hur väljarna ser på saken.

Erik de la Reguera erik@delareguera.se

Fakta. Anklagas för att ha gått med håven

Utöver en ovanligt dyr renovering av 11 Downing Street ska Boris Johnson ha bett partifinansiärer om hjälp med att täcka kostnaden för en barnflicka, en personlig tränare och en kock, enligt anonyma uppgiftslämnare som citeras i olika brittiska medier.

En bidragsgivare ska ha sagt nej med motiveringen att denne ”inte ville betala för att torka baken på premiärministerns barn”, enligt Daily Mail.

En talesperson för Boris Johnson försäkrar att han stått för alla sådana kostnader ur egen ficka.

04 Blinken: Kina agerar aggressivare

USA. Ett allt mäktigare Kina utmanar världsordningen genom att agera aggressivare och mer förtryckande. Det säger USA:s utrikesminister Antony Blinken i en intervju med CBS 60 Minutes.

– Det vi har sett de senaste åren är att Kina agerar mer repressivt på hemmaplan och aggressivare internationellt. Det är ett faktum, säger Blinken i intervjun, som sändes på söndagen i amerikansk tv.

Uttalandet kommer efter det att president Joe Biden i sitt första tal till den amerikanska kongressen i onsdags uttryckligen poängterade att han inte söker konflikt med de kinesiska makthavarna i Peking.

Utrikesminister Blinken säger att Kina är det enda landet i världen som har den militära, ekonomiska och diplomatiska makten att underminera eller utmana den rådande världsordningen.

TT-AFP

04 Kongo-Kinshasa nu fritt från ebola

Kongo-Kinshasa. Sex människor har avlidit – men ebolautbrottet i de östra delarna av landet är nu över, meddelar Kongo-Kinshasas hälsodepartement.

Totalt smittades tolv personer av den fruktade blödarfebern i utbrottet i Norra Kivuprovinsen i februari. Fallen hade genetisk koppling till det stora utbrott som dödade över 2 200 människor i landet mellan 2018 och 2020.

Parallellt med vårens utbrott i Kongo-Kinshasa drabbades även Guinea, där minst fem personer dog**. TT-Reuters**

04 Filippinsk minister tappar tålamodet med Kina

Peking. Konflikten mellan Kina och Filippinerna om Sydkinesiska havet trappas upp. Den filippinska utrikesministern Teodoro Locsin skräder inte orden i en tweet där han med ovanligt grovt språkbruk går till storms mot att Kina inkräktar på filippinskt territorium.

Teodoro Locsin är känd för att från tid till annan inte utrycka sig på det diplomatiska vis som utrikesministrar vanligen gör. På torsdagen bekräftade han den egenskapen med råge. Locsin gick till aggressiv attack mot Kina efter att kinesiska fartyg siktats i den ekonomiska zon i Sydkinesiska havet som tillhör Filippinerna.

”Kina, min vän, hur kan jag uttrycka det artigt? Låt mig se… åh… Dra för helvete härifrån”, skriver Locsin i en tweet på sitt personliga Twitterkonto.

Han fortsätter och beskriver Kina som en ful drummel som tvingar till sig uppmärksamhet från en snygg kille som bara vill vara vän.

Upprinnelsen till Locsins ilska är att kinesiska fartyg under längre tid har siktats på filippinskt territorium på Sydkinesiska havet, som länge varit ett ämne för konflikt mellan flera asiatiska länder.

Kina hävdar att nästan hela Sydkinesiska havet tillhör Kina. Men 2016 när frågan var uppe i internationella domstolen i Haag konstaterade rätten att Peking baserar sin synpunkt på gamla kartor. Det är inte i linje med internationella lag, enligt domstolen.

Filippinerna hävdar att de kinesiska fartygen, som man hävdar är militära, skuggar, blockerar och utför farliga manövrar mot den filippinska kustbevakningen. Kina har inte svarat på den senaste incidenten. Men talespersoner för Kina har tidigare sagt att fartygen på de kontroversiella vattnen är fiskebåtar som söker skydd för hård sjögång.

Det är inte första gången Filippinerna klagar på att Kina inkräktar på dess territorium. Sedan Rodrigo Duterte blev president 2016 har landet fört fram 78 diplomatiska protester i detta ärende.

Det står i kontrast till Dutertes annars ganska Kinavänliga politik. Genom närmare band till Kina hoppas han på miljarder dollar i investeringar, hjälp och lån.

Duterte sa enligt Reuters i förra veckan att han fortfarande anser att Kina är en god vän.

– Men det finns saker som inte är uppe till kompromiss, sade Duterte.

Marianne Björklund

04 Oktoberfest ställs in i år igen

Tyskland. Traditionsbundna och populära Oktoberfest med säte främst i Bayern ställs in – igen. Beskedet kommer från förbundslandet Bayerns ledare Markus Söder, och orsaken är förstås coronapandemin.

– I de klassiska öltälten på stora festivaler så är social distansering, munskyddsbärande och andra åtgärder omöjliga att genomföra i praktiken, säger han.

Oktoberfest brukar locka runt sex miljoner besökare under september och oktober.

TT-AFP

04 Kina lägger om sin vaccinationsstrategi

Kina väntas senast i sommar ge klartecken för Pfizer, det första utländska vaccinet mot covid som används i landet. Därmed byter myndigheterna fot efter att kinesiska medier tidigare skapat misstänksamhet kring mRNA-vaccin.

Chefen för Kinas smittskyddsmyndighet erkände nyligen att skyddsnivåerna för de kinesiska vaccinen var i lägsta laget.

– Så det kanske inte är helt oväntat att även utländska vaccin godkänns. Men det visar också

att den officiella bilden av Kinas vaccin kan ifrågasättas, säger Kina-analytikern Karl Stäringe.

I en ny studie av Swedish Center for China Studies framgår hur Kinas statskontrollerade medier har skrivit om vaccin under det gångna året. Studien omfattar totalt 12 000 artiklar, som har analyserats för att identifiera nyckelbudskap och avkoda det kinesiska kommunistpartiets terminologi.

– Kinesiska statsmedier strävar efter att Kina ska uppfattas som en räddare i nöden. Samtidigt beskrivs väst som enbart egoistiskt och självupptaget, säger rapportens författare Karl Stäringe.

Exempelvis har de statliga kinesiska tidningarna under pandemin ofta skrivit om internationellt samarbete, både i sina versioner på kinesiska och på engelska.

En snabb ökning i förekomsten av termen ”till nytta för den globala allmänheten” följt av ordet ”vaccin” började dyka upp efter ett tal av ledaren Xi Jinping den 18 maj i fjol. Då lovade han att Kinas vaccin skulle vara ”till nytta för den globala allmänheten”.

Kina har på hemmaplan framställts som en osjälvisk leverantör av vaccin till världens fattiga länder. Kinas utrikesministerium hävdade i mars att landet donerar covid-vacciner till 80 nationer och exporterar till över 40.

Men donationer av vaccin utgör, enligt rapporten från Swedish Center for China

Studies, endast för några enstaka procent av den mängd som sålts utomlands.

– I den här stunden har Kina exporterat cirka 200 miljoner doser och kommit överens med länder om betydligt mycket större leveranser som kommer. Samtidigt har Kina donerat 9 miljoner doser. Det är en markant skillnad, säger Karl Stäringe.

I kinesiska medier har västländer under pandemin ofta anklagats för självupptagenhet och vaccin-nationalism, fastslår studien.

Men när Tysklands förbundskansler Angela Merkel i februari sa att ”alla vaccin är välkomna i EU” hälsades det av nationalistiska Global Times i Peking som ett steg i rätt riktning för förbindelserna mellan Kina och EU.

Ett framträdande tema i kinesiska medier har varit att skapa misstänksamhet kring mRNA-vaccin, som Pfizers och Modernas. Någon tydlig nedvärdering av tekniken bakom dessa vaccin har däremot inte förekommit.

– De har inte riktigt velat skjuta ned mRNA-tekniken. Det hade skapat en misstro om Kina självt vill bli framstående på området, säger Karl Stäringe.

Däremot har Kinas egna vacciner framställts som att vara säkrare än mRNA-vaccinerna. Och efter dödsfall i EU som misstänktes ha samband med vaccination med Pfizer uppmanades i statliga kinesiska medier andra länder att förbjuda vaccinet.

Snart ett och ett halvt år efter virusutbrottet genomför Kina nu tester för att kunna godkänna

Pfizers vaccin inom tio veckor, rapporterade Wall Street Journal nyligen. Det blir då det första utländska covid-vaccinet i Kina.

Det ser ut som ett nederlag för Kinas vaccinprogram.

– Chefen för Kinas smittskyddsmyndighet erkände nyligen att smyddsnivåerna för de kinesiska vaccinen var i lägsta laget, så det kanske inte är helt oväntat att även utländska vaccin godkänns, säger Karl Stäringe och fortsätter:

– Men det visar också att den officiella bilden av Kinas vaccin kan ifrågasättas.

Torbjörn Petersson

torbjorn.petersson@dn.se

04 Vaccindiplomatin stärker Kina och Ryssland i spelet om framtida affärer

Vaccin är hårdvaluta i det geopolitiska spel som pågår samtidigt som världen försöker få stopp på coronautbrottet.

– Pandemin har skyndat på maktförflyttningar där Kina och Ryssland, som kopplar vaccinleveranser

till framtida business, tycks bli vinnare. USA och EU har ägnat sig åt navelskådande och har tappat i anseende i sin brist på solidaritet med andra länder, säger Anna Mia Ekström, professor i global infektionsepidemiologi vid Karolinska institutet.

Den skenande smittspridningen i Indien har ställt frågor som rör globalisering och jämlikhet på sin spets. När Indiens premiärminister Narendra Modi för någon vecka sedan vädjade om akut internationell hjälp var USA:s president Joe Biden snabb att utlova bland annat syrgas och vaccindoser.

Presidenten anklagas dock för att ge med den ena handen och ta med den andra. Joe Biden har tidigare i år stoppat exporten till Indien av råvaror och komponenter som är avgörande för vaccinframställning med hänvisning till patentbestämmelser.

Indien, som sedan länge är världens största producent av vaccin och mediciner, kan därmed inte få upp volymen på den inhemska vaccin-tillverkningen. Serum Institute of India, världens största vaccinfabrik i Pune i delstaten Maharashtra, hade räknat med att kunna öka produktionen från 60 miljoner doser av Astra Zenecas vaccin till 100 miljoner doser i månaden i mars. Målet är nu framflyttat åtminstone till sommaren.

Bristen på vaccin har lett till att Indien ligger efter i sin vaccinationskampanj. Som en följd har Indien, som skulle vara ett nav i den internationella vaccinhandeln, i princip stoppat all export med hänvisning till inhemska behov. Länder i hela världen blir nu utan hundratals

miljoner vaccindoser. Vaccinationen i upp till 92 låg- och mellaninkomstländer försenas nu ytterligare då de är beroende av WHO:s vaccinfördelningsplattform Covax där vacciner från Indien utgör en mycket viktig del.

Enligt professor Anna Mia Ekström leder oviljan från EU och USA att dela med sig till fattigare länder till att människor kommer att dö i onödan, samtidigt som det kan uppstå nya mutationer som gör dagens vaccin mindre effektiva. Bristen på vaccin och den pågående smittspridningen riskerar också att leda till fortsatta nedstängningar av samhällen som får enorma konsekvenser för världsekonomin. Detta slår tillbaka mot USA och EU, som också motverkar den internationella handeln med vaccin genom att försöka stoppa försäljning av Pfizer/Biontecs vaccin utanför unionen.

Serum Institutes ägare Adar Poonawalla har uppmanat USA:s president Joe Biden att återuppta exporten av slangar, filter och råvaror för att visa att världen står enad i kampen mot coronaviruset.

Världshandelsorganisationen WTO har uppmanat världens länder att samverka för att minimera de långsiktiga skadorna på världsekonomin. Patenträttigheter och andra handelshinder måste läggas åt sidan, enligt organisationens ordförande Ngozi Okonjo-Iweala.

Redan i oktober kom Indien och Sydafrika med förslag till WTO om ett tillfälligt undantag från patentreglerna för överföring av kunskap och patent för att skynda på vaccinproduktionen i världen.

– Förslaget stöds av över 100 länder, WHO, Gates, UNAIDS och många organisationer som till exempel Läkare utan gränser, men har stoppats av bland annat EU, inklusive Sverige, och USA. Resultatet har blivit att en handfull länder blockerar en hel världs förmåga att snabbt bekämpa covid-19 och de underminerar därmed global samordning av vaccinationer till alla som behöver det, säger Anna Mia Ekström och beskriver den nuvarande situationen som en bottennivå i globalt samarbete.

För några veckor sedan skrev 170 Nobelpristagare och tidigare stats- och regeringschefer, namn som Michail Gorbatjov, Gordon Brown, Alexander Stubb , Shirin Ebadi, Elfriede Jelinek och Malala Yousafzai, ett öppet brev till USA:s president. De kräver att teknologin blir tillgänglig så att ”den kollektiva rätten till säkerhet” går före ett fåtal ”kommersiella monopol”.

Världshälsoorganisationen WHO har i flera omgångar uppmanat de rika länderna att dela med sig av vaccindoserna.

Kina och Ryssland har valt en annan väg än USA och kombinerar vaccindiplomati med handelsavtal. De erbjuder länder i Afrika, Asien och Europa vaccin mot löften om att få bygga vägar, teckna framtida handelsavtal eller att köpa in sig i företag. Enligt Anna Mia Ekström har de förstått att dra nytta av att vaccinet just nu är den bästa valutan som finns.

– Vaccindiplomatin ger Kina och Ryssland geopolitiska fördelar och skyndar på förändringen av maktbalansen. Genom sitt kortsiktiga agerande har USA och EU förlorat

mycket i både anseende och inflytande i väldigt många av de länder i Afrika, Asien som snart kommer att vara betydligt viktigare för världsekonomin.

Anna Mia Ekström säger att det absolut viktigaste är att se till att så många länder som möjligt blir självförsörjande med vaccin.

– Nu verkar det som Joe Biden har lyssnat på kritiken och förhoppningsvis tar han chansen och putsar lite på USA:s anseende. EU behöver följa efter. Världen känner till dubbelspelet, säger hon.

Mia Holmgren

mia.holmgren@dn.se

04 Sajten Telex står upp för pressfriheten i Orbáns Ungern

Ungerska nyhetssajten Telex visar en ny väg för medier i länder där yttrandefriheten är satt på undantag: Låt läsare och sympatisörer stå för finansieringen – som ett skydd mot fientligt övertagande från statens sida.

Nu får Telex 2021 års pressfrihetspris av Reportrar utan gränser.

Det påminner lite om 1830-talets Sverige, när överhetens censur och förbud tvingade Lars Johan Hierta att byta namn på sin tidning Aftonbladet för att fortsätta komma ut.

När tillståndet drogs in dök ”Det nya Aftonbladet” upp, följt av ”Det nyare Aftonbladet” och så vidare.

Men nu handlar det om 2020-talets Ungern, styrt av premiärminister Viktor Orbán och hans högernationalistiska parti Fidesz.

Under det decennium Orbán har suttit vid makten har tumskruvarna långsamt dragits åt för de medier som vägrar rätta in sig i ledet. Public service är en ren megafon för makten, oberoende radiostationer har fått sina tillstånd indragna och tidningar över hela landet har köpts upp av Orbántrogna affärsmän.

En oberoende nyhetssajt vägrade i det längsta sjunga med i hyllningskören. Den hette Index.hu och hade mer än en miljon läsare per dag.

Index gjorde vad nästan inga andra ungerska medier vågade: ställde makten till svars, avslöjade korruption inom Fidesz och bland Orbáns nära vänner.

Våren 2020 kom regeringens motdrag. En affärsman med kopplingar till Orbán tog över en stor ägarandel i det bolag som i sin tur ägde Index. I juli fick chefredaktören Szabolcs Dull sparken – formellt för att han anklagades för att ha läckt interna dokument till andra medier.

Men Index personal vägrade vika ner sig. I stort sett hela redaktionen sade upp sig omedelbart,

och samma dag demonstrerade tusentals i Budapest för pressfrihet.

Samtidigt föddes idén till Telex.hu, sajten som har blivit ”Det nya Index”.

– Vi sa upp oss eftersom oberoende journalistik inte längre kändes möjlig när regeringstrogna affärsmän tar över, berättar Telex chefredaktör Veronika Munk för DN.

– Nio veckor senare lanserade vi Telex.hu, och det var enbart tack vare *crowdfunding*. Allmänhetens stöd har visat sig i donationerna. Hittills har över 44 000 personer skänkt pengar, vilket är ett oöverträffat rekord i Ungern.

Telex påminner om vilken europeisk nyhetssajt som helst, med inrikes- och utrikesnyheter, kultur och sport.

I lördags toppades sajten med nyheten om den lyxlägenhet i Budapest som renoveras för Lörinc Mészáros, den före detta rörmokaren som är Orbáns barndomsvän och som på några år har blivit en av Ungerns rikaste män.

En annan artikel handlar om premiärministerns löfte i fredags: att alla som vill har möjlighet att få Pfizers coronavaccin, ett uttalande som senare samma dag ledde till att tusentals köade förgäves utanför huvudstadens sjukhus.

Ganska normala nyheter egentligen. Men i Ungern sticker Telex ut jämfört med de flesta andra medier – som aldrig skulle publicera något som kan reta Orbán.

Index adelsmärke var undersökande journalistik, och den traditionen har fortsatt på Telex.

Sajten har bland annat avslöjat att Orbáns son studerade vid brittiska Sandhurst Royal military academy på ungerska skattebetalares bekostnad. Och att landets ambassadörer i Europa har fått order att spionera på ungerska journalister som är på arbetsresa i deras stationeringsländer.

En läxa som Veronika Munk har lärt sig från åren på Index är att privata storägare är en riskfaktor. En regeringstrogen affärsman kunde ju köpa in sig där, för att sedan försöka påverka sajtens innehåll – och i slutänden tvinga bort chefredaktören.

Telex nuvarande modell för ägande och finansiering – där läsarna står för finanserna och redaktionen själv har kontrollen – är en försäkring mot att något liknande ska hända i framtiden.

Och när en tjeckisk mediemagnat gick in och donerade 200 000 euro till sajten var det mot försäkran att gåvan inte gav honom något inflytande över vare sig innehåll eller ekonomi. En ren gåva alltså.

Veronika Munk betonar att journalister inte mördas eller fängslas i Ungern.

– Men samtidigt är det väldigt svårt att få information. Den ungerska staten och regeringen försöker göra vårt jobb svårare, ibland omöjligt, på många sätt. De vägrar svara på våra frågor, och journalister som uppfattas som kritiska släpps ofta inte in på presskonferenser.

Som ett exempel nämner hon att Telex sände 52 frågor till olika ministerier under sajtens första 100 dagar – men bara fick nio svar.

– Regeringstrogna medier skriver dessutom ofta artiklar om oss, baserat på falsk information. Men det är väntat och påverkar oss egentligen inte. Vi väntar oss dessutom att när vi närmar oss parlamentsvalet nästa år så kommer vi att få nya svårigheter.

Under Orbáns år vid makten har Ungern sjunkit som en sten i internationella rankningslistor över pressfrihet. Från plats 10 av 168 i 2006 års Press Freedom Index som ges ut årligen av Reportrar utan gränser, till plats 92 i dag.

– Ja, pressfriheten är satt på undantag i dag. Felaktig information flödar, både från stater och från andra aktörer. Det är just därför vi skapade Telex som ett sätt att rapportera fakta till våra läsare, säger Veronika Munk.

– Att vara oberoende och rapportera vad som faktiskt händer är extra viktigt under en pandemi där många fortfarande tror att coronaviruset bara är en bluff.

Ingmar Nevéus

Telex.

Telex.hu är en oberoende ungersk nyhetssajt som lanserades den 2 oktober 2020. Den uppstod som en arvtagare till Index.hu, en av Ungerns mest lästa nyhetssajter, när dess chefredaktör tvingades bort av nya, regeringstrogna ägare.

De cirka 70 journalister som arbetar på Telex var alla tidigare anställda på Index, men sade upp sig när chefredaktören fick sparken.

Telex finansieras helt av gåvor från läsare och sympatisörer. Den tjeckiske mediemagnaten Zdenek Bakala har skänkt 200 000 euro via sitt företag Ekonomia, men det medför inget inflytande över Telex, som styrs helt av personalen.

I dag har Telex mellan 600 000 och 700 000 läsare dagligen. Över 44 000 har donerat pengar till sajten.

I går fick Telex.hu motta svenska Reportrar utan gränsers Pressfrihetspris, ”för sin orädda aktion att med hjälp av crowdfunding, skapa en ny oberoende och opartisk nyhetssajt i Ungern där regeringen i många år undergrävt pressfriheten”. Priset delas ut vid ett digitalt seminarium.

Ungern har under premiärminister Viktor Orbáns tid vid makten, sedan 2010, sjunkit på internationella listor över pressfrihet, till plats 92 på Reportrar utan gränsers Press Freedom Index. Runt 80 procent av alla ungerska medier räknas i dag som regeringstrogna.

04 Därför är det dags att bryta förbannelsen över portugisiskan

Den 5 maj infaller det portugisiska språkets och kulturens världsdag. Henrik Brandão Jönsson hyllar världens sjätte största språk och en kultursfär som har förändrat världen – men som också ofta orättvist ses över axeln.

Ibland tänker jag att det vilar en förbannelse över portugisiskan. Det är som om världens sjätte största språk skrivs med osynligt bläck. Så fort bläcket torkat försvinner det. Den moçambikiska författaren Mia Couto brukar berätta att det är tack vare franskan som han existerar som författare. Först när hans romaner översattes till franska intresserade sig omvärlden utanför den lusofona sfären för hans författarskap.

En del av den språkliga isoleringen kan spåras till Portugals roll i Europa. I och med att landet ses som en europeisk förort, bortom Spanien med sina 48 miljoner invånare, tappas Portugal ofta bort i rapporteringen. På en middag för några år sedan i Lissabon hamnade jag bredvid New York Times korrespondent på den iberiska halvön. Han bodde i Madrid och jag undrade hur ofta han reste till Portugal som ingick i hans bevakningsområde.

”Det blir sällan mer än en gång om året”, erkände han.

Sveriges Radios redaktörer har gått ett steg längre och tycks mer eller mindre ha satt i system att endast be sin Sydeuropakorrespondent resa till Portugal vart fjärde år när det är val. Det finns alltid något viktigare som händer i Frankrike, Italien eller Spanien. Den mediala mobbningen har lett till att Portugal blivit ett av Europas mest under-rapporterade länder i Sverige. Det rapporteras mångfalt mer om Grekland som också är ett perifert land i Europa med samma befolkningsmängd som Portugal.

En del av skulden bär Portugal själv. Under ett Natomöte i Prag, då Tjeckien skulle presenteras som ny medlem, fick alla medlemsländer göra ett kort anförande. När alla länder sagt sitt förklarades mötet öppnat. Det var bara en sak som saknades. Portugal – som var med om att bilda Natoalliansen 1949 – hade glömts bort. Den dåvarande premiärministern José Manuel Barroso varnade sina landsmän. ”Om vi inte gör våra röster hörda riskerar Portugal att bli irrelevant”. Själv lyckades Barroso väl. Något år senare utsågs han till EU-kommissionens ordförande och satt på posten i tio år.

En gång i tiden var Portugal världens mäktigaste nation med utposter från Japan i öst till Brasilien i väst. Majoriteten av världens viktigaste, utomeuropeiska hamnar låg i portugisiska händer. Sättet imperiet krackelerade på bidrog till att skapa ett mindervärdeskomplex som lett till att Portugal dämpat sig. Medan britterna lämnade sina - kolonier på ett någorlunda fredligt sätt inledde den asketiske diktatorn António de Oliveira

Salazar ett insiktslöst kolonialkrig som varade i tretton år.

När väl Angola, Moçambique och Guinea-Bissau slagit sig fria hade inte Portugal resurser till att hämta hem sina landsmän. De fick ta sig hem så gott de kunde.

”Portugiser återvänder i massor från kolonierna. Många har rentav kommit i fiskebåtar när de inte såg någon annan utväg att fly, och det har fått någon att säga, att vi for ut i karaveller och upptäckte världen men kom hem i trålare”, skrev den portugisiske författaren Miguel Torga i sin dagbok den 29 september 1975.

Det portugisiska imperiet saknade den pompa och ståt som omgav det brittiska. Portugal bedrev fattigmanskolonialism. Vad landet i stället lyckades med var att sprida sitt språk – portugiskan är i dag det tredje största europeiska språket och talas av betydligt fler än ryska, franska, tyska och italienska.

För att stärka de portugisisktalande ländernas ställning i världen har Portugal bildat samarbetsorganisationen CPLP, Comunidade dos países de língua portuguesa, (de portugisisktalande ländernas gemenskap) tillsammans med Angola, Brasilien, Kap Verde, Ekvatorialguinea, Guinea-Bissau, Moçambique, São Tomé och Príncipe, samt Timor-Leste. Ett tecken på att gemenskapens betydelse växer är att USA ansökt om att bli associerad medlem. Anledningen är den historiska migrationen från Azorerna och Madeira som lett till att det i dag finns omkring en miljon portugisättlingar i USA. En av den amerikanska romankonstens

främsta författare – John Dos Passos – var son till migranter från Madeira.

Spaniens autonoma region Galicien, vars språk galiciska anses vara en portugisisk dialekt, har nyligen ansökt om ett underordnat medlemskap i CPLP, samt Uruguay, där 15 procent av befolkningen pratar *portunhol* – en blandning av portugisiska och spanska. Även de forna portugisiska kolonierna Macao, Malacka och Goa har ansökt om att bli associerade medlemmar.

När jag mellanlandade på Lissabons flygplats för några år sedan lade jag märke till att migrationsmyndigheten byggt särskilda bås för medborgare från CPLP:s medlemsstater. Jag tänkte att organisationen höll på att införa ett gemensamt passystem. Nästa gång jag landade i Lissabon var persienner neddragna över båsens oputsade rutor. EU:s yttre gräns hade satt stopp för ambitionen att låta världens portugisisktalande befolkning resa fritt inom CPLP. Nationalpoeten Fernando Pessoas mest kända fras ”Mitt språk är mitt hemland” gick om intet.

Under ett möte i Angolas huvudstad Luanda för 15 år sedan bestämde medlemsländerna att de borde införa en särskild dag som uppmärksammade det portugisiska språket. Fyra år senare kom länderna överens under ett möte på Kap Verde att lansera den 5 maj till Dia mundial da língua portuguesa, det portugisiska språkets världsdag. Förra året förde Unesco in dagen i sin officiella kalender, vilket togs emot av glädje av CPLP.

”Portugisiskan är ett språk som expanderar på fyra av världens kontinenter. Det talas av mer

än 265 miljoner människor och är det mest använda språket på södra halvklotet. CPLP välkomnar beslutet och hoppas att portugisiskan blir ännu mer relevant i globala sammanhang, sa CPLP:s generalsekreterare, den före detta portugisiske ambassadören Francisco Ribeiro Telles.

I Brasilien uppmanas skolor att fira dagen genom att läsa sonetten Língua portuguesa av den brasilianske poeten Olavo Bilac eller att diskutera författaren Clarice Lispectors kärleksförklaring till portugisiskan: ”Om jag vore stum och inte kunde skriva och blev tillfrågad vilket språk jag ville tillhöra skulle jag säga: engelskan, som är vacker och exakt. Men eftersom jag inte föddes stum och kan skriva blev det uppenbart för mig att jag vill skriva på portugisiska. Jag önskar till och med att jag inte lärt mig andra språk, allt för att låta min landstigning i portugisiskan få vara jungfrulig och ren”, skriver Lispector i en krönika hon kallar Declaração de amor.

Ett annat initiativ för att stärka portugisiskan är skapandet av världens största språkmuseum Museu da língua portuguesa, portugisiska språkmuseet, i Brasiliens megastad São Paulo. När museet invigdes 2006 hyllades det som ett av världens mest moderna, interaktiva museum. Det var bara ett land som inte gillade museet – Portugal.

Nästan 80 procent av den kvarts miljard människor som har portugisiska som modersmål bor i Brasilien. Det är därför som landet dikterade villkoren i den senaste stavningsreformen Acordo ortográfico som länderna inom CPLP förväntas följa. I Portugal är motståndet så kraftigt att en av landets mest

säljande författare, Miguel Sousa Tavares, hävdar att språkreformen är ett brasilianskt försök att kolonialisera Portugal.

”Brasilien är enda land i världen som fått sitt språk utifrån och som försöker tvinga språkets moderland att revidera sin stavning. Som om USA skulle tvinga Storbritannien till en språköversyn”, har han sagt i en intervju.

Miguel Sousa Tavares mest omtyckta verk, romanen ”Ecuador” från 2003, handlar om en portugisisk guvernörs kärleksaffär på ön São Tomé i Guineabukten. Boken är översatt till ett tiotal språk och har sålt i över 400 000 exemplar, men i Sverige har inget förlag nappat. Det gör att den senaste boken på svenska om São Tomé och Príncipe är ”Ö på ekvatorn” från 1962, av konstnären Bertil Gullander. Att Portugals nationalepos ”Lusiaderna” av Luís de Camões inte kommit ut i en nyöversättning är allvarligare. Trots att verket uppbär samma ställning i den lusofona världen som ”Don Quijote” i den spansktalande är det fortfarande prästen Nils Lovéns översättning från 1852 som gäller.

Som om en verklig förbannelse vilar över det portugisiska språket brann Museu da língua portuguesa ned för fem år sedan. Det var inget språkkonservativt sabotage från Portugal utan ett resultat av brasilianskt slarv – kortslutning i en kontakt till en glödlampa i taket. I och med att det mesta av språkmuseets innehåll är interaktivt gick det att rädda genom backup-servrar. Vad som dröjt har varit att finna medel till att renovera den kulturminnesmärkta 1800-talsbyggnaden som även huserar tågstationen Luz i São Paulos historiska migrantkvarter. När väl renoveringen blev klar förra våren kom

pandemin. Återinvigningen har flyttats fram till i sommar.

Att den lusofona världen andas morgonluft beror också på den uppmärksamhet som Portugal fick den 27 april i år då det var 500 år sedan den portugisiske upptäcktsresande Ferdinand Magellan dog av spjut och giftpilar på ön Mactan i Filippinerna. Magellan fann sjövägen mellan Atlanten och Stilla havet och gjorde den geografiska upptäckten att jorden inte till största del består av landmassa – merparten av planeten utgörs av hav.

Vad som även bidrar till att den portugisiska rösten hörs tydligare i år är att Portugal är ordförande i EU fram till i sommar. Rösten förstärks av att GAVI, den globala vaccin-alliansen, valt EU-kommissionens före detta ordförande José Manuel Barroso till chef. Att FN:s generalsekreterare sedan mer än fyra år tillbaka är den tidigare portugisiske premiärministern António Guterres gör att det portugisiska bläcket håller på att bli synligt igen. Inte sedan Vasco da Gamas dagar har Portugal haft ett större inflytande i världs-politiken.

Henrik Brandão Jönsson

Henrik Brandão Jönsson är DN:s korrespondent i Latinamerika och författare till boken ”Där solen aldrig går ner. Hur världens mest sorgsna land gjorde världen syndigare”.

04 Brexit gav separatisterna nya argument – men bra är de inte

I Skottland jämfördes Boris Johnson med Trump under det första kaotiska coronaåret. Den egna förstaministern Nicola Sturgeon påstods vara mer som Merkel, lugn och effektiv.

Fast utfallet blev rätt lika i Storbritanniens delar, i antal smittade och döda. Sturgeon stängde igen ungefär som Johnson. Engelsmän och skottar höll sig till restriktionerna, eller inte, i samma grad. Kanske är de inte så olika ändå.

Ändå är, vid sidan av pandemin, skotsk självständighet den stora frågan inför torsdagens regionala val i norr. En seger för Sturgeons nationalistparti SNP innebär ett mandat för en ny folkomröstning, hävdar hon.

Den förra, för sju år sedan, var förvisso tänkt att avgöra saken för en generation framåt. Och separatisterna föll med 55–45. Men det som har hänt sedan dess är givetvis brexit. En överväldigande majoritet av skottarna sa ja till att stanna kvar i EU i den brittiska folkomröstningen 2016, vilket SNP använder som murbräcka.

Valutgången är oviss. SNP blir störst men klarar kanske inte hem en egen majoritet, bland annat

på grund av otakt i leden efter en sexskandal kring Sturgeons företrädare. Stödet för självständighet steg raskt efter brexit, men i dag är opinionsläget så jämnt det kan bli. Många skottar ser Boris Johnson som en pajas, vilket bekräftas av hans senaste inredningsaffärer i London. Men vaccinera, det kan han.

Vägen till en ny folkomröstning är full av gropar även om SNP vinner valet. Skottland äger inte frågan, och den brittiska regeringen säger nej till en returmatch.

Ekonomiskt vore självständighet en rysare. SNP:s affärsidé var i decennier att ”Nordsjöoljan är vår”, den skulle ge blåshålet svart guld och gröna skogar. Men produktionen har sjunkit länge, och priserna ännu mer. Inte passar fossila bränslen i separatisternas nygröna image heller.

Skottland skulle börja med ett kraftigt budgetunderskott, när bidragen från London försvann. Pundet skulle ryka, och euron vill väljarna inte ha. Går skottarna med i EU igen - uppstår en besvärlig gräns mot England, regionens överlägset största handelspartner. Irland klarar sig ju på egen hand? Jo, men framgången tog sin tid.

Strunt i det, störst av allt är friheten, ropar separatisterna. Och låter som de engelska nationalister som nu har lyckats bränna bron till EU. Men brexit har visat hur krånglig en skilsmässa är efter ett halvsekel. Engelsmän och skottar har hängt ihop i över 300 år.

Dessvärre har brexit släppt lös alla möjliga centrifugalkrafter i den brittiska unionen, se även Nordirland. Skotsk självständighet kan någon gång bli en av effekterna, om en stor -

majoritet verkligen vill det. Men inte ens SNP kan påstå att så är fallet i dag.

Gunnar Jonsson

gunnar.jonsson@dn.se04 8,2

procent låg arbetslösheten på förra veckan. Antalet arbetslösa föll från 428 400 till 426 000 på veckobasis. Av de inskrivna hos förmedlingarna fick 6 800 personer ett nytt jobb i förra veckan och 550 började på en reguljär utbildning. Drygt 6 000 nya skrev in sig som arbetslösa, visar Arbetsförmedlingens veckosiffror.

TT

05 London vaknar till liv igen – men covid-19 riskerar att lämna efter sig ett tomrum i stadens hjärta

Lägenhetspriserna rasar i centrala London. Pandemin har slagit hårdast

ekonomiskt mot den brittiska stadens hjärta.

London riskerar att förvandlas till en munk – en sån där friterad sötsak med ett stort hål i mitten. I stadens mitt har flera av de stora varuhusen gått i konkurs men i utkanten blomstrar affärerna.

London. Kommentar, DN:s korrespondent

Trottoarerna är bredare, elcyklar rusar fram på vägar som brukade vara dominerade av bilar. Folk klär sig annorlunda. Lägenhetspriserna i centrala London rasar. Tony Blair visar sig på tv med en typ av långt hår som innan pandemin bara hade varit acceptabelt om du var rockstjärna eller inflyttad kontinentaleuropeisk bankman.

Restaurangerna har flyttat ut sina bord på gatan. Detta har förvandlat stora delar av Soho till en enda uteservering under de kalla vårnätterna denna april när över 30 miljoner britter plötsligt fann sig själva vaccinerade med åtminstone en dos. Vegansk mat tycks finnas överallt. En halv miljon personer i Storbritannien slutade äta kött förra året.

Dubbelt så många som under 2019

London håller på att vakna efter pandemin.

Och London är plötsligt något annat.

Det är mot London som pandemin har slagit hårdast ekonomiskt. Andra delar av Storbritannien har klarat sig bättre.

Men huvudstadens ekonomi bygger i så hög grad på att kontorsarbetarna kommer in varje

morgon och därför blev effekten av att de plötsligt uteblev så mycket större. 43 procent av alla som arbetar i London har arbetat hemma under förra året, enligt den brittiska statistiska centralbyrån ONS. Att gå runt i centrala London när staden var stängd var som att titta på ett stort och sårat djur som bara låg där. Tomma tunnelbanetåg rusade fram under gator som ingen gick på. 89 av Londons buss och tunnelbaneförare har dött av covid-19. De har betalat det högsta priset för att de höll igång staden medan andra gömde sig hemma och beställde hämtmat. De stora varuhusen var igenbommade. Fortnum and Mason bad arbetslösa teaterscenografer dekorera varuhusets stora skyltfönster längs med Picadilly. Andra varuhus bommade helt enkelt bara igen sig själva med brädor.

Storbritanniens äldsta varuhuskedja Debenhams har helt gått under. Området runt Oxford Circus där turisterna trängdes innan pandemin är i dag helt förändrat. Flera av de stora varuhus som dominerat gatan i decennier har antingen gått i konkurs, halverat sin butiksyta eller kommer att omvandlas till bostäder och gym.

Den brittiska regeringen har redan lättat på ett antal regleringar för att göra det enklare att omvandla affärsfastigheter till bostäder. En del tror att nya lägenheter i gamla varuhus kan vara lösningen på den brittiska bostadsbristen.

Om det nu fortfarande kommer att finnas någon sådan.

Under förra året tros Londons befolkning ha minskat med 700 000 personer enligt en

rapport från The Economic Statistics Centre of Excellence. Än så länge vet man inte hur många av dessa som kommer att komma tillbaka.

En oberoende rapport beställd av Londons borgmästare räknade nyligen fram att de förändrade rörelsemönstren i staden kan förväntas leda till en permanent minskning av antalet resor med tunnelbana och buss med upp till 20 procent. Ingen tror nämligen att kontorsarbetet i London någonsin kommer att bli vad det en gång var.

Visst kommer många kontor att öppna igen. Men ytterst få personer förväntas arbeta där fem dagar i veckan. Kontorsnormen är helt enkelt borta och London håller på att förbereda sig för vad det kommer att innebära rent ekonomiskt.

Den uttalade risk som många talar om är att staden kan förvandlas till en munk – en sån där friterad sötsak med ett stort hål i mitten. För samtidigt som butiker, restauranger och kaféer försvinner i centrala London öppnar nya längre ut. När folk arbetar hemma handlar de också mer lokalt. De mindre städer runt London som innan pandemin låg öde under dagarna har till skillnad från Londons centrala delar levt upp. Det har även stadens yttre delar gjort.

När antalet besök i affärer, gym och varuhus minskade med mellan 70.6 och 76,7 procent i centrala London mellan februari och november 2020 föll de bara med mellan 54.9 procent och 38.4 procent i stadens yttre delar, enligt forskning från Kings College London. Den här trenden tror man delvis kommer att hålla i sig, Folk kommer i allt högre grad att äta och handla där de bor.

Om inte London ska bli till en munk som är tom i mitten kommer de centrala delarna att behöva locka med något mer. Tankesmedjan Chatham House presenterade nyligen en vision för framtidens Picadilly Circus som någon form av grön park med solstolar på.

Det har onekligen varit stadens parker som varit Londons hjärta under pandemin. Richmond Park, Greenwich Park och Hyde Park har alla varit fulla av folk som promenerar och cyklar. En del av det här beteendet verkar ha satt sig. Många av de nya och bredare trottoarer som byggdes för att det skulle bli enklare att hålla avstånd kommer att stanna. Londons borgmästare Sadiq Khan har lanserat ett program med målet att 80 procent av alla resor i London ska vara till fots, med cykel eller kollektivtrafik om 20 år.

Oxford Street i centrala London var 2013 den mest förorenade gatan i hela världen. Ingen annanstans andades du in lika mycket kvävedioxid. Och när pandemin nu har fått britterna att tänka på hälsa gör borgmästaren den politiska kalkylen att det är värt att ta i med hårdhandskar mot bilismen.

London är en stad som länge har legat efter europeiska storstäder på kontinenten när det gäller cykling. För britterna har cykling mer varit en sport än ett transportmedel. Nu ska det bli ändring på detta. Det ska byggas nya bilfria korridorer som gör det enklare att ta sig genom London med cykel eller till fots.

Fast det sker inte utan strid.

Nyligen förlorade borgmästaren ett uppmärksammat juridiskt fall mot Londons

taxinäring. Det handlade om att han hade stängt en gata för taxibilar men inte för bussar. Beslutet fick rivas upp eftersom det ansågs förhastat. Borgmästaren anklagades för att använda pandemin för att trycka igenom en grön agenda.

Det är naturligtvis exakt vad han håller på med.

Och han är inte den enda.

Londons jättelika finansdistrikt håller på att försöka omdefiniera sig självt till ett centrum för grön finans. London vill bli ledande i världen på det här området som man upplever vara framtiden.

Vi får se hur det går.

Det gamla London är dött och det nya London som börjar kika fram efter pandemin verkar grönare och ödmjukare. Det har bekvämare kläder och är fast beslutet om att inte bli till en munk.

Hålet i mitten kommer att fyllas med något. Frågan är bara vad.

Katrine Marçal

katrine.marcal@dn.se

Fakta. Dalande huspriser i de centrala delarna

Huspriserna har fallit med 10 procent i centrala delar av London under pandemin. Samtidigt har priserna gått upp med 3 procent totalt i staden.

Värst drabbat är tjusiga områden som rika utländska köpare ofta är intresserade av. I

Mayfair och St James föll priserna med 40 procent under 2020, enligt data från PropertyData UK. Kensington och Holland Park rasade 18 procent och Knightsbridge och Belgravia 17 procent. Chelsea har däremot klarat sig bättre, där gick priserna upp med 12 procent.

Samtidigt föll hyrorna i London med i medeltal 6,9 procent under 2020 enligt Zoopla. Åtta av de tio områden där hyrorna föll som mest låg i Londons absolut mest centrala delar.

05 Rekordmånga högerextrema dåd

Tyskland. Tyska högerextremister begick i fjol fler brott än något år sedan 2001, då myndigheterna började föra statistik. Inrikesminister Horst Seehofer (CSU) varnar för en brutalisering av samhället. Under 2020 begicks 23 604 brott med högerextrema motiv, enligt statistik över politiskt motiverad brottslighet som presenteras på tisdagen.

– Högerextremism är fortsatt det största hotet mot vårt land, säger Seehofer. **TT-AFP**

05 Konservativa mot storseger i Madrid

Spanien. Högern går mot en storseger i tisdagens val till Madrids regionsparlament, enligt de första vallokalsundersökningarna. Regionens regeringschef Isabel Díaz Ayuso och hennes konservativa parti PP ser ut att fördubbla sin andel av mandaten, men hon måste locka med ännu ett parti i sin regering, av allt att döma det högerextrema Vox.

De tre vänsterpartierna, socialistiska PSOE och de bägge vänsterradikala Mas Madrid och Podemos, hade gott hopp om att kunna bilda en koalition med liberala Ciudadanos och skicka högern i opposition. Men av allt att döma rasar Ciudadanos från 26 mandat till inga alls – ett fiasko med få motstycken i modern spansk politik.

Nathan Shachar

naranjal@gmail.com

05 Strejk hämmar vaccinationstakten

Tunisien. Kampanjen för att vaccinera - tunisierna mot coronaviruset har avbrutits på flera håll på grund av att läkare gått ut i strejk för att kräva bättre villkor.

Andra vårdanställda har fått bonusar under pandemin – men inte läkarna, enligt fackförbundet som organiserar läkare, tandläkare och apotekare. Fackförbundet uppger dock att avbrotten inte fått allvarliga följder, skriver nyhetssajten al-Arabiya.

Saeed Alnahhal

saeed.alnahhal@dn.se

05 Norsk kvinna döms för terrorbrott

Norge. En norsk kvinna har dömts till tre och ett halvt års fängelse för att ha deltagit i terrorrörelsen IS. Domen är den första i sitt slag i Norge, då 30-åringen enligt domen varken deltog i strider eller det brutala våld som IS utövade i delar av Syrien, dit kvinnan reste.

Eftersom hon tog hand om barnen medan hennes man stred för extremisterna möjliggjorde hon för IS att utföra terrorhandlingar, resonerar domstolen i sitt beslut. **TT-NTB**

05 Oro för pressfrihet när Hongkongs ledare förbereder ”fake news”-lag

Från att ha varit en stad med högt i tak och många olika medier inskränks pressfriheten i Hongkong allt mer. Senaste hotet mot medierna är planer på en ny lag som förbjuder ”fake news”.

PEKING Det går snabbt nu, stegen mot ökad kontroll över Hongkongs medier. I måndags, på pressfrihetens dag, fick reportern Nabela Qoser reda på att hon inte får förnyat kontrakt på Hongkongs nationella radio- och tv-bolag RTHK.

Nabela Qoser är känd för sina tuffa utfrågningar av Hongkongs politiker. I synnerhet pressade hon Hongkongs politiska ledare Carrie Lam under de omfattande protesterna 2019.

Samma dag började Hongkongbor snabbt att spara kopior av videor i RTHK:s arkiv på Youtube och i andra sociala medier. Anledningen var att ledningen meddelat att allt som är mer än ett år gammalt ska tas bort. Aktionen ”Save RTHK” sattes i gång av rädsla för att dokumentation från förra årets demokratiprotester och 2014 års

paraplyprotester skulle raders för alltid, och att historien skulle skrivas om.

Exemplen är bara två av många det senaste året som pekar på ett allt bistrare medieklimat och en utveckling som står i strid med Kinas löfte om att Hongkong skulle få behålla pressfrihet efter överlämnandet från Storbritannien.

Ytterligare steg i den riktningen kom på tisdagen när Hongkongs politiska ledare Carrie Lam avslöjade planerna om en ny lag som förbjuder ”fake news”. Syftet med lagen är enligt Lam som att hantera ”desinformation, hat och lögner”. Men en sådan lag ger också staten ökad makt att kontrollera informationsflödet.

Det går i linje med beslutet att i mars byta ut chefen för RTHK mot en byråkrat utan någon som helst medievana. Den nye chefen, Patrick Li, gjorde snabbt klart för reportrarna:

– Det finns ingen frihet utan begränsningar.

Sedan dess har RTHK meddelat att Hongkongs politiska ledare Carrie Lam ska bli värd för ett eget program. Där ska hon intervjua Pekingvänliga krafter om den kritiserade förändringen av valsystemet, som kraftigt underminerar oppositionspartiernas chans till inflytande. Carrie Lams program ska visas inte mindre än fyra gånger om dagen. Syftet är att ”framkalla en känsla av medborgarskap och nationell identitet”.

Hongkongs journalister känner sig nu alltmer begränsade. Över 96 procent anser att pressfriheten minskat sedan i somras då en kontroversiell säkerhetslag infördes i

Hongkong. 1 390 journalister deltog i undersökningen som publicerades på pressfrihetens dag, och som Hongkongs journalistförbund och Hongkons opinionsinstitut låg bakom.

Samma tendens syns i den internationella press- och yttrandefrihetsorganisationen Reportrar utan gränsers pressfrihetsindex. Där har Hongkong dalat till plats 80 av 180 länder. Det är en enorm förändring jämfört med 2002 då Hongkong rankades på plats 18.

Marianne Björklund

05 En lång rad oegentligheter föregick raset av tågbron

När en tågbro i Mexico City kollapsar bara nio år efter invigningen leder det ofrånkomligen till misstankar om korruption och byggfusk. Även bristfälligt underhåll efter jordbävningen 2017 tycks ha haft med saken att göra. DN:s Erik de la Reguera svarar på tre frågor om raset.

1. Vad har hänt?

Sent på måndagskvällen lokal tid (natten till tisdagen svensk tid) rasade en tågbro mellan stationerna Olivos och Tezonco på linje 12 i Mexico Citys tunnelbanenät. Ett tunnelbanetåg föll ned på den hårt trafikerade väg som löper under tågbron. Minst 23 personer uppges ha omkommit och många skadats, och en räddningsinsats pågick ännu på tisdagseftermiddagen svensk tid för att försöka få loss fastklämda människor ur tåg- och bilvrak.

2. Vad vet vi om bakgrunden?

Linje 12 är det senaste tillskottet i Mexico Citys stora (och generellt sett väl fungerande) tunnelbanenät. Linjen kostade nära 13 miljarder kronor att bygga – 50 procent mer än den ursprungliga budgeten – invigdes 2012 och är 24 kilometer lång, varav nära hälften på den typen av upphöjda broar som nu kollapsat. Den sträcker sig från den fattiga stadsdelen Iztapalapa i sydost till de centrala delarna av staden.

Tidigt kom rapporter om byggfusk och misstänkt korruption. Redan 2014 tvingades myndigheterna stänga linjen i flera månader för reparationsarbeten, och en utredning ledde till sanktioner mot 33 statsanställda och att bolaget som stått för byggnationerna fick böta en miljard kronor.

Efter den stora jordbävningen i september 2017 krävdes ytterligare reparationsarbeten. Boende i grannskapet runt tågbron uppger att de varit bristfälliga och larmade på Twitter om risk för ras i oktober förra året.

3. Vem är ansvarig?

Att det efter alla larm om oegentligheter och fusk kunde gå så långt som till en kollapsad tågbro över en hårt trafikerad väg är inget annat än skandal – och naturligtvis en oerhörd tragedi för offren och deras anhöriga.

Men att leda i bevis vem som är direkt ansvarig – vem som tagit emot mutor eller varit medveten om fuskbygget – är mer komplicerat. Då är det lättare att peka ut politiskt ansvariga. Nuvarande utrikesministern Marcelo Ebrard var borgmästare i Mexico City när linjen byggdes, vilket i många år varit besvärande för honom och nu även kan svärta ned president Andres Manuel López Obrador.

Även Ebrards efterträdare på posten som borgmästare, Miguel Ángel Mancera, bär ett politiskt ansvar eftersom han satt vid makten under reparationerna 2014 och de som gjordes (eller inte gjordes) efter jordbävningen 2017. Därtill tycks det som den sittande borgmästaren Claudia Sheinbaum struntat i larmen om att reparationerna inte varit tillräckliga.

Erik de la Reguera erik@delareguera.se

05 Han vill få placerarna att våga ta risker med oljemiljarderna

Norska Oljefonden är världens största i sitt slag, en miljardmaskin. Den bygger grannfolkets rikedomar.

Nu har fonden fått en ny chef som ska prova något nytt – en idrottspsykolog ska träna placerarna. DN:s Torbjörn Petersson har pratat med den udda risk-kapitalisten Nicolai Tangen.

Oljefonden, eller Statens pensionsfond utland, som den egentligen heter är en best i finansvärlden.

Uppgiften är att förvalta resultatet från Norges oljeindustri och när detta skrivs säger räkneverket på hemsidan att i fonden finns 11 053 miljarder norska kronor, lika mycket i svenska kronor, samlade som ett resultat sedan de första kronorna sattes in 1996.

Det innebär drygt 2 miljoner kronor utslaget på varje norsk medborgare.

Fonden äger i snitt 1,4 procent av alla världens börsnoterade företag, 2,6 procent av alla bolag i Europa. Den är störst i världen och en av de viktigaste investerarna. Drygt 70 procent av fonden är investerad i aktier, en fjärdedel i räntebärande papper. En mindre del finns i fastigheter och i infrastruktur för förnybar energi.

Redan för ett par år sedan beslöt finansdepartementet, som har det formella ansvaret för Oljefonden, att den skulle sälja sina tillgångar i aktier med verksamhet inom råolja.

Avgörandet kom 2019 långt innan Nicolai Tangen var påtänkt för jobbet som chef för den enorma fonden, som han tog över i september 2020. Men från Stockholm känns det naturligt att ställa frågan som utgångspunkt för hans nya uppdrag.

Telefonintervjun har just börjat.

Tror Norge inte längre på oljan?

Nicolai Tangen skrockar till.

– Grunden till beslutet att sälja ut råoljeaktier var att man tänkte att Norge är så pass exponerat för oljepriset i sig att man inte behövde ha extra exponering genom Oljefonden också, säger han.

Saken hade debatterats i ett par år i Stortinget. Orsaken förklarades med att Norge inte ville lägga alla ägg i samma korg, utan skydda sina tillgångar mot risken av en stadig nedgång i oljepriset. Miljöskäl låg inte bakom beslutet, vilket inte hindrade miljöorganisationer att välkomna beskedet.

Är Norge ett oljeland?

Den här gången blir det tyst i luren, men bara i någon sekund, innan Nicolai Tangen säger:

– På ett sätt är det lättare för dig att säga det än vad det är för mig. Jag försäkrar att i Sverige ser vi på Norge som ett oljeland.

– Det som är intressant är att Oljefonden i dag består av 11 000 miljarder kronor. Lite över 3 000 miljarder är resultatet av oljan, 1 400 miljarder kommer av svängningar i kronkursen och resten är den avkastning vi haft. Så man kan säga att vi har funnit olja två gånger, säger han.

Den 54-årige fondförvaltaren från Kristiansand i södra Norge är endast den tredje chefen för Oljefonden sedan starten. Han är en udda fågel i statens förvaltning.

Professionella investerare beskrivs ha blivit begeistrade när de nåddes av nyheten att han skulle bli den gigantiska fondens nya chef. - Nicolai Tangen, menar de, är en av Norges mest talangfulla och nyfikna fondförvaltare. En man

med magisterexamen i konsthistoria och social-psykologi, vid sidan av studierna vid handelshögskola i USA. Också utbildad kock och med språkkunskaper i ryska efter ett militärt förflutet på motsvarigheten i Norge till den svenska tolkskolan.

Sedan barnsben med ett intresse för aktiemarknaden, där han började investera pengar som han tjänade på att sälja tidningar, blommor och panta flaskor efter fotbollsmatcher.

I dag god för miljarder kronor och med världens största samling av modern nordisk konst. Tidigare listad i Storbritannien som en av de personer som årligen donerat störst andel av sin förmögenhet till välgörenhet.

Vissa politiker förhöll sig desto mer avvaktande. Skeptiska till att låta en hedgefondchef i London ta över förvaltningen av Oljefonden. Hans fonder var registrerade i skatteparadis, vilket inte är olagligt – men Nicolai Tangen sågs som ett kontroversiellt val.

– Visst, jag hade en hedgefond och hedgefonder associeras med risker, men den jag drev hade alltid mindre risk än marknaden. Många funderade på varför jag var villig att gå ned så mycket i lön, men det här var det uppdrag jag ville ha, säger han.

Fonden Ako Capital startade han 2005. För att undanröja misstankar om intressekonflikter gav han bort sin ägarandel av fonden till en välgörenhetsstiftelse som han också hade grundat. Den privata förmögenheten placerades på bankkonto.

Därmed fick han klartecken att ta sig an drömjobbet som chef för Oljefonden. Och uppgiften att lägga en ekonomisk grund för framtida norska generationer, när pengarna från oljan är slut.

För Tangen innebar det att han på flera sätt betalade för att få jobbet, som närmast kan liknas vid att bli norsk förbundskapten i fondförvaltning. När han flyttade tillbaka till Norge från Storbritannien ålades han även att betala en förmögenhetsskatt som han räknade med kunde bli tio gånger så stor som årslönen på runt 7 miljoner kronor som vd för Oljefonden.

När han sedan tillträdde posten var bland det första han gjorde att anställa en idrottspsykolog.

– Jag seglar och har seglat mycket med skickliga olympiska seglare och då frågar jag alltid: vad kan vi lära oss av er? Då är det mycket av den mentala träningen. Detta med fokus på framgång och mental motståndskraft. Om du förlorat så ska du ta samma risk i nästa regatta. Och så är det i investeringsvärlden också. Har du haft en dålig månad ska du ta risker månaden efter också, beskriver Nicolai Tangen.

Han anställde en idrottspsykolog med erfarenhet av att arbeta med toppidrottare i backhoppning och tennis och med norska stridspiloter.

I början av året skrev tidningen Aftenposten: Anders Meland är nyanställd i Oljefonden och ska framöver gräva djupt i det många skulle säga är de smartaste finanshuvudena vi har i landet.

Metoderna som används är bland annat uppmärksamhetsträning och visualisering.

– Vi kör igenom ett program med ett upplägg där man jobbar med sin egen motståndskraft mot stress och press. Och hur man kommer tillbaka när man gjort något dåligt. Fondförvaltarna ska bli mer bekväma med att ta risker, säger Nicolai Tangen.

Ännu är det för tidigt att säga att effekterna syns, tycker han.

– Men jag har jobbat åtta år med idrottspsykolog och har sett hur det hjälper människor med stress att komma över saker och få en mental motståndskraft och styrka. Här hänger idrott och finans samman, säger Oljefondens chef.

När hans företrädare Yngve Slyngstad hösten 2019 meddelade att han efter tolv år ville avgå, men sitta kvar tills en efterträdare var funnen, hade världen ännu inte drabbats av det nya coronaviruset. Berg- och dalbanan för Oljefonden hade inte börjat.

Resultatet under första kvartalet 2020 blev fondens värsta i historien, minus 14,6 procent. Kvartalet efter blev det bästa som fonden presterat.

– Både volatiliteten i marknaden och sättet som vi jobbar på har förändrats. Vi har 30 miljoner transaktioner om året. Mycket av det arbetet har skett från folks köksbord under pandemin, säger Nicolai Tangen.

Kriterierna för de företag som fonden investerar i har däremot inte förändrats under virus-utbrottet.

– Väldigt mycket av det vi gör är bestämt av ett mandat vi har från finansdepartementet, som bestämmer hur mycket aktier och obligationer vi ska vara investerade i. Och så ligger vi väldigt indexnära. Så vi har en begränsning i vilken frihetsgrad vi har. Samtidigt kommer några företag bättre ut ur krisen än andra. De med stark balans och mindre banklån. Och de som säljer varor som kunderna måste köpa oavsett situation.

Nicolai Tangen säger att han alltid varit väl investerad i svenska bolag.

– Jag känner att Sverige har några av världens bästa bolag. Med en blandning av långsiktigt ägarskap och en långsiktighet när det gäller att utveckla ledartalanger. Med en kombination av öppen kommunikation och transparens i platta hierarkier.

Vilka svenska bolag ligger dig särskilt varmt om hjärtat?

– Jag vet inte om det blir rätt att nämna några, säger Tangen. Vi äger 2,6 procent av alla bolag i Europa, det skulle bli lite fel att säga några namn, men det finns många mycket bra svenska bolag.

Hemsidan visar att Oljefonden vid årsskiftet ägde andelar i 9 123 företag över världen, bland annat i Apple, Nestlé, Microsoft och Samsung. Fonden hade då innehav i 147 svenska företag, varav de med störst marknadsvärde var i Volvo AB och Atlas Copco med vardera 9,8 miljarder

norska kronor, följt av Investor och Swedbank med 8,4 miljarder kronor.

Hur kommer det märkas att du blivit chef för Oljefonden?

– Vi kommer att använda risk på ett lite annat sätt än förr. Tidigare har vi haft mer av risker som ger oss matro. Nu kommer vi använda risk på negativ selektion, det vill säga: vi ska inte äga bolag som inte är bra. Vi ska rensa bort.

Mer fokus kommer att ligga på process, fortsätter Tangen.

– Det är en av de saker man ser när man studerar idrottsprestationer: ju mer fokus på process, desto bättre resultat. Man vet att om man bara gör de rätta sakerna så kommer resultaten till slut.

Eller som den i Oljefonden anställde idrottspsykologen har förklarat det. I backhoppning räknar hopparen egentligen inte hoppets längd, även om det kan se ut så i tv. I själva verket är det alla processerna som noggrant analyseras. Vad som gick bra, vad som är tillfälligheter och vilka misstag som gjorts. Då är det lättare att gå tillbaka och se vad felen ligger.

– Det blir också ännu mer fokus på människorna. Både på de som redan jobbar här och på potentiella rekryteringar, säger Tangen, om de unga talanger han söker för att säkra fondens fortsatta utveckling.

Hur vet man vem som blir en lysande fondförvaltare?

– Det vet man inte. Så man tar in dem i ett talangprogram och tränar upp dem. Det första vi ska göra är att komma närmare universiteten och jobba med dem för att få in de bästa ansökningarna. Vi har kontor i London, New York, Singapore och Shanghai och söker både i Norge och globalt.

Konstintresset, som ledde till en magisterexamen i konsthistoria, fick Nicolai Tangen av sin mor som drog runt honom på museer i Europa. Att han har en stor samling modern nordisk konst håller han med om.

– Mycket fin svensk konst, tillägger han

Vad har konstintresset haft för betydelse för din karriär som riskkapitalist?

Jag vet inte vad det är för svar jag förväntar mig. Men krystat blir det i alla fall inte.

– Konsten har ingen betydelse. Det är hela poängen – att konsten är något helt annat än det jag arbetar med. De som påstår att det finns ett samband förstår jag inte, säger Nicolai Tangen.

Torbjörn Petersson

torbjorn.petersson@dn.se

Fakta. Det är en hedgefond

Hedgefonder har friare regler för sina placeringar än exempelvis aktiefonder.

Hedgefondens avsikt är att genom placeringsstrategin minska eller eliminera risken att förlora pengar vid stora rörelser i marknaden och söka avkastning oavsett om marknaden går upp eller ner.

05 Katrine Marçal: Fler kvinnor kommer att fördela rikedomen

Melinda och Bill Gates ska skilja sig. Skilsmässan sker i ljuset av två stora ekonomiska trender i världen: stora ekonomiska klyftor och att allt fler förmögenheter håller på att hamna i händerna på kvinnor.

Melinda och Bill Gates driver världens största välgörenhetsorganisation tillsammans. Bill and Melinda Gates Foundation är en jättelik sak. Sättet som paret gick ut med sin skilsmässa handlade just om att försäkra världen om att vad som än händer kommer det inte att påverka de projekt som deras stiftelse finansierar i 135 länder.

2010 gick Bill Gates ut tillsammans med den amerikanska investeraren Warren Buffett och lovade att ge bort minst hälften av sin förmögenhet till välgörenhet. Han fick många andra miljardärer att lova samma sak, men om syftet med löftet delvis var att minska klyftorna har det inte fungerat. Visst har miljardärerna gett bort en massa pengar, men de har samtidigt också blivit ofantligt mycket rikare.

De 62 miljardärer som ställde sig bakom Bill Gates löfte för tio år sedan har sedan dess sett sina personliga förmögenheter växa med betydligt mer än de 50 procent som de har lovat att ge bort.

Världens allra rikaste har en mindre proportion av sina pengar nedplöjda i bostäder än medelklassen och en större proportion på aktiemarknaden. Och aktiemarknaden har som bekant gått väldigt bra. Politiken som världens centralbanker har fört det senaste decenniet har också bidragit till detta vilket förstås har lett till en stor diskussion om ojämlikhet.

Det verkar också finnas något mer eller mindre inbyggt i den digitala ekonomin som gör att miljardärerna drar ifrån. De stora techbolagen får monopolliknande ställning på sina marknader. Under de första tre månaderna det här året tjänade Amazon 837 000 dollar i minuten, Apple 691 000 dollar i minuten och Bill Gates gamla Microsoft 322 000 dollar varje minut.

Men nu ska alltså Bill och Melinda Gates jättelika förmögenhet delas upp. Det här är helt i linje med en annan stor ekonomisk trend i världen: förflyttningen av rikedom till kvinnor.

Under de närmaste två decennierna kommer runt 30 biljoner dollar att gå i arv till en ny generation i USA. Det har kallats för den största förmögenhetsförflyttningen i historien. Väldigt många av de som kommer att ärva är kvinnor eftersom de tenderar att leva längre än män, och vara yngre än mannen de är gifta med. I kombination med att kvinnor också i allt högre grad blir entreprenörer kommer vi om ett par decennier att leva i en värld där

förmögenheterna på ett sätt som aldrig tidigare har varit fallet kontrolleras av kvinnor.

Det här förväntas påverka ekonomin, inte minst i länder som USA där välgörenhet är en så stor sektor. Kvinnor verkar nämligen mer intresserade av att ge bort pengar till välgörande ändamål än män. En amerikansk studie från 2019 visade till exempel att i hushåll med förmögenheter på över 1 miljon dollar gav 93 procent av kvinnorna bort pengar till välgörenhet jämfört med 87 procent av männen. Kvinnor verkar framför allt ge annorlunda. Till exempel är de mycket mer intresserade av projekt som har att göra med jämställdhet och att hjälpa flickor – områden som historiskt har haft svårt att få pengar.

Melinda Gates är ett av de främsta exemplen på detta. Hon anses allmänt ha varit den drivande kraften bakom att Bill Gates startade sin stiftelse. Och inte minst att den i dag fokuserar så mycket på jämställdhet. Man kan tycka vad man vill om att personer som Bill Gates sitter på den typen av enorma förmögenheter men just för att de här förmögenheterna är så enorma spelar det roll när de börjar användas på nya sätt.

MacKenzie Scott som häromåret skilde sig från Amazons grundare Jeff Bezos gav till exempel bort över 4 miljarder dollar under bara fyra månader förra året. När dagens superrika skiljer sig får det ekonomiska implikationer. Summorna kan vara jättelika. Och när de kontrolleras av kvinnor är chansen stor att de kommer att börja användas annorlunda.

Katrine Marçal katrine.marcal@dn.se

05 ”Om någon hade rusat

in och avbrutit, hade den personen fått en rejäl

utskällning och inte diplom för civilkurage”

—————

Efter de misstänkta sexuella övergreppen i ”Paradise hotel” har många frågat sig varför händelserna först bemöttes så ansvarslöst. I en granskning av tv-branschen har DN:s Kristofer Ahlström pratat med flera personer som vittnar om tystnadskultur, maktmissbruk och rädslan för att bli utbytt – vilket påverkar hur tv-programmen görs.

Inför rullande tv-kameror begår en manlig deltagare i dejtningssåpan ”Paradise hotel” två misstänkta övergrepp mot två kvinnor på samma kväll, varav ett nu utreds som våldtäkt.

Men det var inte förrän ett halvår senare, efter att programmet sänts och upprörda reaktioner väckts av tittare och krönikörer, som mediebolaget Nent valde att polisanmäla händelsen och pausa säsongen, för att på tisdagen till slut stoppa den helt.

Många ifrågasätter nu varför ingen från produktions- eller kanalhåll agerade kraftfullare

på plats. Expressens Irena Pozar menar till exempel att produktionen borde stormat in och avbrutit händelserna där och då.

Men i den krassa verkligheten i tv-världen så sker inte det, menar Jakob Hallström.

– Jag vill hävda att *om* någon hade rusat in i huset och avbrutit, så är chansen större att den personen fått en rejäl utskällning, snarare än tilldelats ett diplom för civilkurage. Det som är viktigast för en kanal och ett produktionsbolag i en sådan situation är inte deltagarnas välmående, säger han.

Han har jobbat i tio år i branschen, som inslagsproducent, redaktör, producent, bearbetningsproducent och programutvecklare mot tv-kanaler som TV3, TV4, Kanal 5, SVT, TV8 och Kanal 9. I början av karriären var han med under inspelningarna av två större dokusåpor men har sedan dess undvikit genren.

Efter händelserna i ”Paradise hotel” och deras efterspel skrev han ett långt inlägg på Facebook om sina erfarenheter i produktionsbolagsvärlden: han skildrar en bransch byggd på orimliga arbetsförhållanden, otrygga anställningar, tystnadskultur, maktmissbruk, osunda värderingar och ett arbetsklimat där personer bränns ut på löpande band eftersom ingen vågar säga ifrån.

– Det här är en bransch där hr-avdelningar och kollektivavtal inte existerar. Där vd:ar smädar folks utseenden, skriker, hotar och kallar folk för rövhål. Produktionsbolagen dansar helt efter tv-kanalernas pipa, och i regel är människor

livrädda för att säga vad de tycker eftersom de riskerar att bli av med sina jobb, säger han.

De försök han själv gjort att ifrågasätta ett ledarskap har varit lönlösa. Han beskriver ett tillfälle där han kritiserade en chef. Han fick då till svar av chefen att hen i själva verket var ”en sån jävla bra chef”, och att hen ”skulle vilja ha sig själv som chef”.

– Sedan gjorde hen narr av mig och härmade mig som om jag var en liten bebis som man behövde dalta med. En till person i ledningsgruppen satt med under mötet men gjorde ingenting för att markera mot hur chefen betedde sig. För mig blir det svårt att gå vidare efter det och diskutera arbetsprocesser på ett konstruktivt sätt, säger han.

För tillfället är Hallström inte i branschen. Han gick in i väggen 2018, var sjukskriven ett år, och när han sedan försökte komma tillbaka blev han utbränd igen och deprimerad. Som förutsättningarna ser ut i branschen nu känner han sig inte särskilt lockad att återvända, säger han.

Att någon pratar så öppet om sina erfarenheter är mycket ovanligt. Inte för att det saknas historier som Hallströms. Tvärtom – jag har inför den här artikeln pratat med åtta personer med långa yrkesliv i branschen, och samtliga vittnar om samma problematiska och skadliga strukturer. Men ingen vill prata under eget namn av rädsla för repressalier eftersom de fortfarande är verksamma, och förekommer därför med fingerade namn i artikeln.

I journalisten Kent Wernes undersökning av tv-branschen, ”Outsourcad journalistik” (2016), framkom att åtta av tio på de största produktionsbolagen har tillfälliga anställningar eller arbetar som frilansar.

Den otrygga anställningsformen gör att de ständigt lever med rädslan för – och vetskapen om – att de är utbytbara.

Det säger Viktoria, som har jobbat i 15 år som redaktör och producent, både inom produktionsbolag och på public service, på halvdussinet realityproduktioner. Enligt henne blir man paranoid av att leva med en osäkerhet där man aldrig vet när man får en ”kniv i sidan”, blir baktalad eller utfryst. Någon feedbackkultur där man på ett konstruktivt sätt ska kunna diskutera arbetsrelaterade konflikter finns inte.

– Vad gör det med människor att leva i en så konkurrensutsatt kultur där man hellre gör sig av med folk än att hjälpa dem växa?

Fyra av personerna jag pratar med berättar om ett i deras tycke egenmäktigt svartlistningssystem.

– Det innebär att man inte är välkommen att jobba på det bolaget något mer om de tycker att man är ”besvärlig”. Sedan går den personen som svartlistat dig vidare till nästa bolag och då kan det bli svårt att få jobb även där, säger Jakob Hallström, som har sett faktiska listor över fotografer och ljudtekniker med markeringar om att inte kontakta dem för jobb.

– Självklart måste man få välja att inte anställa personer som inte gör skäl för sin lön eller beter sig illa. Problemet är att personen i fråga oftast

aldrig får reda på varför det slutar ringa. Hur ska man då kunna förbättra sin insats?

Martin är redaktör och inslagsproducent och har jobbat i branschen 20 år på bland annat alla stora dejtningssåpor, från genrens gryning till modern tid. Han säger att eftersom det är en liten bransch där alla känner alla blir det snabbt tydligt när bolagen slutar ringa.

– Då vet du som arbetare att ”nu är jag inte med i matchen längre”. Det behöver inte ens bero på att man opponerat sig moraliskt, det räcker att man haft en dålig dag på jobbet. Det enda branschen pratar om är vilka som anses bra respektive dåliga. Folk låtsas vara kompisar för att få jobb och sviker sina gamla kompisgäng för att hänga med ”rätt personer”.

Ett problem med realityproduktioner som ”Paradise hotel” är, säger han, att kanalen ofta säger sig vilja ha snällare program med ”riktiga samtal och fokus på relationer”, och med vuxnare deltagare som inte bråkar. Men när produktionsbolaget sedan levererar ett sådant program blir de utskällda av kanalerna, säger Martin.

– ”Det *händer* ju ingenting i programmet! Det här är dålig tv!” säger de. Och sedan får produktionsbolaget skulden för en dålig produkt, eftersom kanalerna ser till att en sådan önskan inte formulerats i kontrakt eller mejl utan bara sägs muntligt. Då har de fri lejd att sedan påstå: ”Det här har vi inte beställt!”

I tv-branschen är maktförhållandet tydligt, två av DN:s uppgiftslämnare kallar det rent av ”diktatur”. Tv-kanalerna har beställare och exe-

kutiva producenter som har kontakt med produktionsbolagen som skapar programmen. Kanalerna sitter på pengarna som sedan fördelas på produktionen och dess anställda: producenter, redaktörer, redigerare och så vidare neråt i ordningen.

Enligt Myndigheten för press, radio och tv:s senaste årsrapport över svenskarnas mediekonsumtion har det dagliga tv-tittandet minskat stadigt sedan 2010. Konkurrensen från strömningstjänster och videoplattformar gör att det blir mindre pengar i branschen, vilket innebär pressade budgetar, i vissa fall sjunkande arvoden. Eftersom produktionsbolagen behöver göra vinst trots krympande medel måste produktionerna genomföras med snålare resurser.

Konkurrensen är med andra ord hård – bland produktionsbolag som ska sälja in projekt till kanalerna, men även bland personal om de tillfälliga anställningarna på bolagen. Den rivalitetssituationen genomsyrar hela arbetskedjan. I slutändan handlar det om att blidka kanalerna som sitter högst i hierarkin.

Det menar Emma, som har jobbat i tv-branschen i tio år som redaktör, inslagsproducent och efterbearbetningsredaktör, huvudsakligen med reality-tv, bland annat på en modern dejtningssåpa.

– Kanalpersoner kan liknas vid omänskliga gudar, vars fötter man alltid ska kyssa oavsett vad de säger, hur de än beter sig eller behandlar personer i sin omgivning. De är ju kund och har alltid ”rätt”. På något märkligt vis

verkar inte verklighetens moral appliceras när det kommer till dessa. Pengar och hierarki styr allt, säger hon.

Det ska sägas att jag också har arbetat ett par år som redaktör i tv-branschen. Även om jag varit förskonad från de värsta arbetsförhållandena så har jag upplevt hur snabbt man anammar en jargong, ställer okänsliga krav på människor längre ner i leden och blir blind för hur andra mår. Man jobbar 14 timmar om dagen en månad i sträck för att skapa innehåll och har sällan ork eller uppmärksamhet kvar till annat än den egna prestationen.

– I tv-branschen handlar det bara om att leverera. Det finns väldigt lite tid eller utrymme för mjuka värden eftersom det enda som räknas är tittarsiffror och stora vinster, säger Jakob Hallström.

I sitt Facebookinlägg skriver han att den som vill bli framgångsrik i branschen gör bäst i att lägga sin moraliska kompass långt bak i garderoben.

– Jag har tyvärr själv i perioder börjat se kollegor som maskiner i stället för människor, vi är inte där för att bli kompisar utan för att leverera en produkt. Kan du inte leverera det jag förväntar mig av dig så är det bättre att vi tar in någon annan.

De extrema arbetsförhållandena skapar en cynisk attityd och kultur, som i sin tur präglar hur tv-programmens innehåll skapas. Emma berättar till exempel att hon jobbat i produktioner där man ”ser på deltagarna som apor i bur, någonting att skratta *åt*, inte *med*, samt göra narr av”.

– För få bryr sig om att det faktiskt är riktiga människor vi har att göra med, och att vi ser deltagare mer som underhållning, på bekostnad av deras mående.

Såvitt hon vet är det inget produktionsbolag som tar hand om deltagare som behandlats illa.

– Såvida det inte dyker upp en artikel i media och de måste göra något för att åtgärda saken. Och då gör de det mest för att det ska se bra ut utåt sett, förstås.

Martin berättar om hur arbetet kan gå till under castingprocessen och vilken rå jargong som då råder om de sökande till programmet.

– Det är som en köttmarknad i hur människor på kanalerna uttrycker sig: de använder n-ordet om deltagare eller säger ”Klart vi inte kan ha en bög med i det här programmet!” Och ingen vågar säga ifrån. Jag kan känna att jag fått mitt eget civilkurage skadat, men alla sitter tysta i rummet, tittar på varandra och går sedan vidare med en dålig smak i munnen.

Rickard har jobbat i branschen i 13 år, som redaktör, producent och inslagsproducent. Han har jobbat på ett par realityproduktioner, bland annat ”Big brother” och ”Bonde söker fru”. Även om det för en utomstående tittare kan verka som vitt skilda program så är förfarandet i dem detsamma, säger han: ”Det är bara grisen som sminkas på olika sätt.”

– Man påverkar personerna på samma sätt. I ”Bonde söker fru” går det 14 dagar från att bönderna träffar sina uppvaktare till att de ska göra ett val som håller resten av livet, vilket är helt bisarrt. Många av deltagarna mår otroligt dåligt. Man inslagsproducerar skiten ur de här

människorna, vad de går igenom påminner om hjärntvätt, säger han och ger exempel:

– Man måste hjälpa dem på traven hela vägen, få dem att tänka på ett visst sätt, övertala folk att inte hoppa av. ”Kyss henne nu, du har ju redan kysst en annan, det spelar inte så stor roll.”

I en krönika i Göteborgs-Posten skriver Essy Klingberg om hur det ligger i realityformatets natur att de misstänkta övergreppen i ”Paradise hotel” kunnat inträffa: ”Händelserna sker inte i ett vakuum, utan är två i raden av många som genom åren kablats ut under föreändningen att det är bra tv /…/ Att ett övergrepp förr eller senare sker i en sån miljö framstår nästan som förutbestämt.”

I en undersökning utförd av P3 Nyheter säger sig elva personer man pratat med ha sett, eller upplevt, någon form av sexuellt ofredande under inspelningen av ”Paradise hotel”.

Martin berättar hur stämningen i en viss dejtningssåpa trissas upp genom att vissa deltagare får höga gager för att ”gå in och leverera”, det rör sig om summor uppemot 400 000 kronor för vissa medverkande.

– Då ligger det press på dem att leverera. Så de går in och bråkar och skriker, de vet vad som förväntas av dem, säger han.

Jakob Hallström berättar om situationer där han pressats att övertala medverkande på ett sätt han inte är stolt över. I en stor realityproduktion där han jobbade var en deltagare nära ett sammanbrott.

– Hen grät och bad om att få lämna produktionen och åka hem. Men det här var kanalens favoritdeltagare, den de på förhand mer eller mindre bestämt skulle vinna hela säsongen. I det läget var det bara att försöka trösta, övertala och pusha personen att vara kvar, även om jag självklart ville att hen skulle få åka hem och försöka må bättre.

Med tanke på hur lätt det är att förlora sig själv i sådana sammanhang har det för Viktoria varit viktigt att krampaktigt hålla fast vid sina ideal och värderingar. Men det har skett på bekostnad av hennes egen hälsa, säger hon, och hon har fått söka vård för det.

– Jag är jättetrött av att jobba med det här. Det blir så kluvet när jag säger till mina barn att de inte ska ta skit från någon, och sedan går jag till jobbet och tar skit. Jag vet ingen annan bransch där folk är så slitna av att ha jobbat i ett projekt. Man måste ofta vila i flera veckor efteråt, men då går man också miste om jobb och det är en stress i sig att leva med.

– Jag har slitit ut mig av att täppa igen hål där systemet brister, och försäkra mig om deltagarnas känslor och välmående. Jag har fått åthutningar för att jag inte är känslomässigt avstängd. Jag fyller snart 40 och känner att det finns knappt någon hållbarhet i branschen. Till och med på SVT lever det kvar en föreställning att ”Alla vill väl vara med i tv, de ska vara tacksamma att de får skildras här”, men så är det inte. Kanske var det så på Hylands tid, men inte längre – de här människorna måste tas om hand.

Just det bristande ledarskapet, förskjutningen av ansvar och inkompetensen på chefsnivå är

något som samtliga DN:s uppgiftslämnare nämner. Ofta, säger man, är det personer som tidigare varit producenter eller projektledare som nu sitter på vd-poster; personer som gjort ”rolig tv” men saknar utbildningar i ledarskap eller kvalifikation att hantera personalfrågor. Och eftersom branschen beskrivs som en armbågskultur så tillsätts de som varit bäst på att utnyttja sin maktposition, och deras ledarskap blir en produkt av hur de själva blivit behandlade.

– Det blir som att vara på skolgården igen – för att få produkten så bra som kanalerna kräver med så stram budget, så måste det göras av en dåre som kör över och utnyttjar folk. När de sedan blir chefer skyr de inga medel: mobbarna som knuffar på de svagare premieras, säger Martin.

Men när man ringer en chef för att berätta om hur dåligt man mår så är det chefen som börjar gråta, säger han: ”Jag visste inte att det såg ut så på mitt företag!”

– Att berätta för en chef att något är fel innebär samtidigt att jag inte får fler jobb. Så cheferna går runt och tror att allt är bra på företaget. ”Kom till mig om det är något”, säger de – men gör man det så får man sparken, blir utköpt eller får aldrig mer jobb.

När de misstänkta övergreppen skedde i ”Paradise hotel” bollades ansvarsfrågan runt i medierna. Tv-bolaget kunde inte svara på varför ingen ingrep genast, produktionsbolaget säger att man inte haft en fullständig bild av situationen.

Men flera detaljer kring fallet framstår som märkliga, anser två av DN:s uppgiftslämnare. Dels eftersom produktionen tidigare gripit in omedelbart på ”Paradise hotel” när ett bråk uppstått mellan två deltagare. Men även för att programmets producent sagt att man aldrig upprättade någon incidentrapport om de misstänkta övergreppen, och att kanalen därför inte visste vad som hänt.

– Det låter otroligt märkligt. På de realityproduktioner jag jobbat på upprättas incidentrapporter bara någon får näsblod eller uttalar sig opassande framför kameran, säger Martin.

I en DN-artikel berättar deltagaren Jennifer Paatere att produktionen pausades dagen efter händelserna och att kvinnorna togs åt sidan för att berätta vad som hänt.

Men eftersom inspelningsschemat är så pressat, programmen så dyra att spela in – enligt Aftonbladets uppskattning kostar ”Paradise hotel” närmare 200 000 kronor per avsnitt – och kanalerna håller stenhårt i budgeten är det svårt att tro att ingen på kanalen skulle ha underrättats om att man pausat inspelningarna, säger Martin.

– När man gör ett sådant program sätter sig kanalen och kollar rad för rad i budgeten och skär ner så gott som allt, det finns inte en krona över till annat.

Men det finns som sagt även en annan, strukturell ansvarsfråga. Hade incidenterna i ”Paradise hotel” hanterats annorlunda om branschen inte från början var så präglad av en destruktiv kultur? Jakob Hallström tror det.

– Om människor hela tiden är rädda för att göra fel, bli utskällda eller till och med förlora sina jobb så begränsar det så klart utrymmet för att våga agera, säger han.

– Enligt mig har kanalerna ett enormt ansvar, som de sällan eller aldrig vill ta. När något går så fel att kanalen tvingas gå ut i media säger man saker som, ”vi ser allvarligt på det som hänt, vi ska gå till botten med det här och se till att det aldrig händer igen”. Men när den initiala krishanteringen är avklarad så lägger man ofta ansvaret på produktionsbolaget, säger han och avslutar:

– Ingen chef, vare sig på produktionsbolag eller på kanal, kan säga att de inte vet hur branschen ser ut. Frågan är snarare om någon tänker göra något åt det.

Martin, Viktoria, Emma och Rickard är fingerade namn.

Kristofer Ahlström

kristofer.ahlstrom@dn.se

Nent Group

Om

/Kristofer Ahlström

Kristofer Ahlström är reporter på Dagens Nyheters kulturredaktion. Han har tidigare jobbat som frilans i tv-branschen som redaktör för fyra program i sex säsonger, åren 2010–2013.

05 ”Paradise hotel” och ”Ex on the beach” stoppas

Vårens säsong av realityserien “Paradise hotel” stoppas av bolaget Nent efter att två deltagare vittnat om att de utsatts för misstänkta övergrepp. Samtidigt meddelar även tv-bolaget Discovery att de ställer in kommande säsong av ”Ex on the beach”.

I april vittnade två kvinnliga deltagare i vårens säsong av ”Paradise hotel” om att de blivit utsatta för misstänkta övergrepp av en manlig deltagare i programmet. Åklagare har öppnat en förundersökning om de misstänka sexualbrotten och nu uppger Nent att säsongen stoppas helt.

– Mot bakgrund av de incidenter som har inträffat så är detta det enda rätta att göra, säger kommunikationschefen Roberta Alenius till DN.

Däremot kan programmet komma att återkomma i framtiden.

– Det är ett väldigt uppskattat format som många av våra tittare tycker om. Vi tittar på en rad olika saker för att förbättra och modernisera programmet, för det ska ju inte hända incidenter som deltagare upplever som rena oegentligheter som vi polisanmäler. Så ska det inte gå till, säger Roberta Alenius.

Bland annat handlar det om att se över kontakten med deltagarna innan, under och efter inspelningen. Dessutom undersöker Nent möjligheten att tillsätta en grupp med tidigare deltagare som kan finnas som stöd och hjälp både till nya deltagare och till produktionen.

En av kvinnorna i vårens säsong av ”Paradise hotel” har tidigare vittnat i Expressen om att en manlig deltagare fört upp sina fingrar i hennes underliv mot hennes vilja. Samme man drog i en annan kvinnas bh så att bröstet blottades, mot hennes protester.

Roberta Alenius säger att Nent känt till händelsen med den neddragna bh:n och att incidenten sändes efter stort övervägande och samtal med berörda. Den andra händelsen fick Nent kännedom om först när kvinnan vittnade om det i medier, enligt Roberta Alenius.

– Så fort vi fick reda på det polisanmälde vi och plockade ner hela säsongen. Mot bakgrund av vad som framkom då och de båda incidenterna tillsammans gjorde att vi valde att ta ner säsongen.

I en intervju med TT svarar produktionsbolaget Mastiffs vd Matilda Snöwall på de hårda anklagelser som riktats mot bolaget gällande att de skulle ha tystat ned vittnesmål om sexuella ofredanden.

”Det är inte vår bild, därför är det bra att det pågår en förundersökning där vi har överlämnat stora mängder råmaterial och redigerad film för att undersökningen ska kunna skapa sig en egen bild av produktionen”, säger hon.

Även konkurrerande tv-bolaget Discovery meddelade på tisdagen att deras realityserie ”Ex

on the beach” ställs in. Enligt bolagets kommunikationsdirektör Jessica Linnman grundar Discovery beslutet på den debatt som just nu pågår i samhället.

– Hela debatten som började med metoo skapade en större medvetenhet kring hur vi beter oss mot varandra, hur män och kvinnor beter sig mot varandra. Vi följer debatten och valde rätt tidigt att ta upp diskussionen internt, och nu har vi tagit det här beslutet. Vi tror helt enkelt inte att våra tittare vill ha ett sådant program just nu, säger Jessica Linnman.

Agnes Laurell

agnes.laurell@dn.se

05 Evighetskriget i Afghanistan slutar i ett nederlag

Kriget i Afghanistan är slut. Men bara för oss. Sannolikt griper talibanerna efter makten och våldet kommer att växa. Så när afghanerna knackar på vår dörr, ska vi då vända dem ryggen? undrar Carsten Jensen.

Så tar det till sist slut, det som kallats evighetskriget; Amerikas, Danmarks och en lång

rad andra Natoländers krig i Afghanistan som snart har pågått i 20 år. Vårt slutgiltiga uttåg äger rum vid ett datum som inte kunde vara mer symboliskt, den 11 september, 20-årsdagen för terrorangreppet på Pentagon och tvillingtornen i New York.

Jag var i Kandahar några få veckor efter att talibanregimen, som gett Usama bin Ladin och hans terrornätverk al-Qaida en fristad, hade fallit till följd av den amerikanska invasionen. Kandahar hade varit regimens högkvarter och gatorna var under mitt besök fulla av dystra turbanklädda män som stirrade tomt framför sig. ”Vet du vad de gör?” frågade fixaren som hade fört mig från Pakistan in i talibanernas hjärtland. Jag skakade på huvudet. ”De väntar på att ni ska begå ett misstag.”

Och misstag begick USA, Danmark och de andra Natoländerna, det ena efter det andra, i en misstagens kedjereaktion. Vi trodde att talibanernas fiender var Afghanistans vänner och gjorde den lokala versionen av Hells Angels till våra allierade. Ett gäng maktgalna, laglösa krigsherrar tog ett hårt grepp om den afghanska regeringen, som sedan dess inte har varit något annat än ett nätverk av maktfullkomliga kriminella.

Talibanerna räckte efter nederlaget fram handen till försoning. USA avvisade den. Det shiamuslimska Iran som fruktade de sunnimuslimska talibanernas fanatism föreslog USA ett samarbete. Det avvisades. Pakistan lät talibanerna kryssa fram och tillbaka över gränsen så att de alltid kunde dra sig tillbaka när de blev trängda. USA var maktlöst.

De skäl för kriget som lyftes fram ändrades ständigt. Det sannaste som sagts om detta krig är en replik i femte säsongen av ”Homeland”. Ordvalet ”kriget” i Afghanistan blir korrigerat: ”Det har inte varit ett krig i Afghanistan. Det har varit fjorton krig, för strategin ändras var sjätte månad.”

I ena stunden skulle vi bekämpa terrorism, i nästa opiumodling, så allierade vi oss plötsligt med drogbaronerna, sedan skulle vi skapa en helt ny nation där demokratin härskade, så befria kvinnorna, sedan utbilda barnen, därefter skapa ett effektivt sjukvårdssystem och till sist återstod bara en enda prioritet: säkerhet. Vår säkerhet, inte afghanernas. Mycket lite lyckades. I Helmand, där danskarna höll till, lyckades ingenting alls.

För ett och ett halvt år sedan publicerade tidningen Washington Post de så kallade *Afghanistan Papers,* en läcka från amerikanska regeringskretsar som avslöjade att varken politiker eller militärer på höga poster trodde på kriget eller hade en susning om vad det var de var i färd med att göra.

President Barack Obama kallade Afghanistankriget ”det goda kriget”, men lyckades aldrig klargöra vad han menade. Han förmådde inte stå emot Pentagon när han trappade upp den amerikanska truppnärvaron till 100 000 soldater. Strategin var en så kallade ”counterinsurgency”, ett sätt att bekämpa uppror som inte bygger på överlägsenhet i vapenmakt utan går ut på att bevisa att regeringen är bättre än fienden på att styra landet.

Med en korrupt regering utan trovärdighet hos befolkningen var strategin dömd att misslyckas. Den ersattes av så kallad ”counterterrorism”, som i all sin förenklade brutalitet gick ut på att med drönare och 6 000 årliga bombraider hålla antalet talibaner nere, på samma sätt som man håller bestånden nere i ett naturreservat. Men talibanerna var inte någon terroristgrupp utan en motståndsrörelse, som trots stora förluster hade en outtömlig reserv av villiga rekryter i befolkningen. I dag kontrollerar rebellrörelsen två tredjedelar av landet och bedriver en ständig offensiv mot den desillusionerade, nödtorftigt utrustade och dåligt utbildade regeringsarmén.

Trots det kan man i vissa danska tidningar fortfarande i nekrologerna över kriget läsa om våra succéer. En demokratiskt vald regering, befriade kvinnor, en dramatiskt ökad förväntad livslängd (från 44 år till 60) och flertalet barn i skola. Inget av detta är sant.

I det senaste presidentvalet, vars resultat offentliggjordes först fem månader efter att det ägt rum 2019, deltog 1,8 miljoner i ett land med uppskattningsvis 35 miljoner invånare. När unga kvinnor flyr från sina tvångsäktenskap ser det afghanska kvinnoministeriet som sin viktigaste uppgift att tvinga dem tillbaka till deras ofta mycket äldre, våldsamma män. Av Afghanistans i runda tal 12 miljoner barn i skolåldern går bara drygt fyra och en halv miljon i skolan, enligt beräkningar av chefen för det amerikanska kontrollorganet Sigar, John Sopko. Många barn är inskrivna utan att någonsin visa sig i skolan och många lärare är anställda utan att någonsin dyka upp. Antalet flickor är som man kan förvänta sig försvinnande litet.

Omdömesgilla demografer bedömer det som helt osannolikt att den genomsnittliga förväntade livslängden på några få år skulle ha ökat från 44 till 60 år, så som Nato hävdar, i ett land där hälsovården är bristfällig, hälften av alla barn under 5 år är undernärda och krig och kaos är vardag.

Så kan man fortsätta. Efter två årtionden med bistånd som kan summeras till tresiffriga miljarder hör Afghanistan fortfarande till världens tio fattigaste länder. Under de 20 år som kriget har pågått har jag gjort fyra reportageresor i landet. Det enda som gett mig anledning till hopp har varit möten med unga idealistiska män och kvinnor, men de har alla känt sig förrådda av en girig klass av politiker och krigsherrar som aldrig skänkt vare sig de unga eller landets framtid en tanke utan bara varit ute efter att berika sig själva.

Joe Bidens beslut att föra USA ut ur ett krig som inte bara har varit det mest långvariga i landets historia utan också det mest impopulära, är både modigt och riktigt. Pentagon är emot, för även om det inte fanns någon möjlighet att vinna Sisyfoskriget så har Sisyfos, som i den grekiska mytologin i all evighet rullar en sten uppför ett berg bara för att se den rulla ner igen, i alla fall ett fast jobb. Med ett krig som det i Afghanistan hade den amerikanska militären uppfunnit sin egen evighetsmaskin. Men Bidens beslut vittnar också om en resignerad cynism. Afghanistan är helt enkelt inte längre av något strategiskt intresse för USA och därför kan det härjade landet lämnas åt sitt öde.

Så länge USA fanns på plats inriktade sig grannländerna på att hålla Afghanistan i ett tillstånd av permanent instabilitet. Nu kanske de kommer att inrikta sig på en stabilitet där

talibanerna inte tillåts utveckla en alltför gräll fanatism, och det skulle kunna vara Afghanistans bräckliga chans. Men man ska inte ha några illusioner om att vare sig Pakistan, Indien, Iran, Ryssland eller Kina kommer att stötta de redan från början svaga demokratiska krafterna. Nederlag är ett bittert ord, men det är en den enda sanna beteckningen för USA:s uttåg.

Demokratin i Afghanistan är definitivt död, om den nu någonsin har haft några överlevnadschanser. Demokratin i USA har stärkts av Bidens beslut. Det låter som en paradox och det är en paradox. Lärdomen är att väst inte kan omvända världen till demokrati, i varje fall inte med vapen, för som Napoleon sa: man kan använda bajonetter till mycket, men inte till att sitta på. Följden av de senaste tjugo årens interventioner i Irak, Afghanistan, Libyen har varje gång varit katastrofer som inte har stärkt demokratin utan i stället gett den dåligt rykte.

Möjligheten att föra en öppen debatt om krigen har ofta blockerats av demagogiska politiker som påstått att varje form av kritik uttrycker bristande respekt för soldaterna och deras anhöriga, trots att kritiken aldrig riktats mot soldaterna utan mot de politiker som hemfallna åt en oskön blandning av ansvarslöshet, anpasslighet och okunskap skickat ut dem i krig. Ett stort flertal i den högerorienterade amerikanska veteranorganisationen Concerned veterans for America har nu ställt sig bakom ett sensationellt uttalande till stöd för Bidens beslut. Och andra veteranorganisationer säger detsamma. Det är genom att fortsätta sända soldater till ett meningslöst krig man verkligen visar bristande respekt.

Evighetskriget är slut. Men bara för oss. För afghanerna forsätter det på sitt fyrtioandra år, nu minus oss som aktör, men alltid med samma våld och med samma undergrävande av varje möjlighet att leva ett normalt, gott liv.

Vad som nu kommer att ske vet ingen. Troligen intensifieras det krig som under vår destabiliserande närvaro har kostat, med en försiktig uppskattning, 150 000 människor livet, med en mer realistisk dito minst det dubbla. Blodigt blir det under alla omständigheter, när talibanerna sannolikt griper efter makten.

Man kan också hoppas på att den förhandlingsvilja och pragmatism som förde afghanerna fredligt genom större delen av 1900-talet när Europa slet sönder sig självt i två världskrigskrig till sist triumferar. Det är det optimistiska utfallet. Det realistiska är att flyktingströmmen från det plågade landet på nytt växer i takt med våldet.

Och när afghanerna knackar på vår dörr, ska vi då vända dem ryggen? Afghanistan är, var och förblir en tragedi och vi bär en del av ansvaret.

Carsten Jensen

05 Skylla på väst är en vinnande taktik för Putin – tills det inte är det längre

För diktaturer framstår ofta sanktioner som tandlösa. Men ibland blir de varse att sådana kan ha oväntat bett.

Är sanktioner ett effektivt politiskt vapen eller snarare ett symboliskt med liten eller ingen verkan?

Ett begrepp som ”vapen” antyder närheten till det krig som enligt Clausewitz är en fortsättning av politiken med andra medel. Men ekonomiska sanktioner är inte samma sak som krig, snarare då ett – kanske sista – försök att hålla en konflikt inom den politiska sfären just för att undvika det.

Diktaturen är oftare utsatt för än utövare av sanktioner. Sanktionsvapnet passar demokratin bättre, rikare och fredligare som den nästan alltid är. Det har med demokratins väsen att göra: med dess sinne för nyanser och olika schatteringar av grått, med dess långsamhet och tvekan inför det absoluta och oåterkalleliga. Dessutom med demokratins förkärlek för en bakdörr eller en plan B. Diktaturen däremot saknar nyanser, är direkt och räknar bara med resolut handling. Någonting så indirekt och ”vagt” som sanktioner tolkar den oftast som

svaghet och obeslutsamhet hos demokratin – därför inget att ta på allvar.

Det gäller även för demokratins utfästelser och varningar: Hitler var djupt övertygad om att England och Frankrike trots försäkringar om motsatsen aldrig skulle gå i krig för Polens skull. ”Dö för Danzig?” Fullkomligt uteslutet. Han misstog sig. Och Stalin var djupt övertygad om att Hitler inte skulle angripa Sovjetunionen. Också det ett fatalt misstag. Om inte annat visar det hur Stalin helt missförstod med vad för slags regim han hade att göra.

I Europas moderna historia har krigsherrar och lokala diktatorer som Ratko Mladic, Radovan Karadzic och Slobodan Milosevic tvingats göra samma erfarenhet.

Sommaren 1975 undertecknades i Helsingfors en omfattande uppförandekodex som skulle reglera umgänget mellan Europas stater, i praktiken mellan demokratier och diktaturer. En stor framgång som undertecknades av alla i Europa (utom Andorra och Albanien), dessutom av USA, Kanada och Turkiet. För Sovjetunionen betydde avtalet framför allt ett slutgiltigt erkännande av efterkrigstidens europeiska statsgränser: Moskvas ”krigsbyte” bekräftades av västs demokratier; formellt slogs benen undan på all slags revanschism. Och för väst? Främst liberaliserad handel och persontrafik över gränserna, men också att avtalets undertecknare förband sig att respektera så kallade mänskliga rättigheter.

Varför gick Moskva med på något som så uppenbart stred mot sovjetisk praxis? Därför att det bara var abstrakta ord, en papperstiger?

Eller därför att de tycktes upphävas av vad som i samma avtal slogs fast om icke-inblandning i staternas interna angelägenheter? Men Helsingforsavtalet trycktes och spriddes i miljonupplagor även i öst, medborgarna kunde fritt läsa vad deras myndigheter hade skrivit under. Ett svårt misstag diktaturen tvingats acceptera. Jag minns hur man där överallt lusläste avsnittet om mänskliga rättigheter och knappt trodde det var sant.

Det skulle bli början till slutet för efterkrigsordningen. Helsingforsavtalet gjorde – åtminstone i princip – dissidenterna lagliga; först så blev stora medborgarrättsrörelser som Charta 77 och senare Solidaritet möjliga. Och väst pockade på avtalet och stödde dem i öst som stödde dess friheter och rättigheter. När diktaturerna i öst i allt större utsträckning blev beroende av krediter från väst kopplades ekonomi och politik samman. Släpptes inte Adam Michnik eller Václav Havel ut ur fängelset – inga krediter.

De mänskliga rättigheterna har förblivit grundval för de sanktioner som väst fortsätter att tillgripa mot öst. Ironiskt nog har Moskva på senare tid också förbrutit sig mot de europeiska gränser man för snart 46 år sedan var så angelägen om att lägga fast för all framtid. På grund av Ukraina och annekteringen av Krim har EU sedan 2014 riktat sanktioner mot 48 organisationer och 177 personer i Ryssland.

Främst handlar det om handel med strategiska varor och avbrutet institutionellt samarbete. För fysiska personer frysta tillgångar och inreseförbud i väst. Kritiker brukar avfärda sådana sanktioner som ett slag i luften utan att

kunna peka på ett bättre alternativ eller kräva att de som verkningslösa helt borde avskaffas.

Visst. Moskva ändrar inte sin politik (utan att vi kan veta hur den sett ut utan sanktioner). Svårt är också att mäta om sanktionerna biter. För kretsen kring Putin? Säkert är det oangenämt att inte längre kunna shoppa i London eller använda yachten på Rivieran. Men eftersom sanktioner sällan kan skräddarsys träffar de även befolkningen vilket ger regimen chansen att mobilisera patriotiska känslor och utlandet som fiendebild.

Det brukar fungera. Åtminstone på kort sikt.

Men knappast långsiktigt. I stället skärps motsättningarna i samhället mellan ”vi” och ”dom”: mellan dem som har – makt, pengar, inflytande - och de som inte har. Ty varje dag av militära äventyr utomlands kostar en förmögenhet som Ryssland inte har; triumferna i statstelevisionen betalar ryssen med ett allt tommare kylskåp. Det kan sägas vara normaltillståndet i landet. Men är redan farligt i städerna där en ung, bräcklig medelklass växer fram, uppvuxen efter Sovjetunionens fall.

Och som inte längre är övertygad om att västs sanktioner är den verkliga orsaken till deras elände.

Richard Swartz

richard.swartz@chello.at

06 Ledare: Vi slipper inte Trump – han har greppet om partisjälen

Facebooks beslut att fortsätta blockera expresidenten Donald Trump kommer inte att räcka. Trump är världspolitikens högljudda gäst som vägrar gå hem fastän han fått mer än tillräckligt.

Hans officiella hemsida visar vad som gäller. Det första som möter besökaren är ett popupfönster med texten ”Shop now”. Ett av objekten till salu är en keps med texten ”Trump – Save America”.

Nyhetssektionen på expresidentens sajt radar upp bombastiska uttalanden om aktuella politiska frågor, framför allt ältandet av valförlusten som han fortfarande är ljusår från att acceptera. ”Det falska presidentvalet 2020 kommer, från denna dag, att vara känt som DEN STORA LÖGNEN!” slås fast i en post från den 3 maj.

Till de mer absurda ”uttalandena” hör påståendet att om det inte vore för Trump skulle USA inte ha något covidvaccin på tre till fem år. Man kan också ta del av en lång utläggning av hur Nordkoreas diktator Kim Jong-Un ”som jag lärde känna (och tycka om)” aldrig kunde hysa respekt för den sydkoreanske presidenten, Moon Jae-In. Underförstått: I valet

mellan diktaturen i norr och USA:s allierade i söder var Kim den mer sympatiske gestalten.

Tiden efter Joe Bidens tillträde har varit som att öppna dörren morgonen efter en nattstorm. Luften är friskare. Sedan Trump fråntogs sina plattformar på Facebook och Twitter har han svävat i en rymd där ingen kunnat höra honom skrika.

”Trumps grepp om vår uppmärksamhet har kollapsat”, skrev Washington Post i början av april. Hans tv-framträdanden, liksom antalet Googlesökningar på hans namn, hade fallit och var nu nere på nästan samma nivå som före presidentkandidaturen. Även om Trump har svårt att acceptera det så kretsar politiken inte kring hans koleriska person.

Samtidigt har den nygamla amerikanska normaliteten delvis varit bedräglig. Kampen om Republikanernas själ rasar vidare. Oavsett vilka plattformar som kastat ut expresidenten återstår en: partiet.

En undersökning av YouGov/Economist i slutet av februari visade att 30 procent av partiets väljare ”definitivt” skulle rösta på en politiker som fått stöd av Trump. 29 procent sa att det var sannolikt, medan bara 5 procent sa att hans stöd minskade lusten att rösta på en viss kandidat.

Kostnaden för att gå emot Trump betalas just nu av Liz Cheney, en av de partitoppar som vågat kritisera expresidenten hårt. Allt fler republikaner klandrar henne öppet och det pågår ett frenetiskt arbete för att peta henne ur partiets toppskikt.

På onsdagen beslöt Facebooks ”högsta domstol” att fortsätta blockera honom. Med tanke på hans kroniska lögner och uppviglande mot demokratins fundament är det rimligt att han tillfälligt stängdes av. Men oavsett vad man tycker om Trump går det inte att komma ifrån att det är problematiskt att en dominerande plattform för (bland annat) åsiktsutbyte helt kan tysta tongivande politiker.

Det stora ansvaret för att se till att Donald Trumps hatfyllda och lögnaktiga retorik inte får någon politisk betydelse har hans motståndare, inte de stora internetbolagen. Om politiker som Joe Biden fortsätter att göra sitt jobb, och därtill beter sig som folk mot sina motståndare, kommer behovet av Trumpgestalter att minska.

Då kommer han att sitta där med sina raseriutbrott och pompösa kommunikéer, en dålig skådespelare som inte ens begriper att hans pjäs är slut och att publiken gått därifrån.

DN 6/5 2021

06 MP: Ta hem IS-kvinnor med barn

Miljöpartiet vill att barn till svenska IS-kvinnor i Syrien ska föras hem tillsammans med sina mammor. Men regeringen har inte ändrat linje, enligt inrikesminister Mikael Damberg (S).

– Vi har samma position som förut. Det vill säga att vi inte siktar på att repatriera vuxna människor som rest ner till de här områdena för att delta i IS-aktiviteter, säger Mikael Damberg.

Flera svenska kvinnor med barn sitter fängslade i lägren al-Hoj och Roj i Syrien på grund av misstänkta kopplingar med terroristtämplade IS**. TT**

06 Oro i riksdagen för att EU:s makt ska öka

Flera partier uttrycker oro för att EU:s sociala ambitioner ska öka EU:s makt, en fråga som diskuteras på helgens informella EU-toppmöte i Porto.

– Det här rör upp mycket känslor, konstaterade statsminister Stefan Löfven (S).

I riksdagens EU-nämnd redogjorde Stefan Löfven på onsdagen för regeringens linje inför helgens informella EU-toppmöte i Portugal. Där ska inga beslut tas, men EU-ledarna ska diskutera genomförandet av EU:s ”sociala pelare”, det vill säga sociala rättigheter på EU-nivå och på nationell nivå. Framför allt Moderaterna, Kristdemokraterna, Sverige-demokraterna och Centern uttryckte oro för framtida EU-lagstiftning på det sociala området.

EU:s sociala pelare lanserades på EU-toppmötet i Göteborg 2017. Statsminister Stefan Löfven stod som värd för det mötet.

– Det fanns oro då och det finns oro nu vart det här tar vägen, sade centerpartisten Annika Qarlsson i EU-nämnden.

Moderaten Jessika Roswall pekade på att EU:s handlingsplan för att genomföra den sociala

pelaren innehåller 77 förslag varav den större delen ska införas på EU-nivå.

Hon anklagade Löfven för ”aningslöshet” när han var med och lanserade den sociala pelaren 2017.

– Jag börjar bli ganska trött på att statsministern försöker bortförklara allvaret i det här, sade Roswall.

Enligt Moderaterna är EU:s lagförslag om minimilöner sprunget ur den sociala pelaren. Samtliga partier, regeringen och arbetsmarknadens parter är emot att lagstifta om minimilön.

TT

06 Nytt prisrekord i EU för klimatutsläpp

50 euro per ton koldioxid. Den rekordnoteringen nåddes på tisdagen inom EU:s handel med utsläppsrätter. Därmed höjs också insatserna inför att EU-kommissionen ska presentera ny klimatpolitik i sommar.

Det har snabbt blivit dyrare att släppa ut klimatgaser inom EU. Marknaden för utsläppsrätter nådde på tisdagen en ny

högstanotering på 50 euro per ton – en fördubbling av priset sedan årsskiftet.

Så sent som för tre år sedan låg noteringarna kring 7-8 euro per ton koldioxid eller motsvarande klimatgas.

Den kraftiga stegringen sätter press på europisk industri och kraftsektor, och särskilt den allra smutsigaste fossilkraften. Under våren har tysk brunkolkraft sett ekonomiska underskott.

– Med ett utsläppspris på 50 euro blir det extremt svårt att få lönsamhet i någon form av kolkraft i Europa, säger Sarah Brown, elanalytiker vid den brittiska tankesmedjan Ember.

Bakom den senaste prisökningen finns en europeisk ekonomi som börjar repa sig efter pandemin. Dessutom stiger förväntningar om att EU ska höja ambitionerna i sin klimatpolitik. I sommar presenterar EU-kommissionen detaljerade förslag som bland annat rör utsläppshandeln.

– Mer behöver göras för att skynda på avvecklingen av den fossila energin. Det är dags att höja minskningstakten av antalet utsläppsrätter, inkludera ännu fler fossila sektorer och slopa den fria tilldelningen, säger Jakop Dalunde, Europaparlamentariker för Miljöpartiet.

Även för industrin, som i minskande utsträckning försörjs med gratis utsläppsrätter, svider de stigande priserna. Nuvarande nivåer innebär en kostnad på 2 miljarder euro för EU:s stålindustri, enligt Financial Times beräkningar.

Karin Comstedt Webb är hållbarhetschef för Heidelberg Cement i Norden som driver svenska Cementa, med fabrik i Slite på Gotland.

– Det vi ser är den väntade utvecklingskurvan, och det är å ena sidan bra att priset stiger. Men det blir mer och mer utmanande eftersom utsläppshandeln bara rör produktion i EU, säger hon.

Förutom kostnader kan högre utsläppspriser innebära en konkurrensnackdel för europeiska företag. Importerade produkter av exempelvis stål eller betong ingår nämligen inte i systemet.

Lösningen som förespråkas av både EU-kommissionen och industrin är en modell med särskilda klimattullar. Det ses som ett sätt att dels försäkra sig om rättvis konkurrens, dels undvika koldioxidläckage – alltså att utsläppen minskar i Europa men att importen i stället blir smutsigare.

– Vi behöver en gränsjusteringsmekanism, och det är viktigt att den även i praktiken fungerar som skydd mot koldioxidläckage, säger Karin Comstedt Webb.

Även på det området väntas förslag i sommar.

Carl Johan von Seth

carljohan.vonseth@dn.se

96 Skottlands mäktigaste hoppas ännu på frihet

Nicola Sturgeon är Skottlands mäktigaste och i särklass mest populära politiker. Sedan tonåren har hon kämpat för skotsk självständighet, och i torsdagens val kan hon komma ett steg närmare sin dröm.

Hennes parti SNP är något i Europa så ovanligt som ett invandringsvänligt nationalistparti som står till vänster om mitten.

Småstaden Irvine ligger vid Skottlands västkust, fem mil från Glasgow. Det var där Nicola Sturgeon växte upp, som den äldsta av tre systrar, i ett hem där pappan arbetade som elektriker och mamman som tandsköterska.

Under 1980-talet satt Margaret Thatcher vid makten och fick då rykte om sig som en konservativ järnlady, då hon beslutsamt avreglerade brittisk ekonomi och drev en öppet fientlig politik mot de fackföreningar som försökte stoppa nedläggningarna av gruv- och verkstadsindustrier i Skottland och norra England.

Även i Irvine lades industrier ned, med stigande arbetslöshet som följd. För Nicola Sturgeon, som deltog i flera protester som tonåring, växte en övertygelse om att politikerna i London inte förstod – eller helt enkelt inte brydde sig om –

hur besluten påverkade människors vardag i Skottland.

Det var med den övertygelsen som Nicola Sturgeon tog steget in i politiken. Hon var 21 år när hon för första gången kandiderade för det skotska självständighetspartiet SNP. Då kallades hon ibland av en del män för ”nippy sweetie”, på grund av sitt lite brådmogna sätt att tala. Trettio år senare går hon under ett annat epitet bland fientligt sinnade politiker i London: ”Storbritanniens farligaste kvinna.”

Men arbetarväljare i Irvine och andra arbetarstäder i Skottland talar om ”vår Nicola”.

Det beror inte enbart på att hon driver frågan om självständighet för Skottland. Nicola Sturgeon är nationalist, men hon leder något så ovanligt i Europa som ett nationalistparti som står till vänster om mitten. SNP är exempelvis uttalat invandringsvänligt; ett åldrande Skottland behöver mer arbetskraftsinvandring, menar partiet.

Inför valet till det skotska parlamentet har Sturgeon utlovat både gratis tandvård och medborgarlön för alla. Det är ingen slump.

Labour var i årtionden den dominerande politiska kraften i Skottland. Men Labour är emot idén om självständighet.

SNP har målmedvetet och tålmodigt lockat över dess vänsterväljare och på senare år har Nicola Sturgeon även lyckats bli populär bland unga, liberala medelklassväljare som ser ett självständigt Skottland som en möjlighet att återvända till EU.

I Skottland röstade 62 procent nej till brexit, något Nicola Sturgeon ofta anför som skäl till att skottarna ska få rösta på nytt. Men hon har hittills bara fått nej till svar av Boris Johnson, som gärna påminner om att Sturgeon själv sa att folkomröstningen om självständighet 2014 var en engångsföreteelse. Och att 55 procent av skottarna röstade för att stanna i Storbritannien.

Det är därför torsdagens val är viktigt. Valet är det första som hålls till det skotska parlamentet sedan brexitomröstningen 2016, och Sturgeon vill få skottarnas översvallande stöd för att bilda ett majoritetsstyre och kräva en ny folkomröstning.

Lyckas hon är det i hög grad en följd av hennes egen popularitet.

– Nicola Sturgeon är i dag den i särklass mest populära partiledaren i Skottland, konstaterar Ailsa Henderson, som är professor i statsvetenskap vid universitet i Edinburgh.

– Inte minst hennes hantering av covid-19-epidemin har haft stor betydelse. Hon får höga betyg för det sätt hon stått upp för Skottland på under det senaste årets kris, säger Henderson.

Sturgeon intog i mars förra året en betydligt mer hökaktig attityd än Boris Johnson om nedstängningar, och Skottland har under långa perioder haft striktare restriktioner än England.

Det har gett Sturgeon fördel i opinionen, och i slutspurten av valrörelsen spelar hon på alla strängar hon kan för att vinna röster.

Dit hör medborgarlön.

– Pandemins ekonomiska följder har övertygat mig om att detta är rätt tid att införa medborgarlön, sa Sturgeon i veckan, väl medveten om att Labour också driver frågan.

I det röda Skottland talar Sturgeon gärna om sin arbetarklassbakgrund och det ”mindervärdeskomplex” som hon påstår har gjort henne till något av perfektionist.

– Jag tänker alltid att jag måste bevisa att jag förtjänar att göra det jag gör. Och det är ju en väldigt personlig sak, men jag tror också att det i viss utsträckning speglar Skottlands själ, sa Sturgeon i en intervju med New Yorker nyligen.

I torsdagens val utmanas Sturgeon även av ett nytt radikalt självständighetsparti, Alba. Det leds av Alex Salmond, som länge var Sturgeons politiska parhäst, men som lämnat SNP efter anklagelser om sexuella trakasserier mot unga anställda. Han friades i domstol, men relationen med Sturgeon uppges vara så kylig att den kan leda till samarbetsproblem med SNP om hans parti vinner några få, men strategiskt viktiga mandat.

Erik de la Reguera

erik@delareguera.se

Fakta. Självständighetsfrågan dominerar

Det skotska parlamentet i Holyrood ligger i Edinburgh och bildades 1999, då Skottland fick begränsat självbestämmande inom Storbritannien.

Största parti i dag är nationalistpartiet SNP, som regerar i minoritetsställning. En tänkbar allierad är De gröna, som stöder ett självständigt Skottland. Därtill kan ett nytt radikalt nationalistparti, Alba, ta några mandat. Partiet leds av den tidigare ledaren för SNP, Alex Salmond, och föredrar Efta- framför EU-medlemskap vid självständighet.

Tre stora oppositionspartier motsätter sig självständighet: skotska Tories, Labour och Liberaldemokraterna.

Valet hålls på torsdagen, men resultat väntas inte förrän på lördag.

06 Fördel Boris Johnson inför fyllnadsval

Ska Boris Johnson och hans konservativa parti Tories fortsätta sitt segertåg i det som förr ansågs vara ”den röda muren” i norra England? Mycket tyder på det när det på torsdagen hålls fyllnadsval i Hartlepool, vid sidan av de regionala valen i Skottland och Wales.

I det fyllnadsval till brittiska underhuset som hålls i staden Hartlepool i nordöstra England leder den konservativa kandidaten med omkring 17 procentenheter, enligt en ny Survationmätning. Samtidigt ser Tory-

kandidater också ut att gå mot segrar i lokalvalen i Tees Valley och West Midlands.

Om Boris Johnson kan räkna hem ett hattrick i dessa tre traditionella Labourfästen vore det symboliskt viktigt för honom. Premiärministern har i valrörelsen försökt hamra in att den framgångsrika vaccinationskampanjen i Storbritannien beror på att landet lämnat EU, som han ju så länge kämpat för.

Segrar i norr skulle ge honom möjlighet att återta initiativet efter den senaste veckans kontroverser kring lyxrenoveringen av premiärministerbostaden på Downing Street och uppgifterna om att han förra hösten ska ha sagt sig föredra ”kroppar staplade i tusental” framför att införa en tredje lockdown (vilket han sedan ändå tvingades göra).

Labourledaren Keir Starmer har försökt få de olika anklagelserna att fastna på Johnson, och av tradition brukar oppositionen göra bra ifrån sig i fyllnadsval i England. Men det gör också att pressen är stor på honom att leverera.

Om Labour fortsätter backa i de delar av England som förr brukade kallas ”den röda muren” kan ifrågasättandet av Starmers position därför tillta i det egna partiet.

Erik de la Reguera

erik@delareguera.se

06 Högerpartiet fördubblade sina mandat i Madrid

Tisdagens val till Madridregionens parlament har ruskat om spansk politik. Högerpartiet Partido Popular mer än fördubblade sin mandatandel och är med 65 mandat nära absolut majoritet.

SPANIEN. Socialistiska PSOE, största parti i förra regionvalet, rasade från 37 till 24 mandat och är nu tredje största parti. Spaniens vice premiärminister Pablo Iglesias, som lämnade regeringen för att leda vänsterradikala Podemos i Madridvalet, lyckades inte leda oppositionen till seger. Hans parti vann endast tio mandat och Iglesias meddelade på onsdagen att han lämnar politiken.

Regionens regeringschef, 43-åriga Isabel Díaz Ayuso, segrade i hög grad tack vare sin liberala coronapolitik, som gick ut på att låta så många affärsidkare som möjligt att hålla öppet. Hon själv tolkade segern som ett folkligt misstroende mot ”sanchizmen” – den socialistiske premiärministern Pedro Sánchez närmande till den radikala vänstern och till katalanska och baskiska separatister. Ayusos seger blev en stor besvikelse för högerextrema Vox, som stannade på 13 mandat.

Nathan Shachar

naranjal@gmail.com

06 Læsø blir först – alla över 15 får vaccin

Danmark. Alla över 15 år på Læsø kan redan nu vaccineras mot covid-19. Ön väster om Varberg får dispens av danska myndigheter. Att transportera vaccin och personal till öar tar stora resurser, så myndigheten Sundhedsstyrelsen tycker att det är lika bra att ge sprutan till så många som möjligt på en gång.

Därmed väntas samtliga vuxna på Læsø få sin första dos senast i nästa vecka. Danmark som helhet väntas nå det målet först i sommar. Det handlar om ungefär 700 personer i åldrarna 16–64 år som nu hamnar ”först i kön”. TT

06 Han ska försöka bilda regering

Israel. Den israeliske oppositionsledaren Yair Lapid fick i går, onsdag, i uppdrag av president Reuven Rivlin att bilda regering. Detta sedan premiärminister Benjamin Netanyahu misslyckats med att upprätta en högerkoalition. Lapid har nu 28 dagar på sig att samla alla knessets sju Netanyahu-fientliga partier i en koalition, en ytterst vansklig uppgift. Lyckas Lapid med detta kommer bosättarpartiet Yaminas ledare Naftali Bennett att tjänstgöra som premiärminister i två år, för att avlösas av Lapid om två år.

Nathan Shachar

naranjal@gmail.com

06 Norge planerar eget coronacertifikat

Norge. Regeringen vill införa en form av coronacertifikat i juni, meddelar statsminister Erna Solberg (H). Ett lagförslag har skickats ut på remiss.

– Coronacertifikat kan användas vid större offentliga arrangemang, kryssningar och paketresor, säger Solberg på en presskonferens.

Det norska coronacertifikatet är tänkt att visa en persons namn och födelsedatum, huruvida han eller hon är vaccinerad, om personen nyligen har testat negativt samt om denne har antikroppar mot covid-19. **TT**

06 Militären sätts in i Colombia efter stora protester mot höjda skatter

Militär sätts nu in i Colombias huvudstad Bogota och i storstaden Cali. Minst 19 dödsoffer har krävts i den senaste veckans protester, varav nästan alla civila.

Protesterna får näring av en växande frustration med hur pandemin slagit mot landets under- och medelklass.

– Det blir allt svårare att rapportera om vad som sker. Även journalister utsätts för våld och godtyckliga gripanden, säger Jonathan Bock, som är chef på Flip, en stiftelse som arbetar för pressfrihet.

Krutdurken Colombia är på väg att explodera.

Sedan åtta dagar tillbaka sveper en protestvåg fram över detta sydamerikanska land med 50 miljoner invånare, vars moderna historia präglats av inbördeskrig, kokainkarteller och djupa klyftor.

Nu är det högerregeringens hantering av pandemin som fått locket att blåsa av.

Mitt i en tredje våg av smitta, med ett vaccinationsprogram som går trögt, och efter ett år med hårda restriktioner som lett till ökad fattigdom och misär, lanserade president Iván Duque ett lagpaket som skulle ha höjt en rad skatter. Anledningen: statens budgetunderskott växer snabbt.

Men det var inte populärt. Tiotusentals har demonstrerat mot reformen i drygt en vecka, och de har ofta mötts av brutala polisinsatser. Minst 19 dödsfall har rapporterats, varav 18 civila, och hundratals har skadats.

Det finns även uppgifter om ett 30-tal ”försvunna”. Både FN och EU har riktat kritik mot det som människorättsorganisationer beskriver som polisens övervåld.

President Iván Duque anser att landet är utsatt för ”lågintensiv urban terrorism” med kopplingar till vänsterradikala – men drog i söndags ändå tillbaka skattereformen.

Frågan är om det räcker. För protesterna fortsätter – och trappas upp.

Natten till onsdagen spreds filmer på sociala nätverk som visar närmast krigsliknande scener i fattiga områden i Bogotá och Cali. Armé- och polishelikoptrar cirklade lågt över hustaken i fattiga områden som Bosa i södra Bogotá. På andra filmer syns byggnader som står i brand.

Borgmästaren i Bogota, Claudia López, uppgav natten till onsdagen att minst en stationsbyggnad satts i brand av aktivisterna.

– Man omringade stationen och försökte bränna ned den med våra poliser instängda. Hur kan man göra så? sa borgmästaren, som uppgav att totalt 25 närpolisstationer angripits och att militären nu kallats in för att ”säkra stationsbyggnader och häkten”.

Ett allvarligt problem för colombianska journalister som försöker verifiera uppgifter som dessa – eller de filmer som sprids på nätet – är att polisen och aktivisterna ofta utsätter även dem för våld.

– Att bevaka det som sker i Cali och Bogota just nu innebär att ta väldigt stora risker. Vi har dokumenterat 70 fall av angrepp mot journalister bara den senaste veckan, varav 40 har utförts av polisen. I minst fem fall rör det sig om utomrättsliga gripanden av journalister, säger Jonathan Bock, chef på Flip, en stiftelse som arbetar för pressfrihet i Colombia i

samarbete med bland andra Reportrar utan gränser.

Han är oroad av att en del ledande opinionsbildare och politiker leker med tanken på stänga ned mobilnätet och internet.

– I den situation vi har nu är det positivt att medborgare kan filma och dokumentera det som sker. Det är självklart viktigt att verifiera innehållet. Men lösningen kan inte vara censur, säger Jonathan Bock.

Erik de la Reguera

erik@delareguera.se

06 Premiärministern hårt pressad av pandemin

För första gången sedan Indiens premiärminister Narendra Modi kom till makten för sju år sedan är han allvarligt ifrågasatt. Indiens oförmåga att hantera den andra vågen av coronapandemin har blivit en angelägenhet för hela världen. Modi anklagas för en rad misstag. Han anses ha prioriterat det viktiga delstatsvalet i Västbengalen – ett val som han dessutom förlorade.

Kommentar

Samtidigt som antalet nya coronafall började skena i Indien i början av april gjorde premiärminister Narendra Modi och hans parhäst, inrikesminister Amit Shah, dussintals resor till Västbengalen för att leda massmöten inför delstatsvalet. Västbengalen, där Calcutta är huvudstad, har varit oppositionens starkaste fäste, och Modi och hans hindunationalistiska parti BJP har verkligen satsat allt på att vinna. Att Modi låtit skägget växa är enligt indiska medier ett sätt att försöka se ut som Västbengalens största hjälte, poeten och Nobelpristagaren Rabindranath Tagore.

Den 17 april sa en glädjestrålande Modi på plats i Västbengalen att han aldrig talat inför en så stor publik. Samma dag registrerades mer än en kvarts miljon nya coronafall. Detta är enligt kritikerna ett av de mest uppenbara exemplen på att Modi misskött jobbet med att leda landet i en akut krissituation.

Fem delstater har genomfört val i flera etapper de senaste månaderna och valmöten med tiotusentals deltagare anses ha bidragit till den ökade smittspridningen. I måndags kom resultaten – BJP förlorade i fyra. Enligt analytiker var det överraskande att Mamata Banerjee, Indiens enda kvinnliga delstatschef och en av Modis starkaste kritiker, lyckades vinna en storseger i Västbengalen mot BJP:s enorma valmaskineri.

Ett annat misstag under pandemin anses vara att Narendra Modi var för snabb att utropa Indiens seger mot coronaviruset. När smittspridningen var låg i början på året tillät regeringen en stor hinduisk festival med

miljontals deltagare. Cricketmatcher spelades inför storpublik och människor började leva som vanligt. När smittspridningen väl tog fart gick det snabbt. Modi och regeringen anklagas för att ha varit oförberedd på den andra vågen och inte sett till att resurser fanns på plats.

Att Indien nu tvingas vädja till omvärlden om hjälp med respiratorer och syrgas är ett stort bakslag för Modi. Hittills har han vägrat att ta emot hjälp och bistånd i samband med naturkatastrofer – Indien är en stormakt som enligt premiärministern reder ut sina egna problem. Modi har också förbjudit frivilligorganisationer att ta emot bidrag från andra länder för att undvika att utländska intressen påverkar landet.

Vaccinationskampanjen i Indien, som sedan många år är världens största vaccinproducent, går långsamt. I många delstater råder det brist på vaccin, vilket har lett till att regeringen i New Delhi och delstaterna försöker ge varandra skulden. Adar Poonawalla, chef för världens största vaccintillverkare Serum Institute of India, säger till Financial Times att vaccinbristen beror på att Indiens regering till en början bara köpte 21 miljoner doser av Astra Zenecas vaccin som licenstillverkas av företaget. Nu har beställningen höjts till 260 miljoner doser, men det tar tid att ställa om produktionen.

Narendra Modi har styrt Indien sedan 2014. Han är en ”stark man”, vars ledarstil påminner om Trump, Erdogan och Bolsonaro. Modis hindunationalistiska agenda har lett till minskad yttrandefrihet och gjort livet svårare för landets minoriteter, men han har varit

omåttligt populär bland den stora hinduiska majoriteten, som är en miljard människor.

Premiärminister Modi har rett ut kriser förr, men det här är första gången som hans sätt att leda landet på allvar ifrågasätts på bred front.

Mia Holmgren

mia.holmgren@dn.se

Fakta. Nytt dystert dödsrekord

Indien står för 46 procent av de globala fallen och 25 procent av de globala dödsfall som rapporterats den senaste veckan, enligt WHO:s epidemiologiska veckorapport.

Det svåra läget understryks av statistik från New Delhi: Det senaste dygnet har 3 780 personer med covid-19 avlidit i Indien – den högsta dygnssiffran hittills, och detta i ett läge då testkapaciteten har gått ner.

Totalt har över 226 000 människor som drabbats av virussjukdomen dött i jättelandet.

06 242

år. Drygt så länge har den brittiska butikskedjan Debenhams funnits. Men under perioden 12–15 maj stängs de sista av kedjans butiker för gott, bland annat i Birmingham, Liverpool och Manchester. Totalt handlar det då om 49 butiker, efter det att ungefär lika många försvinner redan den 8 maj.

Debenhams, som grundades 1778 i London, har under lång tid brottats med ekonomiska utmaningar och coronapandemin blev ett dråpslag för kedjan.

TT

06 Skärpt kontroll av bolagsköp i EU – udden riktas mot Kina

EU:s nya strategi går ut på att försöka stoppa statssubventionerade kinesiska företag från att köpa europeiska bolag eller att delta i upphandlingar.

Kina omnämndes inte direkt i förslaget som presenterades på onsdagen men det är utan tvivel mot världens näst största ekonomi som udden riktas.

EU-kommissionens plan är följden av en mer protektionistisk linje – mindre naiv menar andra – som sägs ha drivits på av en uppgång i antalet förvärv av EU-bolag av utländska företag.

Det beskrivs även handla om en oro och om att mota en eventuell köpvåg, sedan vissa EU-företag haft problem under coronapandemin.

I Europa har det senaste året stora kinesiska bolag hamnat i fokus för sin strävan att investera, växa och utvecklas på den europeiska marknaden. Det har väckt ängslan och misstänksamhet både på ekonomiska grunder och av säkerhetsskäl.

Öppenhet, handel och investeringar är en styrka och en källa till tillväxt och motståndskraft för EU. Men pandemin har också utlöst en medvetenhet för behovet av att analysera strategiska beroenden, både tekniska och industriella, löd en formulering från EU-kommissionen när en uppdaterad version av EU:s industriella strategi presenterades på onsdagen.

När utländska statssubventionerade bolag på det här sättet konkurrerar inom EU är det varken rättvist för företag eller kunder, beskrev konkurrenskommissionären Margrethe Vestager under en digital presskonferens.

Hon gjorde det utan att nämna Kina.

– Det här måste upphöra, sa den danska kommissionären, och konstaterade att de nya reglerna bygger på lärdomar av pandemin och gör EU till det första handelsblocket som skaffar sig sådana verktyg.

Planen är att bland annat EU-kommissionen nu ges större inflytande att granska utländska bolag som identifieras som statsstödda, då de vill köpa EU-företag med en omsättning som är större än 500 miljoner euro om året, cirka fem miljarder kronor. Och då det gäller offentliga upphandlingar värda minst 250 miljoner euro.

Men innan beslut fattas ska förslaget först tröskas igenom av EU-länder och Europaparlamentet.

När det gäller det stora investeringsavtalet med Kina, som EU slöt i slutet av förra året, så är det för tillfället helt lagt på is. EU kommer inte godkänna avtalet så länge Kina bibehåller sanktionerna mot bland annat ett antal EU-parlamentariker.

EU-kommissionen sa i ett uttalande på onsdagen att investeringsavtalet inte kan skiljas ut från andra områden i relationen mellan EU och Kina och att sanktionerna mot EU-parlamentariker är ”oacceptabla och beklagansvärda”.

”Utsikterna för ett godkännande av investeringsavtalet beror på hur situationen utvecklas”, hette det i ett uttalande från kommissionen, rapporterar nyhetsbyrån Reuters.

Torbjörn Petersson

torbjorn.petersson@dn.se

07 Diktaturen stryper pressen

I förstone låter det kanske hedervärt när Hongkong meddelar att desinformation, hat och lögner ska förbjudas i medierna. Men nyckeln i ärendet är förstås att det är stadens politiska ledning under Carrie Lam som bestämmer vad som är ”fejknyheter”.

Därmed är det kommunistpamparna i Peking som avgör vad som får stå i tidningen. Och de är inte så intresserade av att stoppa spridning av konspirationsteorier à la Trump, utan av att tysta Hongkongs demokratiaktivister och alla som har mage att ifrågasätta klokskapen i den kinesiska diktaturens beslut.

Massprotesterna 2019 fick uppenbarligen regimen i Kina att inleda begravningen av ”ett land, två system”, den princip som fastlades när britterna lämnade över den gamla kronkolonin 1997. Stadens invånare skulle få behålla marknadsekonomin, det oberoende rättssystemet och yttrandefriheten.

Det har gått raskt utför. Förra året pådyvlades Hongkong den nationella säkerhetslag som myndigheterna använder för att bannlysa demonstrationer, eller på diverse diffusa grunder bura in besvärliga medborgare. Vallagarna har ändrats för att hålla regimkritiska kandidater borta. Och nu attackeras de fria medierna på bred front.

Public service-bolaget RTHK håller på att göras om till en statlig propagandakanal. Den förra chefen har bytts ut mot en politruk.

Undersökande journalistik ska ersättas av patriotism, och obekväma reportrar som Nabela Qoser sparkas ut. Hon är känd för sina skarpa utfrågningar av Carrie Lam.

Apple Daily, som stöder demokratirörelsen, är också i allvarlig fara. Ägaren Jimmy Lai har dömts till fängelse. Diktaturens hantlangare kräver att tidningen bommas igen.

Kinas härskare tål inte att bli motsagda. ”Sanningen” kan bara utformas i Peking. Därför beläggs demokratins röster med munkavle. Sådan är dessvärre kommunismen.

Gunnar Jonsson

gunnar.jonsson@dn.se

07 DN stärker bevakningen av Kina och EU

Dagens Nyheter fortsätter att utöka redaktionen och satsa mer på fördjupande journalistik – den här gången med fokus på utrikesbevakningen.

Dagens Nyheter ökar stadigt antalet prenumeranter och läsare. Under 2020 steg antalet prenumeranter till det högsta sedan början av 00-talet, efter en kraftig tillväxt för digitala prenumerationer. År 2021 har inletts på liknande sätt, vilket gör att tidningen nu kan utöka den redaktionella budgeten ytterligare

och göra ännu fler satsningar på kvalitetsjournalistik.

Tidigare i år har DN berättat om en förstärkning av vetenskapsbevakningen, med en helt ny redaktion som samlar resurser inom vetenskap, medicin, klimat och forskning, samt öppnat en redaktion i Skåne.

Den här gången är det utrikesbevakningen som är i fokus. DN är den nordiska tidning som har störst korrespondentnät, men utökar det nu ytterligare.

Tidningen inrättar ännu en tjänst för bevakning av Kina, utöver den korrespondenttjänst, som redan finns i Asien, med Marianne Björklund. Det blir tidningens tidigare Pekingkorrespondent Torbjörn Petersson, som med bas i Stockholm ska bevaka Kina och Asien, med bland annat fokus på kinesiska intressen och relationer i Sverige och Europa.

– Det känns så glädjande att DN stärker sin utrikesbevakning ytterligare. Kina är världens nya stormakt och kommer att få allt större betydelse kulturellt, politiskt och ekonomiskt, säger Pia Skagermark, utrikeschef på DN.

På ett liknande sätt förstärks bevakningen av EU, med ytterligare en medarbetare för bevakningen av EU, utöver korrespondenten Pia Gripenberg som redan finns i Bryssel. Det är frilansjournalisten Sigrid Melchior som nu knyts till DN. Hon har tidigare medverkat i tidningen på frilansbasis, bland annat med granskningen av KD:s Lars Adaktusson inför EU-valet 2019.

– Med Sigrid Melchior knyter vi till oss en skarp och erfaren bevakare av EU. Tillsammans med vår korrespondent Pia Gripenberg kommer vi att kunna berätta om och granska besluten i maktsfären EU på ett för svensk journalistik unikt djupgående sätt, säger Pia Skagermark.

DN

07 EU redo att följa USA i fråga om slopade vaccinpatent

EU aviserar att man följer USA och stödjer förslaget om att tillfälligt slopa patenträttigheterna för vaccin mot covid-19. Förslaget kan öka den globala produktionen av vaccin från fler tillverkare i hårt drabbade länder. Nu ökar trycket på Storbritannien att lätta på sitt motstånd.

– Detta är ett monumentalt tillfälle i kampen mot covid-19, skriver världshälsoorganisationen WHO:s chef Tedros Adhanom Ghebreyesus på Twitter efter att Biden-administrationen satt ned foten i frågan om vaccinpatent.

Sedan i höstas har Sydafrikas president Cyril Ramaphosa tillsammans med Indiens premiärminister Narendra Modi kämpat för att patentskyddet på nya vaccin mot covid-19 ska slopas till dess att pandemin är över och vaccin finns tillgängliga brett över hela världen. På motsatta sidan har västmakterna stått enade. EU och Storbritannien höll en gemensam linje mot slopad patenträtt tillsammans med USA:s dåvarande president Donald Trump.

President Joe Biden ställde sig däremot positiv till ett undantag under fjolårets valrörelse och på onsdagen kom beskedet att USA backar upp initiativet som redan stöds av ett 100-tal av WTO:s medlemsländer. Organisationen har 164

medlemmar och konsensus krävs för ett beslut. USA:s WTO-representant Katherine Tai motiverade kursändringen med att ”de extraordinära omständigheterna kring covid-19-pandemin kräver extraordinära åtgärder”.

Frågan har blivit den första stora utmaningen för den nytillträdda WTO-chefen Ngozi Okonjo-Iweala som på onsdagen betonade vikten av skyndsamhet.

– Vaccinpolicy är ekonomisk policy, för den globala ekonomiska återhämtningen kan inte fortgå om vi inte hittar ett sätt att nå jämlik tillgång till vaccin, sade hon.

I hårt coronadrabbade Indien och Sydafrika firas nu en handelspolitisk delseger.

– För länder som i nuläget saknar tillverkningskapacitet inom särskilda teknologier kan undantaget innebära fler möjligheter på utbudssidan och göra att länder undviker beroende av bara en eller två leverantörer, säger Cyril Ramaphosa i ett uttalande.

Han fortsätter:

– I de fall där det finns kapacitet, kan tillverkningen ställas om för produktion av covid-19-vaccin och därmed öka utbudet för alla nationer.

Upprördheten är stor inom läkemedelsbranschen där tillverkare som Moderna och Novavax sett sina aktiekurser falla med flera procentenheter efter beskedet från USA.

Den amerikanska branschorganisationen PhRMA:s vd Stephen J Ubl säger att detta steg,

som aldrig tidigare tagits, kommer att ”underminera den globala strategin och äventyra säkerheten” i vaccinationen och spår att redan ansträngda leveranskedjor kommer att försvagas och att utbudet av förfalskningar kommer att öka.

Anders Blanck, vd på den svenska motsvarigheten Lif, talar om ”oöverblickbara negativa konsekvenser för all framtida utveckling av läkemedel och vacciner”.

En lång rad frågor återstår kring logistik och utbud av råvaror och utrustning, liksom överföring av kunskap om framställningen av vaccinen.

WTO-chefen Okonjo-Iweala säger sig vara övertygad om att man kan hitta en väg framåt i förhandlingarna.

– Vi ska hitta en pragmatisk väg som är acceptabel för alla parter och som svarar mot utvecklingsländers behov när det gäller vaccin, samtidigt som vi tittar på hur forskning och utveckling ska skyddas, säger hon.

Efter USA:s omsvängning följde EU efter. På torsdagen aviserade EU-kommissionens ordförande Ursula von der Leyen att man är redo att diskutera ”allt som tar itu med krisen på ett praktiskt och effektivt sätt” och hon fick senare under dagen stöd av Frankrikes president Emmanuel Macron som från ett vaccinationscenter i Paris gav sitt bifall till kursändringen.

Sveriges utrikeshandelsminister Anna Hallberg (S) välkomnar också beskedet från Biden-administrationen.

– Jag är väldigt glad över att det börjar röra på sig i den låsta position som varit. Det har blivit lite fattiga och rika länder mot varandra. Jag hade kontakt med USA:s handelsrepresentant Katherine Tai för några veckor sedan och då talade vi om att vi måste försöka lösa detta, säger hon till DN.

Vad är det som löst upp knuten?

– Jag tror att WTO:s nya generaldirektör Ngozi Okonjo-Iweala haft en väldigt viktig roll. Hon är pragmatisk och har suttit med de viktiga parterna och löst upp många knutar, säger Anna Hallberg.

Hon framhåller att immaterialrätten fortsatt måste skyddas så att läkemedelsbolagen kan forska fram nya läkemedel samtidigt som vaccinet måste komma hela världen till del.

Utspelen från USA och EU ökar trycket på Storbritannien att lätta på sitt motstånd. En talesperson för brittiska regeringen säger till BBC att landet arbetar med WTO för att lösa frågan samt att man ”diskuterar med USA och WTO:s medlemmar hur man ska underlätta för att öka produktionen och tillgängligheten av vaccin mot covid-19”.

Erik Esbjörnsson

erikesbjornsson@gmail.com

Pia Gripenberg

07 Snårig väg mot ny regering i Israel – som att försöka para ihop MP och SD

Den före detta journalisten Yair Lapid har nu knappt fyra veckor på sig att bilda nästa israeliska regering. Men han kommer inte att bli chef för en sådan regering. Detta är bara en av paradoxerna i det invecklade pussel Lapid skall försöka lägga med en skara partier som inte har något annat gemensamt än sin avsky för Benjamin Netanyahu.

Kommentar

JERUSALEM. Det var på onsdagen som presidenten gav Yair Lapid i uppdrag att försöka bilda en regering, sedan premiärminister Netanyahu misslyckats.

Lapids parti, liberala Yesh Atid, fick i valet i mars 17 av Knessets 120 mandat. Men om han lyckas upprätta en koalition så är premiärministerposten vikt för en annan partiledare, Naftali Bennett från det långt mindre nationalist- och bosättarpartiet Yamina (”Åt höger”), som fick 7 mandat i valet.

Bennetts parti är unikt i Israels polariserade politiska landskap: det är det enda, jämte islamistiska Raam, som är redo att stödja både

premiärminister Benjamin Netanyahu och hans motståndare.

Bennett hade helst velat ansluta sig till Netanyahu och dennes religiösa satellitpartier. Men Netanyahu misslyckades med att bilda regering och Bennett siktar nu på att bli premiärminister i en bred koalition partier som inte har något annat gemensamt än sin avsky för Netanyahu.

Lapid och den brokiga skara partier som skall ingå i hans regering fick böja sig för Bennetts krav på chefsposten. Om de inte gjort det hade det betytt nyval i sommar, det femte sedan i april 2019.

Lyckas Lapid och Bennett sätta ihop en regering blir Bennet premiärminister och Lapid utrikesminister. Efter två år, om regeringen står rycken, byter de ämbeten. Men först måste de enas om en regeringsförklaring som kan uthärdas av både bosättare och deras svurna fiender, och av socialister och extrema högerpersoner – en uppgift av samma svårighetsgrad som att i Sverige para ihop Mp och SD.

Men inte nog med det. Den tilltänkta koalitionen förutsätter dessutom att islamistiska Raam och ännu ett arabiskt parti lägger ned sina röster då regeringen svärs in.

Förutom Lapids Yesh Atid och Bennetts Yamina skall deras koalition rymma Arbetarpartiet (7 mandat), vänsterradikala Meretz (6), högernationella Nya Hoppet (6), försvarsminister Benny Gantz liberala Blåvitt (8), och det ryska invandrarpartiet Israel vårt hem (6).

Om en sådan konstellation blir verklighet så skulle den utsättas för formidabla påfrestningar dagligen. Konfiskationer av palestinska bostäder i östra Jerusalem eller palestinska terrordåd och israeliska bombningar av Gazaremsan skulle omedelbart sätta koalitionen i gungning, eftersom den kan överleva endast med de arabiska partiernas goda minne - en ny och unik situation i israelisk politik.

Yair Lapid, 58, som skall försöka genomföra detta akrobatnummer, är en av många journalister som de senaste decennierna givit sig in i politiken. När han tog steget var han en av landets mest uppburna journalister, med en populär kolumn i den stora tidningen Yediot Ahronot och ett eget nyhetsprogram i tv.

De flesta journalister i Knesset har misslyckats, men Lapids parti har efter nio år blivit landets näst största efter Netanyahus Likud.

Lapids bägge föräldrar var skribenter, författarinnan Shulamith Lapid och journalisten Tommy Lapid. Fadern räddades som barn undan nazisterna av Raoul Wallenberg och blev en av Israels mest kontroversiella opinionsbildare, känd för sitt hätska motstånd mot de ultraortodoxa partierna.

Tommy Lapid ledde partiet Shinui som ingick i flera regeringar under detta sekels första år. Men med sitt uppbrusande temperament och sina sårande omdömen om folk satte han ofta krokben för sig själv. Sonen är utan tvekan den mer framstående politikern av de två, och efter en del misstag i början har han visat prov på både tålamod och taktiskt förstånd.

Nathan Shachar

naranjal@gmail.com

07 Återhämtning för Norwegian

Flygbolaget Norwegian noterar ökade trafiksiffror i april jämfört med april 2020 som var kraftigt påverkat av coronapandemins utbrott. Totalt 59 431 kunder flög med bolaget vilket är cirka 18 000 fler än samma period förra året.

Den totala kapaciteten minskade med 7 procent medan kabinfaktorn för april låg på 42,2 procent, en ökning med 24 procentenheter jämfört med förra året.

TT

07 Fortsatta utmaningar för Air France-KLM

Flygbolaget Air France–KLM varnar för att återhämtningen på den europeiska flygmarknaden dröjer. Under andra kvartalet förväntas man bara uppnå 50 procent av kapaciteten jämfört med siffror före pandemins utbrott.

Flygindustrins återhämtning ser väldigt olika ut globalt sett. Medan Nordamerika och Asien andas optimism är läget desto tyngre i Europa. Air France-KLM ser en halvering under andra kvartalet för att sedan hoppas uppnå 55–65 procent under den viktiga sommarperioden juli–september.

TT-Reuters

07 IS-kvinnan som åkte till Syrien för att bli hemmafru döms till fängelse av Oslo tingsrätt

I veckan dömdes den norska kvinna som åkte till Syrien för att bli hemmafru i Islamiska staten till tre och ett halvt års fängelse. Det är nu fastslaget: den som tvättat kläder i en terrororganisation är lika medskyldig som den som skjutit, skriver Åsne Seierstad om domen i Oslo tingsrätt.

Naglarna är kortklippta och svartlackerade. Fingrarna är knubbiga, nävarna stadiga. Det är för dessa händers arbete hon döms till tre år och sex månaders fängelse. De har hackat, skurit, burit, tvättat och sköljt, de har skållats, svetts och torkats ut. De har smekt och torkat blod. Från min anvisade plats i Oslo tingsrätt bakom den åtalades rygg blir jag sittande och ser på händerna när domaren från sin upphöjda bänk ber henne om ett svar. De hade legat i knäet medan domen lästes upp, nu höjde hon dem, kanske för att ge rösten kraft. Trots ansträngningen var den knappt hörbar. Två viktiga ord kunde dock urskiljas: jag överklagar.

Sammanfattningen hade lästs upp först. Hon döms enligt strafflagens paragraf 147d och 136a med en straffskala på upp till sex år för deltagande i terrororganisation. Genom att ha handlat med vett och vilja uppfyllde hon lagens krav på uppsåt.

Domaren Ingmar Nestor Nilsen underströk att hon kunde få betänketid. Om hon var osäker vore det säkrast. Men det säkra har aldrig styrt den åtalades liv.

Under rättegångens tre veckor har vi fått en inblick i en ung kvinnas liv, och hur hon ständigt lika effektivt och kraftfullt vidtog mått och steg för att uppnå vad hon önskade. Hennes handlingar var nog ofta känslostyrda, men åtgärderna var målmedvetna och konkreta. Hon undslapp familjens krav på att gifta sig med en kusin genom att hela tiden utmärka sig i studierna. Hon fick en central roll i Islam Net genom att utnyttja sina omfattande datakunskaper. Hon fick tillträde till Profetens Ummah när hon i tur och ordning blev flickvän till ett par av Norges högst rankade islamister. När slagfältet i Syrien uppenbarade sig som en potentiellt underbar plats där man kunde leva ut romantiska drömmar, komma bort ifrån Norges sekulära, grå tristess och, bäst av allt – få Guds belöning i form av ett evigt liv i paradiset efteråt, då gjorde hon helt enkelt det hon kunde bäst, att omsätta tanke till handling: planlägga, förbereda, utföra.

En kommentator framställde henne som sårbar och beskrev hur hennes nacke böjdes ner allt eftersom domen lästes upp. Så såg det inte ut från min plats.

Jag har alltid uppfattat henne som stark men med några få men mycket djupa hål av svaghet och extrem medgörlighet. Närmare bestämt när hon var ”vansinnigt förälskad”. Hon var den första av väninnorna som reste till Syrien. Den första som utnyttjade kreditsystemet, den första som gifte sig och som rekryterade vänner till slagfältet, som hon beskrev som ett jätteroligt ställe.

Men det tydligaste beviset för hennes självständighet och styrka är just att hon satt där i rätten denna tisdag, på en stoppad stol i lärkträ med händerna i knäet, och fick sin dom uppläst för sig. Hon hade överlevt. Hon hade räddat sina barn från al-Hol-lägret där tusentals andra fortfarande försmäktar. Efter knappt ett års liv i tält flögs hon hem i januari i fjol, en handling som spräckte den norska regeringen. Inte illa för en så kallat sårbar kvinna.

Hon har hela tiden förnekat brott och vill helst gå helt fri. Hon har passerat genom helvetet och återvänt och allmänpreventivt sett är hennes historia avskräckande nog. Men domaren Ingmar Nestor Nilsen såg alltså annorlunda på den saken. I domen slog han allra först fast att det var oomstritt att IS var en terrororganisation under den period som den åtalade var i Syrien. Frågan blev därmed hur och i vilken utsträckning hon hade deltagit. Nestor Nilsen beskrev deltagandet som rollen av hemmavarande fru och mor. Han underströk att det långtifrån var någon passiv roll i skuggan av manliga krigare. IS själva lyfte fram kvinnorna som ovärderliga stöttepelare. Manliga rekryter blev väl omhändertagna därhemma, något som gjorde dem starkt motiverade att delta vid fronten. Inte minst var det kvinnornas viktiga uppgift att uppfostra barnen och därmed fylla

leden av nya jihadister efter dem som fallit. Kvinnorna gjorde jihad möjlig i flera generationer.

Som en del av de utländska krigarnas avantgarde var den åtalade kvinnan tidigt ute. Hon drogs till Syrien redan innan den Islamiska staten grundades. Hennes pojkvän, den nu avlidne Bastian Vasquez, hade hösten 2012 låtit sig värvas till den lokala Nusra-fronten, en islamistisk, syrisk milis. I ett avlyssnat samtal med honom i december 2012 framkom det, enligt domen, att den åtalade visste att Nusra-fronten var terrorstämplad av USA, något hon talade om för pojkvännen. I januari 2013 gifte de sig via den krypterade appen Whatsapp, i februari reste hon. Det var inget infall. Hon hade sålt sina ägodelar, ställt om posten, beställt telefonabonnemang, skaffat sig ett par kreditkort och packat ner fyrtio tusen i kontanter innan hon tog tåget till Göteborg och därifrån flög söderut.

Den åtalade kvinnan har i rätten förklarat att hon kände sig som en fånge redan efter en kort tid i Syrien. Att hon blev inlåst. Att hon bad om att få resa hem, men nekades. Att maken bestämt det allra minsta. Men sådant förutsätter domaren att hon borde ha känt till.

Nestor Nilsen avvisade rakt av hennes advokats påståenden om att hon inte kunde straffas eftersom hon varit offer för människohandel. Nils Christian Nordhus hävdade att hon hade varit en ”slav” i Syrien, misshandlats och utsatts för sexuella övergrepp. Försvararen hävdade också att hon blivit tvångsgift med de två följande äkta männen efter den förstes död.

Domstolen drog däremot slutsatsen att hon rest frivilligt och gift sig frivilligt, i alla fall den första gången. Den slog fast att den åtalade var klar över ”att kvinnor hade få eller inga rättigheter i Syrien” och ”att en resa ut från Syrien skulle vara beroende av ett godkännande från maken”.

I domen finns ingenting av det som blivit en del av historien om IS-kvinnorna, att de blivit lurade och förledda och därmed inte är lika skyldiga som männen. Så kanske kan någon därmed kalla det en dom i jämställdhetens namn. Husmorsarbete, en gång ansett som kvinnfolksgöra, har fått den status många kämpat för och rankas av tingsrättan i nivå med vad utländska krigare utan ledande roll gör. Det är inställningen som räknas. Om man reser för att stödja ett terroristprojekt spelar arbetsuppgifterna ingen roll så länge man jobbat för målet.

IS-kvinnan är den första norska kvinna att dömas för deltagande i den islamiska staten. En handfull män har tidigare dömts, och enligt rättspraxis är normalstraffet för deltagande fängelse i fyra år och sex månader.

Det som verkat något förmildrande är ingalunda att hon inte dödat någon eller sprängt några, utan att hon har samarbetat med utredarna. Även om hon inte har avlagt någon oförbehållsam bekännelse så har hon i flera polisförhör avgett omfattande och detaljerade vittnesmål om sig själv och andra norska krigare. Det har också verkat i förmildrande riktning att hon reste till Syrien och anslöt sig till IS innan det blivit straffbart i Norge.

Man kan hävda att domen är befriande fri från empati. Domaren i målet var angelägen om effektivitet. Vid ett flertal tillfällen bad han

rättegångens aktörer att inte upprepa sig. Han blev irriterad när de inte fyllde sin tid, när det avsatts för mycket tid för vittnen så att det uppstod tomrum under dagen. Han visade inget intresse för att avbryta när den åtalades försvarare under sitt anförande bad om en paus när den åtalade mådde illa.

– Men hon kan ju bara gå ut, svarade domaren.

Rättegången fortsatte. Hon blev sittande. Hon hade trots allt upplevt värre ting än lite illamående.

Kvinnan har flera gånger framfört att hon ångrat sig. Att hon kört sitt liv ner i diket. Hon överklagar inte först och främst på grund av straffutmätningen, antydde Nordhus, utan på grund av skuldfrågan. För den åtalade anser sig vara utan skuld.

Hon har sagt att hon vill bli en vanlig norsk medborgare, att hon önskar återuppta studierna, kanske lära sig bokföring och få ett enkelt jobb som inte kräver intyg om god vandel. Då kan hon få tillbaka vårdnaden om barnen som nu är omhändertagna av barnavårdsmyndigheten, om sonen som har både mor- och farföräldrar här i Norge, om dottern som hon fick med shariadomaren. Men allra först vill hon rentvå sig.

Målet kommer nu att tas upp i en högre rättsinstans, men den högsta makten – vars påbud om heligt krig ju var orsaken till allt – har ännu inte avkunnat sin dom. Om det kan hon bara knäppa sina händer och be.

Åsne Seierstad är författare och journalist, som bland annat skrivit boken ”Två systrar” om norska IS-medlemmar. **Åsne Seierstad**

Inrikes DN-artiklar
1- 7 (5) maj 2021

Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

Artiklar 1-7 maj, övriga områden 1-5 maj

Riksdagen och de politiska partierna. Och övergripande delar av kuturministerns demokrati och kultur

www.riksdagen.se

437 **Inrikes DN-artiklar 1 - 7(5) maj 2021**

438 Riksdagen och politiska partier

470 Statsrådsberedningen och statsministern

478 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

530 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

576 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

630 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

834 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

923 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

983 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

991 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 1011

Från http://wimnell.com/omr36-39zzzzzq14-15.pdf

Sveriges Riksdag och dess utskott, partier och ledamöter

Revidering har skett 19 februari 2021 bara beträffande utskottens arbetsuppgifter. Enligt brev från riksdagen:

" I bilagan i riksdagsordningen hittar du utskottens ansvarsområden,
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/riksdagsordning-2014801_sfs-2014-801

Vänliga hälsningar
Marianne Moström
Riksdagsinformation
Kommunikationsavdelningen
Riksdagsförvaltningen

020-349 000

riksdagsinformation@riksdagen.se
www.riksdagen.se "

Sveriges riksdag

https://www.riksdagen.se

Start
Ledamöter & partier
Utskotten & EU-nämnden
Debatter & beslut
Dokument & lagar
Så funkar riksdagen
Webb-tv

Riksdagens utskott (14 feb 2019 Från omr40zp)

Klicka på länkarna

Alla utskott och EU-nämnden
http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/#alla-utskott--eu-namnden

Arbetsmarknadsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/arbetsmarknadsutskottet/

Civilutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/civilutskottet/

Finansutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/finansutskottet/

Försvarsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/forsvarsutskottet/

Justitieutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/justitieutskottet/

Konstitutionsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/konstitutionsutskottet/

Kulturutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/kulturutskottet/

Miljö- och jordbruksutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/miljo--och-jordbruksutskottet/

Näringsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/naringsutskottet/

Skatteutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/skatteutskottet/

Socialförsäkringsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/socialforsakringsutskottet/

Socialutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/socialutskottet/

Trafikutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/trafikutskottet/

Utbildningsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/utbildningsutskottet/

Utrikesutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/utrikesutskottet/

EU-nämnden http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/eu-namnden/

Sammansatta utrikes- och försvarsutskottet
http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/sammansatta-utrikes--och-forsvarsutskottet/

1. Konstitutionsutskottet ska bereda ärenden om

a) lagstiftning i konstitutionella och allmänt förvaltningsrättsliga ämnen,
b) lagstiftning om radio, television och film,
c) yttrandefrihet, opinionsbildning och religionsfrihet,
d) press- och partistöd,
e) Riksrevisionen, såvitt avser val av riksrevisorn och riksrevisionsdirektören, skiljande av riksrevisorn respektive riksrevisionsdirektören från uppdraget, åtal mot riksrevisorn och riksrevisionsdirektören, Riksrevisionens årsredovisning och revision av Riksrevisionen,
f) riksdagen och riksdagens myndigheter i övrigt utom Riksbanken,
g) länsförvaltningen och rikets administrativa indelning,
h) den kommunala självstyrelsen,
i) medgivande från riksdagen att väcka talan mot en riksdagsledamot eller att ingripa i en ledamots personliga frihet, samt
j) anslag inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/konstitutionsutskottet/

2. Finansutskottet ska bereda ärenden om

a) penning-, kredit-, valuta- och statsskuldspolitiken,
b) kredit- och fondväsendet,
c) det affärsmässiga försäkringsväsendet,
d) Riksrevisionen i den mån ärendena inte tillhör konstitutionsutskottets beredning,
e) den kommunala ekonomin,
f) statliga arbetsgivarfrågor, statlig statistik, redovisning, revision och rationalisering,
g) statens egendom och upphandling i allmänhet,
h) förvaltningsekonomiska frågor i övrigt som inte rör enbart ett visst ämnesområde,
i) budgettekniska frågor, samt
j) anslag inom utgiftsområdena 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning, 25 Allmänna bidrag till kommuner, 26 Statsskuldsräntor m.m. samt 27 Avgiften till Europeiska unionen.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/finansutskottet/

3. Skatteutskottet ska bereda ärenden om

a) skatteförfarandet,
b) folkbokföring,
c) exekutionsväsendet, samt
d) anslag inom utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution.

h**ttps://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/skatteutskottet/**

4. Justitieutskottet ska bereda ärenden om

a) domstolarna,
b) arrendenämnderna och hyresnämnderna,
c) åklagarväsendet,
d) polisväsendet,
e) rättsmedicinen,
f) kriminalvården,
g) brottsbalken, rättegångsbalken och lagar som ersätter eller har nära samband med föreskrifter i dessa balkar, samt h) anslag inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/justitieutskottet/

5. Civilutskottet ska bereda ärenden om

a) äktenskaps-, föräldra-, ärvda-, jorda-, handels- och utsökningsbalkarna och lagar som ersätter eller har nära samband med föreskrifter i dessa balkar, i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning,
b) försäkringsavtalsrätt,
c) associationsrätt,
d) skadeståndsrätt,
e) transporträtt,
f) konkursrätt,
g) konsumentpolitik,
h) internationell privaträtt,
i) lagstiftning av annat allmänt civilrättsligt slag,
j) bostadsförsörjning och annan bostadspolitik,
k) plan- och bygglagstiftningen samt andra frågor som har nära samband med denna,
l) vattenrätt,
m) expropriation, fastighetsbildning och lantmäteriväsendet, samt
n) anslag inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/civilutskottet/

6. Utrikesutskottet ska bereda ärenden om

a) rikets förhållande till och överenskommelser med andra stater och mellanfolkliga organisationer,
b) internationellt utvecklingssamarbete,
c) utrikeshandel i övrigt och internationellt ekonomiskt samarbete, allt i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning, samt
d) anslag inom utgiftsområdena 5 Internationell samverkan och 7 Internationellt bistånd.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/utrikesutskottet/

7. Försvarsutskottet ska bereda ärenden om

a) totalförsvar,
b) samhällets räddningstjänst,
c) åtgärder för att minska samhällets sårbarhet,
d) kärnteknisk säkerhet och strålskydd,
e) sjö- och kustövervakning, allt i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning, samt
f) anslag inom utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/forsvarsutskottet/

8. Socialförsäkringsutskottet ska bereda ärenden om

a) socialförsäkringsbalken och lagar som ersätter eller har nära samband med föreskrifter i denna, i den mån ärendena inte hör till ett annat utskotts beredningsområde,
b) familjeförmåner,
c) förmåner vid sjukdom och arbetsskada,
d) förmåner vid ålderdom,
e) förmåner till efterlevande,
f) bostadsstöd,
g) sjuklön,
h) socialavgifter,
i) migration,
j) svenskt medborgarskap, samt
k) anslag inom utgiftsområdena 8 Migration, 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning, 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom och 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/socialforsakringsutskottet/

9. Socialutskottet ska bereda ärenden om

a) omsorger om barn och ungdom i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning,
b) omsorg om äldre och personer med funktionsnedsättning,
c) åtgärder mot missbruk och andra socialtjänstfrågor,
d) alkoholpolitiska åtgärder,
e) hälso- och sjukvård,
f) sociala ärenden i övrigt, samt
g) anslag inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/socialutskottet/

10. Kulturutskottet ska bereda ärenden om

a) allmänna kultur- och bildningsändamål,
b) kulturarv,
c) folkbildning,
d) ungdomsverksamhet,
e) internationellt kulturellt samarbete,
f) idrotts- och friluftsverksamhet,
g) tillsyn och reglering av spelmarknaden,
h) trossamfunden i den mån de inte tillhör konstitutionsutskottets beredning,
i) radio och television i den mån de inte tillhör konstitutionsutskottets beredning, samt
j) anslag inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/kulturutskottet/

11. Utbildningsutskottet ska bereda ärenden om

a) skolväsendet, vissa särskilda utbildningsformer och annan pedagogisk verksamhet,
b) högre utbildning, forskning och rymdfrågor,
c) studiestöd, samt
d) anslag inom utgiftsområdena 15 Studiestöd och 16 Utbildning och universitetsforskning.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/utbildningsutskottet/

12. Trafikutskottet ska bereda ärenden om

a) vägar och vägtrafik,
b) järnvägar och järnvägstrafik,
c) hamnar och sjöfart,
d) flygplatser och luftfart,
e) post,
f) elektroniska kommunikationer,
g) it-politik, samt
h) anslag inom utgiftsområde 22 Kommunikationer.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/trafikutskottet/

13. Miljö- och jordbruksutskottet ska bereda ärenden om

a) jordbruk, skogsbruk, trädgårdsnäring, jakt och fiske,
b) vädertjänst,
c) naturvård,
d) miljövård i övrigt som inte tillhör ett annat utskotts beredning, samt
e) anslag inom utgiftsområdena 20 Allmän miljö- och naturvård samt 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/miljo--och-jordbruksutskottet/

14. Näringsutskottet ska bereda ärenden om

a) allmänna riktlinjer för näringspolitiken och därmed sammanhängande forskningsfrågor,
b) industri och hantverk,
c) handel,
d) immaterialrätt,
e) energipolitik,
f) regional utvecklingspolitik,
g) statlig företagsamhet,
h) pris- och konkurrensförhållanden i näringslivet, samt
i) anslag inom utgiftsområdena 19 Regional utveckling, 21 Energi och 24 Näringsliv.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/naringsutskottet/

15. Arbetsmarknadsutskottet ska bereda ärenden om

a) arbetsmarknadspolitik med arbetslöshetsförsäkring,
b) arbetslivspolitik med arbetsrätt, arbetsmiljö och frågor som rör lönebildning,
c) integration,
d) åtgärder mot diskriminering i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning,
e) jämställdhet mellan kvinnor och män i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning, samt
f) anslag inom utgiftsområdena 13 Jämställdhet och nyanlända invandrares etablering och 14 Arbetsmarknad och arbetsliv.
Lag (2020:608).

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/arbetsmarknadsutskottet/

Sammansatta utrikes- och försvarsutskottet

Ett utskott kan komma överens med ett eller flera andra utskott om att arbeta med en fråga tillsammans. Då bildas ett tillfälligt, så kallat sammansatt utskott. Ett exempel på ett sådant utskott som har bildats vid flera olika tillfällen är sammansatta utrikes- och försvarsutskottet.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/sammansatta-utrikes--och-forsvarsutskottet/

EU-nämnden

Vilken linje ska ministrarna i regeringen driva i EU? I riksdagens EU-nämnd förankrar regeringen sin EU-politik. Det gör statsministern och övriga ministrar inför möten och beslut i olika sammansättningar av EU:s råd. EU-nämnden arbetar med alla EU:s samarbetsområden som till exempel utrikespolitik, jordbrukspolitik och polissamarbete.

https://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/eu-namnden/

EU-nämnden (Ej reviderad)

EU-nämnden
9 § För samråd enligt 10 kap. 10 § regeringsformen ska riksdagen för varje valperiod inom sig tillsätta en nämnd för Europeiska unionen (EU-nämnden).
EU-nämnden ska bestå av ett udda antal ledamöter, lägst femton.
Vid nämndens sammanträden har varje partigrupp som är representerad i nämnden rätt att ersätta en ledamot i nämnden med en ledamot av det utskott vars område berörs av de frågor som nämndens överläggningar med regeringen rör. Denna rätt har dock inte en partigrupp som redan har en ledamot eller suppleant i nämnden som samtidigt är ledamot av det berörda utskottet. *Lag (2010:1411).*
Tilläggsbestämmelse
10.9.1
Antalet ledamöter i EU-nämnden fastställs av riksdagen på förslag av valberedningen. *Lag (2009:1332).*
Regeringens skyldighet att underrätta och rådgöra med EU- nämnden
10 § Regeringen skall underrätta EU-nämnden om frågor som skall beslutas i Europeiska unionens råd. Regeringen skall också rådgöra med nämnden om hur förhandlingarna i rådet skall föras inför besluten i rådet.
Regeringen skall överlägga med EU-nämnden i andra frågor rörande arbetet i Europeiska unionen när nämnden på grund av särskilda skäl påkallar sådan överläggning.
Regeringen skall rådgöra med nämnden inför möten i Europeiska rådet. *Lag (2009:1332).*

1-5 maj 2021

03”Stort symbolvärde” när M, L och KD lägger fram förslag med SD

Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna lägger fram ett gemensamt förslag i migrationspolitiken. Sakpolitisk innebär initiativet ingenting nytt – men symbolvärdet är stort, enligt statsvetaren Jonas Hinnfors.

– Kritikerna kommer skjuta in sig på att det här är första steget mot ett konservativt block där SD:s politik blir styrande, säger han.

Förslagen kommer som ett svar på regeringens migrationsproposition som presenterades i början av april. Oppositionspartierna har valt att gå samman med Liberalerna som tidigare meddelat att de vill tillhöra en regering som leds av Ulf Kristersson (M) efter nästa val.

”M, SD, KD och L kommer nu att gemensamt lägga fram ett utskottsinitiativ i socialförsäkringsutskottet som syftar till ett antal skarpa förändringar i förhållande till regeringens migrationsproposition. Samtliga punkter ligger i linje med de förslag som L har lagt fram i sin motion”, står det i ett

pressmeddelande som de fyra partierna har skickat ut.

Bland annat vill man se flera skärpta krav vad gäller anhöriginvandring och försörjningskrav, till exempel vill de att det ska krävas ”synnerliga krav” för att en anknytningsperson ska frias från försörjningskrav. De vill också att kvotflyktingar ska få ansöka om att få ta anhöriga till Sverige först när de fått uppehållstillstånd själva. Regeringens förslag innebär att de skulle kunna ansöka från att de kommit till Sverige.

De flesta av oppositionens förslag går i linje med Migrationskommitténs betänkande som presenterades i augusti ifjol. Regeringspartierna S och MP har haft oenigheter gällande de flesta av förslagen från kommittén och landade i ett eget förslagspaket. Oppositionen kräver nu att riksdagen går på kommitténs linje framför regeringens.

De fyra partierna saknar dock två mandat för att få egen majoritet. För majoritet krävs 175 mandat. Regeringen behöver stöd av Vänsterpartiet för att kunna ge sig in i matchen. Vänsterpartiets migrationspolitiska talesperson Christina Höj Larsen säger att hennes parti tycker att regeringens proposition ”redan ligger på en europeisk miniminivå”.

– Men vi kommer ju aldrig rösta för ett blåbrunt förslag och heller inte genom vårt agerande göra så att deras punkter går igenom, säger Höj Larsen.

Jonas Hinnfors, professor i statsvetenskap på Göteborgs universitet, konstaterar att förslaget inte innebär något nytt sakpolitiskt för

partierna. I stället lyfter han fram initiativets symbolvärde.

– Även om Liberalerna rent sakpolitiskt står kvar på samma plats så tror jag inte man ska underskatta den symboliska kraften i att partiets första gemensamma initiativ med Sverigedemokraterna är i just migrationsfrågan.

Mest nöjd med beskedet kan Moderatledaren Ulf Kristersson vara, enligt Jonas Hinnfors.

– Som potentiell regeringsbildare är det viktigt för honom att det växer fram ett trovärdigt block som kan hålla samman i viktiga frågor.

Sverigedemokraternas partiledare Jimmie Åkesson kallar förslaget för ”ett steg i rätt riktning” och Jonas Hinnfors menar att samarbetet också har andra värden för partiet.

– Varje initiativ där SD får vara med som en likvärdig partner är en framgång för dem, inte minst i frågor som ligger dem nära. Nu visar man för sina väljare att man inte är ett pariaparti eller någon som bjuds in med armbågen.

Gustav Olsson

gustav.olsson@dn.se

Alexandra Carlsson Tenitskaja

alexandra.carlsson.tenitskaja@dn.se

Fakta. Partiernas utskottsinitiativ

De sju punkterna som SD, KD, M och L ska som ett utskottsinitiativ i socialförsäkringsutskottet.

1. Den nya grunden om uppehållstillstånd av humanitära skäl ska begränsas.

2. Krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för permanent uppehållstillstånd bör införas direkt i lagstiftningen.

3. Undantagsmöjligheterna vad gäller kraven för permanent uppehållstillstånd ska begränsas.

4. Skärpt krav på försörjning vid anhöriginvandring vad gäller alternativt skyddsbehövande.

5. Undantagsmöjligheterna vad gäller försörjningskravet för anhöriginvandring ska begränsas.

6. Andra kriterier för anhöriginvandring ska begränsas.

7. Tidsfristen för kvotflyktingars anhöriginvandring ska begränsas.

03 Åkesson: Långt ifrån vår ambitionsnivå

SD:s partiledare skriver under oppositionens migrationspaket men säger att det ligger långt ifrån hans partis ambitionsnivå.

M-ledaren Ulf Kristersson utesluter inte vidare migrationsdiskussioner i samband med en eventuell regeringsbildning efter nästa val.

Jimmie Åkesson (SD) skriver i ett mejl till DN att förslagen ligger långt under hans ambitionsnivå.

”Men det är ett steg i rätt riktning. Tillsammans med en samlad opposition gör vi en kraftansträngning för att skärpa migrationslagstiftningen och begränsa invandringen till Sverige. Efter valet 2022, när väljarna fått säga sitt om Stefan Löfvens skadliga regering, kommer vi att riva upp migrationslagstiftningen i dess helhet och göra om den från grunden”, skriver Åkesson.

Moderaternas partiledare Ulf Kristersson säger att det trots förslaget finns oenigheter mellan partierna.

– Det är ju väl känt att våra fyra partier har haft lite olika uppfattningar i de frågor som lades fram av migrationskommittén, men det som är unikt här är att vi tar fasta på de saker där vi tycker lika, säger Kristersson till DN.

Han vill nu pröva oppositionspartiernas sju punkter i riksdagen och säger att utfallet är långt ifrån självklart då mandatställningen är mycket jämn. Han är heller inte främmande för vidare migrationspolitiska diskussioner tillsammans med Jimmie Åkesson.

– Det är klart att migrationspolitiken tillsammans med flera andra ämnen kommer att diskuteras i samband med en regeringsbildning, det är ju självklart. Men såna förhandlingar tar man då, säger Kristersson.

L-ledaren Nyamko Sabuni tonar ner samarbetet med M, SD och KD och menar att hennes parti valt att hänga på migrationspolitiken nu då frågan är aktuell inför den kommande riksdagsomröstningen.

– Vi har inget samarbete med M, KD och SD. De har valt att ansluta sig till vår liberala politik

som också lagts fram av migrationskommittén. Liberalerna kommer alltid att vara fokuserade på att lösa samhällsproblem. Då måste man våga prata med alla partier, säger Sabuni.

Statsminister Stefan Löfven kommenterar de fyra oppositionspartiernas initiativ via sms:

”Det är tydligt att Jimmie Åkesson håller i taktpinnen i det nya högerkonservativa blocket.”

C-ledaren Annie Lööf kommenterar förslagspaketet på sin Twitter:

“Det första samarbetet mellan L och SD blev alltså om migration”.

Alexandra Carlsson Tenitskaja

alexandra.carlsson.tenitskaja@dn.se

03 Ewa Stenberg: Nytt drag och nya lag i partiledardebatten

Sverigedemokraternas invandringsmotstånd var under många år kärnan i Liberalernas hårda kritik mot partiet. När L nu för första gången gör upp med SD, M och KD handlar det just om att skärpa invandringspolitiken.

Beskedet höjde pulsen i SVT:s partiledardebatt och visade konturen av en ny laguppställning. Här är tre slut-satser av debatten:

Kommentar

1 Nya lag.

När partiledarna tog plats i Agendastudion såg Liberalernas Nyamko Sabuni lite olycklig ut. Hon placerades tillsammans med Stefan Löfven (S), Märta Stenevi (MP) och Annie Lööf (C) som en del i regeringsunderlaget i stället för ihop med oppositionen.

Inte så konstigt att hon såg ut att vantrivas, hon hade just chockat en stor minoritet i sitt eget parti genom att göra en första uppgörelse med Sverigedemokraterna. Alltså med det parti som hennes företrädare på partiledarposten dyrt och heligt lovat att aldrig ge något inflytande.

Den första uppgörelsen handlade om just att stoppa sju regeringsförslag som skulle kunna ge ökad invandring. Det finns en stark symbolik i uppgörelsen, även om den i sak är mycket långt ifrån den stora åtstramning SD vill göra.

Nyamko Sabuni tänker uppenbarligen inte treva sig fram försiktigt fram i det nya politiska landskapet. Liberalerna har bestämt efter en uppslitande intern strid att gå till val för en moderatledd regering. Hon kör nu över en del av sitt parti i den mest kontroversiella frågan för att visa väljarna att det hädanefter verkligen är högersidan av politiken som gäller. Januariavtalet var ett misstag för L. Kan partiet göra upp med SD om migrationspolitiken, går det att göra upp om det mesta. Det är en viktig signal när Sabuni ska söka moderata stödröster.

Liberalernas sidbyte framstod som logiskt när partiledarna debatterade kärnkraft, brottslighet och skola. Där höll Liberalerna mestadels ihop med de tre oppositionspartierna till höger.

2 Kvinnornas tid.

Det är inte bara regeringsalternativen som förändras. Slipsarna var i minoritet i teve-studion när politikens toppar samlas, tre män debatterade denna söndagskväll med fem kvinnor. Nooshi Dadgostar har ju efterträtt Jonas Sjöstedt som Vänsterledare och det var dessutom premiär för Märta Stenevi som nytt MP-språkrör.

De inledde debatten med att diskutera kriminalpolitik. Det hettade till när det handlade om våld mot kvinnor. Fem kvinnor har mördats på kort tid i Sverige och alla partiledarna vill se hårdare straff.

De ser också en andra åtgärder som behöver göras, utifrån sina skilda ideologier.

Vänsterns Nooshi Dadgostar ser behov av fler bostäder och hyresreglering för att misshandlade kvinnor ska ha någonstans att ta vägen, SD:s Jimmie Åkesson drar slutsatsen att invandringen måste minska. Han kopplade våld mot kvinnor till hederskultur och utlandsfödda. Det sista fick Centerns Annie Lööf att gå i taket och anklaga Jimmie Åkesson för att kränka de barn som tvingats se sina mammor mördas av svenskfödda män.

Ebba Busch (KD) krävde Märta Stenevi (MP) på besked om varför det är så viktigt för regeringen att fortsätta frige dömda efter två tredjedelar av strafftiden. Stenevi kontrade att det inte är ett dugg viktigt för henne. MP kommer att diskutera alla straffskräpningar, sade hon.

3 Invandringen blir en viktig valfråga.

”Låt oss prata lite om det som hänt i dag, för jag tycker ändå att vi kan slå oss lite för bröstet”, sade Jimmie Åkesson till Nyamko Sabuni och syftade på den nya uppgörelsen om migrationspolitiken.

”Jag kommer alltid att försvara asylrätten”, markerade Sabuni mot Åkeson och framhöll hur viktig integrationspolitiken är för hennes parti.

SD-ledaren pekade på att mindre invandring är det allra viktigast för integrationen och berömde Nyamko Sabuni för att ha gjort en resa men ”inte vara hemma än”. Det såg inte ut att muntra upp Liberalernas partiledare.

Åsiktsskillnaderna är stora i sak mellan M, KD, SD och L i migrationspolitiken. I denna hjärtefråga är SD mindre kompromissvillig än i andra frågor. Men det har blivit tydligt att de fyra partierna har en stark ambition att kompromissa och hitta ett stramare alternativ till regeringens politik inför valrörelsen.

Ewa Stenberg ewa.stenberg@dn.se

04 Vad tror S Kristersson menade?

Kära politiker, det här är en vädjan inför valrörelsen: Skärp er!

Gör inte som Socialdemokraterna på söndagskvällen, som under SVT:s partiledardebatt tog ett citat från moderatledaren, ryckte det ur sitt sammanhang och fultolkade. Meddelandet från S officiella Twitterkanal löd: ”Ulf Kristersson: ’Vi pratar rätt ofta med våra döttrar om vad de inte får tillåtas att utsätta sig för’. Borgerlig feminism kärnfullt sammanfattad.”

Spontant kan meningen låta illa. Rent av som att Kristersson tycker att det är upp till tjejer att vara på sin vakt och markera. Annars får de skylla sig själva om de blir utsatta.

Men det var givetvis inte vad M-ledaren sa. Tvärtom hade han under debatten understrukit att våld mot kvinnor är ”riktigt allvarliga brott”. Han hade påtalat vikten av straffskärpningar för grov kvinnofridskränning, pratat om fotboja och obligatorisk häktning, samt upprepat att man ska straffa dem som begår brott.

Därefter kom passusen om döttrarna, som dock inte var resonemangets poäng. Den kom i meningen efter, där han förklarade att ”alla som har söner borde med samma kraft berätta för sina söner vad de inte får utsätta flickor för”. Vidare: Lagen måste stå på kvinnornas sida.

Den som tycker att Socialdemokraternas kommentar var rättvis kan räcka upp en hand. Därefter bör alla tänka på att Sverige snart går in i en valrörelse.

Då förtjänar väljarna att bli tagna på allvar, genom att politikerna och partierna bemödar sig med att föra en seriös debatt. Det gör man genom att bemöta motståndarens bästa argument – inte de sämsta. Genom att inte fulcitera, medvetet misstolka eller påstå att den andre har ont uppsåt. I stället tar man sig an de svåra ämnena, erkänner målkonflikter och förklarar varför man har landat i sin slutsats.

Alternativet är ett ökat politikerförakt, som i så fall är välförtjänt.

Susanne Nyström

susanne.nystrom@dn.se

04 Ledare: Vill M inte ha ett block med SD är det dags att visa det

Det är en spännande bild av Moderaternas syn på förhållandet till Sverigedemokraterna som Svenska Dagbladet skildrade i ett reportage i helgen.

Där är fullt av tveksamheter inför de allt tätare banden mellan partierna. De vill så olika saker i den ekonomiska politiken, noterar en företrädare. SD har ju en radikal och populistisk

instinkt, konstaterar en annan. Jimmie Åkesson (SD) ”pratar om att liberalismen är deras största fiende. Det kan man inte tycka om man vill ha ett gemensamt projekt med moderater”, slår Muf:s ordförande Matilda Ekeblad fast.

De största betänkligheterna verkar dessutom finnas i partiledningen. Där är det egentligen ”ingen förutom Tobias Billström som är glad”. Partisekreteraren Gunnar Strömmer vill inte ha någon relation alls: ”Det finns inget konservativt block”, konstaterar han, och lägger till att Moderaterna inte heller vill bygga något sådant.

Då går det att fråga sig: Om M inte vill ingå i ett block med SD, varför beter man sig som att man vill det?

Moderaterna hade en gång dörren mot SD stängd, låst och igenbommad. Ulf Kristersson hävdade att han inte kunde tänka sig att ”samarbeta, samtala, samverka, samregera” med Sverigedemokraterna.

Efter valet 2018 lyfte Kristersson bort bommen, låste upp dörren och ställde den på glänt. Den hösten gick det att acceptera SD:s röster i en statsministeromröstning och en budgetvotering. Förhandla politik med partiet, låta Jimmie Åkesson bli en del av laget, var dock fortfarande uteslutet.

Men i stället för att göra halt där har M-ledaren successivt skjutit upp dörren. Göra upp i sakfrågor och om budget går bra, gemensamma utspel likaså.

Samarbeta, samtala, samverka – check, check, check. Samregera? Ja, det ligger i tangentens riktning. Dörren till Sverigedemokraterna står numera på vid gavel.

Och faktum är att det inte har stannat där. Så fort M-företrädare får chansen betonar de hur små skillnaderna mellan dem och SD är: ”våra partiers migrationspolitik liknar varandra”, konstaterade partiets vice ordförande Elisabeth Svantesson till exempel i Ekots lördagsintervju (1/5).

Dessutom agerar Moderaterna för att partiet tillsammans med KD, L och SD ska framstå som ett samkört regeringsalternativ. Även när det sakpolitiska värdet av att agera tillsammans är noll – som i söndagens utspel om en migrationspolitisk uppgörelse. Det handlade alltså om en handfull punkter där de fyra sannolikt ändå skulle ha röstat lika – och röstats ner – när den nya migrationslagen behandlas i riksdagen. Nu gjorde de en stor sak av att ha - kommit överens.

M signalerar dessutom att partiet inte kan tänka sig att regera utan ett samarbete med SD. På något annat sätt är det svårt att tolka Elisabeth Svantessons utspel tidigare i våras om att Centerpartiet låst in sig med Social-demokraterna eftersom Annie Lööf inte vill göra upp med SD.

Det är alltså inte bara så att Ulf Kristersson öppnat dörren till Jimmie Åkesson. Han håller på att stänga in sig med honom.

Vill M-ledningen inte ha det så är det hög tid att agera därefter. Det är faktiskt inte särskilt svårt. Håll gränsen mot SD och markera viktiga

politiska skillnader. Slå fast att Moderaterna helst regerar med de gamla alliansvännerna, och att ett blågrönt samarbete som det i Stockholms Stad inte är uteslutet. Ta initiativ till utspel och uppgörelser med Annie Lööf – att januariavtalet inte står i vägen för det illustreras av dem som inkluderar Nyamko Sabuni.

M som del av ett nationalkonservativt block tillsammans med SD i nästa års valrörelse? Det är helt och fullt Moderaternas eget val.

DN 4/5 2021

04 Ta Stefan Löfvens utsträckta hand om att slopa kötiderna

Stefan Löfven har förvisso hållit retoriskt skickliga tal. Ett sådant levererade han den 22 mars 2020, i sitt tal till nationen när pandemin tog fart. Men första maj-talet i år var inte ett sådant.

Efter en inledning om att uppslutningen runt välfärden gjort mer eller mindre alla till goda socialdemokrater, med ett grundlöst påstående

om ”ett nytt politiskt läge”, beskrev Löfven hur framgångsrik och konsekvent S jobbpolitik varit.

Det är ett perspektiv Löfven får svårt att lansera när Sverige harvar i bottenträsket i ligan för europeisk arbetslöshet och den svenska långtidsarbetslösheten slår rekord. Har du inte tidigare hört talas om Löfvens påstående om att Sverige nu återindustrialiseras, och hur viktigt ”industriklivet” är, är du verkligen inte ensam.

Det var i skolpolitiken Löfvens tal hade vissa poänger. En skolpeng som bygger på kommunala skolors lagkrav att garantera samtliga elever plats ger de fristående skolorna, som slipper detta ansvar, en överkompensation. Det borde rättas till.

Och det var första gången som S så här tydligt torgförde uppfattningen att det är rätt att stänga dåliga skolor. Standardlösningen var länge den i S universella – ”mer resurser”. Menar Löfven allvar får ett stort antal kommunala skolor bomma igen, för dessa dominerar stort bland de allra sämsta.

Friskolor har vitaliserat den svenska skolvärlden och har en självklar roll framöver, men Löfven har alldeles rätt i att det är orimligt med ett antagningssystem som i praktiken diskvalificerar elever födda sent på året och dem som flyttat över en kommungräns.

En underbevakad faktor är också rätten till skolskjuts – att ges möjlighet att ta sig till alla skolor i en kommun är nog så viktigt om skolvalet ska kunna vara fritt och ändå fungera med familjens vardagsliv.

Det borde gå att hitta bred enighet bakom en modell som får bort den segregerande faktorn kötid, oavsett om det blir Löfvens förslag om ett gemensamt antagningssystem för kommunala skolor och friskolor, eller något annat.

Loppet i skolpolitiken har ännu inte utkristalliserat någon som tydligt erövrat ledartröjan.

Jens Runnberg

jens.runnberg@dn.se

04 Johan Croneman: Löjeväckande att se hur M, KD och L tror sig ha koll på sina nya kompisar

Moderaterna har övergett sina - konservativa, Liberalerna har - pensionerat liberalismen och Kristdemokraterna har pausat sina kristna värderingar – för makten skull. Men det fanns ändå en ny oräddhet i SVT:s partiledardebatt i söndags. Något är på gång.

Efterspelet till SVT:s partiledardebatter har med åren dramaturgiskt kommit att likna efterspelet till Melodifestivalen: Vann rätt låt? Man har också lagt sig till med både röda mattan, uppsnack och eftersnack.

Jag vet inte om det är rätt väg att gå, i ett ansträngt läge borde man kanske skruva ner cirkustakterna. Det som kändes bra från början var Ann-Britt Ryd Pettersson och Elisabeth Marmorstein i studion, den sistnämnda är en av Sveriges bästa politiska kommentatorer, även om hon kunde ta ytterligare ton och bli något fränare. Hon har det i sig.

Det var mycket länge sedan en partiledardebatt på tv var riktigt tv-mässig. I söndags var tv-mässigheten om inte på topp så åtminstone på gång. Man hade delat in i nya lag – och jag tyckte mig nog också uppleva en delvis ny oräddhet för att debattera. Debattera på riktigt.

Inte som när Stefan Löfven och Ulf Kristersson möttes i en duell om sjukvården och pandemin. Det blev kvällens mest förutsägbara debatt. Kunde varit Olof Johansson mot Ingvar Carlsson på 90-talet eller någon annan historiskt urtrist diskussion om vem som gjort mest och gjort minst.

De kastade gamla regeringssynder på varandra, det var ingen som letade upp den andres svagheter, ingen attack, inga kontringar. De stod öga mot öga, men pratade med några andra.

Ulf Kristersson vände sig knappast till Stefan Löfven när han talade m-y-c-k-e-t långsamt och pedagogiskt, med STORA BOKSTÄVER för att

alla tittarna skulle förstå vad Ulf Kristersson sålde, nämligen: ”Nationellt ledarskap”. Ulf Kristersson ville ge tittarna en smak av den nye statsministern, beredd att ta över 2022. Det var en avsmakningsmeny ingen bett om. Stefan Löfven är och förblir en betongsosse med mänskligt ansikte, jag tror inte att ett tredje världskrig skulle kunna rucka honom ur den stenstoden.

Man tror att Stefan Löfven står och lyssnar på Ulf Kristersson, men egentligen väntar han bara på sin tur. Vad Stefan sen ska säga bestämde han sig för redan i åttan i grundskolan.

Jag uppskattar när Annie Lööf tar ton och hetsar upp sig på Jimmie Åkessons sätt att göra all politik till en fråga om invandring. När han påstod att kvinnovåldet var ett nyimporterat problem blev Annie Lööf förbannad på riktigt – det klär henne.

Märta Stenevi debuterade för Miljöpartiet och visade sig vara en hård nöt att knäcka. Otroligt bra påläst, i alla frågor, vass och lite syrlig. Hon hade till och med siffror på att kvinnovåldet och morden på kvinnor peakade på 70-talet, vilket Jimmie Åkesson föga överraskande gav fan i att bry sig om. Sverigedemokraterna kan koppla ihop både torskbeståndet i Östersjön och myggproblemet i nedre Dalälven med invandringen – imponerade demagogi.

Jimmie Åkesson är politiskt smart och snabb, Sverigedemokraterna är strategiskt duktiga, taktiskt på gränsen till överlägsna – det är nästan löjeväckande att se och höra hur både moderater, liberaler och kristdemokrater tror

sig ”ha kontroll” över sina nya kompisar. Är det inte lite Hindenburg över dem allihopa?

Moderaterna har övergett alla sina konservativa, Liberalerna har pensionerat liberalismen och Kristdemokraterna har pausat sina grundläggande kristna värderingar för maktens skull.

Vänsterns Nooshi Dadgostar då? Hon blev lite långrandig, men uppkäftigheten gav resultat. Hon kan bli som den där störande hackspetten i Kalle Ankas julshow. Roligast för kvällen var Nyamko Sabuni som såg likheter mellan elbristen i Burundi på 70-talet och elförsörjningen i Sverige 2021. Ingen skrattade.

Johan Croneman

johancroneman@gmail.com

05 Därför vill kvinnorna inte ha SD

Hur kommer det sig att kvinnorna skyr Sverigedemokraterna? Det har länge varit en gåta för partiet.

Jag kan bistå med en ledtråd: Därför att det är ett parti som bara tänker på en sak.

För Sverigedemokraterna är inte som så många av de andra högerpartier de gärna förknippar sig med ute i Europa. De grundades inte av populister som vill ha mindre skatter och mer välfärd. Nej, de – och detta tål tydligen att

upprepas – har sina rötter i ren rasism. Invandringen är och förblir deras enda fråga.

Det är därför inte konstigt att när Jimmie Åkesson i partiledardebatten (SVT 2/5) skulle adressera mäns våld mot kvinnor så blev det med ett platt: ”Kvinnovåldet är ett importerat problem.”

Så nöjda var Sverigedemokraterna med den formuleringen att de genast prånglade ut citatet stort i sociala medier. Och därmed underströk de att de inte är kapabla att ta itu ens med invandrares våld mot kvinnor. För hur ska man kunna lösa en fråga man i grunden är ointresserad av, och vars offer man inte bryr sig om?

Det viktiga för Sverigedemokraterna är inte att sätta dit förövarna, utan att sätta dit de förövare som har invandrarbakgrund, för att de har invandrarbakgrund. De struntar uttryckligen i det hat och våld som kommer från svenskfödda. Inklusive det som är kopplat till de egna företrädarna.

För ni minns väl de järnrörsbeväpnade partitopparnas fylleprat om att ”skita i den här lilla horan”? Rubrikerna om sverigedemokrater som misshandlat flickvänner, fruar och ex? Inte räknas väl dessa män som importerade?

Äh, men det där är inget problem, tycks Sverigedemokraterna mena. Det är ju *våra* killar. Rösta på oss nu, och skit i de där små hororna.

Inte ens den mest rasistiska kvinnan i landet har anledning att hörsamma den uppmaningen.

Lisa Magnusson lisa.magnusson@dn.se

Statsrådsberedningen och statsministern

437 **Inrikes DN-artiklar 1 - 7(5) maj 2021**

438 Riksdagen och politiska partier

470 Statsrådsberedningen och statsministern

478 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

530 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

576 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

630 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

834 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

923 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

983 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

991 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 1011

Sverige styrs av regeringen

Regeringen styr med hundratals myndigeter, med 290 självständiga kommuner och 21 självständiga regioner.

Regeringens politik bestäms av socialdemokrater, miljöpartister, centerpartisteer och liberaler.

Regeroingen har en opposition av vänsterpartister, moderater, kristdemokrater och sverigedemokrater, som kan påverka regeringen med hjälp av riksdagens utskott,

Regeringen den 30 oktober 2020 har beskrivits i Sven Wimnell 2 november 2020: **http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzt.pdf**

Regeringens verksamheter enligt dess hemsida 30 oktober 2020:
Statsrådsberedningen
Arbetsmarknadsdepartementet
Finansdepartementet
Försvarsdepartementet
Infrastrukturdepartementet
Justitiedepartementet
Kulturdepartementet
Miljödepartementet
Näringsdepartementet
Socialdepartementet
Utbildningsdepartementet
Utrikesdepartementet
Länsstyrelserna

Statsministern styr regeringen

Politikområden för politiken 5 febuari 2021
Regeringens ministerområden. http://www.regeringen.se

*** Partiledaren/statsministern Stefan Löfven.**
*** Allmänt om regeringens politik.**
Statsminister Stefan Löfven
statsradsberedningen.registrator@regeringskansliet.se

*** Europapolitik.**
Politik för EU
EU-minister Statsrådsberedningen Hans Dahlgren
sb.registrator@regeringskansliet.se

*** Utrikespolitik.**
Politik för en utrikesminister. 17 dec 2020 + bistånd o d
Utrikesminister Ann Linde
utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Handel.**
Politik för en handelsminiser.
Utrikeshandelsminister och minister med ansvar för nordiska frågor Anna Hallberg
utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Internationellt utvecklingssamarbete. Bistånd. Minister för internationellt utvecklingssamarbete. Per Olsson Fridh**
utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Försvar.**
Politik för en försvarsminister.
Försvarsminister Peter Hultqvist
forsvarsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Miljö och klimat.**
Politik för fysiska och sociala miljöer. Politik för klimat.
Miljö- och klimatminister samt vice statsministerPer Bolund
m.registrator@regeringskansliet.se Miljödepartementet

*** Politik för juridik och migration.**
Politik för en justitie-och migrations)minister.
Justitie- och migrationsminister Morgan Johansson
justitiedepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Polisen. Brott. Kriminalvård.**
Politik för en inrikesminister för brott och polis o d
Inrikesminister Mikael Damberg
justitiedepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Transporter och infrastruktur.**
Politik för en infrastrukturminister.
Infrastrukturminister Tomas Eneroth
i.registrator@regeringskansliet.se

*** Energi- och digitalisering.**
Politik för energi och digitalisering
Energi- och digitaliseringsminister Anders Ygeman
i.registrator@regeringskansliet.se
'

*** Sjuk- och hälsovård o d.**
Politik för en socialminister med hälso- och sjukvård.
Socialminister Lena Hallengren
socialdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Hushållet.Mat, boende, konsumtion, hushållsekonomi o d**
Politik för en socialförsäkringsminister.
Socialförsäkringsminister Ardalan Shekarabi
socialdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Utbildning.**
Politik för utbildning i skolor. Ungdomspolitik
Utbildningsminister Anna Ekström
utbildningsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Högre utbildning och forskning.**
Minister för högre utbildning och forskning Matilda Ernkrans
utbildningsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Information, konst, kultur o d. Demokrati. Idrott.**
Politik för en kultursminister. Med demokrati och idrott
Kultur- och demokratiminister samt minister med ansvar föridrottsfrågorna Amanda Lind
kulturdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Jobb.**
Politik för en arbetsmarknadsminister.
Arbetsmarknadsminister Eva Nordmark
arbetsmarknadsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Jämställdhet. Diskriminering. Segregation**
Politik för jämställdhet,diskriminering och segregation
Jämställdhetsminister samt minister med ansvar för arbetet mot diskriminering och segregation Märta Stenevi
arbetsmarknadsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Näringar.**
Politik för en näringsminister.
Näringsminister Ibrahim Baylan
naringsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Landsbygdspolitik.**
Politik för en landsbygdsminister.
Landsbygdsminister Jennie Nilsson
naringsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Politik för statens finanser och statens stöd till regioner och kommuner o d.**
Politik för finans- finansmarknads- och civilministrar.

Finansminister Magdalena Andersson
finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Finansmarknads- och bostadsminister, biträdande finansminister
Åsa Lindhagen
finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Civilminister Lena Micko
finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Andra aktörer**
Partisekreterare (S) Lena Rådström Baastad
Socialdemokraterna Partiet info@socialdemokraterna.se

Gruppledare för S i riksdagen. annelie.karlsson@riksdagen.se

Karl-Petter Thorwaldsson. F d ordförande i LO
karl-petter.thorwaldsson@lo.se
Ny ordförande **Susanna Gideonsson@lo.se**

Vänsterpartiledare Nooshi Dadgostar
nooshi.dadgostar@riksdagen.se
F d Sjöstedt Jonas <jonas.sjostedt@riksdagen.se>
Ulla Andersson, vänsterpartiet. <ulla.andersson@riksdagen.se>

Ordf. Annie Lööf. Centerpartiet.se, info@centerpartiet.se

Ordf. Nyamko Sabuni. Liberalerna.se, info@Liberalerna.se
Med på listan finns inte moderater, krisdemokr.Sverigedemokrater som inte hyllar demokratin, motarbetar regeringen och vill störta den

Statsrådsberedningen

Statsrådsberedningen har ansvar för att leda och samordna arbetet i Regeringskansliet.
Om Statsrådsberedningen

Relaterad navigering

- **Rättsliga dokument**
- **Myndigheter med flera**
- **Organisation**
- **Kontakt**

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Stefan Löfven
Statsminister

Hans Dahlgren
EU-minister
Genvägar

Genvägar

- **Globala målen och Agenda 2030**
- **Innovationsrådet**
-

Aktuellt från Statsrådsberedningen

Under regeringen lyder Myndigheter

Här från Sven Wimnell 1 maj 2019:
Människornas verksamheter och grunderna för planering av framtiden för världen och Sverige.
http://wimnell.com/omr40zp.pdf

Genom att klicka får man veta vad de gör. De sysslar med gemensamma problem och privata problem.

Myndigheterna ändras. För att få det senaste, aktuella, använd adresserna till regeringen.

Statsrådsberedningen

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/statsradsberedningen/

Myndigheter

- **Svenska institutet för europapolitiska studier (Sieps)**
  18 december 2014 från Statsrådsberedningen

- **Harpsundsnämnden**
  18 december 2014 från Statsrådsberedningen

Stefan Löfven

Statsminister

Statsrådsberedningen

”Vårt land ska vara en ledande och inspirerande kraft i världen. Där vi sluter klyftor och förverkligar de löften om frihet vi ställt ut till våra barn. Där vi investerar gemensamt i människor och miljö, i kunskap och konkurrenskraft, i trygghet i nuet och hopp inför framtiden.”

SW 10 Samlade kunskaper och övergripande värderingar
SW 11/19 Individernas inre verkligheter.

SW 2 Religiösa verksamheter o d.

SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
SW 31 Statistik och demografi.
SW 32 Statsvetenskap.
SW 33 Nationalekonomi, internationell ekonomi.
SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.
SW 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.
SW . 351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)
SW . 352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)
SW . 353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)
SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).
SW 36/39 Politiska krav och politiska planeringar:
SW 4 Sambandsforskningsverksamheter.
SW 5 Naturforsknings- och matematikverksamheter.

SW 6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.
SW 7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer.
SW 8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
SW 9 Saklitterära verks.Allmän geografi o historia. Biografi.

Hans Dahlgren

EU-minister
Statsrådsberedningen
"Sverige ska ha en aktiv roll i den Europeiska unionen. I en tid då vi har många gemensamma utmaningar och när ett land till och med väljer att lämna EU, så vill vi se mer gränsöverskridande samarbete. För fler och bättre jobb, för en ambitiös klimatpolitik och för trygghet och säkerhet för alla som bor här.

SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
SW 9 Saklitterära verks.Allmän geografi o historia. Biografi.

Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikes-departementet, för-svarsdeprtementet och miljödepartementet.

437 **Inrikes DN-artiklar 1 - 7(5) maj 2021**

438 Riksdagen och politiska partier

470 Statsrådsberedningen och statsministern

478 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

530 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedeparte-mentet

576 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

630 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

834 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdeparte-mentet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

923 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbets-marknadsdepartementet och näringsdepartementet.

983 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

991 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommu-nerna. - 1011

Utrikesdepartementet

UD ansvarar för Sveriges förbindelser med andra länder och internationella organisationer och för bistånds- och internationell handelspolitik. UD utgör tillsammans med cirka 100 utlandsmyndigheter utrikesförvaltningen.
Områden

Områden

- Demokrati och mänskliga rättigheter
- Handelspolitik och främjande
- Internationellt utvecklingssamarbete
- Utrikes- och säkerhetspolitik

Om Utrikesdepartementet

Relaterad navigering

- Utrikesdepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Remisser
- Organisation
- Kontakt
- UD:s reseinformation

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Ann Linde
Utrikesminister
Anna Hallberg
Utrikeshandelsminister och minister med ansvar för nordiska frågor
Per Olsson Fridh.Minister för internationellt utvecklingssamarbete
Genvägar

Genvägar

Sveriges ordförandeskap i OSSE

- Sveriges diplomatiska förbindelser
- Swedish Foreign Policy Stories
- Sweden Abroad
- UD: presstjänst
- UD:s internationella presscenter
- UD Legaliseringar
- Misstanke om brott eller oegentligheter
- Klagomål mot utrikesförvaltningen
- UD:s rapporter om mänskliga rättigheter
- Informationsmaterial: Utrikesdepartementet – en kort presentation

Aktuellt från Utrikesdepartementet

Utrikesdepartementet 6 februari 2921

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/utrikesdepartementet/

Myndigheter

- **Business Sweden**
  02 september 2015 från Utrikesdepartementet

- **Sweden House**
  10 augusti 2015 från Utrikesdepartementet

- **Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll, SWEDAC**
  26 maj 2015 från Utrikesdepartementet

- **Nordiska Afrikainstitutet**
  09 februari 2015 från Utrikesdepartementet

- **Svenska institutet, SI**
  06 februari 2015 från Utrikesdepartementet

- **Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete, Sida**
  06 februari 2015 från Utrikesdepartementet

- **Kommerskollegium**
  06 februari 2015 från Utrikesdepartementet

- Inspektionen för strategiska produkter, ISP
  Utrikesdepartementet

- **Exportkreditnämnden (EKN)**
  06 februari 2015 från Utrikesdepartementet

- **Folke Bernadotteakademin**
  06 februari 2015 från Utrikesdepartementet

Ann Linde

Utrikesminister

Utrikesdepartementet

”När allt fler demokratier utmanas världen över måste Sverige fortsatt vara en stark och respekterad röst för fred, frihet och mänskliga rättigheter. Vår utrikespolitik ska bidra till att i samarbete med andra stärka tryggheten och säkerheten, i vårt närområde och globalt. Det är så vi värnar grundläggande demokratiska rättigheter och gemensam säkerhet världen över.”

Ann Lindes områden

- Demokrati och mänskliga rättigheter
- Folkrätt
- Utrikes- och säkerhetspolitik

SW 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.
SW . 351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)
SW . 352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)
SW . 353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)
SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).
SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.
SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.
SW 93 Allmänt om allm. historia. Världs- och forntidshistoria.

Anna Hallberg

Utrikeshandelsminister och minister med ansvar för nordiska frågor
Utrikesdepartementet
"När exporten ökar och jobben blir fler kan hela Sverige växa och utvecklas. Därför står vi upp för frihandeln och möjliggör för fler svenska företag att ta sig ut i världen. Genom utrikeshandeln kan vi främja hållbara lösningar och svenska värderingar."

Anna Hallbergs områden

- Handelspolitik och främjande
- Nordiska frågor

SW . 653 Handelsverksamheter.
SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.
SW 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.

Per Olsson Fridh

Minister för internationellt utvecklingssamarbete
Utrikesdepartementet

”Världen står inför stora utmaningar. Vi ser en försvagad demokrati globalt sett, samtidigt som klimatförändringarna blir alltmer akuta och fattigdomen tycks bita sig fast i delar av Afrika. Sveriges bistånd ska stärka demokratin och bidra till att utveckla en mer hållbar och fredlig värld."
(Peter Erikssons förklaring)

Relaterad navigering

- **Presskontakter**
- **Pressbilder**
- **E-post till registrator**
- **Kontakt**

SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).
SW 36/39 Politiska krav och politiska planeringar:
SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.
SW 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.

Försvars-departementet

Försvarsdepartementet ansvarar för Sveriges militära försvar och dess stödmyndigheter. Departementet planerar på strategisk nivå internationella insatser och säkerhetsfrämjande verksamhet och ger uppdrag till myndigheterna att genomföra samt följa upp dessa insatser.
Områden

Områden

- **Försvar**
- **Militärt försvar**

Om Försvarsdepartementet

Relaterad navigering

- **Försvarsdepartementets delar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Utredningar och kommittéer**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Organisation**
- **Kontakt**
- **Genomförandet av försvarsbeslutet - regeringens åtgärder på försvarsområdet**

Ansvarigt statsråd

Ansvarigt statsråd

Peter Hultqvist
Försvarsminister

Aktuellt från Försvarsdepartementet

Försvarsdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/forsvarsdepartementet/

Myndigheter

- **Myndigheten för digital förvaltning**
  07 september 2018 från Finansdepartementet

- **Totalförsvarets rekryteringsmyndighet**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI)**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten (Siun)**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Försvarsunderrättelsedomstolen**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Försvarsmakten**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Försvarets radioanstalt (FRA)**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Försvarets materielverk (FMV)**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

Peter Hultqvist

Försvarsminister
Försvarsdepartementet
"Försvarspolitiken måste ha sin utgångspunkt i ansvaret för Sverige. Det handlar om att hävda vår suveränitet, vår demokratiska samhällsordning och rätten att själva bestämma över vår framtid."

Peter Hultqvists områden

- **Försvar**
- **Militärt försvar**

SW . 6525-6529 Militära verksamheter.

Miljödepartementet

Miljödepartementet arbetar med frågor som rör minskade klimatutsläpp, en giftfri vardag och att stärka den biologiska mångfalden på land och i vatten. Departementet ansvarar också för frågor som rör kretslopp och avfall, strålsäkerhet, skydd och skötsel av värdefull natur, friluftsliv samt internationellt miljösamarbete. De 16 miljökvalitetsmålen är grunden för regeringens miljöpolitik och miljömålssystemet är den centrala, gemensamma plattformen för aktörer i det svenska miljöarbetet.

Områden

Områden

- **Miljö och klimat**

Om Miljödepartementet

Relaterad navigering

- **Miljödepartementets delar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Utredningar och kommittéer**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Kontakt**

Ansvarigt statsråd

Ansvarigt statsråd

Per Bolund

Miljö- och klimatminister samt vice statsminister

Genvägar

Genvägar

- **Aktuella regeländringar**

Aktuellt från Miljödepartementet

Miljödepartementet 6 februari 2021

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/miljodepartementet/

Myndigheter

- **Stiftelsen Institutet för vatten- och luftvårdsforskning, SIVL**
  28 april 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Stiftelsen för miljöstrategisk forskning, Mistra**
  28 april 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Stiftelsen för Internationella institutet för industriell miljöekonomi vid Lunds universitet**
  28 april 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **De lokala säkerhetsnämnderna vid kärntekniska anläggningar**
  28 april 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Svenska Miljöinstitutet AB, IVL**
  28 april 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, SMHI**
  02 februari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Kemikalieinspektionen, KemI**
  27 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Statens geotekniska institut (SGI)**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Strålsäkerhetsmyndigheten**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Naturvårdsverket**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Kärnavfallsfonden**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Havs- och vattenmyndigheten, HaV**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande, Formas**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

Per Bolund

Miljö- och klimatminister samt vice statsminister
Miljödepartementet

Per Bolunds områden

Miljö och klimat

- **Presskontakter**
- **Pressbilder**
- **E-post till registrator**
- **Kontakt**

Genvägar

- **Per Bolund på Twitter**
- **Per Bolund på Instagram**

Aktuellt från Per Bolund

1-5 maj 2021

01 Här är det koldioxidbantad meny som gäller för barnen

Stockholms stad ska koldioxidbanta verksamheternas mat med 25 procent till 2023. Barnen på förskolan Arken i Rågsved är pionjärer och har redan nått målet med sin klimatmeny.

– Det är en helt ny matkultur vi ställs inför och en otroligt stor förändring, säger kostsamordnaren Ann-Kristin Svensson.

Vegetarisk lasagne med tomat, spenat och fetaost står på menyn på Arkens förskola i Rågsved. Jättegod enligt barnen.

– Jag tycker maten är jättebra på förskolan, godare än hemma, vi får annorlunda mat varje dag, säger Emmy Lou, 5 år.

Arken är en av 52 kommunala förskolor i Enskede-Årsta-Vantör som följer en åttaveckors meny som skiftar sommar och vinter. Under 40-dagarsperioden får barnen nöt- och lammkött sex dagar, kyckling sju dagar, fisk elva dagar och resterande sexton bara vegetariskt.

– I början tyckte en del föräldrar att det var mycket vegetariskt, men barnen har inte reagerat. Det krävs lite inkörstid, man kanske måste prova en ny grönsaksbiff några gånger innan man lär sig att uppskatta den. Vissa grönsaksbiffar tycker barnen om, vissa är de är mer skeptiska till, säger förskolläraren Therese Skoglund.

Hon och kollegan Anna Rolf Kolesza har även ställt om sin mathållning hemma.

– Det har blivit normaliserat, det är ingen som saknar kött längre. Jag har absolut påverkats, om jag köper kött hemma väljer jag svenskt och närproducerat, säger Anna Rolf Kolesza.

Kostdatabasen och klimatmenyerna introducerades 2016 med utbildning av stadsdelens 52 förskolekockar. Långt ifrån alla hurrade över förändringen.

– Jag var en av kritikerna. Jag tyckte att det roligaste var att göra egna menyer och att en stor del av det roliga skulle försvinna. Men jag hamnade i matsedelsgruppen och fick ta del av andras recept och lära mig en massa nya maträtter. Plus att jag såg att vårt miljöarbete blev bra och att det var smidigt, säger Anette Pettersson, förskolekock på Arken.

Hon är utbildad kostvetare och lagar all mat från grunden, kokar köttfärssåsen i timmar, bakar eget bröd och gör egen risifrutti. Menyn justeras efter barnens smak.

– Det är klart att barnen ska ha den bästa maten. De tycker om allt som är tomatbaserat liksom sött med kokosmjölk. Favoriter är

spagetti med köttfärssås och korv stroganoff på kycklingkorv. Kikärtsbiffar och linsbiffar tycker de inte så mycket om, morots- och broccolibiffar går bättre.

Betyget syns via matsvinnet som vägs i perioder varje termin. I dag blev tio procent kvar på tallrikar och i karotter.

– Det är okej, men vi brukar vara bättre. Småbarnen är inte så petiga och äter bättre än de stora. De större påverkas lättare av kompistryck, säger kompisen nej säger de också nej. Men barnen påverkar ju varandra positivt också, säger Annette Pettersson.

I kostdatabasen registreras även andelen ekologiska råvaror. Stadens mål är att 60 procent ska vara ekologiskt, på Arken ligger man på 75 procent.

– Jag försöker alltid köpa ekologiskt om det inte är tokdyrt. Jag köper inte paprika för 85 kronor kilot. De ekologiska produkterna har ofta lite kortare hållbarhet. Gurkan är plastad och möglar snabbt och citrusfrukterna måste hållas i kyl.

Samtliga förskolor i stadsdelen har sänkt sin klimatpåverkan kraftigt sedan start. Nu ligger man på 0,37 koldioxidekvivalenter, CO2e, per portion, bättre än Världsnaturfondens One planet plate som tillåter 0,5 CO2e i växthusgasutsläpp. Enligt stadsdelens kostsamordnare är framgångsreceptet att mäta och redovisa resultat.

– Vi slängde ett ton mat i veckan bara på våra förskolor, nu är vi nere på ett halvt ton, det har halverats. Tänk att 50 förskolor slänger ett ton mat i veckan, det är ju skrämmande. Vad blir

inte det räknat över alla stadsdelar eller hela Sverige, säger Ann-Kristin Svensson.

Hon ser barnen som pionjärer på en omvälvande klimatresa.

– Det är ju en helt ny matkultur vi ställts inför. Med nya vegetabiliska livsmedel som tofu, oumph, quorn, soja- och ärtfärser. Det är en otroligt stor förändring och man måste få tid att anpassa sig och lära sig att tycka om eller inte tycka om de nya livsmedlen.

Stadsdelen är föredömet som miljö- och klimatborgarrådet Katarina Luhr (MP) gärna exporterar till alla stadens förskolor. Staden inför nu en central kostenhet för att samordna stadens arbete med livsmedelsstrategin.

– Det är superviktigt eftersom maten har så stor klimatpåverkan. Maten står för en tredjedel av våra koldioxidutsläpp. Det är mer än vad vi per person släpper ut från el, uppvärmning och trafik i Stockholm. Ställer man om kan man ganska lätt halvera klimatpåverkan utan att sluta äta kött, säger Katarina Luhr.

Line Gordon är professor i vetenskap om hållbar utveckling på Stockholms universitet och var med och tog fram Världsnaturfondens One planet plate. Hon imponeras av förskolornas framsteg.

– One planet plate visar hur stor klimatpåverkan vi kan ha för att uppnå Parisavtalets 1,5 graders mål. Om förskolorna redan ställt om sina måltider och klarar det är det fantastiskt bra och visar att det är möjligt, säger Line Gordon.

Hon tycker att det är positivt att allt fler kommuner börjar sätta mål och kvantifierar både utsläpp och matsvinn.

– Att förskolorna redan halverat sitt matsvinn är ett snabbt steg och visar man kanske kan komma ännu längre. Man kanske även kan få in svinnet cirkulärt i systemet, att det blir biogas, komposteras eller används i organiskt jordbruk.

För att nå Parisavtalet med klimatmenyer krävs dock att samhället genomför omställningen av infrastruktur och energisystem.

– Det gäller att vi kommer ned till nettonoll i de andra sektorerna, det räcker inte bara att vi ställer om maten. Klimatmålet är viktigt, men det finns andra värden också, som biologisk mångfald eller att stötta lokala lantbrukare och köpa närproducerat. Det gäller hitta lösningar som möter så många mål som möjligt, säger Line Gordon.

På Arken serveras mellisen i aprilsol. Yoghurt med sylt, flingor och banan och knäckemacka med mjölk samt fyra olika pålägg.

– Nästa steg blir att se över även mellanmål och frukost. Där finns mycket mejeriprodukter med stor klimatpåverkan. Kanske byta ut charkprodukter till vegetariska alternativ och servera havregurt i stället, säger kostsamordnaren Ann-Kristin Svensson.

Jessica Ritzén

jessica.ritzen@dn.se

Fakta. Förskolor ligger långt fram klimatarbetet

Koldioxidutsläpp per kilo livsmedel

Koldioxidutsläppen från Stockholm stads inköpta livsmedel låg 2020 på 1,98 kilo CO2e per kilo livsmedel. Målet är att minska det med 25 procent till 2023.

Enskede-Årsta-Vantörs 52 kommunala förskolor ligger i dag på 1,4 kilo CO2e per kilo livsmedel.

Koldioxidutsläpp per portion

Världsnaturfondens One planet plate är uträknad för att klara Parisavtalets 1,5 gradersmål och ligger på 0,5 kilo CO2e per portion.

Förskolornas klimatavtryck per portion ligger i dag på 0,37 kilo Co2e.

Matsvinnet

Ett av FN:s Agenda 2030-mål är att matsvinnet ska halveras till 2030.

Förskolornas totala matsvinn har redan halverats från ett till ett halvt ton i veckan.

Källa: Stockholms stad

01 Vildmarken väntar för Knock

Visenttjuren Knock har växt upp i djurparken Kolmården utanför Norrköping. Nu ska han flytta till en nationalpark i landet Azerbajdzjan på gränsen mellan Asien och Europa. För 100 år sedan levde visenter fritt där, men de blev utrotade. Visenter kallas även europeisk bisonoxe och är Europas största landlevande däggdjur. En vuxen tjur kan väga 900 kilo. Innan Knock kan släppas fr ska han få bilda flock med några andra visenter i en djurpark i Berlin.

01 ”Sverige måste göra mer för klimatet”

Sätter press på staten. Arbetet för att stoppa klimatförändringarna går för långsamt. Det tycker en grupp unga som därför vill ställa svenska staten inför domstol.

Elleonora Ali Uddman, 17, och Andreas Magnusson, 17, har båda varit aktiva i Skolstrejk för klimatet (Fridays for future). Men nu är de och många andra dessutom engagerade i ett nytt projekt. Det kallas ”Auroramålet – barnens klimatprocess”.

Tanken är att ordna en rättegång mot svenska staten. Man tycker att staten bryter mot både lagar och löften som den gett om arbetet mot klimatförändringarna. Och att den bryter mot barnkonventionen, en lag om barns rättigheter.

– Det är barnens framtid det handlar om, säger Elleonora. Om politikerna inte gör tillräckligt för att stoppa klimatförändringarna kommer det att drabba alla i vår generation. I barnkonventionen står det att alla barn har rätt till en trygg uppväxt, men så blir det inte.

Andreas håller med.

– I mina ögon är allt så tydligt. All forskning visar att vi gör för lite. Om inte staten tar sitt ansvar måste vi använda alla sätt som finns att trycka på.

Även vuxna som är experter på juridik och domstolar är engagerade i ”Auroramålet”. Nätverket har konton på Instagram, Tiktok och Facebook. Nu letar man efter barn som kan vara målsägande, det vill säga som personligen drabbats av klimatförändringarna.

– Det kan vara någon som tvingats flytta på grund av torkan och skogbränderna sommaren 2018, säger Elleonora. Eller någon som lidit svårt av ångest och rädsla när den tänker på vad som kommer att hända i världen om jorden blir ännu varmare.

Har ni haft ångest för klimatet?

– Ja, självklart, säger Andreas. Men jag mår mycket bättre när jag engagerar mig och gör något tillsammans med andra.

Vad skulle en sådan här rättegång kunna leda till?

– Vi vill att staten ska tvingas göra mer, säger Elleonora. Men exakt vad staten behöver göra är upp till domstolen att bestämma. Liknande rättegångar har hållits i Frankrike och Nederländerna. I Nederländerna tvingades staten minska sina utsläpp med 25 procent.

Katarina Schück

katarina.schuck@dn.se

Fakta. Det här är klimatförändringar

Uppvärmningen av jorden orsakas av utsläpp av växthusgaser (klimatgaser). Mycket av utsläppen kommer från industrier, olika fordon och från kor inom köttproduktionen. När klimatet blir varmare stiger haven och det blir svårare att leva i vissa områden på jorden. Världens länder har kommit överens om att ökningen av jordens medeltemperatur ska stoppas innan höjningen har nått två grader, jämfört med 1800-talet. Detta bestämde man i Parisavtalet 2015.

02 20,4

grader – i mitten av april uppmättes i Göteborg förra månadens högsta temperatur i Sverige. Men i stort lös värmen med sin frånvaro och medeltemperaturen i april var något kallare än vanligt, enligt SMHI.

TT

02 Tuffare för djurlivet i skärgården

Vissa arter i Stockholms skärgård har det tufft. Ejderbeståndet är i fritt fall och gråsälarna tycks behöva söka sig till nya områden för att hitta föda, visar ny rapport.

Rapporten Levande skärgårdsnatur 2021 har tagits fram av Skärgårdsstiftelsen i samarbete med Länsstyrelsen, Naturhistoriska riksmuseet och Stockholms universitet. Inventeringarna gjordes under förra året.

För Skärgårdens karaktärsfågel nummer ett, ejdern, har trenden varit tydlig med en kraftig nedgång i antal fåglar i ytter- och mellanskärgården. Den trenden verkar nu även drabba innerskärgården. De ådor som går upp på land misslyckas ofta med sin häckning och de som får fram ungar får sällan behålla dem. Från över 100 000 par vid millennieskiftet har ejdern minskat kraftigt i antal från 2005 fram tills nu.

För havsörnen är bedömningen att det fortfarande går bra för landets största fågel, men det finns också tendenser till minskad reproduktionsframgång. Resultatet från 2020 års inventering av havsörn i Stockholms läns kust- och skärgårdsområden – från Singö till Södertälje – blev 190 kontrollerade revir varav aktivitet av havsörn påvisades i 140.

Berguvsinventeringen visade att antalet häckningar och ungar var något färre än under 2019, som var ett väldigt bra år. Omkring år 2000 fanns det runt 40 kända revir i länet, jämfört med dagens cirka 31 revir. Totalt i länet kunde 30 ungar konstateras.

Skarven har under många år varit utsatt för störning vilket har bidragit till att den flyttar runt och intar allt fler småöar. Skärgårdens skarvar har sökt sig närmare fastlandet. 6 270 bon hittades under fjolårets inventering.

Sillgrisslan är en av flera fiskätande fåglar som ökat i antal under senaste åren. Den första grisslehäckningen i länet konstaterades 1966 på Abborren vid Understen. I dag finns de häckande på elva öar; vid Understen, Svenska Högarna, Grän och Gunnarstenarna.

För Östersjöns gråsälar, som normalt har strömming som stapelföda, riskerar minskningen i strömmingsbestånden att få konsekvenser. Det tycks som om sälarna tvingas till nya områden för att hitta sin föda, det senaste årtiondet har rapporter om sälar i innerskärgården blivit allt vanligare.

Mia Tottmar

mia.tottmar@dn.se

03 Blomningen är i gång i hela Sverige söder om Dalälven.

Åslög Dahl, forskare på Pollenlaboratoriet vid Göteborgs universitet, som konstaterar att björkblomningen är i gång i ett ovanligt pollenrikt år. Enligt prognosen är det risk för mycket höga halter av pollen från Skåne upp till Stockholm.

TT

03 De har ställt om till en mer hållbar livsstil under pandemin

Svenskar upplever sig ha blivit mer miljömedvetna under pandemin, enligt Centrum för konsumtionsforskning. Här berättar några personer och familjer om hur de har ställt om till en mer hållbar vardag.

”Vi gör mer eftertänksamma val nu”

Johanna Söderström, 52, egenföretagare och Anders Härnbro, 48, utredare för social hållbarhet, Mariefred.

Paret Johanna Söderström och Anders Härnbro upplever att det tidigare har varit svårt att stanna upp och tänka över sina konsumtionsmönster i vardagen – men under pandemin har de båda fått sig en tankeställare.

– Allt ställdes plötsligt in och jag har tänkt över min konsumtion på flera olika vis. Med mer tid i hemmet har jag bland annat börjat odla vilket har fått oss att köpa mindre grönsaker och jag upplever även att vi har gjort mer eftertänksamma val i butik. Det blir en god spiral, säger Johanna.

Tidigare har de båda haft mer av ett så kallat köp- och slängbeteende, förklarar hon.

– Men i fjol köpte jag inte ett enda nytt klädesplagg. Och gör jag det nu så måste plagget vara hållbart tillverkat och slitstarkt så att det kan användas länge. Jag är sömnadskunnig sedan tidigare och har börjat använda mina kunskaper ännu mer nu till att lappa och laga till exempel när mina eller min sons plagg slits sönder, säger Johanna och fortsätter:

– Tidigare shoppade jag mer utifrån bra priser. Man kan säga att det växande hållbarhetstänket även har förändrat min stil. Nu bär jag främst plagg av kvalitet men med egen prägel efter lappande och lagande.

– Jag handlar endast sådant som jag ”villhöver” nu, tillägger Anders Härnbro.

Efter pandemin finns det en risk för att flera faller tillbaka i samma konsumtionsvanor, tror de båda.

– Men för vår del tror jag att konsumtionen fortsatt kommer att minska eftersom att vi har reflekterat och pratat mycket om att vi har förändrat ett beteende och det känns bra.

”Jag har slutat köpa kläder – nu hyr jag i stället”

Helena Torhage, 40, konsult inom marknadsföring och kommunikation, Hägersten.

Pandemin har inneburit en ny vardag för Helena Torhage med hemmajobb och ett mindre utbud av resande. Men det har även fått familjen att närma sig den svenska naturen, berättar hon.

– Nu kan man inte ta en weekendresa till en europeisk storstad. Men det har varit skönt på ett vis och vi har byggt en viktig grund för barnen genom att vistas i de svenska skogarna. Om de får växa upp i Sveriges natur så är det större chans att de tar hand om den, säger hon.

När det gäller hållbarhetsfrågor så fokuserar Helena Torhage särskilt på kläder och mode.

– Jag har länge varit medveten om att det är ett extremt ohållbart sätt vi konsumerar mode på och det är viktigt att tänka över sin konsumtion ordentligt för att kunna göra medvetna val. Att se över vad vi kan köpa secondhand till exempel, som ett par gummistövlar, det kanske grannen har ett par att sälja.

– I början av pandemin fortsatte jag att köpa en del plagg som inte var nyproducerade, men nu har jag gått över till att endast hyra kläder genom olika hyrtjänster. Man registrerar sig och startar ett abonnemang. I den tjänst som jag använder nu väljer jag tre plagg som skickas hem och lämnas på trappan. När det har gått en månad så hämtas kläderna och byts ut mot tre nya plagg.

Det är ett hållbart och kul sätt att konsumera på, anser hon.

– På så vis kan jag också planera det jag ska bära på olika tillställningar och i vardagen i förväg. Man vågar testa kläder som man annars kanske inte skulle ha köpt i till exempel en knasig färg och man kan välja hög kvalitet.

Helena tror att de flesta produkter kommer att gå att hyra inom en snar framtid.

– Vi måste inte äga allt.

”Jag och min fru har skaffat husvagn – och är helt frälsta”

Cristian Mauricio Quinteros Soto, 34, konstnär, Rosersberg.

Cristian Mauricio Quinteros Soto hade aldrig tidigare satt sin fot i en husvagn innan pandemin. Men med mindre möjligheter till utrikesresande har coronaviruset satt ljus på den svenska naturen och Norrköpings campingar.

– Framåt förra sommaren så visste vi inte riktigt vad vi skulle göra då det rådde inreseförbud till en början. Men sen minns jag så tydligt dagen då Stefan Löfven sa att det var fritt fram att resa igen inom landets gränser. Vi har alltid rest till charterställen med all inclusive varje år för att dricka drinkar och sola. Men det var absolut inte ett alternativ under pandemin.

Några dagar efter statsministerns besked beslutade Cristian och hans fru sig för att resa till Kolmården.

– Men det slutade med att vi hamnade på en speciell campingplats. Resan skulle egentligen ha fortsatt från Kolmården till Helsingborg, men vi hade så trevligt att två dagar blev till flera veckor.

– Två veckor senare skaffade vi oss en gammal husvagn från 1986. Det var det sista jag trodde att jag skulle göra i mitt liv. Herregud där satt vi med en husvagn, jag har alltid likställt det med underställ och dobbar – det är för gamlingar och inte för en ungdom som mig.

Men paret fastnade snabbt för gemenskapen som campingplatsen kunde erbjuda, berättar han.

– Vi är helt frälsta. Här på campingen har vi en sådan gemenskap och människor i alla åldrar. Det är aldrig tomt och alla hjälper varandra. Jag tror att det svenska campinglivet är en växande trend som helt klart gynnar klimatet. Varken jag eller min sambo ser att vi kommer att vilja lämna Sverige i samma omfattning som tidigare och minskar därmed drastiskt på vårt flygande.

– Nu återstår bara att göra husvagnen mer kattsäker. Sen kan vi nästan bo här på heltid, skrattar han.

”Vi har börjat odla våra egna grönsaker”

Johanna Kemmler, mönsterkonstruktör, 32 och James Joseph Campion, 31, Värmdö.

James Joseph Campion och Johanna Kemmler har sedan flera år försöka minska på sitt koldioxidutsläpp genom att minska sitt intag av animaliska produkter. Men i pandemin beslutade de sig att lämna stan och flytta ut på landet för att kunna odla sina egna grönsaker.

– Vi är veganer sedan tidigare men i pandemin har vi ökat vår medvetenhet och försöker att endast köpa matvaror som är närproducerade och svenska, så vi äter exempelvis inte avokado och exotiska frukter längre, säger Johanna Kemmler.

– Pandemin har gett oss en chans att reflektera över det som är viktigt för oss och fundera över hur vi lever. Vi valde att flytta längre ifrån stan för att komma närmare naturen och få plats till att odla vår egen mat. I och med det så hoppas vi att vi ska kunna leva ett mer hållbart liv som

bygger på att ta hand om det som finns och att minska våra utsläpp, säger James Joseph Campion.

Paret har tillsammans goda kunskaper inom odling och vet nu även hur man tar hand om råvarorna på bästa sätt för att minska matsvinnet.

– Vi strävar efter att enbart äta en säsongsbaserad kost. När gurkorna och tomaterna tar slut under sensommaren och hösten så slutar vi att äta det. I stället finns det kål och rotfrukter. En hel del av det försöker vi att frysa in och för att bevara tomaterna kokar vi tomatsås eller lägger in dem för att även kunna njuta av dem på vintern.

– Jag tycker att man kan starta litet, det finns mycket som man kan grodda på vintern. Till exempel bönor som man köper från Ica, eller olika fröer eller ärtskott på fönsterbrädan, säger Johanna.

Johanna Sundbeck

johanna.sundbeck@dn.se

04 12 000

observationer av blåsippa, vitsippa, sälg, björk, tussilago och hägg rapporterades in från hobbyforskare runt om i landet till projektet Vårkollen under valborgshelgen. Det är Svenska botaniska föreningen som tillsammans med forskare vid - Sveriges lantbruksuniversitet driver Vårkollen för att få en ögonblicksbild av hur långt våren kommit i landet, för att se om och hur ankomsten påverkas av klimatförändringar.

TT

04 Östersjölaxens genetiska mångfald minskar

Enligt en studie från Sveriges lantbruksuniversitet, SLU, har Östersjölaxens genetiska mångfald minskat de senaste 100 åren, rapporterar P4 Norrbotten.

Forskarna har gjort dna-analyser på gamla laxfjäll från 1920- och 30-talen som sedan jämförts med dagens laxbestånd. Enligt SLU kopplas den växande genetiska likriktningen till

de stora laxutsättningar som inleddes när vattenkraften började byggas ut på 1950-talet.

– Det blir sämre förutsättningar för den blandningen som blir kvar. Det är hela poängen med en god genetisk mångfald – då har man en bättre förmåga att klara förändringar, säger Johan Östergren, docent vid SLU, till radion.

TT

04 Här bärgas den strandade valen

I två veckor har den strandade knölvalskalven på södra Öland intresserat både nyfikna förbipasserare och hungriga fåglar. Nu ska den fraktas söderut för förbränning.

Det var den 19 april som ölänningen Anders Johansson gjorde det ovanliga fyndet. Han var ute och gick för att spana efter sträckande fågel en dryg kilometer norr om Segerstads kyrka på sydöstra Öland. När han tog upp kikaren och kunde konstatera att det var en knölval som låg en bit ut i havet trodde han knappt sina ögon.

– Jag gick en sväng längs kusten när jag fick se ett bukigt föremål som påminde om en medeltida kogg och ett ögonblick trodde jag att det var en farkost av något slag, sa han till DN efter upptäckten.

Efter närmare inspektion konstaterades att det rörde sig om en ung knölval på omkring åtta meter, och att den troligen dött av svält eller en båtkollision. Den exakta dödsorsaken går dock inte att fastställa.

Den strandade bjässen har väckt stor uppmärksamhet på ön, både från lokalbefolkningen och från fåglar som festat på den.

– Det har varit stor uppståndelse här ett par veckor, säger Staffan Åsén, miljöchef på Mörbylånga kommun.

Under de senaste veckorna har man dragits med en del logistiska problem. Man har undersökt möjligheten att både bogsera ut valen och sänka den till havs och om det är möjligt att lämna den där den ligger. Till slut kom man fram till att valen ändå behöver tas upp.

– Östersjöns marina ekosystem är inte anpassat för att bryta ner en val, så det hade tagit väldigt lång tid. Vi kom fram till att detta var den bästa lösningen, säger Åsén.

Under morgonen i går, måndag, påbörjades arbetet med att frakta bort det väldiga djuret och platsen stängdes av för allmänheten.

– Det är som en stor byggarbetsplats här, med massor av utrustning och speciella bärgare, så tyvärr har vi tvingats spärra av området, säger Staffan Åsén.

Det fanns också en viss risk att valen kunde explodera eftersom att det jäser i den förruttnade kroppen.

– Vi vet inte riktigt hur skicket på valen är i nuläget. Förruttnelsen har pågått ett tag och det kan försvåra arbetet, men ambitionen är att få upp den hel för att slippa att stanken blir kvar.

Strax före klockan 11 under i går hade valen bogserats upp på land. Med hjälp av en stålvajer och en plåt som hade placerats under valen kunde man dra in kadavret. I dag, tisdag, ska valen fraktas till Danmark där den ska förbrännas.

Hamilton Steiner

hamilton.steiner@dn.se

04 ”SMHI ger en falsk bild av klimatförändrin garna”

Tv-nyheterna avslutas med vädret. Härligt att det äntligen är vår, men det är något som inte stämmer. Temperaturavvikelser som tidigare visats i mörkrött är nu i orange eller gult och uppfattas som betydligt mindre.

Den förra referensperioden 1961–1990 har bytts till 1991–2020, en period med väldigt stor värmeökning på jorden. Sedan 1988 har samtliga år utom två varit varmare eller mycket varmare jämfört med SMHI:s tidigare normalperiod 1961–1990.

Men i stället för att fortsätta att visa denna utveckling för allmänheten har normalperioden ändrats till en ny referens baserad på 30 år starkt präglade av ökad växthuseffekt. Det gör att vi får en falsk bild av att klimatförändringarna inte är så snabba, trots att vi befinner oss i en klimatkris där temperaturen ökat allt snabbare för varje årtionde sedan 1970-talet.

På sätt och vis är detta det nya normala, men vi är i ett läge då allmänheten behöver krisinsikt. Att gömma klimatförändringens effekter som ökade temperaturer och ökad nederbörd är fel väg att gå. Ska vi i så fall också ändra vad som är normal havsnivå?

De senaste 800 000 åren har koldioxidhalten i atmosfären varierat mellan cirka 180 och 280 ppm. I dag är den 420 ppm, och ingen skulle väl börja kalla det normalt? På samma sätt är medeltemperaturen för 1991–2020 långt utanför den normala variationen. Perioden är inte lämplig som referens när avvikelser från normaltemperatur kommuniceras i allmänna sammanhang.

SMHI:s förändring beror på att världsmeteorologiska organisationen WMO på 1930-talet beslutade att normalperioderna skulle vara överlappande 30-årsperioder. Men på den tiden kände vi inte till klimatförändringarna. Så varför hålla fast vid detta?

Dessutom rekommenderar WMO numera att beräkna en ny normalperiod, som sträcker sig över 30 år, vart tionde år. SMHI kommer att följa även detta.

SMHI förklarar själva att de har den tidigare referensperioden kvar för klimatforskning, men att den nya perioden är bra för samhällsplanering och för att förutspå väder. Det kan den gärna användas till, men i väderleksrapporter i medier vill vi att den referens som kallas normalperiod ska vara just någorlunda normal.

Frågan är hur många i vårt land och runt om i världen som känner till denna förändring? Det har inte kommunicerats på bred front. Sannolikt är det många som tror att det nya normala är normalt.

Tillsammans behöver vi skapa krisinsikt om klimatet. Först då kan vi vakna upp och agera.

Tydlig information och korrekta jämförelser är avgörande för att så ska ske. Därför är det viktigt att SMHI och WMO gör om och gör rätt i stället för att vilseleda.

Ingmar Rentzhog, vd för wedonthavetime.org, Kristina Henkel, entreprenör, Jim Werngren, tjänsteman på statlig myndighet, och Åsa Sohlgren, redaktör

04 Svar direkt. ”Vi följer internationella överenskommelser”

SMHI använder sig främst av två normalperioder beroende på vad det är som ska analyseras: klimatförändringens utveckling eller aktuellt väder.

Huvudsaklig referensperiod när vi studerar hur klimatet förändras är 1961–1990, enligt världsmeteorologiorganisationen WMO:s riktlinje för att det ska gå att jämföra med

tidigare analyser som baseras på samma period. När vi till exempel studerar hur årsmedeltemperaturen förändrats på lång sikt är det alltså denna period som vi jämför med.

För att beskriva aktuellt väder används den senast fullbordade 30-årsperioden, 1991–2020. Det betyder att SMHI använder den perioden för att till exempel säga om den senaste månaden var särskilt sval eller varm.

I samband med införandet av den nya normalperioden har vi från SMHI informerat om normalperioder och hur de används på smhi.se och i sociala medier. Jag har också medverkat i Sveriges Television och haft seminarium för meteorologer vid såväl SVT som TV4.

På SMHI arbetar vi på vetenskaplig grund med alltifrån data och kunskapsinsamling till verktyg, tjänster, kunskapsspridning och forskning inom klimat. Mycket av detta finns fritt tillgängligt på smhi.se. Vi följer också de internationella överenskommelserna om till exempel metoder för datainsamling och klimatjämförelser som finns inom WMO.

Erik Engström, klimatolog vid SMHI

04 Per Bolund: ”För mig är det här en ödesstund”

FN:s länder kommer enligt nuvarande prognos inte nå de 17 hållbarhetsmål som man 2015 enades om för 2030 – och pandemin har inte gjort det lättare.

– Det här är vår tids ödesfråga, säger miljö- och klimatministern Per Bolund, tillika Miljöpartiets språkrör.

Hur har pandemin påverkat Sveriges arbete mot de globala hållbarhetsmålen?

– Jag ser en ökad medvetenhet kring vår sårbarhet. Vårt samhälle är oerhört beroende av vår omvärld, djur och natur. Hur vi behandlar vår planet är också hur vi behandlar oss själva. Jag tror att den kunskapen växer nu och ger ett ökat engagemang som jag tror är helt avgörande för att vi ska klara att nå hållbarhetsmålen. Det är otroligt viktigt att det blir hållbara investeringar framöver när ekonomin kommer igång och inte ”business as usual”. För då kommer vi springa rakt in i nästa kris.

– Det sker också flera väldigt stora investeringar. Till exempel projekt med att göra stål utan kol i Luleå, batterifabriken Northvolt i Skellefteå och bioraffinaderier runtom i landet för hållbara biodrivmedel.

Enligt SCB släpar Sverige efter när det gäller målen kring klimatet, ojämlikheten, hållbar konsumtion och produktion samt hållbara hav.

– I internationella jämförelser hamnar vi i topp när det gäller genomförandet av de globala hållbarhetsmålen. Vi är långt ifrån klara än och har utmaningar som vi måste ta oss an. Just nu har vi låga räntor och vi är i en situation i Sverige där jag känner att vi måste ta möjligheten att investera. Använder vi inte den här chansen riskerar vi att varken klara av de globala hållbarhetsmålen eller de klimatmål vi har satt upp.

– En oro som jag känner är att människor i utsatta situationer riskerar att få det ännu svårare när pandemin slår mot Sverige. Det har också visats i de revor som finns i våra trygghetssystem. Vi måste fortsätta göra stora insatser för att minska klyftorna mellan människor. En stor del av de globala hållbarhetsmålen med Agenda 2030 är att miljömässig och social hållbarhet måste hänga ihop. Det är helt uppenbart för mig att vi behöver jobba ännu hårdare.

Vad innebär det här arbetet för dig personligen?

– För mig är det här en ödesstund. Jag blev politiker men också minister för att jag är så djupt engagerad i hållbarhetsfrågorna. Det är vår tids ödesfråga och avgör om vi får en framtid där vi kan må bra och utvecklas eller om vi får en framtid som utmanar allt vi värdesätter.

Kritiker menar att de globala hållbarhetsmålen har varit utopiska, vad säger du?

– Jag tror att det är helt rätt att ha en hög ambitionsnivå för att nå så långt som möjligt. De globala hållbarhetsmålen är ett stort steg framåt eftersom vi i världssamfundet lyckades komma överens om dem gemensamt. Men det är nu prövningen kommer, att vi faktiskt också gemensamt klarar av att göra det som krävs för att nå dem.

FN skriver i en rapport att en hel del har förvärrats under 2020, som fattigdom, hunger, ojämlikhet och utbildningsklyftor.

– Det här är mål som vi bara kan nå om vi gör det tillsammans och samarbetar. Jag är väldigt oroad över en del tendenser som handlar om att isolera sig, att bara fokusera på sitt eget och inte verkligen försöka jobba tillsammans för en gemensam agenda. Det är verkligen ett stort hot mot att nå målen i Agenda 2030.

– En oroande utveckling på global nivå är att extrem fattigdom, hunger och svält ökar från att ha minskat tidigare. Vi måste fortsätta stå upp för det svenska biståndet och avsätta de resurser som krävs för att hjälpa andra länder med sina utmaningar. Vi behöver visa att vi är beredda att göra det som krävs nationellt men också delta i samarbete med andra för att komma hela vägen fram.

Statskontoret sa i somras att regeringen inte har varit tillräckligt tydlig till kommuner och regioner om hur målen ska uppnås. Hur ser du på det?

– Vi värdesätter granskningar som görs och det ger oss möjligheter att jobba bättre och hitta nya vägar framåt. Agenda 2030 är ingen separat del utan ska integreras i allt arbete som görs i vårt land. Där är länsstyrelserna otroligt viktiga i att hela tiden lyfta Agenda 2030-frågorna i sina regionala sammanhang. Vi har skjutit till mer pengar till länsstyrelserna så att de kan jobba mer aktivt med detta.

Fredrik Samuelson

fredrik.samuelson@dn.se

De 17 globala målen – och så går det:

I september 2015 antog FN:s generalförsamling 17 globala mål och 169 delmål för hållbar utveckling som kallas Agenda 2030.

1 Utrota fattigdom

Fattigdomen har minskat kraftigt de senaste decennierna men kommer enligt prognosen inte nå målet 2030, då 6 procent beräknas leva i extrem fattigdom.

2 Ingen hunger

Under 2020 beräknades ytterligare 132 miljoner människor drabbas av undernäring på grund av konsekvenserna av covid-19.

3 Ett hälsosamt liv

Under de senaste åren har många framsteg gjorts men hastigheten på förbättringarna är inte tillräckliga för att möta de flesta delmål.

4 God utbildning

Före pandemin gick utvecklingen framåt men inte tillräckligt snabbt. Utbildningsklyftan väntas öka efter

pandemins skolstängningar och distansstudier.

5 Jämställdhet

Många framsteg har gjorts. Barnäktenskap och kvinnlig könstympning har minskat, kvinnlig representation inom den politiska sfären har ökat. Målet var dock långt borta redan innan pandemin.

6 Rent vatten och sanitet

En av tre sjukvårdsinrättningar saknar tillgång till rent vatten. Att ta för mycket av grundvattnet kan hota hållbar utveckling i många regioner och riskerar att försätta 700 miljoner människor på flykt 2030.

7 Hållbar energi

Världen fortsätter att komma på nya hållbara energialternativ men utvecklingen inte tillräckligt snabb för att nå målet.

8 Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt

Prognoser förutser en mycket stor ökning av global arbetslöshet och pandemin är ett stort hot mot säkerheten på arbetsplatser.

9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur

Industrialiseringen i utvecklingsländer går i en allt för långsam fart för att uppnå målet till 2030.

10 Minskad ojämlikhet

Covid-19 ökar ojämlikheten i världen och pandemins effekter slår hårdast mot dem som redan är mest utsatta.

11 Hållbara städer och samhällen

Utsattheten för människor som lever i informella bosättningar och slumområden har förvärrats under pandemin.

12 Hållbar konsumtion och produktion

Elektroniskt avfall ökar och mycket av det som slängs skulle kunna återanvändas. I höginkomstländer samlas uppskattningsvis bara cirka 50 procent av det elektroniska avfallet in.

13 Bekämpa klimatförändringen

Globalt blev 2020 lika varmt som 2016 och är de varmaste åren som hittills har uppmätts, enligt EU:s klimatforskningscenter Copernicus.

Koldioxidhalten i atmosfären fortsatte att öka.

14 Hav och marina resurser

Pandemin har tillfälligt reducerat den mänskliga aktiviteten i världen och det finns ett hopp om att haven kan få en chans att återhämta sig lite.

15 Ekosystem och biologisk mångfald

Utvecklingen inom bevarandet av ekosystem på land går inte mot en hållbar utveckling för tillfället. Men det sker många initiativ för hållbara skogar och för att skydda mark, sötvatten och bergsområden.

16 Fredliga och inkluderande samhällen

Varje dag dödas 100 civila människor i beväpnade konflikter trots skydd under internationell lag, skriver FN i en rapport.

17 Genomförande och globalt partnerskap

FN varnar för att biståndet i världen kan minska till följd av coronapandemin och dess ekonomiska inverkan.

Källor: FN:s rapport 2020, FN-förbundet, FN:s utvecklingsprogram

04 Sju bra nyheter för klimatet under pandemin

Fjolåret gav oss coronapandemin och många saker förändrades. Men allt var inte dåligt. Här är sju bra nyheter som hände för klimatet.

1. Fler länder ska bli klimatneutrala

Europaparlamentet beslutade i oktober i fjol att minska koldioxidutsläppen i Europa med 60 procent till 2030 jämfört med 1990 års nivå. Det är en kraftig skärpning mot de 40 procent som tidigare gällde.

Målet om ett klimatneutralt EU till 2050 ska gälla alla enskilda EU-länder. I september i fjol lovade även Kina att bli klimatneutralt till 2060, samtidigt som man byggt ut sina kolkraftverk.

2. Nyupptäckt havsström

En hittills okänd havsström upptäcktes förra året av norska forskare. Havsströmmen transporterar kallt och tungt vatten norr om Island ner mot Färöarna. Att veta var vattnet kommer ifrån är viktig kunskap i klimatsynpunkt då man undersöker hur strömmarna förändras. Med upptäckten hoppas forskarna få ökad förståelse för klimatförändringar.

3. Europas luft har blivit renare

Luften i EU-länderna har de senaste 20 åren blivit alltmer fri från farliga partiklar. Det visade en rapport från EU:s miljöbyrå i november i fjol. Förbättrad luft har lyckats minska antalet dödsfall kopplat till luftföroreningar. Under 2018 drabbades exempelvis 54 000 personer i Europa av för tidig död på grund av kvävedioxid, enligt EU:s miljöbyrå.

4. Svensk vind- och vattenkraft ökade

Vattenkraften i Sverige producerade 10,2 procent mer el under 2020 jämfört med året innan och vindkraften stod för 38,6 procent mer elproduktion.

Enligt Energimyndigheten berodde det dels på ett blåsigt år men framför allt på en utbyggnad.

5. Danmark vill sluta leta olja i Nordsjön

Danmark beslutade i december i fjol att sätta stopp för nya tillstånd att leta efter gas och olja i Nordsjön. Målet är att sluta med olje- och gasutvinning i Nordsjön 2050 och de ska undersöka om tomma gas- och oljefält i framtiden kan användas som lagringsplatser för koldioxid.

6. Industri vill skapa fossilfritt stål

LKAB, SSAB och Vattenfall annonserade förra året en satsning på fossilfri järnframställning med pilotanläggningen Hybrit i Luleå.

Med tekniken vill man i framtiden ersätta kolet – som används för att separera syre från järn i järnmalmsprocessen – med vätgas. En av utmaningarna blir att få tag i tillräckligt med el för att producera vätgasen.

7. Minskad försurning i sjöar

Kalkning av sjöar och vattendrag för att motverka försurning är en av de största miljövårdssatsningarna i Sverige. En analys från Statens lantbruksuniversitet, SLU, av 1 469 kalkade vattendrag visade i fjol att hälften av kalkningarna skulle kunna minska betydligt. Försurning kan orsakas av naturliga processer och av människans aktiviteter, enligt Havs- och vattenmyndigheten.

Fredrik Samuelson

fredrik.samuelson@dn.se

05 Jag är nöjd och stolt över en lyckad hantering och bärgning av valen där många aktörer har samverkat.

Mörbylånga kommuns miljöchef Staffan Åsén tackar alla inblandade i bärgningen av den döda knölvalen som ska fraktas till Danmark där den ska förbrännas.

TT

05 ”Löfven, erkänn att du har gett upp målet i Parisavtalet”

Regeringens politik är inte ens nära att nå de egna klimatmålen, enligt Naturvårdsverkets senaste rapport.

Och kritiken lät inte vänta på sig när statsminister Stefan Löfven (S) på tisdagen hade ett digitalt möte fyra klimataktivister.

– I praktiken har våra makthavare gett upp målet i Parisavtalet, säger Greta Thunberg, som deltog i mötet.

Fyra ungdomar från Fridays for future-rörelsen framförde i mötet med Stefan Löfven rörelsens krav på akuta politiska åtgärder för att möta klimatkrisen.

– Vi tog som så många gånger förut upp att vi måste behandla klimatkrisen som den kris det är, sa 17-åriga Alde Fermskog på aktivisternas pressträff efter mötet.

Mötet ägde rum inför FN:s klimatförhandlingar COP26, som är planerade till Glasgow i november. Inför mötet ska världens länder komma med uppdaterade planer för hur de ska klara sina åtaganden i Parisavtalet. Sveriges åtaganden är inbakade i EU:s mål – att minska

unionens utsläpp till år 2030 med minst 55 procent, jämfört med 1990 års nivåer.

EU:s mål är inte i närheten av att vara i linje med Parisavtalets 1,5-gradersmål.

De senaste månaderna har Sveriges klimatpolitik fått underkänt av flera instanser. Regeringens egen myndighet Naturvårdsverket rapporterade nyligen i sitt ”underlag till klimatredovisning enligt klimatlagen” att de hittills beslutade klimatpolitiska åtgärderna inte ens når halvvägs till målet om nollade nettoutsläpp år 2045. Klimatpolitiska rådet konstaterade – än en gång – i sin senaste rapport att regeringens politik inte räcker för att nå de klimatpolitiska målen.

Sverige skulle behöva minska sina utsläpp med 12–15 procent per år för att leva upp till sina åtaganden i Parisavtalet, enligt en studie från Tyndall Centre for Climate Change Research och Uppsala universitet.

I nuläget ligger Sveriges agerande mycket långt därifrån: År 2019 minskade de svenska territoriella utsläppen med 2,4 procent, i den siffran inkluderas inte den internationella trafiken med flyg och fartyg. Med dem inräknade är utsläppen närmast oförändrade.

DN har tidigare avslöjat att en sjättedel av de svenska koldioxidutsläppen – motsvarande hela transportsektorn – aldrig har redovisats till FN, eftersom biobränslen ger nollutsläpp på papperet och räknas separat i statistiken.

Greta Thunberg frågade statsministern när han och regeringen offentligt skulle erkänna att de har gett upp målen i Parisavtalet.

– Om vi jämför den omfattande vetenskapen med våra så kallade klimatmål och de åtgärder vi har i dag så framgår det att vi har gett upp, säger hon.

Enligt Thunberg gav Löfven inget rakt svar på frågan.

DN har tidigare berättat att de totala svenska utsläppen är svåra att summera, eftersom beräkningarna utgår från olika metoder. Men utsläppen är betydligt större än de 51 miljoner ton som rapporteras. Inkluderas utsläppen från hela Sveriges ekonomi är utsläppen snarare över 150 miljoner ton.

Stefan Löfven ville inte ge någon kommentar efter träffen med klimataktivisterna. I stället har han publicerat ett inlägg på Instagram. Han skriver att ungdomsrörelsens och civilsamhällets arbete och engagemang i klimatfrågan är viktigt och håller med aktivisterna om att nya åtgärder behövs.

Löfven tycker att Sverige och svenska företag redan har ”tagit ledartröjan i klimatomställningen”.

”Nu har dessutom USA gått med i det svensk-indiska initiativet för att minska industrins utsläpp. Det är bra för klimatomställningen och kommer att skapa nya exportmöjligheter för svenska företag när andra länder efterfrågar de lösningar som tagits fram och tillverkas i Sverige. Det betyder nya jobb i hela landet. Men också att svensk export kan bidra till att andra länder kan pressa ned sina utsläpp ytterligare”, skriver statsministern.

Alexandra Urisman Otto

alexandra.urisman@dn.se

Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

437 **Inrikes DN-artiklar 1 - 7(5) maj 2021**

438 Riksdagen och politiska partier

470 Statsrådsberedningen och statsministern

478 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

530 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

576 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

630 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

834 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

923 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

983 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

991 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 1011

Justitiedepartementet

ansvarar för rättsväsendets myndigheter, bland annat polisen, åklagarväsendet, domstolarna, kriminalvården samt för migrations- och asylfrågor och krisberedskap. Justitiedepartementet ansvarar för lagstiftningen inom områdena statsrätt och allmän förvaltningsrätt, civilrätt, processrätt, straffrätt samt migrations- och asylrätt.

Områden

Områden

- Bekämpning av terrorism
- Civilt försvar
- Familjerätt
- Grundlagar och integritet
- Krisberedskap
- Migration och asyl
- Rättsväsendet

Om Justitiedepartementet

Relaterad navigering

- Justitiedepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Remisser
- Organisation
- Kontakt
- Internationellt rättsligt samarbete

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Morgan Johansson
Justitie- och migrationsminister

Mikael Damberg
Inrikesminister
Genvägar

Genvägar

- Justitiedepartementets propositioner
- 34-punktsprogrammet mot gängkriminalitet
- Ett tryggare Sverige
- Sveriges strategi mot terrorism och arbete mot våldsbejakande extremism
- Information om viseringar (visum)
- Europeisk e-juridikportal
- Frågor och svar – inreseförbud till EU via Sverige
- Till dig som är student

Aktuellt från Justitiedepartementet

Justitiedepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/justitiedepartementet/

Myndigheter

- **Revisorsinspektionen (RI)**
  19 april 2017 från Justitiedepartementet

- **Polismyndigheten**
  11 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Inspektionen för strategiska produkter, ISP**
  06 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Stiftelsen Gällöfsta utbildningscentrum**
  05 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Justitiekanslern (JK)**
  05 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Statens haverikommission (SHK)**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Sveriges Domstolar**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Rättshjälpsmyndigheten**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Migrationsverket**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

-
- **Kriminalvården**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Ekobrottsmyndigheten (EBM)**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Domarnämnden**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Brottsoffermyndigheten (BrOM)**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Brottsförebyggande rådet (Brå)**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Åklagarmyndigheten**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Kustbevakningen (KBV)**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)**
  02 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Säkerhetspolisen**
  05 januari 2015 från Justitiedepartementet

- **Rättsmedicinalverket (RMV)**
  05 januari 2015 från JustitiedepartementetMorgan Johansson
-
- **Genteknikmämnden**
  05 januari 2015 från Justitiedepartementet

- **Datainspektionen**
  05 januari 2015 från Justitiedepartementet

Morgan Johansson

- Migration och asyl
- Rättsväsendet

Justitie- och migrationsminister
Justitiedepartementet
"Som justitie- och migrationsminister vill jag arbeta för att knäcka den organiserade kriminaliteten och förstärka kampen mot terrorismen. Vår migrationspolitik ska vara långsiktigt hållbar och brett förankrad. Jag tror på den välfärdsmodell som vi har i Sverige och på ett samhälle som håller ihop."

SW 32 Statsvetenskap.
SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.
SW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.
SW . 7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet.

Morgan Johanssons områden

- Bekämpning av terrorism
  - Demokrati och mänskliga rättigheter
- Familjerätt
- Grundlagar och integritet

Mikael Damberg

Inrikesminister
Justitiedepartementet

Mikael Dambergs områden

- Bekämpning av terrorism
- Civilt försvar
- Försvar
- Krisberedskap
- Rättsväsendet

SW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.
SW . 6525-6529 Militära verksamheter. (Civilt)

1-5 maj 2021

01 Stökigt firande på flera håll i landet

Under valborgsmässoafton ryckte polisen ut på flera larm om misshandel och fylla runt om i landet. I Färgelanda i Dalsland skadades tre personer under ett större bråk där järnrör och baseballträ användes.

I Enköping larmades polisen vid 16-tiden om en naken och berusad man i närheten av stadens kommunhus. Under eftermiddagen fick också SOS Alarm samtal om ett knivbråk i en bostad i Borås. **DN**

01 Reglerna skärps för villkorlig frigivning

1 maj träder en ny lag i kraft som skärper kraven för att få villkorlig frigivning. Den som inte sköter sig under sitt fängelsestraff kan få sin villkorliga frigivning uppskjuten.

Lagen skjuter framför allt in sig på personer som dömts för sexual- eller våldsbrott.

Den som avtjänar ett fängelsestraff ska delta i verksamhet och behandling som behövs för att den dömde inte ska återfalla i brott.

”Med de nya reglerna kommer den intagnes ambition att bättra sig i högre grad påverka när villkorlig frigivning sker”, säger justitie- och migrationsminister Morgan Johansson i en skriftlig kommentar.

TT

01 Två klimataktivister döms efter försening av flygplan

Två klimataktivister döms för brott mot luftfartslagen sedan de i juni förra året försenade ett flygplan på väg från Göteborg till Stockholm, skriver GP.

De två männen gick på planet med övriga passagerare men vägrade sedan att sätta sig ner och spänna fast säkerhetsbältena. I stället läste

de upp ett klimattal. Straffen för de båda bestämdes till 80 dagsböter.

TT

01 Ny demonstration mot restriktionerna ska hållas i dag

Två olika arrangörer – som antas planera en gemensam demonstration mot de rådande restriktionerna i morgon, lördag – hotas av vite på 30 000 kronor vardera.

De måste se till att ”vidta åtgärder” så att antalet deltagare inte överstiger 8 personer.

– Vi tänker inte låta oss skingras, säger Filip Sjöström, en av arrangörerna.

Det är länsstyrelsen som har fattat besluten om eventuellt vite – formellt rubriceras besluten ”föreläggande enligt covid-19-lagen”.

Besluten fattades för en dryg vecka sedan och riktar sig mot två personer som, främst via sociala medier, uppmanat människor att samlas i centrala Stockholm för att demonstrera den 1 maj.

Det första beslutet gäller en person som publicerat inlägg som administratör i en grupp på Facebook med syfte att kalla till demonstrationen. Det andra beslutet gäller Filip Sjöström, som redan den 4 mars förelades att betala ett vite om 20 000 kronor med anledning av den demonstration han arrangerade den 6 mars på Medborgarplatsen.

Arrangörerna kallar nu till samma demonstration vid Norra Bantorget på lördagseftermiddagen.

– Vitesbeslutet var väntat, jag är inte förvånad, säger Filip Sjöström.

I hans fall gäller länsstyrelsens beslut löpande – eftersom han tidigare inte hörsammat länsstyrelsens vite på 20 000 kronor för den demonstration han arrangerade den 6 mars.

I det fallet samlade Filip Sjöström in pengar till vitesbeloppet av olika anhängare – men när han väl hade pengarna bestämde han sig för att inte betala in summan.

– Jag bestämde att de pengarna ska gå till advokatkostnader i stället. Vi har överklagat beslutet om vitet. Vårt övergripande mål är dock att få bort den rättsvidriga pandemilagen, säger Filip Sjöström som tillägger att det inte var några problem att samla in pengar.

– Vi är många som anser att pandemilagen och restriktionerna gör mer skada en nytta. Lagen är moraliskt förkastlig, Sverige borde genast öppna upp.

Filip Sjöström hoppas att minst 2 000 personer dyker upp. Planen är att samlas, hålla ihop, lyssna till talare och tåga genom Stockholms gator.

– Vi tänker inte låta polisen skingra oss, säger Sjöström som anser att polisen, som kommer att försöka upplösa varje otillåten folksamling, inte bör ingripa med tanke på proportionalitetsprincipen.

– Vad är nyttan med att ingripa? Det innebär bara risker att ingripa och det har jag förklarat för dialogpolisen, säger han.

Enligt polisen har ett tiotal organisationer sökt och fått tillstånd för allmänna sammankomster i centrala Stockholm i morgon, lördag den första maj. Det handlar om manifestationer som rör miljöfrågan, internationella konflikter men också olika religiösa frågor. Organisationerna bakom har uppgett att de avser att hålla sig till det regelverk som i nuläget finns och har därför fått tillstånd.

När det gäller de icke-tillståndsgivna sammankomsterna avser polisen, enligt ett pressmeddelande, att ”jobba med dialog och

kommunikation och utifrån det regelverk som finns”.

Avsikten är att upplösa samlingar av fler än åtta personer – vilket gör att det föreligger en risk för konfrontationer.

– Det är en oerhört svårt balansgång vi har att gå mellan yttrandefriheten och pandemilagen. Det kommer kräva mycket tålamod. Men om ingenting fungerar kommer vi att avlägsna människor som inte lyssnar på oss, säger Carina Skagerlind, polisens presstalesperson.

Polisen har särskild beredskap, och kommer också att ha kamerabevakning med drönare över strategiska platser mellan klockan 10.00 och 18.00. Drönare används för att ge polisen en bättre lägesbild men också i efterhand – vid eventuellt utredande om brott begåtts.

Framkomligheten i trafiken – även kollektivtrafiken – kommer att vara begränsad under dagen.

Ulrika By

ulrika.by@dn.se

02 Polisinsats mot coronamarsch

Ett stort antal människor samlades på Norra Bantorget i Stockholm för att demonstrera mot smittskyddsåtgärder i går, lördag. Sex minuter efter att marschen startat beslutade polisen att upplösa folksamlingen eftersom den tillfälliga pandemilagen tillåter högst åtta deltagare vid en allmän sammankomst. Flera personer avlägsnades med mer eller mindre tumult som resultat. Men först efter drygt två timmar började sammankomsten lösas upp.

– Vi ser folk som dör varje dag. Utslagna människor i alla åldrar och så går de här och påstår att viruset inte finns och att vi ska öppna upp Sverige. Det sticker ganska mycket i ögonen, säger sjuksköterskan Daniel Svensson till TT när han ser demonstranterna.

DN

02 Man föll från hus – två anhållna

Den 25-årige man som föll från ett högt flerfamiljshus i Malmö på fredagen har avlidit, uppger polisen på sin hemsida.

Två män som befann sig i lägenheten greps på platsen och på lördagen meddelar polisen att de har anhållits.

– Brottsrubriceringen i nuläget är mord, men det är fortfarande en osäkerhet kring vad som har inträffat. Framför allt kommer det nu att ske fortsatta förhör med männen, säger Patric Fors, presstalesperson vid polisen.**TT**

02 ”Har varit väldigt lugnt jämfört med ett vanligt år”

Fylla och stök brukar höra valborgsnatten till. I år blev det förhållandevis lugnt på många håll.

I Lund och Uppsala som traditionellt inte sparar på krutet i valborgsfirandet har det införts vistelseförbud på vissa platser under valborgshelgen, med stöd av pandemilagen.

– Jämfört med en vanlig valborg har det varit väldigt lugnt. Men det har varit stökigare än de

senaste veckorna, säger Magnus Jansson Klarin, presstalesperson på polisregion Mitt.

Enligt honom förekom en del större samlingar i diverse parker och utomhus.

Även i Lund förekom en del firande under dagen, med champagnefrukostar och träffar utomhus, men inget som föranledde polisen till några större ingripanden. I vanliga fall brukar omkring 30 000 studenter samlas i Lunds stadspark som nu var avstängd.

– Det finns alltid undantag men på det stora hela verkar folk ha hörsammat restriktionerna, säger Ewa-Gun Westford, presstalesperson på polisen i Skåne.

I takt med att temperaturen sjönk framåt kvällen var allt färre personer i rörelse. Vid 23-tiden var centrala Lund, enligt henne, i stort sett tomt på folk.

I exempelvis Uppsala är det inte ovanligt med ett drygt hundratal omhändertaganden under ett normalt valborgsfirande. I år kom man inte upp i närheten av den siffran.

– Endast några stycken omhändertogs för fylleri och det var för deras eget bästa och vi hade något enstaka narkotikabrott relaterat till firandet, säger Ewa-Gun Westford.

Stökigare var det i Sala där polisen fick lösa upp en spontan bilträff.

– Uppskattningsvis var det omkring 1 000 bilar. Vi fick spärra av de platser där bilisterna samlades och tvingade dem att flytta på sig, säger Magnus Jansson Klarin.

På andra håll i landet upplöste polisen större folksamlingar, i enlighet med pandemilagen. I Umeå hade cirka 60 personer samlats för en fest i ett studentområde. Men personerna lämnade efter dialog med polisen.

I Linköping fick en samling med omkring 400 studenter på ett grönområde upplösas tidigt på kvällen.

TT

02 Poliserna om sitt svåraste jobb – förhör med våldtagna

Varje vecka kommer det in ett tiotal nya våldtäktsärenden till polisens sexualbrottsgrupp i norra Stockholms län. Hur är det att möta sexuellt våld, arbetsdag efter arbetsdag?

– Man tvingas fundera över sin egen sexualitet i det här jobbet. Vi diskuterar mycket med varandra för att utmana våra fördomar, säger Magnus Carmelid som har arbetat som polis i över 18 år,

men som nyligen har börjat utreda våldtäkter.

– Ja, vårt fikasnack är inte riktigt som andras, konstaterar Susanne Svensson tillsammans med de andra två kollegorna Niklas Kraft och Sasha Khan Kapasi på en blåsig bänk intill Sollentuna centrum.

Det är måndag och de fyra har lämnat polisstationen för ett covidsäkert utomhussamtal. På morgonen har det kommit in två våldtäktsanmälningar. Det är färre än vanligt. Ofta är det minst dubbelt så många efter helgen.

Varje år polisanmäls runt 8 000 våldtäkter mot kvinnor i Sverige, men undersökningar visar att en majoritet av de våldtagna kvinnorna aldrig anmäler. Bara ett fåtal män uppger att de har våldtagits eller gör polisanmälan.

– Många kvinnor behöver tid på sig för att orka göra en anmälan, förklarar Niklas Kraft chef för sexualbrottsgrupp Nord sedan den drog i gång för knappt två år sedan.

– Kvinnorna oroar sig för vad de kommer att möta hos polisen. Vad det är för typ av advokater eller om det kommer att skrivas om dem på Flashback. Vi kan bara försöka göra processen så bra som möjligt.

Susanne Svensson har lång erfarenhet av att utreda våldtäkter mot kvinnor. Hon arbetade i flera år med grova brott men såg med ökande frustration hur våldtäktsanmälningarna fick ligga kvar längst ner i ärendehögen eftersom

mord, skjutningar och sprängningar prioriterades.

– Våldtäktsärendena misshandlades rejält och det fick jag ont i magen av, berättar hon.

– Samtidigt såg jag att de som hade varit utsatta mådde bra av att få berätta. Även om det inte väcktes åtal så var det viktigt för dem att bli lyssnade på. Det är jobbigt att ta till sig deras berättelser, men samtidigt så ger det ju en motivation och driv att faktiskt försöka lagföra personer. Vi gör skillnad, menar Susanne Svensson.

Magnus Carmelid jobbade i 16 år med andra brott innan han började i våldtäktsgruppen för ett och ett halvt år sedan. Den stora skillnaden är att misstänkta sexualbrottslingar oftast vill prata med utredarna och ge sin version.

– Varje ärende och varje berättelse läggs i ett slags ryggsäck jag bär. För mig har den inte blivit för tung ännu. Det beror på olika saker, kanske att vi får handledning. För plötsligt kan det komma upp något i ett ärende som påverkar mig mer, det kan vara en liten grej.

Så börjar Sasha Kahn Kapasi berätta om en våldtagen kvinna som påverkade henne så mycket att hon inte visste vart hon ”skulle ta vägen”.

– Jag träffade henne flera gånger under processen och jag ville hjälpa henne mer, men det kunde jag inte. Efter att domen fallit såg jag henne ute någonstans på en helg. Hon såg ut att må så mycket bättre! Sedan skrev hon ett sms där hon tackade för att jag hade lyssnat på henne och för att jag trodde på henne, berättar Sasha Kahn Kapasi och fortsätter:

– Nu är det inte min roll att döma. Men sådant här gör ju att man har orken och motivationen att fortsätta. Vi är här för rättvisan, vare sig det är bu eller bä.

Både poliserna och forskaren Lisa Rudolfsson i artikeln här intill talar om vikten av att kvinnan blir tagen på allvar och trodd. Men räcker det, om våldtäktsmän fortfarande går fria? Poliserna på bänken skruvar på sig.

Våldtäktsärenden är ökända för att sakna bevisning och att stanna vid att ord står mot ord.

– Jag tror att många kvinnor förstår att om det inte finns vittnen eller skador och två olika versioner, så är det svårt. Det är ingen som blir dömd på de grunderna, säger Niklas Kraft.

– Det är ytterst ovanligt att man gör en anmälan om en påhittad händelse. Däremot är det ganska vanligt att de inblandade har helt olika upplevelse av det som har skett. Målsägandens känsla är att jag har blivit utsatt för en våldtäkt. Den misstänkte kanske känner att jag har blivit falskt anmäld för en våldtäkt. Han har en helt annan bild av om det fanns en frivillighet. Det är olika upplevelser som vi får ta del av. Och vi måste titta på fakta. Har det begåtts ett brott? Kan vi bevisa att det har skett med uppsåt eller på grund av grov oaktsamhet?

För att kunna ta reda på fakta i ett våldtäktsärende måste poliserna vara väldigt detaljerade kring det som för många människor är det mest privata. Att prata med en främmande människa om sex, samlagsställningar, könsdelar eller könsord

anser de flesta människor är obekvämt, ja rent av omöjligt.

– Ska man jobba i en sådan här grupp kan man inte vara rädd för att prata om känslor eller känsliga saker. Men man behöver träna sig i det och är man med i en hel utredning och med på rättegången, så vet man hur viktigt det är med detaljerna. Man får se det som ett verktyg, säger Magnus Carmelid.

– Man kliver in i sin roll, förklarar Susanne Svensson och berättar att hon brukar inleda med att säga ”använd de ord du är bekväm med och berätta så fritt du kan. Jag har hört det mesta”.

Magnus Carmelid håller med.

– Vi försöker få dem att känna sig trygga i stunden. Vi inleder med att berätta vad som kommer att hända och vilka som kommer att få ta del av berättelsen. Men ett brottsoffer vill ofta bara glömma. Vi berättar att vår uppgift är att ta fram allting och att de kommande två-tre timmarna kommer att blir tuffa, säger han.

Susanne Svensson tar vid:

– Det kan ibland ta flera månader innan de bestämmer sig och gör en polisanmälan. Då kanske de har lagt mycket bakom sig. Sedan kommer vi och börjar rota i det där igen. De hänger där längst ute på språngbrädan och undrar om de ska våga hoppa. Då skulle man i den bästa av världar kunna säga att det här blir bra och garantera en fällande dom. Men det kan vi ju inte.

Som mest frustrerade blir de när de möter samma kvinna om och om igen. De kan vara

från missbrukarmiljöer eller unga flickor som prostituerar sig som självskadebeteende. Sasha Khan Kapasi beskriver det som att hon ”liksom vill skaka om dem och säga till dem att inte utsätta sig för vissa situationer”. Susanne Svensson fyller i att utsatta, sårbara och riskbenägna kvinnor har ett starkt stöd i lagstiftningen. Förövaren har ett ännu större ansvar att ta reda på om kvinnan samtycker.

– Det måste vara så tydligt för övriga samhället att en tjej som varit med om flera våldtäkter i sitt liv behöver hjälp. Varför tar man inte tag i det runtomkring henne? undrar Susanne Svensson.

Samtyckeslagen har debatterats många gånger den senaste tiden. Senast var det för någon vecka sedan när tv-programmet Paradise hotel ställdes in efter våldtäktsanklagelser. Poliserna i sexualbrottsgruppen tycker det är bra att diskussionerna förs offentligt för att människor ska bli uppmärksammade på vad sexuella övergrepp och samtycke är.

– Metoo har gjort en stor skillnad på hur man ser på sexuella övergrepp nu mot tidigare. Det är inte bara de här klassiska föreställningarna om att det ska vara våld och hot. Det handlar om samtycke också, säger Sasha Khan Kapasi.

Poliserna menar att många unga inte är tränade i sociala koder eftersom de umgås för mycket via sociala medier. Första erfarenheterna av sex kommer ofta från porrsajter.

– Jag tror att man måste börja i skolan och prata mer om samtycke. De ungdomarna vi möter är porrskadade. Även tjejerna. De tror att

det ska göra ont och att det ska vara förnedrande. Att det bara är att bita ihop.

Så kommer vi till sista intervjufrågan, som får dem skratta högt. De skrattar både av frustration och av det omöjliga i att avkrävas ett enkelt svar på en av de svåraste samhällsfrågorna vi har: Hur ska man få män att sluta våldta?

Helena Sjödin Öberg

helena.sjodin.oberg@dn.se

Fakta. Polisens Sexualbrottsgrupp Nord

Sexualbrottsgrupp Nord startade 2019 för att fokusera på våldtäktsanmälningar, eftersom Polisen i norra Stockholms län såg hur anmälningar om andra grova brott som sprängningar, skjutningar och mord prioriterades.

Gruppen består av 22 utredare som hanterar ett tiotal nya anmälningar i veckan. Då ingår inte våldtäkter i nära relationer som en annan del av Polisen ägnar sig åt.

Nationella trygghetsundersökningen som genomförs av Brottsförebyggande rådet visar att 9,4 procent av alla kvinnor har blivit utsatta för sexuella brott, vilket skulle betyda flera hundratusen kvinnor om året. Bara cirka 8000 gör en polisanmälan.

02 Brå: Bättre utredningar med polisens nya grupp

En färsk rapport från Brottsförebyggande rådet, Brå, visar att sedan Sexualbrottsgrupp Nord inledde sitt arbete i september 2019 har utredningstiderna kortats med 28 procent och ligger högre än genomsnittet i Sverige.

Poliserna i sexualbrottsgruppen utfärdar fler rättsintyg, griper fler misstänkta och förhör fler vittnen. Kvinnorna känner sig bättre behandlade, utredningarna blir mer gedigna och går snabbare, konstaterar Brå.

Andelen våldtäktsärenden som redovisats till åklagare har ökat med 15 procent i Stockholm Nord.

Helena Sjödin Öberg

helena.sjodin.oberg@dn.se

02 Forskning visar att bemötandet är avgörande

I ett rättssäkert samhälle kommer de allra flesta som begår sexualbrott att gå fria.

Men blir en våldtagen kvinna behandlad med empati under processen är det en upprättelse i sig, menar forskaren Lisa Rudolfsson vid Göteborgs universitet som har studerat polisers möte med våldtagna kvinnor.

– Säger polisen eller målsägarbiträdet ”Det handlar inte om att vi inte tror på dig. Men vi har inga vittnen, vi har ingen bevisning och det är ord mot ord.” så köper de flesta kvinnor det. Upprättelse är så mycket större än juridik, säger Lisa Rudolfsson

Hon arbetar med ett stort forskningsprojekt på Nationella sekretariatet för genusforskning vid Göteborgs universitets om samhällets möte med våldtagna kvinnor. Under tre år kommer hon att göra intervjuer och enkätundersökningar med poliser, vårdpersonal och kvinnor som har blivit våldtagna.

I en av delrapporterna, ”At Least I Tried”, har hon intervjuat 16 poliser om deras arbete med våldtagna kvinnor. Poliserna berättar att de tycker att det är det allra svåraste i jobbet.

– Många studier visar att det är en utsatt situation för både brottsoffret och den professionella. De sätter fingret på ett systemfel som man på mycket högre nivå borde åtgärda.

Systemfelet, enligt Lisa Rudolfsson, är bland annat att poliserna inte har möjlighet att förhöra kvinnorna i förhörsrum som känns - trygga, att samma poliser ibland måste hantera både offer och gärningsman och att kvinnorna alltför ofta tvingas återupprepa sitt vittnesmål.

– En utredare kan ringa när kvinnorna är på jobbet eller sitter på bussen för att få kompletterande uppgifter. För ett offer betyder det att hon måste återuppleva den traumatiska händelsen – om och om igen.

När poliser pratar om frustration mot brottsoffret så är det när de vet att brottsoffret inte vill undersökas för att säkra spår:

– Vi måste bli bättre på att ta hand om kvinnorna i utredningsprocessen, men vi måste också bli bättre på att ta hand om de professionella som arbetar med det här, menar Lisa Rudolfsson.

Helena Sjödin Öberg

helena.sjodin.oberg@dn.se

02 ”Jag är trött på att vara familjens SOS-nummer”

Allt i familjen kretsar kring hennes missbrukande bror. Föräldrarnas oro drar ständigt in henne i kriser och konflikter. Hon är trött på att vara stressad eller ha dåligt samvete om hon sätter gränser. Bör hon bryta kontakten med familjen?

? Fråga:

Hej! Min storebror använder droger och så länge jag kan minnas har hans missbruk påverkat hela min familj. Nu är han 35 år och jag är 29 år. Fortfarande är det hans problem som mamma och pappa pratar om när vi umgås. Fortfarande blir det bråk, rädslor och konflikter när han försvinner och telefonkedjan sätter i gång, när han behöver låna pengar, när han behöver någonstans att sova ut och duscha.

När jag var yngre skämdes jag mycket över min bror. I skolan snackades det om honom och det kändes som att andra tyckte att även jag, hela familjen, var kriminella drogmissbrukare bara för att min bror var det. Nu skäms jag inte längre. Det är mer som att jag är helt stum. Jag vill fokusera på mitt eget liv, mina vänner, min karriär, mina fritidsintressen.

Det går egentligen ganska bra så länge jag inte pratar med min familj. Men det slår aldrig fel, när jag försöker prata med mamma och pappa om mitt liv i telefonen så kan de inte fokusera många minuter på det utan glider över till att prata om min bror. Om mina föräldrar inte får tag på min bror på några timmar ringer de mig och undrar om jag vet var han är eller vill att jag ska försöka få tag på honom. Ibland kan han undvika att svara när våra föräldrar ringer men han svarar om jag ringer.

Om jag försöker sätta gränser och säga nej så säger de att de förstår. Men jag får ändå dåligt samvete. När jag tar upp med mina föräldrar att jag inte alltid vill prata om min bror så kan de säga att det är klart att vi inte ska göra det, men att jag måste förstå att bror är sjuk och vi måste försöka hjälpa honom. Ibland känner jag mig som familjens SOS-nummer och taxichaufför. Men säger jag nej så känner jag mig egoistisk.

Jag vill betona att min bror aldrig är hotfull och aggressiv, mer uttröttande. Ringer oavsett tid på dygnet när det är kris. Han hamnar i konstiga eller farliga situationer där han behöver vår hjälp. Han känner sig orättvist behandlad och som ett offer för omvärlden. Det gör att jag får ännu mera dåligt samvete om jag inte hjälper till.

När jag läser det här ser jag att det ser ut som att jag hatar min bror. Det gör jag inte. Jag tycker mycket om honom och han har många fina sidor som jag älskar. Men jag har hoppats i så många år att det ska bli en förändring och nu orkar jag inte hoppas längre. Jag är trött på att mitt liv och mina familjerelationer alltid ska påverkas av ho- nom. Jag överväger att bryta

kontakten med hela familjen samtidigt som det också känns väldigt sorgligt. Vad ska jag göra?

”Syrran”

! Svar:

Hej Syrran!

Tack för att du skriver och lyfter upp syskonens situation och perspektiv! Som ditt brev vittnar om upplever många syskon att drogerna och syskonen med beroendeproblem suger åt sig familjens alla känslor och uppmärksamhet.

Det du skriver påminner mig om boken ”Min bror tog drogerna” av författaren och systern Frida Svensson Jonsson som sorgligt nog förlorade sin bror på grund av drogerna. I boken får vi läsa hennes dagboksanteckningar från uppväxten:

”Hej dagboken!

Du tar allt. Ingen får dom att skratta som du. Ingen får dom att gråta som du. Är dom oroliga så beror det garanterat på dig… Hela tiden är det något med dig. Det är aldrig nåt med mig. Jag berör inte. Jag bara är, och det är självklart. Du tar allt. Syskon som anhöriga glöms ofta bort. Både av familjen och av samhället – men också av oss själva.”

Mitt intryck är att du är uttröttad av den oinbjudna gästen Narkotika och alla dess nycker i ditt liv. Vilket är mer än rimligt, det har tagit mycket från dig under din uppväxt. Nu är du vuxen och kan bestämma vad som ska ingå i ditt liv och inte. Du har rätt att leva ditt liv till hundra procent, lägga fokus på de livsområden som du vill ska utvecklas.

Om jag förstår dig rätt så är dina föräldrar och din bror viktiga för dig. Du har försökt förbättra relationerna genom att vara tydlig med dina föräldrar och sätta gränser gentemot dem och din bror. Men det verkar inte riktigt ha landat. Nu överväger du att bryta med dem alla. Det är ett stort och svårt beslut. Vissa behöver bryta kontakten med en eller flera familje-medlemmar, under kort eller lång tid, för att få utrymmet att fokusera på sig själv och sina egna områden i livet. Ibland blir det fokuset omöjligt när man som anhörig blir larmad om kriser och katastrofer titt som tätt.

Ibland när man har beslutsångest kan det åtminstone för mig vara till hjälp att skriva listor och visualisera de snurrande tankarna jag har i huvudet. Hur skulle det vara för dig att skriva listor på för- och nackdelar, kort- och långsiktigt, med att bryta kontakten, pausa kontakten tillfälligt, dra ned på kontakten? Kanske har du fler alternativ du tänker på? Om du gör det – hjälper det dig att hitta den väg som känns mest rätt för dig?

Om jag får spekulera, utan att veta, så har dina föräldrar dragits med i den berg- och dalbana som beroendesjukdomen ofta skapar. De behöver förmodligen hjälp utifrån för att få perspektiv på situationen. Det låter som att ni har utvecklat beteendemönster som anpassat sig efter beroendesjukdomen.

Nu har du börjat bryta de mönstren. Då börjar det gnissla lite motvilligt i de andra kugghjulen. Förmodligen kommer alla må bättre av att dessa mönster förändras, men du går lite före de andra. Resten av familjen behöver förmodligen tid att förstå och anpassa sig till den nya förändringen.

Om du väljer att fortsätta ha kontakt med dina familjemedlemmar så tror jag att det är viktigt att du fortsätter precis med det du börjat med, vi kan kalla det ”positiv tydlighet”. Med det menar jag att man undviker att vara anklagande och samtidigt belyser något positivt med förändring. Men eftersom att förändring ofta är svårt och tar tid så tror jag att du får använda den strategin under en lång tid för att se någon effekt. Här kommer några exempel på ”positiv tydlighet”:

Till föräldrarna: ”Jag vill gärna prata med er och jag märker nu att vi börjar glida in på vad brorsan gör och om han har tagit droger i dag. För mig är det viktigt att fokusera på mina intresseområden i stället, exempelvis så anmälde jag mig till en kurs i går. Kan vi prata om det i stället?”

”Jag kan verkligen förstå att ni är oroliga och jag tänker att ni behöver något att prata med om det. Det finns professionell hjälp för det, vill ni att jag ska hjälpa till och hitta en sådan till er?”

Till familjen: ”Jag har en sådan bra dag, jag vill verkligen inte tänka på narkotikaproblem i dag. Skulle vi kunna prata om det som gör mig glad i stället?”

Till syskonet: ”Det låter som att du har det tufft just nu, men du behöver försöka lösa det på ett annat sätt. Jag inte släppa det jag håller på med just nu, jag är upptagen. Vi kan väl höras i morgon? Kram!”

Om du (och kanske mamma och pappa) vill ha ännu mer inspiration på hur man kan hantera situationen så kan ni läsa min bok ”Släpp

kontrollen – Vinn friheten. För anhöriga påverkade av missbrukets konsekvenser”. Jag skulle också gärna vilja tipsa dig om att kolla upp gemenskapen ACA – Adult Children of Alcoholics. Dit kan man vända sig om man under sin uppväxt har påverkats av någon annan familjemedlems beroendeproblem.

Hoppas du hittar den väg som känns rätt för dig!

Carina Bång Carina Bång

03 Två unga flickor greps för flera gräsbränder

Två 14-åriga flickor misstänks för att ha anlagt flera gräsbränder i och kring Fyllerydsskogen norr om Växjö, rapporterar P4 Kronoberg.

Enligt polisen handlar det om fem till sex bränder som inträffade under fredag och lördag.

Flickorna greps samband med släckningsarbetet.

– Flickorna befann sig på platsen och har berättat att det var de som eldade, säger Johan Sjögren, jourhavande förundersökningsledare.

TT

03 Han anklagas ha spridit corona på Ullared – fick sparken efter 15 år

Huvudskyddsombudet Wojciech Miller har fått sparken efter 15 år som städare på Ullared. 63-åringen anklagas av arbetsgivaren, serviceföretaget Sodexo, för att medvetet ha spridit corona på sin arbetsplats. Själv anser Wojciech att han har gjort allt för att inte smitta någon.

– Den enda jag smittat är min 85-åriga mamma, säger han.

En kvart innan Wojciech Miller en kväll i januari skulle börja sitt arbetspass på Ullareds köpcentrum tog han sin städvagn med sig till rökrutan för ett bloss, berättar han för DN.

Men han kände ingen lukt från cigarretten och insåg direkt vad det kunde vara frågan om. Han förklarade för sin gruppledare att han misstänkte covid och att han skulle åka hem, men innan han satte sig i bilen desinficerade han sin städvagn.

Dagen efter tog han ett covidtest och ytterligare en dag senare fick han en bekräftelse på att hans

farhågor var riktiga, trots att han varken hade hosta eller feber.

Tre veckor senare kom ett brev från arbetsgivaren Sodexo, som meddelade att Miller blivit avskedad med omedelbar verkan. Skälet som angavs var att han gått till jobbet när han visste att han bar på smittan.

Den 63-årige Ullaredsbon är förtvivlad över det inträffade och känner sig felaktigt anklagad och behandlad.

– Jag åkte ju hem så fort jag kände att jag inte hade någon smak och gjorde allt vad jag kunde för att inte smitta någon, säger han till DN.

Enligt Wojciech Miller hävdar hans arbetsgivare att han skulle ha känt symtom redan under de arbetspass han genomförde på fredagen och lördagen, två respektive tre dagar innan han gick hem från jobbet. Wojciech tror att det kan ha att göra med någon sett att han tog en tablett alvedon i fikarummet under passet. Själv hävdar han att han äter medicinen som smärtlindring för en knäskada han ådrog sig för fyra år sedan.

– Jag tycker att det här är helt bedrövligt. Vi talar om en person som skött sitt arbete prickfritt i 15 år och som dessutom är huvudskyddsombud, säger Madlén Gunnarsson, Wojciech Millers fackliga ombud på Fastighets, avdelning Väst.

Wojciech Miller kom till Sverige från Polen 2004. Han är utbildad sjuksköterska, men förklarar att han på grund av att det dröjde innan han lärde sig svenska började arbeta som städare. Han har trivts utmärkt på jobbet och med kollegorna på Ullared. Han hävdar att han

aldrig varit inblandad i konflikter med arbetsgivaren.

Alla de 14 arbetskamraterna blev testade, men ingen visade sig vara smittad, säger han. Den enda som Wojciech misstänks ha smittat är hans 85-åriga mamma, som han bor tillsammans med.

– Gudskelov fick hon precis som jag bara lindrig covid. Hon tappade lukten, men hade ingen hosta eller feber, säger han.

Enligt Madlén Gunnarsson anser Sodexo att Wojciech Miller genom sitt agerande riskerat andras liv och hälsa och att man därför har rätt att avskeda honom med omedelbar verkan.

– Vi menar att han agerat precis som man ska göra. När han kände sig sjuk har han desinficerat och parkerat sin städvagn, åkt hem och sedan varit sjukskriven i två veckor. Han har dessutom tagit ut fem semesterdagar för att vara riktigt säker, säger Gunnarsson.

Fallet har nu gått till centrala förhandlingar. Det är också anledningen till att Sodexo inte vill kommentera fallet.

– Eftersom det är ett pågående ärende vill vi inte uttala oss i nuläget, säger Eva Kristensson, kommunikationsansvarig på företaget.

Eftersom Wojciech Miller blivit avskedad och inte uppsagd och fallet fortfarande är under förhandling har han enligt Madlén Gunnarsson inte rätt till a-kassa.

Wojciech Miller fick sin senaste lön i mars. Han förklarar att han varken har råd att gå till tandläkaren eller lämna in bilen på verkstaden.

– Just nu får vi leva på min mammas lilla pension, säger han.

De centrala förhandlingarna väntas äga rum i början av maj. Skulle parterna inte komma överens kan fallet drivas vidare till Arbetsdomstolen. Det kan dröja länge innan Wojciech Miller vet om han får komma tillbaka till sin arbetsplats.

Jens Littorin

jens.littorin@dn.se

Fakta.

Gekås Ullared

Varuhuset Gekås Ullared är ett lågprisvaru i Ullared, Falkenbergs kommun. Företaget grundades 1963 av Göran Karlsson. Varuhuset har är platsen för tv-serierna ”Ullared och Ullared – Jakten på storsäljaren” utspelar sig i och kring varuhuset.

Sodexo

Ett franskt multinationellt företag med verksamhet i över 80 länder världen runt. Företaget utför servicetjänster.

I Sverige säljer företaget bland annat tjänster inom städning, reception, och restaurangtjänster.

04 Attendo fick coronastöd – ger miljonbonusar till cheferna

Vårdjätten Attendo har fått 133 miljoner i statliga coronastöd för att klara arbetet under pandemin. Samtidigt har toppchefer fått miljoner i bonus.

Enligt Aftonbladet fick bolagets vd och koncernledning 4,8 miljoner kronor i bonus under 2020, en ökning med 98 procent jämfört med 2019. Det framgår också att medarbetare som inte ingår i koncernledningen har fått lägre genomsnittslön jämfört med året innan.

Det statliga stödet, där merparten kommer från svenska skattebetalare, har enligt bolaget behövts för att täcka ökade kostnader för skyddsutrustning, kohortvård samt lönekostnader till följd av sjukfrånvaro. Enligt Attendo fattar styrelsen beslut om ersättning till ledningen utifrån kundnöjdhet, medarbetarnöjdhet och finansiellt resultat.

”Medarbetarnöjdheten och kundnöjdheten ökade väsentligt under 2020 varför det blev utfall på dessa kriterier. För 2020 utbetalades ingen rörlig ersättning för ’Finansiellt resultat’”, skriver kommunikationsdirektören Andreas Koch i ett mejl till Aftonbladet.

TT

04 Kateter i patient glömdes bort – i sex år

I sex års tid levde en person med en kateter i urinledaren innan den opererades ut. Katetern hade glömts kvar efter en operation.

Nu har Region Västerbotten anmält händelsen till Inspektionen för vård och omsåg, rapporterar SVT Nyheter.

TT

04 Hundratusentals toarullar gick upp i rök i Småland

En kraftig brand härjade på måndagen i ett lager med toalettpapper på Metsä Tissues pappersbruk i Kvillsfors, öster om Vetlanda.

– Flera hundra ton toarullar har brunnit upp, säger Mikael Olofsson, produktionschef, till Vetlanda-Posten.

TT

04 Man svårt skadad efter - husvagnsbrand

En man fördes svårt skadad till sjukhus efter en husvagnsbrand på Böda camping på Öland under natten till måndagen. Branden startade av oklar anledning i ett förtält och spred sig till husvagnen. Händelsen utreds som allmänfarlig vårdslöshet.

TT

04 Stort pedofilnätverk sprängt

Polis i en lång rad länder har bidragit till att stänga ett stort forum för övergrepp på barn på det så kallade darknet. Forumet beskrivs som Europas största, med 400 000 registrerade medlemmar.

Fyra personer, alla av tysk nationalitet, har gripits, enligt Europol. En av personerna greps i Paraguay. En stor mängd film- och bildmaterial ska ha tagits i beslag i operationen, vilket kan innebära att fler gripanden är att vänta. Från Sverige har Nationellt it-brottscentrum, en del

av Nationella operativa avdelningen, bidragit i utredningen.

Forumet drevs på darknet, en del av internet som är utformat för att både användare och webbplatser ska vara anonyma och inte kunna spåras. Det beskrivs som ett av de största i sitt slag, med 400 000 registrerade användare.

Sverige kommer att ta emot beslagtaget material vilket kan leda till ytterligare utredningar, enligt Jan Olsson, kriminalkommissarie vid Nationellt it-brottscentrum.

– Sannolikheten är stor att gripanden kommer ske även i Sverige. Men ännu mer prioriterat att identifiera de barn som syns och få bort dem från de här miljöerna.

Linus Larsson linus.larsson@dn.se

04 Äldre man dömd för 15 år gamla våldtäkter

För över 15 år sedan begick en i dag 67-årig man flera våldtäkter mot en flicka. Nu har mannen dömts till 3,5 års fängelse för våldtäkt mot barn.

För två år sedan kom det som den unga kvinnan blivit utsatt för som tonåring ikapp henne. Hon började må allt sämre, fick tvångstankar. För en vän, för sin mamma och för en psykolog började hon då berätta om att hon utsatts för sexuella övergrepp när hon var mellan 13 och 14 år.

Förövaren var en i dag 67-årig man som då, när övergreppen pågick under åren 2007 och 2008, var att betrakta som en nära vän till familjen. För brottsoffret hade han närmast rollen som fadersgestalt.

I maj 2019 gjorde den nu 27-åriga kvinnan en polisanmälan.

– Ett mycket svårutrett ärende med tanke på den tid som gått sedan brotten begicks. Dessutom kom fallet att hanteras av flera olika åklagare, utsikterna att det skulle gå att komma någon vart bedömdes som små, säger Lars Bröms, chef för polisens så kallade Silvervargar – femton pensionerade utredare som tar sig an fall som annars inte skulle hinnas med.

– Med den rutin vi har kunde vi se att hittar vi stödbevisning och kommer in rätt i ärendet är det inte kört. Så vi började med att göra om vittnesförhören, förklarar Lars Bröms.

Det visade sig dels att målsägaren redan som 14-15-åring berättat för en kamrat vad mannen utsatte henne för. En kombination av nya förhör med målsägaren och andra personer kring henne ledde till att man fick tillstånd att göra en husrannsakan.

Då hittade polisen mannens trofésamling. Han hade sparat flera av målsägarens trosor i en plastpåse. Trosorna var befläckade med mannens sperma.

– Det känns verkligen bra att vi gick i mål med det här ärendet. Även om kvinnan är vuxen i dag så har vi gett ett barn upprättelse, säger Lars Bröms.

Mannen, som nu sitter häktad, döms till tre år och sex månaders fängelse för fem våldtäkter. Målsäganden bedöms som trovärdig, till skillnad från mannen. Mannen förnekar brott och menar att kvinnan ljuger. Mannes advokat, Emelie Righammar, vill i nuläget inte kommentera domen.

Ulrika By

ulrika.by@dn.se

05 Pojke frias efter dödshugg

En nu 15-årig pojke som anklagats för dråp efter en 17-årings död i Huskvarna förra sommaren frias av Göta hovrätt. Pojkens knivhugg orsakade visserligen dödsfallet, men han var så rädd att hovrätten anser våldet vara ursäktat.

Pojken var 14 år när händelsen skedde, och kan därmed inte dömas till något straff. Händelsen har prövats i en bevistalan, som väckts av åklagare och motsvarar ett åtal.

17-åringen hittades med svåra skärskador i en park och avled senare på sjukhus.

TT

05 C backar regeringens migrationslag

Centerpartiets riksdagsgrupp har beslutat att i stora delar ställa sig bakom regeringens proposition om en ny migrationslagstiftning, skriver partiledaren Annie Lööf på Facebook.

Förslagen i propositionen bygger till största delen på det som Migrationskommittén kom med i september.

”Regeringen har justerat några av de förslag som kommittén lade fram efter att ha lyssnat på lagrådet och remissinstanser och Centerpartiet tycker att de justeringarna bättre stämmer överens med Centerpartiets politik och kommitténs intention med förslaget”, skriver Annie Lööf.

TT

05 Karl Hedin överklagar överklagande

Företagsledaren Karl Hedin och tre medåtalade friades i tingsrätten på samtliga punkter i det omtalade jaktbrottsmålet. Åklagaren har överklagat domen, nu överklagar Hedin överklagandet. Hans advokat, Sven Severin, anser att möjligheten att domen ska ändras är obefintlig.

TT

05 Nytt förslag: Fängelsestraff för organiserad rasism

Att delta i rasistiska organisationer ska vara straffbart och ge upp till två års fängelse, det föreslår den oeniga parlamentariska kommitté som nu överlämnat sitt betänkande till justitieminister Morgan Johansson (S).

– Samhällsutvecklingen har blivit sådan att skälen för ett förbud mot rasistiska organisationer väger över de skäl som talar emot, säger justitierådet i Högsta domstolen Dag Mattsson, som har lett utredningen.

Kommittén har bestått av samtliga riksdagspartier. L, SD och V anser att inte att något lagstiftande förbud bör instiftas.

Hamilton Steiner

hamilton.steiner@dn.se

05 Villa besköts – straffen sänks

De sköt 14 skott med ett automatvapen – rakt in i köket mot en villa där det satt en tonåring och pluggade. Tingsrätten dömde de två unga gärningsmännen till fängelse i fem år för grovt vapenbrott och grovt olaga hot. Åklagaren ansåg att det handlade om mordförsök. Det gör inte hovrätten som på tisdagen sänkte straffen för gärningsmännen.

Svea hovrätt anser visserligen att det är utrett att det fanns en konkret fara för att den tonåring som satt i det beskjutna köket skulle träffas – men domstolen anser inte att det är

bevisat att de två åtalade gärningsmännen hade något uppsåt att döda.

Den ene gärningsmannen menade under rättegången att han bara ville hota och skrämma – den andra menade att han inte ens visste varför det skulle skjutas. De säger sig också ha försökt kontrollera om det var någon hemma innan de avlossade det automatgevär de hade med sig till adressen.

De omständigheterna gör att utredningen inte med ”tillräcklig styrka” visat att de förhöll sig likgiltiga till effekterna av deras skjutande, menar hovrätten.

Hovrätten sänker även straffet från fem år till tre år och fyra månaders fängelse för de båda 20-åringarna.

Motivet till skjutningen som inträffade den 25 september förra året antas vara att en mycket svartsjuk 20-årig man ville ha full kontroll över sin flickvän. När hon gjorde slut ska pojkvännen ha beslutat sig för att två av hennes manliga vänner skulle skjutas. Detta för att kvinnan skulle få leva med skulden för det. Bakom skjutningarna ligger den 20-årige före detta pojkvännen och hans jämnårige kamrat.

Ulrika By

ulrika.by@dn.se

Infratruktur hanteras av infrastruktur-departementet. Med digitalisering och energi

437 **Inrikes DN-artiklar 1 - 7(5) maj 2021**

438 Riksdagen och politiska partier

470 Statsrådsberedningen och statsministern

478 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

530 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

576 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

630 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

834 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

923 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

983 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

991 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 1011

Infrastruktur-departementet

Infrastrukturdepartementet ansvarar för frågor som rör transporter och infrastruktur, digitalisering och it, postfrågor samt energifrågor.

Områden

Områden

- Digitaliseringspolitik
- Energi
- Transporter och infrastruktur

Om Infrastrukturdepartementet

Relaterad navigering

- Infrastrukturdepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Remisser
- Organisation
- Kontakt

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Tomas Eneroth
Infrastrukturminister

Anders Ygeman
Energi- och digitaliseringsminister

Genvägar

Genvägar

- Nationell infrastrukturplan 2018-2029
- Nationell godstransportstrategi
- Digitaliseringsstrategin
- Infrastrukturdepartementet på twitter
- Transportsektorn elektrifieras
-

Aktuellt från Infrastrukturdepartementet

Myndigheter under Infrastrukturdepartementet
5 februari 2021

- Luftfartsverket (LFV)
  Luftfartsverkets huvuduppgift är att tillhandahålla en säker, effektiv och miljöanpassad flygtrafiktjänst för civil och militär luftfart. Inom affärsverkets uppgifter ingår också forskning och innovation inom myndighetens verksamhetsområde.
  från Infrastrukturdepartementet

  Post- och telestyrelsen (PTS)
  PTS verkar inom tele-, it-, radio- och postområdena och har som mål att alla i Sverige ska ha tillgång till effektiva, prisvärda och säkra kommunikationstjänster.
  från Infrastrukturdepartementet
- Sjöfartsverket
  Sjöfartsverket ansvarar för sjöfartens framkomlighet genom att se till att sjöfart kan bedrivas året runt i svenska farvatten och i samtliga svenska hamnar under säkra och effektiva former.
  från Infrastrukturdepartementet

  Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI)
  VTI är ett nationellt forskningsinstitut som har till huvuduppgift att bedriva forskning och utveckling inom samtliga trafikslag, det vill säga väg, järnväg, luftfart och sjöfart.
  från Infrastrukturdepartementet

- Luftfartsverket (LFV)
  Luftfartsverkets huvuduppgift är att tillhandahålla en säker, effektiv och miljöanpassad flygtrafiktjänst för civil och militär luftfart. Inom affärsverkets uppgifter ingår också forskning och innovation inom myndighetens verksamhetsområde.
  från Infrastrukturdepartementet
  Post- och telestyrelsen (PTS)
  PTS verkar inom tele-, it-, radio- och postområdena och har som mål att alla i Sverige ska ha tillgång till effektiva, prisvärda och säkra kommunikationstjänster.
  från Infrastrukturdepartementet

  Sjöfartsverket
  Sjöfartsverket ansvarar för sjöfartens framkomlighet genom att se till att sjöfart kan bedrivas året runt i svenska farvatten och i samtliga svenska hamnar under säkra och effektiva former.
  från Infrastrukturdepartementet
- Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI)
  VTI är ett nationellt forskningsinstitut som har till huvuduppgift att bedriva forskning och utveckling inom samtliga trafikslag, det vill säga väg, järnväg, luftfart och sjöfart.
  från Infrastrukturdepartementet
- Trafikanalys
  Trafikanalys är regeringens utvärderings- och analysorgan för frågor inom hela transportområdet. Myndigheten ansvarar för att utvärdera åtgärder och redovisa olika åtgärders effekter inom transportområdet. Trafikanalys ansvarar också för resvane- och transportundersökningar samt för den officiella statistiken inom området transporter och kommunikation. Myndigheten har också till uppgift att sprida kunskap, erfarenheter och resultat från verksamheten till andra myndigheter och intressenter.
  från Infrastrukturdepartementet
- Trafikverket
  Trafikverket ansvarar bland annat för den samlade trafikslagsövergripande långsiktiga infrastrukturplaneringen för

väg, järnväg, sjö och luft samt för planering, byggande, drift och underhåll av de statliga vägarna och järnvägarna. Trafikverket ska med utgångspunkt i ett samhällsbyggnadsperspektiv skapa förutsättningar för ett samhällsekonomiskt effektivt, internationellt konkurrenskraftigt och långsiktigt hållbart transportsystem.
från Infrastrukturdepartementet

- Transportstyrelsen
  Transportstyrelsen ansvarar för merparten av regelgivning, tillsyn, tillståndsprövning och registerhållning inom transportområdet. Myndigheten har det samlade ansvaret för att ta fram regler och se till att de följs. Verksamheten omfattar alla trafikslag, dvs. väg, järnväg, luftfart och sjöfart. Dessutom administrerar Transportstyrelsen bland annat fordons- och trängselskatten och supermiljöbilspremien.
  från Infrastrukturdepartementet
- Myndigheten för digital förvaltning
  Myndigheten för digital förvaltning (DIGG) har på övergripande plan i uppgift att:
  från Infrastrukturdepartementet

- Energimyndigheten
  Energimyndigheten verkar inom olika samhällssektorer för att skapa villkoren för en effektiv och hållbar energianvändning och en kostnadseffektiv svensk energiförsörjning.
  från Infrastrukturdepartementet

- Oljekrisnämnden
  Oljekrisnämnden är en domstolsliknande myndighet. Bestämmelser om Oljekrisnämndens uppgifter finns i oljekrislagen (1975:197) och ransoneringslagen (1978:268). Oljekrisnämnden träder i funktion i en krissituation.
  från Infrastrukturdepartementet

Energimarknadsinspektionen
Energimarknadsinspektionen bedriver tillsyn över energimarknaderna för el, naturgas och fjärrvärme.
från Infrastrukturdepartementet

- Elsäkerhetsverket
  Elsäkerhetsverket arbetar för att förebygga att människor och egendom skadas av el. De arbetar också för att elektriska apparater och elinstallationer är konstruerade och utförda på ett sådant sätt att de inte stör utrustning för radio och telekommunikation och andra apparater.
  från Infrastrukturdepartementet

- Svenska kraftnät
  Svenska kraftnäts uppgift är att förvalta Sveriges stamnät för elkraft. Svenska kraftnät har också systemansvaret för den svenska elförsörjningen, ett ansvar som innebär att se till att elsystemet kortsiktigt är i balans och att dess anläggningar samverkar driftsäkert.
  från Infrastrukturdepartementet

Tomas Eneroth

Infrastrukturminister
Infrastrukturdepartementet
"Vi bygger Sverige. För att klara klimatet och för att jobben ska bli fler investerar vi i infrastruktur. Vi gör den största järnvägssatsningen i modern tid och satsar på ny konkurrenskraftig teknik. Det är nu det händer!"

Tomas Eneroths områden

- **Transporter och infrastruktur**

SW . 654 Telekommunikationsverksamheter.
SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.

Anders Ygeman

Energi- och digitaliseringsminister
Infrastrukturdepartementet

Anders Ygemans områden

- Digitaliseringspolitik
- Energi

SW . 651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning.
SW . 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.
SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.
SW 66/68 Tillverkning av varor.
SW 66 Tillverkning av kemivaror od.
SW 67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d
SW 68 Tillverkning av komplexvaror.
SW 69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar.
SW 62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)

1-5 maj 2021

01 ”MP vill att Sverige satsar stort på havsbaserad vindkraft”

I Sverige har vi under det senaste decenniet framför allt byggt ut vindkraften på land. Nu är det havets tur. Vi vill ha en nationell strategi med målet att den havsbaserade vindkraften ska generera 90 TWh år 2040. Det är nästan dubbelt så mycket som dagens kärnkraft producerar, skriver Per Bolund (MP), Märta Stenevi (MP) med flera.

DN. DEBATT 210501

Runt om i Europa styrs hela energisektorn om. Bolag som förr hade kärnkraft och kolkraft som affärsmodell investerar nu i förnybar energi, och framför allt havsbaserad vindkraft. Det är tydligt att marknaden har valt bort kärnkraften, år 2019 var investeringarna i kärnkraft bara en tiondel så stora som i sol och vind internationellt.

I vintras lät det som att Sverige står inför en kraftigt ökad import av fossil el från sina

grannländer på andra sidan Östersjön. Ingenting kunde vara mer fel. Det är nämligen inte bara Sverige som kraftigt ökat sin produktion av förnybar energi. Utvecklingen är densamma över hela Europa. Även ett land som Polen, som traditionellt varit tungt beroende av kolkraft, satsar nu stort på vindenergi.

Det är framför allt mot haven som både EU och medlemsstaterna blickar när de planerar för ökad förnybar elproduktion. Kommissionen har i sin strategi för havsbaserad energi pekat ut målet om att bygga ut 300 GW havsbaserad vindkraft, vilket skulle producera mer el än vad hela EU:s fossilbaserade elproduktion gjorde år 2020. EU-parlamentet är ännu mer ambitiöst och pekar på ett spann, 300 GW till 450 GW havsbaserad vindkraft till 2050.

I Sverige har vi under det senaste decenniet framför allt byggt ut vindkraften på land. Detta leder ibland till lokala konflikter med andra viktiga intressen – lokalsamhällen, urfolket samer, rennäring och natur. Vindkraftsutbyggnaden till land kommer att behöva fortsätta, men framför allt är det nu havets tur. EU-kommissionen har uppmanat medlemsstaterna att upprätta nationella mål för den havsbaserade energin. Fossilfritt Sverige och tunga företrädare för näringslivet (bland annat LKAB, SSAB, och Scania) har gemensamt föreslagit regeringen att följa denna uppmaning.

Sverige borde fastställa ett eget planeringsmål för den havsbaserade vindkraften i enlighet med den ambitionsnivå EU-kommissionen redan har föreslagit. Vi föreslår att det svenska planeringsmålet för havsbaserad vindkraft ska vara 90 TWh år 2040. Det är nästan dubbelt så

mycket som dagens kärnkraft producerar och det motsvarar i runda tal två tredjedelar av den nuvarande elanvändningen och en mycket stor andel av det framtida och ökade elbehovet.

Planeringsmålet ligger i linje med riksdagens mål om att Sverige ska ha en helt förnybar elproduktion år 2040. Målet ligger också i linje med EU-kommissionens, Sveriges och de övriga sju Östersjöstaternas gemensamma deklaration och möjliga utbyggnadsnivå (93 GW, 390 TWh) för havsbaserad vindkraft i hela Östersjön. Det är även förenligt med den ambitionsnivå de flesta svenska partier stöttat i EU-parlamentet.

Genom ett svenskt planeringsmål för havsbaserad vindkraft skapar vi en långsiktighet och ger tydliga ramar till Energimyndigheten och Svenska kraftnät för det fortsatta arbetet. Utbyggnaden skulle behöva kompletteras med satsningar på batterier, vätgas och andra balanserande energikällor, och tillsammans med vattenkraften utgöra stommen i den svenska energiproduktionen för sekler och decennier framöver.

Sveriges havsområden har goda förutsättningar för en utbyggnad av havsbaserad vindkraft. Det blåser mer till havs vilket gör att den havsbaserade vindkraften är en stabilare energikälla och har en större årsproduktion än den landbaserade. Vi har även ledig kapacitet i elsystemet. Svenska kraftnät anger att man redan i dagsläget kan ansluta 5,7 GW havsbaserad vindkraft och när man inkluderar redan planerade nätåtgärder kan man ansluta totalt 16,5 GW. Det motsvarar cirka 69 TWh. Behovet av förstärkningar av elnätet på land minskar dessutom om vindkraft till havs ansluts i de södra och mellersta delarna av Sverige där

det i dag finns ett relativt underskott av elproduktion.

Den havsbaserade vindkraften växer, men inte av sig självt. Det krävs ett medvetet och systematiskt arbete för att möjliggöra den utvecklingen. Förslaget om ett nationellt planeringsmål för havsbaserad vindkraft är del av en övergripande politik där vi ger goda förutsättningar för att den förnybara energiproduktionen ska fortsätta att utvecklas:

1 Nationell strategi. Sverige har redan nationella strategier för landbaserad vindkraft och för vattenkraft. Fossilfritt Sverige och de ovan nämnda företagen (LKAB med flera) föreslår att Sverige också upprättar en nationell strategi för havsbaserad vindkraft, ”för att få fram billig el med stor produktionspotential”. Miljöpartiet stöder förslaget om en nationell strategi.

2 Havsplanerna ska möjliggöra en ambitiös utbyggnad. Havs- och vattenmyndigheten har lämnat förslag till tre havsplaner som ska beslutas av regeringen senast nu under våren, enligt EU-krav. Det är viktigt att havsplanerna möjliggör en ambitiös utbyggnad av havsbaserad vindkraft, utan att tumma på andra intressen. När havsplanerna antagits bör regeringen återkommande se över nya områden för energiproduktion till havs.

3 Samexistens med Försvarsmakten. Regeringen har gett Försvarsmakten i uppdrag att analysera jämförbara länders erfarenheter av

”fungerande samexistens mellan försvarsmakt och kraftigt utbyggd vindkraft”. Försvarsmakten har också fått i uppdrag att undersöka förutsättningar för att använda villkorade tillstånd, det vill säga att tillståndet exempelvis villkoras med en extra radar som vindkraftsprojektören bekostar. Här måste en ändring ske – alltför ofta har Försvarsmakten opponerat sig mot ny vindkraft i stället för att söka lösningar och samförstånd.

4 Minskade anslutningskostnader. I energiöverenskommelsen, som också M och KD undertecknade, angavs att ”anslutningsavgifterna till stamnätet för havsbaserad vindkraft bör slopas”. Regeringen har gått från ord till handling och nyligen föreslagit att Svenska kraftnät ska få i uppdrag att bygga ut elnätet där det finns möjlighet att ansluta havsbaserad elproduktion.

Nya platser för vindkraft måste noga väljas ut med hänsyn till biologisk mångfald både till havs och till lands. Kunskapen har blivit allt bättre om var man kan bygga vindkraft för att exempelvis minimera konflikter med fågellivet, kunskap som aktivt måste användas i utbyggnaden. Genom att styra över mer av satsningarna till havsbaserad vindkraft, blir det färre av de målkonflikter som den landbaserade vindkraften kan ge upphov till och som på ett negativt sätt kan drabba urfolket samer, närboende och lokalbefolkning i stort.

Det betyder inte att konflikter till havs är obefintliga. Exempelvis är det helt centralt att skydda beståndet av tumlare i Östersjön. Det i sig är ett gott argument för att ha en tydlig

planeringsram för utbyggnaden, så att arbetet kan ta höjd för att hantera lokala konflikter.

Sveriges elproduktion har aldrig förr gjort så stor klimatnytta. Under den nuvarande regeringen har nettoexporten av el varit tre gånger högre än under alliansregeringen. Det beror främst på utbyggnaden av landbaserad vindkraft och fortsatt energieffektivisering. Med en utbyggnad av den havsbaserade vindkraften motsvarande 90 TWh kommer svensk förnybar energi både att möjliggöra grön omställning i industrin och skapa fortsatt export som bidrar till hela Europas övergång till ett 100 procent förnybart energisystem.

Per Bolund (MP), språkrör

Märta Stenevi (MP), språkrör

Jakop Dalunde (MP), EU-parlamentariker och ersättare i parlamentets industri- och energiutskott

Pär Holmgren (MP), EU-parlamentariker och ledamot av parlamentets miljöutskott

Lorentz Tovatt (MP), riksdagsledamot och energipolitisk talesperson

lisa.magnusson@dn.se

01 121

nya miljöbilar köptes eller hyrdes av myndigheterna under 2020. Det är 40 procent av samtliga 298 bilar som införskaffades. Orsaken till den låga andelen miljöbilar tros vara att nya statliga regler för myndigheter började gälla 1 juli 2020, efter att ha saknats sedan 2018.

TT

01 2 500 000

ton. Så mycket ska Volvo kapa sina koldioxidutsläpp med från och med 2025.

Företaget har meddelat att man avser att ha en helt och hållet cirkulär verksamhet senast 2040 och med det spara en miljard kronor per år.

Man ska bygga slutna materialflöden för material som stål och aluminium, samt fokusera mer på att renovera, reparera, återanvända och bygga om fordonsdelar.

DN

01 Londontaxin kommer till Sverige

En av världens mest ikoniska bilar kommer till Sverige. Vi provkör den moderna Londontaxin, en laddhybrid med mycket hämtat från Volvo.

Har du någon gång varit i London eller bara sett något filmklipp därifrån är du troligen bekant med Londontaxin. TX, som modellen egentligen heter, är lika starkt förknippad med staden som Big Ben eller Piccadilly Circus. Därför är det förvånade blickar vi möts av när vi susar runt i Stockholmstrafiken med en Londontaxi av senaste generationen, LEVC TX5. LEVC står för London Electric Vehicle Company och ägs sedan 2013 av kinesiska Geely som även äger Volvo.

Släktskapet märks bakom ratten som är hämtad från Volvos lagerhyllor, liksom bland annat startvred, informationsskärm och växelspak – om än i lite mer plastigt utförande. Skärmen är kraftigt vinklad mot föraren då passagerarplatsen på andra sidan av den höga mittkonsolen är ersatt av ett tomrum avsett för bagage.

Sittpositionen är hög, stolen är riktigt bekväm och har gott om inställningsmöjligheter, vilket inte är så konstigt då även den kommer från Volvo. Armbågen vilar bekvämt på dörrkanten som är perfekt placerad för en avslappnad körstil.

Originalet av Londontaxin kom 1948 och sedan dess har det hänt mycket i bilbranschen, men Londontaxin har inte varit något tekniskt mästerverk som legat i framkant. Liksom förarna som genomgår en rigorös utbildning för att memorera Londons alla gator och gränder har även dieselmotorn varit en typ från det förgångna. Därför markerar nya TX ett viktigt steg framåt för Londontaxin. Den är nämligen knäpptyst och har navigeringsfunktion. Och en elmotor! Elmotorn driver bakhjulen och får kraft från ett batteri med kapacitet på drygt 24 kilowattimmar. Det ska räcka till ungefär tio mils tyst körning – om det inte vore för den högljudda styrservon som stundvis ger ifrån sig ett surr när den arbetar.

Tack vare att taxin är bakhjulsdriven kan framhjulen tillåtas en rejäl styrvinkel. Trots att TX har nästan tre meter mellan fram- och bakhjul är vändcirkeln endast 845 centimeter. Cirka två meter snävare än normalt för en bil.

Plexiglaset bakom framsätet ljudisolerar någorlunda och för att underlätta konversationen med passagerarna finns en högtalaranläggning som aktiveras med en knapp till vänster om ratten.

Dagens bil delar inte en enda del med de tidigare men trots den modernare konstruktionen är det ingen lätt bil. Tjänstevikt på drygt 2,2 ton gör sitt mot den elektriska räckvidden. Därför finns även en bensinmotor i fronten. Till skillnad från vanliga laddhybrider driver den dock aldrig hjulen, i stället fungerar den som en generator för att ladda batteriet. Bensinmotorn baseras på den som bland annat finns i Volvo XC40, en 1,5-litersmotor som i detta fall ger 91 hästkrafter. När batterinivån

börjar tryta vaknar den till liv och det trecylindriga ljudet påminner en hel del om det gamla dieselstånket från föregångaren. För att undvika detta kan batteriet hos TX laddas upp till 80 procents kapacitet på 25 minuter med 50 kilowatts effekt vid laddstolpe.

Förarutrymmet upplevs som ganska väl ljudisolerat och komforten är god. Utrymmet där bak fungerar däremot som en resonanslåda men är ändå dugligt med tanke på hur kort tid en taxikund i snitt spenderar där. Det är dock väl tilltaget och rymmer upp till sex personer med packning som placeras under de bakåtvända fällstolarna. Passagerarna kan inte låsa upp dörren utan att först betala.

Det märks att TX är byggd för just detta ändamål då den på flera punkter överglänser de taxibilar vi är vana vid i Sverige. Den är stor, rymlig och samtidigt smidig att handskas med på trånga gator. Den klarar sig långt på el för att vara en laddhybrid och verkar locka fram leenden hos de flesta som ser den.

Men priset är höga 785 000 kronor. LEVC siktar på att ha fyra återförsäljare i Sverige i slutet av 2021 och räknar med att storsäljaren kommer att bli skåpbilsversionen VN5 som kommer hit inom kort.

Robin Törnros

Fakta. LEVC TX eCity

Miljö

Koldioxidutsläpp: 19 gram/km vid blandad körning.

Förbrukning: Bensin 0,09 liter/mil, el 2,34 kWh/mil vid blandad körning.

Räckvidd el: 10 mil.

Ekonomi

Pris: Cirka 785 000 kronor.

Inköpsbonus: 33 923 kronor.

Fordonsskatt: 360 kronor per år under de tre första åren, därefter 360 kronor per år.

Garantier: Nybil 3 år, batteri 5 år.

Teknik

Motor: Bensin 91 hk, 160 Nm. Elmotor 150 hk.

Batterikapacitet: 24,2 kWh.

Drivning: Bakhjulsdrift.

Växellåda: 1-växlad reduktionslåda.

Prestanda

Acceleration 0-100 km/tim: 13,2 sekunder.

Toppfart: 128 km/tim.

Mått/vikt

Längd/bredd/höjd: 486/195/188 centimeter.

Bagagevolym: 440 liter.

Tjänstevikt: 2 219 kg.

Maximal släpvagnsvikt: 0 kg.

Betyg del för del

Köregenskaper 3

Säkerhet 3

Komfort 3

Miljö 4

Ekonomi 2

Totalbetyg = 15 av 25

Plus:

Lågt koldioxidutsläpp.

Tar många passagerare.

Snäv vändcirkel.

Minus:

Pris.

Högljudd bensinmotor.

Bullrig i baksätet.

01 Ny bensin till Sverige i höst

Sverige ska ha en fossilfri fordonsflotta 2045. För att klara det sker en stegvis elektrifiering av nybilsförsäljningen.

Ett annat sätt att minska koldioxidutsläppen är genom den så kallade reduktionsplikten som anger inblandningskrav av biobränslen i bensin och diesel.

Från och med den 1 augusti krävs 6 procent mindre koldioxidutsläpp, vilket medför introduktionen av en ny bränslekvalitet, E10. Dagens E5 finns kvar för äldre bilar som inte klarar av den högre blandningen av etanol.

Eftersom energiinnehållet blir 1,8 procent lägre kommer förbrukningen att öka lika mycket. Priset torde också höjas eftersom biobränslen är dyrare än bensin. Introduktionen kommer att ta tid, eftersom det är stora mängder bränsle som ska bytas ut i systemet.

DN

02 ”Marknadsför inte Sverige till turister som måste flyga långt”

Svenska skattemedel används för att locka hit turister från länder som ligger långt ifrån Sverige. En ny studie visar att klimatbelastningen från dessa turisters flygresor ökade kraftigt före pandemin. För att bidra till klimatmålen behövs

ändrade direktiv så att även våra turistorganisationer verkar i klimatlagens anda, skriver forskare och organisationsföreträdare.

DN. DEBATT 210502

Klimatmålen enligt Parisavtalet visar att det behövs snabba utsläppsminskningar och för att klara det behöver alla branscher bidra, även flyget. Bio-, elektrobränslen och vätgas kan komma att spela en roll, men tillgången på hållbart biobränsle är begränsad. Dessutom ger även förbränning av biobränslen och vätgas upphov till så kallade höghöjdseffekter, det vill säga klimatpåverkan som sker av andra orsaker än utsläpp av koldioxid. Elektrifiering kommer inte heller vara en lösning för längre flygresor inom de närmaste årtiondena. Naturligtvis är det viktigt med satsningar på ny teknik och bättre bränslen men för att flyget ska göra sin del för att nå klimatmålen så behöver också flygvolymerna minska från de länder som nu har, eller börjar få ett stort resande. Och det är genom att ersätta de längsta flygningarna med kortare resor som de största utsläppsminskningarna kan ske. Enligt en publicerad artikel (Kamb med flera 2020) kan ett byte till destinationer närmare hemlandet mer än halvera de klimatrelaterade utsläppen.

Flygresandet går nu på sparlåga på grund av corona och det är osäkert hur utvecklingen kommer att se ut efter pandemin. Undersökningar visar dock att flera företag och organisationer ser ett minskande behov av längre tjänste- och konferensresor. Om så blir fallet är det goda nyheter för klimatet, men fortfarande otillräckligt för att flyget ska klara klimatmålen eftersom 80 procent av flygets

klimatpåverkan är kopplat till fritids- och semesterresande. Så även om tjänsteresandet skulle minska i spåren av pandemin kvarstår den största miljöbelastningen från turism- och fritidsresandet. Samtidigt visar en ny studie från Chalmers (Happonen och Rasmusson 2021) att klimateffekten före pandemin från hitresande turisters flygresor ökade mer än flygets miljöpåverkan i genomsnitt. Det beror på att många turister kommer från länder som ligger långt ifrån Sverige. Det är en ohållbar utveckling.

Det finns tyvärr ännu inte de politiska beslut och styrmedel som krävs för att få ner utsläppen från det långväga resande så att de ligger i linje med klimatmålen. Effektivast är en internationell beskattning av flygbränsle eller handel med utsläppsrätter. Men sådana förändringar går långsamt och mindre än hälften av svenskarnas flygutsläpp ingår i EU:s utsläppshandel. Allt fler länder inför passagerarskatter för att begränsa antalet flygresor och därmed utsläppen. Den svenska skatten skulle dock behöva vara många gånger högre än i dag för att kompensera för att utrikesflyget delvis är undantaget från pris på växthusgasutsläpp och dessutom att det är helt undantaget från moms.

En möjlighet är att utnyttja pandemins effekter på flygresandet till att inte göra som vi gjorde innan när den är över, även om vi inser att det tar emot då många nu är ressugna efter ett års pandemisnedstängning. ”Build back better” för att använda en välanvänd formulering.

Ett tydligt sätt att göra turismen klimatbättre efter pandemin är att skattepengar i första hand används för marknadsföring till turister som

kan komma hit med låg klimatpåverkan från sitt resande i stället för att vända sig till turister med en stor klimatskuld i bagaget.

Visit Sweden är ett statligt bolag med uppdrag att marknadsföra Sverige. Bland de marknader och länder där de aktivt marknadsför Sverige finns Kina, Indien och USA och de lyfter särskilt fram att framtidens tillväxt kommer från Asien. En strategi som om den är framgångsrik innebär att Sverige befäster flygresandet som en markant del av miljöbelastningen för de turister som kommer hit, då en flygresa från Kina till Sverige tur och retur orsakar utsläpp som motsvarar cirka två ton koldioxidekvivalenter.

Detta motsvarar utsläppen från ett års genomsnittligt svenskt bilkörande. Visit Swedens vision är att Sverige ska vara bäst i världen på hållbar destinationsmarknadsföring samtidigt som de säger sig vara neutrala inför de transportsätt som väljs för att ta sig till Sverige. Att vara neutral inför långa flygresor med hög klimatpåverkan går dock inte att förena med att vilja vara världsbäst på hållbarhet. Inte ens med god vilja.

Är det då verkligen Sveriges ansvar att försöka styra vilka turister som kommer hit? Och om de inte kommer till Sverige, reser de då inte till våra grannländer i stället vilket leder till minskade intäkter från hotell-, restaurang- och turistnäring i Sverige?

Visst finns det en tydlig målkonflikt i detta, vilket också syns i Visit Swedens spretiga mål och visioner. Men givet att det är brådskande att möta klimatkrisen och att Sverige har en klimatlag som behöver få större genomslag inom alla politikområden så behöver åtgärder

och aktiviteter från olika aktörer riktas åt samma håll. Ett annat skäl till en förändring är att det är bättre att Sveriges turistindustri börjar anpassa sig till en framtid med klimatanpassade resenärer redan nu. En större andel av hitresta turister behöver då komma från länder i vårt närområde med kortare flygresor och där andra transportalternativ också kan spela en roll. Det ger tid och möjlighet så att vi själva kan styra över omställningen.

Regeringen aviserade under 2020 en satsning för att stärka nattågstrafiken till kontinenten. Det är ett bra initiativ som nu behöver följas upp och stärkas med ytterligare direktiv för att skapa efterfrågan på ett mer hållbart turism-resande där nya tågförbindelser kan vara en pusselbit.

Vi undertecknare, verksamma inom Nätverket Klimatsmart semester, vill därför att regeringen ger Visit Sweden i uppdrag att fokusera sin marknadsföring till länder i närområdet så att Sverige därigenom på riktigt ska kunna bli världens mest hållbara destination. Visit Sweden kan med fördel följa exempel från Turistrådet i Västsverige som har fokus på närmarknader i Europa, och på inhemska turister, just för att minska klimatbelastningen från resorna.

Självklart ska vi vara välkomnande för alla som vill besöka oss oavsett varifrån de kommer, men fokus i marknadsföringen behöver ändras. Med tanke på att vi svenskar också behöver minska vårt semesterflygande finns det nu ett läge att stärka de organisationer och verksamheter som arbetar för en hållbar turism på hemmaplan, så

att fler svenskar finner det attraktivt att semestra i Sverige även efter pandemin.

Här har Visit Sweden redan fått ett uppdrag att marknadsföra Sverige även för svenskarna. Det uppdraget behöver nu kompletteras.

John Armbrecht, forskare vid Centrum för turism, Göteborgs universitet

Maija Happonen, civilingenjör med hållbarhetsspecialisering, Chalmers tekniska högskola

Anneli Kamb, doktorand strategiska hållbarhetsstudier, Kungliga Tekniska högskolan

Jörgen Larsson, senior forskare, Chalmers tekniska högskola

Erik Lundberg, forskare och föreståndare för Centrum för turism, Göteborgs universitet

Lisa Rasmusson, civilingenjör med hållbarhetsspecialisering, Chalmers tekniska högskola

John Magnus Roos, senior forskare, Göteborgs universitet och Högskolan i Skövde

Anders Roth, mobilitetsexpert, IVL Svenska miljöinstitutet

Johanna Sandahl, ordförande Naturskyddsföreningen

Fredrik Warberg, hållbarhetskonsult och samordnare för Nätverket Klimatsmart semester

02 Gerd, 87, nära att dö när det inte ens gick att ringa 112

I år river Telia ned de fasta kopparledningarna i 221 svenska byar och orter.

På papperet ska det ända finnas täckning nästan överallt – men det stämmer inte.

Vad hände med målsättningen att alla i Sverige ska kunna ringa?

Adress: Nora 333, Kovland, Västernorrland.

Datum: 14 januari 2021.

Enligt Telias täckningskarta: ”God täckning”

Ulf Eriksson går de tjugotvå stegen upp till andra våningen i barndomshemmet för att väcka sin mor.

Det första han skymtar är hennes huvud.

87-åriga Gerd Eriksson ligger orörlig på sovrumsgolvet precis nedanför telefonuttaget som inte fungerar.

Huset är utkylt efter nära tre dygns strömavbrott i snöoväder.

Ulf Eriksson kryper över dubbelsängen. Glider ner på golvet och försöker få kontakt med sin mamma.

– Jag vet inte hur jag ska beskriva hennes blick. Den var dimmig men liksom bedjande och hon fick inte fram orden, säger han tre månader senare.

Vinterljuset silar in på Gerd Erikssons ansikte genom vävda gardiner med bleka styvmors-violer.

Ulf Eriksson beskriver paniken:

– Hur skulle jag larma ambulans?

Efter att Telia 2018 kapat det fasta telefonnätet i byn Nora 2,5 mil nordväst om Sundsvall går all telefoni och internet via mobilnätet – även Gerd Erikssons fasta telefon med extra stora knappar i vardagsrummet.

Enligt bindande föreskrifter från Post- och telestyrelsen (PTS) måste operatörer som Telia se till att det går att ringa minst 4 timmar efter ett strömavbrott på landsbygden. I praktiken innebär det att det ska finnas batterikapacitet vid mobilmasten.

– Det blev strömlöst redan efter en timme när strömmen försvann, säger Ulf Eriksson.

Han kan inte ringa. Inte ens 112. Ulf Eriksson springer ut till bilen, åker kilometern för att hämta sin 85-åriga moster som nu ska sätta sig vid sin okontaktbara syster medan han åker för hitta en plats där det finns täckning.

Han kör hem till sig två kilometer bort, håller länge upp telefonen i luften på en plats i vardagsrummet där det funnits lite täckning dagen innan.

Till slut får han kontakt.

När Gerd Eriksson bärs ner för den branta trappan på ambulansbåren har hon en kroppstemperatur på 33,8 grader.

Televerket och Posten bolagiserades nästan samtidigt 1992 och 1993.

Båda tillhandahöll viktig nationell infrastruktur för alla i Sverige.

Inom postväsendet utsåg staten Posten AB (senare Postnord AB) till att ”tillhandahålla den rikstäckande posttjänsten” med tydligt samhällsansvar.

Alla fastboende i Sverige har rätt till grundläggande telefoni och internet enligt en juridiskt bindande förordning. Men inom televäsendet blev ingen operatör samhällsansvarig.

Det blev marknadens uppgift.

Många andra europeiska länder som Spanien, Storbritannien och Finland gjorde tvärtom: de utsåg sina gamla statliga telebolag som samhällsansvariga för basal telefoni och internet.

Nu är Telia mitt i en stor process att montera ner Sveriges gamla stomnät som fasta telefoner och internetuppkopplingar varit beroende av. Bara i år försvinner det i 221 orter och det ska vara borta helt år 2026.

Samtidigt finns inte mobiltäckning överallt.

Vad händer där det inte är lukrativt att bygga ut?

Adress: Myckelgensjö 328.

Datum: 19 april 2021.

Enligt Telias täckningskarta: God täckning.

Uppe på ett högt ladugårdstak i norra Ångermanland balanserar en gestalt i blåställ. 36-åriga mjölkbonden Frida Bylund håller i en tre meter lång antenn.

– Nu har jag ingen täckning, ropar hon.

– Vänta… jo nu är det kanske lite men, nej nu försvann det.

Vi är i byn Myckelgensjö tjugo mil norr om Nora. Här bor runt femtio människor och flera företagare. Inifrån ladugården råmar hennes 120 mjölkkor. Frida Bylund är beroende av mobilnätet för larmanläggningen för sina mjölk- och utfordringsrobotar.

Enligt Telias täckningskarta finns ”god täckning” på adressen.

Det stämmer inte, trots hjälp av förstärkningsantennen på taket – som hon tvingats köpa själv för runt 3 000 kronor.

I fjol kapande nämligen Telia plötsligt det fasta telefonnätet – nio månader innan planerat. Frida Bylund satt på kontoret invid ladugården när larmen som gick via det fasta nätet började tjuta.

– Jag förstod ingenting.

Telia hade kapat nätet trots att en betydande del av byn ännu saknar mobiltäckning och att hon och flera andra berörda som DN talat med säger att de inte har informerats.

Hon får nu återställa larmen manuellt varje morgon och kväll. Frida Bylund tittar upp mot antennen högt uppe i luften. Hon får något hårt i blicken.

– Det är 2021. 2021! När landade vi på månen – 1969? Tekniken borde väl ha kommit längre. Vi bor i ett välfärdssamhälle – utan täckning.

Runt millennieskiftet sköt mobilnätutbyggnaden fart med det som kallades ”Framtidens internet” – 3G.

På den fria marknaden fick Post- och telestyrelsen garantier av de privata operatörerna att de skulle bygga ut ”till alla bokföringsadresser”.

Det verkade för bra för att vara sant.

Det var det.

Adress: Myckelgensjö 301.

Datum: Den 19 april.

Enligt Telias täckningskarta: God täckning.

I byns centrum går Mats Webiörn från en gårdsplan med en blå stol under armen.

– Uppe på gårdsplanen där jag har verkstaden är det i princip ingen täckning, säger han som driver en byggfirma med en anställd.

– Kunderna förväntar ju sig att de ska komma fram.

Invid oss på asfaltvägen finns en blå fläck sprejad.

Han börjar gå mot den med stolen under armen.

Mats Webiörn har upprepade gånger försökt förmå Telia att förbättra täckningen genom deras system med webbformulär. Han har även bett kommunens näringslivsavdelning om hjälp.

Han ställer ner stolen med en duns på den blå fläcken och sätter sig.

– Jag kallar lite skämtsamt det här för ”täckningspunkten”. Det står hos Telia att jag ska ha täckning uppe på gården men det stämmer ju inte och då får jag väl prata här.

Statliga Televerket hade ett kontrakt med svenska folket:

Alla skulle med.

Alla fast boende – oberoende om det var Strandvägen i Stockholm eller småbyar i Västernorrland – hade en och samma fasta anslutningsavgift. Den höjdes 1966 med en hundralapp till 300 kronor efter att i tio år legat still.

Telefonapparat ingick, framtagen i armkrok med Ericsson. 1960-talets grå ”Dialog” med fingerskiva eller 80-talets knapptelefon ”Diavox” väcker minnen hos många.

De kopparburna ledningarna med stolpar var hundrade meter byggdes metodiskt ut till kronotorpare, småbrukare och hemmafruar och bildade ett finmaskigt nät som bokstavligt band ihop Sverige.

Telestationen mitt i byn markerade det officiella Sveriges närvaro.

Man var en del av resten av världen.

Man fanns.

Adress: Sunnersta 109 Solberg, 20 kilometer från Myckelgensjö.

Datum: Den 19 april.

Enligt Telias täckningskarta: God täckning.

Det snarkar ur kaffeperkolatorn i 83-åriga Astrid Börjegrens ljusa kök.

Liksom i Myckelgensjö fick de boende i Sunnersta förra året möjlighet att koppla in sig på fibernät. Men det kostade 17 000 kronor. Alla hade inte råd.

– Jag är så gammal så jag valde att avstå från fiber, säger hon och skrattar med pliriga ögon.

Ovanför köksdörren hänger en kolorerad tavla på de åtta kor hon handmjölkade ända till 1990 som småbrukare.

Astrid Börjegren är orolig. Hon har så kallad mobil hemtelefon via Telia som hon försöker prata med barn, barnbarn och barnbarnsbarn med.

– Men det hackar och bryts ofta. Då får man ringa om. Jag är också rädd för vad som händer om strömmen går. Telefonen går ju på batteri och det är ingen täckning här ute med mobiltelefonen.

Hon tittar ut mot fågelbordet med domherrar, bergfink och bofink.

– Vad gör man då?

Det finns en man som kan telefonin i detta område bättre än någon annan. Roland Sjölander, själv barnfödd i en av grannbyarna.

Han ler när han hör byanamnen. Han har besökt dem alla – som telereparatör.

Han blev därefter en av Televerkets och sedermera Telias högsta chefer i Norrland som driftchef för de tre länen Gävleborg, Jämtland och Västernorrland. Därefter gick han till internationella chefsposter inom det börsnoterade Telia AB.

Roland Sjölander är i dag 78 år och säger sig förstå Astrid Börjegrens oro för strömavbrott.

– I det gamla systemet skulle alla ha tillgång till telefon, även vid längre kriser, säger Roland Sjölander.

Om halva Sverige bombades kunde man fortfarande ringa till grannen och telefonapparaten hemmavid strömförsörjdes via den lokala telefonstationen – oftast en liten grön kur mitt i byn.

– Om elen försvann höll batterierna i stationen ungefär en vecka, säger Roland Sjölander som länge fattade besluten om just detta i området.

Skillnaden är stor mot dagens Sverige där telefon och internet ska kunna fungera fyra timmar vid strömavbrott. Inne i städerna (med mer än 8 000 invånare) gäller bara en timme, enligt en bindande föreskrift.

Därefter försvinner all kommunikation.

– Vi hade dessutom transportabla elverk för fortsatt laddning av batterierna om strömavbrottet varade längre på den tiden, säger Roland Sjölander.

Telia börsnoterades år 2000. Enligt källor till DN fanns då långt framskridna planer på att behålla själva telenäten i ett statligt bolag. Men regeringen skrotade förslaget eftersom det skulle sänka värdet på den nya folkaktien.

Staten blev förvisso dominerande ägare med över 30 procent av aktierna. Men regeringen avhände sig inflytande genom att inte utse egna styrelseledamöter, vilket är ovanligt med så stort ägande.

I stället fick ledningen i börsbolaget Telia fritt spelrum.

På Post- och telestyrelsen anade man oråd. Och utsåg i tysthet Telia till samhällsansvarig operatör 2005. I klartext: Telia tvingades tillhandahålla fast telefoni och grundläggande internetuppkoppling ända ut till Sunnersta eller Marsliden.

Telia överklagade för att slippa samhällsansvar och vann i länsrätten i Stockholm 2007.

DN har begärt ut domen från Stadsarkivet i Stockholm. Där framgår att PTS, utan att få gehör, såg en ”risk att vissa kundgrupper i glesbyggda områden /…/ inte skulle erbjudas en anslutning till ett överkomligt pris”.

Domen innebar återigen att ingen operatör fick samhällsansvar.

Så är det än i dag.

Adress: Degersjö 119 Solberg.

Datum: Den 19 april.

Enligt Telias täckningskarta: God täckning.

Vi ringlar grusvägen norrut. I Degersjö med fyra bofasta invånare möter vi Anne-Chatrin och Sven-Erik Backlund ute på gårdsplanen.

Anne-Chatrin Backlund tycker om att se dokumentärer och nyheter på SVT Play. Men det är sällan möjligt.

– Ibland fungerar internetuppkopplingen inte alls. Ibland kan man se en stund. Oftast snurrar det om man ska se SVT Play, men de säger att det inte går att göra något mer, säger hon men poängterar att den så kallade mobila hemtelefon med en extra antenn på väggen fungerar bra.

Enligt en juridiskt bindande förordning ska alla bofasta i Sverige alltså ha grundläggande telefoni och funktionellt internet, vilket sedan 2018 är 10 megabit per sekund.

– Vi har absolut inte 10 megabit. Det är betydligt långsammare än så, säger Anne-Chatrin Backlund.

De har provat internethastigheten flera gånger via bredbandskollen. De har aldrig kommit över 3 megabit.

Här finns ingen fiber, kopparnätet släcktes 2019 och det saknas mobiltäckning ute på gårdsplanen, där Telia anger ”god täckning” på sin täckningskarta.

Telias täckningskartor visar datorberäknad mobiltäckning men trots att alla hushåll som DN besökt har sämre eller ingen täckning alls i verkligheten ser inte Telia Sveriges tekniska chef Staffan Åkesson det som ett problem:

– Täckningskartan ger generellt en god indikation på hur täckningen är vid en viss plats, säger han och fortsätter:

– Den kan påverkas av eventuella hinder som bergsknallar eller byggnader, om man befinner sig i en sänka dit inte radiosignalerna når så bra, men även typ av telefon och mottagare men även väder och vind.

Alla förstår att kopparnäten har spelat ut sin roll. Framtiden stavas fiber, som möjliggör höga hastigheter. I brist på mobiltäckning blev fibern ett lyft i Myckelgensjö – för alla som hade råd. Men Degersjö, Nora och många andra inlandsbyar saknar i dag fiber.

– Det fattas stora summor i finansiering, säger Mathias Sundin, bredbandssamordnare i Västernorrland.

För att hela landet ska nå regeringens bredbandsmål 2025 krävs 53 miljarder kronor. Men där fattas det 20 miljarder kronor som samhällsmedel ska bidra ned, enligt en rapport från Post- och telestyrelsen 2020. Myndigheten pekar på att marknaden ska stå för kvarvarande 33 miljarder kronor.

– Marknaden kommer inte att bygga bredband i de kvarvarande områdena i vårt län eftersom det är olönsamt. Sedan fattas alltså ytterligare 22 miljarder kronor.

Mathias Sundin ser inte heller att 5G blir en frälsare.

– Nej, tyvärr inte. För att 5G ska kunna erbjuda hastigheter och datakapacitet i paritet med fiber så kommer det att krävas master på 300–500 meters avstånd och dessa måste dessutom

matas med fiber för att systemet ska fungera. En sådan utbyggnad finns det inte medel till på landsbygden. Det 5G som landsbygden får kommer att vara på lägre frekvenser och bara vara snäppet bättre än 4G.

Kan hela Sverige leva då?

Roland Sjölander, med runt 40 års erfarenhet i Televerket och det börsnoterade Telia både som telereparatör och hög chef, suckar.

– Min syn att det bara är möjligt om företaget med ansvar för infrastrukturen är statligt ägt. Börsnoterade bolag ska ju tjäna så mycket pengar som möjligt för sina aktieägare. Om de inte gör det begår de tjänstefel ur sin synvinkel. Olönsamma landsdelar kommer då att bli styvmoderligt behandlade.

PTS slår i sin senaste rapport Sveriges mobiltäcknings- och bredbandskartläggning 2020 fast att endast 80 hushåll i Sverige saknar grundläggande telefoni och internet på 10 megabit per sekund.

Vi tar det igen: 80 hushåll i hela Sverige.

Men hela rapporten bygger på teoretiska antaganden om täckning som PTS får från operatörerna.

Jan-Olof Olsson är en av de i Sverige med djupast kunskap om teleinfrastruktur och är expert i ämnet på MSB, Myndigheten för samhällsskydd. Han är kritisk:

– Det finns ett stort mörkertal. Jag vet massor av exempel på där det inte fungerar fast det teoretiskt ska göra det.

Eftersom varken Telia, Tele2 eller någon annan operatör är samhällsansvarig finns det problem:

Vart ska de drabbade vända sig?

Svaret är: myndigheten Post- och telestyrelsen.

Men ingen av de personer som DN mött i detta reportage har kontaktat den anonyma myndigheten. De flesta tror att Telia har samhällsansvar.

På en underflik på PTS hemsida står att den som har problem med grundläggande telefoni och internetaccess ska göra följande:

”Ring PTS på telefonnummer 08-678 55 00, måndag–torsdag mellan kl. 9.00 och 11.30. Då kan vi skicka hem en ansökningsblankett till dig.”

Därefter ska PTS starta en utredning.

Men det gäller bara om en teknisk lösning kostar mer än 5 000 kronor.

Först uppmanas de flesta som klagar att skaffa en satellittelefon. Post- och telestyrelsen kan dock inte hjälpa till med råd. PTS är en myndighet som inte får rekommendera enskilda varumärken.

– Här finns en stor gråzon i en samhällsviktig fråga. Hur kan det vara möjligt att vi i Sverige har ett system som kastar kunderna rakt ut i svarta rymden i en fråga om så grundläggande infrastruktur? undrar Jan-Olof Olsson och fortsätter:

– Här finns också ett problem som PTS gärna inte pratar om. Finns det en teoretisk täckning ute på gården på en adress, då får inte PTS agera. De får då inte gynna en operatör och

bygga master. Då blir många i praktiken utan kommunikation.

Tillbaka till Nora, Västernorrland

Trots en kroppstemperatur på 33,8 grader överlever Gerd Eriksson den kaotiska morgonen den 14 januari. Men hennes demens försämras märkbart.

Det står snart klart: Hon kan inte flytta hem. Gerd Eriksson hamnar på ett korttidsboende. Hennes tillstånd försämras.

Ulf Eriksson stökar bland flyttkartonger. Han röjer ut sitt barndomshem och undrar vem som egentligen bär ansvaret för att telefon och internet försvann redan efter en timme i Nora?

Telia har enligt en bindande föreskrift ansvar att ha fyra timmars batteriback-up i masten.

Staffan Åkesson, Telia Sveriges tekniska chef säger som förklaring till att Telia inte levde upp till lagkraven att de inte hade hunnit få den tekniska lösningen för batteribackup på plats vid masten i Nora.

– Vi gjorde ändå bedömningen att det var bättre att aktivera masten i Nora än att vänta med det tills att batterilösningen var på plats, säger han.

– Vi försökte att få ett dieselverk på plats men det gick inte rent praktiskt på den masten.

DN ber Staffan Åkesson svara ja eller nej på frågan om han tycker att Telia bär ett ansvar för det som hände Gerd Eriksson i Nora. Vi frågar tre gånger utan att få ett svar.

– Jag svarar på det sättet att vi gör vårt bästa för att nätet ska fungera. Det är självklart en djupt tragisk händelse. Man ska känna sig trygg.

Ingen incidentrapport finns hos tillsynsmyndigheten Post- och telestyrelsen. Elavbrottet måste beröra mer än 2000 abonnenter. Att Telia bröt mot myndighetens föreskrift om fyra timmars reservkraft är inte rapporteringspliktigt.

Bland flyttkartongerna hittar Ulf Eriksson ett brunt kuvert med sin mammas folkskolebetyg.

– Hon hade högsta betyg i matematik, säger han och ler enda gången vi är där.

Gerd Eriksson avled den 8 februari.

Jonas Fröberg

jonas.froberg@dn.se

Av/Jonas Fröberg/Eva Tedesjö

DN:s reporter har pratat med ett femtontal källor med insyn i branschen på olika nivåer. Det är människor med erfarenhet från olika privata bolag inom telebranschen, gamla Televerket, intresseorganisationer, kommuner och flera berörda myndigheter. DN har därtill begärt ut flera hundra mejl och dokument från PTS.

Den 19 och 20 april åkte DN:s team med reportern Jonas Fröberg och fotografen Eva Tedesjö till byarna i Västernorrland och träffade människorna.

Mätningar av täckning vid husen i Myckelgensjö utfördes av den boende Frida Bylund. Reportern Jonas Fröberg har en sommarstuga i byn Myckelgensjö – på en plats med nära nog full täckning.

Fakta. Hit vänder du dig om du saknar telefon och internet

Alla fast boende har rätt enligt en bindande förordning att få telefoni och det som kallas grundläggande internet.

Det innebär 10 megabit per sekund sedan 2018.

Du kan vända dig till den ansvariga myndigheten Post- och telestyrelsen (PTS) om lösningen kostar mer än 5 000 kronor.

Första steget brukar vara att kontakta operatörer som Telia eller Tele2. De är inte samhällsansvariga utan vill sälja sina tjänster. De erbjuder ofta antenner som inte når upp till kostnaden 5000 kronor som du får betala själv.

Nästa steg är ofta en satellittelefon – hittar du en sådan som fungerar för under 5 000 kronor får du betala det själv. Om inte:

Gå in på PTS hemsida eller ring 08-678 55 00. Då skickar PTS ansökningsblankett. Om du uppfyller förutsättningarna – vilket inte är säkert – kan PTS upphandla utrustning. Det gäller kostnader på 5 000 kronor upp till 400 000 kronor. Stödet gäller inte fritidshus.

Fakta. Så mäts Sveriges mobiltäckning

I Post- och telestyrelsens senaste bredbandskartläggning från 2020 framgår att ”täckningen för mobilt bredband (datatjänster) baseras på den signalstyrka som krävs för att kunna ta emot samt sända data över ett mobilnät.

Hastigheterna (1, 10 respektive 30 Mbit/s) är en uppskattning av den bithastighet i nedlänk som en konsument typiskt kan förvänta sig givet normala lastförhållanden i mobilnätet.

PTS har tillsammans med operatörerna kommit överens om en metod för att uppskatta den typiska hastigheten i ett mobilnät givet den teoretiska maxhastigheten för den rådande tekniken (3G/4G/5G) och tillgängliga bandbredden.

Den bithastighet som medges uppskattas till en femtedel av den teoretiska maxhastigheten för den rådande tekniken och tillgängliga bandbredden. Därefter har en avrundning av resultaten sorterats in i bithastigheter om 1, 10 eller 30 Mbit/s

Fakta. Sveriges bredbandsstrategi

År 2025 bör hela Sverige ha tillgång till snabbt bredband. Målet består i sig av tre mål, vilka alla ska uppnås för att uppfylla det övergripande målet:

98 procent av alla hushåll och företag bör ha tillgång till 1 Gbit/s.

1,9 procent av alla hushåll och företag bör ha tillgång till 100 Mbit/s.

0,1 procent av alla hushåll och företag bör ha tillgång till 30 Mbit/s.

RELATERADE ARTIKLAR

02 Björn Rosengren: ”Jag gjorde fel – men det går att göra rätt nu”

Börsnoteringen av Telia hanterades fel. Ansvaret för nätet borde ha behållits av staten.

Det säger förre näringsministern Björn Rosengren (S), som själv var drivande i beslutet.

I dag vill han förstatliga Telias nätdel.

Han tycks nu få medhåll av Försvarsmakten som rekommenderar staten att i vart fall inte minskar ägandet.

Björn Rosengren tog som socialdemokratisk minister Telia till börsen år 2000. Nu gör han avbön kring hur det skedde.

– Börsnoteringen av Telia hanterades fel. Jag är den förste att tillstå det. Nätinfrastrukturen borde ha styckats av och säkrats i svensk samhällsägo. Först därefter skulle börsintroduktionen ha ägt rum, säger han.

Vad är ditt ansvar?

– Mitt ansvar är att jag gjorde fel. Men det går att göra rätt nu det som gjordes fel då, säger Björn Rosengren.

– Mitt förslag är att förstatliga nätdelen. Då kan staten vidta alla säkerhetsåtgärder som behövs, men också se till att det byggs ut nät till alla i glesbygd under ordnade former. Där brister det i dag. Operatörerna kan då samtidigt agera på en rättvis marknad.

– Genom digitaliseringen blir fiber- och 5G-nät mer sårbara. Det är enormt viktigt att vi kan säkra dem så att vi inte hamnar i en situation där prislappen blir för dyr och ingen operatör är villig att betala.

Björn Rosengren får höra om DN:s artikel om 87-åriga Gerd Eriksson, från byn Nora utanför Sundsvall, som gick bort i vintras sedan sonen inte kunde ringa efter ambulans under ett strömavbrott. Han blir först tyst.

– Det är ju fruktansvärt.

Telia hade back up-kapacitet för telefoni i en timme, vilket bröt mot det lagstadgade fyra timmar.

– Det är oacceptabelt att ingen tar ansvar. Detta sätter fingret på att näten är en samhällsangelägenhet.

Denna vår når Telias ägarfråga den politiska hetluften i den helt färska vårändringsbudgeten.

Staten äger 39,5 procent av Telia. Sedan 2019 har de fyra borgerliga partierna velat sälja bolaget. Delvis efter att bolaget köpte Bonnier Broadcasting, där TV4 ingår, och det kommit kritik mot att staten äger tv-kanaler.

Försvarsmakten skrev en stor riskanalys om Telia – som lade en säkerhetspolitisk aspekt på Telias ägande av de stora telenäten. Den största

delen av rapporten är hemligstämplad, men de sista raderna är tydliga: ”... bör statens ägarandel i Telia i vart fall inte minskas”.

Formuleringen blev sprängstoff i årets vårförändringsbudget. Regeringen skriver att det med anledning av försvarsmaktens rapport inte går att sälja innehavet i Telia av säkerhetspolitiska skäl.

Uttalandet sätter strålkastarljuset på en delning av bolaget.

Sverigedemokraterna har ställt sig positiva medan näringsminister Ibrahim Baylan (S) i Dagens Industri hänvisat till Försvarsmaktens rapport vars innebörd är att staten inte bör minska ägandet.

Näringsutskottets ordförande Lars Hjälmered (M) är inne på samma linje som Baylan – där försäljning inte är aktuell.

I nuläget ser han det heller inte som aktuellt att dela Telia i en statlig nätdel och kommersiell operatörsdel.

– Men om Telia själva skulle föreslå en delning får vi titta på det, säger han.

Tillbaka till Björn Rosengren, som också han pekar på upprinnelsen till hela ägardiskussionen: Telias köp av TV4 för två år sedan:

– Staten finansierar SVT och äger TV4. Det hör väl alla att detta inte är bra, säger han och går vidare med kritik av hur staten styrt – och i hans tycke *inte* styrt – bolaget.

– När Telia börsnoterades valde mina efterträdare att inte tillsätta styrelseledamöter. Det var en ren flykt från ansvar. Jag har inte sett ett bolag på något håll i världen vars huvudägare med nära 40 procent inte befolkar styrelsen med egna styrelseledamöter.

Svenska staten är med 39,5 procent i dag absolut största ägare, där ägarfonden Blackrock är näst störste ägare med 2,8 procent.

– Jag tolkar det som att det är för känsligt gällande ansvar för samhällstjänster. Man vill hålla armlängds avstånd.

Han är också kritisk till säkerhetsaspekten och att telefoni bara ska hålla i en timme i städer och fyra timmar ute på landsbygden.

– Vad händer om vi står inför ett större samhällshot?

Jonas Fröberg

jonas.froberg@dn.se

02Helldén: ”Hur man än gör är det för trångt på Årstabron”

Det finns ingen enkel lösning på förvirringen kring vilken sida som gäller på gemensamma gång- och cykelbanor, uppger trafikborgarrådet Daniel Helldén (MP) efter DN:s artikel om frustration bland trafikanter i Stockholm. Regeln att gående ska hålla till vänster anser han

inte är anpassad för äldre, smalare vägar.

Gemensamma gång- och cykelbanor som byggs i dag måste uppfylla vissa mått för att lämna tillräckligt med plats för både cyklister och gångtrafikanter.

DN rapporterade nyligen om förvirringen när det gäller en regel som tillkom i Trafikförordningen 2018. Enligt regeln ska gående, om möjligt, hålla till vänster i färdriktningen. Det har tidigare gällt för gående på bilvägar, men gäller från och med 2018 även på gång- och cykelbanor som inte är uppdelade.

Årstabron är en av de platser där samspelet inte fungerar – enligt både gående och cyklister. Att sätta upp skyltar som informerar om regeln på just Årstabron är något man möjligen kan pröva, säger Stockholms trafikborgarråd Daniel Helldén. Men han betonar samtidigt att det inte är den bästa lösningen.

– Då hamnar man i att cyklarna ska köra i mitten och gående på var sida, sannolikt blir det ännu mer konflikter. Om två gående möts från olika håll och cyklarna kommer samtidigt finns inte utrymmet kvar.

Enligt Daniel Helldén är detta ett problem i Stockholmstrafiken. Vissa något äldre gång- och cykelbanor, uppfyller inte det som krävs för att stora volymer av trafikanter ska kunna röra sig där. Gällande Årstabron har det tidigare varit en diskussion om att använda servicevägen på östra sidan bron, som ägs av Trafikverket. Där har en del av problematiken handlat om att lösa anslutningen till vägen på Södermalmssidan.

– Teoretiskt hade det gått att göra det, vi har lyft det med Trafikverket. Men problemet är att vi inte kan bestämma att den ska användas. Men precis som jag sagt tidigare är det är en fråga som jag har tänkt att vi ska prata med Trafikverket om igen eftersom det är så starkt tryck där.

För att cyklister och gående ska samsas på äldre gång- och cykelbanor, skulle det vara bättre med skyltar om att visa hänsyn, snarare än att gå efter regeln om att gående ska hålla till vänster, tror Daniel Helldén.

– Vi tittar lite på det, det finns en del sådana lösningar i andra länder. Men som kommun är det viktigt att man inte heller låter som pekpinnar, då blir folk arga över det i stället. Men jag tror att när det gäller Årstabron skulle det kunna vara ett sätt att gå vidare i väntan på att man kanske kan få loss den där servicevägen på andra sidan.

Är inte regeln onödig då?

– Det finns ju andra ställen där den har mer poäng, vi har ju en hel del kombinerade gång- och cykelbanor som är riktigt breda. Där fungerar det alldeles utmärkt att de gående lägger sig på varsin sida och cyklarna kör i mitten. Men det är lite som att den här förordningen fungerar bra när övriga förhållanden är lämpliga. Det är tyvärr inte alla, vi har så gammal infrastruktur med gång- och cykelbanor som vi skulle behöva lösa och göra bredare.

Lösningen på hur trafikanter ska röra sig på de smalare gång- och cykelbanorna är en intressant fråga enligt Helldén, men utan en

självklar lösning inom en snar framtid. En av diskussionerna gällande Årstabron har handlat om att dra en linje för att separera gående och cyklister.

– Så har vi till exempel på Skanstullsbron. Problemet är att det är så trångt på Årstabron och så många som rör sig där, så trafikanter kommer ändå gå in och ut på var sida. Det är inte gjort för de flödena vi har i dag och vi måste försöka lösa det på något sätt. Men hur man än gör är det för trångt, oavsett vilken linje man drar eller vilka skyltar man sätter upp, säger han.

Enligt Daniel Helldén finns det flera så kallade kritiska punkter i Stockholm där den enda lösningen i vissa fall hade varit att skapa ytterligare en cykelbana, något som skulle kosta enorma belopp, medan det på andra ställen finns ytor att använda. Det finns det till exempel på Liljeholmsbron. Där finns det ett förslag om att öka ytan för gående och cyklister.

– Där finns det ju körfält som faktiskt, även om man tycker att det låter konstigt, är överflödiga. Vi tittar också på att göra något liknande på Skanstullsbron där det också finns yta som man kan ta i ena riktningen. Där händer det ju olyckor då och då, cyklister kör in varandra och för gående är det för trångt.

Kajsa Sjödin

kajsa.sjodin@dn.se

05 ”Hastigheten måste sänkas till 30 km/tim i städerna”

Bilisterna blir allt sämre på att hålla hastighetsgränsen på 40-sträckor. Vår nya analys visar också att risken för död eller skada är 70 procent större på 40-väg jämfört med på 30-väg. Hastigheterna i tätort behöver nu sänkas till 30 km/tim, både från 50 och 40, för att få en påtaglig effekt på trafiksäkerheten för oskyddade trafikanter,skriver Marie Nordén, NTF.

DN. DEBATT 210505

Årligen dödas i genomsnitt 26 gående och cyklister av ett motorfordon och 1 400 personer skadas allvarligt i Sveriges tätorter. Den otryggheten som skapas av att motorfordonen tillåts äga trafikrummet i osäkra hastigheter som inte är dimensionerade för gående och cyklister påverkar i synnerhet grupper som barn, äldre och kvinnor. Det får konsekvenser som går långt bortom de faktiska olyckorna. Otryggheten formar vårt samhälle, skapar sociala orättvisor och begränsar våra möjligheter att skapa ett hållbart samhälle för framtida generationer. NTF menar att det är hög tid att införa 30 km/tim som bashastighet i tätort.

Varför kräver vi detta just nu när vi har en positiv utveckling och alldeles nyligen kunde

konstatera att 2020 var det trafiksäkraste året någonsin?

Det enkla svaret är att den positiva utveckling vi har haft i första hand handlar om en ökad säkerhet för bilister och den kommer inte att fortsätta om vi inte vågar ta nya grepp. Det går naturligtvis att göra ännu mer inom de område där vi lyckats bra som till exempel mittseparering av vägar och automatisk hastighetsövervakning.

Men för att nå de nyligen satta trafiksäkerhetsmålen för 2030 om en halvering av antalet dödade, krävs insatser som påtagligt påverkar säkerheten även för oskyddade trafikanter i tätort.

NTF har mätt hastighetsefterlevnaden i tätort på nationell nivå sedan 2012 och resultaten visar att de insatser som gjorts hitintills inte har bidragit till bättre hastighetsefterlevnad, snarare tvärtom. Det är faktisk så illa att endast 48 procent av fordonen numera håller skyltad hastighet på 40-sträckor, år 2018 var det 53 procent. Det är dags att börja prioritera de oskyddade trafikanternas säkerhet även om det i vissa fall kanske måste ske på bekostnad av bilisternas krav på framkomlighet.

En analys av NTF, baserad på inrapporterade olyckor för åren 2012–2020 i den nationella olycksdatabasen Strada av dödade och allvarligt skadade gående och cyklister på kommunala vägsträckor (ej korsningar inräknat) visar på en högre risk för död eller skada på hastighetsgräns 40 km/tim jämfört med 30 km/tim. Risken är ungefär 70 procent högre.

Enligt nationella vägdatabasen NVDB, har längden av kommunala 30-sträckor ökat med 30 procent till drygt 1 400 mil medan 40-sträckor femdubblats till 1 100 mil sedan 2012. Under samma tidsperiod har längden av 50-sträckor halverats till knappt 1 400 mil. Att det blir mindre 50-sträckor är bra men det räcker inte. Hastigheterna i tätort behöver sänkas till 30 km/tim, både från 50 och 40, för att få en påtaglig effekt på trafiksäkerheten för oskyddade trafikanter.

De höga hastigheterna i våra tätorter medför inte bara en förhöjd risk att skadas allvarligt eller dödas i en trafikolycka. Otryggheten får till exempel föräldrar att skjutsa sina barn till skolan i stället för att låta dem gå och cykla. Den stora förloraren blir barnen som fråntas chansen till daglig motion och den utveckling som det innebär att bemästra och utforska sin omvärld. Men höga hastigheter påverkar naturligtvis även miljön och den allmänna trivseln i våra städer. När gående och cyklister upplever otrygghet och i stället tar bilen, innebär det hundratusentals onödiga bilresor dagligen, vilket enbart bidrar till att förvärra situationen.

År 2016 fick Trafikanalys i uppdrag av regeringen att utreda förutsättningarna för, och konsekvenserna av, sänkt bashastighet i tätort och inom ramen för det uppdraget anlitades även trafiksäkerhetskonsulter som utredde konsekvenserna för trygghet och trafiksäkerhet bland gående och cyklister med fokus på barn. Samtliga utredningar pekar på betydande trafiksäkerhetseffekter och ökad trygghet för i synnerhet utsatta grupper som barn, äldre och kvinnor, både som gående och cyklister. Det är grupper som återkommande pekas ut som

viktiga att ta hänsyn till i samhällsplaneringen. Man kan fundera över varför ett beslut i frågan tar så lång tid?

Men hela skulden kan inte läggas på regeringen. Man har under flera år skjutit till betydande medel till Sveriges kommuner inom ramen för stadsmiljöavtalet och så också i vårens budget. Det är viktigt att slå fast att det inte enbart räcker med ett beslut om sänkt bashastighet i tätort för att öka tryggheten för gående och cyklister.

Bara för att det står 30 km/tim på skylten så betyder det inte att alla kommer hålla 30 km/tim. Det räcker med att titta på de mätningar av hastighetsefterlevnaden som NTF genomför årligen. Det mesta tyder på att respekten för skyltad hastighet 30 km/tim till och med är lägre än för 40 km/tim. När en hastighetsgräns sänks med 10 km/tim utan att det görs någon fysisk förändring av trafikmiljön leder det enbart till en förändring av medelhastigheten med cirka 2 km/tim.

Det är hög tid för Sveriges kommuner att sätta sig ner och verkligen fundera över vilken typ av stad man vill erbjuda sina invånare på både kort och lång sikt. NTF uppmanar därför Sveriges kommuner att ta vara på de miljoner som regeringen erbjuder inom ramen för stadsmiljöavtalet och prioritera trafiksäkerheten för gående och cyklister i tätort.

Framtidens stadsplanering, framtidens hållbara städer, framtidens attraktiva städer där folk vill bo och leva kräver en trygg och säker infrastruktur där människor och varor transporteras på ett miljöneutralt sätt. För det

krävs betydande förändringar i trafikmiljön. Förändringar som på ett naturligt sätt uppmuntrar till säkra hastigheter för motorfordon och skapar en miljö som är säker för gående och cyklister oavsett kön eller ålder. Först när transportsystemet är dimensionerat för de mest utsatta är det säkert för alla.

Marie Nordén, generalsekreterare NTF

NTF, Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande, är en fri, självständig och idéburen organisation som arbetar för en säker trafik.

05 Sjöfartsverket: Isbrytare för gamla

Den svenska isbrytarflottan lever på övertid. Enligt Sjöfartsverket behöver nya fartyg byggas så snart som möjligt, rapporterar SVT Norrbotten. Sjöfartsverket har fem egna isbrytare. Flottan har snart 50 år på nacken.

De nya fartygen beräknas kosta 1,4 miljarder styck, enligt myndigheten.

TT

05 Riksdagen kritisk till nedläggning

En majoritet i riksdagen gör sig redo att hejda regeringens plan att snabbavveckla Bromma flygplats för en flytt till Arlanda.

– Nu ligger bollen hos regeringen, de har fått en majoritet emot sig, säger Maria Stockhaus, trafikpolitisk talesperson för Moderaterna efter ett möte i trafikutskottet.

En majoritet ställer sig bakom att arbeta vidare med ett förslag till utskottsinitiativ om Brommas och Arlandas framtid.

Förslaget ger att Bromma ska fortsätta vara en modern flygplats och att beslutet om nedläggning skjuts på framtiden. Regeringen uppmanas även ta fram en plan för att utveckla Arlanda.

Hur ett tillkännagivande kommer att se ut kommer att stå klart när utskottet fortsätter sitt arbete.

Maria Stockhaus anser att regeringen omgående borde fundera över framtiden för Brommas flytt till Arlanda samt över den utredning som infrastrukturminister Tomas Eneroth (S) tillsatte förra veckan.

TT

Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

437 **Inrikes DN-artiklar 1 - 7(5) maj 2021**

438 Riksdagen och politiska partier

470 Statsrådsberedningen och statsministern

478 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

530 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

576 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

630 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

834 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

923 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

983 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

991 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 1011

Socialdepartementet

Socialdepartementet ansvarar för frågor som rör samhällets välfärd. De handlar om att främja människors hälsa och samtidigt se till att sjuka får den vård de behöver. De omfattar försäkringar för att människor ska vara ekonomiskt trygga när de är sjuka, äldre eller när barnen är små. Frågor om individ- och familjeomsorg, stöd till personer med funktionsnedsättning och äldreomsorg ingår också. Dessutom arbetar departementet med rättigheter för personer med funktionsnedsättningar och med frågor om premiepensionssystemet.

Områden

Områden

- **Folkhälsa och sjukvård**
- **Funktionshinder**
- **Socialförsäkringar**
- **Socialtjänst inklusive äldreomsorg**

Om Socialdepartementet

Relaterad navigering

- **Socialdepartementets delar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Utredningar och kommittéer**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Kontakt**
- **Överenskommelser inom sjukvård och omsorg**

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Lena Hallengren
Socialminister

Ardalan Shekarabi
Socialförsäkringsminister
Genvägar

Genvägar

- Statens budget
- För äldre, sjuka och vård- och omsorgspersonal med anledning av covid-19
- Åtgärder på socialförsäkringsområdet med anledning av coronaviruset
- Statens överenskommelser med SKR
- Brexit och EUs framtida relation med Storbritannien
- Trygghet och livskvalitet för äldre
- Hållbara pensioner
- Vård i rörelse 2020
- Prenumerera på nyheter från regeringen

Aktuellt från Socialdepartementet

Socialdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/socialdepartementet/

Myndigheter

- **Jämställdhetsmyndigheten**
  21 mars 2018 från Socialdepartementet

- **Myndigheten för vård- och omsorgsanalys**
  06 februari 2015 från Socialdepartementet

- **Läkemedelsverket (LV)**
  06 februari 2015 från Socialdepartementet

- **Stiftelsen WHO Collaborating Centre for International Drug Monitoring**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Provinsialläkarstiftelsen**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Systembolaget Aktiebolag**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Apotek Produktion & Laboratorier AB (APL)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket (TLV)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Statens institutionsstyrelse (SiS)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

  Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU)
  19 december 2014 från Socialdepartementet

-
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Pensionsmyndigheten**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Myndigheten för delaktighet**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Inspektionen för socialförsäkringen (ISF)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd (HSAN)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Försäkringskassan**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (FORTE)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Folkhälsomyndigheten**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

E-hälsomyndigheten
19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Barnombudsmannen (BO)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Arvsfonden**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Alkoholsortimentsnämnden**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Inspektionen för vård och omsorg (IVO)**
  18 december 2014 från Socialdepartementet

Lena Hallengren

SW . 7951 Sociologi. Socialvård..
SW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.

Socialminister
Socialdepartementet
"Vården och omsorgen ska funka, oavsett vem du är eller var i landet du bor. Det ser jag som min viktigaste uppgift de kommande åren. Det är en fråga om trygghet, svenska folket förväntar sig vård och omsorg av den allra högsta kvaliteten. Och det ska vi leverera."

Lena Hallengrens områden

- Folkhälsa och sjukvård
- Funktionshinder
- Socialtjänst inklusive äldreomsorg

SW 61 Hälso- o sjukvårdsverks., räddning o d. Veterinärverks.
SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.

Ardalan Shekarabi

Socialförsäkringsminister
Socialdepartementet
”De som varit med och byggt landet genom sitt arbete har lagt grunden för vår gemensamma välfärd. De har rätt till en trygg ålderdom. Därför är höjda pensioner min främsta prioritering.”

Ardalan Shekarabis områden

- Socialförsäkringar
- Spelpolitik

SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.
SW . 646 Personlig hygien o d, klädvård (utom tvätt o d) umgänge o d
SW . 647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster o utgifter mm.

Från arbetsmaknadsdepartementet

Märta Stenevi

Jämställdhets- och bostadsminister med ansvar för stadsutveckling och arbetet mot segregation och diskriminering

Arbetsmarknadsdepartementet

"Vi kan aldrig acceptera att människor inte har makten över sina egna liv. Regeringen jobbar för ökad jämställdhet på alla nivåer, att stärka barns rättigheter, att bekämpa våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Vi står tydligt upp för alla människors lika värde." (Företrädarens förklaring)

Märta Stenevis områden

- Arbete mot segregation
- Barnets rättigheter Bostäder och samhällsplanering Demokrati och mänskliga rättigheter
- Jämställdhet
- Nyanländas etablering

- Presskontakter
- Pressbilder
- E-post till registrator
- Kontakt

SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.

krisinformation.se

Nya skärpta nationella råd

Från och med den 14 december gäller skärpta nationella föreskrifter och allmänna råd om allas ansvar att förhindra smitta av covid-19. Alla i samhället, både individer och verksamhetsansvariga, har en skyldighet att vidta åtgärder för att förhindra smittspridning. Det gäller också vid firande av högtider.

DELA INNEHÅLLET PÅ DENNA SIDA:

Twitter Facebook E-post

Du har ett personligt ansvar för att skydda dig själv och andra mot spridningen av covid-19. Särskilt viktigt är att du skyddar personer i riskgrupper mot smitta. Från och med 14 december är du skyldig att:

Stanna hemma vid symtom

- Har du symtom på covid-19 ska du stanna hemma. Du rekommenderas även att testa dig för pågående infektion.

- Läs mer om hur du ska agera om du eller någon i hushållet har symtom eller blivit smittad av covid-19 här.
-

Begränsa nya nära kontakter

- Samlas aldrig fler än åtta personer samtidigt.
- Umgås bara med personer du normalt träffar, personer du bor med eller några få vänner och närstående utanför hushållet.
- Håll alltid avstånd till andra personer du träffar. Umgås helst utomhus.

Hålla avstånd till andra och undvika platser med trängsel

- Håll alltid avstånd till andra människor. Det gäller både inomhus och utomhus.
- Undvik platser som butiker, köpcentrum och kollektivtrafik om det är trångt.
- Handla ensam och vistas inte i butiker under längre tid än nödvändigt.
-

Resa på ett så smittsäkert sätt som möjligt

- Undvik kollektivtrafik och andra färdmedel där det inte går att köpa platsbiljett.

- Undvik att träffa nya kontakter under resan och på resmålet.
- Säkerställ att du kan isolera dig på ditt resmål eller kan ta dig hem utan att smitta andra om du får symtom på covid-19.
-

Arbeta hemifrån så ofta du kan

- Kom överens med din arbetsgivare om att arbeta hemifrån när detta är möjligt.
- Om du måste åka till arbetet bör du anpassa dina arbetstider så du kan undvika trängsel i kollektivtrafiken och på arbetsplatsen.
-

Hålla en god handhygien

- Tvätta händerna regelbundet och noggrant med tvål och vatten.
- Tvätta alltid händerna före måltid och efter toalettbesök samt när du befunnit dig i offentliga miljöer.
-

Vara försiktig när du besöker personer som är 70+ eller tillhör en riskgrupp

- Var extra noga med att följa alla råd och rekommendationer. Folkhälsomyndigheten har information om hur du kan umgås på ett säkert sätt.
- Besök på äldreboenden ska ske under säkra former. Följ boendets besöksrutiner.

- Om du haft covid-19 under våren är det inte säkert att du fortfarande har en mindre risk att smittas och att smitta andra.
-

Läs mer

- Om ditt personliga ansvar i "Folkhälsomyndighetens föreskrifter och allmänna råd om allas ansvar att förhindra smitta av covid-19".
- Om hur du kan umgås och resa smittsäkert under jul och nyår på Folkhälsomyndighetens webbplats.
- Om hur du kan skydda dig själv och andra på Folkhälsomyndighetens webbplats.

1-7 maj 2021

01 Gott anseende är inget man kan hota sig till, Attendo

Är det inte märkligt hur det så ofta är offren som gjorts ansvariga för pandemin?

Den svenska strategin var i praktiken att allmänheten skulle försöka insjukna i en så maklig takt att smittkurvan plattades ut och sjukhusen inte överbelastades, allt medan vi skyddade de gamla från smitta. Men det gjordes just inget för att skydda dem, tvärtom: Det påpekades redan i mars förra året att regionerna systematiskt prioriterade bort äldreomsorgen när munskydd, visir, handskar och alkogel skulle fördelas. Sedan stod de styrande där och beklagade att omsorgspersonalen var dåliga på att följa hygienrutinerna (!).

Nu framgår att också bemanningen har varit under all kritik – åtminstone hos Attendo, som är Nordens största vårdföretag med över 100 äldreboenden i Sverige och 14 000 anställda. Detta vet vi eftersom det där jobbar ett enträget

och modigt vårdbiträde vid namn Stine Christophersen.

Hon beskriver i ”P1 Dokumentär” hur hon tidigt insåg att det inte skulle gå att skydda de gamla. Själv ansvarade hon för elva patienter, friska som sjuka, och det var fullständigt omöjligt att hålla isär dem. Många mindes bara några minuter instruktionen om att stanna på sitt rum, sedan var de ute och vandrade igen. Allt fler fick feber och behövde tas om hand, hur de anställda än sprang så hann de inte med.

Ändå kommunicerade Attendo hela tiden officiellt och med de anhöriga att läget var under kontroll. Att friska aldrig mötte sjuka eller ens personal som behandlade sjuka. I vissa meddelanden påstods det till och med flott att den som konstaterats smittad fick sin alldeles egna anställda tilldelad.

Sådan var inte verkligheten.

En del menar att underbemanningen i sig gjorde att folk dog. Och det är möjligt att det inte kunnat gå på något annat sätt. Att mer personal helt enkelt inte fanns att tillgå.

Likväl är Attendo ett skolexempel på vad som skiljer en dålig arbetsgivare från en bra: När Stine Christophersen slog larm, först till cheferna och sedan de vägrade lyssna också i medierna, ”delgavs” hon en ”erinran” – hon har allt detta inspelat – och hotades med uppsägning. Huvudkontoret kallade henne illojal, som om det inte vore den yttersta lojaliteten att fortsätta stå upp för sina patienter även när man riskerar sin egen försörjning.

Nu är det för sent. De anhöriga får aldrig sina döda tillbaka. Men de har åtminstone rätt till

sanningen. Och den personal som kämpat, förgäves, i kaos, för patienterna, förtjänar en arbetsgivare som har vett att uppskatta dem och lyssna på dem. Det är sådant som ger gott anseende, inte att försöka hota visselblåsare till tystnad.

Lisa Magnusson /

01 ”Helvetesdag när de jobbar med Astra Zenecas vaccin”

Myndigheter bedömer att nyttan med Astra Zenecas vaccin vida överstiger risker för allvarliga biverkningar. Ändå verkar rapporter om biverkningar ha satt sina spår i vaccineringsviljan och för vårdpersonal märks det i arbetsmiljön, enligt Vårdförbundet.

– Jag har hört sjuksköterskor säga att det blir en helvetesdag när man vet att man

jobbar med Astra Zenecas vaccin, säger Ann Johansson, vice ordförande.

Flera länder har i omgångar helt stoppat, pausat eller begränsat Astravaccinet, efter rapporter om potentiellt livsfarliga biverkningar efter vaccinering. I Sverige rekommenderas användning numera bara för personer från 65 år.

Två svenskar misstänks ha dött till följd av – mycket ovanliga – biverkningar från Astra Zenecas vaccin. Ett av dessa fall, vilket DN rapporterade om på måndagen, var en kvinna i 70-årsåldern som efter vaccinering fått en blodpropp, i kombination med lågt antal blodplättar. Hon avled några dagar därefter.

Fortsatt bedöms nyttan som mycket större än risken för biverkningar, men turerna kring Astras vaccin verkar ändå ha satt sina spår i vaccinviljan.

Enligt Vårdförbundet påverkar skepsisen det dagliga arbetet för sjuksköterskor som arbetar med vaccinering. Ann Johansson, vice ordförande på Vårdförbundet, säger att hon då och då hör berättelser om en förändrad arbetsmiljö.

– Det är naturligtvis blandat men jag har hört sjuksköterskor säga att det blir en helvetesdag när de vet att de har Astra Zenecas vaccin. När vi som yrkespersoner möter hugg och slag, både känslomässigt och i ord från dem vi ska vaccinera så är det förstås jättejobbigt att ta, säger Ann Johansson.

Vaccinskepsis är inget nytt, säger hon och minns turerna kring svininfluensan, då det var

ett väldigt högt tryck på att bli vaccinerad. Skillnaden nu, säger hon, är att hotbilden från pandemin är mycket större.

– Det här är en tydligt dödlig sjukdom. Den är annorlunda, vi har inte fullständig kunskap om den och människor dör öppet. Det fanns de som dog av svininfluensan också men det här är en annan dimension vilket jag tror påverkar oss människor så mycket att vi får ett helt annat engagemang när det rör vaccintypen, sjukdomen och viljan att ta vaccinet.

För vårdpersonal ingår det i yrkesrollen att informera och instruera, säger Carina Svensson, som arbetar som samordnare på Närhälsan Ulricehamns vårdcentral.

– Vi kan aldrig ta beslut åt en patient men vi kan lägga alla korten på bordet och förklara att riskerna med att inte vaccinera sig är mycket större än motsatsen. Och oftast så resonerar man sig fram till att det är bättre att ta dosen än att inte ta den.

Medborgare som av rädsla säger nej till vissa vaccindoser, säger Carina Svensson, är få i just hennes verksamhet. När det väl händer brukar anhöriga fungera bra som motivation, säger hon.

– Ibland har det varit patienter som sagt nej men sedan har deras anhöriga, oftast barn till äldre, sagt att du måste göra det och då har de ändrat sig och ringt tillbaka, säger Carina Svensson.

Hennes kollega Susanne Wistberg, även hon samordnare på Närhälsan Ulricehamns vårdcentral, säger att avsaknaden av kontakt är

något många väger mot eventuella risker med vaccinering.

– Man kan ju inte umgås med någon och inte träffa någon om man inte vaccinerar sig. Du måste hålla dig isolerad och på avstånd och du missar den nära kontakten som du så småningom kan få om du tar vaccinet, säger hon.

Ann Johansson, vice ordförande på Vårdförbundet, säger att det generellt finns en bristande insikt bland allmänheten om att alla läkemedel har biverkningar.

– Jag tror att det är ganska få som förstår att om ett läkemedel har effekt så har det också en biverkan, det ingår i paketet. Den insikten tycker jag brister en hel del. Vi tror att vi ska kunna få vaccin och läkemedel, att man får precis det man vill. Men det finns liten förståelse för att det faktiskt är ganska komplicerade saker vi håller på med.

Sverige har en unik transparens mellan myndigheter och medborgare, menar hon, men att det inte alltid är lätt att tolka informationen man får.

– Det är information som vi inte alltid kan bedöma, huruvida den är relevant eller inte och vad den betyder för mig. Det är nästan orimligt att kräva att alla förstår det, och det spiller över på den här situationen, säger Ann Johansson.

Jonas Desai

jonas.desai@dn.se

Bakgrund.

Fyra misstänkta fall med den sällsynta biverkningen med koagulationsrubbningar efter Astra Zenecas vaccin har rapporterats in till Läkemedelsverket. I två av fallen avled patienten.

Den sällsynta biverkningen har lett till att flera länder sett över åldersrekommendationer och även pausat Astra Zenecas vaccin Vaxzevria i perioder.

EU:s läkemedelsmyndighet EMA beslutade den 7 april att lägga till koagulationsrubbningen som en ”mycket ovanlig biverkning”. Risken för att drabbas av den ovanliga blodkoagulationsrubbningen efter att ha tagit Astra Zenecas vaccin är 1 på 100 000, enligt EMA, som sagt att nyttan med vaccinet uppväger risken att drabbas av biverkningar.

Sverige har beslutat att Astra Zenecas vaccin fortsatt enbart ska ges till personer från 65 år, motiveringen är att de flesta som drabbas av biverkningen är personer under 60 år.

01 Vaccinmålet skjuts upp tre veckor

Sveriges vaccinmål om att erbjuda alla över 18 år en första dos skjuts upp till 5 september.

Målet om att vaccinera 80 procent av alla äldre än 65 till den 16 maj har redan nåtts före utsatt tid. I nuläget har 30 procent av alla vuxna fått minst en dos vaccin, enligt socialministern. De flesta regioner har även påbörjat fas 3, det vill säga vaccinering av de som är 60 år och äldre – och i vissa regioner har även fas 4 påbörjats.

Samtidigt återstår problem som gör att målet för när alla över 18 år kan erbjudas en första dos skjuts fram från den 15 augusti till den 5 september, enligt Folkhälsomyndighetens nya prognos.

Det beror bland annat på pausandet av Janssens vaccin på grund av risk för allvarliga biverkningar, åldersbegränsningar och leveransproblemen.

Folkhälsomyndighetens generaldirektör Johan Carlson säger att prognosen är säker såtillvida att den bygger på kända faktorer, men situationen kan hela tiden förändras på grund av skiftande leveranser.

Han understryker också att vaccinerna inte enbart kommer att hjälpa för att få bukt med

pandemin utan smittspridningen måste också pressas tillbaka.

– Kurvan över smittspridningen är på väg ner, men det är viktigt att alla följer de rekommendationer som getts, säger Johan Carlson.

Han ser inte någon stor risk för en ny våg efter sommaren på grund av den nya, framskjutna vaccinprognosen. Och 90–95 procent av den vuxna befolkningen kommer att få erbjudande om vaccinering före slutet av augusti.

Minister Lena Hallengren framhåller vikten av att ta emot det vaccin som man erbjuds. Rapporter har kommit om att det finns ett motstånd hos vissa att ta Astra Zenecas vaccin som bara ges till personer över 65 år.

– Du kan skynda på målet mot ett friare liv genom att ta emot vaccin, säger Lena Hallengren.

Enligt vaccinsamordnaren Richard Bergström kommer Sverige avbryta leveranserna av Janssens och Astra Zenecas vaccin.

Sverige kommer även att teckna nya vaccinavtal via EU med Moderna för att kunna parera de framtida mutationer som kan uppstå, säger Richard Bergström. En annan prioritering är att vaccinera befolkningen igen, kanske redan till hösten.

Katarina Lagerwall

katarina.lagerwall@dn.se

01 Hög smittspridning – men fallen minskar

Antalet nya fall minskade med 12 procent förra veckan jämfört med veckan tidigare. Trots den nedåtgående trenden varnar Folkhälsomyndigheten för att smittspridningen fortfarande ligger på en hög nivå.

Flest nya fall – över en femtedel – rapporteras bland personer 19 år och yngre.

Förra veckan rapporterades runt 36 000 nya fall av covid-19 i Sverige. Antalet innebär en minskning med 12 procent jämfört med veckan innan, enligt Folkhälsomyndighetens veckorapport.

Utvecklingen skiljer sig åt mellan regionerna. 14 av 21 regioner, däribland Stockholm, Västra Götaland och Uppsala, rapporterade en statistiskt säkerställd minskning av incidensen, det vill säga antalet smittade per 100 000 invånare. I Kronoberg ökade däremot incidensen med 23 procent. Generellt fortsätter den nedåtgående trenden i smittspridningen, skriver Folkhälsomyndigheten. Nivån är dock fortfarande hög och många nya fall väntas de kommande veckorna.

– Vi ligger fortfarande på en smittspridning som är allvarlig och som vi måste ta på ett

väldigt stort allvar, sade Anders Tegnell under torsdagens pressträff.

Under förra veckan minskade incidensen i samtliga åldersgrupper under 90 år. Antalet fall per 100 000 invånare var som högst bland personer i gruppen 0 till 19 år – som stod för mer än vart femte fall. Inom gruppen var 18- och 19-åringar de vanligaste att smittas.

Trycket på sjukvården fortsätter att vara högt i landet och antalet nyinlagda på iva ligger på en hög nivå, enligt Folkhälsomyndigheten. Under början av april var antalet iva-patienter högre än under toppen av pandemins andravåg.

Antalet patienter som rapporterades förra veckan är något lägre än medelvärdet för föregående tre veckor. Men på grund av eftersläpning i rapporteringen är det för tidigt att säga om trenden har vänt, enligt Folkhälsomyndigheten.

Eftersläpning i rapporteringen gör också att antalet avlidna för veckan är preliminärt. Men på nationell nivå ligger dödligheten inom normalspannet för årstiden, enligt myndigheten.

– När det gäller avlidna har vi fastnat på den här nivån med drygt 100 fall i veckan de senaste veckorna. Vi ligger kvar ganska stabilt där, sade Anders Tegnell.

Gustav Olsson

gustav.olsson@dn.se

Förtroendet för Hallengren

Hur tycker du att socialminister Lena Hallengren har hanterat Corona-utbrottet?

Grafik: DN Foto: Fredrik Sandberg/TT
Källa: DN/Ipsos

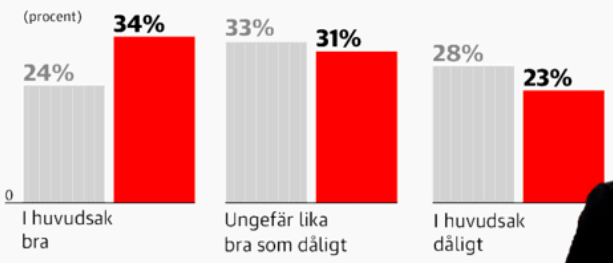

Vilken oro känner du för ...

Andel med mycket eller ganska stor oro.

Förtroendet för myndigheterna

Vilket förtroende har du för myndigheternas förmåga att hantera en större spridning av Corona-viruset i Sverige?

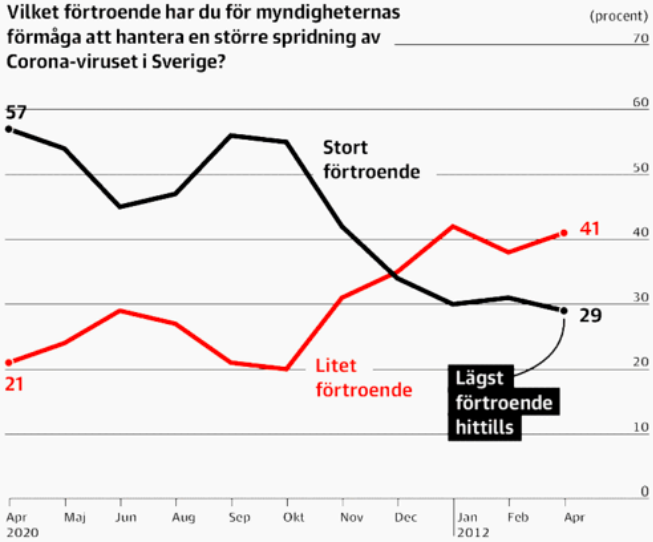

01 Fler väljare ger Hallengrens krishantering tummen upp

Oron för att anhöriga ska smittas fortsätter att sjunka, men det gör även förtroendet för myndigheterna. Det visar en mätning om coronakrisen från DN/Ipsos. Samtidigt får socialminister Lena Hallengren (S) kraftigt höjt betyg av väljarna.

Bilden av coronakrisen innehåller för närvarande både mörker och ljus. Å ena sidan en fortsatt stor smittspridning, hög belastning på vården och nya mutationer. Å andra sidan vaccinationerna som fortskrider och ger hopp om en återgång till det normala.

Överlag minskar svenskarnas oro för pandemin, visar DN/Ipsos undersökning. Det är inga dramatiska förändringar sedan förra mätningen men riktningen är tydlig.

Möjligen är det vaccineringen av de äldre, som pågått sedan slutet av december, som gör att rädslan för att någon anhörig ska smittas minskar för tredje mätningen i rad. I dag svarar 59 procent att man oroar sig för detta, mot 68 i december.

Även oron för pandemins ekonomiska konsekvenser är i avtagande. Effekterna på svenska företag bekymrar 54 procent i april, en nedgång med 5 procentenheter sedan i februari.

För ett år sedan, då pandemin nyss brutit ut, låg motsvarande andel på över 80 procent.

När det gäller sjukvården finns dock fortfarande en utbredd oro för den höga belastningen. Andelen som är bekymrade över detta ligger på 82 procent, samma höga nivå som varit rådande sedan den andra vågen av smittspridningen tog fart i höstas.

En annan tendens som syns i mätningen är ett dalande förtroende för myndigheterna. Andelen som uppger att de har stort förtroende för hur myndigheterna generellt har hanterat pandemin är nu nere på 29 procent, den lägsta noteringen sedan DN/Ipsos började ställa frågor om detta i mars förra året.

Fortfarande är det nära hälften som uppger att de har förtroende för Folkhälsomyndigheten. Samtidigt är det fler än någon gång tidigare (25 procent) som inte litar på myndighetens förmåga. Trenden syns också i svaren angående statsepidemiolog Anders Tegnell. Han får sin lägsta förtroendesiffra hittills (52 procent) medan andelen som inte har förtroende för honom ökar till den högsta nivån hittills (23 procent). Även Socialstyrelsen får sin sämsta notering hittills.

– Det är inga stora förändringar sedan förra mätningen men indikerar ändå att förtroendet för de centrala myndigheterna sakta men säkert eroderar, säger Nicklas Källebring, opinionsanalytiker på Ipsos.

Betyget på politikernas insatser under krisen ligger mer eller mindre still, med ett tydligt undantag: socialminister Lena Hallengren (S). Andelen som tycker att hon har hanterat

pandemin bra har stigit med 10 procentenheter sedan förra mätningen i februari, från 24 till 34 procent. Som socialminister med ansvar för vårdfrågorna har Lena Hallengren en central roll i regeringens arbete mot pandemin.

En händelse om inträffat under perioden som kan ha betydelse är att Lena Hallengren meddelat offentligt att hon har diagnostiserats med bröstcancer. Hon har både opererats och fått cellgifter men ändå fortsatt sitt arbete som statsråd.

– Man kan inte utesluta att en del av det förbättrade betyget för Lena Hallengren kan bero på sympatier för att hon klarar jobbet trots att hon genomgår en cancerbehandling, säger Nicklas Källebring.

Det betyder att för första gången får Lena Hallengrens insats bättre betyg än statsminister Stefan Löfvens. I april svarar 28 procent att S-ledaren har hanterat krisen bra. Endast 12 procent ger oppositionens agerande ett positivt omdöme.

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se

Fakta. Så gjordes undersökningen

Ipsos har genomfört 1 239 digitala intervjuer med röstberättigade väljare under perioden 13–25 april 2021. Utifrån ett slumpmässigt urval svarade 496 personer via SMS med svarslänk. 743 intervjuer gjordes med ett kvoturval från en slumpmässigt rekryterad webbpanel.

Frågorna som ställdes var:

Vilket förtroende har du för (...)?

Vilken oro känner du för Coronasmittan när det gäller följande (...)?

Hur tycker du att följande har hanterat Coronautbrottet? (...)

För mer information om urval, bortfall och svarsfrekvens, se ipsos.se eller kontakta opinionsanalytiker Nicklas Källebring.

01 Minskat stöd under pandemin – ”jag kommer dö, så är det ju”

Samtidigt som samhället stängt sina dörrar har flera svenska kommuner dragit ned på antingen stöd, behandling eller akuta sovplatser till hemlösa under pandemin.

DN har under flera veckor följt bostadslösa mellan Stockholms centralstation, stans parker och i skogen.

Det här är berättelsen om Magnus, Marie-Louise och Aras.

MAGNUS

På toppen av en höjd ligger 47-årige Magnus Björkman i en grop bland träden. Under några stenar bredvid gropen brukar han gömma det han äger: ryggsäck, liggunderlag, sovsäck, presenning och pannlampa. Hans grannar i husen runt omkring vet inte om att han bor här.

På en hemmafest i närheten dansar ungdomar på möblerna och skriksjunger med i låtar som spelas högt. Ljuden ekar genom den södra Stockholmsförorten och hörs upp till höjden där Magnus ligger. Han suckar i mörkret.

– Jag hoppas inte mina tre kids kommer hålla på så där. Jag kommer försöka påverka dem i rätt riktning så mycket jag kan. Trots att jag bor i en buske.

Det var alkohol och psykisk ohälsa som gjorde att Magnus 2016 hamnade på gatan. Sedan dess har han oftast bott utomhus.

Han beskriver sig själv som en ensamvarg som helst inte bor med främlingar på härbärget inne i stan. Där kan det finnas både blod och kanyler på golven. Har man riktig otur kan man bli bestulen på både mobiltelefon, plånbok och pengar, säger han. Därför håller han sig undan. Sedan i november bor han här uppe på höjden.

Sedan pandemin bröt ut har han blivit mer socialt isolerad. Flera gamla vänner, som också är hemlösa, har han tappat kontakten med. Restauranger som tidigare då och då kunde

skänka lite mat har slutat med det eftersom restaurangbranschen drabbats hårt ekonomiskt.

I november testades han positivt för covid-19 och låg sjuk i gropen här i skogen.

Ute på gatorna har det uppstått ett krig om pantburkar under pandemin, enligt Magnus. Hemlösa svenskar, romska tiggare och papperslösa från olika delar av världen försöker skramla ihop pengar på det som andra slängt i sopkorgar. Magnus är en av dem.

– Om jag ser pant före någon annan så springer jag dit och försöker vara snabbare. Det är ett heltidsjobb alltså. Man får springa sex, sju, åtta timmar. Man är helt slut efteråt. Det är krig. Nu har fler börjat leta, även tonåringar, säger han.

Magnus kallas ibland för Militär-Mange. Han drar ofta till sig andras uppmärksamhet och människors nyfikna blickar fastnar vid hans militäruniform. Både på tunnelbanan, på gatan – eller som när han i slutet av mars bestämmer sig för att gå ut på en betongbrygga för att bada i det kalla vattnet. En man som bor i närheten går försiktigt fram till Magnus och frågar om han är militär. Han svarar att han är hemlös. Sedan klär de båda av sig och hoppar i vattnet.

När de båda klivit upp ser Magnus ett hål i mannens strumpa. Han tar fram sin ryggsäck och gräver fram ett par strumpor som han räcker över.

– Här, ta dem. Jag vet hur det är att inte ha något, säger Magnus Björkman.

En natt i mitten av april blir Magnus Björkman upprörd när han ligger i sovsäcken uppe på

höjden. På huvudet sitter pannlampan som lyser upp hans ansikte i mörkret.

– Jag önskar att varenda politiker, och varenda stekarlirare som har pengar, skulle leva här ute med oss. Då skulle de se hur vi har det. Jag tror inte folk som har stålar och dyra lägenheter bryr sig om hemlösa alls. De har sett så mycket nu. Man stänger av till slut och blir likgiltig.

Han säger att han vill sluta med alkoholen och gå ett beroendeprogram.

– Jag tänker kämpa framför allt för mina barns skull. Och jag hoppas verkligen få träffa dem nu under påskveckan, säger han.

Men Magnus Björkman träffade aldrig sina barn under påsken.

○ ○ ○

Torsdag, 15 april, 17:01. *En kvinna utan jacka och strumpor ringer på dörren till ett akutboende. Benet är skadat men hon minns inte vad som hänt. Hon ber om en sovplats, men personalen informerar henne om att det just nu är fullt på grund av pandemin. Kvinnan gråter, är märkbart drogpåverkad. Hon får kläder och tillåts låna toaletten i fem minuter innan hon måste ut igen. Men hon kommer inte ut. En polispatrull måste hämta henne.*

ARAS

På myndigheternas pressträff i början av april berättar Anders Tegnell det senaste kring den svenska vaccineringen mot covid-19. Samtidigt går Aras runt på Gamla stans gator i jakt på pant. Han har inte nåtts av myndigheternas information om vaccineringen, men känner till att det finns vaccin i Sverige.

Aras uppväxt i Irak präglades av strikta regler och religiösa förhållningssätt. Han bestämde sig för att lämna sitt land efter att hans pappa, som var kurdisk peshmergasoldat, enligt Aras mördades av personer tillhörande en statsstödd militärgrupp. Mamma och småsyskonen blev kvar.

– Jag fick aldrig göra vad jag ville. Jag ville inte längre vara nedtryckt, jag ville vara fri. Jag var jättetrött på islam och alla regler. Mitt liv var helt kaos. Jag bad och bad och bad, men ingenting förändrades. Jag var inte glad en enda dag och tänkte på det som hände min pappa, säger Aras som i dag är i 25-årsåldern.

Resan till Sverige går 2015 genom Turkiet, vidare till Grekland och till slut Sverige. Det tar en månad med bland annat tåg och båt. Men i Sverige får han avslag på sin ansökan om uppehållstillstånd och ett utvisningsbeslut. Trots det har han stannat kvar, och sedan dess levt som papperslös. Vad som helst är bättre än Irak, enligt honom.

På nätterna sover Aras på Centralstationen i Stockholm – en av få platser som har öppet nästan dygnet runt under pandemin. På dagarna och kvällarna samlar han pant. Ibland får han ihop upp till 70 kronor efter en hel dag. Lördagar ger mest pant eftersom Stockholmarna druckit alkohol kvällen innan – eller dricker läsk ute under dagen.

Det behövs totalt 13 kronor för att ha råd med den ostburgare på McDonald's som han brukar äta. Men den här vardagskvällen får han bara ihop några kronor, eftersom många andra också letar pant under pandemin.

Ibland är det jobbigt att rota bland sopor när folk tittar på. En aprilkväll i centrala Stockholm vänder sig både ungdomar och barnfamiljer om och ser på när han målmedvetet gräver bland sopor som andra kastat. Aras märker hur folk försöker hålla sig borta från honom och andra hemlösa. Som om de vore smutsiga och bar på coronaviruset, säger han.

– Ibland känner jag mig som ett djur. När jag ser andra unga människor tänker jag att jag vill bli som dem. Unga, glada människor som har någonstans att sova, säger han.

Natten avslutas på Cityterminalen. Här är det knäpptyst – så länge ingen rör sig i närheten av rulltrapporna. Då drar de i gång och slutar inte rulla på en lång stund. När man vilar eller sover här måste minst en fot alltid vara på golvet, gärna båda två. Annars kommer ordningsvakter och kan slänga ut honom och andra hemlösa.

Flera av bänkarna här – och på Centralstationen – har byggts så att man inte kan lägga sig ned och sova.

Under sin tid i Sverige bestämde han sig för att lämna islam och konvertera till kristendomen, ett beslut som upprört hans släkt i Irak.

För drygt ett år sedan dog Aras mamma med covid-19. På chattappen Whatsapp låg länge mammans röstmeddelanden till honom kvar, och som han ibland lyssnade på efter hennes död. Nyligen bestämde han sig för att radera ljudklippen eftersom det blev för jobbigt att höra hennes röst.

Trots att hans mamma dog med covid-19 är Aras inte rädd för att smittas av coronaviruset.

– Gud kommer att skydda mig, säger han och håller om träkorset som hänger runt halsen.

Aras tror att den svenska polisen kan komma att ta honom till ett förvar och därefter utvisa honom. Därför vill han inte medverka med sitt riktiga namn. Aras heter egentligen någonting annat.

○ ○ ○

Tisdag, 6 april, 16:22. *Hemlösa sover sittandes bland bänkraderna i S:t Clara kyrka för att slippa kylan. Ett barns röst ekar genom kyrkan när han ropar efter sin mamma. Annars är det tyst. Varje morgon delas mat ut på gården utanför kyrkan. Enligt personal kommer fler hit nu under pandemin.*

MARIE-LOUISE

Marie-Louise Fogelberg var 17 när hon knackade på dörren hos den över 30 år äldre mannen. Han hade misshandlat henne under lång tid och hon lyckades inte ta sig ifrån honom, säger hon.

– Till slut tänkte jag att nej, så här kan jag inte ha det. Det måste vara han eller jag. Så jag ringde på hans dörr och slog ihjäl honom. Sedan gick jag därifrån och anmälde mig själv, berättar Marie-Louise som i dag är 62 år gammal.

Hon dömdes för grov misshandel och vållande till annans död. Sedan dess har hon druckit alkohol mer eller mindre varje dag – förutom när hon suttit inne för ytterligare våldsbrott. Hemlösheten började redan i 20-årsåldern.

Hennes familj bestod en gång i tiden av 13 syskon med olika pappor. Men det är bara

Marie-Louise som fortfarande lever. Mamman var missbrukare och blev inte heller lämnad ifred av olika män, säger hon.

Marie-Louises egna barn har hon knappt haft någon kontakt med på många år.

I den ena handen håller hon en öl, i den andra en cigarett. Från stentrappan hon sitter på pekar hon upp mot en åtta våningar hög byggnad i närheten. Det är stödboendet för hemlösa och missbrukare där hon tillfälligt får bo fram till i maj. Efter det vet hon inte vad som kommer hända.

Nedanför stentrappan ligger en liten park. Till vänster om parken ligger ingången till ett akutboende för hemlösa kvinnor. Då och då öppnas dörren när kvinnor i blandade åldrar ska gå ut för att röka. Ibland lämnar de akutboendet helt och hållet för att gå ut och köpa knark eller fixa pengar, berättar de.

Livet som hemlös kvinna är svårt enligt Marie-Louise. Eller Mördar-Mia som hon också kommit att kallas. Men hennes rykte har gett henne respekt bland andra hemlösa.

– Men det finns stunder då även jag varit väldigt ensam och rädd. Jag är vän med många hemlösa tjejer och de blir våldtagna en efter en. Här i parken där vi är kan de bli våldtagna utan att någon gör något. Folk tror att det är en stor marknad här där man kan fixa kvinnor och knark, säger hon.

Marie-Louise säger att hemlösa kvinnor av rädsla försöker hålla ihop. Man ringer varandra om man är ute och går ensam i natten, eller försöker röra sig i grupp.

– Jag tar med dem till kvinnojourerna. Jag har följt tjejer på natten och till och med gett upp min sovplats här för att de ska slippa vara ute. Jag gör det för att jag själv haft en svår uppväxt, säger hon.

Under pandemin har de tillfälliga boendeplatserna blivit färre, enligt Marie-Louise. Hennes egen rädsla för coronaviruset stor. Sjukdomarna hon lider av, tillsammans med hennes ålder, gör att hon försöker hålla avstånd till andra.

DN har under arbetet med det här reportaget börjat följa fem olika kvinnor som alla lever i hemlöshet. Alla fem vill gärna vara med och berätta sin historia. Men ganska snabbt försvinner de en efter en. De vågar plötsligt inte vara med längre, eller är på jakt efter nästa sprutdos. I ett av fallen misstänker personer runt en av kvinnorna att hon blir såld av sin pojkvän.

Marie-Louise vill berätta sin historia – för deras skull.

Väggarna inne på stödboendets sällskapsrum är klädda i grön-vita tapeter med liljekonvaljer. På tv:n visas en film om en hemmafru som lämnats av sin man och nu söker en nystart i livet.

Marie-Louise brukar inte berätta för andra när det är hennes födelsedag. En morgon ropar personalen efter henne i sällskapsrummet att en tjej varit där och lämnat två prinsesstårtor – utan att säga vem hon är.

Senare, efter en tur till Systembolaget, står en blombukett och väntar på boendet. Det är återigen en främmande tjej som lämnat

presenten, utan att lämna namn eller telefonnummer.

På kvällen, när Marie-Louise sitter uppe på sitt rum och funderar över vem tjejen kan vara, får hon plötsligt ett sms: ”Grattis mamma, hoppas du fick tårtan och blommorna”.

En av hennes döttrar har lyckats söka upp henne och lämnat födelsedagspresenterna, trots att de inte haft kontakt sedan dottern var sex år gammal.

– Det är det finaste jag varit med om i hela mitt liv, säger hon.

När polisbilen åker förbi utanför stödboendet göms Marie-Louises ölburk bakom ett staket. Snart riskerar hon att hamna ute på gatan igen, eftersom hennes plats på boendet är en tillfällig lösning. Hamnar hon ute på gatan igen ser hon bara en utväg.

– Jag kommer inte orka vara bostadslös längre. Jag kommer ta en överdos med flit. Det tar nästan en vecka att reparera mig efter en natt utomhus, jag kan knappt stå upp. Tjejerna tas ju in till olika killar. Men mig vill ju ingen ta in för mig kan de inte ligga med. Jag kan inte prostituera mig heller. Det är ingen gubbe som vill ha mig, säger hon.

Bland buskarna runt omkring i parken springer råttorna runt som vanligt. Men Marie-Louise Fogelberg reagerar inte på det.

– Jag kommer dö, så är det ju.

Adrian Sadikovic

adrian.sadikovic@dn.se

Fakta. DN:s kartläggning av kommunernas stöd

En majoritet av de tio största kommunerna som tillfrågats har minskat på antingen stöd, akuta boendeplatser, behandling eller annan hjälp till hemlösa under pandemin. I flera städer har vissa stödinsatser begränsats till telefonsamtal.

Ett exempel är i Jönköping, där kommunen märkt av att hemlösheten ökat något. Akutboendet för hemlösa i kommunen har i dag dubbelt så många besökare jämfört med samma tid förra året. Samtidigt har antalet platser på boendet halverats under pandemin – för att minska risken för smitta.

I Malmö har det minskade stödet särskilt drabbat personer med psykisk ohälsa eller missbruksproblem. Kommunen säger att de inte längre prioriterar det förebyggande arbetet. Fokus ligger på den akuta hemlösheten – och det kan komma att leda till ”fler och längre bakslag” framöver.

I Uppsala får socialförvaltningen allt fler signaler från hyresvärdar om att människor betalar hyran för sent eller inte alls. Något kommunen tror beror på pandemin, och som på sikt riskerar leda till en ökad hemlöshet. Både det sociala stödet och hjälp med rehabilitering har minskat under coronakrisen, enligt kommunen.

Några kommuner DN kontaktar uppger att stöd och hjälp inte minskat under pandemin – som Helsingborg och Västerås.

01 EU-regler kan göra sillen dyrare inför midsommar

Sillen på midsommarbordet är hotad. Fisken riskerar att bli 20 procent dyrare efter det att EU-förhandlingar dragit ut på tiden. Nu vädjar Sverige om en lösning.

På fredagen löper ett avtal ut som reglerar råvaran. Sverige är i princip det enda EU-land som köper sill från Norge för att lägga in och äta på högtider. Därför satte EU i höstas en kvot om att få importera 5 000 ton av den norska sillen till en tullavgift på 10 procent. Men 5 000 ton beskrivs som en mer symbolisk summa. Sverige har begärt att få importera 17 100 ton, vilket är närmare årsbehovet, utan tullavgift.

Nu riskerar tullen att höjas till 20 procent när EES-avtalet löper ut den 30 april. Ännu har inget besked kommit.

TT

01 Förslag: Hyr ut dina prylar skattefritt

Regeringen föreslår skattereduktioner för den som lämnar in sina prylar på reparation i stället för att köpa nytt samt att man ska få hyra ut personliga ägodelar skattefritt upp till 20 000 kronor.

– Blir det här en stor företeelse kommer staten gå miste om mycket pengar men konsumenterna kommer spara in pengar och vi bidrar till en mer hållbar planet, säger klimat- och miljöminister Per Bolund (MP).

Skattereduktionerna innebär att man ska få avdrag för 50 procent av arbetskostnaden på reparationer av olika prylar som till exempel hushållsapparater, barnvagnar, möbler, trädgårdsmaskiner och mobiltelefoner. På så vis liknar det rutavdraget fast att det inte längre krävs att arbetet görs i hemmet. Reparationer på vitvaror och viss teknisk utrustning som tidigare ingått i rutavdraget flyttas också till den nya skattereduktionen. Totalt får skatteavdragen för reparationer uppgå till 10 000 kronor på ett år.

Utöver detta föreslår regeringen att den som vill hyra ut olika personliga ägodelar som till andra ska få göra det skattefritt upp till 20 000 kronor om året utan att behöva deklarera det. Där ingår i princip allt förutom bostad. Exempelvis elektronik, bilar, trädgårdsmaskiner och verktyg.

Syftet med förslaget är att gynna en mer hållbar konsumtion och få fler konsumenter att återanvända och hyra istället för att köpa nytt.

– Jag tror vi är många konsumenter som är trötta på slit och släng- samhället och att få svaret i affären att det inte lönar sig att laga något utan att man ska köpa nytt, säger klimat- och miljöminister Per Bolund (MP).

Vidare menar Bolund att förslaget är en viktig del i att minska fotavtrycket av vår konsumtion.

– Det är för få som delar sina prylar. 83 procent av svenskarna har prylar hemma som de inte använder som skulle kunna användas av andra. Det här är en möjlighet för fler att kunna göra det och samtidigt få en intäkt på köpet.

Enligt Bolund är krånglet med att hyra ut antagligen den största anledningen att fler inte gör det. Att då kunna tjäna 20 000 kronor under ett år på att hyra ut sina ägodelar utan att behöva tänka på beskattning skall underlätta processen. De nya reglerna föreslås börja träda i kraft den första januari 2022. Förslagen är en del av januariavtalet och man förväntar sig därför att få igenom det utan större problem.

Utmaningen i att göra folk medvetna om att de kan reparera sina prylar billigare, i stället för att fortsätta slänga och köpa nytt, tror Bolund kommer lösa sig via marknaden.

– Jag tror att det kommer finnas många som nu kan starta upp affärsmodeller som bygger på reparation och de har såklart ett intresse av att marknadsföra de lägre kostnaderna.

Sammanlagt räknar regeringen med att reparationsdelen och uthyrningsdelen av

förslaget tillsammans kommer kosta cirka 400 miljoner per år, varav skattereduktionen för reparationer står för 366 miljoner.

400 miljoner per år, kommer förslaget verkligen ha en såpass positiv effekt att det blir värt pengarna?

– Det är mycket pengar men samtidigt konsumerar vi för många tiotals miljarder varje år och konsumenterna själva får möjlighet att spara mycket pengar och samtidigt konsumera hållbart, säger Bolund.

Har ni räknat på kostnaden det kommer innebära för de företag som tappar i sin försäljning?

– Nej, men samtidigt går mycket av de intjänade pengarna till tillverkare i andra länder. De arbetstillfällen vi skapar nu för reparationer och uthyrning kommer av naturliga skäl dra in mer pengar till personer och företag i Sverige.

Markus Botsjö

markus.botsjo@dn.se

01 Ny demonstration mot restriktionerna ska hållas i dag

Två olika arrangörer – som antas planera en gemensam demonstration mot de rådande restriktionerna i morgon, lördag – hotas av vite på 30 000 kronor vardera.

De måste se till att ”vidta åtgärder” så att antalet deltagare inte överstiger 8 personer.

– Vi tänker inte låta oss skingras, säger Filip Sjöström, en av arrangörerna.

Det är länsstyrelsen som har fattat besluten om eventuellt vite – formellt rubriceras besluten ”föreläggande enligt covid-19-lagen”.

Besluten fattades för en dryg vecka sedan och riktar sig mot två personer som, främst via sociala medier, uppmanat människor att samlas i centrala Stockholm för att demonstrera den 1 maj.

Det första beslutet gäller en person som publicerat inlägg som administratör i en grupp på Facebook med syfte att kalla till demonstrationen. Det andra beslutet gäller Filip Sjöström, som redan den 4 mars förelades att betala ett vite om 20 000 kronor med anledning

av den demonstration han arrangerade den 6 mars på Medborgarplatsen.

Arrangörerna kallar nu till samma demonstration vid Norra Bantorget på lördagseftermiddagen.

– Vitesbeslutet var väntat, jag är inte förvånad, säger Filip Sjöström.

I hans fall gäller länsstyrelsens beslut löpande – eftersom han tidigare inte hörsammat länsstyrelsens vite på 20 000 kronor för den demonstration han arrangerade den 6 mars.

I det fallet samlade Filip Sjöström in pengar till vitesbeloppet av olika anhängare – men när han väl hade pengarna bestämde han sig för att inte betala in summan.

– Jag bestämde att de pengarna ska gå till advokatkostnader i stället. Vi har överklagat beslutet om vitet. Vårt övergripande mål är dock att få bort den rättsvidriga pandemilagen, säger Filip Sjöström som tillägger att det inte var några problem att samla in pengar.

– Vi är många som anser att pandemilagen och restriktionerna gör mer skada en nytta. Lagen är moraliskt förkastlig, Sverige borde genast öppna upp.

Filip Sjöström hoppas att minst 2 000 personer dyker upp. Planen är att samlas, hålla ihop, lyssna till talare och tåga genom Stockholms gator.

– Vi tänker inte låta polisen skingra oss, säger Sjöström som anser att polisen, som kommer att försöka upplösa varje otillåten folksamling,

inte bör ingripa med tanke på proportionalitetsprincipen.

– Vad är nyttan med att ingripa? Det innebär bara risker att ingripa och det har jag förklarat för dialogpolisen, säger han.

Enligt polisen har ett tiotal organisationer sökt och fått tillstånd för allmänna sammankomster i centrala Stockholm i morgon, lördag den första maj. Det handlar om manifestationer som rör miljöfrågan, internationella konflikter men också olika religiösa frågor. Organisationerna bakom har uppgett att de avser att hålla sig till det regelverk som i nuläget finns och har därför fått tillstånd.

När det gäller de icke-tillståndsgivna sammankomsterna avser polisen, enligt ett pressmeddelande, att ”jobba med dialog och kommunikation och utifrån det regelverk som finns”.

Avsikten är att upplösa samlingar av fler än åtta personer – vilket gör att det föreligger en risk för konfrontationer.

– Det är en oerhört svårt balansgång vi har att gå mellan yttrandefriheten och pandemilagen. Det kommer kräva mycket tålamod. Men om ingenting fungerar kommer vi att avlägsna människor som inte lyssnar på oss, säger Carina Skagerlind, polisens presstalesperson.

Polisen har särskild beredskap, och kommer också att ha kamerabevakning med drönare över strategiska platser mellan klockan 10.00 och 18.00. Drönare används för att ge polisen en bättre lägesbild men också i efterhand – vid eventuellt utredande om brott begåtts.

Framkomligheten i trafiken – även kollektivtrafiken – kommer att vara begränsad under dagen.

Ulrika By

ulrika.by@dn.se

02 Peter Wolodarski: Straffa dem som sätter munskydd på visselblåsare.

I högtidstalen brukar de som larmar om missförhållanden hyllas. I praktiken råkar de ofta ut för repressalier.

Radioprofilen Kjell Grane och hans fru Marianne, tidigare elitsimmare, blir till slut så gamla att de behöver flytta till ett äldreboende i

Örebro. Men de trivs inte. Deras dotter Mia försöker föra över föräldrarna till Stockholm, så att hon kan besöka dem oftare.

En dag ringer telefonen. Det är ett glädjebesked som väntar i luren: två lediga rum finns mitt inne i centrala stan, vid Vasaparken.

”Jag blir alldeles chockad, så vi kör”, berättar Mia i P1-dokumentären ”Det illojala vårdbiträdet”.

Paret Grane har fått plats på det privata omsorgsföretaget Attendos boende Sabbatsbergsbyn.

”Att komma dit var ett sånt uppköp från att komma från Örebro. Fantastisk personal”, säger Mia.

Hennes mamma mår snart bättre. Mörkret har ersatts av ett visst ljus.

Men så i mars 2020 bryter coronapandemin ut, och Sabbatsbergsbyn är en av de första i Sverige där covid-19 knackar på. Konsekvenserna är dramatiska.

Viruset sprids som en löpeld på paret Granes avdelning. Först smittas Kjell, sedan Marianne.

Det blir en övermäktig kamp för båda.

Journalisten Johanna Sjövalls dokumentär om vad som hände på Sabbatsbergsbyn är drabbande lyssning, sorgen och smärtan från våren 2020 levandegörs. Så många äldre och anhöriga vars tillvaro skakas om när viruset sprids i samhället. Oro och lidande, död i ensamhet.

Men det som också gör dokumentären så betydelsefull, är hur den avtäcker skillnaden mellan ord och handling hos de ansvariga för omsorgen av de äldre.

Huvudpersonen i programmet är vårdbiträdet Stine Christophersen. Hon kämpar för att rädda liv. Mitt i en historisk kris gör hon vad hon kan för att skydda de äldre, som inte klarar av att skydda sig själva.

Hon larmar sin chef, högre chefer och till slut vd när hon ser farliga brister i verksamheten. Hon säger ifrån när hon upptäcker att sjuka och friska blandas på avdelningarna, trots uttryckliga löften till anhöriga och avtal med Stockholms stad om att det inte ska förekomma.

Men Attendo tackar inte Stine för att hon har modet att blåsa i visslan. Efter att hon uttalat sig i Expressen om missförhållanden, ger företaget henne en skriftlig varning. Hon får veta att hon är illojal. Hon tillskrivs saker som hon inte sagt. Och hon hotas med uppsägning.

Våren 2020 var det många äldreboenden i Sverige som misslyckades med att leva upp till de förväntningar som finns på god omvårdnad. Det vet vi. Men Attendo tycks ha varit så angelägen om sin fasad, att bolaget påstod sig göra saker som man uppenbarligen inte gjorde. Och ännu värre: man valde att bestraffa en anställd som hade fräckheten att påtala bristerna.

Det här är inte bara en fråga som rör landets största privata omsorgsföretag. För alla medborgare i Sverige är det avgörande att missförhållanden i offentligt finansierad välfärd blir belysta. Att ingen i sektorn – vare sig en

offentlig eller en privat arbetsgivare – får för sig att lojaliteten med höga chefer eller aktieägare är viktigare än det grundläggande samhällskontraktet med medborgarna.

Sedan 2017 har alla anställda inom välfärden, även de som jobbar för privata företag, en grundlagsskyddad rätt att lämna uppgifter till medier. Det är därtill uttryckligen förbjudet för arbetsgivare att rota i vem som fört fram något till en journalist – eller att straffa en anställd som haft kontakt med en redaktion.

Den som gör det kan dömas till böter eller fängelse.

Det vore värdefullt om åklagare lyssnade igenom P1:s dokumentär, och utredde om det kan bli aktuellt att åtala de chefer hos Attendo som varnade Stine Christophersen.

Attendo drog tillbaka sin erinran först efter Sveriges Radios granskning. Utan den hade missförhållandena inte rullats upp.

De flesta politiker brukar säga hur viktigt det är med den svenska öppenheten, men i praktiken ser vi ofta tecken på motsatsen.

Coronapandemin har belyst det. Att visselblåsare ofta råkar illa ut är en sorglig illustration av hur svårt det kan vara att leva efter de principer som brukar hyllas i högtidstalen.

För journalistiken har pandemin rest särskilda hinder. Skattebetalarna har skickat mångmiljardbelopp till krisande svenska företag, men obegripligt nog har det varit hemligt vilka som fått nödhjälpen. Och när reportrar velat granska beslutsfattandet under

krisen hos centrala myndigheter har det ofta varit förenat med förseningar och sekretessmarkeringar.

Bara sedan 2020 har offentlighets- och sekretesslagen ändrats 26 gånger; merparten är skärpningar.

Hur kunde det bli så?

Fallet med Stine Christophersen borde tjäna som en påminnelse för såväl privata som offentliga makthavare om att transparens inte bara är ett modeord att svänga sig med. Det är ett verkligt värde för samhället.

Men då måste beslutsfattare leva som de lär, oavsett om det handlar om politiker, myndighetschefer eller verkställande direktörer.

Anställda som larmar om brister i verksamheten utvecklas till problem om man behandlar dem som problem. Tar man deras varningar på allvar finns däremot en chans att i tid rätta till misstag, och lära sig.

Den svenska öppenheten har historiskt varit en stor tillgång. Även vinstdrivande företag bör se nyttan av den.

Attendo borde tacka Stine Christophersen och uppmana sina anställda att agera i hennes anda. Det kommer inte att skada bolaget.

Peter Wolodarski

peter.wolodarski@dn.se

02 Ökat förtroende för 1177

Förtroendet för 1177 Vårdguiden ökade under pandemiåret 2020.

Enligt en undersökning har fyra av fem svenskar ett stort förtroende för tjänsten.

Undersökningen gjordes i december förra året och besvarades av drygt 2 000 personer, som valts ut i en webbpanel av ungefär 130 000 personer för att motsvara ett tvärsnitt av Sveriges befolkning.

Den visar att andelen som har ett stort eller mycket stort förtroende för 1177 Vårdguiden har ökat från 78 procent 2018 och 2019 till 81 procent 2020. **TT**

02 Nyfödd fick brännskada av värmekudde

En nyfödd bebis i Region Jönköping fick en brännskada på huden av en värmekudde som användes inom vården. Nu anmäler sjukvården händelsen enligt lex Maria, rapporterar P4 Jönköping.

TT

02 Vaccinerade skåningar välkomnas

Nu är vaccinerade skåningar välkomna till Danmark, rapporterar P4. Sedan i lördags får skånska invånare resa in i grannlandet med ett dokument som visar att man är färdig-vaccinerad.

TT

02 Dan Lucas: Lån till aktieköp är en usel idé

Att skuldsättningen ökar bland unga är alarmerande. Att i unga år bli så skuldsatt att man hamnar hos Kronofogden kan leda till tragedier som det tar lång tid att övervinna.

Ett mindre månadssparande när man väl tjänar egna pengar är en bra motvikt mot konsumtion med lånade pengar.

Att spara i enskilda aktier och i kryptovalutor kan verka spännande och lockande. Men det är inget för den som inte är insatt. Det är otroligt lätt att ryckas med men utan bra kunskaper riskerar den som spar att förlora stora delar av sitt kapital.

Den som är ung och inte särskilt kunnig när det gäller aktiemarknaden eller kryptovalutor, ska i stället satsa på det tråkiga, men trygga, sparandet i bank. Här finns allt från konton som inte ger någon ränta, men där pengarna finns lätt tillgängliga, till olika fonder.

Olika mål för sparande leder till olika strategier. I ett långsiktigt sparande kan en ung person kosta på sig att ta lite mer risk. En bred aktiefond till exempel kan ge en hygglig avkastning, samtidigt som risken är mer begränsad då fonden placerar i olika branscher och olika delar av världen.

Till ett semestersparande – alltså pengar som kommer att användas inom ett år – kan det vara lika bra att lägga pengarna på ett e-sparkonto. Visserligen är det ingen ränta, men slantarna finns där när du behöver dem.

Genom att dela upp sparandet på olika mål är det också lätt att se hur mycket du kan spara – vilket hjälper dig att sätta realistiska mål.

Om du måste låna ska du bara låna så mycket som du vet att du kan betala tillbaka.

Och att ta lån för att köpa aktier eller kryptovalutor är en riktigt usel idé.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se

02 Experternas bästa tips – så undviker du skuldfällan

Ökningen av unga vuxna med skulder oroar sparekonomerna Frida Bratt på Nordnet och Arturo Arques på Swedbank och Sparbankerna.

Här är deras bästa tips till unga för att undvika skuldfällan.

1 Utnyttja de hjälpmedel som finns

– Man behöver inte sitta med papper och penna och leta reda på gamla räkningar. Det finns väldigt många bra appar och budgetverktyg för att hålla koll på utgifterna. Använd dem för att få koll på din ekonomi, säger Frida Bratt.

2 Se över fasta utgifter

– Att se över småutgifter kan vara bra. Men det är de fasta utgifterna som gör att pengarna rinner i väg. Har du en bra hemförsäkring ingår till exempel ett grundläggande skydd som gör att du inte behöver produktförsäkring eller reseskydd. Se över ditt elavtal och gå igenom fasta abonnemang som Netflix, HBO, Spotify, Viaplay och fundera på om du behöver alla, säger Frida Bratt.

3 Börja spara tidigt och skaffa en buffert

– Försök att skaffa en sparbuffert på minst tre månadslöner. Ju tidigare du börjar spara desto mindre belopp behöver du sätta in. En

sparbuffert bör ligga på ett sparkonto men har du en längre sparhorisont är aktier eller aktiefonder ett bra alternativ. Och förakta inte ett litet belopp. För även 100 kronor eller 200 kronor på ett fondkonto kommer med tiden växa till betydande belopp för den som sparar regelbundet, säger sparekonomen Arturo Arques.

4 Gå med i A-kassan

– Är det något vi har lärt oss av pandemin är det värdet av a-kassa och en inkomstförsäkring om man tjänar över 25 000 kronor i månaden. Det är ett viktigt råd för den som ska stå på egna ben, säger Arques.

Robin Salomonsson

robin.salomonsson@dn.se

02 En stad utan krogar är ingen stad

Pandemin har slagit hårt mot kroglivet och tusentals restaurangarbetare har förlorat jobbet. Björn af Kleen tar rygg på stjärnkrögaren PG Nilsson och serverar en spaning om krogens plats i kulturen.

Klockan är strax efter åtta och på Sturehof gör man sig redo att stänga för kvällen.

Ljuset vrids upp, soppåsar knyts ihop, en servitris nallar en brödkant ur en korg.

Där utanför ligger Stureplan öde.

Under pandemins långa vinter har svenska restaurangägare tvingats stänga sina krogar - innan Aktuellts niosändning drar i gång.

En nygammal ordning har etablerats.

– Det är skitenkelt att skjuta på oss, säger PG Nilsson.

För Stockholms ledande krögare, Per-Erik Nilsson, blottar pandemipolitiken slagg från något annat: ett folkhemskt förakt för urban restaurangkultur.

Det är ingen slump, säger Nilsson, att just krogar har reglerats som allra hårdast under krisen.

– Stora delar av det svenska samhället är fortfarande präglat av den gamla nykterhetsrörelsen, säger han. Många betraktar brännvinet som roten till allt ont. Självklart ska alkoholen regleras. Det finns många, också i min närhet, som förlorat mycket på grund av spriten. Men att staten börja stänga restauranger är faktiskt ett jävligt stort steg.

PG Nilsson är majoritetsägare och styrelseordförande i Svenska brasserier, som bland annat förvaltar Sturehof och Riche, två kulinariska kronjuveler som lyst upp centrala Stockholm sedan slutet av 1800-talet.

Tidigare ägde eller delägde han bland annat Tranan, Rolfs Kök och PA & CO, kroginstitutioner som förändrat stockholmarnas sätt att äta och dricka på lokal.

Under pandemin har PG Nilsson klivit fram som en upprorsledare för den hårt ansatta krogbranschen.

Klockan tre varje eftermiddag har han fått restaurangpersonal över hela Sverige att slamra på grytor och kastruller, för att uppmärksamma regeringen på de uppsägningar och ekonomiska förluster som följt i restriktionernas spår.

Under pandemin har 581 företag i restaurangbranschen gått i konkurs, rapporterade nyligen tidskriften Fokus.

Regeringens avsikt med att stänga krogar vid 20.30 är förstås att minska smittspridningen. Men den bevisade kunskapen om krogen som smittohärd var rätt begränsad när beslutet - fattades. Enligt en granskning i SVT hade endast fem procent av inrapporterade utbrott i offentliga miljöer koppling till restauranger, krogar eller barer.

Något annat än ren smittohänsyn ligger bakom den restriktiva krogpolitiken, misstänker Nilsson.

Den lagtext som regeringen använde för att stänga restauranger på kvällstid är från 1937.

Under början av 1900-talet var nykterhetsrörelsen en dominerande kraft i svensk politik. Genom nykterhet skulle arbetarklassen disciplineras. Tre fjärdedelar av ledamöterna i Socialdemokraternas partigrupp var nykterister 1920.

Förordningen som regeringen använt sig av förbjuder eller inskränker försäljning av rusdrycker ”med anledning av krig, omedelbar krigsfara... eller nöd i större omfattning”.

Få bedömare tror att den gamla förbuds-politiken är tillbaka permanent.

Liberaliseringen av alkoholpolitiken har varit explosiv sedan 1980-talet. Antalet tillstånd har mångdubblats och Sveriges storstäder har blivit mer kontinentala.

Men forskare ger samtidigt PG Nilsson rätt i att regeringens politiska prioriteringar under pandemin delvis kan vara historiskt betingade.

En krisreflex från motbokens tidevarv, då staten ransonerade svenskars alkoholintag och reglerade restauranger i detalj.

– Det ligger nära till hands i Sverige att dra åt den kranen, säger historikern Jenny Björkman som studerat folkhemmets alkoholpolitik.

(Samtidigt, säger Björkman, kan det ligga nära till hands att övertolka betydelsen av tillfälliga inskränkningar, eftersom minnet av de gamla förbuden är så färskt).

Måltidsforskaren Richard Tellström håller med PG Nilsson.

– Det är folkhemmets gamla inställning till krogen som smyger sig fram igen under pandemin. Att det i grunden är onödigt att gå på restaurang – äta kan man ju göra hemma. Det är lite skumt att vara ute så sent om kvällen, säger han.

Särskilt en av socialminister Lena Hallengrens formuleringar provocerar PG Nilsson.

I promemorian bakom alkoholstoppet skriver socialdepartementet att de flesta svenskar ändå ätit klart vid tidpunkten när krogarna tvingas stänga.

Först fick restauranger hålla öppet till 22. Men sedan julafton gäller alltså ingen alkoholförsäljning efter 20.00.

”De flesta äter middag tidigare än så och få personer i Sverige går ut och äter mat efter den aktuella tidpunkten”, står det i promemorian.

Efter åtta är det svårt att kontrollera krogbesökare, argumenterar socialdepartementet: ”När besökarna ätit klart... ökar... risken för att besökarna cirkulerar i lokalen, börjar dansa osv”.

Denna lite repressiva inställning till restaurangkultur påminner Nilsson om ”mitten av 80-talet, när planhushållning ansågs vara en god idé och biograferna höll stängt på långfredagen”.

Det var då Nilsson inledde sin karriär. Under de 40 år som gått har han och många andra restauratörer försökt göra upp med det gamla statliga stigmat runt krogen.

– Min karriär är simultan med liberaliseringen, säger han. Samtidigt som alkohollagarna luckrats upp har intresset för mat exploderat med en tsunami av nya restauranger.

Nu är Nilsson rädd att utvecklingen ska hämmas. Regelverket ter sig så spöklikt bekant.

Den liberala ledarskribenten Mattias Svensson gav nyligen ut boken ”Så roligt ska vi inte ha det: en historia om svensk alkoholpolitik” på Timbro förlag.

– Visst är det ironiskt hur lätt det var att dra fram de gamla restriktionerna ur byrålådan, säger han. Man inser verkligen varför kroglivet i Sverige så fullständigt demolerades under - motbokstiden. Även om det också kan ligga ett korn av sanning i regeringens motiv: att man

pratar högt när man dricker och inte håller distansen. Men det är klart att det måste kännas för jävligt för krögarna att inte ens får servera middagar i omgångar, som man fick i början av pandemin.

En måndagsmorgon vid kvart i nio sitter PG Nilsson i mellanbaren på Sturehof och skalar ett kokt ägg.

I mobilen klickar han upp ett dokument med gårdagens omsättning.

Luzette, hans järnvägskrog på Centralen i Stockholm, har backat med 84 procent från samma datum i fjol. Brillo, hans italienska taverna runt hörnet från Stureplan, 63 procent. Riche och Teatergrillen 60 procent.

Han ler uppgivet. I lädersofforna runt omkring oss sitter morgonrufsiga diskare, kypare, kockar och äter personalfrukost. Många har invandrarbakgrund. Han morsar på Janko Beko, chefen för disk och städ, en lite gänglig medelålders man från Montenegro som var på plats när Nilsson tog över det konkursdrabbade Sturehof i mitten av 90-talet.

Krisen har påmint PG Nilsson om hur avgörande restaurangbranschen är som inkörsport till arbetsmarknaden, inte minst för unga och invandrare. Nästan 40 procent av anställda inom restaurangnäringen är utrikesfödda, enligt SCB:s databas Yrkesregistret.

– Att krogen är en integrationsmotor har jag tjatat om i decennier, men det blir så verkligt nu när många förlorar sina jobb, säger han.

Sedan mars 2020 har fler än 21 000 personer varslats om uppsägning i hotell- och restaurangbranschen. 72 procent av dem som varslades mellan mars och juni i fjol förlorade sedan sina jobb, uppskattar Arbetsförmedlingen. Med den takten skulle över 15 000 anställda inom hotell- och restaurang blivit arbetslösa under pandemin – en mindre svensk stad.

Den här förmiddagen är vi på väg till en av Nilssons advokater, Lars Söderqvist på byrån Wesslau Söderqvist på Kungsgatan. Med hjälp av Söderqvist överväger Nilsson att stämma regeringen för den ”intervention” som alkoholstoppet bör räknas som, enligt dem. I Holland, där restriktionerna varit ännu strängare, har restaurangbranschens intresseorganisation stämt staten.

– Det började med att jag tänkte: fan, vi borde gå ihop ett gäng företagare och ställa en faktura till staten, säger PG Nilsson. Då kommer regeringen invända och så kan vi gå till tingsrätten. Nu har jag förstått att det inte fungerar att göra just så. Men målet är att staten kompenserar oss för den begränsade näringsfriheten.

Om regeringen skulle vägra betala fakturan har advokat Söderqvist redan skissat på en sakframställning. Statens intervention är olaglig, eller åtminstone bristfälligt motiverad. Ingenstans, hävdar Söderqvist, har regeringen ”preciserat” interventionens syfte: hur mycket smittspridningen ska minska innan krögaren kan räkna med att få hålla öppet på kvällar igen.

– Det allmänna har bara rätt att intervenera i näringsverksamhet om det är motiverat utifrån

ett allmänt intresse och det allmänna intresset måste vara sakligt motiverat, säger Söderqvist.

Nilsson fattar, säger han, att restriktionerna lär gälla så länge som smittan sprids och intensivvården är pressad.

– Det jag inte förstår är varför just vår bransch ska betala ett så högt pris. Jag tycker det allmänna ska betala.

Sammantaget har Nilssons restauranger gått miste om i intäkter på 212 miljoner kronor under pandemin, säger Nilsson.

Men fakturan till regeringen blir något mindre. Koncernen har hittills mottagit omkring 9,5 miljoner kronor i olika statliga bidrag under pandemin, enligt Nilsson. (Plus preliminärt permitteringsstöd på drygt 20 miljoner kronor för perioden mars till november i fjol).

(Totalt har regeringen betalat ut omkring 396 miljarder kronor till företag, enskilda och kommuner under pandemin, skriver Fokus).

Tranan var fortfarande ett ölkafé med bräckt skinka och stekt ägg på menyn när PG Nilsson tog över krogen hösten 1983.

Den gamla tidens regleringar var fortfarande i kraft. Tranan hade endast tillstånd att servera folköl och gäster fick inte dricka den stående vid disk, säger han.

Men inom ett par år hade Tranan under Nilssons ledning förvandlats till ett stamhak för en ny generation kulturarbetare med delvis dionysiska vanor.

Några särskilt hängivna stamgäster drack, till exempel, ”trappa”.

En lek som gick ut på att metodiskt dricka sig uppför den trappliknande hylla som hyste spritflaskorna i den underjordiska baren.

Whiskey, gin, vodka. Den motståndskraftiga tog sig hela vägen upp till toppen.

”För att därefter – om man känner sig hugad – ta sig neråt igen”, som författaren Per Hagman beskriver ritualen i ”Tranans drinkbok” från 1998.

Hagman har tillbringat en betydande del av sitt liv i Nilssons barer och investerat en ”plågsam procent” av ”sin samlade inkomst som vuxen människa” i hans koncern.

Under en ovanligt nomadisk period fick han sin post tillsänd Tranan. ”Ett slags pappa som funnits där genom hela livet”, säger Hagman om Nilsson.

Per Hagman är en av de kulturarbetare som medverkar i Nilssons upplysningskampanj ”Kom ihåg att civilisationen kom med grytor och kastruller”, en påminnelse om att krogen utgör en del av kulturlivet.

Lena Endre, Ingela Olsson, Jonas Gardell, Gustaf Skarsgård, Andreas T Olsson och Alex Schulman läser upp egna och andras skildringar av krogen i korta filmer som publiceras på Facebook.

– Jag bor ju där, säger Lena Endre om sin relation till Nilssons restauranger.

– Det är känslan av att befinna sig i ett vardagsrum som gör hans ställen så speciella, säger Andreas T Olsson. Jag tänker på det i förhållande till teatern. När teatern är som bäst upphävs skillnaden mellan scen och salong.

Per Hagman framhåller en mer jordnära kvalitet: PG Nilssons krogar håller nästan alltid öppet.

– Många krögare börjar slarva med det där och så tappar man sina stammisar, säger Hagman.

Kulturjournalisten Andres Lokko kallar det för stadshotellstanken. I centrum av staden ska det ligga en krog som alltid håller öppet. Punkt.

– Det är ju ett slags välgörenhet för privilegierade som PG sysslar med, säger Lokko, som plockade ölglas på Tranan samtidigt som han pluggade litteraturhistoria i slutet av 80-talet.

– Sturehof håller öppet på julafton. Det bottnar i en järnvilja att Stockholm ska vara en stad i världen och då håller man fan öppet. Det är en rätt viktig samhällstjänst, åtminstone för alla som någon gång känt igen sig i Mauro Scoccos ”Till dom ensamma”.

Lokko framhåller att det knappast är ren altruism som får Nilsson att vara så ”oerhört fokuserad på kulturutövare”.

– Det skapar ringar på vattnet och drar publik. Som stamgäst blir man väldigt snabbt behandlad som en familjemedlem. Lite cyniskt, kanske. Men samtidigt är resultatet väldigt sympatiskt. När jag åt lunch på Riche häromdagen hamnade jag bredvid riktiga Östermalmstanter med chihuahuor i sina Hermèsväskor. Intill dem satt tre dancehall-dj:s från Alvik. Och i bakgrunden väsnades Public Image Ltd, Johnny Rottens band efter Sex Pistols.

Det tillhör förvaltaruppdraget att hålla sig väl med exotiska kulturarbetare. En lång tradition på Nilssons krogar. Konstnärer och författare har dekorerat väggar, menyer och nothållare men också syresatt lokalerna med sina utlevande personligheter.

När Tore Wretman tog över Riche och Teatergrillen efter andra världskriget positionerade han sina krogar som vardagsrum för den tidens kulturelit med hjälp av pengar från Bonnier- och Sachsfamiljen.

”De fria människorna” kallade Wretman sina stammisar. En allians som hjälpte honom att utmana sin tids regelverk. Teatergrillen var den första restaurang i Sverige som fick hålla öppet till klockan tre på natten. Det skedde när Stockholm firade 700 år.

Det är sen eftermiddag när dramatiker och författare ramlar in på Brillo för att läsa upp texter om restaurangen som kulturmiljö.

Nilsson upplyser stjärnorna om att en reporter från DN befinner sig i lokalen för att skildra hans arbete.

Vännerna från Dramatens fasta ensemble tråkar honom lite.

– Det blir väl rätt kort, säger Thomas Hanzon.

Ingela Olsson kondenserar porträttet på Nilsson till en kärnfull mening:

– *Han satt där*.

Ett slags beröm, kanske. Krögaren som birollsinnehavare på sin egen restaurang. Nilsson växte upp i en hyreslänga långt ut på Lidingö. Pappan drev ett stekhus på Sveavägen

under uppväxten. Han började jobba extra i krogbranschen när han var 14.

Han citerar något Stellan Skarsgård sagt.

– Om man inte får bli kung eller prins kan man bli filmskådis och lyckas man inte med det kan alltid bli krögare.

– Jag älskar att serva, säger han. Jag har inrett båthuset på mitt landställe som en plats där jag kan laga mat åt andra människor. Det är det bästa jag vet.

En tisdag när vi ska äta lunch på Brillo ursäktar sig Nilsson. Innan vi sätter oss måste han konversera Alex Schulman, en stamgäst som tillbringar stora delar av sin arbetsdag på Brillo. När pandemin tvingade Nilsson att sluta servera frukost, morgontimmarna lönar sig inte, blev Schulman så desorienterad att Nilsson gav honom en egen nyckel till restaurangen. Nu kan han gå in med personalen.

Det säger sig självt att rätt få svenskar lever på det sättet. Ett urbant avantgarde använder krogen som vardagsrum i Sverige. I andra länder är det vanligare. I England och runt Medelhavet har krogar länge haft den funktionen för breda lager av befolkningen.

Kanske var Sverige på väg dit, säger historikern Jenny Björkman. Branschens tillväxt pekar mot en demokratisering av krogen. 1965 fanns totalt 685 restauranger med rätt att sälja alkohol. 2016 hade Sverige nästan blivit krogtätt med 12 375 tillstånd.

– Jag försökte själv gå ut oftare med min familj innan pandemin, säger hon. Många barnfamiljer bor kvar i stan och är lite trångbodda.

Det är sorgligt att den begynnande restaurangkulturen nu kanske slagits sönder. Det blir knöligare med restriktionerna. Alla blir hemmakatter igen.

En eftermiddag har PG Nilsson möte med Spendrups kommunikationsdirektör Mårten Lyth.

De sitter i Sturehofs matsal och bälgar kaffe och mineralvatten, Nilssons bränsle under en så kallad ”Bajenmånad” då han avstår alkohol och kött. Hans hustru är utbildad hjärt- och lungkirurg och nu verksam som psykiatriker.

– Hon säger ifrån när jag som nu är allt för överviktig – eller jag är nog alltid överviktig, men det finns grader i helvetet.

Nilsson och Lyth växlar några ord om Systembolagets rekordsiffror. Statens spritbutik gjorde sitt bästa år någonsin under 2020 och vinsten fördubblades från året innan till 597 miljoner kronor.

– De vill de ogärna tala om, säger Nilsson.

Spendrups, som levererade 84,1 miljoner liter öl till Systembolaget under 2020, har gynnats av efterfrågan.

Men, säger kommunikationsdirektören Lyth:

– Det är inte alltid så lyckat om folk sitter hemma och super heller.

Inne på Sturehof spatserar en stammis från Bonnierfamiljen, Marcus Forsell, förbi.

En lång och lycklig lunch tycks vara till ända.

Forsell går just nu Sturehofs ”hemma-sommelierkurs” Ett slags konnässörutbildning

som Nilsson startade efter att Alex och Amanda Schulman tröttnat på att dricka Sancerre till - fisken och fick en ”palett av viner” att prova av.

För 9 995 kronor får man fyra vinlektioner som kröns av fyrarätters middagar. Så får man hjulen att snurra under en pandemi.

– Var du med i tisdags, frågar Nilsson när Forsell passerar.

Han bekräftar.

– Jag har fått order om att man måste totalkommitta!

PG Nilsson ser nöjd ut.

Snart är det glada 2020-talet här. Ett uppdämt behov att ses på krogen kommer att utmynna i ett ”kosläpp”, säger PG Nilsson.

Men innan dess måste någon ställas till svars.

– Att stänga restauranger måste ha ett politiskt pris, säger PG Nilsson.

Björn af Kleen

bjorn.afkleen@dn.se

7 x litterärt krogliv.

August Strindberg ”Röda rummet” (1879). Etablerar krogen som alla kulturbohemers urhem. I Berns Salongs inre schackrum kunde Arvid Falk med vänner vara säkra på ”att träffas om ock man varit skingrade som agnar under dagens lopp.”

Stefan Lindbergs ”Splendor” (2020).

Den inglasade Södermalmsbaren Babylon fungerar både som geografisk mittpunkt och

mystik träffpunkt i denna Augustnominerade roman.

Kajsa Ingemarsson ”Små citroner gula” (2004). Feelgooddröm om en egen restaurang där både (kok)konsten och kärleken kan puttra. Sveriges mest sålda bok 2005.

Carl Michael Bellman Epistel n:o 23 och n:o 45. I bakfyllans dunkla natt finner Fredman frälsning på Kryp-In vid Järntorget medan Mollberg blir mörbultad på källaren Rostock.

Jenny Wrangborg ”Kallskänken” (2010).

Diktsamling med knivskarp blick för klasskillnader bland kökspersonal och gäster på ett kafé i Göteborg.

Carina Rydberg ”Den högsta kasten” (1997). Stockholmskrogen PA & Co är centrum i omdebatterat skildring av begär och makt bland skådisar, musiker och en och annan advokat.

Claes Hylinger ”Kvällarna på Pärlan” (1995). En kärleksförklaring till stamkrogen vid Skanstorget i Göteborg och de vänner och berättelser som möts där.

02 ”Jag är trött på att vara familjens SOS-nummer”

Allt i familjen kretsar kring hennes missbrukande bror. Föräldrarnas oro drar ständigt in henne i kriser och konflikter. Hon är trött på att vara stressad eller ha dåligt samvete om hon sätter gränser. Bör hon bryta kontakten med familjen?

? Fråga:

Hej! Min storebror använder droger och så länge jag kan minnas har hans missbruk påverkat hela min familj. Nu är han 35 år och jag är 29 år. Fortfarande är det hans problem som mamma och pappa pratar om när vi umgås. Fortfarande blir det bråk, rädslor och konflikter när han försvinner och telefonkedjan sätter i gång, när han behöver låna pengar, när han behöver någonstans att sova ut och duscha.

När jag var yngre skämdes jag mycket över min bror. I skolan snackades det om honom och det kändes som att andra tyckte att även jag, hela familjen, var kriminella drogmissbrukare bara för att min bror var det. Nu skäms jag inte längre. Det är mer som att jag är helt stum. Jag vill fokusera på mitt eget liv, mina vänner, min karriär, mina fritidsintressen.

Det går egentligen ganska bra så länge jag inte pratar med min familj. Men det slår aldrig fel, när jag försöker prata med mamma och pappa om mitt liv i telefonen så kan de inte fokusera många minuter på det utan glider över till att prata om min bror. Om mina föräldrar inte får tag på min bror på några timmar ringer de mig och undrar om jag vet var han är eller vill att jag ska försöka få tag på honom. Ibland kan han undvika att svara när våra föräldrar ringer men han svarar om jag ringer.

Om jag försöker sätta gränser och säga nej så säger de att de förstår. Men jag får ändå dåligt samvete. När jag tar upp med mina föräldrar att jag inte alltid vill prata om min bror så kan de säga att det är klart att vi inte ska göra det, men att jag måste förstå att bror är sjuk och vi måste försöka hjälpa honom. Ibland känner jag mig som familjens SOS-nummer och taxichaufför. Men säger jag nej så känner jag mig egoistisk.

Jag vill betona att min bror aldrig är hotfull och aggressiv, mer uttröttande. Ringer oavsett tid på dygnet när det är kris. Han hamnar i konstiga eller farliga situationer där han behöver vår hjälp. Han känner sig orättvist behandlad och som ett offer för omvärlden. Det gör att jag får ännu mera dåligt samvete om jag inte hjälper till.

När jag läser det här ser jag att det ser ut som att jag hatar min bror. Det gör jag inte. Jag tycker mycket om honom och han har många fina sidor som jag älskar. Men jag har hoppats i så många år att det ska bli en förändring och nu orkar jag inte hoppas längre. Jag är trött på att mitt liv och mina familjerelationer alltid ska påverkas av ho- nom. Jag överväger att bryta

kontakten med hela familjen samtidigt som det också känns väldigt sorgligt. Vad ska jag göra?

”Syrran”

! Svar:

Hej Syrran!

Tack för att du skriver och lyfter upp syskonens situation och perspektiv! Som ditt brev vittnar om upplever många syskon att drogerna och syskonen med beroendeproblem suger åt sig familjens alla känslor och uppmärksamhet.

Det du skriver påminner mig om boken ”Min bror tog drogerna” av författaren och systern Frida Svensson Jonsson som sorgligt nog förlorade sin bror på grund av drogerna. I boken får vi läsa hennes dagboksanteckningar från uppväxten:

”Hej dagboken!

Du tar allt. Ingen får dom att skratta som du. Ingen får dom att gråta som du. Är dom oroliga så beror det garanterat på dig… Hela tiden är det något med dig. Det är aldrig nåt med mig. Jag berör inte. Jag bara är, och det är självklart. Du tar allt. Syskon som anhöriga glöms ofta bort. Både av familjen och av samhället – men också av oss själva.”

Mitt intryck är att du är uttröttad av den oinbjudna gästen Narkotika och alla dess nycker i ditt liv. Vilket är mer än rimligt, det har tagit mycket från dig under din uppväxt. Nu är du vuxen och kan bestämma vad som ska ingå i ditt liv och inte. Du har rätt att leva ditt liv till hundra procent, lägga fokus på de livsområden som du vill ska utvecklas.

Om jag förstår dig rätt så är dina föräldrar och din bror viktiga för dig. Du har försökt förbättra relationerna genom att vara tydlig med dina föräldrar och sätta gränser gentemot dem och din bror. Men det verkar inte riktigt ha landat. Nu överväger du att bryta med dem alla. Det är ett stort och svårt beslut. Vissa behöver bryta kontakten med en eller flera familje-medlemmar, under kort eller lång tid, för att få utrymmet att fokusera på sig själv och sina egna områden i livet. Ibland blir det fokuset omöjligt när man som anhörig blir larmad om kriser och katastrofer titt som tätt.

Ibland när man har beslutsångest kan det åtminstone för mig vara till hjälp att skriva listor och visualisera de snurrande tankarna jag har i huvudet. Hur skulle det vara för dig att skriva listor på för- och nackdelar, kort- och långsiktigt, med att bryta kontakten, pausa kontakten tillfälligt, dra ned på kontakten? Kanske har du fler alternativ du tänker på? Om du gör det – hjälper det dig att hitta den väg som känns mest rätt för dig?

Om jag får spekulera, utan att veta, så har dina föräldrar dragits med i den berg- och dalbana som beroendesjukdomen ofta skapar. De behöver förmodligen hjälp utifrån för att få perspektiv på situationen. Det låter som att ni har utvecklat beteendemönster som anpassat sig efter beroendesjukdomen.

Nu har du börjat bryta de mönstren. Då börjar det gnissla lite motvilligt i de andra kugghjulen. Förmodligen kommer alla må bättre av att dessa mönster förändras, men du går lite före de andra. Resten av familjen behöver förmodligen tid att förstå och anpassa sig till den nya förändringen.

Om du väljer att fortsätta ha kontakt med dina familjemedlemmar så tror jag att det är viktigt att du fortsätter precis med det du börjat med, vi kan kalla det ”positiv tydlighet”. Med det menar jag att man undviker att vara anklagande och samtidigt belyser något positivt med förändring. Men eftersom att förändring ofta är svårt och tar tid så tror jag att du får använda den strategin under en lång tid för att se någon effekt. Här kommer några exempel på ”positiv tydlighet”:

Till föräldrarna: ”Jag vill gärna prata med er och jag märker nu att vi börjar glida in på vad brorsan gör och om han har tagit droger i dag. För mig är det viktigt att fokusera på mina intresseområden i stället, exempelvis så anmälde jag mig till en kurs i går. Kan vi prata om det i stället?”

”Jag kan verkligen förstå att ni är oroliga och jag tänker att ni behöver något att prata med om det. Det finns professionell hjälp för det, vill ni att jag ska hjälpa till och hitta en sådan till er?”

Till familjen: ”Jag har en sådan bra dag, jag vill verkligen inte tänka på narkotikaproblem i dag. Skulle vi kunna prata om det som gör mig glad i stället?”

Till syskonet: ”Det låter som att du har det tufft just nu, men du behöver försöka lösa det på ett annat sätt. Jag inte släppa det jag håller på med just nu, jag är upptagen. Vi kan väl höras i morgon? Kram!”

Om du (och kanske mamma och pappa) vill ha ännu mer inspiration på hur man kan hantera situationen så kan ni läsa min bok ”Släpp

kontrollen – Vinn friheten. För anhöriga påverkade av missbrukets konsekvenser”. Jag skulle också gärna vilja tipsa dig om att kolla upp gemenskapen ACA – Adult Children of Alcoholics. Dit kan man vända sig om man under sin uppväxt har påverkats av någon annan familjemedlems beroendeproblem.

Hoppas du hittar den väg som känns rätt för dig!

Carina Bång Carina Bång

02 Alla dessa biverkningar

Jag har fått ett vanligt läkemedel mot bältros/herpes utskrivet av min husläkare, och gör vad jag sällan har gjort tidigare – läser i bipacksedeln om ”Eventuella biverkningar”.

Här redovisas sammanlagt trettiotvå olika. Bland de ”sällsynt förekommande” (som drabbar en av tusen) redovisas njurproblem, kramper (konvulsioner), förändrad hjärnfunktion, medvetslöshet, förvirrade eller rubbade tankar. ”Mindre vanligt förekommande” biverkningar (som drabbar en av hundra) är förvirring, hallucinationer, dåsighet, tremor (darrningar), känsla av upprördhet.

Dessbättre har jag hittills bara känt av lättare biverkningar som huvudvärk. Utöver förstås den ”känsla av upprördhet” som drabbade mig häromdagen; dock förefaller sambandet med mitt läkemedel svagt eftersom den uppstod då jag hörde talas om pensionärer som förolämpar

sjuksköterskor och vägrar att ta emot det vaccin mot covid-19 som finns tillgängligt, på grund av risk för biverkningar. Därmed riskerar de att försena hela vaccinationsprocessen och påverka – inte bara deras – utan också andra människors liv och hälsa.

Ingen kan förstås tvingas att vaccinera sig. Det är fritt fram och gå hem och ta en Alvedon i stället. Men glöm inte att läsa bipacksedeln först. En av tio tusen drabbas av allvarliga andningssvårigheter, njurpåverkan, gulsot, blodtrycksfall…

Farmor C

03 Färre fall av prostatacancer upptäckta

Under coronapandemins första våg mellan mars och juni 2020 diagnosticerades 36 procent färre män med prostatacancer jämfört med motsvarande period 2017–2019. Det visar en studie ledd av forskare vid Uppsala universitet.

Störst skillnad sågs hos män över 75 år, där minskningen var 51 procent. Antalet som fick behandling mot sjukdomen påverkades dock inte.

Studien baseras på Nationella prostatacancerregistret. **TT**

03 30 000

kronor var i vite ska betalas av de fyra personer som pekats ut som arrangörer av lördagens demonstration mot coronarestriktionerna. Länsstyrelsen i Stockholm bekräftar att de förelagt vite på sammanlagt 120 000 kronor och kommer överlämna ärendet till förvaltningsrätten.

TT

03 Avled efter amputation – läkare kritiseras

En man i 70-årsåldern avled efter det att han nekats antibiotika efter en amputation.

Strax efter operationen fick mannen bland annat blodförgiftning till följd av en infektion och han tvingades amputera ytterligare en del av benet. Men fem dagar efter första operationen avled mannen.

Läkaren som utförde amputationen kritiseras nu av Inspektionen för vård och omsorg (Ivo), skriver Hallandsposten.

TT

Exempel på situationer där frågor ställs

Här följer fyra situationer där frågor om våld i nära relationer ställs på olika sätt och av olika hälsoprofessioner. Klicka på filmerna för att spela upp de dramatiserade scenerna. Efter varje scen följer en kommentar till samtalet och ett förtydligande av de metoder som används för att hjälpa patienten att berätta om sin våldsutsatthet.

Hos fysioterapeuten

Hos diabetessköterskan

Hos psykologen

Hos allmänläkaren

03Webbkurs ska underlätta upptäckt av våld i relationer

Anställda inom hälso- och sjukvården – plus tandvården – i Region Stockholm erbjuds nu en internetbaserad utbildning om våld i nära relation. Den är helt frivillig – men Ylva Elvin Nowak, som står bakom utbildningen, hoppas att den blir ett naturligt inslag för samtliga.

Ingen vet hur många som lever i våldsamma relationer i Region Stockholm. Nationellt sett uppskattas antalet till 700 000 personer – men mörkertalen är stora.

En sak vet man dock: nästan alla medborgare passerar statistiskt sett, inom loppet av två år, någon instans inom hälso- och sjukvården.

– Med rätt kompetens har personal inom hälso- och sjukvården stora möjligheter att upptäcka om någon är utsatt för våld i nära relation. Våldsutsatta personer är ofta storkonsumenter av sjukvård, här finns goda chanser att jobba preventivt och förhindra eskalerande våld, säger Ylva Elvin-Nowak, chef för enheten Våld i nära relationer på Akademiskt primärvårdscentrum, APC, som ligger bakom utbildningen.

Den består av 2,5 timmar uppdelade på fem avsnitt. Via filmade intervjuer, animeringar, texter, quiz och regisserade scener som utgår

från autentiska fall går man igenom kunskapsläget och de verktyg som behövs för att man ska våga ställa de rätta frågorna till patienterna. Fokus ligger på hälso- och sjukvårdens roll – att upptäcka förekommande våld, men också att förstå hur det kan samverka med en persons hälsoprofil.

– Det finns en stark koppling mellan våldsutsatta och och olika sjukdomar och symtom. Det handlar inte bara om fysiska skador, utan även om depression, ångest, magbesvär, oförklarlig smärta, hjärt-kärlsjukdom och diabetes typ 2, säger Ylva Elvin-Nowak.

Utbildningen tar också upp frågor som är specifika för vårdpersonal – till exempel hur man hur journalför misstankar om våld utan att det syns i journalen som nås via 1177.

– Det finns alltid en risk att en förövare tvingar en utsatt person att visa upp vad som står där, därför är det viktigt att vi kan garantera att de uppgifterna inte röjs eftersom det kan leda till mer våld, säger Ylva Elvin-Nowak.

APC är regionens nav när det gäller utbildning, forskning och utveckling inom primärvården. De arbetar kontinuerligt med fortbildning kring hur hälso- och sjukvården ska upptäcka och hantera personer som utsatts för våld i nära relation. Att webbutbildningen presenteras nu är en del av en långsiktig satsning.

– Ämnet är ständigt aktuellt och angeläget – inte bara när det uppmärksammas stort i medierna, som under den senaste tiden, säger Ylva Elvin-Nowak.

Utbildningen finns ute från den 11 maj, dygnet runt på webben. Den är öppen för alla som har ett intresse för frågan och den kommer att finnas här.

– Vi tror att tillgängligheten och flexibiliteten är uppskattad. Man kan gå den i grupp, enskilt, på jobbet eller hemma, konstaterar Ylva Elvin-Novak.

Till hösten kommer APC presentera regional statistik som förhoppningsvis kan ge en bild av hur många kvinnor som lever med våld i en nära relation. Under hösten 2020 har en enkät delats ut på 35 olika mödravårdscentraler i regionen och 6 500 kvinnor har besvarat den. I en mindre undersökning inom psykiatrin har man prövat att fråga alla patienter om våldsutsatthet under en tremånadersperiod.

– Den undersökningen indikerar att när man börjar fråga systematiskt om våld upptäcker man betydligt fler våldsutsatta, säger Ylva Elvin-Nowak.

Anna Starbrink, hälso- och sjukvårdsregionråd (L) ser webbutbildningen som ännu ett steg att höja utbildningsnivån inom hälso- och sjukvården.

Varför är det frivilligt om ni tycker frågan är så prioriterad?

– Det finns även andra utbildningar och vi vill detaljstyra vad man väljer. Ämnet är dock oerhört aktuellt just nu så därför vill vi informera brett om just den här utbildningen.

– Vi vet redan att intresset inom vården är stort, men vi kan aldrig nog lyfta frågan om sjukvårdens viktiga roll, säger hon.

Ulrika By

ulrika.by@dn.se

03 De har ställt om till en mer hållbar livsstil under pandemin

Svenskar upplever sig ha blivit mer miljömedvetna under pandemin, enligt Centrum för konsumtionsforskning. Här berättar några personer och familjer om hur de har ställt om till en mer hållbar vardag.

”Vi gör mer eftertänksamma val nu”

Johanna Söderström, 52, egenföretagare och Anders Härnbro, 48, utredare för social hållbarhet, Mariefred.

Paret Johanna Söderström och Anders Härnbro upplever att det tidigare har varit svårt att stanna upp och tänka över sina konsumtionsmönster i vardagen – men under pandemin har de båda fått sig en tankeställare.

– Allt ställdes plötsligt in och jag har tänkt över min konsumtion på flera olika vis. Med mer tid i hemmet har jag bland annat börjat odla vilket har fått oss att köpa mindre grönsaker och jag upplever även att vi har gjort mer eftertänksamma val i butik. Det blir en god spiral, säger Johanna.

Tidigare har de båda haft mer av ett så kallat köp- och slängbeteende, förklarar hon.

– Men i fjol köpte jag inte ett enda nytt klädesplagg. Och gör jag det nu så måste plagget vara hållbart tillverkat och slitstarkt så att det kan användas länge. Jag är sömnadskunnig sedan tidigare och har börjat använda mina kunskaper ännu mer nu till att lappa och laga till exempel när mina eller min sons plagg slits sönder, säger Johanna och fortsätter:

– Tidigare shoppade jag mer utifrån bra priser. Man kan säga att det växande hållbarhetstänket även har förändrat min stil. Nu bär jag främst plagg av kvalitet men med egen prägel efter lappande och lagande.

– Jag handlar endast sådant som jag ”villhöver” nu, tillägger Anders Härnbro.

Efter pandemin finns det en risk för att flera faller tillbaka i samma konsumtionsvanor, tror de båda.

– Men för vår del tror jag att konsumtionen fortsatt kommer att minska eftersom att vi har reflekterat och pratat mycket om att vi har förändrat ett beteende och det känns bra.

”Jag har slutat köpa kläder – nu hyr jag i stället”

Helena Torhage, 40, konsult inom marknadsföring och kommunikation, Hägersten.

Pandemin har inneburit en ny vardag för Helena Torhage med hemmajobb och ett mindre utbud av resande. Men det har även fått familjen att närma sig den svenska naturen, berättar hon.

– Nu kan man inte ta en weekendresa till en europeisk storstad. Men det har varit skönt på ett vis och vi har byggt en viktig grund för barnen genom att vistas i de svenska skogarna. Om de får växa upp i Sveriges natur så är det större chans att de tar hand om den, säger hon.

När det gäller hållbarhetsfrågor så fokuserar Helena Torhage särskilt på kläder och mode.

– Jag har länge varit medveten om att det är ett extremt ohållbart sätt vi konsumerar mode på och det är viktigt att tänka över sin konsumtion ordentligt för att kunna göra medvetna val. Att se över vad vi kan köpa secondhand till exempel, som ett par gummistövlar, det kanske grannen har ett par att sälja.

– I början av pandemin fortsatte jag att köpa en del plagg som inte var nyproducerade, men nu har jag gått över till att endast hyra kläder genom olika hyrtjänster. Man registrerar sig och startar ett abonnemang. I den tjänst som jag använder nu väljer jag tre plagg som skickas hem och lämnas på trappan. När det har gått en månad så hämtas kläderna och byts ut mot tre nya plagg.

Det är ett hållbart och kul sätt att konsumera på, anser hon.

– På så vis kan jag också planera det jag ska bära på olika tillställningar och i vardagen i förväg. Man vågar testa kläder som man annars kanske inte skulle ha köpt i till exempel en knasig färg och man kan välja hög kvalitet.

Helena tror att de flesta produkter kommer att gå att hyra inom en snar framtid.

– Vi måste inte äga allt.

”Jag och min fru har skaffat husvagn – och är helt frälsta”

Cristian Mauricio Quinteros Soto, 34, konstnär, Rosersberg.

Cristian Mauricio Quinteros Soto hade aldrig tidigare satt sin fot i en husvagn innan pandemin. Men med mindre möjligheter till utrikesresande har coronaviruset satt ljus på den svenska naturen och Norrköpings campingar.

– Framåt förra sommaren så visste vi inte riktigt vad vi skulle göra då det rådde inreseförbud till en början. Men sen minns jag så tydligt dagen då Stefan Löfven sa att det var fritt fram att resa igen inom landets gränser. Vi har alltid rest till charterställen med all inclusive varje år för att dricka drinkar och sola. Men det var absolut inte ett alternativ under pandemin.

Några dagar efter statsministerns besked beslutade Cristian och hans fru sig för att resa till Kolmården.

– Men det slutade med att vi hamnade på en speciell campingplats. Resan skulle egentligen ha fortsatt från Kolmården till Helsingborg, men vi hade så trevligt att två dagar blev till flera veckor.

– Två veckor senare skaffade vi oss en gammal husvagn från 1986. Det var det sista jag trodde att jag skulle göra i mitt liv. Herregud där satt vi med en husvagn, jag har alltid likställt det med underställ och dobbar – det är för gamlingar och inte för en ungdom som mig.

Men paret fastnade snabbt för gemenskapen som campingplatsen kunde erbjuda, berättar han.

– Vi är helt frälsta. Här på campingen har vi en sådan gemenskap och människor i alla åldrar. Det är aldrig tomt och alla hjälper varandra. Jag tror att det svenska campinglivet är en växande trend som helt klart gynnar klimatet. Varken jag eller min sambo ser att vi kommer att vilja lämna Sverige i samma omfattning som tidigare och minskar därmed drastiskt på vårt flygande.

– Nu återstår bara att göra husvagnen mer kattsäker. Sen kan vi nästan bo här på heltid, skrattar han.

”Vi har börjat odla våra egna grönsaker”

Johanna Kemmler, mönsterkonstruktör, 32 och James Joseph Campion, 31, Värmdö.

James Joseph Campion och Johanna Kemmler har sedan flera år försöka minska på sitt koldioxidutsläpp genom att minska sitt intag av animaliska produkter. Men i pandemin beslutade de sig att lämna stan och flytta ut på landet för att kunna odla sina egna grönsaker.

– Vi är veganer sedan tidigare men i pandemin har vi ökat vår medvetenhet och försöker att endast köpa matvaror som är närproducerade och svenska, så vi äter exempelvis inte avokado och exotiska frukter längre, säger Johanna Kemmler.

– Pandemin har gett oss en chans att reflektera över det som är viktigt för oss och fundera över hur vi lever. Vi valde att flytta längre ifrån stan för att komma närmare naturen och få plats till att odla vår egen mat. I och med det så hoppas vi att vi ska kunna leva ett mer hållbart liv som

bygger på att ta hand om det som finns och att minska våra utsläpp, säger James Joseph Campion.

Paret har tillsammans goda kunskaper inom odling och vet nu även hur man tar hand om råvarorna på bästa sätt för att minska matsvinnet.

– Vi strävar efter att enbart äta en säsongsbaserad kost. När gurkorna och tomaterna tar slut under sensommaren och hösten så slutar vi att äta det. I stället finns det kål och rotfrukter. En hel del av det försöker vi att frysa in och för att bevara tomaterna kokar vi tomatsås eller lägger in dem för att även kunna njuta av dem på vintern.

– Jag tycker att man kan starta litet, det finns mycket som man kan grodda på vintern. Till exempel bönor som man köper från Ica, eller olika fröer eller ärtskott på fönsterbrädan, säger Johanna.

Johanna Sundbeck

johanna.sundbeck@dn.se

03 ”Titta inte efter blåtiror – se begränsningar av vardagen”

När våld i nära relationer uppdagas kommer det ibland som en överraskning för omgivningen. Men att ta reda på om en kvinna i din närhet far illa är inte omöjligt, det finns flera tecken att vara uppmärksam på.

Det finns också flera sätt att hjälpa.

Det första tecknet på att en kvinna är utsatt för våld i en nära relation kan vara att du förlorar kontakten med henne. Det säger Viveka Smidvall, sektionschef på Brott i nära relation vid Malmöpolisen.

– Som anhörig eller vän märker man det oftast genom att kontakten upphör. De här kvinnorna går inte ut för att ta ett glas vin med sina väninnor som de kanske gjorde tidigare, säger hon.

Det kan också handla om att kvinnan skickar färre sms, eftersom hennes partner förväntar sig att hon ska umgås med honom i stället.

– Den utsatta kvinnan blir oftast begränsad. Det är något man kan märka av även som förälder till en utsatt kvinna. Plötsligt har man kanske inte den här nära kontakten längre. Hon kanske

inte längre kommer hem på middagar, och om hon gör det så kommer hon aldrig ensam.

Viveka Smidvall understryker att våld i nära relationer inte bara handlar om män som slår kvinnor, och inte bara om heterosexuella relationer. Men oftast är det så.

Det dödliga våld mot kvinnor som uppmärksammats de senaste veckorna börjar nästan alltid med psykiskt våld. Det är sällan blåmärken som först vittnar om att en kvinna befinner sig i en våldsam relation, framhåller Gunsan Karlsson, verksamhetschef vid Kvinnojouren i Karlstad:

– Titta inte efter blåtiror. Tecknen finns i begränsningar av vardagen, säger hon.

För att kunna hjälpa någon som utsätts för våld i en relation är det viktigt att våldet först definieras, menar Gunsan Karlsson:

– Våld i relationer handlar främst om att kvinnans livsutrymme begränsas. Det handlar om makt och kontroll, någon kontrollerar en annan människa utifrån sina egna behov.

Av de drygt 300 kvinnor som kommit till Karlstads kvinnojour har omkring hälften kommit via anhöriga eller arbetsgivare.

Det innebär att det finns ett varningssystem i samhället. Men när omgivningen rycker in har det oftast redan gått väldigt långt. Som anhörig är det just det minskade livsutrymmet och isoleringen som är viktigt att hålla koll på.

– För att kunna utöva våld krävs vissa beståndsdelar, som att personen får så lite

”input” från omgivningen som möjligt. Det kan vara att hon inte får gå på julfesten, att partnern säger att morsan är knäpp eller anser att kvinnan umgås för mycket med någon kompis. Det kan också vara att han alltid är med när ni ska ses eller att hon alltid måste ringa på lunchen.

Begränsningarna gör att kvinnan börjar anpassa sig och förflyttar sina egna gränser. Beteendet kan också vara så normaliserat att det är svårt att inse att förhållandet inte är sunt. Gunsan Karlsson säger att det då kan vara bra att som anhörig ställa frågor.

– Fråga: Hur ser det ut i din relation? Vill du snacka så finns jag här. Jag upplever att det är något som är knasigt i din relation, exemplifierar Gunsan Karlsson, och fortsätter:

– Att någon uppmärksammar problemet kan ge en livlina. Förklara att det finns hjälp att få. Det finns gratis samtalsstöd. Även om kvinnan förnekar att hon utsätts för våld så är det vanligt att utsatta kvinnor i efterhand undrar hur ingen kunde se, och varför ingen sade något.

Nästan alla som kommer till Kvinnojouren i Karlstad förminskar problemen till en början, enligt Gunsan Karlsson.

– De kan säga att de bråkar mycket: ”När han blir sådär arg eller slår i väggen och kallar mig hora så var det kanske för att jag från början sade det där.” Männen är perfektionister när det kommer till att hålla våldet bakom stängda dörrar, och kvinnorna är duktiga på att skydda männen, säger Gunsan Karlsson.

På samma sätt är det vanligt att utsatta kvinnor försöker förklara bort blåmärken och skador inför omgivningen, berättar Viveka Smidvall vid Malmöpolisen.

– Givetvis ska man inte tro att alla med blåmärken har blivit slagna hemma. Men om det sker ofta så kan man börja fundera, säger Viveka Smidvall.

Hon uppmanar att ställa frågor om man anar att något inte står rätt till. Att vara utsatt för våld i en relation är ofta förknippat med skam, och därför är det vanligt att den utsatta inte själv tar initiativet att berätta.

– Det är självklart känsligt att fråga någon om den blir slagen. Man ska inte ställa frågan när partnern sitter bredvid eller kanske ens i telefon, eftersom man inte vet som lyssnar i andra änden. Men var inte rädd för att fråga. Det kan göra att individen som är utsatt känner att det finns någon som bryr sig, säger Viveka Smidvall.

Vad gör man om någon som blir misshandlad inte vill polisanmäla?

– Du kan alltid ringa och göra en anmälan ändå. Det är inte bara den som är utsatt som kan anmäla. Vi vill uppmana grannar som hör, för ibland hörs det nog fast man helst vill låtsas att man inte hör, att ringa när man hör det. Då kan polisen komma där och då. Som granne ska man inte vara rädd för att blanda sig i.

Hur agerar polisen om kvinnan inte vill polisanmäla själv?

– Om vi kommer till en situation där vi förstår att något har hänt är vi skyldiga att ta upp en

anmälan, vare sig kvinnan vill eller inte. Ibland kan det nog vara skönt för den utsatta, för då är det vi som har gjort anmälan, inte hon.

Kan man som anhörig utsätta kvinnan för en ännu större våldsrisk genom att anmäla när hon inte själv är med på det?

– I den värsta av situationer kan det vara så. Men när vi får en anmälan från en orolig anhörig så åker inte ett helt gäng poliser dit och knackar på. Utan då brukar vi försöka ta kontakten utan att förövaren får veta om det, till exempel på kvinnans arbetsplats.

Ska man som anhörig eller vän försöka samla in bevis på det som pågår?

– Ja, första gången du misstänker något kan du skriva upp vad det var och när, även om du tvivlar. Till exempel att den utsatta hade ett blåmärke vid ett visst datum, vad du frågade och vad hon svarade. Det räcker att du skriver en liten anteckning om var blåmärket fanns och vilket datum det var för att det kan bli en viktig stödbevisning.

Att tipsa om en kvinnojour kan också vara en viktig hjälp att ge till en utsatt kvinna, framhåller Gunsan Karlsson, som tidigare arbetade i näringslivet. Själv började hon arbeta med mäns våld mot kvinnor när hon insåg att våldet finns överallt.

– Jag minns första gången jag mötte en utsatt kvinna till en hög chef. Dessförinnan trodde jag inte att de här männen klädde sig i kostym och trenchcoat men jag insåg att jo, det gör de också. Det finns fördomar om att de som slår mest är män från förorten med

missbruksproblem, men utsatta kvinnor och förövare finns på nästan alla arbetsplatser.

Christine Bertlin är legitimerad psykolog och psykoterapeut och arbetade tidigare med våld mot kvinnor. Trots att det nu var några år sedan väcker det fortfarande starka känslor när hon pratar om ämnet.

– När man är nära någon som är mycket rädd plockar man upp den rädslan själv. Den som är våldsutsatt lever ofta i ett känslomässigt minfält där rädslor, skam och skuld tagit över. Även personer som hjälper en våldsutsatt person behöver hjälp att förstå och sortera i känslor. Vad de här kvinnorna utsätts för påverkar deras känsloliv på ett så kraftfullt sätt. Jag får puls nu när jag pratar om det igen, säger hon.

Mekanismerna kan bli desamma för anhöriga som ser att någon utsätts. Det kan förklara varför det ibland är lättare att titta bort.

– Vi behöver förstå att det är mänskligt att se tecken på våld och stänga av. Det kan väcka förlamande känslor som skräck, skam och skuld som kan göra det svårt att agera. Det gör för ont att se sin dotter ha en man som inte är snäll mot henne, säger hon.

Vi behöver hjälpas åt för att klara av att agera, poängterar hon. Samtidigt ser Christine Bertlin att det finns problem på samhällsnivå. Hon hänvisar till det engelska begreppet ”Culture of uncare”, en kultur där omtanke inte belönas.

– Vi lever i en kultur där vi inte bryr oss, det lönar sig inte. Allt går så snabbt och att bry sig, att aktivera våra hjärtan och vår medkänsla, tar

tid. Det kräver uthållighet att ta sig själv och andra på allvar men det belönas inte, säger hon.

Som anhörig kan det vara svårt att förstå vad rädsla gör med den våldsutsattas psyke, säger Christine Bertlin.

– Rädsla är, när den fungerar som den ska, ett skydd – jag behöver ta mig härifrån. Den signalerar fara, du behöver be om hjälp och någon som kan ta dig därifrån.

När rädslan blir stor, som den kan bli av våld, kan den slå ut ens logiska tänkande. Då kan det vara svårt att göra något åt situationen, säger hon.

– Vi behöver förstå hur starkt rädsla påverkar vårt fungerande och inte döma den våldsutsattas handlingar.

Hon rekommenderar anhöriga att ta kontakt via en väg som med säkerhet inte kontrolleras av personen som är våldsam – och att vara uthållig.

– Försök bryta isoleringen och påminn personen: ”Jag finns här, jag glömmer dig inte”.

– Det är vanligt att känna skam och skuld. Förmedla att det kan hända vem som helst.

Hur kommer man vidare efter att ha brutit upp från en våldsam relation?

– Det enkla svaret är att hålla sig så långt ifrån den som utövar våldet som möjligt. Som anhörig kan du hjälpa personen att göra det samtidigt som samhället behöver göra sin del. Utöver det finns traumabehandling.

– Det kan vara hjälpsamt att förstå att mäns våld mot kvinnor är ett samhällsproblem. Det är

individer som drabbas men att skydda medborgare från våld är ett ansvar som samhället bör ta. Vi måste öka kunskaperna om hur vårt mänskliga psyke fungerar när vi utsätts för våld och ha empati med vår mänsklighet, säger Christine Bertlin.

Sverker Lenas

sverker.lenas@dn.se

Ida Yttergren

ida.yttergren@dn.se

Hit kan du vända dig.

Om du är utsatt för våld i en relation, ring polisen på 114 114. Om situationen är akut, ring 112.

Det går också bra att kontakta kvinnojourer för att få hjälp och fråga om råd. Hos samlingsorganisationerna Roks och Unizon finns kontaktuppgifter till kvinnojourer runt om i landet.

Till Kvinnofridslinjen går det bra att ringa dygnet runt både som utsatt och som anhörig. Telefonnumret är 020-50 50 50. Kvinnofridslinjen drivs av Nationellt centrum för kvinnofrid på uppdrag av regeringen.

Socialtjänsten i din kommun erbjuder stöd till dig som är utsatt eller orolig för en anhörig. Även den som vill sluta utöva våld kan få behandling. Genom Socialtjänsten går det också att få skyddat boende.

Telefonlinjen ”Välj att sluta” är till för dig som vill sluta utöva våld. Telefonnumret är 020-555 666.

03 Alien: Den töntiga armbågshälsningen klarar jag mig utan

I över ett år har jag klarat mig utan kramar. Det är i och för sig en sanning med modifikation. Att jag, sedan pandemin bröt ut och vi uppmanades hälsa på andra sätt har klarat mig utan *onödiga* kramar, är kanske en mer korrekt beskrivning.

Eftersom jag har familj – och hund – har jag inte gått helt kramlös. En hund som lägger sig på ens mage när man ska sova räknas som en kram. En preteen-dotter som lutar sig mot en när man kollar läskig film räknas också som en kram.

Och av mannen får jag ju kramar.

Men det finns så mycket slentriankramar i världen som jag inte saknar det minsta. Ytliga, avståndstagande, pliktskyldiga. Kramar som inte betyder att man verkligen vill kramas, utan bara för att det verkar lite suspekt att *inte* hälsa med en kram.

De kramarna har man sluppit det senaste året.

Många har velat diskutera hur man ska hälsa i stället, och tyvärr verkar den töntiga armbågshälsningen ha gått segrande ur striden. Jag tycker den är lika överflödig som slentriankramarna, den har dessutom nackdelen att man måste säga något ironiskt varje gång man gör den.

Men så blev det begravning. En gammal släkting hade levt färdigt, och de närmaste samlades för ett avsked. Vårsolen lyste när vi stod utanför kapellet, med lite för långt avstånd mellan oss. Någon enstaka armbågshälsning blev det kanske – med tillhörande generat skratt – men vi var förnuftiga och rationella. Höll avstånd trots att avstånd är det sista man vill hålla på en begravning.

En äldre släkting tog ett steg upp för ett trappsteg och svajade till. Alla reagerade direkt, tog ett steg närmre för att erbjuda en stödjande arm, men hejdade sig. Hur var det nu med att hålla avståndet, vilket är värst, att ramla eller få covid? Medan vi funderade återfick hon balansen.

Begravningen blev vacker och ljus, trots det sorgliga. Med dikter, musik och solljus som strilade över urnan.

Det enda som saknades var kramar.

Elin Peters elin.peters@dn.se

03 När Tumbas hockeybrallor nådde ner till fotknölarna

I mitten på 50-talet fick min mor Astrid ett extraknäck som sömmerska åt Tre Kronor. Det bestod i att laga de hårt åtgångna hockeydräkterna mellan svenska landslagets matcher och turneringar.

Farbror Åsbrink, som jag kallade honom som åttaåring, var Tre Kronors materialare. Efter avslutad turnering kom han med Kronornas utrustning i trunkar hem till oss i vår lilla etta på Karlbergsvägen.

Det var inte tal om att köpa ny utrustning inför varje turnering. Inte att tvätta kläderna heller, i alla fall inte innan de landade på familjen Larsons hallgolv.

Morsan lappade och lagade medan jag snubblade omkring mellan Sven Tumbas, Rolle Stoltz, Lasse Björns och alla dom andras persedlar på golvet. Jag kan intyga att deras munderingar inte luktade så gott efter ett antal spelade matcher! Men vad gjorde väl det, vem mer än jag i världen har någonsin fått rissla upp sig i Kronornas brallor, skjortor och damasker?

Speciellt kommer jag ihåg Tumbas tröja med nummer 17 på ryggen och hans brallor som började i höjd med mina axlar och gick ända ner till fotknölarna.**Allan i ”Brallan” i Sturebystugan**

04 ”Vi ber vår visselblåsande medarbetare om ursäkt”

Attendo har fått kritik i medierna kopplat till boendet Sabbatsbergsbyn i Stockholm. Kritik har riktats mot hur chefer i början av pandemin hanterat en enskild medarbetare som larmat om situationen. Den medarbetaren förtjänar vår oreserverade ursäkt för det hon utsatts för. Det var inget annat än oacceptabelt, skriver Attendos koncernchef Martin Tivéus.

DN. DEBATT 210504

Pandemin tog hela samhället och svensk äldreomsorg på sängen förra våren. Utan nationella förberedelser, beredskapslager, testkapacitet eller kunskap om hur viruset smittade. Det var en skrämmande situation för både boende, anhöriga och anställda på Attendo, där våra tusentals medarbetare runt om 350 äldreboenden i Norden har gjort stora insatser för att bekämpa smittan och rädda liv under minst sagt svåra förutsättningar.

Den senaste veckan har Attendo fått kritik i medierna kopplat till ett av våra boenden i Stockholm, Sabbatsbergsbyn. Kritiken rör inte minst hur chefer hanterat en enskild medarbetare som larmat om situationen på Sabbatsbergsbyn under de mest kritiska veckorna i början av pandemin. Låt mig vara tydlig. Ingen medarbetare ska behöva bli utsatt för repressalier för att man påtalar brister, det är viktigt att slå fast. Den medarbetare som blev utsatt förtjänar vår oreserverade ursäkt för det

hon utsatts för. Det var inget annat än oacceptabelt.

En öppen och lärande kultur, där det uppmuntras att föra fram både problem och möjligheter, är kanske än viktigare i offentligt finansierad verksamhet som vård och omsorg. Därför har alla anställda inte bara en rättighet att rapportera in upplevda missförhållanden, utan också en skyldighet. Det är en viktig del av vårt löpande kvalitetsarbete. Får man inte gehör från sin chef, finns därutöver en lagstadgad meddelarfrihet att gå till medier. Den friheten måste både vi på Attendo och alla som arbetar inom omsorgen värna om.

Vi har sedan tidigare initierat ett arbete som kommer att pågå hela året, med att ta tillvara erfarenheter från pandemin där meddelarskydd och andra viktiga frågor diskuteras. Vi påbörjar nu en obligatorisk utbildning i uppförandekod och meddelarskydd för samtliga chefer och kommer att diskutera frågan med medarbetare på arbetsplatsträffar. Händelsen visar att vi behöver öka förståelsen för meddelarskyddet, men också ett behov av att se över andra områden.

Vår preliminära utredning av situationen på Sabbatsbergsbyn under pandemin, visar att intentionen och planeringen av hur arbetet med kohortvård (där smittade separeras från friska) skulle genomföras gjordes utifrån korrekta premisser.

Men den visar också att det i början av pandemin inte fungerade på grund av det akuta och omfattande smittoläget, med hög sjukfrånvaro bland personalen och inte tillräckligt med ersättare.

Jag beklagar att de närstående på Sabbatsbergsbyn inte fick tillräckligt bra information om läget – det borde vi ha gjort bättre.

Vi på Attendo tar det som inträffat på största allvar. Därför pågår ännu en internutredning i

vilken vi går igenom bristerna i anhörigkommunikationen och i den oacceptabla hanteringen av meddelarskyddet. Syftet är att lära oss av vad som hänt och åtgärda rutiner, interna regelverk och brister inför framtiden.

Nu handlar det om att visa alla våra 25 000 omsorgsmedarbetare runt om i Norden att de kan vara trygga och stolta hos oss som arbetsgivare. Men också att anhöriga till de som bor hos oss ska känna sig trygga med att den information de får, är ärlig och rättvisande.

Jag är trygg med att vi gjort vårt yttersta inom många områden under pandemin för att bekämpa smitta och rädda liv. Vi var först med att införa besöksstopp på äldreboenden, hälsokontroller av medarbetare inför varje arbetspass, munskydd i alla omsorgsinsatser och antikroppstester av alla sjukskrivna. Vi har också haft en tät dialog med myndigheter för att sprida våra erfarenheter från andra länder.

Våra egna analyser visar på en lägre mortalitet i covid-19 i Attendos äldreboenden i relation till övriga utförare i de kommuner vi är verksamma i. Men det finns också saker vi kunde ha gjort annorlunda, där vi måste kunna bättre.

Nu tar vi lärdom och genomför en bred utvärdering av vårt arbete under pandemiperioden. Bara så kan vi visa att Attendo är ett öppet och lärande företag.

Martin Tivéus, koncernchef, Attendo

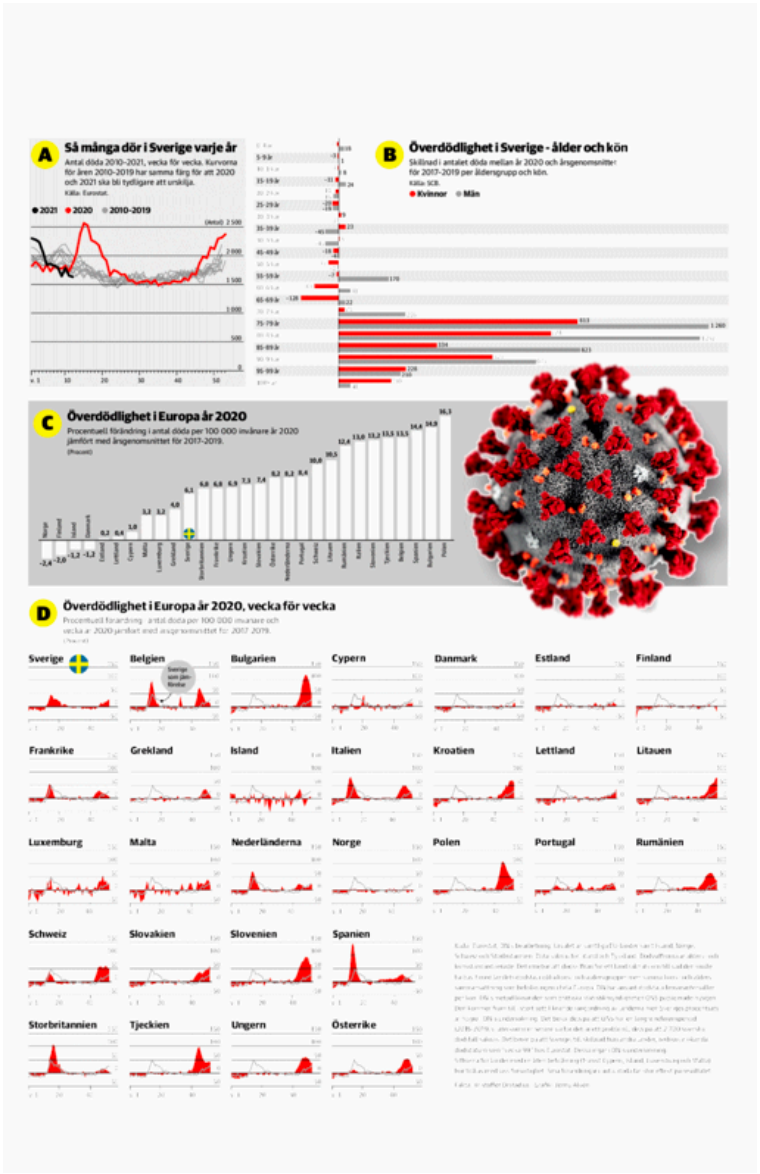
A
Så många dör i Sverige varje år
Antal döda 2010–2021, vecka för vecka. Kurvorna för åren 2010–2019 har samma färg för att 2020 och 2021 ska bli tydligare att urskilja.
Källa: Eurostat.
2021
2020
2010–2019
B
Överdödlighet i Sverige - ålder och kön
Skillnad i antalet döda mellan år 2020 och årsgenomsnittet för 2017–2019 per åldersgrupp och kön.
Källa: SCB.
Kvinnor
Män
C
Överdödlighet i Europa år 2020
Procentuell förändring i antal döda per 100 000 invånare år 2020 jämfört med årsgenomsnittet för 2017–2019.
(Procent)
D
Överdödlighet i Europa år 2020, vecka för vecka
Procentuell förändring antal döda per 100 000 invånare och vecka år 2020 jämfört med årsgenomsnittet för 2017–2019.
Sverige
Belgien
Bulgarien
Cypern
Danmark
Estland
Finland
Frankrike
Grekland
Island
Italien
Kroatien
Lettland
Litauen
Luxemburg
Malta
Nederländerna
Norge
Polen
Portugal
Rumänien
Schweiz
Slovakien
Slovenien
Spanien
Storbritannien
Tjeckien
Ungern
Österrike

04 Fakta i frågan: Har överdödligheten under pandemin varit högre i Sverige än i andra länder?

Sveriges överdödlighet förra året var i huvudsak koncentrerad till personer över 65 år.

Hur ser egentligen dödssiffrorna ut i Sverige jämfört med övriga Europa? DN:s Kristoffer Örstadius reder ut, med hjälp av helt nya beräkningar.

Överdödlighet anses vara det bästa måttet när man ska jämföra dödsfall till följd av coronapandemin mellan länder. I stället för att studera enskilda dödsorsaker – i detta fall covid-19 – letar man efter avvikelser i den totala dödsstatistiken.

Överdödligheten beräknas som skillnaden mellan antalet dödsfall under den aktuella tidsperioden och antalet dödsfall under en jämförelseperiod.

Överdödlighet uppstår när det är fler som dör än under jämförelseperioden.

Underdödlighet uppstår när det är färre som dör än under jämförelseperioden.

Eftersom överdödlighet utgår från totala dödsfall löser den problem med skillnader i olika länders rapportering av dödsfall i covid-19. Men överdödligheten fångar även in andra effekter på dödligheten som pandemin kan orsaka, till exempel att antalet dödsfall från trafikolyckor kan minska. Pandemin kan även ha andra effekter: försvagat sjukvårdssystem, färre som söker vård för hälsoproblem och så vidare. Överdödlighet fångar nettoresultatet av alla dessa faktorer. Måttet påverkas också av faktorer som inte alls har med pandemin att göra, till exempel extrem värmebölja.

Förra året dog 98 100 personer i Sverige. Det är väsentligt fler än tidigare år. År 2019 dog 88 800 personer, 2018 dog 92 200 personer och 2017 dog 92 000 personer.

Första grafen visar antalet döda i Sverige, vecka för vecka sedan 2010. Kurvorna för åren 2010–2019 har samma färg för att 2020 och 2021 ska bli tydligare att urskilja.

Se grafen A: "Så många dör i Sverige varje år".

Grafen visar att 2020 var ett speciellt år, med stora variationer i antalet döda:

Under de första elva veckorna av 2020 dog färre personer än under tidigare år. Det hänger troligtvis samman med att influensasäsongen var ovanligt mild.

Under perioden vecka 13–26 året 2020 (23 mars till 28 juni) hade Sverige många fler dödsfall än normalt. Även under slutet av 2020 och under början av 2021 var antalet dödsfall betydligt större än normalt.

Under några veckor på sensommaren 2020 var dödssiffrorna något lägre än normalt.

Sammantaget dog 7 150 fler personer år 2020 än genomsnittet åren 2017–2019.

Det är nästan bara personer från 70 år och uppåt som har bidragit till denna ökning.

Se grafen B: "Överdödlighet i Sverige – ålder och kön".

Ålder har visat sig vara den viktigaste riskfaktorn för dödlighet i covid-19. Bara en promille av dem som dött med covid-19 som angiven dödsorsak är under 30 år. De allra flesta döda, 72 procent, finns i åldersgruppen 80 år och äldre. Dödligheten i covid-19 är högre för män än för kvinnor.

Eftersom ålder är en så central faktor blir åldersstrukturen viktig att ta hänsyn till vid internationella jämförelser. Italien har till exempel haft låga födelsetal i många decennier. Andelen 80-plussare är 7,2 procent i Italien, medan siffran för Norge är 4,2 procent. Italien har alltså varit mer sårbart för covid-19 än Norge.

I nästa graf har DN räknat fram överdödligheten i europeiska länder under 2020, baserad på en jämförelse med genomsnittet för 2017–2019. Siffrorna är justerade för skillnader i köns- och ålderssammansättning mellan länder.

Se grafen C: "SÖverdödlighet i Europa år 2020".

Jämförelsen anger antalet döda per 100 000 invånare (i stället för antal döda som i tidigare grafer).

Överdödligheten var högst i Polen, Bulgarien, Spanien och Tjeckien. Fyra av de 29 länderna hade trots pandemin underdödlighet: Danmark, Island, Finland och Norge.

Sverige ligger i den nedre halvan i listan över överdödlighet i Europa, men högre än de övriga nordiska länderna som hade underdödlighet. Överdödligheten i Sverige var 6 procent, vilket motsvarar 56 fler döda per 100 000 invånare.

I dessa grafer har DN räknat fram överdödligheten – vecka för vecka, land för land. Även dessa är justerade för skillnader i köns- och ålderssammansättning.

Se grafen D: "Överdödlighet i Europa år 2020, vecka för vecka".

Från graferna kan vi dra några slutsatser:

Flera länder i Europa sticker ut med kraftiga toppar av överdödlighet. I Spanien var överdödligheten som mest närmare 150 procent. Vissa länder, främst i Östeuropa, hade sina toppar under hösten och vintern 2020 i stället för under våren.

De svenska topparna i överdödlighet hör till de lägre i Europa.

Flera av våra grannländer – Danmark, Estland, Finland och Norge – utmärker sig med i stort sett ingen överdödlighet alls under året.

Merparten av länderna hade, liksom Sverige, underdödlighet i början av året, alltså före pandemin.

Det är inte självklart att man ska justera överdödligheten för skillnader i köns- och ålderssammansättning. Man kan också hävda att länder med hög andel äldre bör anpassa sig till det genom att tillämpa hårdare restriktioner än länder med låg andel äldre. DN har även jämfört överdödligheten rakt av utan att justera siffrorna. För Sveriges del är bilden oförändrad, vi ligger även här i den nedre halvan men över övriga Norden.

Ett annat sätt att illustrera överdödligheten är att redovisa förändringen åldersgrupp för åldersgrupp. Här ser vi att vissa länder, till exempel Bulgarien, Litauen, Polen och Spanien har en överdödlighet även i yngre åldersgrupper.

Se grafen E: "Överdödlighet i Europa – land för land, åldersgrupp för åldersgrupp".

Varför vissa länder har en överdödlighet även i yngre åldersgrupper är svårt att svara på, men en förklaring kan vara grundläggande hälsoskillnader.

Sverige har överdödlighet för åldersgrupperna 55–59 år och 65 år samt uppåt. Däremot föreligger underdödlighet för 45–54-åringar och 60–64-åringar.

Norge är det enda landet med underdödlighet i samtliga åldersgrupper, det vill säga även för de äldsta.

Så till en knepig fråga: vad är ”normal dödlighet”? Det idealiska är att jämföra dödligheten med vad den skulle ha varit om pandemin inte hade inträffat. Men det senare går förstås bara att uppskatta, till exempel genom att använda historiska data. Valet av jämförelseperiod har stor betydelse. DN har ovan jämfört 2020 med de tre föregående åren.

Nackdelen med en kort tidsperiod (exempelvis en jämförelse av 2020 med 2019) är att ett enskilt år med ovanlig hög eller låg dödlighet får stor påverkan på jämförelsen. Å andra sidan är också en lång tidsperiod problematisk. Ju längre jämförelseperioden är, desto mer *underskattas* nämligen eventuell överdödlighet. Det beror på att medellivslängden trendmässigt har ökat. Ett konkret exempel: dödligheten i Sverige var lägre 2020 än den var 2015. Den underliggande trenden är så stark att vi i regel får underdödlighet som resultat när vi jämför med tidigare år.

En annan metod är att jämföra dödligheten år 2020 med *förväntad* dödlighet år 2020. Vi kan till exempel anta att den underliggande trenden fortsätter som tidigare. För Sveriges del motsvarar det ungefär 1–2 procents årlig reduktion i de äldre åldersgrupperna. Med detta sätt att räkna, justerat för skillnader i köns- och ålderssammansättning, hamnar Sverige ungefär i mitten i Europa år 2020. Jämförelsen bygger på en beräkning av trenden för varje enskild åldersgrupp av män och kvinnor i respektive land.

Ett argument som framförts i debatten är att de höga svenska dödstalen våren 2020 berodde på att ovanligt få av de allra äldsta dog under 2019.

DN:s analys bekräftar att dödligheten år 2019 var ovanligt låg, både i Europa och i Sverige. Minskningen i dödlighet i Sverige är bland de högsta som uppmätts här de senaste 30 åren. Sverige var dessutom det land i Europa som hade störst underdödlighet år 2019. Orsaken var antagligen en ovanligt mild influensasäsong.

I sista grafen redovisar vi överdödligheten, baserad på en beräkning av förväntad dödlighet, för åren 2019 och 2020 sammanslagna. Överdödligheten mätt på detta sätt är lägre än i tidigare graf (4 procent i stället för 6 procent).

Se grafen F: "Överdödlighet i Europa – 2019 och 2020 jämfört med förväntad dödlighet 2019 och 2020".

Sverige hamnar i nedre halvan. Det är svårt att uttala sig om i vilken grad underdödligheten i Sverige 2019 förklarar överdödligheten 2020. Procentsatserna minskar för samtliga länder. Men de flesta länder, inklusive Sverige, har överdödlighet även när vi slår samman 2019 och 2020.

Sammanfattningsvis, hur vi än räknar får vi liknande resultat. Samma grupp länder toppar listorna och Sveriges överdödlighet ligger i nedre halvan när man jämför de europeiska länderna. Men de svenska siffrorna ligger klart högre än de nordiska grannländernas.

Kristoffer Örstadius

kristoffer.orstadius@dn.se

Svaret i korthet. Har överdödligheten under pandemin varit lägre i

Sverige än i andra länder?

1 Överdödligheten 2020 var lägre i Sverige än genomsnittet i Europa.

2 Men Sverige hade högre överdödlighet än de nordiska grannländerna. Där har färre personer dött än normalt.

3 Överdödligheten i Sverige gäller i huvudsak personer över 65 år.

04 Kateter i patient glömdes bort – i sex år

I sex års tid levde en person med en kateter i urinledaren innan den opererades ut. Katetern hade glömts kvar efter en operation.

Nu har Region Västerbotten anmält händelsen till Inspektionen för vård och omsåg, rapporterar SVT Nyheter.

TT

04 Sverige skänker bort vaccin

Sverige skänker bort en miljon doser av Astra Zenecas covidvaccin som bistånd till andra länder.

Doserna ges bort till det internationella vaccinsamarbetet Covax. Enligt biståndsminister Per Olsson Fridh (MP) kommer gåvan inte att påverka ansträngningen att massvaccinera svenskarna.

– Det här är doser vi inte behöver själva. Vi kommer att få stora leveranser framöver, säger han.

Men utlovade leveranser och faktiska leveranser har ju visat sig vara två olika saker, eller?

– Det har varit svårt för bolagen att leverera i tid och i den takt som de har lovat. Det vi ser nu är att det är mycket vaccin på gång, och givet att vi i Sverige kommit så långt som vi har gjort med att ge Astra Zenecas vaccin till personer över 65, så känns det tryggt att donera de här doserna. Det här påverkar inte vaccineringen i Sverige. De här doserna kommer inte att komma till användning hos oss, och då är det viktigt att vi inte sitter och håller på doser när hela världen behöver vaccin.

Enligt Per Olsson Fridh, som inte utesluter fler donationer framöver, kommer doserna att börja skickas till det globala samarbetet i början av kvartal två, det vill säga nu. **TT**

04 ”Snart dags att avveckla åtgärder mot smittan”

Om vaccinationerna fortsätter enligt plan och inga andra bakslag kommer lär Sverige kunna öppna upp i sommar och generella stödåtgärder bör sedan fasas ut under det tredje kvartalet. Blir stöden kvar för länge riskerar strukturomvandlingen att hämmas.

Det anser Konjunkturinstitutets generaldirektör Urban Hansson Brusewitz.

– Får vi inga bakslag med nya mutationer och i vaccineringen kommer det ganska snart att bli dags att börja avveckla smittskyddsåtgärderna. Då blir det också svårt att se att man ska fortsätta med generella stödåtgärder. Företagsstöden bör avvecklas under det tredje kvartalet, om inget oförutsett händer. Ganska snart bör man börja tala om en exit.

Ett problem är dock arbetsmarknaden, påpekar Urban Hansson Brusewitz, som tillägger att omläggningen av SCB:s arbetslöshetsstatistik dock gör läget svårtolkat.

– Arbetslösheten borde rimligen gå ned när ekonomin återhämtar sig, men det finns en risk för att problemen med den strukturella arbetslösheten kan förvärras. Kommer de kontaktnära branscherna tillbaka i hygglig takt under det andra halvåret kan nog en del

repareras och att en del som blivit arbetslösa gått en utbildning är kanske bara bra, men det är oklart hur stora strukturförändringarna blir efter krisen”, säger han.

Direkt

04 Regeringen vill mäta priset på valfriheten

Har privatiseringen av välfärden kostat mer än den smakat? Det tror regeringens egen Välfärdskommission, som vill att detta utreds. Fast valfriheten är här för att stanna, det handlar mer om att skruva på systemen, enligt finansminister Magdalena Andersson (S).

– Det finns en del tecken som pekar på att valfriheten i välfärden driver kostnader i kommunerna. Och om det gör det, hur kan man

då säkerställa att pengarna används mest effektivt, säger Magdalena Andersson.

Sådana kostnader kan vara mer administration i form av uppföljning och kontroll och att exempelvis kommunala skolor måste hålla en reservkapacitet för att kunna täcka upp om de privata packar ihop, enligt Andersson.

– Det bygger ju i såna fall på att det man får är så mycket bättre att det är värt de här ökade kostnaderna som man får, säger hon.

Hon ser framför sig att det kan bli en statlig myndighet som får uppdraget att mäta. Hur det ska mätas utan ideologiska pekpinnar, är förmodligen inte helt enkelt.

– Men det är också just därför man behöver göra det, säger finansministern som är ordförande i Välfärdskommissionen, som består av ett antal ministrar i den rödgröna regeringen samt fackliga representanter och SKR:s (Sveriges Kommuner och Regioner) ordförande, moderaten Anders Knape.

Rent formellt ska regeringen nu ta beslutet att genomföra uppdraget.

Att du nu som ordförande tryckt på knappen, antyder väl vad du vill se och göra med de här frågorna framåt?

– Ja, det beror ju på vad det här kommer fram till, men är det så att det visar sig att det driver stora kostnader, så behöver man göra något. Men möjligheten att få välja, det är ju här för att stanna, men då är det också viktigt att vi gör det på så kostnadseffektivt vis som möjligt. Och det är kanske inte alltid det som man har haft

främst för ögonen när man infört de här systemen.

Men att få välja är här för att stanna, det är alltså ingen fråga ni vill backa bandet på?

– Nej, det tror jag inte är en väg framåt. Men det är klart att man kan justera hur de här valfrihetssystemen är utformade. Det är en annan sak.

Hur ska det se ut?

– Det vet jag inte. Det är därför vi ska titta på det. Det är de (som ska göra studien) som ska komma med svaren.

TT

Fakta. Uppdraget

I december 2019 inrättade regeringen Välfärdskommissionen vars mål är att ta fram förslag inom följande områden:

Förbättrad styrning av välfärden.

Effektivt nyttjande av offentliga resurser.

Hållbar kompetensförsörjning och en god arbetsmiljö i välfärdssektorn.

Digitaliseringens möjligheter att frigöra resurser till välfärden.

Kommissionen ska senast den 31 december 2021 redovisa hur arbetet har bedrivits.

Källa: Regeringen

04 Vaccinfas fyra kan bli tidigarelagd i regionen

Tusentals vaccintider var obokade i Stockholm förra veckan. Nu öppnar regionens samordnare Magnus Thyberg för att tidigarelägga nästa fas, den mot en bredare allmänhet.

Såväl Werlabs som Kry, företag som Region Stockholm anlitat för att sköta vaccinering mot covid-19, larmade på måndagen om att många vaccinationstider inte bokas.

2 200 vaccinationstider stod outnyttjade på Kistamässan förra veckan och vid lunchtid på måndagen var bara 40 procent av tiderna för dagen bokade. Vid Krys mottagningar i Rinkeby och Nacka är bara fem respektive 20 procent av tiderna bokade för den här veckan.

Regionens vaccinsamordnare Magnus Thyberg säger att andelen bokade tider i hela regionen var relativt hög förra veckan.

– Vi hade 53 000 tider på våra vaccinationsmottagningar och flera på våra husläkarmottagningar och 51 000 av dem har varit bokade.

Anledningen till att regionen ännu inte öppnat för nästa fas är att de vill se till att vaccinationstäckningen är god i de nuvarande åldersgrupperna.

– Risken skulle kunna vara att det blir en undanträngning. Samtidigt behöver vi ha en hög vaccinationshastighet. Vi måste balansera. Men vi vill såklart vaccinera så mycket som möjligt.

Cirka 81 procent av stockholmarna som är 65 år och äldre har nu fått en första dos. Andelen av de mellan 60 och 64 ligger dock betydligt lägre – på 55 procent. Enligt Magnus Thyberg har de sett samma mönster i alla åldersgrupper – ett högt tryck de första dagarna, som sedan avtar.

– Då är det viktigt för oss att vi hela tiden följer bokningsläget och balanserar det mot hur många i den gruppen som är vaccinerade.

Fas fyra, vaccineringen för den breda allmänheten, har redan påbörjats i flera regioner, bland andra Kalmar och Värmland.

Enligt Region Stockholms planering ska allmänhetens vaccinering påbörjas i mitten på maj. Nu öppnar dock Thyberg för att det kan bli tidigare.

– Det skulle mycket väl kunna bli aktuellt den här veckan om man ser att bokningstrycket minskar och vi ändå har en ganska god vaccinationstäckning.

Även nästa fas kommer att delas upp i åldersgrupper. Hur stora dessa kommer att vara är dock ännu inte bestämt.

– Det gäller att inte ha för många människor som bokar. Vi jobbar nu med att hitta rätt storlek på grupperna som ska erbjudas vaccination.

Den som redan har fått en dos och vill boka in en tid för den andra får dock vänta. Det går

fortfarande inte att boka någon sådan tid i regionens system.

– I dag kan man inte boka dos två. Det är något vi ser över hur det ska göras på bästa sätt. Det kommer finnas tillgängligt i god tid för dem som ska ha den andra dosen, säger Magnus Thyberg.

Region Stockholm inledde den tredje vaccinfasen – för alla födda 1961 och tidigare – den 21 april.

Amanda Lindholm

amanda.lindholm@dn.se

04 Här byggs Stockholms största trähuskvarter i modern tid

Bygg- och fastighetssektorn står i dag för en femtedel av Sveriges klimatutsläpp. Nu ska Stockholm få sitt största trähuskvarter i modern tid, Cederhusen.

Kan trähus vara framtidens lösning på hållbart boende?

Hammarslagen ekar mellan våningsplanen. Det rasslar av sågmaskiner och borrar. Mitt under rådande pandemi byggs Cederhusen, Stockholms största trähuskvarter i modern tid.

Det är onsdag förmiddag när vi besöker bygget. Anna Ervast Örnberg, projektledare på Folkhem som bygger husen, ger oss hjälmar, reflexvästar och skyddsskor innan hon börjar visa oss runt på byggarbetsplatsen.

– Ni ser här ett symbolprojekt som måste bli bra. Det ska visa att det är ekonomiskt och klimatmässigt hållbart att bygga höghus i trä, säger hon.

Cederhusen ska bilda två kvarter med 234 lägenheter i Hagastaden – den nya stadsdelen som knyter ihop Stockholm med grannkommunen Solna. I oktober började husen resas, hösten 2022 ska de stå klara.

○ ○ ○

Intresset för trähus har skjutit i höjden. 20 procent av de flerbostadshus som byggdes 2019 hade trästomme, alltså bärande trädelar, som är definitionen på trähus.

I fjol byggdes 4 485 lägenheter med trästomme, 18 procent mer än året innan, enligt branschorganisationen Trä- och möbelföretagen.

Under pandemin har även renoveringarna i hemmen ökat. Det visar det så kallade renoveringsindexet som mäter rotavdrag och handel med byggvaror.

– Vi har sett ett växande intresse för hållbarhet från kunder och kommunala tjänstemän samt för större lägenheter. Att man vill satsa på en större bostad beror nog på mindre resande och mer hemmaarbete, säger Anna Ervast Örnberg

Cederhusen marknadsförs med att trä är förnyelsebart, att det binder koldioxid och att det är ett lätt material att transportera som minskar kostnader och koldioxidbelastning.

– Den absolut största delen av koldioxidutsläppen för ett projekt kommer från materialen. Genom att bygga med stomme i trä mer än halverar vi koldioxidutsläppen för det huset.

Klimatfrågan är känslig och det finns starka intressen i både betong- och trävaruindustrin. Bygg- och fastighetssektorn står för en femtedel av Sveriges klimatutsläpp, enligt Boverket. I regeringens mål ska den vara klimatneutral 2045.

Trä har lägst miljöpåverkan men med ny teknik skulle även betongutsläppen kunna minskas rejält framöver, menar IVL Svenska Miljöinstitutet och KTH i en studie. Under tiden pågår satsningar för klimatförbättrad betong. Vanliga argument för betong är att det håller länge, isolerar bra, är brandsäkert och kan återvinnas som ny betong eller vägfyllnad.

○ ○ ○

Vinden blåser genom Cederhusens byggnadsställningar. ”Naturen sitter i väggarna”, står det på en banderoll till ett av de fyra höghus som byggs.

– Är det någon som är höjdrädd? frågar Anna Ervast Öberg och trycker på knappen till en bygghiss som går utanpå husfasaden.

Fotografen muttrar lite. Vi åker tolv våningar upp till takterrassen som tillhör en 200-kvadratmeterslya.

– Det var inte lätt att få till det här bygget, säger hon och pekar bort mot motorvägen.

Husen står nämligen ovanpå tunnlarna för E4/E20 och Värtabanans järnväg. För att minimera belastningen på tunneltaket bygger man i trä, som är lättare än betong. Stockholms stad sålde marken och godkände slutligen ritningarna till projektet som startade redan 2010.

Anna Ervast Öberg berättar att höghusen i trä kommer sticka ut från mängden. Arkitekturen kommer från 1920-talets art deco-stil, som längs Michigan Avenue i Chicago.

Varje hus får en högre och lägre sammansatt del, sju till tolv våningar höga. Som minst blir det sex meter mellan husen. Det kommer ge kvarteren dess karaktär men området har också fått kritik för att det byggs för tätt.

– Det är rätt nära mellan husen, normalt är åtta meter. Men husen är lite förskjutna så fönstren står inte mittemot varandra, säger hon.

Vi åker ner med bygghissen till våning sex. På en byggnadsställning klär snickarna husfasaden med cederträspån.

– Man ska lägga dem omlott så att det blir tätt. Skarvarna får inte komma för nära, säger Anders Andersson och spikar fast cederplattorna.

Skulle han själv kunna bo här? Bostadsrätterna är inte billiga. En femma på 128,5 kvadrat kostar exempelvis 13 miljoner.

– Det är för dyrt, den lönen har jag inte. Men det blir fint, säger han med ett skratt.

Enligt leverantören ska cederträfasaden hålla i minst 50 år. Med tiden blir den silvergrå.

– Det är underhållsfritt, därför har vi valt det. Förutom brandskyddsimpregnering behöver den inte målas eller oljas, säger Anna Ervast Öberg.

En byggarbetare berättar att han är tveksam till valet eftersom cederträ kommer från Kanada – långa transporter är ju inte miljövänligt. Ett underhållsfritt alternativ är paneler med kärnfuru som finns i den svenska skogen.

– Det var en politisk fråga att husen skulle kläs med träfasad för att manifestera att de var i trä och cederspån var den yta som mest kunde likna tegel eller annan stenstadsarkitektur. Ceder är också vackert. Visst luktar det gott? säger Anna och tar upp en gul cederträbit som ligger staplad på hög.

Hon tar med oss in på våningsplanet. Stommarna, alltså allt bärande som väggar och bjälklagen, är i massivt trä från Dalarna. Eftersom trä är lättare än betong sätts fler träväggar in för att stabilisera huset och undvika svajningar.

De två nedersta våningarna har golv, väggar och tak i betong för att få en solid grund.

I taken syns ventilationsrör och sprinklersystem som ska täckas. På golven ligger sågspån. I ett

rum sätter snickaren Patrik Pettersson upp gipsväggar som ska ljudisolera. Det är första gången han jobbar med stora trähus.

– Betong är ju standard. Nu har jag vant mig, men i början luktade det träslöjd hela tiden. Trä är trevligt, det är en fräsch doft, säger han.

– Det blir också mindre arbetsljud och damm med trä, säger kollegan Christer Lundberg som jobbar med husets stomme några rum bort.

○ ○ ○

Höga trähus är inte helt okontroversiellt när det gäller brandrisk. Efter stora stadsbränder på 1800-talet blev det förbjudet att bygga flerbostadshus med trästomme högre än två våningar.

När Sverige gick med i EU 1994 infördes funktionskrav i stället för materialkrav. Förbudet togs bort och det kom nya byggtekniker och högre krav på brandsäkerhet.

Men frågan är inte enkel enligt Brandskyddsföreningen. Vid ett seminarium i Almedalen på Gotland 2015 höll de en debatt om brandsäkerhet i höga trähus. De menade att betong och tegel i regel har bättre bärförmåga och brandcellsavskiljning.

– Brandfrågan är superviktig, särskilt i en tät stadsdel. Vi har lagkrav på hur vi ska bygga brandsäkert och bedömer olika lösningar med Stockholms brandförsvar och en erfaren brandkonsult. Att exempelvis använda sprinklers i bostadshus är inte vanligt och vi har sprinklers i varje utrymme i husen. Vi brandimpregnerar cederfasaden på hela

torndelen och in mot gården på lågdelarna och bygger med en teknik som inte innebär luftfickor i väggarna. Vi kan absolut garantera att husen är brandsäkra, säger Anna Ervast Öberg.

Fredrik Samuelson

fredrik.samuelson@dn.se

Fakta. Andra aktuella stora trähusprojekt i Sverige

Skellefteå

I Skellefteå byggs det ett nytt kulturhus i trä som blir 20 våningar högt. Kommunen marknadsför det som ett av de högsta trähusen i världen. Byggnaden får en låghusdel på fyra våningar och en 16 våningar hög torndel ovanpå. Helt i trä hela vägen cirka 80 meter upp blir det dock inte. En betongsockel i källaren, i markplan och i de två översta planen ska motverka svängningar och en våning är i stål. Kulturhuset får även hotell, restaurang och spa och heter Sara kulturhus, efter författaren Sara Lidman från Västerbotten. Bygget startade hösten 2018 och invigs den 8 september 2021. I staden byggs det även ett nytt bostadskvarter helt i trä med cirka 550 lägenheter.

Karlstad

Karlstad får sitt första höghus i trä när två nya bostadshus med sju respektive åtta våningar ska bilda ett nytt kvarter. Det blir totalt 78 hyreslägenheter. En förskola byggs i de två första våningarna i ett av husen. För ökad stabilitet byggs husens kärna och de första två

våningarna i betong. Fasaden blir i tegel och stående träpanel. Arbetet startade hösten 2020 och beräknas vara klart under 2022.

Uppsala

Magasin X alldeles intill Uppsalas centralstation ska bli sju våningar högt. Med en stomme helt i trä marknadsför fastighetsbolaget byggnaden som Sveriges största kontorshus med träkonstruktion. Bygget startade i september 2019 och den första inflyttningen sker under hösten 2021.

04 Saeed Alnahhal: Jag fastar själv under ramadan – men små barn ska inte göra det

I början av ramadan publicerade SVT en intervju med en tioårig flicka, Shahed. Hon var ledsen för att hennes skola försökte hindra henne från att fasta under ramadan.

Dagen innan den muslimska fastehögtiden ramadan skulle inledas fick hennes föräldrar ett sms från en lärare på skolan; av intervjun förstod man att orätt gjorts mot familjen och skolans biträdande rektor bad bokstavligen om ursäkt. Ändå spred sig en känsla av oförätt bland Sveriges arabiskspråkiga befolkning när - artikeln publicerades i skriven form, översatt i stora arabiska medier.

SVT har dessvärre misslyckats med att hantera frågan. Varför inte höra med en respekterad imam, någon inom socialtjänsten eller en expert på barn och ungdomars hälsa för att se vad de säger?

Shahed, en söt flicka med runda, rosiga kinder, ville fasta för att Gud ska vara nöjd med henne. Men ska vi föräldrar verkligen tillåta allt som barnen önskar?

Jag växte upp i en moderat muslimsk miljö och har tämligen djup kunskap om religion. Sedan femton års ålder fastar jag. Min dotter är tio år gammal, lika gammal som flickan i SVT:s intervju. Hon skulle förmodligen också vilja fasta om vi hade uppmuntrat henne. Men det har vi inte gjort. Helt enkelt för att det strider mot islams själva logik och instruktioner.

Muslimska föräldrar (och debattörer i flera artiklar sedan ramadan inleddes) är väl medvetna om att ett barn, enligt religionen, inte är förbundet att fasta före puberteten. Men de hävdar samtidigt att det inte kan skada att barnen vänjer sig redan vid ung ålder, så att de inte lider senare när det väl blir dags.

Men varför skulle barnet lida nu för att undvika mindre lidande senare?

Fastan är något mycket svårt. Jag är 39 år gammal, fullt frisk och arbetar hemifrån med uppgifter som inte kräver någon kroppslig ansträngning – och ändå klarar jag knappt fastedagen. 18 timmar är en galet lång period för ett tioårigt skolbarn att vara utan mat och dryck.

”Du fastar bara halva dagen och så lägger vi ihop det så att det blir en hel fastedag för dig”, sade man uppmuntrande i vår familj när jag var barn. Men när jag började fasta inträffade ramadan i februari, vilket ledde till att dagarna var kortare – fastan inträffar vid olika tidpunkter varje år vilket gör att dagarna ibland är längre och ibland kortare. Shahed, som intervjuades av SVT, min dotter och barn i deras ålder är lika lyckliga som min generation. När det blir dags för dem att börja fasta – om fyra, fem år – så kommer början av ramadan att vara i februari. Fastedagens längd kommer då att vara bara i tolv timmar – sex timmar mindre än längden på fastedagen häromåret.

Islams regler är hänsynsfulla mot dem som inte orkar fasta eller kan skadas av fastan: sjuka, gravida och ammande kvinnor och till och med resenärer. Även barn omfattas av dessa lättnader.

En av de mest väletablerade reglerna i islam är tanken att avstyra ondska framför att tillskansa sig fördelar. Om det i fastan finns några fördelar för små barn, så innebär den utan tvekan också många nackdelar.

I dag har vi, muslimska föräldrar till små barn i Sverige, gott om tid. Så varför denna brådska? Det finns inga skäl att låta barnen uppleva

fastans lidande snarare än dess skönhet – genom att låta dem fasta när de är små.

Saeed Alnahhal

saeed.alnahhal@dn.se

04 ”Pandemin en svår tid för föräldralediga med små barn”

Ökad isolering och olika grad av ensamhet har blivit det nya normala under coronapandemin. För många förstagångsföräldrar har föräldraledigheten inte riktigt blivit som de tänkt sig.

– Är man föräldraledig med små barn kan det här vara en svår tid, säger Lisbet Dahl Molander, barnsjuksköterska vid Barnens Hus i Malmö.

Det är vår i Malmö och med den fylls parkerna med lekande barn – och med föräldrar som närmar sig varandra försiktigt. Småpratar om sömnlösa nätter och hur trixigt det är att klä barnet rätt när temperaturen hela tiden skiftar. I Sagolekplatsen vid Stadsbiblioteket har två föräldralediga förstagångspappor funnit varandra.

Jörgen Björkslätten och Jonas Brunaeu har döttrar som är lite mer än ett år gamla och de

kände inte varandra förrän de för några veckor sedan träffades här.

– Första frågan: Hur gammalt är ditt barn? Andra frågan: Vad heter ditt barn? Och så kör man på efter det, säger Jörgen Björkslätten.

Hur var det innan ni fann varandra?

– Ensamt! säger de båda och skrattar.

– Man har ju hört mycket om den öppna förskolan, men den har varit stängd under tiden som jag har varit ledig. Fram tills för nån månad sen jobbade min fru hemifrån och det var räddningen – så att man i alla fall träffade någon. Annars hade det varit riktigt jobbigt, säger Jonas Brunaeu.

Öppna förskolan brukar beskrivas som en viktig mötesplats för många föräldralediga. När allt fungerar som vanligt besöker ungefär 500 personer om dagen Malmös öppna förskolor. Nu har alla hållit stängt sedan november förra året på grund av pandemin.

– Som förstagångsförälder är man orolig för att man oftast inte har någon erfarenhet av barn. Man är på helspänn hela tiden, säger Tatjana Martinovic.

Hon är förskolelärare och jobbar på den öppna förskolan Solstrålen i Rosengård.

– En del av förstagångsmammorna jag möter är unga. Flera av dem kan känna osäkerhet inför kraven av föräldraskapet. Hur ska jag klara av att tyda signalerna som barnet visar? Vad betyder gråten? Mammor som inte har någon tillit till sin egen föräldraförmåga börjar lätt

skuldbelägga sig själva. Här blir de stärkta, får hjälp och ett socialt sammanhang, säger hon.

– Jag har sett mammor gå från att vara väldigt osäkra till att bli varandras förebilder.

Hur blir det nu för dessa föräldrar när öppna förskolan här är stängd?

– Den samhällstjänst man har rätt till har man helt enkelt inte längre tillgång till. De mammor som har ett eget socialt nätverk de klarar sig nog bra, men det är värre för de som inte har det.

Marija Marjanovic är föräldraledig med sitt första barn. Sonen har precis fyllt nio månader. Dagarna ser ganska lika ut: gå upp, äta frukost, leka, gå på promenad.

– Det har blivit väldigt mycket poddar. Vi träffar inte så mycket folk. Jag har inga vänner som är föräldralediga just nu. När min man kommer hem efter jobb, märks det att man verkligen har hungrat efter den här sociala biten. Att få prata med en vuxen, säger hon.

Hur hade du förväntat dig att det skulle bli under föräldraledigheten?

– Jag trodde att jag skulle få träffa lite nytt folk. Jag saknar att dela erfarenheter med andra mammor som fått barn samtidigt. Att man inte har haft någon att bolla frågor som: Är detta normalt? Gör din bebis också så här?

Marija Marjanovic var gravid under pandemin och fick redan då uppleva hur det ena efter det andra ställdes in. Som profylax och andra förberedande föräldrakurser. Så hon förstod att hennes föräldraledighet skulle bli annorlunda,

men hade hoppats på att restriktionerna skulle lätta tills barnet kom.

– Pandemin gör det inte lätt för en att bara gå fram och fråga: Ska vi leka i dag? Det hade varit enklare att lära känna människor på till exempel en öppen förskola och ta det vidare därifrån, säger hon.

Lisbet Dahl Molander är barnsjuksköterska på familjecentralen och menar att många som besöker den öppna förskolan gör det just för den sociala biten.

– Men den öppna förskolan fyller också en annan viktig funktion och det är integrationen, säger hon och hänvisar till en ny rapport från Sveriges kommuner och regioner, SKR.

Enligt rapporten är öppna förskolan ett av få sammanhang där man lyckas möta en grupp som annars kan vara svår att nå: utrikesfödda föräldrar i allmänhet och mammor i synnerhet. Dimitra Theodoridis, en av två rektorer ansvariga för samtliga öppna förskolor i Malmö stad, bekräftar den bilden.

– På vissa öppna förskolor träffar vi mest mammor, på andra är det mer blandat. Det här att vi håller stängt, tror jag drabbar mödrar som bor i resurssvaga områden hårt, säger hon.

Varför?

– Ett uttalat uppdrag för öppna förskolan är att vara en arena för integration och språkutveckling. När det gäller mammorna i de här områdena, handlar vårt arbete om att fånga upp och hjälpa dem till egenmakt och på så vis vara en väg in i samhället, säger Dimitra Theodoridis.

När det talas om integration i politiska termer, brukar det ofta handla om den etableringsprocess som utrikesfödda genomgår för att komma in i det svenska samhället. Men i det här sammanhanget kan man se det på flera sätt, menar Dimitra Theodoridis.

– Integrationen innefattar alla. Att möta människor man kanske aldrig hade fått chans att möta annars. Men också att integreras in i det svenska skolsystemet. Både föräldrar och barn ska känna igen sig när dom börjar i förskolan sen. Bara för att man är född i landet och kan språket, betyder det inte att man känner till förskolans värld. Den öppna förskolan blir därför en inkörsport för alla föräldrar, säger hon.

Och något som är gemensamt för alla förstagångsföräldrar, oavsett var man kommer från, är att man kan behöva stöd i sitt föräldraskap.

– Barnet kommer inte med en manual, säger Dimitra Theodoridis.

På Sagolekplatsen vid Stadsbiblioteket gräver Jörgen Björkslättens och Jonas Brunaeus döttrar i sanden. Papporna assisterar med hink och spade. Som inflyttad stockholmare trodde Jonas Brunaeu att föräldraledigheten skulle bli ett bra tillfälle att träffa och lära känna folk i stan – och att fika. Men så blev det inte.

– Jag tror inte att jag druckit en latte sen jag blev föräldraledig, konstaterar han.

– Nej ingen latte! Inte en enda latte har det blivit, men det har inget med pandemin att göra, det beror mer på att hon inte kan sitta still en sekund, säger Jörgen Björkslätten, samtidigt

som dottern Edda är på väg upp på pappas axlar.

Nadia Jebril

Nadia.jebril@dn.se

Fakta. Öppna förskolan

Öppna förskolan är en verksamhet som riktar sig till föräldrar som är hemma med sina barn.

Där kan man ta del av olika aktiviteter, träffa andra föräldralediga eller leka. Verksamheten drivs av förskolepedagoger.

I Malmö ingår öppna förskolan bland annat i så kallade familjecentraler, som under ett och samma tak även har bvc och olika sociala stödfunktioner för hela familjen. Det finns även två öppna förskolor som står för sig själva, en av dem riktar sig direkt till nyanlända familjer.

05 Kort semester för vårdpersonal under pandemin

Personal hade betydligt mindre semester 2020 jämfört med året före, visar en kartläggning som SR Ekot har gjort av 26 akutsjukhus. Personalen tog ut färre semesterdagar och arbetsgivarnas semesterskuld ökade med 30 procent, vilket motsvarar 4,6 miljarder kronor.

TT

05 Barn får vänta trots att deras vaccin snart kan bli godkänt

Trots att covidvaccin för barn yngre än 16 år kan vara godkänt redan i sommar, tror Folkhälsomyndigheten att nya rekommendationer för barn kan komma tidigast i höst, om det över huvud taget blir aktuellt.

– Läkemedelsverket bedömer om det går att använda, vi bedömer om vi ska använda det, säger Bernice Aronsson, utredare på Folkhälsomyndigheten.

Inget av vaccinen mot covid-19 är ännu godkänt för barn. Vaccintillverkaren Pfizer-Biontech ansökte i fredags om utökat godkännande för barn hos den europeiska läkemedelsmyndigheten EMA och Moderna har pågående tester i samma åldersgrupp.

I Pfizers ansökan rapporteras de första resultaten från en klinisk studie som genomförts hos barn mellan 12 och 15 år. Studien omfattar 2 260 ungdomar där hälften fått placebo och hälften fått det riktiga vaccinet.

– Vi hoppas att vi ska få ett godkännande, vi tycker att vi har skickat in tillräckligt data, säger Andreas Palmborg, medicinskt ansvarig för vacciner i Sverige på Pfizer.

Om och i sådant fall när vaccinet skulle bli godkänt av EMA, uppdaterar Läkemedelsverket föreskrifterna för hur det får användas av läkare här i Sverige. Efter det har Folkhälsomyndigheten möjlighet att inkludera vaccin av barn i den nationella vaccinationsplanen.

– Det man framför allt undersöker i den kompletterande ansökan är om vaccinet har effekt. Att det fungerar, att barnens immunförsvar svarar, säger Bernice Aronsson, utredare på Folkhälsomyndigheten.

Av de vaccin som nått marknaden utmärker sig Astra Zenecas genom att fler som har rapporterat in misstänkta biverkningar än för de andra vaccinen. I ovanliga fall kan vaccinet orsaka blodpropp. Europeiska läkemedelsmyndigheten EMA bedömer att risken att drabbas av en blodkoagulationsrubbning med vaccinet från Astra Zeneca är en på 100 000. I väntan på vidare utredning har kliniska tester med AstraZenecas vaccin pausats.

I den kliniska studie som låg till grund för Pfizers ursprungliga godkännande ingår cirka 45 000 personer som följs över två år. Den nu aktuella studien på ungdomar räknas som en utökning av denna.

Det kan låta lite med drygt 2 000 ytterligare individer, ställt i relation till biverkningar som upptäckts hos en på 100 000 i andra vaccin.

– Det är svårt att fånga upp i en studie även med 45 000 personer. Där är biverkningsrapporteringen till

läkemedelsmyndigheterna avgörande, säger Andreas Palmborg.

Frågan som Folkhälsomyndigheten och Läkemedelsverket måste ställa sig innan en bred vaccinering av barn påbörjas, är om studierna bedöms tillräckliga.

– Det kan räcka. Det antalet barn och unga som ingått i studierna läggs på berget av tidigare kunskap, ett berg av kunskap om vaccinerna som blir högre och högre. Om det underliggande fundamentet inte ger några signaler på att det skulle vara till nackdel för barn, kan det vara tillräckligt, säger Bernice Aronsson på FHM.

Det är inte ovanligt att kliniska studier på barn är mindre än ursprungsgruppen.

– Det är svårt att hitta individer som kan ställa upp men det är klart att man är ännu försiktigare i en grupp som fortfarande växer, säger Anders Sönnerborg, professor i infektionssjukdomar och klinisk virologi vid Karolinska institutet.

Godkännandet av vaccin är bara en av faktorerna som påverkar om vaccinering av barn kan komma att påbörjas. Hur smittspridningen utvecklas och om nya mutationer av viruset dyker upp påverkar också.

– Skulle vi ha ett godkänt vaccin i dag, när barn inte blir svårt sjuka och heller inte bidrar avsevärt i spridningen, då skulle vi inte gå ut med en generell rekommendation, säger Bernice Aronsson.

Frågan om barn ska vaccineras har flera svar.

– Jag tror det är värdefullt att vaccinera. De blir oftast inte särskilt sjuka eller inte sjuka alls, men det finns en andel som får multisystem inflammatory syndrome (MIS-C) och även om de inte är många, så är mycket vunnet för den enskilda individen om man kan motverka det. Det är också av värde för att motverka spridningen av covid i samhället, säger Anders Sönnerborg.

MIS-C är ett allvarligt tillstånd hos barn där olika kroppsdelar som hjärtat, lungor, hjärnan, skinnet eller ögonen, blir inflammerade.

Folkhälsomyndigheten håller sig än så länge avvaktande och rekommendationen att barn och unga generellt inte ska vaccineras ligger kvar. Kunskap som samlas under sommaren kommer att ligga till grund för om den rekommendationen kan komma att ändras.

– Om vi i höst skulle vara i en situation med en fjärde och femte våg, där barnen påverkas mer och blir allvarligt sjuka och Läkemedelsverket har godkänt vaccinen, då är det en annan sak. Det är alltid i takt med pandemins utveckling som vi tar beslut, säger Bernice Aronsson.

Erik Karlberg

erik.karlberg@dn.se

Fakta. Faser av medicinska studier

Fas 1

Studier på några få individer, utesluter uppenbara biverkningar.

Fas 2

Studier på test- grupp på omkring 100 individer.

Fas 3

Omfattande kliniska tester där flera hundra, ibland tusentals individer ingår.

Fas 4

Studier på vaccinets påverkan på individer ute i samhället. Studierna görs med utgångspunkt i inrapporterade biverkningar.

05 Så många har blivit sjuka i covid efter vaccinationen

Omkring 200 vaccinerade personer har avlidit med covid-19 och ett 20-tal har behövt intensivvård för att klara sig.

Men enligt Folkhälsomyndigheten är det bara någon promille av de vaccinerade som insjuknar i sjukdomen.

Hittills har 2,7 miljoner personer har fått minst en vaccindos i Sverige och 770 0000 är helvaccinerade.

Som mått på vaccinernas effekt redovisar FHM på tisdagen statistik om att bara 0,3 procent av de med en dos har fått covid-19 och andelen är 0,2 procent bland de som är helvaccinerade.

– Ju fler som är vaccinerade och ju större smittspridning vi har, desto fler fall kommer vi att hitta bland dem, så kallat vaccingenombrott. Inget vaccin kan komplett undanröja risken för att få covid-19, de är inte 100 procent effektiva, säger Sara Byfors, enhetschef på FHM:s mikrobiologiska avdelning.

– Vi har ett tjugotal vaccinerade personer som fått intensivvård för covid-19 och det finns omkring 200 vaccinerade som avlidit med sjukdomen, framför allt äldre. Det är visserligen inte dubbelkollat med dödsorsaksregistret, men det visar på hur viktigt det är att både få ner smittspridningen och öka antalet vaccinerade i samhället.

Ossi Carp ossi.carp@dn.se

05 Allt fler barn och unga som drabbas

Smittspridningen är fortsatt hög i Sverige, meddelar Folkhälsomyndigheten. Det som sticker ut är att fallen bland barn och unga ökar.

Sara Byfors, enhetschef på Folkhälsomyndigheten, säger att ökningen troligen till viss del beror på ökad testning i skolmiljön.

Fördelat i åldersgrupper syns en tydlig minskning bland de äldsta, förmodligen en

effekt av vaccinen. Man ser dock även en minskning bland lägre åldersgrupper.

Men smittspridningen är fortsatt stor, säger Sara Byfors.

– Det är viktigt att vi alla gör vårt för att se till att få ned smittspridningen.

Sverige hade en minskning av antal fall mellan vecka 16 och 17, men den är väldigt liten, säger Sara Byfors. Den är mindre än veckan innan.

– Det är en fortsatt minskande trend, men det är lite oroväckande att det har stannat av något.

Samtidigt fortsätter belastningen på hälso- och sjukvården att vara mycket hög, säger Mattias Fredricson, enhetschef på Socialstyrelsen.

– Enligt den senaste uppgiften är det 1 522 inneliggande patienter för covid-19 utanför intensivvårdsavdelningarna.

Tolv regioner befinner sig i förstärkningsläge, sex är i stabsläge och tre i normalläge.

– Sammanfattningsvis är läget fortfarande mycket allvarligt inom hälso- och sjukvården och trycket är fortfarande mycket hårt på grund av pandemin, säger Mattias Fredricson.

Region Västernorrland har varit hårt drabbad senaste veckorna, men där ser smittspridningen ut att minska. Region Kronoberg är en annan av de hårdast drabbade regionerna och där ser man en fortsatt ökning.

På plats tre i mest smittspridning just nu ligger region Östergötland.

– Där är ingen minskning i sikte. Det kan delvis bero på en förändrad provtagningsstrategi, men det är många smittade i Östergötland just nu jämfört med riket i övrigt.

De tre storstadsregionerna har ett bättre läge. I Stockholm syns dock en ökning mellan vecka 16 och 17, likaså i Skåne. I Västra Götaland minskar det dock.

TT

05 Experter: Då kan vi se slutet på pandemin

En vaccinationstäckning på minst 60 procent av den vuxna befolkningen.

Det är riktmärket för när pandemin blir en endemi i Sverige, likt Storbritannien och Israel före det. Det säger experter som DN har pratat med.

Flera experter och modellerare bedömer att Storbritannien är på god väg in i en endemisk fas, alltså där reproduktionstalet inte överstiger 1 och där smittspridning bara sker i vissa fickor av befolkningen.

Den största framgångsfaktorn där bedöms ha varit en hög vaccineringsgrad bland befolkningen som i sin tur pressar ner r-talet – alltså hur många personer som varje sjuk person smittar i snitt – under 1 i flera veckors tid.

Tidigare har Israel gått samma väg och där bedöms r-talet ha legat kring 0,8 de senaste veckorna, till följd av en hög vaccinationstäckning. Så när kommer Sverige att gå samma väg, från pandemi till endemi? Och vad är det som avgör?

Enligt Joakim Dillner, professor i - infektionsepidemiologi och vid Uppsala universitet, kan man titta på framgångsfaktorerna i Storbritannien och Israel och applicera dem på Sverige.

– Det syntes först i Israel och sedan i Storbritannien, där man får en mycket kraftig minskning när man når en vaccinationstäckning på ungefär 60 procent av den vuxna befolkningen. Och även om det blir kallare är immuniteten så väldigt effektiv att den ligger i storleksordningen på 90 procent på de vaccin vi använder nu, säger han.

Enligt Folkhälsomyndigheten senaste statistik har 32,7 procent av den vuxna befolkningen vaccinerats med minst en dos. Joacim Rocklöv, epidemiolog vid Umeå universitet, bedömer även han att vi behöver nå en vaccinations-täckning på minst 60 procent för att pressa ned smittspridningen ordentligt.

– Jag tittade på siffror från Storbritannien nyss och det är ungefär tre femtedelar som fått sin första spruta. Då börjar man komma upp mot

nivån för flockimmunitet som vi pratade mycket om tidigt i pandemin, alltså ungefär 60–70 procent. Och så lägger man till lite naturlig immunitet på det.

Folkhälsomyndigheten har ingen säker brytpunkt för när pandemi blir endemi i Sverige, men anser att 60 procents vaccinationstäckning är en bra gissning. Troligt är att Sverige är i samma läge som Storbritannien befinner sig i nu, om några månader, säger enhetschef Sara Byfors.

– Vi skiljer oss inte åt från Storbritannien i det avseendet, vi kommer att se en effekt av vaccinationerna här också. Och vi har ju också sett att förra våren gick smittspridningen ner utan vaccinationer också.

Det största hindret, som Joakim Dillner ser det, är att det hinner utvecklas en ny mutation som slår ut effekten av vaccineringen.

– Det är nu som det är som allra farligast för vi har fortfarande ganska många nysmittor och det är väldigt många som är vaccinerade. Så uppstår det en mutant i Sverige just nu så skulle den sprida sig mycket fortare än den gamla stammen, säger han.

Jonas Desai

jonas.desai@dn.se

Fakta. Skillnaden mellan endemi och pandemi

En endemi är en sjukdom som förekommer hos en begränsad grupp av människor eller i ett definierat geografiskt område. Termen används speciellt om infektionssjukdomar. Ökar frekvensen av insjuknade i ett samhälle blir det en epidemi. Sprids sjukdomen över världsdelar benämns det som pandemi.

05 500

män kan varje år få en bättre behandling för framskriden prostatacancer. Tandvårds- och läkemedelsverket har beslutat att subventionera hormonbehandlingar med läkemedlen Erleada (apalutamid) och Nubeqa (darolutamid), skriver Dagens Medicin.

06 Vad ska Boels blå blus betyda?

Vad betyder det egentligen att Ebba Busch visar sig offentligt i vitt? Det undrar kulturskribenten Boel Ulfsdotter (Borås Tidning 4/5). Frågan är retorisk, Boel Ulfsdotter har själv svaret: Klänningen osar party och sex, Ebba Busch ser ut som om hon just ställt ned champagneglaset. Samtidigt framstår hon som att hon – jag citerar – ska ”stå brud till Sverige-demokraterna”.

Om en rätt ordinär, strikt klänning i vitt kan signalera allt detta för Boel Ulfsdotter så är det ju inte utan att man undrar vad hennes egna kläder betyder. Vad menar hon egentligen med den skjorta hon bär på sin bylinebild? Jag drar mig till minnes Meryl Streeps monolog i den romantiska komedin ”The devil wears Prada”: Hur en enkel blå tröja aldrig bara är en enkel blå tröja. Så vad vill Boel Ulfsdotter säga med sin marinblå manchester?

Och hur framstår hennes blonderade hår? Blont symboliserar traditionellt ungdom och fruktsamhet, ja sex. Samtidigt är själva frisyren av det kortklippta och lättskötta slag som är så vanligt bland de äldre kvinnor som låter funktion gå före attraktionskraft. Borde hon - förresten inte *le* lite mer? Det är ju så trist med kvinnor som ser otillgängliga ut. Så kan man resonera, i enlighet med Boel Ulfsdotters egen devis.

Ett annat sätt att se saken är att hon borde få vara i fred. För så många kvinnor som visat sig offentligt har varit med om detta: Hur folk tar sig friheten att recensera deras yttre. Tänk om alla i stället kunde enas om att börja behandla dem med den självklara respekt som visas män, vars slipsars sexighet aldrig synas i sömmarna, och som heller aldrig åläggs uppgiften att försöka vara trevliga att vila ögonen på?

Vilken skillnad skulle inte det göra även för en yrkesmänniska som Ebba Busch? Att inte behöva oroa sig för sitt utseende, utan räkna med att vi fokuserar på vad hon faktiskt har att säga.

Lisa Magnusson

lisa.magnusson@dn.se

06 Ny lag för skönhetsingrep p på väg

Nu ska den svenska skönhetsbranschen regleras. Riksdagen röstade på onsdagen igenom en lag för estetiska injektioner och estetiska kirurgiska ingrepp.

Enligt den nya lagen är det endast läkare och tandläkare med relevant specialistkompetens som får utföra skönhetsoperationer. Och till exempel fillers- och botoxinjektioner kommer bara att få göras av legitimerade sjuksköterskor, tandläkare och läkare, rapporterar SVT Nyheterna. Det införs även en åldersgräns på 18 år och en betänketid innan behandlingen eller ingreppet genomförs.

TT

06 Risken för svår covid ökar redan vid lätt övervikt

Det är känt att risken att drabbas av allvarliga konsekvenser av covid-19 är förhöjd för mycket överviktiga personer. Men nu visar en brittisk studie att risken, som är lägst för normalviktiga, börjar öka redan vid ett kroppsmasseindex, bmi, på 23.

Det är sedan tidigare känt att fetma är en riskfaktor för att drabbas av allvarlig covid-19. Folkhälsomyndigheten rekommenderar till exempel att personer med extrem fetma – ett kroppsmasseindex, bmi, på över 40 – ska ingå i prioriteringsfas 3 vid vaccination mot covid-19. Men allt fler studier har pekat på att risken ökar redan vid en lägre övervikt.

Nu publiceras en brittisk studie i den vetenskapliga tidskriften Lancet Diabetes & Endocrinology som visar att risken att drabbas av allvarlig covid-19 börjar öka redan i det övre spannet av normalviktig.

De brittiska forskarna har analyserat journalerna från cirka 1 500 vårdcentraler i Storbritannien och tittat på hur det har gått för närmare sju miljoner britter som hade registrerat längd och vikt på vårdcentralen. Forskarna följde dessa personer mellan den 24 januari 2020 och den 30 april 2020. Under

denna tid lades cirka 13 500 av dem in på sjukhus för covid-19, cirka 1 600 fick intensivvårdsbehandling på iva och närmare 5 500 avled i covid-19.

– Det är en jättebra studie. Det är den första studien som jag har sett där man har bmi-data på individnivå från en stor population som man följer på det här viset, säger Per Svensson, docent och överläkare i kardiologi vid Södersjukhuset som själv nyligen publicerat en svensk fall-kontrollstudie över vilka riskfaktorer som gör att covidpatienter hamnar på iva.

När de brittiska forskarna analyserar hur det gick för människorna baserat på deras vikt visar det sig att risken att bli inlagd på sjukhus eller på iva började öka redan vid ett bmi på 23 och ökar sedan med 5 till 10 procent för varje bmi-steg. Medan risken att avlida av covid-19 var som lägst vid ett bmi på mellan 23 och 28, men ökade sedan med cirka 5 procent för varje bmi-steg. Även för dem med undervikt ökade risken för sjukhusinläggning och död.

Per Svensson menar dock att man inte behöver bli orolig om man har ett bmi på strax över 23.

– Den absoluta risken att drabbas är väldigt låg, särskilt för yngre personer, så därför innebär den här lilla riskökningen inte mycket på individnivå. Men den finns ju ändå där, så man måste samtidigt ta det på allvar, och det är även en viktig pusselbit för att öka förståelsen för de underliggande mekanismerna bakom allvarliga komplikationer till covid-19, säger han.

Risken att drabbas av allvarligare konsekvenser ökar sedan med bmi och studien kan visa att ett bmi på 29 fördubblar risken att hamna på iva,

ett bmi på cirka 37 fördubblar risken att läggas in på sjukhus och ett bmi på cirka 40 fördubblar risken att dö.

– En fördubblad risk är ändå viktig, även om grundrisken är relativt låg, säger Per Svensson.

I sin analys har forskarna justerat för en mängd faktorer som kan påverka resultatet, som ålder, kön, etnicitet, socioekonomisk status, bostadsgeografi, rökning samt en rad olika sjukdomsdiagnoser.

Studien visar tydligt att övervikt och fetma leder till sämre förutsättningar att klara av en infektion av sjukdomen covid-19, något som forskarna föreslår bör hanteras genom viktminskningsprogram. Det kan kanske ses som den långsiktiga lösningen, i det akuta skedet menar Per Svensson att det är andra åtgärder som är viktigare.

– I det korta perspektivet bör man snarare ändra prioriteringen för vaccinering så att personer med högt bmi får en högre prioritet och man genom en smartare vaccinering snabbare minskar allvarlig sjukdom och belastning på intensivvården. Är man överviktig behöver man också vara lite mer försiktig och skydda sig lite mer och sjukvårdspersonal bör också vara medvetna om att risken för ett allvarligare förlopp hos en person är förhöjd inte bara vid fetma, vilket man redan vet, utan även vid övervikt, säger Per Svensson.

Fredrik Hedlund

vetenskap@dn.se

Fakta. Så räknar du ut ditt bmi

Det finns flera olika sätt att mäta vikt och övervikt på, men det vanligaste är kroppsmasseindex eller bmi – body mass index.

Är man överviktig behöver man vara lite mer försiktig och skydda sig lite mer, mot coronasmitta, säger överläkare Per Svensson.

Thomas Karlsson

thomas.karlsson@dn.se

06 Fler vaccinationsplatser öppnar i Göteborg nästa vecka

Göteborg. För att öka vaccinationstakten öppnar fler vaccinationsplatser i Göteborgsområdet nästa vecka. Det meddelade Västra Götalandsregionen under onsdagens pressträff.

– Vi ser att det är stort tryck i bokningarna och vi är glada att så många vill vaccinera sig, säger regionens vaccinationssamordnare Kristine Rygge.

För andra veckan i rad minskar den totala smittspridningen i Västra Götaland. Under vecka 17 rapporterades 5 316 bekräftade fall av covid-19 i regionen. Samtidigt är minskningen lägre mellan vecka 16 och 17 jämfört med förra veckans minskning. Det meddelade Västra Götalandsregionen på en pressträff under onsdagen.

Enligt smittskyddsläkare Thomas Wahlberg är det långt kvar innan samhällsspridningen går ner.

– Självklart är det bra att vi har börjat se en nedgång, men vi har fortfarande alldeles för många fall som bekräftas varje vecka, sade han.

Wahlberg menade vidare att nedgången måste ”förvaltas väl” och fortsätta att pressas ned och hänvisade till att regionens skärpta rekommendationer om att arbeta hemifrån till exempel fortsatt gäller.

– Jag hör nu av fler och fler att en del börjar återgå till arbetet, går ifrån digitala möten och sakta börjar smyga in fysiska träffar igen. Gör inte det, det är inte läge för att öppna upp för mycket, det blir en rekyl och vi måste göra allt för att undvika det.

Just nu vaccineras i huvudsak de som är 60 år och äldre, men redan förra veckan kunde 55-plussare få vaccin på flera platser i regionen.

Anna Skoog

anna.skoog@dn.se

06 De svenska hushållen spenderar allt mer

Hushållens konsumtion ökade med 0,6 procent i mars jämfört med månaden före, enligt preliminära siffror från Statistiska centralbyrån (SCB).

Jämfört med motsvarande månad 2020 steg konsumtionen med 5,0 procent i mars.

I februari minskade hushållens konsumtion med 1,9 procent jämfört med motsvarande månad året före.

Statistiken är korrigerad för kalendereffekter och, när det gäller jämförelsen mellan mars och februari, säsongsvariationer. **TT**

06 Skandia väljer att höja räntor på bolån

Skandia väljer nu att höja listräntan för bolån med 0,10 respektive 0,20 procentenheter gällande bolån med bindningstider på 3 och 5 år.

”Vi har glädjande nog kunnat sänka boräntan många gånger den senaste tiden. Den här gången har vi däremot valt att höja räntan något för bolån på längre bindningstider på grund av högre upplåningskostnader den senaste tiden”, säger Johanna Cerwall, vd på Skandiabanken i en kommentar. **TT**

06 45-plussare kan redan nu få tid på vaccinmottagningar

Två privata vårdaktörer som utför vaccinering åt Region Stockholm har reservlistor där 45-plussare redan nu kan få tid på deras vaccinationsmottagningar. Överbelastning gjorde att Doktor24 blev tvunget att stänga sin reservlista under tisdagen.

– Jag tror att vi öppnar den igen nästa vecka, säger bolagets affärschef Christoffer Berg.

Under onsdagen öppnade Region Stockholm upp för vaccinering av allmänheten, fas fyra. Till att börja med kommer personer som är födda 1966 och tidigare, eller som fyller 55 i år, att kunna boka tid på någon av länets 14 vaccinationsmottagningar.

På både Krys och Doktor24:s hemsidor har 45-plussare redan innan regionens besked haft chansen att skriva upp sig på en reservlista för vaccin. Vårdbolagen driver vaccinmottagningar i Nacka och Rinkeby respektive Johanneshov, på uppdrag av Region Stockholm.

Redan när deras vaccinationsmottagningar öppnade fanns en reservlista tillgänglig. Både Kry och Doktor24 har genom sina listor ringt upp personer när det finns vaccin över, med prioritering av de äldsta först.

Trots att Doktor24:s vaccinationsmottagning i Johanneshov har haft ett relativt högt bokningstryck, har bokningarna hela tiden mattats av, innan regionen gått vidare till nästa åldersgrupp.

– Vi utgår från att de 65-åringar som vill vaccinera sig i princip har gjort det, i alla fall de som söker sig till oss. Nu ser vi även en avtagande takt för 60-åringarna. Jag tror att de flesta fått tider, vi ser också att det är fler avbokningar, säger Christoffer Berg, affärschef för covidvaccinationer vid Doktor24.

Under tisdagen var 25 av de drygt 1 100 personer som vaccinerades på mottagningen i Johanneshov 65 år eller äldre. Enligt Christoffer Berg kasseras även doser av Astra Zenecas vaccin varje dag – det är det vaccin som erbjuds till 65-plussare enligt instruktioner från regionen.

Det har inte funnits någon mening med att endast ha reservlistan öppen för den åldersgruppen, eftersom lediga tider för dem redan funnits tillgängliga, berättar Christoffer Berg.

– Vi stämmer av löpande under dagen, och står vi med överblivet vaccin eller överblivna doser så ringer vi in från vår reservlista. Under måndagen ändrade vi från 55 år till 45 år och uppåt.

Men dagen därpå, under tisdagen, behövde Doktor24 stänga ner reservlistan, där drygt 1 200 personer redan finns uppskrivna, till följd av överbelastning.

– Det är samma personer som svarar i vår kundsupport som har hand om det här. Det har blivit ohållbara väntetider eller så har numret inte fungerat. Jag tror att vi öppnar den igen nästa vecka, eftersom vi har mer än 1 000 personer på listan kan vi följa upp i stället för att fylla på.

Vidare räknar Doktor24 med att kunna sänka åldern för reservlistan i takt med att regionen öppnar upp för yngre åldersgrupper.

Även Kry har sedan öppningen av sina vaccinationsmottagningar i Nacka och Rinkeby haft en reservlista på plats, men den blev under tisdagen i stället digital.

Krys reservlista nollställs varje dag för att personer som har möjlighet att snabbt komma in samma dag ska skriva upp sig. Under onsdagsförmiddagen fanns det drygt 1 100 personer på reservlistan. Även där kan åldern komma att ändras i takt med att regionen går vidare i fas 4.

– I dag är det ungefär 10 procent som inte dyker upp på sina bokade tider. I appen Alltid öppet kan man boka flera tider, man behöver inte avboka sin tid. Jag vet inte varför de har gjort så, säger Jonas Beltrame-Linné, presschef vid Kry.

Kajsa Sjödin

kajsa.sjodin@dn.se

06 Skulden över att ha smittat andra kan vara tung

En av de stora rädslorna under pandemin är att råka smitta någon annan. Skuldkänslorna kan vara svåra att bära, trots att det aldrig går att slå fast exakt hur ett virus spridits.

– Jag undrar om jag hade kunnat göra något annorlunda, säger Madeleine som tror att hon smittade sin pappa med covid-19 under hösten.

Söndagen den 15 november, 2020, åkte Madeleine till gruppbostaden där dottern Julia bor. Julia är funktionshindrad och har svårt att kommunicera, men Madeleine märkte att hon klagade på huvudvärk. En förkylning, tänkte de då. Coronaviruset hade ju inte direkt tagit sig in i Vimmerby vid den tiden.

– Jag vet inte varför vi slog ifrån oss idén om corona, det var så bara. Jag blev nog smittad av henne den söndagen, säger Madeleine, vars efternamn vi inte har med i tidningen.

Onsdagen den 18 november. Madeleine hade inte själv upplevt några symtom vid den här tiden, hon var frisk och skulle köra sina föräldrar till vårdcentralen för vaccinering mot säsongsinfluensan. Bilresan, som inte var längre än 5–10 minuter, var en av få gånger under året som de faktiskt umgicks i samma rum. Hennes

pappa satt bredvid henne i framsätet under färden.

– Det kändes inte som att det kunde vara möjligt att smitta honom på så kort tid, men han kan inte ha fått det någon annanstans. Det måste ha varit jag.

På natten mot torsdag blev Madeleine sjuk, med hög feber och smärta i kroppen. Dottern Julia hade också blivit sämre under dagarna som gått, och testades för covid-19 tidigare under onsdagen. När hennes testresultat på lördagen kom tillbaka positivt, samma dag som Madeleine tappade smak och lukt, stod det klart vad det handlade om.

– Då började jag få riktig panik. Dels för Julia, men jag var också jätterädd för att jag hade haft mamma och pappa i bilen.

Slog den tanken dig direkt?

– Ja, det gjorde den. Den lördagen var förskräcklig, säger Madeleine.

Madeleines pappa insjuknade på söndagen. Madeleine var vid denna tid själv svårt sjuk och kunde därför inte skjutsa föräldrarna för att testas. Hon tror dock att pappan hela tiden mådde sämre än vad han gav sken av.

– Så här efteråt är det så hemskt för jag hade liksom ingen koll på hur pappa mådde. Mina föräldrar är såna som biter ihop, de gnäller eller klagar inte. Man måste se dem för att förstå.

Efter det gick allting snabbt. Madeleines son åkte till föräldrarnas lägenhet och insåg att han behövde sjukvård, och på vårdavdelningen i Västervik konstaterades det omgående att han blivit smittad. Under dagarna som följde såg det

först ut att bli bättre, innan det till slut vände igen.

Tidigt på morgonen, lördagen den 5 december, somnade Madeleines pappa in. Hon hade pratat med honom bara dagen innan.

– Han ringde mig både på torsdagen och på fredagen. Vi pratade, och jag bad om förlåtelse för att jag hade smittat honom.

Hur reagerade din pappa när du gjorde det?

– Det var nog bara typ att ”Jo, men det är bra”. Hade han kunnat klappa mig på axeln hade han gjort det. Min pappa brydde sig alltid om alla andra.

Kvar stod Madeleine, med både sorgen av att förlora en far och de självupplevda skuldkänslorna av att ha orsakat det. Ingen annan klandrar henne för vad som hänt, varken hennes mamma, barn eller vänner. Inte heller under de mest gynnsamma förutsättningarna för smittspårning kan man med säkerhet säga när smittan skett. Hon hade inte symtom under den där bilfärden till vårdcentralen – hon kunde omöjligtvis ha vetat – men skulden Madeleine känner är lika verklig för henne ändå.

– Jag går igenom de där timmarna den eftermiddagen när vi åkte ner till vårdcentralen. Jag undrar om jag kunnat göra något annorlunda, om jag missat något. Mådde jag riktigt bra? Skulle jag ha tagit på mig ett munskydd?

○ ○ ○

Under pandemin har en av de stora rädslorna varit just att smitta andra. Det speglas i

Folkhälsomyndighetens enkätundersökning över vaccinationsviljan i landet, där 91 procent av de tillfrågade uppgav att anledningen till att de skulle ta vaccinet till stor del var för att skydda dem i sin omgivning.

En finsk, småskalig studie över stigman visade även att människor hyste negativa känslor om sig själva medan de var sjuka. Dels för att de upplevde sig vara ”stämplade” av andra, men också för att de kände ångest och oro över risken att ha smittat andra. En kvinna kände sig exempelvis ”så skyldig” över att ha smittat sin mamma, mycket likt det som hänt Madeleine.

Tove Wahlund, legitimerad psykolog och forskare vid Karolinska institutet, har tillsammans med kollegor undersökt oro och rädsla under pandemin. I en studie om behandling för oro över pandemin med 670 deltagare uttryckte de flesta att de hade svårt att hantera oro om saker som att bli smittad själv och om hur ekonomin och samhället i stort skulle klara sig, men också om rädslan att smitta andra.

– Det tror jag upptar tankarna för många. En del blir ju så pass rädda, både för att smitta andra och att bli smittad själv, att man helt isolerar sig.

– Är man väldigt orolig, och försöker efterleva restriktionerna till punkt och pricka genom att isolera sig på det sättet, så kan det leda till andra riskfaktorer för depression.

Även om det inte finns någon statistik över hur pass många som är oroliga över att smitta andra menar Wahlund att det troligtvis förekommer hos många. Självhjälpsverktyget hon har varit

med om att utveckla visade sig vara effektivt, där oron minskade dubbelt så mycket hos behandlingsgruppen jämfört med den kontrollgrupp som fick vänta. Verktyget finns nu hos 1177 och har implementerats i elva regioner.

– Det riktar in sig just på oro över pandemin, med utgångspunkten att oro kan vara både hjälpsamt och inte. Vi ville utveckla något som är lättillgängligt och där det inte måste finnas en behandlare, säger Tove Wahlund.

Per Johnsson är docent i klinisk psykologi vid Lunds universitet och har länge studerat känslor av skuld och skam. Enligt honom handlar skuldkänslor om just vad ordet signalerar – ett behov av att betala tillbaka. Vid dödsfall blir det extra svårt.

– Du kan inte betala av till den som avlidit, det går inte. Det bästa man kan göra med skuld när detta har hänt är att man försöker lära sig någonting av det, så att man på något sätt ändå befriar sig från att leva med det hela livet, säger Per Johnsson.

Skulden måste alltså inte betalas tillbaka på samma sätt som den förvärvades. Klandrar man sig själv för en förälders död kan en väg till självförlåtelse därför vara att stötta och hjälpa den andra föräldern.

– Men till slut måste man tänka, så att man inte drunknar i skulden, att ”nu kanske jag har betalat tillräckligt”.

Lyckas man inte bearbeta sina skuldkänslor kan det i värsta fall leda till depression. För att undvika detta är det absolut viktigaste att

samtala med någon man litar på, och att vara öppen med det man känner. Eftersom det fysiologiska uttrycket för skam och skuld är att titta ner i marken måste samtalet dessutom ske öga mot öga, menar Per Johnsson.

– När det gäller skuld, skam och rädslor är vi väldigt beroende av ögon. Vi behöver se att någon är beredd att titta en i ögonen trots att man har skuld. Det är ett sätt att dela bördan.

○ ○ ○

För Madeleine har skuldkänslorna inte lättat efter faderns död. Snarare tvärtom. När det akuta hade tagits om hand och den omedelbara sorgen lagt sig fanns skulden kvar. Hon tror att hon kommer få leva med den länge.

– I början är det så mycket sorg i vilket fall. Men sen när allt ska börja bli som vanligt liksom, då kommer det här …

– Jag känner verkligen att skuldkänslan har vuxit. Jag är helt övertygad om att det kommer lätta, men just nu har den blivit tydligare, med tiden.

Ytterligare en aspekt, en som för Madeleine blivit extra tung, är hur beskyddande hon var mot föräldrarna under pandemin. Hon berättar om hur hon och hennes pappa nästan kunde börja bråka när Madeleine försökte förklara allvaret med viruset, och hur försiktiga de behövde vara. Hennes pappa vantrivdes under pandemin. Eftersom de bodde i samma flerfamiljshus kunde Madeleine ibland höra hur han smög ut tidigt om mornarna och åkte i väg

med bilen. När han kom tillbaka stod Madeleine och väntade.

– Jag kände mig som världens värsta människa. Jag har nekat dem massor av saker under pandemin. Sagt att de inte ska åka och handla, det fixar jag, ni ska hålla er hemma. Pappa tyckte detta var jättetråkigt, han gjorde verkligen det. Och så ... Så är det jag som för in smittan.

Det går ju inte att med säkerhet säga om det var du som smittade. Hjälper den vetskapen över huvud taget?

– Med tiden lägger det sig kanske, det måste det göra. Men det kommer nog ta ett tag.

Joakim Hulterström

joakim.hulterstrom@dn.se

06 Motorsågen som var en publiksuccé

Köpte tio kubikmeter björkved. Filade kedjan på motorsågen och fyllde tanken med tvåtakts (miljövänlig) bensin. Drog igång vedprojektet.

Om det nu var min märkliga teknik med motorsågen som tilldrog sig det stora publika intresset låter jag vara osagt. Det kan också vara ryktet om när jag högg mig i knät eller slant så jag fick in pekfingret i kapen vid tidigare års drabbningar med björkveden, en otur som fått folk att se mina vedprojekt som en sorts underhållning.

Ett tiotal ”Nabor” anlände till tomtgränsen med kameror och två medförde varsin grön låda med första förband. Jag måste erkänna att det kändes pinsamt att stå där och folk glor som när de tittar på Skansens apor.

Efter en stund stannade jag motorsågen och gick fram till de som samlats vid tomtgränsen, men jag hinner inte säga något för Lizzy är på gång:

– Du funderar kanske på varför vi samlats här men dä ä så jädrans roligt å titta å på när du sågar ved å vi hoppas ente du tar illa opp.

Otto nickade instämmande:

– Du vet dotra å jag va på Dramaten i Stockholm å såg redig teater men fan vet om inte dä här ä bättre för en vet aldrig hur dä slutar.

– Vi håller vad om hur du skadar dej i år. Jag tror vänsterfoten ligger illa te för du står lite tossigt när du håller sågen, så ä dä spännande, sa Arthur.

Jag gick och satte mig på huggkubben

– Han ilskna visst te, sa Görel.

– En del tål inte möet dä ä bäst vi låter honom va får han såga av sej fötter å ben ifre, avgjorde Otto.

– Ingen av oss kommer te larma ambulansen även om du ligger där blodig å är illa däran för ä du inte mänska te uppträda mä hyfs å aktning mot dina grannar får du står ditt kast.

Jag har stor förståelse för aporna på Skansen.

Bengt Nyström, Hamneda, text och foto

07 Johan Giesecke: ”Sverige behöver en erfaren statlig överläkare”

För ett år sedan levererade den tidigare statsepidemiologen Johan Giesecke många tvärsäkra synpunkter om coronaviruset.

Nu tycker han att Sverige borde följa USA och Storbritannien och införa en statsöverläkare som knyts till regeringen.

– Det skulle göra att vi snabbare upptäcker vilka brister som finns och kan stå bättre rustade när nästa pandemi kommer, säger han.

I början av pandemin skapade Johan Giesecke debatt över hela världen när han dömde ut stängningar av samhällen och länder som lösningen på hur coronaviruset skulle stoppas. I en intervju med DN för ett år sedan var hans budskap tydligt: Alla länder kommer att drabbas lika hårt oavsett om man stänger sina samhällen eller inte.

– Man pratar om biverkningar av vaccinerna, men vad får en strikt nedstängning för biverkningar? Nu kan vi räkna döda och

smittade men vilka effekter en stängning har på samhället kanske inte blir uppenbart förrän om tio år, säger han.

Johan Giesecke var Sveriges statsepidemiolog mellan åren 1995 och 2005 och ingår som vice ordförande i en expertgrupp på 14 personer från hela världen som ger Världshälsoorganisationen WHO råd när det gäller smittsamma sjukdomar, just nu coronapandemin.

För Johan Giesecke är England det tydligaste exemplet på hur svårt det är att få en stängning att fungera. När man jämför Englands och Sveriges kurvor över smittspridningen det första året är de nästan identiska. Detta trots att England stängde delar av samhället vid en rad tillfällen medan Sverige lutade sig mot i huvudsak frivilliga åtgärder.

Johan Giesecke menar att stängningar som förändrar medborgarnas liv i grunden är ett problem i sig. Något som kan sätta demokratin ur spel och som kan skada samhället och medborgarna. Som att stänga skolorna, något Johan Giesecke är starkt emot:

– Effekten på dagens skolbarn kanske vi inte ser förrän de blivit vuxna och kommit ut i arbetslivet. Att de har missat stora delar av undervisningen, det kommer att spela roll. I länder som Norge och Danmark ville folkhälsomyndigheterna inte stänga skolor men där gick regeringarna emot sitt expertorgan.

Till skillnad från stängningarna har andra av Johan Gieseckes förutsägelser om hur pandemin skulle utvecklas visat sig stämma sämre med verkligheten. Bland annat trodde Giesecke att sjukdomen skulle sprida sig mycket

snabbare än vad den kom att göra. Att vaccin skulle tas fram så snabbt och få en tydlig effekt på smittspridning och sjukdomsfall redan efter ett år kunde han inte tro i maj 2020.

Tror du fortfarande att alla kommer att smittas av viruset? Det var något du kände dig säker på för ett år sedan.

– Nej, nu börjar så många bli vaccinerade. Men hade vi inte haft något vaccin, och det visste vi inte då, hade väldigt många blivit smittade.

För ett år sedan trodde Johan Giesecke också att de nordiska länderna nu skulle ha fått ungefär samma antal dödsfall per invånare. I stället har Sverige rusat i väg över 14 000 medan de övriga nordiska länderna har passerat 4 000 avlidna. Sammanlagt.

Varför blev det så stor skillnad?

– Mycket av skillnaden uppstod i början av pandemin eftersom vi inte lyckades skydda de äldre och svaga på ett bra sätt. Vi var inte förberedda, vi hade inte utrustning och skyddsmateriel, bristande utbildning, det fanns vägar för smittan att komma in på äldreboendena och vi testade inte så mycket som vi kunde ha gjort, säger Johan Giesecke.

Sett över det senaste året har viruset ofta drabbat länderna i olika takt. Men hela tiden har Island, Norge och Finland legat i en klass för sig. Länge fanns även Danmark bland de minst drabbade men också där har smittan ökat.

– Egentligen är det inte Sverige som sticker ut, det är Norge och Finland som gör det. Sverige ligger bland de andra länderna i Europa eller något bättre.

Varför skiljer vi oss från Norge och Finland?

– Det mest uppenbara är att de har vidtagit striktare åtgärder. Men det kan finnas andra saker som spelar in, som befolkningstätheten, hur man umgås och vilka som träffar varandra, vi är inte riktigt så lika de andra nordiska länderna som man kan tro. Sedan tror jag att Sverige i början fick in en väldigt stor grupp med smittade på kort tid, mer än de andra nordiska länderna.

Hade det hjälpt om Sverige varit hårdare i början av pandemin? Hade inte det kunnat platta till kurvan och ge oss en chans att hinna förbereda oss bättre?

– Det är svårt att säga, det är möjligt att det hade gjort en viss nytta och dragit ned spridningen lite men jag är tveksam till att Sverige skulle ha vunnit något på det. Och vi ska ha klart för oss att Sverige har vidtagit massor av åtgärder, folk har i grunden förändrat sitt sätt att vara. Kontaktmönstret ser helt annorlunda ut än det gjorde i januari 2020.

Men vi var inte beredda?

– Nej, inte ordentligt. Jag tror att nästan alla underskattade den här sjukdomen. Jag var själv en av dem som tänkte ”ännu ett virusutbrott i Kina”. De är ju vanliga. Det var först i slutet av januari som jag förstod att det var ganska allvarligt.

Tror du att svenska folket skulle ha ställt upp på hårdare restriktioner?

– Jag tror det. Jag trodde inte att det skulle vara möjligt att genomföra dessa nedstängningar i västliga demokratier. Det är förvånande hur

människor har ställt upp på det i hela Europa, i USA. Jag tror att många varit väldigt rädda och då blir det lättare att få folk att göra som man säger.

Och det borde ha gått att förutse var den svenska sårbarheten låg, menar Johan Giesecke. Inte minst genom den kunskap som redan fanns när det gällde hur den vanliga influensan tar sig in i äldrevården. Likheterna mellan hur coronaviruset beter sig och hur säsongsinfluensan gör det, är tillräckligt stor för att någon borde ha sett problemen. Liksom bristen på skyddsutrustning till personalen.

Johan Giesecke säger att det måste bli tydligare vem som gör vad under en pandemi och han menar att det finns exempel där en statlig inblandning vore bra, bland annat när det gäller att köpa in skyddsutrustning.

– Nu har frågan blivit vems ansvar det var att det inte fanns ordentligt med skyddsutrustning. Är det regionerna, är det kommunen, är det staten, är det MSB som har det? Det tycker jag fortfarande är oklart. Hade det varit klarare hade vi varit bättre förberedda.

För att inte Sverige ska hamna i samma läge vid nästa pandemi vill Johan Giesecke se en samordnare med överblick över det som nu har visat sig sårbart:

– Många länder har en ”chief medical officer”, ett slags statsöverläkare som är en erfaren och vis läkare som sitter nära regeringen. Det tror jag är en bra idé eftersom det saknas medicinsk kompetens i regeringen. En sådan person skulle kunna ha en överblick över myndigheternas beredskap och se till att brister rättas till i tid.

– Inför nästa pandemi borde vi ha en sådan på plats.

Just nu är det svårt att säga hur covid-19 kommer att förändra vårt sätt att leva i framtiden, menar Johan Giesecke. Om det över huvud taget kommer att förändra något. Att vi slutar skaka hand med varandra kan vara en sådan sak, i alla fall på kort sikt, men efter några år kan pandemin kännas avlägsen.

Hur skulle du beskriva Sveriges beredskap inför nästa pandemi?

– Den kommer att vara jättebra under de närmaste fem, tio åren. Sedan kommer folk att säga: ”Ska vi verkligen hålla på med det här? Det kostar miljarder varje år att underhålla de här lagren!” Människor glömmer fort. Vilka spår har asiateninfluensan 1957–1958 satt i vår pandemiplanering?

Så hur ser det ut i Sverige om ett år?

– Jag tror inte att det är många nya fall av covid. Och vi har antagligen bättre vacciner så vi lever nog nästan som förut. Men plexiglasskyddet framför kassörskan kommer nog att finnas kvar. I alla fall en tid.

Clas Svahn

clas.svahn@dn.se

Fakta. Johan Giesecke

Fyllde 71 år i september 2020 och har fått sin första dos Astra Zeneca-vaccin.

Bor utanför Södertälje tillsammans med sin fru, anestesiläkaren, Kajsa Giesecke, två hundar och en flock får.

Disputerade 1979 på en avhandling inom molekylärbiologi och i bokhyllorna trängs böcker från utbildningstiden med skönlitteratur och Isaac Asimovs stiftelsetrilogi.

Var statsepidemiolog på Smittskyddsinstitutet 1995–2005. Han efterträddes av Annika Linde, 2005–2013, som i sin tur efterträddes av Anders Tegnell.

Har arbetat som forskningschef på Europeiska smittskyddsmyndigheten ECDC och under en tid verkat som konsult vid Folkhälsomyndigheten, något han inte längre är.

06 Hög chef slutar – har rätt till lön i två år

I förra veckan slutade den operative direktören Kalle Conneryd Lundgren på Karolinska sjukhuset med omedelbar verkan. DN kan nu avslöja att den avgångna direktören har rätt till 4,1 miljoner kronor i lön under två år efter att anställningen upphör, enligt avslutningsavtalet med sjukhuset.

Till DN säger Kalle Conneryd Lundgren att han slutfört sitt uppdrag och därför slutar. Men enligt källor till DN var det en stor överraskning när den operative direktören på ett hastigt

inkallat möte med sjukhusets chefer meddelade att han skulle sluta samma dag.

– Jag kan inte svara på vad jag ska göra nu, för det vet jag inte. Men jag slutar för att jag är färdig med det uppdrag jag anställdes för att utföra, säger Kalle Conneryd Lundgren till DN.

Han nämner bland annat att få i gång vårdleveransen för att ta hand om fler patienter, vända ekonomin och att få processer, styrmodeller och it-system att fungera.

Kalle Conneryd Lundgren har under de senaste två åren haft en framträdande roll i Karolinskas ledning och ofta synts tillsammans med sjukhusdirektör Björn Zoëga. Av anställningsavtalet framgår att avtalet som operativ direktör ingicks i april 2020 och att anställningen var en tillsvidareanställning med ömsesidig uppsägning på tre månader. Dessförinnan var han tillförordnad på tjänsten i ett år.

Avslutsavtalet undertecknades av sjukhusdirektör Björn Zoëga och den operative direktören dagen före direktörens sista arbetsdag. Conneryd Lundgren har även en tjänst som överläkare på Karolinska som också upphör. Anställningen avslutas formellt den 30 juni i år. Efter att anställningen är avslutad vecklas en så kallad fallskärm ut. Direktören har, i nivå med sin månadslön, rätt till 172 000 kronor i 24 månader i avgångsvederlag, det vill säga från 30 juni 2021 till 30 juni 2023, vilket motsvarar 4,1 miljoner kronor. Den tidigare operative direktören ska enligt avtalet ”vid behov och i rimlig omfattning” i upp till 16 månader stå till förfogande för ”arbetsuppgifter,

överlämning och frågor” om sjukhusdirektören anser att det är nödvändigt.

Under de sista åtta månaderna av perioden lyfter han lön men har inga arbetsuppgifter. Samtidigt har den tidigare direktören under hela tvåårsperioden rätt att ta annan anställning, men med konkurrensrestriktioner: Han har inte rätt att arbeta för svenska vårdgivare med arbetsuppgifter som innebär ansvar för produktionsstyrning, rikssjukvård, regionala programområden eller nationell högspecialiserad vård eller i annan konkurrerande verksamhet.

När DN söker Kalle Conneryd Lundgren på nytt för att ställa frågor om avslutsöverenskommelsen hänvisar han till Karolinskas kommunikationsdirektör. Han skriver i ett mejl via presstjänsten:

”Ersättningen beror ju på hur länge jag kommer att fortsätta att ha uppgifter på uppdrag av sjukhusdirektören eller ta ny anställning som inte står i strid med konkurrensrestriktionerna. Som jag har sagt tidigare så har jag inte fått sparken.”

DN har sökt sjukhusdirektör Björn Zoëga som svarar skriftligt. Han uppger att rollen som operativ direktör försvinner när Karolinska fortsätter arbetet med decentralisering och fokus på vården.

Hur motiverar ni att han lyfter lön i 24 månader efter att anställningen upphör?

– Den operativa direktören är belagd med starka konkurrensrestriktioner. Orsaken till detta är att värdet som skapats under hans tid på Karolinska ägs av sjukhuset. Det är därför

också sjukhuset som ska kunna sprida kunskaperna och erfarenheterna vidare, det är inget som den operative direktören ska ta med sig ut, uppger Zoëga.

– Om han under denna tid får en anställning som inte står i strid med konkurrensrestriktionerna och sjukhusdirektören bedömer att han inte längre behöver stå till sjukhusets förfogande så kan han ta anställningen och därmed förlorar han sin lön från Karolinska.

Yvonne Dellmark, ordförande för Karolinska läkarförening, berättar att de lokala fackliga representanterna informerades på ett möte den 28 april, samma dag som den operative direktören slutade. Dellmark uppger att informationen gick ut på att direktören skulle sluta för att sjukhusledningen kände sig klara med uppdraget.

– Vi fick inte veta något om extra ersättning. Det är väldigt provocerande att så mycket pengar går till en person som slutar när det finns så många som har slitit så hårt för Karolinska under det gångna året, säger Yvonne Dellmark.

Anna Gustafsson

anna.gustafsson@dn.se

Fakta. Avgångar på Karolinska

Under de senaste åren har flera direktörer i Karolinskas ledning lämnat sina uppdrag. Avgångarna har skett efter att DN granskat sjukhusets omorganisation med hjälp av Boston

Consulting Group, och efter avslöjanden om konsultnotor för mångmiljonbelopp som saknat riktiga underlag. Flera av dem som tidigare lämnat sjukhusledningen har avgått med sex månadslöner, bland andra den tidigare produktionsdirektören, som fick 870 000 kronor i ersättning och ekonomidirektören, som fick 1,8 miljoner.

07 Ministern kallar regioner till möte – vill se fler vaccinerade

Folkhälsomyndigheten bedömer att coronaepidemin kan ebba ut i sommar. Samtidigt finns en växande oro för att stora grupper väljer att inte vaccinera sig.

– Om vi får stora vita fläckar där människor inte vaccinerar sig så kommer det att påverka läget i landet, säger socialminister Lena Hallengren (S).

Trots att smittspridningen är fortsatt hög hoppas Folkhälsomyndigheten att epidemin komm

er att dämpas rejält under sommaren. Myndigheten har tagit fram tre olika scenarier och huvudspåret bygger på att vaccinationerna fortsätter i hög takt och att människor fortsätter att följa restriktionerna.

– Det finns ett gott hopp om att vi ska klara av att vända kurvan nedåt snabbare. Det hoppet grundar sig dels i övertygelsen om att vi alla ska orka hålla i och följa rekommendationer ytterligare en tid och dels på effekterna av vaccinationerna som nu går fram i snabbare takt, säger Folkhälsomyndighetens generaldirektör Johan Carlson.

I förra veckan nåddes delmålet att 80 procent av medborgarna över 65 år har fått minst en vaccinspruta. De senaste dagarna har även vaccineringen av dem som ingår i fas 4 påbörjats i flera regioner.

Samtidigt finns en oro för att många människor av olika anledningar inte kommer att vaccinera sig.

– Det är bekymmersamt. Min upp- maning är: vaccinera er, både dos ett och två, säger socialminister Lena Hallengren.

Hon framhåller att det finns svårnådda personer och grupper i vårt land och att det kommer att behövas ytterligare ansträngningar för att nå ut med information till alla.

– Vi har mycket arbete kvar innan vi når vaccinmålet och en mer jämlik vaccintäckning.

Det är en tuffare utmaning i våra största regioner. Till exempel kanske man behöver underlätta för hur det går till när man ska vaccinera, säger Lena Hallengren.

Inför nästa vecka har hon kallat till sig företrädare för landets tre största regioner för att diskutera möjliga vägar framåt. Det handlar inte minst om att nå ut med information till invandrartäta områden. Folkhälsomyndigheten har redan översatt information till mer än 25 språk men det kan även behövas andra åtgärder för att nå ut till fler.

Lena Hallengren understryker att förutsättningarna för att snabbt dämpa smittspridningen försämras om människor inte tar dos ett eller avstår från dos två.

– Vårt samhälle är inte tryggt förrän vi är många som har vaccinerat oss. Vi ska komma ihåg att vaccinera sig är en solidaritetshandling. Det skyddar både dig och din omgivning. Varje vaccination innebär att trycket på vården successivt minskar, säger Lena Hallengren.

Folkhälsomyndighetens tre nya scenarier för hur coronasmittan utvecklas sträcker sig fram till slutet av augusti. Huvudscenariot utgår från att smittspridningen börjar minska från och med nu och sedan planar ut i juli–augusti.

– Om följsamheten till rekommendationer minskar så bedömer vi att smittspridningen går en annan väg. Ska vi lyckas med att minska smittspridningen hjälper det inte bara med vaccinationer, alla måste fortsätta att begränsa kontakterna, hålla avstånden och följa rekommendationerna, säger Johan Carlson.

Folkhälsomyndigheten ska under nästa vecka återkomma till regeringen med hur man ser på möjligheterna att öppna samhället och lätta på restriktionerna.

– Det finns gott hopp om att epidemin med de här åtgärderna ebbar ut under sommaren. säger Johan Carlson.

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se

Fakta. Tre olika scenarier för smittspridningen

Scenario 0

Illustrerar den snabbast sjunkande smittspridningen, bland annat eftersom kontakterna i befolkningen antas minska. I detta scenario skulle smittspridningen avta kraftigt från och med nu och plana ut i juli.

Scenario 1

Är Folkhälsomyndighetens grundscenario och illustrerar en utveckling där bland annat oförändrade kontakter i befolkningen är en viktig faktor. I detta scenario sjunker smittspridningen från och med mitten av maj, för att sedan plana ut till mycket låga nivåer under juli och augusti.

Scenario 2

Illustrerar ökande smittspridning i och med ökande kontakter, bland andra faktorer. I detta scenario fortsätter smittspridningen att öka ännu ett tag och vänder inte nedåt förrän i mitten av juni, för att plana ut till låga nivåer först i höst.

Källa: Folkhälsomyndigheten

07 Sjukhuschef vill se höjd ersättning för semesterflytt

Erbjudandet om 10 000 kronor för att flytta semesterveckor har av många på Sahlgrenska i Göteborg mottagits som ett hån.

Inom intensivvården saknar flera hundra arbetspass bemanning i sommar och på ett möte med covidpersonalen i onsdags lovade sjukhusdirektör Ann-Marie Wennberg att försöka höja beloppet.

GÖTEBORG. När dagpasset byter med kvällspasset på Sahlgrenskas covidavdelning 22 fylls fikarummet av trött vårdpersonal. Med maskmärken i ansiktet sätter de sig ner för att pusta ut. Den här dagen går de inte hem direkt efteråt. Högsta chefen är på ingång.

Sjukhusdirektör Ann-Marie Wennberg besöker den här veckan intensivvårdsavdelningarna på Östra, Mölndal och Sahlgrenska för att på plats förstå hur arbetet fungerar. Nästan direkt efter det att hon kommit in i fikarummet på 22:an öppnar hon för frågor.

– Förstår ni att erbjudandet om semesterpengen slog helt fel? Att den fick nästan motsatt effekt? undrar intensivvårdssjuksköterskan Katarina Eriksson, som normalt arbetar på Thorax-iva, en av de

enheter som tillsammans bemannar covidvården här.

Hon och andra kollegor vittnar om att 10 000 kronor, före skatt för varje vecka, inte alls väger upp det de offrar om de går med på att flytta sin semester. För andra sommaren i rad skulle många missa ledighet ihop med sina barn. Den här gången är det dessutom efter ett helt år av tuffa arbetsförhållanden och många extrapass.

Ann-Marie Wennberg säger att hon har förstått detta och det märks också i avdelningarnas problem med sommarschemat. På många håll går det inte ihop. På central-iva saknas flera hundra pass bemanning i det schema som ska börja rulla inom bara ett par veckor.

– Om pengen skulle motivera oss att jobba blev det tvärtom. Många känner inte alls för att bjuda till mer nu, om inte ni ser vilka uppoffringar vi gör, säger sjuksköterskan Katarina Eriksson.

Gruppen som arbetar på covid-iva består till ungefär hälften av utbildade specialister inom intensivvård och till hälften av personal från anestesi och operation. Varje dag är redan nu ett avancerat pussel för att fylla schemat och sjukhusdirektören säger att hon förstår att hon kommer att behöva nya medel inför sommaren.

Kristina Hedberg

kristina.hedberg@dn.se

07 En miljon smittade – men stort mörkertal

Sverige har passerat en miljon konstaterat smittade av coronaviruset. Det egentliga antalet är betydligt större, men svårt att uppskatta.

Enligt Karin Tegmark Wisell, avdelningschef på Folkhälsomyndigheten, ger de undersökningar som visar att mer än 20 procent av befolkningen har antikroppar en mer rättvisande bild av hur många som har haft sjukdomen

Sedan pandemin började i mars 2020 har 1 002 121 personer i Sverige bekräftats ha insjuknat i covid-19, enligt torsdagens uppdatering från Folkhälsomyndigheten.

Hur stort kan mörkertalet antas vara?

– Det är väldigt svårt att beräkna mörkertalet. Det vi gör är att titta på möjliga estimat. Nu när vi har en storskalig testning och har nått ut brett med att det är viktigt att testa sig också vid milda symtom, så gör vi uppskattningen att vi i snitt fångar ungefär 80 procent av sjukdomsfallen. Det har sett olika ut under pandemin, för ett år sedan hade vi inte alls möjligheten att testa så brett som vi gör i dag. Då var så klart mörkertalet större.

Folkhälsomyndigheten har sedan förra våren låtit mäta förekomsten av antikroppar hos

blodgivare i åtta regioner vid fyra tillfällen. Den senaste mätningen genomfördes i mars. Förekomsten av antikroppar hos blodgivare på nationell nivå var 22 procent. I Stockholm och Västra Götaland var siffran 25 procent.

Myndigheten har även undersökt förekomsten av antikroppar hos patienter inom öppenvården, vilket bekräftar den nationella trenden. 21 procent av patienterna hade antikroppar.

Är andelen svenskar med antikroppar ett bättre mått på hur många som smittats av covid-19 än antalet bekräftade fall?

– Vi vet att siffran en miljon bekräftade fall inte är representativ. Andelen med antikroppar ger en bättre och mer rättvisande bild, men fångar inte upp smittan fullt ut. Riktigt alla bildar inte antikroppar. När vi lägger ihop de här två pusselbitarna får vi något slags uppfattning, men ett exakt tal på hur många som har genomgått infektionen har vi inte. Felmarginalerna är ganska stora i de här beräkningarna, men antikroppsnivåerna i befolkningen speglar de som har haft sjukdomen tio, elva månader bakåt i tiden, säger Karin Tegmark Wisell.

Enligt resultatet från antikroppsundersökningarna har i så fall mer än två miljoner svenskar har haft sjukdomen.

Är viruset mer intelligent än vad forskarna trodde från början?

– Viruset har gett oss flera överraskningar och det kan baseras på att vi inte har lika mycket erfarenhet av att se hur den här typen av

coronavirus sprids i pandemiformat. Vi har provtagit som aldrig förr på global nivå, så vi har lärt oss väldigt mycket allmänt om sjukdomsspridningar, säger Karin Tegmark Wisell.

Mia Holmgren mia.holmgren@dn.se

Fakta. Sju nya dödsfall

Ytterligare sju dödsfall med bekräftad covid-19 har rapporterats, meddelar Folkhälsomyndigheten. Sammantaget har nu 14 158 smittade personer avlidit i Sverige.

Totalt har 1 002 121 personer i Sverige bekräftats smittade med covid-19.

Så här långt har totalt 3 563 609 vaccindoser getts i landet, baserat på vad regionerna har rapporterat in till det nationella vaccinations-registret.

2 769 411 personer har fått åtminstone en dos, vilket motsvarar 33,8 procent av den vuxna befolkningen. 794 198 personer har fått två doser, vilket motsvarar 9,7 procent.

07 Rättsmedicinare filmade dans i bårhus

Personal vid Rättsmedicinalverket i Uppsala filmade dansutmaningen ”Jerusalema challenge” framför bårhuskylar där döda personer och möjliga mordoffer förvaras inför obduktion, rapporterar Upsala Nya Tidning.

Filmen lades senare upp på Youtube.

– Det här är en intern presentationsfilm där våra medarbetare visar upp sin verksamhet för kollegor på andra håll i landet. Jag har lite svårt att förstå problemet med det, säger Rättsmedicinalverkets kommunikationschef Johan Rahm till UNT**. TT**

07 Åsa Beckman: Covid sprutan fick mig plötsligt att känna tillit till hela samhället

I vaccinbåset var det som om pressen efter 13 pandemimånader äntligen släppte. Jag kände mig omhändertagen

på ett sätt som man sällan gör i det offentliga.

Häromdagen fick jag min första vaccinspruta. Jag och andra kom cyklandes och gåendes in på det stora sjukhusområdet. Porten var utmärkt med en vepa för att vi snabbt skulle hitta rätt. Där stod några personer i en gles kö. En sköterska hälsade oss välkomna och pekade på ett litet bord med handsprit och munskydd.

Det kändes högtidligt, lite som på valdagen. När jag låste min cykel började kyrkklockorna ringa.

”Du får ursäkta hur jag ser ut i håret”, sa damen framför mig i kön. ”Jag har inte varit hos frissan under hela pandemin.”

Det var verkligen ingenting jag hade tänkt på, försäkrade jag.

Innanför dörrarna plussades sedan skyddsutrustningen på med plastvisir och vi fick följa en snitslad bana till vaccinationssalen. Personal visade oss in i olika bås. Medan jag fick min spruta hörde jag min kökompis fortsätta att ursäkta sin frisyr i båset intill.

Hon blev tyst först under de tjugo minuterna som man måste sitta kvar innan man får gå. Ingen sa något. Det var som att vi alla först nu verkligen kände hur oerhört påfrestande det här året har varit – all oro, all ensamhet, de som inte överlevt. Men också en sorts lättnad, om än matt, över att detta kanske äntligen snart var över.

Jag blev rörd av alltihop. Jag kände mig liksom omhändertagen på ett sätt som man sällan gör i det offentliga. Någonstans hade en regering bestämt att vi skulle vaccineras. Och här fanns

vänlig personal som utförde det och tog hand om oss.

Jag kände mig buren.

Det är ett uttryck som brukar använda i religiösa sammanhang. Man upplever, i vissa stunder eller alltid, att man bärs av en kraft som är större än en själv. Men det är en känsla som man precis likaväl kan och bör få av ett samhälle, att någon vill en väl och sörjer för ens välbefinnande, ja kanske som ens föräldrar en gång gjorde.

Hos den som blir buren skapas något avgörande: tillit.

”Missnöjet är på rekordnivåer”, skriver författarna Lisa Pelling och Johanna Lindell i den nyutkomna boken ”Det svenska missnöjet” där de rest runt i Sverige och knackat dörr och lyssnat på människor. De har valt ut sex socioekonomiskt pressade orter där arbetslösheten varit hög. Här har affärer slagit igen, skolor lagts ner och det har blivit längre till närmaste vårdcentral och Försäkringskassans lokalkontor.

De som pratar i den här boken känner sig inte burna. I replik efter replik hör man hur de förlorat tillit både till andra människor och till samhället i stort. Och, skriver författarna, för att ett samhälle ska fungera krävs ett tillitsfullt kontrakt mellan människor och institutioner, som regeringen, politiken, rättsväsendet och andra myndigheter. När den tilliten inte finns står Jimmie Åkesson där och väntar.

Det är nog ytterst få människor som alltid känner sig burna. Men jag tror att det viktiga är att man gör det vid vissa speciella situationer. I

boken berättar en 50-årig kvinna i Göteborg: ”Jag var livsfarligt sjuk i januari och när det väl gällde så funkade allt väldigt bra. Det var så bra organiserat, ambulansen, läkarna, operationen. Så nu klagar jag inte en sekund på vart mina skattepengar går”.

Hennes svar visar hur tillit skapas – bara samhället bär. Och framför allt: att tillit kan repareras snabbare än du tror.

Åsa Beckman

asa.beckman@fredag 7 maj 2021

07 Bergström: Fria patent ger inte mer vaccin

Sveriges vaccinsamordnare Richard Bergström ser inga vinster med att släppa alla patent fria när det gäller vaccin.

– Det handlar om symbolpolitik. Det stora problemet är de handelshinder som finns i dag, säger han.

Att tillfälligt slopa företags och universitets patenträttigheter på vaccin mot covid-19 är ingen lösning på världens vaccinproduktion,

enligt Richard Bergström som hellre vill se en djupare analys av vad som egentligen behövs.

– Det som hindrar från att nå en högre kapacitet är kompetens och förmåga att tillverka. Inte patenten, säger han.

I stället är det de handelshinder, som bland annat USA satt upp, som skapar svårigheter:

– Här har vi tillverkare som inte kan få loss utrustning. Handelshindren har ställt till betydligt fler problem än patenten. Men om det finns patent som blockerar och där patentinnehavarna inte spelar med då måste man göra något för att lösa ut sådana nyckelpatent. Prata med företagen.

Nu ställer sig USA:s president Joe Biden positiv till att landet ska dela med sig av patenten. Hur tänker du kring det?

– USA kan ju börja med att öppna gränsen och tillåta export av utrustning. Nu blir det mest symbolpolitik.

Enligt Richard Bergström är risken med ett generellt undantag snarare att det skulle försvåra för uppstartsföretag och för akademisk forskning. För dessa kan det bli svårt att få in kapital eftersom de som satsar inte vet om de får tillbaka sina pengar:

– Det som skulle kunna skadas är att framtida innovationer undermineras. Ta Pfizer/Biontech till exempel, de har fått en kombination av offentliga medel och kapital som kan komma från tyska pensionsfonder och riskkapitalister. Inte hade de investerat i det här om de trott att allt skulle konfiskeras. Det är också därför som EU har accepterat priser som inte är noll.

Tillverkarna måste ju kunna få pengar tillbaka annars får vi inga innovationer i framtiden.

Tror du att ett frisläppande av patenten skulle hjälpa Indien?

– Nej, de har redan licenser på Astra Zenecas vaccin och kan tillverka hur mycket de vill. Min klara bild är att alla som vill får tillverka Astra Zenecas och Janssens vaccin under licens. Min bild är att det inte handlar om problem med patent, de har redan rättigheterna.

Clas Svahn

clas.svahn@dn.se

07 ”Många kommer förbi för att fira att de tagit den andra sprutan”

Över en femtedel av landets 65-plussare är nu färdigvaccinerade, och hos företag runt om i landet märks en längtan efter att sätta sprätt på pengarna.

– Många kommer förbi för att fira att de tagit den andra sprutan, säger Veronica Åsberg, butiksbiträde på Nya Konditoriet i Umeå.

– Nu får jag permanenta hår igen, säger Katja Hammarström, som äger frisersalongen Salong You i Karlstad.

För ett år sedan jobbade hon runt 15 timmar i veckan. I dag har hon svårt att begränsa veckorna till heltidsarbete. Bland de som kommer in i dag är nära var tredje kund äldre, en rejäl ökning jämfört med föregående år då samma grupp utgjorde cirka 10 procent av kundstocken.

Det är inte förvånande att salongen nu ser sin kundbas komma tillbaka, då Värmland har kommit långt med vaccinationen. Enligt statistik från den 4 maj har 39,2 procent av befolkningen över 18 år i regionen påbörjat vaccinering, att jämföra med rikssnittet på 32,7 procent. Hos Axelssons spa i Malmö, där motsvarande siffra är 26,7 procent, ser man till exempel ingen märkbar ökning.

– I slutet på mars började vi märka en ökning. Då ringde många och sa att de skulle få sin andra spruta under dagen, och ville boka tid om 14 dagar. De var på hugget, kan man säga, säger Katja Hammarström.

Även om det inte går att ta fram specifika siffror än tyder statistiken från detaljhandeln på att 60-plussarna har ökat sina utgifter, berättar Nordeas chefsekonom Annika Winsth.

– Det räcker med att gå ut på stan för att kunna konstatera att det är väldigt många fler pensionärer ute. Det ser vi med blotta ögat. Men det syns också i statistiken i stort. Rent ekonomiskt så har Sverige lagt pandemin bakom sig. Vad gäller krisdrabbade branscher

som restaurang, hotell och event tror jag att vi pratar om någon månad till innan restriktionerna släpper, säger hon.

Samma bild bekräftar flera näringsidkare i större eller mindre grad runt om i landet.

Optikerkedjan Synsam, med 200 butiker i Sverige, ser till exempel en ökning i tidsbokningen från den äldre kundgruppen med 20 procent, jämfört med samma period föregående år. Konkurrenten Synoptik har dock inte sett någon generellt ökad tillströmning bland kunderna över 60 år. Kedjan ser dock ett ökat intresse för att besöka butikerna under den specifika tid som avsatts varje vecka under namnet ”Seniortisdagar”.

Även hos Audika, som driver 15 hörselkliniker i Stockholm, låter kunderna vänta på sig.

– Många är fortsatt oroliga och väntar på att få sin andra dos avklarad innan de vågar boka in sig. Många väntar dessutom tre veckor efter dos två för att vaccinet ska få sin fulla effekt, säger Audikas marknadschef Ezgi Eriksson.

Tandvårdskedjan Aqua Dental har sett en ökning på nära en femtedel under april jämfört med mars bland kunder över 65 år. Jämförs samma månad med föregående år visas en ökning på hela 106 procent. Kunderna kommer framför allt in för basundersökningar.

Men det är inte bara nödvändigheter som syn, hörsel och tandhälsa som prioriteras när fler vågar sig ut. Att vaccinet är på plats efter en lång tids väntan ska så klart också firas.

Och samtidigt som många har sett sina utgifter sjunka till följd av pandemin har också

svenskarnas tillgångar i bostäder, aktier och fonder ökat rejält i värde under fjolåret.

– Hushållen har mer pengar än normalt, förra året blev vi tillsammans 1 340 miljarder kronor rikare. Det motsvarar en halv årskonsumtion i Sverige. Och dessa pengar är vi beredda att börja använda nu, säger Annika Winsth på Nordea.

Hos restaurangkedjan Melanders i Östermalmshallen i Stockholm respektive Wärdshuset Ulla Winbladh i Stockholm har den äldre kundgruppen så smått börjat återvända.

– Förra veckan hade vi två ursöta damer som inte setts på över ett år. Båda hade gått till frisören dagen till ära, de har fått båda sina sprutor och väntat ett antal veckor innan de vågade sig ut, säger Hanna Williamsson, restaurangchef på Ulla Winbladh.

Hon uppskattar att mellan 10 till 15 procent av stamgästerna återigen besöker restaurangen.

Även på Nya Konditoriet, som namnet till trots är Umeås äldsta, kommer nyvaccinerade in för att sätta guldkant på den nya tillvaron.

– Det är många som kommer förbi för att fira att de tagit den andra sprutan. Jag uppskattar att antalet äldre som kommer hit för att fika på plats har ökat med uppemot 20 procent jämfört med innan vaccineringen drog i gång. Gruppen som kommer förbi för att köpa med sig fika har ökat ännu mer. De köper framför allt bullar och gobitar som biskvier, mazariner och dammsugare, säger Veronica Åsberg, butiksbiträde på Nya Konditoriet.

Julia Caesar

julia.caesar@di.se

Fakta. Allt fler äldre vaccinerade

Vaccinationstäckning bland alla personer 65 år och äldre, per region.

(Statistik senast uppdaterad den 5 maj.) I procent.

Region En dos Färdigvaccinerade

Blekinge län: 89 25

Dalarnas län: 92 26

Gotlands län: 85 38

Gävleborgs län: 89 37

Hallands län: 90 30

Jämtlands län: 89 32

Jönköpings län: 92 30

Kalmar län: 90 28

Kronobergs län: 89 23

Norrbottens län: 90 22

Skåne län: 85 25

Stockholms län: 84 22

Södermanlands län: 91 36

Uppsala län: 92 27

Värmlands län: 91 29

Västerbottens län: 91 27

Västernorrlands län: 89 26

Västmanlands län: 91 27

Västra Götalands län: 81 23

Örebro län: 87 31

Östergötlands län: 91 32

Källa: Folkhälsomyndigheten

07 Attendos vd backar om bonus

Efter massiv kritik för ledningens miljonbonusar under 2020 väljer Attendos vd Martin Tivéus nu att skänka sin till bolagets utvecklingsstipendium för vård- och omsorgspersonal.

På torsdagen gav Martin Tivéus beskedet att han lämnar tillbaka bonusen på 1,9 miljoner kronor före skatt, 822 000 kronor efter skatt, för fjolåret.

– Jag har funderat på det här en tid och jag är inte okänslig i den debatt som pågår, säger han.

Det är mot bakgrund av senaste tidens skriverier han skänker sin ersättning till Attendos utvecklingsstipendium för vård- och omsorgspersonal, som anställda kan söka exempelvis för vidareutbildning.

Han säger också att han borde ha avböjt att ta emot bonusen redan från början.

– Jag förstår att det sticker i ögonen, speciellt under det här året med pandemin, och att många som slitit hårt inte fått detta. Nu går pengarna till våra medarbetare, säger Martin Tivéus.

TT

07 Attacker från hundar blir allt vanligare

Inom loppet av en vecka har två hundar i Stockholms län dött efter att de attackerats av andra hundar. Ägaren har strikt ansvar – men att inte ha tillsyn över sin hund utreds sällan som ett brott. Fallen väcker dock känslor.

– För många är hunden en i familjen. Att bli vittne till attacker – med eller utan dödlig utgång – upplevs som gräsligt, säger Lena Jacobsson, förundersökningsledare hos polisen.

Det är full rulle i hundrastgården vid Tanto. Dammet yr, hundar gläfser, skäller, markerar och leker. En hund sätter en annan hund på plats. Gränsen mellan lek och allvar är ibland hårfin. Hundägarna är överens – det är mycket sällan en hunds fel om det går snett. Det är – bildligt talat – oftast i andra änden av kopplet det inte fungerar.

Dock får man inte glömma att hundar är djur, de går på instinkt, tänker i revir och hierarki. Det gör det omöjligt att till hundra procent lita på en hund. Det är uppsikt som gäller.

– Det märks fort om någon inte har koll på sin hund i rastgården. Då lämnar jag. Jag vill inte att min hund ska attackeras och riskera att bli rädd, säger Malin Bergström, matte till Mio, en polsk vallhund.

Enligt polisen avlider i snitt två hundar i månaden i Stockholms län efter att de attackerats av andra hundar. Bara under den senaste veckan har två fall rapporterats.

Den 27 april avled en hund på södra Ingarö efter att ha blivit attackerad av en plötsligt uppdykande, lössprinngande hund.

I lördags, den 1 maj, avled en mellanstor hund efter att ha blivit attackerad av en större hund i Tegnerlunden, centrala Stockholm.

– I takt med att antalet hundar ökar växer problemen med hundar som gör utfall mot andra hundar, säger Lena Jacobsson, förundersökningsledare på polisens djurskyddsgrupp.

Förra året rapporterade polisen in 819 fall av brott mot lagen om tillsyn av hundar och katter

till länsstyrelsen, som är den myndighet som sedan 1 juni 2018 tog över ansvaret från polisen i den här typen av ärenden. Hittills i år har 220 ärenden rapporterats. De rapporterande fallen gäller i princip uteslutande hundar.

Mörkertalen är dock stora. ”Bristande tillsyn” är en vag definition och långt ifrån alla incidenter rapporteras. Samma sak gäller antalet hundar som faktiskt avlider efter att ha attackerats.

– En del av dem får så svåra skador att de avlivas senare, utan att vi får veta det, säger Lena Jacobsson.

Enligt försäkringsbolaget Agria, som förra året presenterade en enkät där 300 hundägare deltog, har nästan var tredje hund blivit biten av en annan hund. De flesta bitskadade hundarna blir friska, men det kan också leda till svåra bitskador och att den skadade hunden blir traumatiserad.

– Med fler ovana hundägare kan det leda till att hundslagsmålen ökar ytterligare. Det gäller att alla hundägare skaffar sig kunskap om hur man undviker situationer som kan leda till konflikter mellan hundar, säger Agnes Fabricius, vd i Agria Djurförsäkring.

I tisdags meddelade Lena Jacobsson ägarna till den hund som avled av de skador den fick efter attacken i lördags att polisen inte kommer att utreda händelsen som ett brott.

Hundägaren har visserligen ett strikt ansvar över hunden – men det finns inget straffansvar om hundägaren inte har ett föreläggande från länsstyrelsen sedan tidigare.

Det kan handla om att föreläggande om till exempel koppeltvång eller munkorg, men också om hunden behöver omhändertas eller till och med avlivas. Årligen omhändertas ett dussin hundar, var av två tredjedelar avlivas efter att ha testats, enligt länsstyrelsens djurskyddsenhet.

Länsstyrelsen utreder alltså inte skuldfrågan, utan beslutar om vilka förebyggande åtgärder som kan vidtas. Hundägarens förmåga och vilja att hantera sin hund vägs in i besluten.

Enligt polisen går det inte att komma ifrån i de fall där en hund avlider av sina skador så är det ofta någon form av kamphund involverad.

– Det kräver mycket tid och kunskap att fostra den typen av hund, konstaterar Lena Jacobsson.

Det betyder dock inte att den största hunden måste vara boven i dramat. Även en liten hund kan visa upp ett aggressivt beteende som triggar i gång bråk.

Hundägarna i rastgården i Tanto framhåller vikten av att hundar motionernas tillräckligt och att de tillåts socialisera sig med andra hundar.

– Men det är vi människor som bestämmer. Känner vi en oro, så får vi inte överföra den på hundarna. Det kan också skapa farliga situationer, säger Malin Bergström, matte till Mio.

Ulrika By

ulrika.by@dn.se

Fakta. Lagen om tillsyn över hundar och katter

En hundägare har, oavsett om den vållat skadan och varit vårdslös eller inte, en skyldighet att ersätta skadan som hunden har orsakat, eftersom att den har så kallat strikt ansvar över hunden och dess beteende.

Skulle din hund skadas eller avlida på grund av en annan hund ska det polisanmälas. Polisen lämnar dock sedan 2018 över handläggningen till Länsstyrelsen som beslutar om vidare åtgärder.

Polis kan omhänderta en hund på plats om den akuta faran kvarstår när polis kommer till platsen.

Fakta. Antalet hundar i Sverige och Stockholm

• I Sverige fanns det 949 000 registrerade hundar 2019. Coronaåret 2020 ökade det till över en miljon registrerade hundar.

• I Stockholms län finns det i dag 140 126 fyrbenta vänner registrerade, en ökning med nästan 10 000 jämfört med 2019.

• Ökningen fortsätter. Antalet nyregistrerade hundar totalt i Sverige 6 170 under januari 2021 – att jämföra med januari 2020 då 4 999 hundar nyregistrerades.

Källa: Jordbruksverket

07 S-kritik mot avgångsvederlag: ”Pengar ska gå till vården”

Avslöjandet om att Karolinskas operative direktör avgått med ett avgångsvederlag på fyra miljoner väcker kritik. S reagerar starkt på att den avgående chefen undertecknat en konkurrensklausul, som förhindrar honom från att sprida kunskaper från Karolinska.

– Vad är det man inte får prata om? säger Aida Hadzialic, oppositionsregionråd.

Socialdemokraterna i Region Stockholm reagerar framför allt på den konkurrensklausul som undertecknats i avslutsavtalet mellan Kalle Conneryd Lundgren och sjukhusdirektör Björn Zoëga.

– Det är anmärkningsvärt att en tjänsteman som arbetar i en skattefinansierad verksamhet påtvingas en konkurrensklausul. Varför ska inte Karolinska dela med sig av sina kunskaper? säger Aida Hadzialic, som anser att det ytterst handlar om ett kulturproblem inom regionen.

– Region Stockholm måste inse att man är offentlig sektor, som lyder under offentlighetsprincipen och att våra skattekronor ska användas ändamålsenligt. Vårdens pengar ska gå till vården.

Det var i onsdags som Karolinskas operative direktör Kalle Conneryd Lundgren på ett hastigt sammankallat möte med sjukhusets chefer meddelade att han lämnar sin tjänst med omedelbar verkan, men att han enligt avtal ska han ”vid behov och i rimlig omfattning” i upp till 16 månader stå till förfogande för sjukhusdirektör Björn Zöega.

DN har avslöjat att Kalle Conneryd Lundgren fått ett avgångsvederlag på 24 månadslöner, motsvarande 4,1 miljoner kronor. Avslutsavtalet omfattar en konkurrensklausul, som förhindrar honom att ta anställning i ”företag som bedriver verksamhet i konkurrens med arbetsgivaren”. Det gäller exempelvis tjänster som inbegriper nationell högspecialiserad vård hos svenska vårdgivare och befattningar som finns på universitetssjukhusen, men även tjänster inom Region Stockholms bolag och nämnder.

DN har ställt följdfrågor till sjukhusledningen om konkurrensförbudet i offentlig verksamhet, som följer en modell som annars är vanlig inom näringslivet och fått svaret via presstjänsten att avtalet gäller tjänster i andra regioner, inte bara företag.

Vänsterpartiets talesperson i sjukvårdsfrågor Jonas Lindberg anser att avgångsvederlaget är ”befängt”. Partiet kommer att lägga fram krav på att sjukhusen och bolagen i regionen ser över sina policyer för avgångsvederlag.

– Det sticker i ögonen på alla som har jobbat hårt inom slutenvården det här året och inte har kompenserats särskilt väl för det. Man kan inte kopiera näringslivets principer i offentlig sjukvård, säger Jonas Lindberg.

Vårdvals- och utvecklingsregionrådet Tobias Nässén (M) svarar skriftligt på DN:s frågor.

Vad anser ni om att Björn Zoëga tecknat ett sådant här avtal?

– Hur regionens verksamheter är bemannade för att klara sitt uppdrag måste alltid vara upp till verksamheterna själva att besluta. Från politiken är vi inte inne i enskilda personalärenden.

I det avtal som undertecknats står uttryckligen att anställningen avslutas, och att avgångsvederlag utgår. Enligt Moderaterna är ersättningen att betrakta som lön.

– Den information vi har fått är att vederbörande kommer att stå till förfogande och arbeta vidare i 16 månader för sjukhuset.

Hur ser ni på att en konkurrensklausul som är brukligt att skriva inom näringslivet nu skrivs i en offentlig verksamhet?

– Kunskapsspridning kan ske även via andra personer på sjukhuset, svarar Tobias Nässén.

Sjukvårdsregionrådet Anna Starbrink (L) svarar skriftligt att ledningen måste avgöra hur bemanningen ser ut på olika chefsbefattningar.

Anna Gustafsson

anna.gustafsson@dn.se

07 ”Skatt på plastpåsar del av meningslös symbolpolitik”

Miljö och klimat. Om mänskligheten ska lyckas undvika katastrofala konsekvenser av miljöförstöring och global uppvärmning krävs ett accepterande av verkligheten och radikalt ändrade konsumtionsmönster. Det är en obekväm sanning predikad av bland andra klimataktivisten Greta Thunberg.

Svensk symbolpolitik med miljö- och klimatminister Per Bolund i spetsen invaggar väljare i tron att de är miljöhjältar när de slutar handla mat i plastkassar och köper elbil. I regeringsställning och som representant för landets ledande parti i miljöfrågor är det ett naivt beteende eftersom forskning visar att det långt ifrån är så enkelt.

Precis lika dumt är det att gå och köpa en burk närodlad ekologisk sylt i en glasburk som tillverkats i en skitig kinesisk fabrik och sedan skickats på containerfartyg över halva jorden, fylls med ”miljövänlig sylt” för att så småningom hamna i en trendig butik på Södermalm.

Om man inte börjar se saker för vad de egentligen är kommer barn som föds i dag inte att kunna besöka en strand eftersom stränder inte längre existerar, och hundratals miljoner människor är på flykt. Sverige är varken ledande eller bäst i världen vad gäller

miljöpolitiska frågor. Däremot är våra folkvalda fantastiskt skickliga på att genomdriva meningslös symbolpolitik.

Det är bättre att vara ärlig och som Greta Thunberg säga som det är. Ingen räddar planeten med en pappkasse, däremot med förnybar energi. Det är dags att räkna ut vad det kommer att kosta, både i pengar och i ändrade konsumtionsmönster.

Mattias Lindberger, Stockholm

Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

Övergripande delar av kulturministerns demokrati och kultur läggs i området för riksdag m m

437 **Inrikes DN-artiklar 1 - 7(5) maj 2021**

438 Riksdagen och politiska partier

470 Statsrådsberedningen och statsministern

478 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

530 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

576 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

630 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

834 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

923 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

983 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

991 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 1011

Utbildnings-departementet

Utbildningsdepartementet ansvarar för regeringens utbildnings- och forskningspolitik. Departementet arbetar med frågor som exempelvis handlar om skolresultat, lärarnas villkor och studiefinansiering.

Områden

Områden

- Barn- och ungdomsutbildning
- Folkbildning
- Högskola och forskning
- Studiefinansiering
- Vuxenutbildning

Om Utbildningsdepartementet

Relaterad navigering

- Utbildningsdepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Remisser
- Organisation
- Kontakt

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Anna Ekström
Utbildningsminister

Matilda Ernkrans
Minister för högre utbildning och forskning

Genvägar

Genvägar

- Arbete inom utbildningsområdet med anledning av nya coronaviruset

Aktuellt från Utbildningsdepartementet

Utbildningsdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/utbildningsdepartementet/

Myndigheter

- **Etikprövningsmyndigheten**
  24 januari 2019 från Utbildningsdepartementet
- **Karlstads universitet**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Högskolan i Skövde**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Högskolan i Halmstad**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Högskolan i Borås**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Högskolan Dalarna**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Göteborgs universitet**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Gymnastik- och idrottshögskolan (GIH)**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Försvarshögskolan**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Centrala studiestödsnämnden (CSN)**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Blekinge tekniska högskola (BTH)**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Överklagandenämnden för högskolan**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS)**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Örebro universitet**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Vetenskapsrådet**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Uppsala universitet**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Universitetskanslersämbetet (UKÄ)**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Universitets- och högskolerådet (UHR)**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Södertörns högskola**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Stockholms universitet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Stockholms konstnärliga högskola (SKH)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Statens skolverk**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Statens skolinspektion**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Skolforskningsinstitutet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Sameskolstyrelsen**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Rymdstyrelsen**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Polarforskningssekretariatet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Mälardalens högskola (MDH)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Mittuniversitetet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Malmö universitet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Lunds universitet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Luleå tekniska universitet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Linnéuniversitetet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Linköpings universitet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Kungl. Tekniska högskolan (KTH)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Kungl. Musikhögskolan i Stockholm (KMH)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Kungl. Konsthögskolan**
  13 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Kungl. biblioteket (KB)**
  13 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Konstfack**
  12 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Karolinska institutet (KI)**
  12 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Institutet för rymdfysik**
  11 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Högskolan Väst**
  11 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Högskolan i Kristianstad (HKR)**
  11 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Umeå universitet**
  05 februari 2015 från Utbildningsdepartementet

- **Skolväsendets överklagandenämnd**
  05 februari 2015 från Utbildningsdepartementet

Anna Ekström

Utbildningsminister
Utbildningsdepartementet
"Vi har haft ett av de mest högpresterande och jämlika skolsystemen i världen. Dit ska vi igen. Då krävs ordning och studiero, kunskap och bildning. Vi ska skapa en skola där varje elevs ansträngning avgör hur långt hon kan nå i sina studier – inte vilka föräldrar hon råkar ha eller vilken skola hon valt."

Anna Ekströms områden

- Barn- och ungdomsutbildning
- Folkbildning
- Vuxenutbildning

Matilda Ernkrans

Minister för högre utbildning och forskning
Utbildningsdepartementet
”Oavsett var du bor i vårt land ska det finnas goda möjligheter att studera vidare. Vi ska se till att Sveriges studenter får bra förutsättningar och en trygg studietid. Vi investerar i utbildning och forskning för att bygga ett starkare samhälle.”

Matilda Ernkrans områden

- Högskola och forskning
- Studiefinansiering

SW . 7957 Undervisning o d. Forskning

Kulturdepartementet

Kulturdepartementet ansvarar för frågor som rör kultur, demokrati, medier, de nationella minoriteterna och det samiska folkets språk och kultur. Departementet ansvarar också för idrott och ungdomspolitik samt för frågor som rör det civila samhället, trossamfund och begravningsverksamhet.

Områden

Områden

- Civila samhället och idrott
- Demokrati och mänskliga rättigheter
- Kultur
- Medier
- Ungdomspolitik

Om Kulturdepartementet

Relaterad navigering

- Kulturdepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Organisation
- Kontakt

Ansvarigt statsråd

Ansvarigt statsråd

Amanda Lind

Kultur- och demokratiminister samt minister med ansvar för idrottsfrågorna

Genvägar

Genvägar

- Amanda Linds möten angående nya coronavirusets effekter
- Regeringens strategi för romsk inkludering
- Demokratin 100 år
- Kulturrådsbloggen

Aktuellt från Kulturdepartementet

Kulturdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/kulturdepartementet/

Myndigheter

- **Nationalmuseum**
  02 januari 2018 från Kulturdepartementet
- **Delegationen mot segregation**
  02 januari 2018 från Kulturdepartementet
- **Myndigheten för stöd till trossamfund**
  01 juli 2017 från Kulturdepartementet
- **Sveriges Fängelsemuseum**
  02 januari 2017 från Kulturdepartementet
- **Nämnden för hemslöjdsfrågor**
  21 november 2016 från Kulturdepartementet
- **Myndigheten för press, radio och tv**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Myndigheten för tillgängliga medier**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Statens musikverk**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Statens konstråd**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Statens försvarshistoriska museer**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
-
- **Riksantikvarieämbetet**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Naturhistoriska riksmuseet**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Myndigheten för kulturanalys**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Moderna museet**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Konstnärsnämnden**
  24 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Institutet för språk och folkminnen**
  24 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Forum för levande historia**
  24 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Svenska Artisters och Musikers Intresseförening (SAMI)**
  20 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Dansmuseifonden**
  20 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Sveriges Radio**
  20 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Nordicom**
  20 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Riksteatern**
  20 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Valmyndigheten**
  05 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Zornsamlingarna**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Thielska galleriet**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Tekniska museet**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Strindbergsmuseet**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Skansen**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Nordiska museet**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Föremålsvård i Kiruna**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Carl och Olga Milles Lidingöhem**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Arbetets museum**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Riksförbundet Sveriges museer**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Nobelmuseet**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Judiska museet i Stockholm**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Áttje, Svenskt fjäll- och samemuseum**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Voksenåsen AS**
  21 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Drottningholms Slottsteater**
  21 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Kungliga Operan AB (Operan)**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Föreningen Svensk Form**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Diskrimineringsombudsmannen, DO**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Utbildningsradion**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Sveriges Television**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Sveriges författarfond**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå (STIM)**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Svenska Filminstitutet**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Dansens Hus**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Statens museer för världskultur**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Statens medieråd**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Statens maritima museer**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Statens kulturråd**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Statens historiska museer**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Statens centrum för arkitektur och design**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Sametinget**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Röhsska museet i Göteborg**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Riksarkivet**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Nämnden mot diskriminering**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Kungliga Dramatiska teatern AB (Dramaten)**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Bildkonst Upphovsrätt i Sveriges (BUS)**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Sveriges Författarförbund**
  11 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Bildmuseet i Umeå**
  11 december 2014 från Kulturdepartementet

Amanda Lind

Kultur- och demokratiminister samt minister med ansvar för idrottsfrågorna
Kulturdepartementet
”Vår demokrati ska främjas, journalister och konstnärers frihet skyddas och oavsett om du bor i storstad eller på landsbygden ska du ha tillgång till att utöva och uppleva kultur och idrott.”
Amanda Linds områden

- Civila samhället och idrott
  - Demokrati och mänskliga rättigheter
- Kultur
- Medier
- Ungdomspolitik

SW 70 Allmänt om konst o kultur.
SW 71 Övergripande formgivning/planering av fysiska miljöer.
SW 72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur.
SW 73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning.
SW 74 Konsthantverk, formgivning av bruksföremål. Inredning.
SW 75 Konstmåleri. 76 Grafisk konst, teckenkonst. 77 Fotografi.
SW 78 Musik (konserter o d 792)
SW 79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer o verks. Sport.
SW . 7911-7913 Seder och bruk.
SW . 7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.
SW . 792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.
SW . 793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.
SW . 7959 Sociala miljöer o verks.i allmänna grupper o d.
SW 796/799 Sport, idrott o d.
SW 8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
SW 90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen.
SW . 101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.
SW . 102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning
SW 10 Samlade kunskaper och övergripande värderingar
SW 11/19 Individernas inre verkligheter.
SW 2 Religiösa verksamheter o d.
SW . 655 Förlagsverksamheter o d.
SW . 659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od. SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW 32 Statsvetenskap.

1 - 5 maj 2021

01 Tomas snubblade över bronsåldersskatten i skogen

Kartritaren Tomas Karlsson hittade av en slump en av Sveriges största bronsåldersskatter i skogen strax söder om Alingsås.

– Allt såg så nytt ut. Jag trodde de var fejk, säger han till DN.

Den 8 april var Tomas Karlsson ute i grannskapet där han bor för att komplettera orienteringskartorna han ritar.

– Jag gick in ett tätt område, för där brukar det alltid finnas spännande öppningar, och det fanns det här också, säger han.

Tomas Karlsson ställde sig på en sten för att få lite överblick och det var då han såg ”skräpet” på marken.

– Det såg ut som metallskrot. Ligger det en lampa här, tänkte jag först.

När han böjde sig ner hittade han flera ovanliga föremål.

– En spiral och en halsring ... men allt såg så nytt ut. Jag trodde de var fejk. Kanske någon som lagt ut det för geocaching. Men det stod

inte ”Made in Hong Kong” på, som jag först trodde.

Tomas Karlsson förstod att de uppenbart handgjorda föremålen borde anmälas och kontaktade länsstyrelsen och Riksantikvarieämbetet. Det tog några dagar innan de återkom, men då blev det fullt pådrag.

– Min anmälan var ju offentlig handling och när jag förstod det åkte jag ut och tog undan de mest synliga föremålen och lade dem i en papperskasse. Sedan kom arkeologerna och det var ju fantastiskt att få se deras glädje, säger Tomas.

Nu är det arkeologiska efterarbetet på platsen avslutat och föremålen omhändertagna. Riksantikvarieämbetet ska ta beslut om vad som ska hända med dem och någon slags hittelön väntar Tomas Karlsson.

– Jag vet inte hur mycket. Det finns ju en svart marknad för sådana här fynd, så ersättningen är väl tänkt att uppmuntra folk att höra av sig myndigheterna i alla fall, säger han.

Kristina Hedberg

kristina.hedberg@dn.se

01 ”Föremålen är av en fantastisk kvalitet”

Den stora bronsåldersskatten består av ett 50-tal praktföremål, bland annat halsringar och fotringar i ett fantastiskt skick, som är minst 2 500 år gamla.

– Det är extremt exklusiva föremål, säger Johan Ling, professor i arkeologi.

– Upphittaren hittade ett tiotal bronsföremål och jag kan bara säga att de är av en fantastisk kvalitet, så bra att jag först undrade om det var kopior, men det var det alltså inte, säger arkeologen Mats Hellgren.

Skatten är från yngre bronsåldern, som arkeologerna kallar tiden mellan 1100 och 500 före Kristus. Det är den första förhistoriska perioden med tydliga tecken på internationella förbindelser via handel.

– Platsen är väldigt ”off” jämfört med andra kända boplatser och fyndplatser, säger Mats Hellgren.

Professorn i arkeologi, Johan Ling, rankar fyndet bland de tre främsta som någonsin gjorts i Sverige. Både platsen för depån och innehållet i den väcker helt nya forskningsfrågor.

– Landskapet visar på ett helt nytt mönster för den här typen av depåfynd. Kanske var föremålen tänkta att användas i livet efter detta,

eller så var de ett sätt för någon att markera sin status: ”Jag har råd att offra ett överflöd. Kan ni det?”, säger Johan Ling.

Föremålen har enligt honom helt klart tillhört en mäktig kvinna, eller kanske flera.

– Rent konkret har de använts för att klä en högstatuskvinna från topp till tå. Halsringar, hyskor och så de väldigt spektakulära och intakta fotringarna.

Liknande ringar har tidigare bara hittats i fragment i Sverige. De är vanligare som fynd i norra Tyskland och visar på dåtidens kontakter mellan länderna.

Arbetet med omhändertagandet av fynden började redan ute i skogen för konservatorn Madelene Skogbert.

– Det jag slås av är att föremålen är så hela och kompletta, de ser orörda ut, säger hon.

Kristina Hedberg

kristina.hedberg@dn.se

01 Förlusten sväller för gymkedjan Sats

Den norska gymkedjan Sats blöder i pandemin. Förlusterna sväller och medlemmar lämnar kedjans klubbar runt om i Norden. Sats redovisar en förlust före skatt på 265 miljoner norska kronor för årets första kvartal.

Men kriskassan är välfylld, med 778 miljoner norska kronor och oanvända krediter, och vd vd Sondre Gravir siktar på 30 nya klubbar. Den svenska delen, redovisar en justerad rörelse-vinst på 34 miljoner norska kronor, ned från 60 miljoner ett år tidigare. **TT**

01 500 besökare tillåts utomhus från 17 maj: ”Ett litet steg framåt”

Idrottsminister Amanda Lind öppnade på fredagen för lättnader vad gäller publiktak på evenemang utomhus och på ett ökat deltagarantal vid motionslopp och liknande.

– Ett litet steg framåt, kommenterar AIK Fotbolls sportchef Henrik Jurelius beskedet.

Från och med den 17 maj kan upp till 500 personer tillåtas på utomhusevenemang med anvisade sittplatser – om smittspridningen är tilläckligt låg, meddelade Amanda Lind i en intervju med Ekot.

Folkhälsomyndigheten ska enligt ministern stå bakom de lättnader som regeringen nu föreslår i en remiss.

– Det betyder att vi kommer att få ta in 492 fler åskådare än tidigare, konstaterar Henrik Jurelius.

– Det är ett litet steg framåt. Vi hoppas så klart på fler åskådare. 500 på Friends arena kommer visualisera på ett liknande sätt som åtta personer. Men det är så klart att det kommer att göra skillnad, det går åt rätt håll men vi hoppas ju på mer,.

Hela elitfotbolls-Sverige har varit tydlig med att den känt sig bortglömd som näring i pandemin. Och ett tydligt regelverk har tagits fram för smittsäkra matcher.

– Vi kan hålla ett smittsäkert arrangemang på Friends för ett betydligt större antal människor, säger Henrik Jurelius.

För herrallsvenskan i fotboll spelas några matcher i omgång 7 den 17 maj. Utöver det är det bara ytterligare en omgång som spelas efter 17 maj innan EM-uppehållet. Några matcher i damallsvenskans femte omgång spelas den 17 och 18 maj innan omgång sex inleds den 22 maj.

Vid evenemang utomhus utan sittplatser föreslår regeringen ett tak på 100 deltagare. För motionslopp och liknande, där inte bara publik tidigare räknats till maxantalet på åtta personer

utan även funktionärer och deltagare, föreslås ett nytt tak på 150 idrottsutövare från den 17 maj – om pandemiläget så tillåter.

– Flera av våra idrotter har drabbats orimligt då regelverket är trubbigt och jag hoppas verkligen att detta innebär att mer smittsäker idrott kan bedrivas snart, säger Riksidrottsförbundets ordförande Björn Eriksson i ett pressmeddelande.

Motionssporterna välkomnar regeringens förslag på lättnader – men är fortsatt kritiska till ett absolut maxtal på 150.

– Regeringen ser att det är fel men har ändå inte gjort någonting åt det, säger Staffan Movin som är ordförande för Svenska motionslopp och idrottsevenemang.

– Det är positivt att äntligen kunna få ett besked. Det här möjliggör för polisen att kunna fatta beslut och ge oss tillstånd, för det har de inte vågat göra för motionsloppen när det bara varit tillåtet med åtta personer, säger Staffan Movin.

Ordföranden för branschorganisationen Svenska motionslopp och idrottsevenemang påtalar att det framför allt är för mindre evenemang som lättnaden gör skillnad.

– Det är väldigt många lopp som försörjer många lokala klubbar runt om i Sverige och det är väldigt positivt att de kommer i gång.

För större, redan framflyttade, motionslopp som Stockholm marathon (9 oktober), Göteborgsvarvet (11 september) och Vätternrundan (2–5 september) ser det däremot fortsatt kritiskt ut. Prognosen är att

alla över 18 år i landet ska ha fått minst en vaccinspruta först den 5 september och om regeringen inte frångår sin linje med absoluta maxtal riskerar loppen att ställas in.

– Det är fortsatt så att det finns en del problem i de här förordningarna eftersom det är 150 personer som gäller – oavsett om det är ett femkilometerslopp eller Vätternrundan på 315 kilometer och som pågår i 26 timmar. Det är fortfarande inte speciellt bra anpassat.

Pelle Strandman

pelle.strandman@dn.se

Lars Grimlund

lars.grimlund@dn.se

Tove Nordenhäll

tove.nordenhall@dn.se

01 Glädje i kulturbranschen: ”Ett jätteviktigt besked”

Kulturbranschen gläds åt regeringens förslag om ett höjt publiktak till 500 personer på utomhusevenemang. Men fortfarande saknar flera arrangörer en öppningsplan som ska gälla även på längre sikt.

Regeringen föreslår lättnader i restriktionerna för publika evenemang: från och med den 17 maj ska 500 personer kunna bevittna kultur- och idrottsevenemang utomhus, förutsatt att

smittutvecklingen tillåter det, rapporterar Sveriges Radio Ekot. Platserna måste också vara anvisade.

Joppe Pihlgren, verksamhetsledare på Svensk Live, välkomnar beskedet:

– Vi tycker det är bra att man tittar på olika möjligheter att öppna upp, och kan man börja med 500 personer utomhus så är ju det ett första steg för arrangörer att förhålla sig till, säger han till DN och fortsätter:

– Vi har väntat på besked för sommaren, vi har legat i limbo hela tiden och om man inte vet hur det ska bli hinner man inte planera. Men nu vet vi vilken typ av artister det kan röra sig om, och hur man ska rådda bänkrader och sittplatser.

Enligt de föreskrifter som tas fram ska 50 personer kunna delta vid samma tillställning inomhus, om det finns anvisade platser. Vid utomhusevenemang är det 100 som ska gälla, om det inte finns anvisade platser.

Svensk scenkonsts vd Mikael Brännvall är positiv till beskedet och säger att det viktigaste för deras medlemmar är att regeringen har framförhållning så att det går att planera framåt.

– Våra medlemmar är väldigt positiva till att det kan öppnas upp successivt i den takt som regeringen bedömer är möjlig ur ett smittskyddsperspektiv, säger han till DN.

Brännvall efterlyser dock fortfarande en tydlig plan för vad som ska gälla på längre sikt, eftersom arrangörerna redan nu måste ta beslut om eventuella premiärer till hösten.

– Den förhoppningen vi har är att få fram en nationell plan för hur öppningen ska gå till. Vi skulle behöva veta hur regeringen tänker utifrån hur vaccinationsprogrammet fungerar, när tror man att vi kan öppna upp? Utan framförhållning finns risken att öppningen både blir utdragen och mer kostsam än vad som behövs, säger Mikael Brännvall.

Även Simon Norrthon, förbundsordförande för fackförbundet Scen & film, gläds åt förslaget men tillägger att läget skulle kunna förändras under perioden fram till 17 maj.

– Jag ropar inte hej förrän vi är över bäcken. Vi har tidigare sett planerade höjningar som inte har gått att genomföra för att smittläget varit för dramatiskt. Så kan det bli den här gången också. Men en ökning till 500 personer utomhus är jätteviktigt för våra branscher. Det är en förutsättning för att all utomhusteater, som ofta är privat och behöver en större publik, ska gå att genomföra. Nu hoppas jag att folk håller sig hemma på valborg så att smittläget blir bättre, säger Simon Norrthon.

Hur skulle det planerade beslutet påverka branschen rent konkret?

– Alla som är i begrepp att planera för sommarteater kan börja anställa personal. De kan sälja biljetter och komma igång med planeringen. Det är också en jätteviktig signal till de som hoppas på att kunna öppna upp efter sommaren. Det kommer vara ett steg i taget. Om sommaren förblir stängd, som i fjol, så kommer det även få konsekvenser för hösten.

Kristofer Ahlström

kristofer.ahlstrom@dn.se

Agnes Laurell

agnes.laurell@dn.se

Mohamed Yussuf

mohamed.yussuf@dn.se

Fakta. Regeringens förslag

I en remiss föreslår regeringen lättnader i restriktionerna på särskilda evenemang.

Förslaget gäller exempelvis sport- och kulturevenemang som hålls utomhus och som har anvisade sittplatser. Där ska en publik upp till 500 personer kunna tillåtas från den 17 maj om smittspridningen är tillräckligt låg.

Förändringen förutsätter dock att smittspridningen i samhället är på en lägre nivå än i dagsläget.

I en skriftlig kommentar till DN skriver socialminister Lena Hallengren att coronaläget måste förbättras för att förslaget ska bli verklighet.

01 Kulturchef i Göteborg slutar efter sexköp

En chef på en av Göteborgs stora kulturinstitutioner lämnar sitt jobb efter att det framkommit att han dömts för köp av sexuell tjänst.

”Det här är en chock för oss alla”, skriver institutionen i ett mejl till DN.

Mannen, som arbetat som chef för en kulturinstitution i Göteborg, dömdes i slutet av förra året för köp av sexuell tjänst, något som GT var först att rapportera.

Händelsen inträffade tidigare under fjolåret när polisens spanare tog mannen på bar gärning efter att han stämt träff med en kvinna för att köpa sexuell tjänst. Han erkände brottet omgående.

Mannen uppger i polisförhör att han kom i kontakt med kvinnan via en sexannons på nätet. Av bevisningen framkommer också att de har haft sms-kontakt och att de träffats vid flera tillfällen.

Efter att händelsen blev känd för mannens arbetsplats har mannen sagt upp sig och är arbetsbefriad under uppsägningstigen.

”Vi har agerat så fort detta kommit till vår kännedom”, skriver institutionen i ett mejl till DN och fortsätter:

”Det här är en chock för oss alla. Vi tar kraftigt avstånd från handlingen och det är inte förenligt med de värden vi jobbar efter eller vad vi står för. Nu ska vi ta hand om vår personal och de känslor detta väcker.”

DN har sökt mannen som avböjt att kommentera.

Agnes Laurell

agnes.laurell@dn.se

01 Svenska Akademien överklagar inte domen

Svenska Akademien förlorade den rättsliga striden mot nazistiska Nordiska motståndsrörelsen och Nordfront om hur äldre diktverk får användas. Det blir ingen överklagan av domen, meddelar Akademien nu i ett pressmeddelande.

I det uppmärksammade fallet i patent- och marknadsdomstolen blev det inget bifall för Svenska Akademiens begäran om att de båda föreningarna ska förbjudas att återge utdrag ur

klassiska diktverk av Esaias Tegnér, Viktor Rydberg och Verner von Heidenstam samt ”Hávamál”.

Akademiens inställning var att publiceringarna utgör brott mot det så kallade klassikerskyddet, vilket för första gången prövades i domstol.

”En central fråga var om sättet för återgivning ska innefatta ett hänsynstagande till sammanhanget, i synnerhet ett sammanhang som ingår i en brottslig gärning”, skriver Akademien i pressmeddelandet.

Svenska Akademien uppger att man inte kommer att överklaga domen, trots att man inte anser domskälen vara övertygande vad gäller ”verksanvändning som ett led i en brottslig verksamhet”.

”Den bättre ordningen är att riksdag och regering tar ställning till om domstolens avgränsning av skyddet är godtagbar eller om ett förtydligande av lagskyddet behövs”, skriver institutionen.

Domen i sig är tillräcklig för att regeringen ska kunna avgöra om ett förtydligande i lagen krävs, menar Akademien.

– De konsekvenserna behandlas enligt vår bedömning bäst i en demokratisk och öppen diskussion, säger den ständige sekreteraren Mats Malm till TT, och tillägger:

– Akademien vet när det är en klassiker, men lagstiftningen behöver diskuteras brett.

Akademien ska nu uppvakta regeringen i frågan om att demokratisera skyddet för det gemensamma litterära kulturarvet.

NMR och Nordfront har under hela rättsprocessen tillbakavisat anklagelserna från Akademien. I dokument till domstolen har de framhållit att citaten inte förvanskats och att författarna citerats enligt god sed.

Enligt domen ska Akademien ersätta både Nordfront och NMR för rättegångskostnader på 690 000 respektive 800 000 kronor.

TT

01 Arbetarlitteraturens oväntade revansch

Under hela 1900-talet följde arbetarlitteraturens framgångar en radikal politik. I dag har facket svårt att - rekrytera nya medlemmar och Socialdemokraterna har under 30 procent av väljarstödet – ändå blomstrar arbetarlitteraturen. Författaren Rasmus Landström förklarar varför.

Var finns förortens Ivar Lo? Frågan ställdes 1987 i antologin ”Utsikter: 24 författare om arbetarlitteraturen”. Enligt redaktören Jan Fogelbäck var idén att samla författare med

proletär bakgrund och få dem att berätta om sin resa från fattiga miljöer till kulturens finrum. Men inte bara det. Tanken var också att ge signaler framåt och låta nya författare komma till tals.

Men det som var tänkt som ett peptalk liknade snarare en samling minnesord över en insomnad tradition. I nästan alla inlägg talades det om behovet av ”föryngring” och ”återväxt”, men medelåldern i antologin låg strax över pensionsåldern. Här fanns Ove Allansson, Gunnar Kieri, Per-Anders Fogelström och Mary Andersson. Författare som debuterat årtionden tidigare. Flera av författarna frågade var skildrarna av det framväxande postindustriella samhället fanns? Som gav invandrarna röst? Men själva tycktes de ointresserade av att skriva dessa berättelser. Tillspetsat skulle man kunna säga att den vanligaste frågan i ”Utsikter” var ”Var är…?”. Fogelbäck reflekterade själv över den dystra tonen i inläggen: ”Just nu är det någon sorts hausse på börsen, postmodernisterna firar all time high, och då åker rullgardinen ner för oss som är fast förankrade i verkligheten”.

Att Fogelbäck kopplade samman arbetarlitteraturens svaga ställning med samhällsutvecklingen är inte konstigt. Ända sedan proletärdikten uppstod under 1900-talets första decennium har den gått sida vid sida med arbetarrörelsen. Inte så att den varit en partilitteratur – snarare en missnöjd särbo – men den har ändå påverkats av att ha ideologisk medvind. Det är knappast en slump att dess guldålder inträffade på 1930-talet, då autodidakterna skrev sina sprakande raketer till självbiografier, parallellt med folkhemmets födelse. Eller att den fick en stor renässans i

slutet av 1960-talet, under vänsterradikalismens år. Det är inte heller konstigt att den upplevde en bottennivå på 1980-talet, då ”börsmoppar” dundrade runt på Stockholms gator och socialdemokratiska ekonomer talade om ”ofantlig sektor”. Redan då var talet om en ”förortens Ivar Lo” en klyscha – dessutom en verklighetsfrånvänd sådan.

I min bok ”Arbetarlitteraturens återkomst” skriver jag att proletärlitteraturen hakade på ett stort moderniseringsprojekt, som inleddes när ståndsriksdagen avskaffades 1866. Ett projekt som inneburit minskad ojämlikhet, minskat fåvälde och fler sociala rättigheter – framför allt under reformpolitikens årtionden 1930–1970. Detta moderniseringsprojekt tog slut runt 1980. Sedan dess har ojämlikheten bara ökat.

Det är ur detta perspektiv som arbetarlitteraturens renässans under 2000-talet ter sig så märklig.

För en renässans är det utan tvekan. Vem av författarna i ”Utsikter” hade kunnat tro att alla de ”Var är…” som formulerades i antologin skulle besvaras med en sådan kraft tjugo år senare? Sedan millennieskiftet har en ung generation författare äntrat barrikaderna.

Arbetarlitteraturen har aldrig varit så levande och så bred som den är i dag.

I ena stunden framträder den som en rapportbok från de ljusgula sjukhuskorridorerna, i nästa som en serieroman om att jobba svart på ett falafelhak. Den skildrar ungdomar fulla på HB under stjärnklara nätter och de arbetslösa invandrarna ute i förorten

som dövar depressionen med marijuana. Den ger insikter om den livegenskap som kallas ”gig-ekonomin” och den får oss att uppleva uppfinningsrikedomen under ”veckan före barnbidraget”.

Med författare som Johan Jönson, Sara Beischer och Helene Rådberg har dess lokus flyttats från industrin till tjänstesektorn. Invandrarna har krävt sin rättmätiga plats i traditionen, med namn som Hassan Loo Sattarvandi och Daria Bogdanska.

Under 2000-talet har arbetarförfattarna närmast abonnerat på Augustpriset, sålt i hundratusental och föreningen Arbetarskrivare har fördubblat sitt medlemsantal. Dessutom har mästerverken stått som spön i backen. Vad sägs om: Helene Rådbergs ”Det gula rummets små terapistycken”, Johan Jönsons ”Efter arbetsschema”, Henrik Bromanders ”Smålands mörker”, Thom Lundbergs ”För vad sorg och smärta”, Åsa Linderborgs ”Mig äger ingen” och Kjell Johanssons ”Familjen”? Renässansen under 2000-talet är fullt jämförbar med den under 1930-talet.

Men: hur har arbetarklassens ställning förändrats sedan 1987 och antologin ”Utsikter”? Vad är det som har gett alla dessa författare luft under vingarna? Ser man till samhällsklimatet är det ju betydligt mörkare. Sverige har gått från att vara bäst i klassen på jämlikhet till sämst i Norden, med Västeuropas värsta kapitalkoncentration. Socialdemokratin ligger på dödsbädden med opinionssiffror under 30 procent och Januariavtalet som respirator. Den motoffentlighet som arbetarförfattarna alltid haft i ryggen har förtvinat till ett ingenting.

I rapporten ”Facklig höst i Europa” från 2020 skriver Anna Danielsson Öberg och Tommy Öberg en nattsvart berättelse om de senaste 30 åren. Fallande medlemssiffror, svagare partsställning och högerpopulistiska inbrytningar i den fackliga rörelsen. I Sverige är organisationsgraden för LO-arbetare nere på 60 procent. Sammantaget är 68 procent av samtliga löntagare med i fackföreningar. För 25 år sedan var motsvarande siffra runt 85 procent. Författarna konstaterar att en viktig förklaring till medlemsförlusterna är att arbetet med att organisera människor legat nere i så många år att det saknas kunskap om hur nytillträdande på arbetsmarknaden ska övertygas om vikten av att vara med.

Skulle en motsvarighet till den sturske rivar-Bohm från Folke Fridells ”Död mans hand” (1946) kliva fram till chefen i dag och kräva att få ”dela på vinsten” skulle det framstå som fantastik. På samma sätt är det med medlemskapet i de politiska partierna. I boken ”Crowds and party” skriver filosofen Jodi Dean att det blivit lättare att föreställa sig kapitalismens undergång än en organiserad vänster. En gång i tiden var inträdet i en ungdomsorganisation en given del av varje proletärt epos.

Om man jämför dagens arbetarlitteratur med Ivar Lo-Johanssons statarböcker blir samhällsförändringarna tydliga. När han skrev dem på 1930-talet var han övertygad om att statarsystemet snart skulle avskaffas. I ”Traktorn” (1943) lät han till och med begrava det i litterär form, två år innan det skedde i verkligheten. Boken är ett unikt dokument som vittnar om den känsla som fanns hos arbetarklassen: att man snart skulle ta över

samhällsansvaret. Statarna fick därför bli lantbruksarbetare i förtid.

Dagens arbetarlitteratur förmedlar en radikalt annorlunda känsla. I Kristian Lundbergs ”Yarden” gestaltas migrantarbetare som svabbar bilar för hand i minusgrader i Malmö hamn. Men stämningen som skildras i boken är inte Ivar Lo-Johanssonsk – att vi som läsare bevittnar resterna av ett feodalt system som snart är historia – utan att vi blickar in i framtiden. Daglönarna kommer tillbaka. Systemet med livegna arbetare uppstår igen. En bok med samma underliggande optimism som ”Traktorn” skulle aldrig kunna skrivas i dag.

Ett annat verk att ställa i kontrast är Sven Lindqvists ”Gräv där du står” från 1978, centralt för alla ”barfotaforskare” i samtiden. Där skriver författaren att boken är ”en kulturell pendang till löntagarfonderna”. Som på ekonomisk basis syftar till ”att erövra hela företaget”. Vad skulle en motsvarighet vara i dag? Kommer samtidens arbetarförfattare skriva kulturella pendanger till LAS-uppgörelsen? Till marknadshyrornas återkomst? Knappast.

Arbetarlitteraturens återkomst är verkligen ett underligt fenomen: aldrig tidigare har den skrivits i en sådan ideologisk motvind. Men kanske går det att betrakta den från ett annat håll? Litteraturprofessorn Magnus Nilsson – Sveriges främsta expert på den samtida arbetarlitteraturen – har pekat på hur unikt stark och dynamisk traditionen har varit i Sverige. De svenska proletärförfattarna på 1930-talet allierade sig med modernismen och förnyade litteraturen. Under 1970-talet experimenterade de med dokumentärlitteratur och nyenkel poesi vilket gav traditionen en

kraftfull injektion. Samma sak skulle kunna sägas om dagens arbetarlitteratur, som kan vara allt från språkmaterialistisk poesi till serieromaner.

I de flesta andra länder stelnade arbetarlitteraturen tidigt i en tendentiös och naturalistisk realism. Men icke så i Sverige: här övergav arbetarförfattarna de propagandistiska formerna för att gå undercover i annan litteratur. Och kanske är det så att denna estetiska öppenhet skapat en förmåga att ta in en förändrad verklighet: med gig-ekonomi, svällande tjänstesektor och ett växande prekariat.

Detta är den svenska arbetarlitterära modellen: estetiken och verkligheten tvingas till förhandlingsbordet.

Den svenska arbetarlitteraturen är kort sagt en amöba, som smälter in överallt. Idag tycks den främst anta formen av en resignationens litteratur. Och frågorna ”Utsikter” ställde – om det postindustriella, nyliberala samhället – klarade den också av att besvara.

Den behövde bara lite tid för att anpassa sig till kylan.

Rasmus Landström

Rasmus Landström

Född: 1985

Yrke: Kritiker och författare.

Bor: Väring i Västergötland.

Böcker: Hans bok ”Arbetarlitteraturens återkomst” (Verbal förlag) har hyllats av

kritikerna. I DN kallade Johan Svedjedal boken för en ”imponerande och medryckande översikt, full av tänkvärda insikter och korskopplingar”.

I höstas kom ”Coronateserna”, Landströms personliga essä om hur pandemin kan bli en nystart för ett jämlikt samhälle (Verbal förlag i samarbete med det fackliga idéinstitutet Katalys).

01 10 starka arbetarskildringar. Rasmus Landström, författare till boken ”Arbetarlitteraturens återkomst”, tipsar om tio favoriter för unga och vuxna.

Maria Sandel

”Familjen Vinge” (1909)

Murbruk förlag

”Familjen Vinge” betraktas som den första fullödiga arbetarromanen. Den skildrar en arbetarfamilj på Kungsholmen och växlar - mellan miljöer som hemmet, fabriken och gatstumpen. Romanen dras med vissa stilistiska svagheter och i samtiden fick Sandel kritik för den löst sammansatta kompositionen. Men ”Familjen Vinge” ger ändå en konturskarp bild av fabriksarbetarnas liv runt sekelskiftet. I senare tids forskning har dessutom Sandels kollektivestetik fått viss upprättelse.

Ivar Lo-Johansson

”Godnatt jord” (1933)

Albert Bonniers förlag

Lo-Johansson kallade ”Godnatt jord” sin debut trots att det var hans nionde bok. Det kan tyckas märkligt, men med den föddes verkligen en stor författare. Boken skildrar statarpojken Mikael - Bisters uppväxt på ett storgods tiden innan första världskriget. Med ett språk som saknar motstycke, där varje stavelse spritter av liv, gestaltar Lo-Johansson hur Mikael vaknar sexuellt och politiskt. Boken som introducerade ”statarskolan”, med dess skildringar av statares och lanbruksarbetares förhållanden i Sverige.

Moa Martinson

”Kvinnor och äppelträd” (1933)

Natur & Kultur

Martinsons debutroman om statarkvinnorna Ellen och Sally och deras hårda tillvaro. När boken publicerades blev den kritiserad för den

hoppande berättarstilen och det ”vimsiga” tilltalet. Men i dag har den omvärderats: framför allt efter att Ebba Witt-Brattström visat Martinsons medvetna användande av modernistiska tekniker. Lägg särskilt märke till inledningsscenen, där de badande statarkvinnornas kroppar beskrivs. Det är som om Martinson skulpterar med hjälp av ord.

Molly Jonsson

”Pansarkryssaren” (1955)

Modernista

”I en fruktansvärd maskintriumf pressade sig pansarkryssaren den gyttjiga ån framåt Grusviken.” Så inleds en av arbetarlitteraturens märkligaste – och originellaste – romaner någonsin. Den som skrev var järnverksarbetardottern Molly Jonsson, som sett Sergej Eisensteins ”Pansarkryssaren Potemkin” på Folkets hus. I boken gestaltade hon hur det ryska slagskeppet dundrade in i Hofors och räddade arbetarna från deras tröstlösa liv. Dessutom imiterade Jonsson - Eisensteins montageteknik i litterär form – med lyckat resultat.

Sara Lidman

”Gruva” (1968)

Albert Bonniers förlag

Lidmans rapportbok om gruvarbetarna vid LKAB är legendarisk eftersom den bidrog till att sätta igång de vilda strejkerna, som i förlängningen radikaliserade arbetarrörelsen och förändrade den svenska modellen för gott. Lätt att glömma är att ”Gruva” inte bara är politiskt viktig, utan även en litterär höjdpunkt

under 1960-talet. Med hjälp av sina bandavskrifter skrev Lidman fram en stor berättelse om tungt arbete, dåliga villkor och glittrande drömmar – i tunnlar djupt under marken.

Sven Wernström

”Trälarna” (1973)

Gidlunds förlag

Wernström har länge haft låg litterär status. Det är synd, särskilt med tanke på att hans ungdomsböcker om ”Trälarna” är riktiga pärlor. Författaren såg novellerna som sitt livsverk och i dem skildrar han historien utifrån de livegnas och de fattigas perspektiv. Böckerna sträcker sig från 1000-talet fram till 1900-talet och är ett utmärkt exempel på författarens förmåga att skriva spännande i kombination med en sällsam talang att folkbilda.

Bunny Ragnerstam

”Innan dagen gryr” (1974)

Gidlunds förlag

Ragnerstams tetralogi om 1880-talets Kristianstad och arbetarrörelsens födelse är sorgligt bortglömd. När man slår upp första delen är det som att kastas rätt in i en arkivforskares arbetsdagbok. Ragnerstam redogör minutiöst för sina källor, återger protokoll från möten, tidningsutdrag och stadgar för en nybildad snickeriförening. Därefter slussas läsaren in i en myllrande värld där karaktärerna är så många att bokens personregister upptar flera sidor. En huvudintrig existerar inte, snarare består boken

av ett stort antal bihandlingar. ”Innan dagen gryr” är nog den svenska roman som nåt längst i försöket att skapa en kollektivets estetik.

P O Enquist

”Musikanternas uttåg” (1978)

Norstedts

Enquists dokumentärroman om en märklig händelse vid Bureåälven runt seklets början. En agitator kommer till den frireligiösa bygden och ber pojken Nicanor att sätta upp affischer. Men innan agitatorn hinner börja har arbetarna spöat upp honom. Det är upptakten till en dråplig, grym och filosofiskt djupsinnig roman om politiska nederlag och kampen för människovärde. För första gången började författaren använda västerbottniskan för att komma åt erfarenheter som rikssvenskan inte kunde skildra. På så sätt uppfanns den särskilda Enquistska stilen.

Vibeke Olsson

”Sågverksungen” (2009)

Libris förlag

Berättelsen om Bricken – inledd med ”Sågverksungen” – utspelar sig i Svartvik, börjar på 1870-talet och sträcker sig fram till 1930-talet. Hon lever hela sitt liv i dånet av kaptrissor, mumlet från Bibelläsning och böckerna skildrar hennes kamp för bättre levnadsförhållanden. Romanerna fungerar utmärkt som ungdomsböcker med sitt enkla språk men är samtidigt välresearchade som en doktorsavhandling. Själv kan jag inte komma på något verk som gestaltar tiden runt sekelskiftet i högre antal pixlar.

Kjell Johansson

”Familjen” (2017)

Weyler

Johansson är en av samtidens mest originella författare, lika skicklig som en Kerstin Ekman eller en PO Enquist – men inte till närmelsevis lika känd. Hans senaste bok ”Familjen” är en av hans allra bästa. Det är en burlesk roman om en arbetarfamilj på Söder som tar sig uppåt i samhället vilket leder till olösliga konflikter mellan barnen. En svart komedi som tar med läsaren djupt ner i medvetandets mörka labyrinter. Samtidigt finns en försonlig ton i boken, som antyder att livet blir som det blir. På många sätt en gåtfull historia – buren av ett fjäderlätt språk.

01 Lotta Olsson tipsar

Böcker för 9–12-åringar. Det kommer allt fler böcker för slukaråldern. Inte bara om vänskapsproblem eller äventyr: nu blir genren allt mer innehållsrik.

Det kommer ut allt fler bra, välskrivna böcker för mellanåldern, som den kallas, den klassiska slukaråldern som brukar börja i nioårsåldern och ta slut när puberteten slår till. Ni vet: det brukar handla om en elvaåring, för det är när man är elva år som man står på gränsen mellan barn och ungdom. Det ska vara äventyr och det ska vara kul, men det ska ännu inte handla om sex. Har man tur blir det lyckade bokserier, som

Harry Potterböckerna eller Åsa Larssons och Ingela Korsells PAX-serie.

När Svenska barnboksinstitutet häromveckan presenterade utgivningsstatistiken för förra året var mellanåldersböckerna bland de få som ökade i antal. I de flesta andra ålderskategorierna gick utgivningen ner, och särskilt ungdomsböckerna blir allt färre. Det stämmer med läsvanestatistiken: det är i slutet av mellanstadiet som läsningen börjar sjunka markant. Tonåringar tycks läsa allt mindre.

Kanske är det också därför som flera av de begåvade stilisterna bland ungdomsboksförfattarna har börjat skriva för yngre åldrar? Det finns flera exempel, som Jenny Jägerfeld som fick Augustpriset för sin andra ungdomsbok, ”Här ligger jag och blöder” (2010) innan hon började skriva för mellanåldern (nyligen utkom ”Min storslagna död”). Även Klara Krantz som just kommit med ”För att vi hör ihop” debuterade med en ungdomsroman, att inte tala om Katarina von Bredow som skrev en hel radda ungdomsböcker innan hon på senare år också börjat skriva för mellanåldern.

Det händer något i genren när de som vanligen skriver för ungdomar byter målgrupp. De har ett delvis annat perspektiv och väjer inte för allvarlig realism. Samtidigt har jag åtminstone själv en förkärlek för de glada äventyrsböckerna, de som låter känslorna komma i andra hand och i stället löser mysterier eller, som i Elin Eks Athenaböcker, resolut börjar ta itu med klimatkrisen.

Som vanligt med barnböcker behövs alla upptänkliga sorters böcker, och det är förstås

den stora poängen med att det kommer ut allt fler böcker för åldersgruppen. Man får till och med vara intresserad av annat än äventyr och kamratskap numera.

Lotta Olsson

lotta.olsson@dn.se

01 I gränslandet mellan barndom och ungdom

Två flickor är bästa vänner alla somrar på ön. Men nu är bara en av dem kvar: Måna som lever med en förödande sorg. Klara Krantz skriver om överlevnad.

Klara Krantz

”För att vi hör ihop”

Alfabeta

Det är aldrig handlingen som är viktigast i en bra bok: det är sättet att berätta. Även om ”För att vi hör ihop” på ytan är en bok om sorg är det inte den viktigaste känslan.

Två flickor, Alice och Måna, tillbringar alla somrar under barndomen tillsammans på en ö där de leker, vidgar sina perspektiv, ständigt upptäcker nya ställen, sig själva och varandra. Under en oändlig räcka somrar hittar de på våghalsiga äventyr och gör sådant som de aldrig har vågat tidigare.

Det är Måna som berättar, Måna som minns hur nära varandra de var, riktiga bästa vänner trots att de inte sågs under vintrarna. Det fanns alltid en oro för att de skulle växa ifrån varandra, men varje sommar möttes de igen och konstaterade lättat att de fortfarande var lika nära.

Men när boken börjar är Måna ensam. Alice är inte kvar, och sorgen är så förödande att Måna definierar sig själv som död.

Det är inte bara Alices frånvaro som styr känslorna: något förändrades i grunden deras sista sommar, när de befann sig på gränsen mellan barndom och ungdom.

Av detta väver Klara Krantz en berättelse som glimmar lika överraskande som den mareld flickorna simmar i en natt. Det finns en sorg, det finns ett mörker, men där finns också den stora insikten om att det går att överleva även de tyngsta förlusterna. Månas depression är bara i början omöjlig att hantera för henne själv och hennes närmaste, som valhänt försöker hjälpa henne.

Klara Krantz är en författare som tar både sina huvudpersoner och sina läsare på allvar, och som kan lyfta en i grunden tämligen pedagogisk berättelse till en större verkshöjd. ”För att vi hör ihop” är egentligen inte en berättelse om förlust, utan en berättelse om hur man kommer över den. Och framför allt är den en sällsynt begåvad roman om kärlek.

Lotta Olsson

lotta.olsson@dn.se

RELATERADE ARTIKLAR

Johan Rundberg

En mörk natt i slutet av 1800-talet knackar det på porten till ett barnhem i Stockholm. Elvåriga Mika, som vuxit upp på barnhemmet och nu är stor nog att arbeta för sitt uppehälle, öppnar. En skrämd yngling står utanför, och överlämnar ett spädbarn till Mika. Det är upptakten till en ovanlig och begåvad barndeckare, första delen i en planerad serie. Det går en...

02 Välfärden och livet efter pandemin Löfvens fokus

En jämlikare skola, att få fler unga i arbete och livet efter pandemin var i fokus när Socialdemokraternas partiledare Stefan Löfven höll sitt förstamaj-tal. Årets paroll var ”Välfärden först”.

– Coronakrisen har gjort det tydligt vilka samhällsbrister Sverige har, säger Stefan Löfven.

Socialdemokraterna sände firandet av första maj digitalt från LO-borgen i Stockholm.

– För andra året i rad kan vi inte gå tillsammans på gator och torg. Det känns konstigt och jag saknar det, säger Stefan Löfven.

Partiordförande och statsminister Stefan Löfvens tal handlade mycket om coronakrisen och dess effekter på samhället; att pandemin har blottlagt bristerna inom vård och omsorg. S-ledaren vill se nya och fler satsningar på välfärden och markerade mot privatisering.

– Nu om inte förr har många insett att välfärden får kosta. Årtionden av vinstjakt och kostnadspress i välfärden har nått vägs ände, säger Stefan Löfven.

Huvudfokuset lades på hur Sverige ska kunna återstarta, på livet efter pandemin. Här underströk Löfven vikten av att vaccinera sig.

– Vaccinerna är vägen ut ur krisen och det är framtiden.

Han pratade mycket om – jobben. Nyckeln för att få en fungerande välfärd är att fler kommer i arbete, enligt S-ledaren.

– Det är de miljoner som varje dag går till jobbet som får samhället att snurra och därför kommer återstarten ha fokus på jobben.

Socialdemokraterna vill kraftsamla för att få ner ungdomsarbetslösheten.

Här blev Stefan Löfven personlig och delade med sig minnet från sitt första sommarjobb som slyröjare längs vägarna i Ådalen som 14-åring.

Han tog upp regeringens beslut om ett nytt jobbpaket med 22 000 nya vägar till jobb för unga.

Skolan är ett annat område som S vill förändra för att den ska bli mer jämlik. Inga fler religiösa friskolor ska få starta - och det ska införas en gemensam kö: friskolor och kommunala skolors antagning behöver slås ihop.

– Lika villkor ska gälla. Elever ska kunna välja skolor, men skolor ska inte kunna välja elever. Alla skolor ska vara bra skolor. Det ska inte vara avgörande var man kommer ifrån.

Vinstjakten och den orättvisa fördelningen av skolpengen ska bort. När friskolor etableras förlorar de kommunala skolorna elever men står kvar med ansvaret.

– Sverige behöver göra upp med marknadsstyrningen och återupprätta skolan som en gemensam samhällsinstitution. Den segregerade skolan skapar bara förlorare. Men en skola där aktiemäklarens dotter är bänkgranne med lokalvårdarens son är bra för sammanhållningen, säger Löfven.

Den senaste tidens debattämne – mäns våld mot kvinnor – kom också upp i talet.

Regeringen arbetar för att ta fram ytterligare åtgärder vad gäller att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Stefan Löfven påminde om allas ansvar att agera och sprida sunda värderingar om mansrollen.

– Manlighet är inte slag, våld och förnedring. Manlighet är respekt, ömhet och vänlighet.

S-ledaren tog även upp miljön och de satsningar som regeringen gör på klimatomställningen.

Han avslutade talet med att återkomma till livet efter pandemin och – jobben.

– Hjulen ska snurra igen, vi ska framåt, säger Stefan Löfven.

Katarina Lagerwall

katarina.lagerwall@dn.se

02 Björn Wiman: Varför inte säga sanningen om Zorns sjukdom?

Det är fortfarande inget fel på konstnären Anders Zorns förmåga att fästa sig i folksjälen. I ett av vårvinterns mest populära tv-program, ”Gift vid första ögonkastet”, uppträder en av kvinnorna i en sommarljuv klänning, inväntande sin blivande make. Hon står på en robust träbrygga i innerskärgården och blickar ut över en fjärd, där en man sakta närmar sig i en båt.

Motivet finns, på en nästan 135 år äldre förlaga, i Nationalmuseums stora Anders Zorn-utställning, ”En svensk superstjärna”. Närmare bestämt på målningen ”Sommarnöje” från 1886, som visar en idyllisk scen från Dalarö där mästerlotsen Carl Gustav Dahlström agerar manlig modell i en eka medan Zorn excellerar med sin virtuosa akvarellteknik i vattnets skiftningar. Som modell för kvinnan på bryggan står Zorns hustru Emma.

Det gjorde hon förvisso flera gånger. Emma – född Lamm i en högborgerlig Stockholmsfamilj – var en oumbärlig del i Zorns konstnärliga entreprenad och öppnade med sina släktkontakter åtskilliga dörrar för honom, både i Sverige och utomlands. Utställningen på

Nationalmuseum understryker hennes betydelse i den osannolika resa som Anders Zorn gjorde från enkel bondpojk till en av det moderna genombrottets absoluta förgrundsfigurer.

Men de bilder som verkligen fångar mig finns i utställningens sista salar – och då kanske främst på grund av vad de *inte* berättar. Jag blir stående framför målningarna av de lokala kvinnorna i sockendräkt. Nästan samtliga har blossande röda kinder och ett slags febrig glans i ögonen. Varför? Vilka var de?

En av dem var Ols Maria, en ung kvinna som kom under paret Zorns beskydd under de sista åren av konstnärens liv och ska ha förströtт honom genom att läsa högt och spela luta. Särskilt lär Zorn ha tilltalats av att hon sjöng gamla psalmmelodier som hon lärt sig av en gumma från sin hemort Gagnef; en av hans levnadstecknare beskriver hur Ols Maria ”med sin vackra sång, sitt taktfulla väsen och sitt glada skämtlynne förljuvade hans tillvaro och var Emma en god och trogen hjälp”.

Ols Maria och de andra kullorna ansågs personifiera det sunda och oexploaterade livet i provinsen. Men hur ”sunda” var de egentligen? På den monumentala målningen ”Hemlandstoner” framträder en kvinna – påtagligt lik Ols Maria – med just de rodnande kinder och blanka ögon som en konstant höjd kroppstemperatur kan ge upphov till. Den som läst Thomas Manns ”Bergtagen” eller någon annan av tidens sanatorieromaner känner lätt igen det ”kindernas rosiga skimmer” och de ”oroväckande glansiga” ”förgätmigejögon” som går igen i skildringarna av kvinnor som är sjuka i tbc. Man kan notera att Emma Zorn under en

tid drev ett slags tuberkulosdispensär i Mora för fattiga; sjukdomen tog vid denna tid över 10 000 liv varje år i Sverige.

Om Anders Zorn själv berättar utställningen att han under sina sista år i livet drabbades av ”vacklande hälsa” efter ”många år av hårt leverne”. Det är förvisso sant – men ändå vad man får kalla ett slags oscariansk omskrivning. Den mindre förskönande sidan av saken, som inte nämns på Nationalmuseum och även i övrigt ofta förtigs i kulten kring nationalmonumentet, är att Anders Zorn led av syfilis. På Zornmuseet i Mora har guider till exempel framhärdat i att uppgifterna om konstnärens skamliga sjukdom bara är falskt förtal.

Emma Zorn berättar dock i sina efterlämnade ”Minnen” att maken ”bröt sin hälsa” redan i 37-årsåldern, och man vet att han därefter behandlades av läkaren Edvard Welander, Sveriges främste expert på syfilis. När min DN-kollega Per Svensson – som själv arbetar på en biografi om Zorn – 2014 intervjuade Zornkännaren Birgitta Sandström, berättade hon att hon själv hittat så kallad gråsalva i ateljén på Zorngården – det botemedel som var aktuellt mot syfilis på denna tid. Birgitta Sandström menar i sin bok om Emma Zorn att sjukdomen påverkade honom med lynnighet, ångest och nedstämdhet.

Zorn dog troligen av andra orsaker, men som syfilissmittad var han i gott sällskap. Till de kända personer som hade sjukdomen hör Abraham Lincoln, Vladimir Lenin och eventuellt även Adolf Hitler. Det finns uppgifter om att Alfred Nobel hade syfilis, medan kulturpersoner som Franz Schubert, Gustave

Flaubert och Egon Schiele och många fler tveklöst fick sina liv och verk förändrade av sjukdomen, som ofta ledde till en plågsam och förnedrande död.

Inte desto mindre bar många av dessa män stolt sina diagnoser som vore de adelsmärken, eftersom sjukdomen i vissa kretsar inte bara kopplades till manlighet utan också till kreativitet och eruptiv excentricitet. Syfilisen har, sedan den drabbade Europa på 1400-talet, varit en av de stora kulturskapande farsoterna. Filosofen Arthur Schopenhauer, själv smittad, menade att sjukdomen låg bakom både misstroendet mellan män och kvinnor och den moderna individualismens uppkomst.

Varför är det då viktigt att veta om Anders Zorn led av syfilis eller inte? invänder kanske någon. Det som betyder något är väl hans mästerliga måleri? Ska man inte göra skillnad mellan konstnären och hans verk?

Ja och nej. Den finländska litteraturvetaren Agneta Rahikainen skriver i sin kunskapsrika nya bok ”Smärtans rike – Om syfilis i konst, kultur och kropp” om hur nedtystade fall av sjukdom kan påverka såväl konst som verklighet. Både för att denna beröringsskräck kan bidra till en förljugen fetischering och upphöjelse av enskilda konstnärer, men också för att den riskerar att begränsa förståelsen av deras verk. Konstnärer och författare, menar Rahikainen, arbetar med frågor som rör liv och död, skam och skuld, sexualitet och kroppslighet, mänskliga relationer och moral. I det sammanhanget är syfilis och det stigma den förde med sig av central betydelse av tolkningen. Varken konst, musik eller litteratur blir sämre av den kunskapen. Tvärtom. Upplevelsen blir rikare.

Inte heller handlar det om att retroaktivt skamstämpla någon; ett konstmuseum är trots allt ingen folkhälsomyndighet. Men också konsten och kulturen är viktiga för att förstå den helt centrala roll som smittsamma sjukdomar har spelat i mänsklighetens historia: de har skapat nya motiv, nya ideal, nya tankesätt. Att sopa denna kunskap under mattan är den största otjänst vi kan göra oss själva, inte minst i en tid som åratal framöver kommer att vara präglad av hur en pandemi förändrar både oss själva och samhället.

Och Ols Maria Berglund? Kvinnan med de rödblossande kinderna som ”förljuvade” Anders Zorns sista tid i livet? Hon dog i tuberkulos bara ett år efter konstnären. 21 år gammal.

Björn Wiman

bjorn.wiman@dn.se

03 Alla fattar att sport och politik hör ihop – men ingen vill riskera att missa matchen

Såväl OS som fotbolls-VM har genom - historien utsatts för bojkotter. Den tiden är förbi.

Häromveckan skrinlades planerna på en stängd liga för de allra rikaste fotbollslagen i Europa. Klubbledningarna i Chelsea, Real Madrid och de

andra storlagen fick kalla fötter sedan i princip alla berörda – journalister, supportrar, medlemmar – protesterat.

Händelsen visade att idrottspubliken alltjämt besitter makt. Men den blev också en påminnelse om hur selektivt den makten används.

Nästa år står auktoritära stater värdar för två av världens största idrottsevenemang. Kina arrangerar vinter-OS och Qatar fotbolls-VM. Mästerskapen är, som det brukar heta, kontroversiella. Dels i egenskap av skyltfönster för brutala regimer. Dels genom de konkreta följder av mästerskapen som har rapporterats, där färdigställandet av arenor i Qatar kostat uppskattningsvis över 6 000 ”gästarbetare” livet.

Ändå kommer alla att vara där. De spridda ropen på bojkotter kommer inte att hörsammas. Deras tid är förbi.

Annat var det förr. Idrottshistorien är som bekant full av färgstarka bojkotter. Redan vid det andra världsmästerskapet i fotboll, i Italien 1934, valde de sydamerikanska lagen att stanna hemma. Inte som protest mot att spelen blev en styrkedemonstration för Mussolinis fascistiska regim, utan som hämnd för att de europeiska lagen fyra år tidigare inte orkat genomföra den mödosamma resan till Uruguay. Ni kom inte på vår fest så nu stannar vi hemma från er, var budskapet.

Småsinthet och nationell stolthet har återkommit i många varianter genom åren. Bojkotternas storhetstid inföll under 1970- och

80-talen, när mästerskapen blev proxyslagfält för kalla kriget.

Ibland blev det komiskt, som när Sovjetunionen vägrade resa till en avgörande VM-kvalmatch i -Santiago, strax efter militärkuppen 1973. Matchen blåstes i gång ändå, med elva chilenska spelare som inför fyllda läktare trevande passade bollen till varandra några gånger innan den rullades in i den tomma målburen.

1976 avstod ett stort antal afrikanska länder från sommar-OS i Montreal. Motivering: Nya Zeeland deltog i spelen. Nya Zeelands brott? Deras rugbylag planerade att spela i Sydafrika.

Vid andra exempel fastnar skrattet i halsen. Fotbolls-VM i militärjuntans Argentina 1978 räknas återkommande som det smutsigaste mästerskapet någonsin. Det har berättats hur jublet från läktarna hördes in i koncentrationslägrens tortyrkammare, bara några hundra meter från Monumental-stadion i Buenos Aires. Att Argentina till slut blev världsmästare, efter en rad osportsliga fördelar och misstänkt uppgjorda matcher, bidrog sannolikt till att förlänga regimens livslängd. Den sportsliga nationalismen är inte alltid så harmlös som man vill tro.

1980-talets bojkotter är välkända. USA och andra västmakter stannade hemma från sommarspelen i Moskva efter att Sovjetunionen hade invaderat Afghanistan. Fyra år senare kom hämnden: när den olympiska elden tändes i Los Angeles 1984 uteblev alla atleter från Warszawapakten förutom de rumänska.

Med kalla krigets slut förlorade idrottsevenemangen sin roll som ställföre-

trädande slagfält. Men politiken har inte försvunnit från idrotten. Alla mästerskap i diktaturer möts på förhand av krav på bojkotter och protester. Ibland får enskilda idrottares symboliska protester stor uppmärksamhet, som när höjdhopparen Emma Green målade naglarna i regnbågsfärger under friidrotts-VM i Moskva 2013, i protest mot diskriminerande lagstiftning mot hbtq-personer. Och även demokratier kan politisera, som när invigningsceremonin till sommar-OS i London 2012 utvecklades till en patriotisk hyllning till det brittiska sjukvårdssystemet.

Det direkta ansvaret för att mästerskapen hamnar i Qatar och Peking vilar förstås på de internationella förbunden Fifa och IOK. Korruptionen inom dessa organ är välkänd, och det är förstås ironiskt att Fifa nu, tack vare det havererade Superliga-projektet, för en kort stund fick stå på det godas sida.

Men det politiska trycket är också försvinnande svagt. Det är förstås ingen slump att det är just Europaparlamentet som återkommande är den mest kritiska demokratiska instansen – senast med krav på att Belarus inte ska få arrangera ishockey-VM. Det är lättare att värna abstrakta principer om mänskliga rättigheter när väljarna är på behörigt avstånd.

Bland svenska fotbollsklubbar har Superettanlaget Gais, vars spelare inte är omedelbart aktuella för uttagning till VM-truppen, tagit ställning för en svensk bojkott av Qatar-VM. Än så länge är de ensamma. ”Det är bättre att lägga energin på att förbättra situationen i landet”, säger Svenska Fotbollförbundets generalsekreterare Håkan

Sjöstrand. Som om det inte var exakt det som bojkottförespråkarna också strävar efter. Vi ska ”belysa och påverka”, ekar förbundskaptenen Janne Andersson.

Det låter inte särskilt övertygande. Men det är trots allt ett framsteg från den tid då idrottsledare klamrade sig fast vid floskeln att idrott och politik inte hörde ihop. I dag erkänns åtminstone problematiken. Även om steget är alldeles för långt för att låta mänskliga rättigheter stå i vägen för några veckors sorglös idrottsunderhållning.

Andreas Johansson Heinö är doktor i statsvetenskap, förläggare vid Timbro förlag och fristående kolumnist i Dagens Nyheter.

Andreas Johansson Heinö

03 ”Till stora kostnader samlas data in som aldrig används”

Intresset för att samla in och bearbeta data inom offentlig sektor åtföljs ofta av ointresse av att använda sig av dessa data. Fina och dyra system sysselsätter en massa folk och ger intrycket av att resultera i kunskap och rationalitet inom till exempel sjukvård och skola. Det är viktigt är att ifrågasätta och ibland lägga

ned system, skriver Mats Alvesson, David Ebbevi och Anna Essén.

DN. DEBATT 210503

Många system och aktiviteter inom offentlig sektor handlar om att få fram information om verksamheten. Ofta deltar ett antal olika organisationer och instanser med att samla ihop data och göra den tillgänglig. Det finns stor potential i att få fram data för lärande och förbättringsmöjligheter i offentlig verksamhet. Men informationssystem och aktiviteter lever ofta sina egna liv utan att informationen används.

I vårt forskningsprojekt ”Viljan till ignorans” finner vi att intresse för att samla in och bearbeta data ofta åtföljs av ointresse av att använda sig av dessa data. Man vill inte veta, i alla fall inte sådant som kan krångla till tillvaron eller motivera en extra ansträngning utanför etablerade ramar.

Det samlas in data bara för att det går – i årtionden – men ibland utan att göra någon skillnad över huvud taget. Fina och dyra system sysselsätter en massa folk. Intryck förmedlas av att information medför kunskap och rationalitet inom till exempel sjukvård och skola.

Men frågan ”Vad skulle hända om systemet togs bort?” får ofta svaret ”Ingenting”. Ändå fortlever informationssystem i stor skala utan större förändring.

Detta är alltså något annat än de negativa sidoeffekter som rapporteras om det kvantifierade samhället. En viktig diskussion har påtalat den ibland överdrivna numerära

styrningen och hur ökad kvantifiering tränger bort det ”icke-mätbara”. Detta bör man se upp med, men det motiverar knappast varken att relevanta data nonchaleras eller att vi vidmakthåller informationsinsamlingssystem som inte fyller någon funktion.

Fenomenet spänner över hela den offentliga sektorn och verksamheter på kommunal, regional och statlig nivå. Mycket resurser läggs till exempel på att få fram enorma mängder data om våra skolor. I en studie av 134 skolrektorer menade dock cirka 60 procent att just deras skolor var långt bättre än landets genomsnitt. Uppenbarligen medförde all insamlad och kommunicerad data ingen insikt om kvaliteten på skolorna hos åtskilliga av de närmast ansvariga. Trots kännedom om felaktigheter och manipulation i mätningar av vårdens väntetider lämnas rutiner och processer utan åtgärd. Viktig information nonchaleras över alla sektorer.

I våra studier av delar av SKR:s datasajt ”Vården i siffror” (tidigare ”Öppna jämförelser”) ses ett stort system med ofta tveksam utdelning. Här finns en mängd individer som väljer ut variabler som sedan, i en annan organisatorisk instans, rensas och sammanställs, transformeras till diagram som visar till exempel hur hälsoutfall bland vissa patientgrupper skiljer sig mellan regioner.

Centrala myndigheter, regioner och professionsgrupper verkar tycka att det är bra. Samarbetet flyter och internationella bedömare låter sig imponeras av vad de tror vara öppenhet och rationalitet. Det lustiga är att ingen aktör verkar se det som sitt jobb att faktiskt använda datan, till exempel om tecken på övernyttjande

av särskilda mediciner, eller bry sig om huruvida någon annan gör det.

Detta resulterar i ett dyrt maskineri som inte gör någon väsentlig skillnad – men det hindrar inte att alla är nöjda. Regionerna slipper styra och ställa (de känner sig inte medicinskt kompetenta att intervenera), professionen delar med sig av data men behåller autonomi, och Socialstyrelsen och Sveriges kommuner och regioner uppfyller sina åtagande att ge intryck av att stimulera lärande, förbättringsarbete och samverkan, utan att göra sig ovän med någon. Kunskap och rationalitet signaleras på bred front.

Fenomenet att spela rationalitet men ägna sig åt meningslöshet och irrationalitet – viljan att inte veta – förefaller allmänmänsklig.

Flera förklaringar eller ursäkter underblåser stora ineffektiva system:

Det är nån annans jobb. Alla har sin uppgift och håller sig till sina avgränsade arbetsuppgifter och funktioner. Man ingår i en kedja och bryr sig inte om hur man tänker och gör en bit bortom den angivna horisonten.

Ovilja att rubba cirklarna. Att kritisera ett på ytan ”välfungerande system och samarbete” och ”lägga sig i” är inte något att sträva efter, det motverkar till synes fina värden som tillit, samverkan, professionell autonomi och så vidare.

Utpekande leder till negativa konsekvenser. Det finns risk för kritik, nedläggning eller jobbiga förändringar om man påtalar att något inte fungerar. Nya system måste upprättas som

kanske medför faktisk insyn och ansvarsutkrävande: Krav på förändring, mer arbete och mindre flexibilitet.

Fromma förhoppningar om framtiden. Det finns en tro att det ordnar sig, att systemet kommer att bli bättre. Den pågående tekniska utvecklingen gör att data nog kommer att kunna presenteras snabbare, snyggare och mer tillförlitligt.

Det är svårt att navigera i systemet. Många saknar överblick. Hög omsättning av personal eller av funktioner försvårar översynen. Man kanske vänder sig till chefen, men denne vet inte heller så mycket och vill inte krångla till det.

Sammantaget bidrar detta till att man fortsätter att lägga stora resurser och mycket arbete i system som inte har någon direkt användare men många deltagare och bidragande (inklusive skattebetalare).

Huvudproblemet är slående snävtänkthet – fenomenet funktionell dumhet – i skrämmande stor skala. Detta eskalerar lätt i stora system, och skenlösningen på stora problem är alltid mer pengar till sjukvård, skola eller det man nu vill satsa på.

Viktigt är att ifrågasätta och ibland lägga ned system. För detta krävs ett erkännande att avslut är en legitim aktivitet, precis som uppstart:

1 Systemägare och projektledare kan designa nya system och uppföljningar iterativt (stegvis) med kritisk blick på tillämpning och effektivitet. Ordentliga genomlysningar av vad olika

informationssystem, organ och arrangemang faktiskt bidrar till är centralt.

2 Finansiärer kan inkludera krav på översyn av system. Separata projekt kan ge pengar till rensningsinitiativ eftersom det också kostar att välja bort och avsluta.

3 Ledningsgrupper kan ha roterande roller där någon åtar sig att vara djävulens advokat. Vid varje ny idé om att samla och tillgängliggöra data bör ledningsgrupper säkerställa att det finns en användare och användningssituation i åtanke.

4 Regeringen kan låta utreda vilka omfattande informationssystem som medför låg nytta i förhållande till arbetsbörda. En sådan utredning kan ge förslag på vilka system som kräver omfattande förändring eller bör avvecklas.

5 Alla kan ställa kritiska frågor. Vad leder detta till – om något? Vad skulle hända om vi helt enkelt slutade med detta? Kan man inte påvisa tydliga funktioner bör något radikalt göras. En slags anmälningsplikt för personer som deltar i meningslösa aktiviteter i stor skala kunde införas.

Mats Alvesson, organisationsforskare vid bland annat University of Queensland och Lunds universitet.

David Ebbevi, läkare och organisationsforskare vid Karolinska institutet

Anna Essén, organisationsforskare på Handelshögskolan i Stockholm

03 ”Att fasta är inte så stor grej bland de andra eleverna”

Malmö. På flera skolor i Malmö har elever och föräldrar protesterat mot hur personalen hanterar ramadan.

Nu har kommunen ändrat sina riktlinjer – men debatten om hur skolan ska hantera elever som fastar fortsätter.

– Det som sticker ut i år är att vi haft elva elever i årskurs 2 som anmält att de ska fasta, säger Cecilia Strid, rektor på Gullviksskolan.

Det är lunchrast och full fart på Gullviksskolans skolgård, intill ett lugnt villaområde med mycket grönområde i södra Malmö. Några elever spelar fotboll, vissa gungar och andra hänger bara i vårsolen. Inne på skolans bibliotek träffar vi låg- och mellanstadieeleverna Kefah, Fatima och Diana som vill dela med sig av sina upplevelser av att gå i skolan under fastemånaden ramadan.

– Första dagen provade jag en timma, sedan nästa dag två timmar och sedan började jag fasta hela dagen. Det är bra, men man blir hungrig, berättar 9-årige Kefah.

13-åriga Fatima har fastat under ramadan ända sedan hon var 9 år och känner sig van. Men tiden precis innan fastan bryts är tuff.

– De sista minuterna känns som ett år. Man försöker göra något som man gillar för att tänka på annat. Som att virka, säger hon.

De gillar att fastan inte är någon stor grej på skolan.

– Ingen bryr sig eller blandar sig i, säger Fatima.

Både hon och Kefah fastar alla dagar i veckan, men 12-åriga Diana pausar de tre dagar hon har fotbollsträning med FC Rosengård. Med nummer 27 på ryggen är hon ofta anfallare eller mittfältare.

– Det är hårda träningar så jag vill inte fasta hela tiden. Och mamma är rädd att jag svimmar, säger hon.

Gullviksskolan är en F-6-skola och har totalt 335 elever. Inför ramadan delade skolan ut lappar till de elever som sa att de ville fasta. Det handlade om att föräldrar kontaktas om barnet skulle må dåligt. Enligt rektor Cecilia Strid var det 42 stycken – de flesta i årskurs 6 – som anmälde att de skulle fasta, men nu är det ungefär hälften som har fortsatt. Det som sticker ut i år är att fler i årskurs 2 fastar. Från början var de elva stycken.

– De är väldigt unga. Där verkar det vara en väldigt populär kille i klassen som sagt att han ska fasta och då är det många som har hängt på. Men det är bara två stycken som gör det nu, säger Cecilia Strid.

Innan barn kommer i puberteten finns ingen religiös plikt, men många vill prova fasta. Utmaningar för lärarna under ramadan är att eleverna blir tröttare än vanligt. Skolan gör inga anpassningar i verksamheten. Märker personalen att fastan påverkar elevernas hälsa eller studieförmåga på något sätt tar de kontakt med föräldrarna. Det fungerar bra, enligt Cecilia Strid.

Bilden delas av de flesta grundskolor i Malmö, visar DN:s rundringning bland kommunens skolledare. Det finns inga gemensamma riktlinjer hur man gör under ramadan, varje rektor hanterar frågan på sitt sätt.

På flera skolor har information gått ut där man förtydligar att eleverna måste kunna hänga med i undervisningen. Det har man gjort på Stapelbäddsskolan, en F-3-skola i Västra Hamnen, trots att endast ett fåtal elever fastar.

Även på Rosengårdsskolan skickas information till vårdnadshavarna, som måste godkänna fastan. Knappt hälften av eleverna i mellan- och högstadiet fastar, i lågstadiet endast någon enstaka.

Tvåbarnsföräldern Valley Ghanem, som har sin 12-åriga dotter och 14-årige son på Malmö International School, har tillsammans med andra föräldrar reagerat på formuleringar i mejl som har skickats ut.

– Det underliggande budskapet är att det är fel att barnen fastar och att vi som föräldrar är inkompetenta och nonchalanta inför våra barns mående och lärande. Det är en otrolig kränkning. Sanningen bakom är att vi har långa

diskussioner med våra barn om detta, säger Valley Ghanem.

Hon har via sin Facebook samlat in vittnesberättelser och information från föräldrar som varit kritiska mot hur skolor agerar under ramadan. En skola har haft handuppräckning i klasserna hur många som ska fasta.

Imamen Salahuddin Barakat vid Islamakademin i Malmö säger att det är problematiskt.

– Det snuddar vid att registrera religiösa åsikter och praktiserande, just att man urskiljer de eleverna från resten. Men det beror såklart på hur det görs och om man gör det i en negativ kontext eller inte.

I vissa fall har elever behövt sitta i matsalen trots att de inte äter. Detta har upplevts som kränkande av både elever och föräldrar och har lett till protester.

– En skoldag är krävande och ett barn som inte dricker och äter har svårt att orka med skolarbetet. Det vi har sett är att barnen ibland påverkar varandra, och att man vill vara duktig inför sina föräldrar, säger rektor Tove Thyni.

Efter kritiken har Malmö stad gått ut med ny information där de säger att det inte är lämpligt att elever som fastar sitter med i matsalen. Det har i sin tur fått de kommunala SD-politikerna Magnus Olsson och Nima Gholam Ali Pour att lämna in en motion till kommunfullmäktige där de föreslår att grundskolenämnden ska ta fram riktlinjer där rektorer rekommenderas att i

samverkan med vårdnadshavarna avråda elever från att fasta i skolan.

I skollagen finns inga regleringar när det gäller fasta. Det innebär att samma regler kring utbildningen och undervisningen gäller för - elever som firar ramadan som för andra elever som inte gör det.

Jenny Berglund, professor i religionsdidaktik vid Stockholms universitet, har undersökt hur ramadan hanteras av elever, föräldrar och personal i den svenska skolan. Det blev då tydligt att många föräldrar inte vill att barnen fastar, men har förståelse för att de vill prova.

– Kanske får barnet fasta en dag i veckan eller på helgen. Många sekulariserade muslimer bestämmer att barnet får avstå från till exempel chips eller dataspel under ramadan, för att sedan kunna känna tacksamhet för det.

Även på muslimska friskolor hanteras fastemånaden på olika sätt, konstaterar Berglund. I några skolor fick de yngre barnen inte fasta alls. De fick fasta med kroppen men inte med magen, som att göra goda gärningar och vara vänliga.

Långt från protesterna och debatten i politiker- och tjänstemannakorridorerna fortsätter Kefah, Diana och Fatima att fasta som vanligt. Gemensamt är att fastandet är deras eget val, säger de. Deras storasyskon och föräldrar gör det och de vill vara en del av gemenskapen.

I den tomma matsalen sitter Diana och äter mungärtsnuggets tillsammans med

skolmatsbespisningen. I kväll är det fotbollsträning för nummer 27.

Hilda Ärlemyr

hilda.arlemyr@dn.se

Hanna Rydén

Fakta. Heligaste högtiden

Fastemånaden ramadan är den heligaste och mest firade tiden för muslimer runt om i världen. Den firas i den nionde månaden i den muslimska kalendern – när det tros att Koranen först uppenbarades. Datumen ändras varje år, eftersom de bestäms av en nymåne.

I år pågår ramadan från den 13 april till den 12 maj. Fastan avslutas med högtiden eid al-fitr.

För många muslimer innebär ramadan att man inte äter eller dricker från gryningen till solnedgången. Man ska också avhålla sig från bland annat att röka, ha sex eller tugga tuggummi. Sjuka, gravida, barn, äldre och resande behöver inte fasta.

Fastan beskrivs som en rening för både kropp och själ. Den handlar om att man avstår något för Guds skull och känner tacksamhet över det man har. Välgörenhet är också en viktig del av ramadan.

03 Ökad smitta i skolan och på arbetsplatser

Fler smittas på skolor och arbetsplatser, enligt en enkät som Sveriges Radio Ekot skickat ut till landets 21 smittspårningsenheter.

15 av enheterna uppger att de ser en skillnad i hur smittan sprids i dag jämfört med de två tidigare vågorna av pandemin. Sju av dem ser en ökad smitta på skolor och andra platser där unga träffas.

Enkäten visar också att smittan ökar i hemmet samt på arbetsplatser.

TT

03 Studie visar att plugg på distans inte ger någon kunskap

Att stänga skolor och bedriva distansundervisning är mindre lyckat för lärandet. Det visar sig att eleverna lär sig ... ingenting.

I Sverige har grundskolan varit mer eller mindre öppen under hela pandemin och den som vill se en skolstängning för att minska smittspridningen bör dock tänka sig noga för. Det menar sociologen Per Engzell, som har

undersökt vilken effekt en sådan nedstängning får på lärandet.

– I 95 procent av alla länder har skolorna varit stängda kortare eller längre perioder, men hur det har påverkat eleverna vet vi nästan ingenting om, säger Per Engzell, doktor i sociologi och forskare vid Stockholms universitet samt University of Oxford i England.

Men så, i våras och i Nederländerna, uppstod det som nästan kan liknas vid en perfekt storm för en nyfiken forskare.

– I Nederländerna testar man regelbundet elevernas kunskaper med hjälp av olika prov och i våras slumpades det sig så att man hade nationella diagnostiska prov för låg- och mellanstadieelever precis före och efter den åtta veckor långa skolnedstängning som man hade där.

På så sätt kunde forskarna jämföra provresultaten för elever i åldrarna 7–11 år före och efter nedstängningen, med de prov som skrevs de tre föregående åren. Resultatet, som nu presenteras i Proceeedings of the National Academy of Sciences, visar att eleverna hade tappat ungefär en femtedel, jämfört med tidigare år. Det var också en femtedel av läsåret som skolorna var stängda, vilket får forskarna att dra slutsatsen att eleverna i genomsnitt inte tillgodogjorde sig någon kunskap alls under nedstängningen.

– Förlusterna var särskilt stora bland barn från hem med föräldrar utan gymnasieutbildning. För dem var förlusten upp till 60 procent större än hos andra, säger Per Engzell. **TT**

03 Hon vill göra hållbart mode: Syr väskor av överblivet tyg

Gideå. Pandemin har drabbat modebranschen med ett kraftigt försäljningsras och ändrat konsumenters beteende. Ulrika Edholm, 37, är en av de som ställt om sin egen konsumtion och sitt hållbarhetstänk.

I dag syr hon väskor av överblivet tyg från modeföretag och har slutat köpa nya plagg.

För några år sedan höll sömmerskan Ulrika Edholm ett par barnbyxor med hål i knäna framför sig. Barnet hade ramlat av sin cykel och ville få favoritplagget från H&M lagat trots att reparationen kostade mer än själva byxorna.

Ulrika Edholm berättar att kontrasten till dagens vanliga slit-och-släng-beteende inspirerade henne.

Flera år senare syr hon därför väskor av överblivna tygrullar för att göra världen lite mer hållbar.

När hon tar emot DN i sitt hus i Gideå – en liten tätort belägen bland berg och dalar i Örnsköldsviks kommun – har ett år passerat sedan hon lämnade livet i Umeå för bygden och sitt nya företag.

– Pandemin gav mig utrymme att reflektera över min konsumtion och textilproduktion på allvar, förklarar hon.

– Det ledde till att vi som småbarnsföräldrar bestämde att ta klivet mot en mer hållbar vardag här ute på landet. Huset är väldigt litet, men tanken var ju att min garderob skulle minska, säger hon och ler.

Hallväggarna pryds av blommönster och tyger – och mitt i allt står Ulrikas systation placerad intill barnens lekrum.

Hon trampar i gång symaskinen.

– Förlåt, jag är en nörd och kan inte lämna jobbet oavslutat, skrattar hon.

Tre till fyra dagar i veckan går åt till att klippa och sy i mönstrade tyger på arbetsplatsen som tar upp en stor del av huset.

– Resten av dagarna arbetar jag på en second hand-butik i stan. Systationen blir ofta till ett pysselbord för barnen också. Då ser det inte så här ordningsamt ut, säger hon.

Det brinnande intresset för mode har funnits där så länge hon kan minnas. Men i sina tidigare yrkesroller som textillärare och sömmerska har Ulrika ofta brottats med att intresset för kläder kolliderat med det faktum att modeindustrin pekas ut som en av klimatkrisens värsta bovar.

Klädindustrin står i dag för uppemot 10 procent av alla utsläpp globalt vilket beräknas vara mer än flyg- och båttransporter tillsammans, enligt

Världsbanken. Samtidigt orsakar den även en femtedel av alla vattenföroreningar.

– Redan när jag studerade en kurs i kläddesign 2005 förstod jag vilket avtryck modeindustrin orsakar, säger Ulrika Edholm och fortsätter:

– Jag minns att jag läste en broschyr om bomull, det blev mitt första uppvaknande. Jag tänkte ”oj” att ett par jeans motsvarar dricksvatten för en person i fyra år, det är illa. Det är 2 500 liter vatten.

Men trots vetskapen om effekterna fortsatte hon att konsumera likt tidigare.

– När man är modeintresserad så tycker man om att ständigt leta efter nya fina kläder. Jag hade en rejäl garderob men kände fortfarande att det saknades kläder. Men i fjol tog jag tag i mitt konsumtionsmönster på riktigt genom att bli f/activist, säger hon.

F/ACT Movement är en rörelse som samarbetar med bland annat kommuner och företag för att förändra modebranschen.

– Sedan jag gick med har jag slutat att bära nyproducerade kläder. Jag har även fått nya expertkunskaper som företagare.

– I dag känner jag att säcken knutits samman i mitt hållbarhetstänk. Jag har förändrat min konsumtion som privatperson och tillverkar väskor och förvaring av överblivet material från ett företag i Borås som i sin tur köper upp det från modebranschen, säger Ulrika.

Enligt Naturvårdsverket köper svenskar nästan 14 kilo textil per person och år och 7,5 kilo av det slängs i soporna. Men under pandemin har

det skett en förändring av svenskarnas konsumtionsmönster överlag.

– Vanligtvis sätter modeindustrin trenderna – men under coronapandemin har makten i stället förflyttats till konsumenterna, förklarar Gabriella Wulff, konsumtionsforskare vid Göteborgs universitet och lektor vid Textilhögskolan.

– Vi shoppar betydligt mindre kläder och skor nu. Från och med mars 2020 och framåt såg modebranschen tvåsiffriga försäljningsras.

Totalt sett minskade försäljningen av kläder med 19,5 procent och skor med 32,4 procent i fjol enligt den senaste konsumtionsrapporten från Centrum för konsumtionsforskning i Göteborg.

Svensk handels index visar att tappet blivit än större för kläder i januari 2021 då siffrorna ligger på minus 28 procent. E-handeln, som samtidigt har växt explosionsartat, täcker inte upp för det enorma tappet.

Gabriella Wulff berättar att varuflödena nu har anpassats med bland annat minskade beställningsvolymer av vissa produkttyper till följd.

– Försäljningen av festkläder och andra trendkänsliga plagg har till exempel stagnerat tillfälligt, men på sikt kan det komma tillbaka när vi får tillbaka våra sociala sammanhang, tror hon.

– Samtidigt sker en form av värdeförändring i det svenska samhället där vi diskuterar

hållbarhetsfrågor i större utsträckning både inom branschen och bland folket.

Johanna Leymann är en av författarna bakom böckerna ”Slow fashion – din guide till smart och hållbart mode” samt ”Gör skillnad – från klimatångest till handlingskraft”. Hon menar att modebranschen kan ha vilseledande marknadsföring om sina ”hållbara plagg”.

– Modeföretag kommunicerar i dag hållbarhet mer frekvent och som individ och konsument är det lätt att tänka ”ja, men vad är problemet, de är ju redan duktiga på det här”. Men i flera fall handlar det mycket mer om publikation än om att man faktiskt agerar klimatsmart hela vägen.

Hon anser att själva användningsfasen av kläderna är viktigare än det material som de producerats av.

– Företagen har en jätteutmaning. De tjänar sina pengar på att folk tröttnar på sina kläder, men samtidigt är det ett problem att vi köper för mycket och att vi har kläderna en alldeles för kort stund vilket resulterar i en massa avfall, säger Johanna Leymann.

– Lösningen är att minimera mängden nytt och förlänga livslängden för det som redan finns.

Det är även vad Ulrika Edholm har fått lära sig på sina kurser hos F/ACT Movement. Hon plockar bland plaggen i garderoben och förklarar samtidigt att man inom modevärlden i dag pratar om pris per användning av ett plagg.

– Har man en kappa som man använder mycket i flera år så blir det miljömässiga priset mycket lägre än om man bara använder den när man ska vara fin. Och använder man en tröja hundra

gånger så tänker jag att man har tagit ansvar för sitt köp.

Ulrika Edholm använder sig själv av en metod som kallas ”aktivera garderoben”.

– Jag hänger in alla galgar med kroken åt ett håll. När jag har använt ett plagg hänger jag tillbaka kroken åt det andra hållet. Då kan man ju se att ”oj det här plagget hänger kvar jättelänge utan att det används”.

Ulrika håller fram en beige tröja som hon menar är ett av de största felköpen hon någonsin gjort. Men det var det ändå det plagget hon valde att bära en vecka i sträck under F/ACT Movements utmaning.

– Jag tänkte att jag skulle lära mig att ta tillvara på tröjan en gång för alla och inte bara låta den hänga där i garderoben. Så jag fick träna på att styla den på olika sätt flera dagar i rad. Jag ska inte ljuga, jag hatade den till en början. Men utmaningen väckte min kreativitet till liv, och det är ju vad mode handlar om, kreativitet.

– Det är en av de stora sakerna jag har lärt mig nu i efterhand, att kreativiteten väcks till liv genom mindre konsumtion, säger hon och stänger garderobsdörren.

Johanna Sundbeck

johanna.sundbeck@dn.se

Så konsumerar du mode hållbart.

Här är sömmerskan Ulrika Edholms bästa tips för ett hållbart mode.

1 Det viktigaste är att minimera mängden vikt som du konsumerar och att förlänga livslängden på dina plagg.

2 Är du en person som gillar att ha få plagg som du vill använda länge, då ska du tänka klädvård och kvalitet. Men även på att laga dina grejer.

3 Köper du nytt så är det viktigt att fokusera på schysta märken.

4 En person som konsumerar mycket rekommenderas att dela plaggens livslängd med flera andra. Detta genom att exempelvis prenumerera på hyrgarderober, handla på second hand eller byta kläder med folk.

03 *Maria Schottenius: Lägg av med alla hattiga reformer i skolan och visa respekt för lärarnas yrkeskunskap*

Pisa-undersökningarna skakar skolan och lärarna drabbas ständigt av nya experiment. Ingen är betjänt av att lärare ska vara en sorts cirkusartister som kan tämja de vilda eleverna. Låt lärarna jobba med att undervisa och vägleda.

I Sverige har vi skolplikt. Läraren har stort ansvar som pedagog. Inte nog med det. ”Huvudmän och *skolor* har enligt skollagen ett *kompensatoriskt uppdrag* att uppväga skillnader mellan elevers olika förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen”, vilket Skolinspektionen har till uppgift att kontrollera.

Pontus Bäckström har nyligen kommit med en avhandling om kamrateffekter i undervisningen. Han säger till tidskriften Skolvärlden:

”Lärarna är skolans viktigaste resurs. Men det gäller att ha realistiska krav på vad de kan uppnå med de förutsättningar de ges. De kan inte trolla med knäna.”

Det är svårt att begripa hur det här är tänkt att fungera. Vem har kommit på att en utbildad ämneslärare, som ska undervisa dessutom ska kompensera för alla tänkbara skillnader mellan 30 elever i en sjua eller åtta? Är det verkligen lärare som efterfrågas för den uppgiften?

Pisaundersökningarna skapar just nu kalabalik i den svenska skolpolitiken. Och den svenska lärarkåren har fått leva med ständiga förändringar av läroplaner, betygssystem, det ena konstigare än det andra. Gamla rivs upp, nya tillkommer. Ryckigt, oseriöst. ”Nu ska vi leka skola.”

Det är rent ut sagt respektlöst mot en yrkesgrupp, som borde ges rimliga förutsättningar för att sköta sitt jobb. Visa respekt för läraren.

Men att skapa mindre grupper är dyrt, kostar fler lärare. Och dela upp eleverna i förhållande till förutsättningar för kunskapsinhämtning är en känslig fråga i Sverige.

I stället framhålls vissa skickliga lärare som premieras och hierarkier skapas inom lärarkåren. På högskolorna värderas ”excellens”. Det finns klara fördelar med Förstelärares roll och ansvar. Men ingen är betjänt av att lärare ska vara en sorts cirkusartister som kan tämja de vilda eleverna. Varför kan inte lärarjobbet vara ett arbete som går att sköta utan att man är tusenkonstnär? Att ställa individuella krav på superkrafter, på en stor och viktig yrkesgrupp verkar kontraproduktivt.

I stället borde man titta på regelverket, som sedan början av 1990-talet med den olycksaliga kommunaliseringen och friskolereformen, kraftigt monterades ner. Skolan är, enligt Sydsvenskans skolreporter Emma Leijnse, ”väldigt oreglerad i Sverige jämfört med andra länder. Skolans ägare och kommuner får göra lite som de vill”. Rektorn behöver inte längre vara lärare, det räcker med ”pedagogisk insikt”. Ansvaret för skolan är överlämnat till kommunerna och deras ekonomiska prioriteringar. Och skolorna själva måste anslå en stor del av budgeten åt reklam för att ragga elever.

En friskola kan etablera sig i kommunen, rycka åt sig 200 elever och deras skolpeng, vilket tvingar de andra kommunala skolorna till plötsliga nedskärningar. Sedan kan friskolan optimera sina resurser, fylla varje klass med 30 handplockade, lätthanterliga elever, anställa outbildade lärare med lägre lön än de utbildade

och gå med rejäl vinst. En kommun kan locka till sig friskolor, men inte tvinga dem att vara kvar, om deras (utländska) ägare inte har samma intressen som kommunen.

Sverige är unikt i världen när det gäller att utan vidare skänka skattepengar till stora skolkoncerner, som kan ta dem, göra en piruett och lämna landet, med pengarna.

Jag börjar snart stämma in i hyllningskören till Finland, som envisats med beredskapslager, som klarat både pandemin och skolan med glans tack vare en klar och tydlig organisation, som inte rubbas i första taget. Inga vaccindoser över, ingen skolpeng, ingen konkurrens om eleverna, lärare med status som vågar identifiera problem hos elever och tidigt sätta in insatser.

Utan önskedrömmar, utan naivitet, utan löjligt excellens-tänkande.

Maria Schottenius

maria.schottenius@dn.se

04 Ministern frågas ut om Pisakritiken

Utbildningsminister Anna Ekström (S) kallas till utbildningsutskottet för att svara på kritiken mot regeringens hantering av Pisaundersökningen, som framförts av Riksrevisionen.

Interna dokument visar att man känt till kritiken på utbildningsdepartementet - under en längre tid.

Anna Ekström ska på torsdag frågas ut av riksdagsledamöterna i utbildningsutskottet om den kritik som framförts i Riksrevisionens senaste rapport. Rapporten publicerades i förra veckan och är full av svidande kritik mot både regeringens och Skolverkets hantering av Pisaundersökningen från 2018.

En alldeles för stor andel elever, elva procent, har exkluderats från att skriva provet med motiveringen att de är nyanlända, visar Riksrevisionens utredning. Det gör att man inte kan dra några slutsatser om kunskaperna hos de svenska 15-åringarna som kollektiv och studien blir därmed oanvändbar.

I granskningen framkommer det att även att tjänstemän på utbildningsdepartementet genom promemorior redan under 2019 flera gånger ska ha larmat om att elever exkluderats felaktigt. Regeringen har inte velat lämna ut promemoriorna när flera medier frågat men

minnesanteckningar från Riksrevisionen visar vad som stod i dem.

Där lyfts bland annat frågan om att antalet nyanlända elever som ska ha kommit under flyktingvågen runt 2015 kan ha överskattats.

Det står bland annat att ”skolorna har tagit ut svängarna lite för mycket i sin tolkning av exkluderingsreglerna och exkluderat alltför många elever”.

I slutet av det ena dokumentet listas flera slutsatser i en punktlista. Där står det att resultaten i Pisaundersökningen med de exkluderade eleverna hade sjunkit kraftigt. ”Exkluderingsgraden är för hög givet den invandring vi haft året/-n upp till att PISA genomfördes våren 2018.”

Kristina Axén Olin (M) är andra vice ordförande och en av dem som krävt att utbildningsministern ska höras av utskottet. Hon säger också att Anna Ekström tidigare nekat till att det skulle vara några felaktigheter med Pisa-mätningen.

– Nu ser vi ju svart på vitt att det till och med har funnits intern kritik. När hon kommer till utskottet så hoppas jag att hon har bra svar på varför hon har fortsatt blåneka att det skulle ha funnits problem, säger Axén Olin.

I en mejlkommentar till DN skriver ministern att felet beror på att hon i sin tur fått felaktiga uppgifter av Skolverket.

”Jag har själv ställt frågor till generaldirektören om detta utifrån uppgifterna i vår interna pm. Skolverket har då varit tydliga med att

Pisastudien genomförts på ett korrekt sätt och att det inte fanns skäl att ifrågasätta resultaten”, skriver Ekström och fortsätter:

”Regeringen måste kunna lita på sin expertmyndighet och det får inte råda några osäkerheter om vilka elever som ska exkluderas och inte på skolorna nästa gång. Regeringen kommer därför att ge Skolverket i uppdrag att förstärka sina insatser för att säkerställa ett högt deltagande i enlighet med OECD:s gällande riktlinjer i Pisa 2022”, skriver hon.

På måndagen publicerade Skolverket en längre kommentar med budskapet att debattörer dragit för stora växlar på – eller förvrängt – Riksrevisionens kritik.

– Riksrevisionen gör ju inga som helst antaganden om att det skulle vara mygel, fusk eller trixande med siffrorna. Det kan man ju tro när man tar del av alla reaktioner, säger Skolverkets generaldirektör Peter Fredriksson till TT.

Alexandra Carlsson Tenitskaja

alexandra.carlsson.tenitskaja@dn.se

05 ”Pollenkungen” möte i gläntan skapade Rögles första storhetstid

Rögle BK har stationskarlen, biodlaren och entreprenören Gösta Carlsson att tacka för mycket. Men kanske också några besökande utomjordingar som nu står som ett monument i en glänta utanför Ängelholm.

I morgon, torsdag, spelar laget sin första SM-final på hemmaplan.

I Sibirienskogen på vägen ned mot Skälderviken finns en stor portal i metall med texten ”Ufomonumentet”. Några hundra meter längre in i skogen, sedan stigen svängt skarpt åt vänster, står ett tre ton tungt monument föreställande ett flygande tefat. På marken har tre ringar gjutits och ett par skyltar i metall berättar att det var här som en man såg ett utomjordiskt rymdskepp landa den 18 maj 1946.

Mannen var Gösta Carlsson (1918–2003) som dessutom kom att hävda att besättningen på farkosten gett honom ett recept på ett pollenpreparat som skulle lägga grunden till två stora industrier – Cernelle och Allergon.

Gösta Carlsson blev ”Pollenkungen” med hela svenska folket och de miljoner han kom att tjäna på preparaten använde han till att skapa Rögle BK:s första storhetstid i mitten av 1960-talet.

Gösta Carlsson föddes i byn Skörpinge strax utanför Ängelholm den 30 november 1918. Han blev nummer tre i en syskonskara bestående av två äldre systrar, Dagmar och Elsa, och den yngre brodern Eric. Pappa Carl Johan var en skicklig skomakare men också en framgångsrik biodlare. För Gösta blev biodling snabbt en passion och som sexåring fick han sin första kupa av pappa.

Villan på Hälsingborgsvägen blev en samlingspunkt för traktens ungdomar som gärna kom dit och spelade kort eller gjorde upp planer för kommande fotbollsmatcher. Gösta själv blev aldrig något skolljus. Läxorna var en plåga och betygen medelmåttiga. I stället ägnade han sig åt fågelstudier och idrott.

Sitt första jobb fick han i Kattarps lanthandel dit han cyklade varje dag. Och det var på vägen dit som han passerade dammen i Rögle och storögd såg bandyklubben träna eller spela match. Han lockades av det snabba spelet men lika mycket av kamratskapet och lagandan.

Men så, den 18 maj 1946, förändrades allt. Ska vi tro Gösta Carlsson fick han se ett märkligt ljussken mellan träden när han var på väg tillbaka hem efter att ha suttit och lyssnat på fågelsången vid Skäldervikens strand.

Klockan var 22.45 då han gick in bland träden fast besluten att undersöka var ljuset kom ifrån. Kanske hade någon glömt en eld. I stället

möttes Gösta Carlsson av en syn som inte liknade något han tidigare sett. I en glänta stod något som liknade två hoplagda diskusar med en hög mast på toppen. Från masten strömmade ett ljus som likt en ostkupa slöt sig om hela farkosten.

Men det var något annat som fick Gösta att knappt tro sina ögon. Innanför ljuskupan arbetade några varelser i vita dräkter. Utanför stod en annan med handen höjd till ett stopptecken. En vakt som inte ville släppa den nyfikne 28-åringen allt för nära.

Till slut bestämde sig Gösta Carlsson för att smyga sig på varelserna och deras farkost bakifrån, men från stranden fick han i stället se farkosten lyfta och försvinna.

I en serie ”drömmar” fick Gösta Carlsson möta en av varelserna som han senare kom att beskriva som befälhavaren. Och under dessa nattliga möten ska Gösta ha fått uppslaget till att börja samla in pollen och ta fram preparat som med tiden skulle göra honom rik och berömd.

Med pengar från pollenindustrin byggde Gösta Carlsson 1963 Ängelholms första ishall till en kostnad av 1,2 miljoner kronor och bara två år senare, i maj 1965, hade Rögle, som 1951 spelade sin första ishockeymatch, vunnit division 3 i förkrossande stil (18 vunna matcher, inga oavgjorda och inga förluster – 224–32 i målskillnad). Men Gösta Carlsson ville nå toppen och började se sig om efter förstärkningar.

Och han nöjde sig inte med vilka spelare som helst. Våren 1965 blev värvningen av New York Rangersproffset Ulf Sterner, framför näsan på Västra Frölunda, fortsättningen på en sällan skådad värvningskampanj som inletts redan 1964 då kanadensaren Des Moroney köptes in som spelande tränare. Efter detta blev Gösta snabbt hjälte på hemmaplan samtidigt som han skaffade sig gott om ovänner i övriga hockey-Sverige.

Att köpa ihop ett lag gick inte för sig och ”Pollenkungens” öppna plånbok trissade dessutom upp priserna på de inhemska spelarna, något tränarna i topplagen klagade på. Carlsson själv ägnade sig knappast åt några excesser vid sidan av hockeyn och segrarna firades med kaffe och tårta till spelarna medan fruarna fick en kartong med choklad. Och han tog väl hand om såväl spelare som anställda. I Utvälinge byggde Gösta Carlssons företag Cernelle 15 villor till sin personal och intill isstadion bostäder åt spelare och tränare.

Under några år blev Rögle BK rubriksättarnas favoritlag. Carlsson själv var inte sen att sticka ut hakan för att utmana. Benämningar som ”pollenlaget” och ”pollengrabbarna” var vanligt förekommande och Ulf Sterner kom att kallas för ”pollenpyret”. I slutändan blev Rögle BK fin reklam för Carlssons produkter, något som också det retade många. Kritiken hindrade dock inte Rögle BK från att marschera från division 3 till division 1 (dåvarande högsta serien) inom två år. I februari 1967 blev laget bästa nykomling genom tiderna då man slog Västerås IK med 6–3 i seriens sista match.

För stationskarlen Gösta Carlsson hade livet tagit en ny vändning. Framgångsrik och

välbärgad fick han finna sig i att beskrivas som ”pollenmiljonären” i artiklar och reportage. I Ängelholm blev han en offentlig person och en av bygdens stora söner. Allt han tog sig för hade en smak av framtid.

Mötet i gläntan förblev länge en hemlighet och det var först efter att han kontaktat journalisten Eugen Semitjov 1971 som händelsen blev känd. Ett år senare hade Gösta Carlsson låtit uppföra monumentet och därefter blev ingenting sig likt för skomakarens pojke.

Clas Svahn

clas.svahn@dn.se

Detta har hänt. Rögle BK

Första åren på Rögledammen

Ungdomar från Rögle och grannbyarna Tånga och Utvälinge börjar 1921 spela bandy på Rögledammen.

1932 bildas Rögle Bandyklubb. Klubben vinner 1948 DM-finalen mot IFK Malmö, klubbens första titel.

Hockeylaget äntrar isen

Den 22 januari 1951 spelar Rögles nybildade ishockeylag sin första match. Året efter går laget in i seriespel.

Rögle bärgar 1958 första titeln på hockeysidan genom att besegra Malmö FF i DM-finalen.

”Pollenkungen” gör entré

Gösta Carlsson bekostar bygget av Vegeholms isstadion, som invigs 1963. ”Pollenkungen” pumpar in pengar i klubben och stjärnspelare värvas. På två säsonger klättrar laget från division 3 till högsta serien och blir bästa nykomlingen genom tiderna säsongen 1966–67.

Nedgången och branden

Säsongen 1968-69 slutar med degradering för Rögle.

Klubben, nu utan Gösta Carlssons ekonomiska stöd,spelar på 1970- och 80-talen i andra- och tredjedivisionen.

Sommaren 1982 brinner hemmahallen ned, och året efter invigs Ängelholms ishall.

Återkomsten

1991-92 spelar Rögle åter i den högsta serien, nu Elitserien. Säsongen 1993-94 når laget kvartfinal i sitt första SM-slutspel. Efter en misslyckad storsatsning säsongen 1996-97 dras klubben i flera säsonger med miljoner i skulder.

Kenny Jönssons återkomst

NHL-proffset Kenny Jönsson återvänder 2004–05 till sitt älskade Rögle. Och under sin tredje säsong leder han laget tillbaka till Elitserien.

Jojo-laget Rögle och etableringen i toppen

Under några år åker laget jojo mellan Elitserien och hockeyallsvenskan. Men sedan säsongen 2015-16 har Rögle tillhört SHL. Våren 2019 för första gången på 15 år SM-slutspel.

Säsongen efter slutar man trea i grundserien, men slutspelet ställs in på grund av coronapandemin.

Säsongen 2020-21 slutar Rögle tvåa i grundserien och når föreningens första SM-final.

Källor: Rögle BK, Wikipedia

Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknads-departementet och näringsdepartementet

437 **Inrikes DN-artiklar 1 - 7(5) maj 2021**

438 Riksdagen och politiska partier

470 Statsrådsberedningen och statsministern

478 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

530 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

576 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

630 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

834 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

923 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

983 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

991 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 1011

Arbetsmarknads-departementet

Arbetsmarknadsdepartementet ansvarar för frågor och ärenden som rör arbetsmarknad, arbetsrätt och arbetsmiljö. Departementet ansvarar också för arbetet för ökad jämställdhet mellan kvinnor och män och mänskliga rättigheter på nationell nivå. Dessutom ansvarar departementet för arbetet för integration, mot segregation, rasism och diskriminering samt för att stärka hbtq-personers och barns rättigheter.

Områden

Områden

- Arbete mot segregation
- Arbetsmarknad
- Arbetsrätt och arbetsmiljö
- Barnets rättigheter
- Demokrati och mänskliga rättigheter
- Jämställdhet
- Nyanländas etablering

Om Arbetsmarknadsdepartementet

Relaterad navigering

- Arbetsmarknadsdepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Remisser
- Organisation
- Kontakt

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Eva Nordmark
Arbetsmarknadsminister

Märta Stenevi

Jämställdhets- och bostadsminister med ansvar för stadsutveckling och arbetet mot segregation och diskriminering

Genvägar

- Reformering av Arbetsförmedlingen
- Ordning och reda på arbetsmarknaden
- En arbetsmiljöstrategi för det moderna arbetslivet 2016-2020
- Arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck
- Hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter
- Samlat grepp mot rasism och hatbrott
- Följ Arbetsmarknadsdepartementet på Twitter
- Prenumerera på nyhetsbrev om regeringens arbetsmarknadspolitik

Aktuellt från Arbetsmarknadsdepartementet

Arbetsmarknadsdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/arbetsmarknadsdepartementet/

Myndigheter

- **Myndigheten för arbetsmiljökunskap**
  16 augusti 2018 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Arbetsmiljöverket**
  07 mars 2016 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar, SNAU**
  15 oktober 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Arbetsdomstolen**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Svenska ILO-kommittén**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Svenska ESF-rådet, Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Nämnden för styrelserepresentationsfrågor**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, IFAU**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, IAF**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Arbetsförmedlingen**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Medlingsinstitutet**
  03 december 2014 från Arbetsmarknadsdepartementet

Eva Nordmark

Arbetsmarknadsminister
Arbetsmarknadsdepartementet
"Alla som kan arbeta ska arbeta. Det är grunden för vår gemensamma välfärd. När arbetslivet förändras gör vi en nystart i arbetsmarknadspolitiken. Regeringen fortsätter föra en politik för fler jobb och nya satsningar på kompetensutveckling. Vi bygger ett tryggare arbetsliv med goda utvecklingsmöjligheter. Så möter vi framtiden tillsammans."

Eva Nordmarks områden

- **Arbetsmarknad**
- **Arbetsrätt och arbetsmiljö**
- **Nyanländas etablering**

SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.
SW . 7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet.

Märta Stenevi

Jämställdhets- och bostadsminister med ansvar för stadsutveckling och arbetet mot segregation och diskriminering

Arbetsmarknadsdepartementet

"Vi kan aldrig acceptera att människor inte har makten över sina egna liv. Regeringen jobbar för ökad jämställdhet på alla nivåer, att stärka barns rättigheter, att bekämpa våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Vi står tydligt upp för alla människors lika värde." (Företrädarens förklaring)

Märta Stenevis områden

- Arbete mot segregation
- Barnets rättigheter Bostäder och samhällsplanering Demokrati och mänskliga rättigheter
- Jämställdhet
- Nyanländas etablering

- Presskontakter
- Pressbilder
- E-post till registrator
- Kontakt

SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.

Med mera

Näringsdepartementet

Näringsdepartementet har ansvar för frågor som rör bolag med statligt ägande, näringsliv, innovation, landsbygd, livsmedel och regional utveckling.

Områden

Områden

- Bolag med statligt ägande
- Innovation
- Landsbygd, livsmedel och areella näringar
- Näringspolitik
- Regional utveckling

Om Näringsdepartementet

Relaterad navigering

- Näringsdepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Remisser
- Kontakt

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Ibrahim Baylan
Näringsminister

Jennie Nilsson
Landsbygdsminister

Genvägar

Genvägar

- Information in English from the Ministry of Enterprise and Innovation
- Regeringens strategiska samverkansprogram
- En livsmedelsstrategi för jobb och hållbar tillväxt i hela landet
- Ett nationellt skogsprogram för Sverige

Aktuellt från Näringsdepartementet

Näringsdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/naringsdepartementet/

Myndigheter

- **Teracom Group AB (Teracom)**
  22 november 2017 från Näringsdepartementet
- **European company for the financing of railroad rolling stock (EUROFIMA)**
  09 april 2015 från Näringsdepartementet
- **Stiftelsen Norrlandsfonden (Norrlandsfonden)**
  09 april 2015 från Näringsdepartementet
- **Stiftelsen Industrifonden (Industrifonden)**
  09 april 2015 från Näringsdepartementet
- **Centrala djurförsöksetiska nämnden**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Skogsstyrelsen**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA)**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Livsmedelsverket (SLV)**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Statens jordbruksverk (SJV)**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Sveriges lantbruksuniversitet (SLU)**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Lernia AB (Lernia)**
  05 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Orio AB (Orio)**
  05 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Verket för innovationssystem (Vinnova)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Vattenfall AB (Vattenfall)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Vasallen AB (Vasallen)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **V.S. VisitSweden AB (VisitSweden)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Transportstyrelsen**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Trafikverket**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Trafikanalys**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Tillväxtverket**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
-
- **TeliaSonera Aktiebolag (TeliaSonera)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Svevia AB (publ) (Svevia)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Sveriges geologiska undersökning (SGU)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Svensk-Danska Broförbindelsen SVEDAB AB (Svedab)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Svenska skeppshypotekskassan (Svenska Skeppshypotek)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Svenska rymdaktiebolaget (SSC)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Swedfund International AB (Swedfund)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Swedesurvey Aktiebolag (Swedesurvey)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Swedavia AB (Swedavia)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Sveaskog AB (Sveaskog)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
-
- **Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Statens Bostadsomvandling AB (Sbo)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Specialfastigheter Sverige Aktiebolag (Specialfastigheter)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **SOS Alarm Sverige AB (SOS Alarm)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Sjöfartsverket**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **SJ AB (SJ)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **SBAB Bank AB (publ) (SBAB)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **SAS AB (SAS)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Samhall Aktiebolag (Samhall)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **RISE Research Institutes of Sweden AB (RISE)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **PostNord AB (PostNord)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Post- och telestyrelsen (PTS)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Patentombudsnämnden**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Patent- och registreringsverket (PRV)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Myndigheten för tillväxtpolitiska analyser och utvärderingar (Tillväxtanalys)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Metria AB (Metria)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag (LKAB)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Luftfartsverket (LFV)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Konkurrensverket (KKV)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Jernhusen AB (Jernhusen)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Inlandsinnovation AB (Inlandsinnovation)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Infranord AB (Infranord)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Green Cargo AB (Green Cargo)**
  04 februari 2015 från

- **Fouriertransform Aktiebolag (Fouriertransform)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Bolagsverket**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Arlandabanan Infrastructure AB (Arlandabanan)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Apoteksgruppen i Sverige Holding AB (Apoteksgruppen)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Apoteket AB (Apoteket)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **ALMI Företagspartner AB (ALMI)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
-
- **Aktiebolaget Svensk Exportkredit (SEK)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Aktiebolaget Svensk Bilprovning**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Aktiebolaget Bostadsgaranti (AB Bostadsgaranti)**
  03 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Akademiska Hus Aktiebolag (Akademiska Hus)**
  03 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **AB Svenska Spel (Svenska spel)**
  03 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **AB Göta kanalbolag (Götakanal)**
  03 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Styrelsen för samefonden**
  19 december 2014 från Näringsdepartementet

- **Lantmäteriet**
  19 december 2014 från Näringsdepartementet

- **Boverket**
  19 december 2014 från Näringsdepartementet

Ibrahim Baylan

Näringsminister
Näringsdepartementet

Ibrahim Baylans områden

- Bolag med statligt ägande
- Innovation
- Näringspolitik

SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.
SW 66/68 Tillverkning av varor.
SW 66 Tillverkning av kemivaror od.
SW 67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d
SW 68 Tillverkning av komplexvaror.
SW 69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar.
SW . 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.
SW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.
SW 62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)

Jennie Nilsson

Landsbygdsminister
Näringsdepartementet

Jennie Nilssons områden

- Landsbygd, livsmedel och areella näringar
- Regional tillväxtSW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.

SW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.

1-5 maj 2021

01 Ledare: Därför gillar liberaler facket (men detta bör LO stryka)

För andra året i rad blir första maj (förhoppningsvis) en dag utan stora folksamlingar. Trots det firar fackförbunden i viss medvind.

Förra året ökade organisationsgraden från 68 till 69 procent, eller med 75 000 medlemmar, enligt en ny rapport från Arena Idé. Det är första gången sedan mitten av 1990-talet som det sker en positiv utveckling och under samma period steg förtroendet för de fackliga organisationerna (källa: SOM-undersökningen).

Det senare är i flera fall välförtjänt. I höstas kom Svenskt Näringsliv och PTK överens om ett nytt avtal, där flexiblare uppsägningsregler byttes mot bland annat ökade möjligheter till fortbildning. Senare valde även IF Metall och Kommunal att ansluta sig till uppgörelsen, och på många sätt markerar 2020 ett skifte på svensk arbetsmarknad.

Den typiska fackmedlemmen är numera en tjänsteman och det märks i förhandlingarna. TCO och Saco är minst lika viktiga som LO, som återkommande agerar bromskloss och motsätter sig lösningar som skulle sänka

trösklarna in på arbetsmarknaden, som reformeringen av lagen om anställningsskydd (las).

Ett annat tillfälle som är värt att nämna var när coronapandemin slog till. Då tecknade facken och företagen snabbt ett stort antal kollektivavtal om korttidsarbete, med syfte att såväl arbetstagare som arbetsgivare skulle komma ut så bra som möjligt på andra sidan krisen. Samma sak kan sägas om Kommunals skyddsombud på Serafens äldreboende, som i ett tidigt skede krävde tillräckliga skydd för personalen, både för de äldres och anställdas skull.

Det här är tre viktiga exempel från fjolåret när fackliga organisationer spelade en konstruktiv roll och satte medlemmarnas intressen främst.

Just det sista är sannolikt ett vinnande koncept för facken. Enligt en studie från tankesmedjan Fores är det arbetsmarknadsförmåner – som kompletterande inkomstförsäkringar, andra försäkringar och hjälp vid tvister – som framför allt uppskattas av såväl medlemmar som icke-medlemmar.

Samtidigt värderas politiskt engagemang förhållandevis lågt och tycks till och med utgöra ett skäl för många att inte ansluta sig, vilket är värt för LO att notera. Under den senaste valrörelsen satsade organisationen 30 miljoner kronor för att få en socialdemokratiskt ledd regering, medan bara 41 procent av de LO-anslutna valde att lägga sin röst på partiet.

Vidare är arbetarnas organisationsgrad 61 procent, mot tjänstmännens 73, och det kommer ständigt rapporter om att personer

med ”fel” politisk uppfattning inte är välkomna på lika villkor. Det senaste fallet är SD-politikern i Kiruna som kastades ut ur Transport, vilket tidigare i våras ogiltigförklarades av Stockholms tingsrätt. Andra uppmärksammade händelser är när en kristdemokrat blev av med sitt uppdrag för Seko och när en lokal Handelsordförande stängdes av eftersom hon är aktiv i SD.

Med tanke på att politiskt engagemang inte står högt i kurs är det dags för LO att fokusera på arbetsmarknaden och göra slut med S. Då kan fler potentiella medlemmar känna sig hemma och pengarna satsas där de gör störst nytta för dem som betalar.

Det vore ett utmärkt löfte från Susanna Gideonsson, när hon senare i dag gör första maj-debut som LO-ordförande. **DN 1/5 2021**

01 Långtidsarbetslösheten ökar – utrikes födda drabbas hårt

Aldrig tidigare har långtidsarbetslösheten varit så hög som nu. Under året väntas över 200 000 personer vara inskrivna som långtidsarbetslösa. Den pågående pandemin har förstärkt utvecklingen. Utrikes födda tillhör de värst drabbade.

– Jag har sökt jobb men ingen svarar, säger Salih Akbas, 50.

Det har varit ett par kärva år för Salih Akbas. 2019 förlorade han jobbet som trygghetsvärd på Lugna gatan. Efter det har han bara haft kortare perioder med jobb. En provanställning ledde inte vidare eftersom han saknar körkort. Att bli bilburen skulle öppna nya möjligheter men hur ska det finansieras med en ersättning på 13 000 kronor i månaden och tre barn där hemma?

– Det är svårt, säger 50-årige Salih Akbas.

Det har gått 20 år sedan han, som är kurd, kom hit från Turkiet.

– Jag har sökt jobb men ingen svarar. Varje jobb, det är kanske 200 som söker. Man måste ha erfarenheter men jag har inte så mycket, säger han.

Salih Akbas är en av människorna bakom statistiken över långtidsarbetslösheten. Han tillhör också en grupp som har särskilt svårt att komma in på arbetsmarknaden: de utrikes födda.

Det här är det stora orosmolnet, konstaterar Annika Sundén, analyschef på Arbetsförmedlingen. Redan 2019 syntes en ökning men situationen har stadigt förvärrats under pandemin.

– Det handlar om personer som inte har den kompetens som arbetsgivarna efterfrågar och det handlar väldigt mycket om dem som kom till Sverige under flyktingkrisen – utrikes födda som saknar gymnasieutbildning. Det som hänt under pandemin är att det tillkommit nya grupper som blivit långtidsarbetslösa eller som riskerar långtidsarbetslöshet, säger Annika Sundén.

Arbetsförmedlingen räknar med att långtidsarbetslösheten når rekordnivåer under 2021 och kan överstiga 200 000 personer.

– Så hög har den aldrig varit. Tittar man historiskt så är det stor risk att långtidsarbetslösheten biter sig fast på en högre nivå, säger Annika Sundén.

Pandemin har satt fingret på hur svensk arbetsmarknad fungerar. Det finns förhållandevis få enkla jobb som inte kräver någon utbildning. De som finns är framför allt i branscher som drabbats hårt under krisen: hotell och restaurang. Annika Sundén framhåller att svensk arbetsmarknad generellt ställer höga krav.

– De grupper som hade svårigheter redan när krisen slog till får det ännu svårare. Därför är det ännu viktigare för den gruppen att det finns utbildningsmöjligheter. Men har man inte en gymnasieutbildning så kommer det att vara svårt för arbetsmarknaden blir allt mer avancerad, säger hon.

Coronakrisen har slagit brutalt mot flera branscher, som hotell, restauranger och delar av handeln. Den växande långtidsarbetslösheten är en effekt av att de som förlorade sina jobb i början av pandemin fortfarande är arbetslösa. Drygt 100 000 personer hade i slutet av mars varit arbetslösa i mellan sex och tolv månader och riskerar att inom kort klassas som långtidsarbetslösa.

När krisen väl är över så har den här gruppen ändå en fördel: de har arbetslivserfarenhet. Därför har de sannolikt lättare att hitta ett nytt jobb än den stora majoriteten av de

långtidsarbetslösa. Enligt Arbetsförmedlingen har över 80 procent av de långtidsarbetslösa svag konkurrensförmåga. Risken är stor att de får ännu svårare att hitta ett arbete när det finns mer kvalificerade sökande som konkurrerar om jobben.

Sedan pandemin startade har långtidsarbetslösheten ökat mest i landsbygdskommunerna Ovanåker och Hällefors, som båda har haft ett stort flyktingmottagande. Även storstadskommuner som Sigtuna och Göteborg har haft en stor ökning av långtidsarbetslösheten. Till den kategorin hör även Botkyrka.

På torget i Alby centrum dignar stånden av grönsaker från världens alla hörn. Baklavan har redan sålt slut för dagen. Ramadan, förklarar handlaren ursäktande.

Botkyrka, där Alby ligger, är en av de kommuner där pandemin har slagit hårt mot jobben. Bara två av landets 290 kommuner har haft en sämre utveckling på arbetsmarknaden. Antalet som varit arbetslösa mer än 12 månader har ökat med 20 procent.

Här finns faktorer som pekar åt olika håll. Å ena sidan är Botkyrka den kommun i landet där det bor högst andel utrikes födda, ofta med en längre väg till jobben. Å andra sidan finns närheten till Stockholm och storstadens ekonomiska dynamik.

Inne i tunneln som leder ner till Albys t-banestation har Miljonbemannning sitt kontor. Företaget startades för nio år sedan av tre kompisar i 20-årsåldern som insåg att det behövdes nya krafter och idéer för att matcha de arbetslösa i förorten med jobben som fanns.

Saleh Karrani, en av grundarna, har på nära håll följt utvecklingen under pandemin.

– De som har varit borta från arbetsmarknaden länge, deras startsträcka har blivit ännu längre. De jobb som brukar vara första steget in, restauranger, hotell, det är enkla arbeten men som ger en stor skjuts för språket, det är de som har minskat drastiskt. Så de här människorna har fått backa flera steg tillbaka. Konkurrensen mellan de arbetssökande har blivit extremt hård, säger Saleh Karrani.

Arbetsförmedlingen har anvisat Salih Akbas till Miljonbemanning som lär honom att sätta ihop ett cv, skriva personliga brev och träna på intervjusituationer. Men den här morgonen testar han något helt nytt: ett virtuellt arbetsplatsbesök.

Inne på Miljonbemannings kontor får Salih Akbas får hjälp att ta på sig ett headset med glasögon. Med ens befinner han sig någon helt annanstans: på en terminal för sortering av paket som ska levereras från e-handlare till kunder. Salih Akbas kan röra sig runt i lokalerna, se personalen i arbete, höra det vinande ljudet från gaffeltruckarnas elmotorer, inspektera lunchrummet. Med en fjärrkontroll går det att klicka sig fram i menyer som dyker upp i filmen, till exempel om man vill ha olika arbetsmoment förklarade för sig.

Miljonbemanning har fått pengar från Tillväxtverket för satsningen på tekniken som kallas VR (virtuell verklighet).

– Vi behöver hitta sätt att snabbrusta människor för att komma ut i arbete. Särskilt de som kanske inte har varit på en arbetsplats på

länge. Nu kan de komma hit och enkelt testa: Är det här något för mig? Klarar jag av det? När de sedan träffar arbetsgivaren så gör de det med mer kött på benen, startsträckan blir kortare, säger Saleh Karrani, på Miljonbemanning.

Salih Akbas tar av sig headsetet och slår ut med armarna:

– Jag är öppen för alla branscher.

Regeringar av olika färger har försökt komma till rätta med långtidsarbetslösheten utan att lyckas. I samband med finanskrisen 2008 sköt långtidsarbetslösheten i höjden och har sedan dess legat kvar på en hög nivå ända fram till att coronakrisen slog till. Nu pekar kurvan återigen brant uppåt.

När regeringen presenterade vårbudgeten i mitten av april avsattes drygt 600 miljoner kronor till nya satsningar för att försöka få ner långtidsarbetslösheten. Det handlar om klassiska arbetsmarknadspolitiska åtgärder som extratjänster, ökad möjlighet till utbildning och extra pengar till sommarjobb för unga. I höstbudgeten sköt regeringen till drygt två miljarder kronor i olika arbetsmarknadsinsatser men det har ännu inte gett resultat i statistiken.

Här finns också en djup ideologisk konflikt mellan riksdagens partier. Medan Socialdemokraterna hårdsatsar på arbetsmarknadspolitiken vill Moderaterna ställa högre krav på individerna. M är på offensiven med förslag om att minska olika bidrag och ersättningar för att öka drivkrafterna att söka jobb.

Trots den tidiga timmen är det full fart på distributionsföretaget MTD i industriområdet

Eriksberg i Botkyrka. Morgonsolen flödar in genom de öppna jalusiportarna längs lastkajen. Flinka händer sorterar paket medan gaffeltruckarna far fram och tillbaka mellan lagerhyllorna. Medan andra branscher har tvärnitat under pandemin har MTD upplevt en boom. E-handeln har exploderat och med den efterfrågan på transporter och logistik.

Det var på den här arbetsplatsen som Salih Akbas fick göra ett virtuellt besök på. Och det var här 21-åriga Yosan Andelsmelek kunde hitta ett jobb när pandemin hade stängt dörrar i andra branscher.

Planen var egentligen att vara ute och resa efter studenten. Hon befann sig i Kanada när pandemin bröt ut och hon tvingades att återvända till Sverige. Mycket hade snabbt förändrats. Butiken där hon arbetat tidigare hade inget jobb att erbjuda.

I stället för att se världen har hon tvingats fundera på framtiden.

– Pandemin har fått mig och mina vänner att tänka efter. Vad vill jag plugga, vad vill jag göra? Nu pluggar jag på Komvux för att skaffa mig bättre möjligheter, samtidigt som jag jobbar här, säger Yosan Andelsmelek.

Unga är en grupp som drabbats hårt av pandemins effekter på jobben. En rapport från forskningsinstitutet IFAU visar att unga som kommit ut på arbetsmarknaden mitt i en kris ofta drabbats av långsiktiga negativa effekter.

– Den här krisen slår hårdare än tidigare kriser mot den del av arbetsmarknaden där unga hittar sitt första jobb. Effekterna kan leva kvar

upp till tio år, säger Mattias Engdahl, utredare på forskningsinstitutet IFAU.

De med högre utbildning får kanske ändå jobb men lön och karriär utvecklas sämre än den annars hade gjort. Unga utan fullständiga gymnasiebetyg riskerar i stället att fastna i långvarig arbetslöshet.

– Det är när man är ung som man behöver skaffa sig erfarenhet. Lyckas man inte med det så blir det svårare senare att få jobb, funderar Yosan Andelsmelek.

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se

Fakta. Det innebär svag konkurrensförmåga

Arbetsförmedlingen har identifierat grupper av arbetssökande som i genomsnitt har större svårigheter att snabbt finna ett arbete och därmed löper större risk att hamna i längre tider av arbetslöshet.

Det handlar om personer som saknar gymnasieutbildning, personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, arbetslösa som är 55 år eller äldre och personer födda utanför Europa.

Bland inskrivna arbetslösa som varit utan arbete mer än tolv månader i slutet av mars återfinns 83 procent inom grupper med svag konkurrensförmåga på arbetsmarknaden.

Andelen är än högre bland arbetslösa som varit utan arbete längre än två år, där närmare nio av tio bedöms ha en svag konkurrensförmåga.

Källa: Arbetsförmedlingen

01 Saab sockrar sitt anbud i matchen mot stormakterna

Saab och Sverige går nu in i slutstriden för att ta hem Finlands order på nya stridsflygplan, en affär värd 100 miljarder svenska kronor. Saab erbjuder 64 Gripen och dessutom två radarspaningsplan.

– En ofantligt viktig affär, säger Saabs vd Micael Johansson.

Det är en stenhård match där Sverige slåss mot flera stormakter.

I sin orderbok har Saab i dag beställningar på 60 Jas-plan av senaste versionen Gripen E till Sverige och 36 till Brasilien. Erbjudandet om 64 Gripen E till Finland blev offentligt på fredagen.

Saab sockrar dessutom sitt anbud med två radar- och stridsledningsplan med namnet Global Eye.

Det är något som de övriga konkurrenterna inte erbjudit, såvitt känt.

Radarplanen skulle ge Finland nya möjligheter att spana och upptäcka små föremål 55 mil bort. Därmed skulle man få bättre kontroll av territoriet och förvarning om exempelvis kryssningsrobotar som flyger på låg höjd.

Sverige ska köpa två Global Eye och om Finland gör detsamma skulle det bli möjligt att turas om och övervaka närområdet under 24 timmar om dygnet.

Om Finland blir av måste det rimligen den största ordern hittills?

– Absolut en av, om inte den största industriordern i Sverige någonsin och definitivt den största för Saab, säger Saabs vd Micael - Johansson till DN.

Vad skulle det innebära för Saab?

– Det skulle innebära väldigt mycket, både långsiktig fortsatt utveckling av hela Gripensystemet och Global Eye-systemet. En långsiktig produktionsverksamhet, ett djupt samarbete med finsk industri över gränserna när det gäller vidareutveckling av de här

systemen, svarar Micael Johansson som tillägger:

– Det kommer också att innebära fortsatt spets i teknologiutveckling på flera områden, och ett ekosystem i Norden. En ofantligt viktig affär, sammanfattar Saabs vd.

Saab är en av fem tillverkare som på torsdagen lämnade sina slutliga anbud, sina ”Best and final offer” till finska försvaret. Men att Saab får orden är långt ifrån givet i en tuff konkurrens med flygindustrier från stormakterna USA, Storbritannien och Frankrike.

Erbjudandet till Finland är i praktiken också Sveriges. Saab stöttas av regeringen, Försvarsmakten och Försvarets Materielverk. Därför sände försvarsminister Peter Hultqvist (S) samtidigt som Saabs anbud ett brev till sin finske kollega Antti Kaikkonen.

”Käre Antti, jag skriver till dig för att bekräfta att den svenska regeringens fulla stöd till Saabs slutliga anbud”, inleder Hultqvist brevet som DN tagit del av.

Hultqvist understryker i brevet likheterna mellan våra länder, det nära samarbetet och hur kostnadseffektivt Gripen-systemet är. Regeringen lovar att om Finland köper svenskt så ska ”anskaffningarna harmoniseras”.

– Erbjudandet är utformat mot den högt ställda finska kravbilden. Ett finskt krav är att inte vara ensam användare av någon del av förmågan. Harmonisering av svenska och finländska krav på förmåga och leveranser är därför en förutsättning, säger Peter Hultqvist till DN.

Ministerns ord om högt ställda finska krav är ingen artighet.

Det finska flygvapnet håller hög nivå och har redan i dag mer avancerade vapen på sina stridsflygplan än Sverige. En finsk order innebär att svenska och finska Gripen E ska leveras jämsides från 2025. Då måste svenska Gripen E ”vässas”, vilket regeringen också begärt riksdagens klartecken för i vårbudgeten.

– Gripen och Global Eye är det perfekta valet för Finland. Systemet är byggt för dess hotmiljö och operativa krav. Ingen slår oss när det gäller kostnadseffektivitet och vi maximerar de operativa möjligheterna inom den givna budgeten, säger Magnus Skogberg, Saabs projektledare i Finland.

En stor del av planen kan byggas i Finland och finsk industri deltar redan i utvecklingsprojekt, som ett system där planet skjuter ut elektroniska skenmål för att förvilla en fiende.

Finland kräver att planen hålls moderna och i drift till 2060. På DN:s fråga om Sverige kan garantera det svarar Micael Johansson att planets arkitektur är sådan att det enkelt kan modifieras med både mjuk- och hårdvara till 2060, minst.

– Gripen kommer att vara ryggraden i vårt luftförsvar, vi kommer att flyga ett utvecklat Gripensystem till 2060, svarar Sveriges flygvapenchef Carl-Johan Edström.

Till det mest hemliga räknas stridsflygplanens inbyggda system elektronisk krigföring. På en fråga om hur amerikanska och svenska system

står sig svarar flygvapenchefen med överraskande klarspråk:

– Utifrån min erfarenhet som pilot är Sveriges system för elektronisk krigföring överlägset andra västliga system. Det är bara så det är. I Gripen E kommer vi med Saab att bygga det starkaste och effektivaste systemet i norra Europa just nu – ja i hela världen, säger Carl-Johan Edström.

Finlands upphandling av stridsflyg går under namnet HX (H står för dagens Hornet-plan och X för ersättaren). Den skiljer sig också från andra länders genom högre krav på en rad områden.

Redan 2018 inbjöds industrierna att leverera enligt ”design to cost”. Inköpskostnaden sattes till 10 miljarder euro, motsvarande 100 miljarder kronor. Kontraktsumman är 9,4 miljarder euro plus 600 miljoner euro för anslutning till övriga finska försvaret.

Inom det priset ska industrin kunna leverera ett helt system där även planens alla vapen, underhåll i Finland och systemutveckling fram till 2060 ingår. Kraven bygger på olika hotscenarier.

Vintern 2020 kontrollerades genom hårda flygprov i Finland att specifikationerna också motsvaras av verkligheten.

Av konkurrenterna är det amerikanska F-35 mest avancerat. Men Lockheed Martin som planerat visa upp fyra F-35 i Finland landade endast med två plan – varpå det ena fick tekniska problem.

Förutom Saab är det endast Boeing som har redovisat sitt anbud. Det är 50 stycken ensitsiga Super Hornet och 14 Growler, en tvåsitsig attackversion för elektronisk krigföring.

För Saabs del är slutbudet omfattande: över 400 elektroniska dokument som om de skulle skrivas ut omfattar 10 000-tals sidor. Nu ska anbuden testas i krigsspel:

”I det sista skedet bedöms den militära förmågan hos varje kandidats HX-system effektivitet genom ett långvarigt krigsspel”, enligt Försvarsministeriet. I klartext: simuleringar där flygplanen måste klara strid från vägbaser, med underhåll och vapen. Det gäller ett uthålligt krigsförlopp som är två veckor långt.

I slutet av året lämnar finska försvaret sitt val till regeringen. Då ska även försvars- och säkerhetspolitiska aspekter vägas in. Ett beslut om vilket stridsflyg Finland väljer kommer kring årsskiftet.

Mikael Holmström

mikael.holmstrom@dn.se

Hans Strandberg

hans.strandberg@dn.se

01 Ny studie visar hur gruvdriften blev ett hårt slag för samebyn

En ny studie visar att samebyn Muonio påverkades mer än förväntat av gruvbrytning i området. Forskaren Rasmus Kløcker Larsen menar att gruvbolagen ofta underskattar följderna för samebyarna.

– Jag hade väntat mig att vi skulle se stora effekter, men inte de enorma konsekvenserna för samebyn på alla sätt och vis, säger han.

Studien visar att driften av järnmalmsgruvan i Kaunisvaara i Norrbotten påverkat samebyn Muonio på en rad områden som tydligt överstiger den begränsade inverkan som förutsågs då tillstånd gavs.

Enligt rapporten, där Rasmus Kløcker Larsen från Stockholm Environment Institute är en av författarna, har delar av verksamheten aldrig utretts eller godkänts. Samebyn har aldrig fått någon kompensation för de ekonomiska förluster som gruvdriften inneburit.

Gruvan drevs först av bolaget Northland Resources, men togs efter konkurs över av Kaunis Iron.

Studien har gjorts i samarbete mellan Stockholm Environment Institute, Muonio sameby och Svenska samernas riksförbund, SSR, och pekar på de trångmål som samebyn ställts inför.

Resultaten av gruvdriften syns, enligt undersökningen, i form av markförluster för samebyn, i störningar för renhjorden och slitage på betesmarker. Det har lett till försämrad hälsa för djuren, vilket i sin tur medfört minskade slaktvikter och ekonomiska förluster.

– Men det har också resulterat i sociala och kulturella effekter, till exempel att unga i samebyn inte vågar satsa på renskötsel. Det riskerar att slå ut en hel generation av renskötare, säger Rasmus Kløcker Larsen.

Det är den samlade effekten som är viktig och det är den som han menar att gruvbolagen ofta underskattar i sina analyser.

– Jag har jobbat med de här frågorna i många år, men är förvånad över de enorma konsekvenserna för samebyn på alla sätt och vis. Både när det gäller ekonomin och i sättet som byn har körts över av staten och av industrin, utan respekt för dess rättigheter, säger den erfarne forskaren vid Stockholm Environment Institute.

Han pekar på vad han säger är ett kunskapsglapp mellan påstådda och faktiska konsekvenser av gruvindustrin på mark som används av samer, inklusive renskötsel.

– Det här är första gången som forskningen på djupet belyser dilemmat för samebyarna. Och

även första gången så vitt vi vet som forskningen empiriskt kunnat belysa hur en sameby försökt begränsa konsekvenserna av en gruvetablering genom att inleda en avtalsförhandling med ett gruvbolag, säger Rasmus Kløcker Larsen.

Muonio sameby började förhandlingar med gruvbolaget Northland om ekonomisk ersättning för att man, enligt undersökningen, kände sig så illa tvungen. Alternativet hade varit att gå till domstol.

Det blev aldrig något av med kompensationen, innan bolaget gick i konkurs. Och det har det heller inte blivit med Kaunis Iron som tog över driften.

– Hade byn haft resurser så hade de kunnat stämma bolaget, men de hade inte pengar till det och de litar inte på att domstolar och statliga myndigheter ska skydda deras rättigheter, konstaterar Rasmus Kløcker Larsen.

I höst hamnar fallet till slut i domstol. Det gäller både ett överklagande från Naturvårdsverket om det befintliga tillståndet för gruvbolaget och ett parallellt fall där bolaget vill uppdatera det gamla tillståndet och ansöka om ett nytt.

Enligt rapportförfattarna ska studien inte bara ses som en fallstudie, utan den kan även sättas in i ett nationellt och globalt perspektiv.

Konflikter uppstår när växande förståelse för urfolks rättigheter ställs mot krafter som är intresserade av att inte minst bryta så kallade innovationskritiska metaller och mineraler. Regeringen tillsatte i mars en utredning för att säkra en hållbar försörjning.

Idén om en samexistens är avgörande när gruvor i Sverige ges tillstånd. Vanligen antar regering och domstolar att renskötsel kan föra en jämsidestillvaro med gruvnäringen.

– Men samexistens är inte möjlig i de termer som används i dag. Om man med begreppet menar att det går att driva gruvindustri utan betydande påverkan på samebyars renskötsel så är svaret nej, säger Rasmus Kløcker Larsen.

I det konkreta fallet förklarar han att han skulle argumentera för att tillståndet måste ses över, göras om och att samebyn måste gottgöras på något sätt.

– I det breda perspektivet handlar det om att integrera de åtaganden som Sverige har gjort internationellt mot samerna som urfolk i minerallagen och miljöbalken, säger forskaren.

Torbjörn Petersson

torbjorn.petersson@dn.se

01 Vd:n: Gruvnäring är ett ganska stort ingrepp i naturen

Kaunis Iron övertog 2017 verksamheten vid järnmalmsgruvan i Kaunisvaara i Pajala sedan kanadensiska bolaget Northland Resources gått i konkurs.

– Det är ett samspel och en utmaning att hitta en balans mellan de ekonomiska intressen som finns och de många andra, både kulturella och

övriga, intressen som också finns, säger Klas Dagertun, vd vid Kaunis Iron.

Han gör det i en kommentar till den nya studie som visar de stora konsekvenser som gruvans drift haft på Muonio sameby.

– Däremot har jag svårt att kommentera om konsekvenserna är större än förutspått. Gruvnäring är ett ganska stort ingrepp i naturen, så enkelt är det. Och gruvområdet består inte bara av dagbrottet utan är ett relativt stort område och det leder till inskränkningar för den typen av verksamhet som bedrivs i samebyn, säger Klas Dagertun.

Han fortsätter:

– Ser man det i någon form av holistiskt perspektiv har norra Sverige ganska stora oexploaterade arealer i förhållande till de exploaterade, men för en sameby som driver sin verksamhet koncentrerat i vårt närområde är det naturligtvis knappast någon tröst. De flyttar ändå inte sin verksamhet.

När det gäller ekonomisk kompensation till den drabbade samebyn säger vd:n att bolaget följer den lagstiftning som finns på området och har en bra dialog med samebyn.

Torbjörn Petersson

torbjorn.petersson@dn.se

Här är kommunerna som klarat sig bäst och sämst under pandemin

Förändring i arbetslöshet, mellan februari 2020 och mars 2021 (procentenheter).

Källa: Arbetsförmedlingen

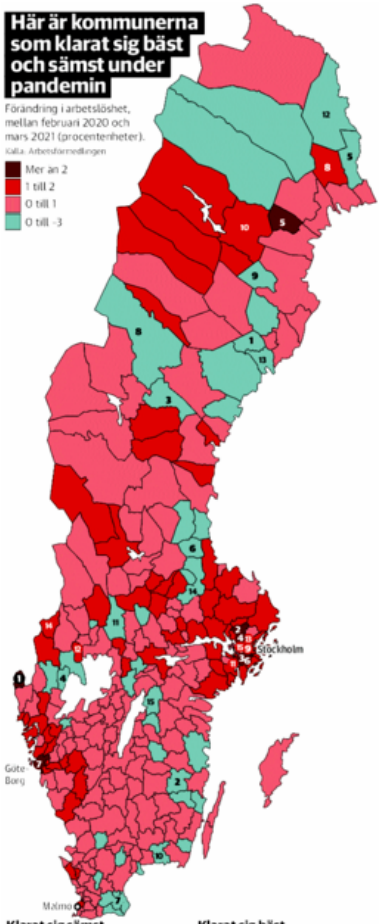

Klarat sig sämst

1	Strömstad	5,7
2	Sigtuna	4,3
3	Botkyrka	2,5
4	Upplands Väsby	2,4
5	Älvsbyn	2,2
6	Huddinge	2,1
7	Göteborg	2,1
8	Överkalix	2,0
9	Stockholm	2,0
10	Arvidsjaur	1,9
11	Södertälje	1,9
12	Grums	1,8
13	Sollentuna	1,8
14	Eda	1,8
15	Sundbyberg	1,7

Klarat sig bäst

1	Bjurholm	−2,6
2	Hultsfred	−1,7
3	Ragunda	−1,5
4	Åmål	−1,4
5	Övertorneå	−1,4
6	Ockelbo	−1,3
7	Tomelilla	−1,3
8	Strömsund	−1,2
9	Norsjö	−1,1
10	Ronneby	−1,0
11	Filipstad	−1,0
12	Pajala	−0,8
13	Nordmaling	−0,7
14	Sandviken	−0,6
15	Motala	−0,6

02Flest jobb har försvunnit i gränsområden och städer

Pandemin har slagit hårdast mot storstäderna och kommuner som är beroende av gränshandel. Arbetslösheten har stigit kraftigt när restauranger tvingats stänga och butikskunderna stannat hemma.

– Alla sektorer som inte kräver det perfekta cv:t har tagit stryk under pandemin, säger Mats Hedenström på Svensk handel.

DN:s sammanställning av arbetslösheten i landets samtliga kommuner är dyster läsning för dem som är beroende av kontaktnära serviceyrken och gränshandel. Medan kommuner som Bjurholm och Norsjö i norr sett en sjunkande arbetslöshet under året som gått, har det gått åt andra hållet i Sigtuna och Strömstad.

Förklaringen är att hotell- och restaurangbranschen, resebranschen och detaljhandeln lidit svårt under pandemin, samtidigt som tillverkningsindustrin generellt har klarat sig mycket bättre. Det slår direkt mot orter som förlitar sig på inresande kunder från grannländerna.

– Det här året har varit väldigt jobbigt på många olika sätt. Det är inte bara handeln som haft det jobbigt utan även många serviceföretag:

bilverkstäder, frisörer, tandläkare. Över en natt försvann 80 procent av kundunderlaget. Det här påverkar väldigt många väldigt hårt, säger Johanna Söderberg (C), kommunalråd i värmländska Eda kommun där Charlottenberg utgör centrum för gränshandeln mot Norge.

Utöver kommuner i gränsområdena har coronakrisen även slagit hårt mot storstäderna. Av de 20 kommuner där arbetslösheten ökat mest under pandemiåret ligger 12 i något av landets tre storstadsområden, Stockholm, Göteborg och Malmö.

Det är ännu för tidigt att säga vad som händer i de mest drabbade branscherna när coronakrisen är över. För hotell- och restaurangnäringen liksom kulturbranschen finns hopp om att besökarna ska återvända när restriktionerna upphör. Men för handeln är framtiden betydligt mer osäker.

– Alla jobb som nu försvunnit kommer inte att komma tillbaka. Våra handels- och resemönster ändras så det kommer att påverka hur de här jobben kommer tillbaka, säger Annika Sundén, analyschef på Arbetsförmedlingen.

Hon påminner om att det redan före pandemin hade startat en strukturomvandling inom handeln i och med att allt fler handlar på nätet. Det är en utveckling som tagit fart under det senaste året. Därför är det osäkert hur många av de butiksanställda som kan räkna med att hitta ett jobb att gå tillbaka till.

– En person som är medelålders och kanske har jobbat inom handeln i hela sitt liv och nu har blivit arbetslös, den personen kommer att

behöva ställa om. Det blir mycket hårdare konkurrens om jobben i handeln efter pandemin, säger Annika Sundén.

Branschorganisationen Svensk handel räknar med att ungefär 15 000–20 000 jobb har förlorats inom handeln hittills.

– Jag hoppas att det stannar vid det. Möjligheten att hantera krisen minskar ju längre tiden går. Det finns inga marginaler kvar, säger Mats Hedenström, näringspolitisk chef på Svensk Handel.

Långsiktigt ser Svensk handel en minskning av arbetstillfällen i fysisk butik på grund av den ökande e-handeln. Mats Hedenström påpekar att särskilt sko- och klädhandeln har påverkats enormt under 2020.

– Det som går dåligt är väldigt mycket sådant där unga får sitt första jobb. Hur glada vi än kan vara för att det går bra för Volvo så hjälper inte det, för Volvo anställer inte samma personer, säger han.

Han tror att det fortfarande kommer att finnas möjlighet att verka inom handeln med lägre utbildningsgrad och det kommer fortfarande gå att hitta jobb även om svenskan inte är perfekt.

– Men det kommer att vara färre jobb av den varan. Risken är stor att pandemin har påskyndat det här. Alla sektorer där det är möjligt att få ett jobb utan det perfekta cv:t har tagit stort stryk under pandemin. Våra politiker bör vara oroliga för det, säger Mats Hedenström.

Sett till långtidsarbetslöshet bland utomeuropeiska invandrare så har Ovanåkers

kommun den mest negativa utvecklingen i hela landet. Men enligt Stefan Jonsson, chef för kommunens arbetsmarknadsenhet, är det inte i första hand pandemin som är orsaken. Det finns ingen stor service- eller besöksnäring som drabbats. Det lokala näringslivet går tvärtom för högtryck och söker folk, men det handlar om tillverkningsindustri som kräver kvalificerad arbetskraft.

– Vi kan inte matcha rätt folk till rätt jobb. Många av de som är arbetslösa här har för dåliga svenskkunskaper och låg utbildningsnivå från sitt hemland, säger Stefan Jonsson.

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se

02 V vill miljardsatsa på ”superkomvux”

Vänsterpartiet vill lägga 2,2 miljarder kronor på vad man kallar ”superkomvux för coronagenerationen”. Tanken är att om de ekonomiska förutsättningarna blir bättre ska det bli lättare att nå slutmålet om full sysselsättning.

– Vi har inte råd att låta coronagenerationen halka efter. Genom att ge dem väldigt bra villkor hoppas vi locka så många som möjligt att fortsätta på Komvux så att de får fullständiga betyg, säger partiledaren Nooshi Dadgostar.

– Vi vet att det är helt centralt för att de ska få jobb framöver, så det är viktigt både för dem och för hela samhället

Den föreslagna höjningen av studiebidraget skulle vara från 1 250 till högskolans 3 312 kronor även för de som är under 20 år och saknar fullständiga betyg. Förslaget är tillfälligt och syftar till att justera eventuella orättvisor orsakade av distansundervisningen under pandemin. Nooshi Dadgostar tillträdde partiledarrollen efter Jonas Sjöstedt den 31 oktober. Hennes debut som förstamajtalare på den posten gick under parollen ”jobb, jämlikhet, framtidstro”.

– Jag önskar att vi stod tillsammans på ett stort torg, att solen sken på våra röda fanor och att vi kunde möta känslan av stolthet och glädje i varandras blickar. Jag skulle till och med nöja mig med regn och hagel, bara vi hade kunnat fira tillsammans, säger Nooshi Dadgostar.

– Men i år, precis som förra året, firar vi åtskilda på grund av den kris som skakat om hela vår värld. Vi kan inte radera ut all sorg, smärta och förtvivlan som den här pandemin har orsakat och fortsätter orsaka, men det vi kan göra är bygga vårt samhälle starkare inför framtiden.

Ossi Carp

ossi.carp@dn.se

Fakta. Vänsterpartiets förslag

Förslaget som V presenterade handlar om kraftigt förbättrade villkor för de som i år går ut

gymnasiet utan fullständiga betyg och som vill läsa upp dem.

Detta ska ske genom förbättrade ekonomiska förutsättningar, storsatsning på mentorer och fria läromedel på komvux.

Enligt Vänsterpartiets beräkningar skulle denna satsning kosta 2,2 miljarder kronor.

03 Ledare: Låt inte arbetslösheten bita sig fast efter pandemin

Det är ingen munter bild av svensk arbetsmarknad som tecknas i lördagens DN-reportage om långtidsarbetslösheten. Fler än någonsin tidigare har varit utan ett jobb mer än ett år – 2021 förväntas det handla om över 200 000 personer. Värst är det, som så ofta, för dem med låg utbildning och med kort tid i Sverige.

Någon vidare fond att fira första maj mot gav inte siffrorna Stefan Löfven och hans S-märkta ministrar. Socialdemokratins uttalade mål om att nå EU:s lägsta arbetslöshet talas det numera också tyst om. Sverige harvar i dag en bra bit ner i unionens tabell.

Att situationen ser ut som den gör just nu är ändå inte konstigt, och är inte främst ett resultat av regeringens politik. Pandemin kastade in Sverige och resten av världen i en djup lågkonjunktur förra året. Permitteringar och hemarbete har inneburit att den delen av arbetsmarknaden som servar dem med högre utbildning och kvalificerade jobb har klarat sig relativt väl. Men restriktionerna har skadat svårt de branscher där de enkla jobben finns inom framför allt servicesektorn.

Att just långtidsarbetslösheten stuckit iväg är heller inte märkligt. Krisen har lagt en blöt filt över alla tankar på nyanställningar. Den person som varit utan jobb en kort tid precis före pandemin har sannolikt gjorts till långtidsarbetslös av den, oavsett kvalifikationer och anställningsbarhet.

När restriktionerna försvinner och återhämtningen tar fart lär många jobb komma tillbaka snabbt – inte minst just inom servicesektorn. Människor lär vilja gå ut och roa sig igen, äta på restaurang, resa bort och bo på hotell. Men det är inte ett faktum som bör få politikerna att ta arbetslösheten med ro.

Redan innan pandemin låg den på en hög nivå – i synnerhet bland nyanlända och unga. Ett år utan möjligheter till jobb har inte förbättrat anställningsbarheten för dem som drabbats av krisen. Det kommer att krävas aktiva åtgärder

för att se till att arbetslösheten inte biter sig fast på en permanent högre nivå.

Till viss del handlar det om att se till att krishanteringens tillfälligga åtgärder blir just tillfälliga. En stärkt a-kassa var, exempelvis, rimlig under en period när det var närmast omöjligt att hitta ett nytt jobb. När jobben kommer åter försämrar det däremot drivkrafterna till arbete.

Just nu läggs mycket fokus – både i Sverige och utomlands – på staten, stimulanser och investeringar. Det finns poänger i detta. I den mån borttagna restriktioner inte ger efterfrågan en tillräcklig skjuts måste finanspolitiken hjälpa till. Vi står också inför en klimatomställning – vägar ska elektrifieras, järnvägar rustas upp. Det kan naturligtvis bidra till att skapa jobb. Och arbetsmarknaden präglas av svåra matchningsproblem, som bäst fixas genom satsningar på utbildning.

Men det viktigaste jobbskapandet kan aldrig skötas av staten, utan för det krävs ett dynamiskt näringsliv.

Särskilt de små företagen är viktiga, det gäller såväl högteknologiska startups som kan stå för nästa svenska exportsuccé som småföretag inom städernas servicesektor – där finns många av de enkla jobb som innebär en inträdesbiljett på arbetsmarknaden för många med lägre utbildning och begränsad erfarenhet. Därför krävs det en aktiv politik för att förbättra villkoren för dessa företag, göra det billigare och lättare för dem att anställa.

Den höga arbetslösheten får inte bita sig fast när krisen är över. Det kräver att politikerna gör sitt jobb.

DN 3/5 2021

Svårt att mäta inflationen under pandemin

Inflationen var låg under 2020. Men under pandemin förändrades konsumtionen och prisökningarna gick inte att mäta som vanligt.

KPIF, per månad.

Grafik: Elin Lindwall Källa: SCB

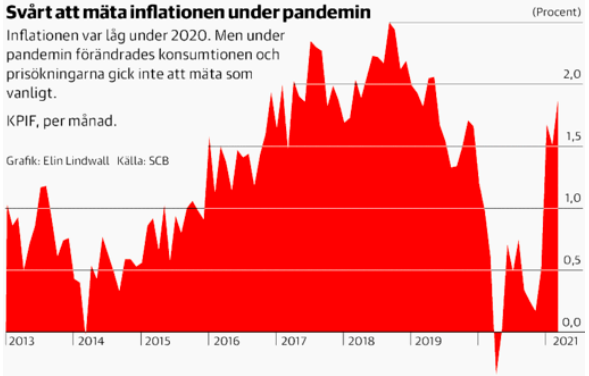

Ekonomin krympte men siffrorna är osäkra

Europa hade negativ bnp-tillväxt förra året, visar preliminär statistik. Ovanligt stora revideringar är att vänta. Årlig förändring av bnp, 2020.

Källa: Eurostat

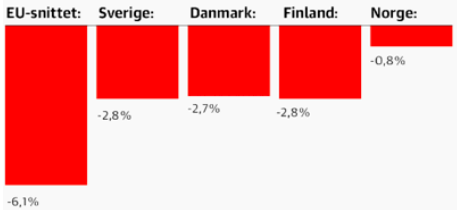

Den mystiska arbetslösheten

SCB:s officiella mått på arbetslösheten och Arbetsförmedlingens siffror går just nu åt olika håll.

Källa: Nordea

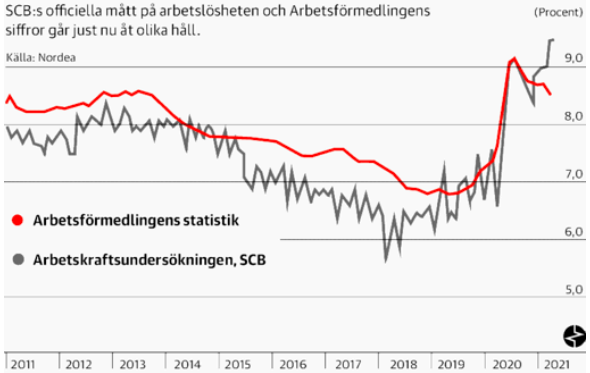

03 Carl Johan von Seth: Fyra mysterier om ekonomin under coronapandemin

Viruskrisen liknar ingen tidigare ekonomisk kris. Tillväxt, arbetslöshet och statsfinanser har hamnat i ett ovanligt svårt trassel. Siffror som florerar – till exempel under söndagens partiledardebatt – behöver därför tas med en nypa salt.

Tillförlitlig statistik kan vara en fråga om liv och död. Ta till exempel den brittiska smittspårningen som havererade efter ett misstag i en excelfil förra året. Enligt en forskningsstudie kan den tabben ha orsakat 1 500 dödsfall i covid-19.

Ekonomiska data rymmer sällan samma blodiga allvar. Men statistiken är viktig. Världsbankens nya årliga utvecklingsrapport handlar uteslutande om hur välfungerande statistikinsamling kan göra livet bättre för människor, särskilt i fattiga länder. Bra beslut kräver bra underlag.

Under pandemin har statistiker och ekonomer i Sverige arbetat hårt för att upprätthålla ett tillförlitligt flöde av siffror kring samhällsutvecklingen. På vissa områden har det varit svårt. Tillväxt, arbetslöshet, inflation och

statsfinanser har hamnat i en ovanlig röra under viruskrisen. Och i vissa frågor famlar de i dunkel.

Här är några av de saker vi ännu inte vet.

1. Hur hårt drabbades egentligen ekonomin?

Svensk ekonomi krympte förra året med 2,8 procent, enligt Statistiska centralbyråns beräkningar. Det tappet ligger väldigt nära utvecklingen i Finland och Danmark medan snittet i EU var betydligt värre – 6,1 procent.

Vad som sällan nämns i rapporteringen är att alla dessa siffror är preliminära. Först i november i år kommer den första riktiga tillväxtsiffran för 2020. Även efter det fortsätter SCB att revidera statistiken i takt med att underlagen förbättras.

Bruttonationalprodukten är en hisnande summering av vad ett helt land ägnar sig åt. Den övningen är inte är så lätt ens i vanliga fall. Under pandemin har det uppstått nya knepigheter särskilt inom välfärdens ekonomi. Det har varit färre besök på vårdcentraler, många färre operationer, färre barn i förskolan och i skolan. Färre äldre har begärt hemtjänst.

Kommer det med i bnp-tappet? Det ska det göra, när allt är klart. Svenska SCB har kommit en bra bit i beräkningarna. Men länderna har använt olika provisoriska kalkyler, och revideringarna framöver kan bli stora. Än så länge är det vanskligt att jämföra siffrorna.

2. Landar statens pandeminota på över 400 miljarder?

Pandemin har kostat världens ekonomier astronomiska belopp. Men alla sammanställningar som hittills har gjorts bygger på ett träsk av osäkerheter och svårjämförbara storheter.

Sveriges regering har under våren sagt att staten har satsat över 400 miljarder kronor på olika åtgärder i pandemin. SCB och Ekonomistyrningsverket har helt andra – och mycket lägre – uppskattningar. I en sammanställning ringar Ekonomistyrningsverket in statliga utgifter för 150 miljarder kronor under året 2020, plus skattesänkningar på ungefär 60 miljarder.

De stora osäkerheterna ligger i vad pandemin kommer att kosta i år. Vilket ju ingen kan veta. Men här har statliga Konjunkturinstitutet också räknat med betydligt lägre belopp än regeringen. Summan 400 miljarder kronor är alltså en gissning. Sannolikt i överkant.

3. Är arbetslösheten 9,5 eller 8,2 procent?

Arbetslösheten hör till de stora mysterierna under pandemin. Arbetsförmedlingen – som summerar antalet arbetslösa som har skrivits in hos myndigheten – redovisade i veckan en fortsatt sjunkande trend med siffran 8,2 procent.

Men det är SCB som mäter vår officiella arbetslöshet genom enkäter. Den var 9,5 procent i mars, med en trend som i stället pekar uppåt. Här spökar inte bara pandemin. En stor omläggning i SCB:s mätmetoder gör läget suddigare. Med oläglig tajmning precis efter årsskifte infördes nya frågor och kategorier.

Frågan ”har du sökt arbete?” ändrades till ”har du sökt eller försökt hitta arbete?”.

Statistikerna på SCB varnar för övertolkningar av de nya siffrorna. Storbanken Nordeas analytiker har gått så långt som att döma ut statistiken helt.

Fast det är inte alls säkert att Arbetsförmedlingens siffror är bättre. Under finanskrisen underskattade myndigheten arbetslösheten bland unga. Även nu är det ungas arbetslöshet som driver SCB:s siffror uppåt. Var den egentliga arbetslösheten befinner sig, och vart den är på väg, är just nu sällsynt osäkert.

4. Hur hög har den riktiga inflationen varit?

Inflationen under pandemiåret 2020 var, mätt enligt det som kallas KPIF, exceptionellt låg. Men det blev också exceptionellt svårt att mäta prisökningarna när många tjänster och varor i praktiken försvann. Det var knappt någon som flög eller köpte paketresor. I stället exploderade konsumtionen av munskydd, och vi grillade korv i stället för att äta på lunch på krogen.

Inflationen räknas ihop utifrån en fiktiv varukorg som ska innehålla ungefär det som vanliga svenskar köper varje år. Den varukorgen ändrades ganska drastiskt och Riksbanken räknar med att det orsakade ordentliga felmätningar. Den egentligen inflationen var högre. I flera år framåt kommer siffrorna att vara extra röriga.

Carl Johan von Sethcarljohan.vonseth@dn.se

04 Attendo fick coronastöd – ger miljonbonusar till cheferna

Vårdjätten Attendo har fått 133 miljoner i statliga coronastöd för att klara arbetet under pandemin. Samtidigt har toppchefer fått miljoner i bonus.

Enligt Aftonbladet fick bolagets vd och koncernledning 4,8 miljoner kronor i bonus under 2020, en ökning med 98 procent jämfört med 2019. Det framgår också att medarbetare som inte ingår i koncernledningen har fått lägre genomsnittslön jämfört med året innan.

Det statliga stödet, där merparten kommer från svenska skattebetalare, har enligt bolaget behövts för att täcka ökade kostnader för skyddsutrustning, kohortvård samt lönekostnader till följd av sjukfrånvaro. Enligt Attendo fattar styrelsen beslut om ersättning till ledningen utifrån kundnöjdhet, medarbetarnöjdhet och finansiellt resultat.

”Medarbetarnöjdheten och kundnöjdheten ökade väsentligt under 2020 varför det blev utfall på dessa kriterier. För 2020 utbetalades ingen rörlig ersättning för ’Finansiellt resultat’”, skriver kommunikationsdirektören Andreas Koch i ett mejl till Aftonbladet.

TT

04 Ökad optimism bland företagare

Sveriges egenföretagare ser allt ljusare på framtiden, enligt SEB:s nya företagarindikator. Andelen företagare som tror på en positiv utveckling av verksamheten under den kommande tremånadersperioden har ökat från 31 till 34 procent sedan föregående månad. Det är hoppet om en stundande återöppning av samhället som ligger bakom den växande framtidstron, uppger SEB:s företagarekonom Américo Fernández i ett pressmeddelande.

”Den här månaden tar företagarnas optimism ny fart. Positiva nyheter kopplat till vaccinutrullningen, både i Sverige och internationellt, verkar nu få genomslag på deras syn de kommande månaderna”, säger han.

TT

04 Peab bygger grundskola i Göteborg

Byggföretaget Peab har fått i uppdrag att bygga en ny högstadieskola och två idrottshallar i Lundby på Hisingen i Göteborg. Kontraktssumman uppgår till 517 miljoner kronor, skriver bolaget i ett pressmeddelande.

Projektet innebär rivning av delar av den gamla gymnasieskolan och nybyggnation av en ny skola med plats för 600 elever. Uppdraget har ett beräknat färdigställande i november 2023.

TT

05 Ledare: Idealet bottnar i något så omodernt som moral

Alla tjänstemän och heltidspolitiker borde lyssna på helgens Söndagsintervju med Anna Skarhed. Förutom berättelsen om Sveriges första kvinnliga justitiekansler är det en hyllning till tjänstemannaidealet, som framför allt handlar om inställning och på vems uppdrag man anser sig arbeta.

För den före detta justitiekanslern är svaret enkelt. Som anställd i staten jobbar man inte för sig själv, utan för det allmänna, och det allmänna är vi alla.

Vidare understryker hon att tjänstemannautövning inte är en popularitetstävling. Man har ett annat uppdrag. Nämligen att upprätthålla demokratin genom att följa de lagar och regler som finns, ta ett steg tillbaka som privatperson och i stället försöka följa det som demokratin har satt tjänstepersonen att göra.

Därför är hon inte särskilt förtjust i medialiseringen av juristvärlden, där en del advokater blir kändisar. Intervjuaren Martin Wicklin konstaterar att hon inte har varit ute och vevat speciellt mycket i olika frågor, vilket bara är att välkomna.

Idealet om den oväldige tjänstemannen har ett värde, som tyvärr stundtals slarvas bort. Som när Dan Eliasson, då generaldirektör för Försäkringskassan, twittrade: ”Normalt håller jag mig till socförsäkringen. Men J Åkesson i debatt gör att jag kräks!” Och sedan försvarade kommentaren med att han beskrev sin upplevelse.

Eller när 261 opolitiska tjänstemän vid regeringskansliet, strax efter valet 2018, skrev ett brev till sin arbetsgivare där de uttryckte oro för hur ett nytt regeringsunderlag skulle kunna påverka myndighetens värdegrund. Mellan raderna handlade det om ett avståndstagande till en regering med SD-stöd, vilket opolitiska tjänstemän officiellt inte ska ha en åsikt om. De representerar inte sig själva, utan medborgarna, som i demokratiska val bestämmer politikens inriktning.

En annan sak som Skarhed framhåller är att man inte får sko sig. Själv har hon bland annat tackat nej till årskort hos SJ och förklarar nästan förnärmat att ”så måste vi bete oss” eftersom ”det allmänna är ju allas våra pengar”.

Den insikten finns givetvis även hos många andra. Men som Aftonbladets granskning ”Maktens kvitton” visar sitter devisen ”varje förslösad skattekrona är en stöld från folket” inte med självklarhet i allas ryggmärg.

Om den hade gjort det hade det inte blivit några avslöjanden om riksdagspolitiker som låtit skattebetalarna stå för privata utgifter, som semesterresor med familjen. Inte heller några artiklar om kreativa lösningar, som fått riksdagen att betala ut bostadsbidrag och ibland traktamente, som ledamöterna rent moraliskt inte borde ha rätt till.

För lika mycket som arbetet för det allmänna handlar om inställning, bottnar tjänstemannaidealet i moral, som också förtroendevalda bör anamma. Den som har i bakhuvudet att det är skattebetalarna som står för notan skulle aldrig komma på tanken att skicka privata kvitton till arbetsgivaren. Precis som att den tjänsteman som förstår att uppdraget är att tjäna medborgarna inte basunerar ut sina privata åsikter eller upplevelser.

I stället tar man ett steg tillbaka – medveten om att man representerar något större än sig själv.

DN 5/5 2021

söndag 9 maj 202105 Saabs vd om angreppen: Vi vet inte vem som gör det

Saabs nya flygplan är en måltavla för spioner. Företaget avvärjer angrepp varje dag.

– Vi märker hur folk försöker med attacker, berättar vd:n Micael Johansson för DN.

Säkerhetspolisen skriver i sin senaste årsbok att hoten mot Sveriges säkerhet har breddats och fördjupats. De attackerande länderna vill åt säkerhetskänslig verksamhet och flyktingar men bedriver också alltmer avancerat, nätbaserat industrispionage.

Det är vardag för försvarskoncernen Saab, där huvudregeln är ”hemligt”. Det gäller inte minst det avancerade radarsystemet Global Eye – som ”kan se bortom jordens rundning” – och stridsflygplanet Gripen.

– De vill åt vår teknik och ibland hur vi gör saker. Det är få som har utvecklat ett stridsplan fullt digitalt som vi har gjort. Vi kan också i princip jobba med ett stridsflygplan som med en Iphone: uppgradera själva funktionaliteten utan att påverka flygsäkerheten. Det är en kompetens som vi skyddar kan jag säga.

Hur märker ni att spionaget ökar?

– Vi märker hur folk försöker med attacker som vi motar bort. Men vi vet inte vem det är som gör det.

Är det dagligen?

– Ja, det är väldigt många attacker.

Micael Johansson fortsätter:

– Sen ska man veta att vi kategoriserar våra säkerhetssystem. Ett handlar om

företagshemligheter men så har vi ett annat som rör försvarshemligheter. Det är helt galvaniskt åtskilt från alla nätverk. Den typen av uppgifter kommer man inte åt – då måste man vara fysiskt i den lokalen.

Om någon lyckades ta sig in hos er, skulle ni berätta det utåt?

– Det är svårt att svara på. Naturligtvis skulle vi ta kontakter med rätt myndigheter, det är vi skyldiga att göra.

Saab har under lång tid jobbat med att göra de produkter man säljer säkra mot intrång, det har i sin tur växt till tanken att också sälja färdiga säkra så kallade molnlösningar till kunderna.

– Det här är i sin linda, jag hoppas det kan bli en utvecklad Saab-produkt inom ett år. Ganska mycket av tekniken finns redan hos oss, det ska ge oss högre marginaler, säger Micael Johansson.

Saab, som har Wallenbergssfären som helt dominerande ägare, har fem kärnområden: flyg, sensorer, undervattensfarkoster, ledningssystem och avancerade vapensystem.

– De flesta kärnområden är på rätt resa, men vi kämpar med lönsamheten på undervattenssystemen. Det är bland annat stor efterfrågan på sensorer, där har vi absolut spetsteknik, och på Carl Gustaf (ett granatgevär, DN:s anmärkning).

Ni har väldigt länge haft ett lönsamhetsmål på 10 procents rörelsemarginal, men verkar aldrig nå det?

– Jag tänker inte peka ut någon tidpunkt för när det sker, och fjolåret var ju extra tufft. Vi är

absolut på rätt håll, men det ska ske balanserat – vi ska inte bli lönsamma i två år för att sedan falla tillbaka. Vi ska bli effektivare men samtidigt våga investera långsiktigt och förbli världsledande inom kärnområdena.

Saabs aktie fick visserligen en knuff uppåt av den senaste kvartalsrapporten, men sett på de senaste fyra åren är den ner 38 procent.

Vad är det investerarna och analytikerna inte förstår?

– Det får du nästan fråga dem, vi försöker vara med att förklara att våra långa program är komplexa, hur risken förändras över tid och hur vi får betalt. Vi har haft två, tre år med extremt mycket utveckling, det har inte varit balans med produktionen. Men nu har vi börjat leverera 60 Gripen E till Sverige och 36 till Brasilien samt första bakkroppen till skolflygplanet T-7 för USA.

Den riktiga jackpotten skulle kunna bli den finska försvarsorder på 100 miljarder man ska slåss om – man erbjuder 64 Jas Gripen E och två signalspaningsplan. ”Ofantligt viktig”, säger vd Johansson om det som kan bli Saabs hittills största affär.

– Jag skulle inte utesluta att det kan skapa nya jobb i Sverige. Slutmonteringen ska ske i Finland, men det blir absolut en taktökning på produktionen och också en viss vidare-utveckling av systemet.

Saab köpte för sju år sedan Kockums, med varv i Karlskrona och utvecklingsavdelning i Malmö av tyska Thyssen Krupp. Det blev ”en resa som

blev mycket jobbigare än vi kunde föreställa oss”, enligt Micael Johansson.

– Vi har fått bygga upp processer, infrastruktur, verktyg och kompetens. Det har tagit tid och kostat en del pengar. Nu har vi en vass personal som bygger det jag menar är världens bästa ubåtar.

Ubåtsmodellen heter A26 och kan genom ett modulsystem anpassas i storlek och prestanda till den enskilde kunden. De två första – Blekinge och Skåne – ska den svenska marinen enligt planen få 2024 respektive 2025.

– Vi håller på att titta över detta med FMV (Försvarets materielverk, DN:s anmärkning) utifrån det läge vi är i och vill inte säga något bestämt datum.

Kan de alltså bli försenade?

– Jag vill inte kommentera om de blir det eller inte, det är en förhandling vi har med kund just nu.

En central del i Micael Johanssons vision för att växa och öka lönsamheten är att bli det som på affärsförhandlingsspråket kallas ”multi-domestic company”. På ren svenska talar han om ”mini-Saabs” i USA, Storbritannien, Australien, Tyskland – och kanske i Finland.

– I Sverige ser vi oss som en integrerad del av svensk försvarsförmåga, vi vill gå åt det hållet med delar av vår portfölj även i andra länder. Om vi har utveckling, produktion och marknadsföring på plats i USA, ses vi som ett mer ”amerikanskt företag”, vilket gynnar oss.

Enligt fredsforskningsinstitutet Sipri steg världens militärutgifter realt sett med 2,6

procent i fjol, till 1 981 miljarder dollar samtidigt som den globala bnp:n sjönk med 4 procent. En vanlig dödlig skulle kunna reagera med ett ”aj då, det var inte bra”. Men hur resonerar en vd för det som ibland kallas krigsmaterialbolag, ibland försvarsföretag?

– Syftet med det vi håller på med är att skydda länder, samhällen och befolkning med saker som ger trygghet och säkerhet. När det är geopolitisk instabilitet som nu så ökar en del stater sina försvarsbudgetar. Det är en grundbult i FN-konventionen att man har en rättighet och skyldighet att skydda sin befolkning.

Ni tjänar mer på fred än krig?

– Ja, definitivt.

Hur ska du förklara vad du jobbar med när barnbarnen blir stora?

– Som jag gjorde med mina barn: i en värld som inte är perfekt hjälper vi till att skapa trygghet och säkerhet.

Dina barn hade säkert följdfrågor också, ni säljer ju produkter som dödar?

– Jag får stå för det också, det är en del av hela konceptet: att kunna skydda befolkningen om det skulle gå så långt.

Hans Strandberg

hans.strandberg@dn.se

Fakta. Wallenberg är storägare

Saab, grundat 1937, säljer försvarsmateriel till länder runt hela världen. Mest kända är stridsflygplanet Gripen och granatgeväret Carl Gustaf.

Omsättning, 2020: 35,4 miljarder kronor.

Justerad rörelsemarginal: 7,4 procent.

Nettoresultat: 1,1 miljarder kronor.

Antal anställda: Cirka 18 100.

Största ägare: Investor och Knut och Alice Wallenbergs stiftelse äger tillsammans 39 procent av aktierna och står för 47 procent av rösterna.

Källa: Saab och Holdings

Fakta. På Saab sedan 1985

Namn: Micael Johansson.

Titel: Vd och koncernchef Saab.

Ålder: 60 år.

Familj: Tre barn, barnbarn.

Bor: Uppsala.

Utbildning: Examen i matematik och datorteknik vid Uppsala universitet.

Yrkeskarriär: Varit på Saab sedan 1985, jobbat bland annat med radarsystem och som vice vd. Blev koncernchef hösten 2019.

Fritidsintressen: Golf, träning och utförsåkning.

Micael Johansson om ...

... det ”civila Saab”:

”Vi hjälper till att optimera trafikflödet på flygplatser, vi utvecklar hållbar gruvdrift med LKAB och självkörande fordon med Volvo. Och så gör vi framkanten av en vinge till Airbus 380 och dörrar till en del Boeingplan.”

... att sälja ubåtar utomlands:

”En väldigt känslig marknad, så man kan bara samarbeta med vänligt sinnade länder. Vi finns med och tävlar om en order på fyra ubåtar till Nederländerna, det beslutet ligger väl något år bort”.

Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

Kommentarer kan ingå i de andra områdena

437 **Inrikes DN-artiklar 1 - 7(5) maj 2021**

438 Riksdagen och politiska partier

470 Statsrådsberedningen och statsministern

478 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

530 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

576 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

630 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

834 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

923 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

983 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

991 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 1011

Finansdepartementet

Finansdepartementet ansvarar för frågor som rör statens ekonomi. Det handlar om samordning av statens budget, prognoser och analyser, skattefrågor samt styrning och förvaltning av statens verksamhet. Dessutom ansvarar departementet för frågor som rör finansmarknad, bostäder och samhällsplanering samt konsumentlagstiftning.

Områden

Områden

- Bostäder och samhällsplanering
- Ekonomisk politik
- Finansmarknad
- Kommuner och regioner
- Konsumentpolitik
- Offentlig upphandling
- Skatt och tull
- Spelpolitik
- Statlig förvaltning

Om Finansdepartementet

Relaterad navigering

- Finansdepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Remisser
- Organisation
- Kontakt

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Magdalena Andersson
Finansminister
Lena Micko
Civilminister
Åsa Lindhagen
Finansmarknadsminister, biträdande finansminister

Genvägar

Genvägar

- Statens budget
- Prognoser för den ekonomiska utvecklingen
- Ekonomiska åtgärder för 2020 till följd av virusutbrottet
- För företagare med anledning av covid-19

Aktuellt från Finansdepartementet

Finansdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/finansdepartementet/

Myndigheter

- **Myndigheten för digital förvaltning**
  07 september 2018 från Finansdepartementet

- **Upphandlingsmyndigheten**
  25 november 2015 från Finansdepartementet

- **Trygghetsstiftelsen**
  25 juni 2015 från Finansdepartementet

- **Miljömärkning Sverige AB (Miljömärkning Sverige)**
  19 maj 2015 från Finansdepartementet

- **Statistiska centralbyrån**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Statens skadereglerings nämnd**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Statens Personadressregisternämnd**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Resegarantinämnden**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Kammarkollegiet**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Fastighetsmäklarinspektionen**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Allmänna reklamationsnämnden (ARN)**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Första AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Stipendiestiftelsen för studier av japanskt näringsliv**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Tredje AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Tullverket**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Sparbankernas säkerhetskassa**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Skatteverket**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Skatterättsnämnden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Sjätte AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Sjunde AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Riksgälden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Prövningsnämnden för stöd till kreditinstitut**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Länsstyrelserna**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Lotteriinspektionen**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Krigsförsäkringsnämnden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Konsumentverket**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Kronofogdemyndigheten**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Konjunkturinstitutet**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Forskarskattenämnden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Fjärde AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

-

- **Finanspolitiska rådet**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Finansinspektionen**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Ekonomistyrningsverket**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Bokföringsnämnden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Arbetsgivarverket**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Andra AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Statskontoret**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Statens överklagandenämnd**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Statens servicecenter**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Statens fastighetsverk (SFV)**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Statens ansvarsnämnd**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Fortifikationsverket**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Statens tjänstepensionsverk (SPV)**
  18 december 2014 från Finansdepartementet

- **Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor**
  18 december 2014 från Finansdepartementet

- **Offentliga sektorns särskilda nämnd**
  18 december 2014 från Finansdepartementet

Magdalena Andersson

Finansminister
Finansdepartementet
"Att tillväxten skapas på ett sätt som är socialt och ekologiskt hållbart och fördelas rättvist är en av vår tids ödesfrågor, men också en fråga där Sverige har goda möjligheter att ligga i framkant".

Magdalena Anderssons områden

- Ekonomisk politik
- Skatt och tull

SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d. (Tull)
SW . 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.

Lena Micko

SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.

Civilminister
Finansdepartementet
”Som civilminister är en av mina viktigaste uppgifter att se till att kommuner och regioner har de förutsättningar de behöver för att klara sina uppgifter, inte minst att kunna erbjuda medborgarna en god och tillgänglig välfärd. För ett Sverige som håller ihop är det också viktigt med en statlig närvaro över hela landet”

Lena Mickos områden

- Kommuner och regioner
- Konsumentpolitik
- Offentlig upphandling
- Statlig förvaltning

Åsa Lindhagen

Finansmarknads- och bostadsminister, biträdande finansminister
Finansdepartementet
”Jag är en oroad optimist. Vår generations viktigaste uppdrag är att skapa ett samhälle som håller även för de som ska leva långt efter oss. Därför arbetar jag för finansiell stabilitet och ett stabilt bostadsbyggande. Ekonomin ska gynna den som fattar klimatsmarta val.”

Åsa Lindhagen områden

- Bostäder och samhällsplanering
- Finansmarknad

SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.

SW 71 Övergripande formgivning/planering av fysiska miljöer.
SW 72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur.
Länsstyrelser hör till regeringen

De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna.

Kommentarer kan ingå i de andra områdena

437 **Inrikes DN-artiklar 1 - 7(5) maj 2021**

438 Riksdagen och politiska partier

470 Statsrådsberedningen och statsministern

478 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

530 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

576 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

630 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

834 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

923 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

983 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

991 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 1011

Länsstyrelserna

Uppdaterad 05 februari 2015

Sverige är indelat i 21 län som alla har en länsstyrelse och en landshövding. Länsstyrelsen är en statlig samordnande myndighet, en servicemyndighet, en överklagandeinstans och med tillsynsansvar. Länsstyrelsen står som garant för att de av regeringen beslutade nationella målen genomförs.

Länsstyrelsernas webbplats

- **Facebook** **Twitter**
- **LinkedIn** **E-post**

Sidan är uppmärkt med följande kategorier:

- **Finansdepartementet**
- **Statlig förvaltnin**
-

De 21 Regionerna

De 290 Kommunerna

Regeringens ministrar styr inte kommuner och regioner men har något inflytande genom länsstyrelserna. Det inflytandet är oklart. Regeringen har inflytande över kommuner och regioner genom statliga myndigheter men myndigheterna är självständiga och regeringen styr dem bara genom allmänna instruktioner.

Därför behövs ett område för länsstyrelsers, kommuners och regioners verksamheter.

Frånhttp://wimnell.com/omr36-39zzzzzq14-15.pdf

Under regeringen lyder Landshövdingar med Länsstyrelser.

Här från Sven Wimnell 1 maj 2019:
Människornas verksamheter och grunderna för planering av framtiden för världen och Sverige.
http://wimnell.com/omr40zp.pdf

Länsstyrelserna

Sverige är indelat i 21 län som alla har en länsstyrelse och en landshövding. Länsstyrelsen är en statlig samordnande myndighet, en servicemyndighet, en överklagandeinstans och med tillsynsansvar. Länsstyrelsen står som garant för att de av regeringen beslutade nationella målen genomförs.
Länsstyrelsernas webbplats

Publicerad 17 december 2014 · Uppdaterad 05 februari 2015

Länsstyrelsen Blekinge län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa våra senaste nyheter Läsa mer om oss Besöka ett naturreservat Våra remisser Ring rätt telefonnummer vid kriser

Dalarnas län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Kontakta oss Sök i Länsstyrelsens diarium Hitta publikationer Hitta ett naturreservat Läs om landshövding och länsledning

Gotlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Få utflyktstips Kontakta oss Anmäla bristande djurhållning Ansöka om stöd i Landsbygdsprogrammet Jobba hos oss

Gävleborgs län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Anmäla bristande djurhållning Söka solcellsstöd Titta i vårt diarium Veta mer om motortrafik i naturen Veta mer om hotade arter (ÅGP) Läsa våra nyheter

Hallands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa våra nyheter Söka jobb Söka stöd till solceller Läsa våra kungörelser Kontakta oss Ansöka om strandskyddsdispens Anmäl för miljöprövning av vattenkraft

Jämtlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Jobba hos oss Evenemang på gång Kungörelser Aktuella jaktbeslut och domar Komplettering eller yttrande i ärende

Jönköpings län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Jobba hos oss Evenemang på gång Kungörelser Aktuella jaktbeslut och domar Komplettering eller yttrande i ärende

Kalmar län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa nyheter Kontakta oss Anmäla att djur far illa Söka karta eller geotjänster Läsa fiskeregler Ansöka om medborgarskap Publikationer

Kronobergs län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Anmäla vattenkraft till miljöprövning Ta del av kungörelser Anmälan om vattenverksamhet Söka stöd till solceller Kolla lediga jobb

Norrbottens län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Jobba hos oss Veta mer om årets älgjakt Söka i diariet Läsa våra senaste nyheter Veta mer om landshövdingen

Skåne län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Söka solcellsstöd Överklaga kommuns beslut Ansöka om tillstånd för djurverksamhet Söka stiftelser och stipendier Ansöka om medborgarskap

Stockholms län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Registrera stiftelse Anmäla att djur far illa Kontakta Länsstyrelsen Jobba hos oss

Södermanlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa våra senaste nyheter Jobba hos oss Veta mer om Länsstyrelsen Anmäla vattenverksamhet Ansöka om tillstånd för djurverksamhet Ansöka om förprövning av djurstallar

Uppsala län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa nyheter Söka jobb Läsa kungörelser Skaffa en digital brevlåda Söka stöd för naturvård Överklaga kommunens beslut Hyra boende i naturreservat

Värmlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Se om vi har lediga tjänster Läsa om nya regler för vattenkraft 2019 Hitta ett naturreservat Läsa nyheter Söka energistöd Delta i Regional samverkanskurs - RSK - 2019

Västerbottens län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Anmäla bristande djurhållning Anmäla vattenkraft till nationell plan för miljöprövning Söka i Länsstyrelsens diarium Läsa våra nyheter Ladda ner en publikation Jobba hos oss

Västernorrlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Besöka ett naturreservat Läsa våra publikationer Hitta en författning Söka i vårt diarium

Västra Götalands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa våra nyheter Kolla status på vattnet och musslor i Västerhavet Ansöka om medborgarskap Registrera stiftelse Jobba hos oss Komplettera ditt ärende Söka i våra karttjänster och geodata

Örebro län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa nyheter Kontakta oss Söka jobb Ladda ner en publikation Använda karttjänster och geodata Hitta naturreservat eller kulturmiljö

Östergötlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Ansöka om bidrag för vård av kulturhistoriska miljöer Ansöka om bidrag till solceller Hitta en vigselförrättare Söka stiftelser i vår stiftelsedatabas Samråd för ändring i naturmiljön

Kommuner och landsting (regioner)

Kommunallag (2017:725)

Svensk författningssamling 2017:725
SFS nr: 2017:725
Departement/myndighet: Finansdepartementet K
Utfärdad: 2017-06-22
Ändringsregister: SFSR (Lagrummet)
Källa: Regeringskansliet / Lagrummet.se

SFS-nummer · 2017:725 · Visa fulltext

Innehåll:

- 1 kap. Grunderna för den kommunala verksamheten
- 2 kap. Kommunala angelägenheter
- 3 kap. Kommunernas och landstingens organisation och
- 4 kap. Förtroendevalda
- 5 kap. Fullmäktige
- 6 kap. Styrelsen och övriga nämnder
- 7 kap. Anställda
- 8 kap. Delaktighet och insyn
- 9 kap. Kommunal samverkan
- 10 kap. Överlämnande av kommunala angelägenheter
- 11 kap. Ekonomisk förvaltning
- 12 kap. Revision
- 13 kap. Laglighetsprövning
- Övergångsbestämmelser

Sven Wimnell 9+16+26 maj 2016:

Sveriges 6 regioner. Länsstyrelser, landsting och kommuner. Invånare 2005 och 2013. Antalet bostäder 2010. Länkar till deras hemsidor på internet 6 maj 2016 med uppgifter om allt de vill visa upp.

http://wimnell.com/omr36-39zzzq.pdf

Innehåll:

Sida

3 **Sveriges regioner.**

10 **Länsstyrelser, landsting och kommuner. Invånare 2005 och 2013. Antalet bostäder 2010. Länkar till deras hemsidor på internet 6 maj 2016 med uppgifter om allt de vill visa upp**.
Kompletteringar har skett den 14 och 16 maj 2016:
För varje län har lagts till:
* Skattesatser 2016 i kommuner, län riket. Uppgifter från SCB.
* Sammanräknad förvärvsinkomst per kommun år 2014 för kvinnor och män. Uppgifter från SCB.
* Samtliga förväntade påbörjade bostäder genom nybyggnad, Uppgifter från boverkets intervjuundersökningar presenterade i maj 2016.
* Antal förvärvsarbetande (dagbefolkning) efter sektor och kommun År 2014. Uppgifter från SCB.
* Svenskt Näringslivs hemsidor för länen.
* Arbetsförmedlingarna i länen.
* Handelsbanken

11 1) Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län.

29 2) Dalarnas, Gävleborgs, Södermanlands, Uppsala, Västmanlands och Örebro län.

55 3) Östergötlands, Jönköpings, Kalmar och Kronobergs län.

74 4) Gotlands och Stockholms län.

84 5) Hallands, Värmlands och Västra Götalands län.

106 6) Blekinge och Skåne län.

119 **Detaljer om kommunerna. Folkmängd per tätort och småort per kommun 2005 (enligt SCB)**

121 1) Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län.

144 2) Dalarnas, Gävleborgs, Södermanlands, Uppsala, Västmanlands och Örebro län.

177 3) Östergötlands, Jönköpings, Kalmar och Kronobergs län.

200 4) Gotlands och Stockholms län.

212 5) Hallands, Värmlands och Västra Götalands län.

246 6) Blekinge och Skåne län.

267 **Pressinbjudan: Indelningskommittén presenterar diskussionsunderlag angående Sveriges framtida regionala indelning.**

277 **Några kommentarer den 14 maj 2016.**

280 **Innehållet i hemsidor hos boverket, naturvårdsverket och socialstyrelsen samt arbetsuppgifter för den nya regeringen.**

293 **Människor påverkas hela livet av fysiska och sociala miljöer de vistas i.**

294 Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter.

297 Utvecklingens krafter

298 Systemet för mänskliga verksamheter

301 Den fundamentala påverkanskedjan

303 Sven Wimnells hemsida på Internet: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ?

305 Något om välfärd och näringsliv. 26 maj 2016.

307 Näringslivet.

308 Svenskt Näringaliv

317 Arbetsförmedlingen

324 Handelsbanken

Från SKR.se 28 dec 2019

Sveriges kommuner och regioner

Meny

Arbetsgivare, kollektivavtal

Demokrati, ledning, styrning

Ekonomi, juridik, statistik

Hälsa, sjukvård

Integration, social omsorg

Näringsliv, arbete, digitalisering

Samhällsplanering, infrastruktur

Skola, kultur, fritid

Förskola, grund- och gymnasieskola

Kultur, fritid

Om SKR

- Lediga jobb Remisser Styrelsehandlingar och beslut Styrelse och beredningar Kansliorganisation Om SKR

Mer från SKR

- Kurser och konferenser Rapporter och skrifter Cirkulär Webbsändningar Nyhetsbrev Press Lärande exempel Bloggar

Kommuner, regioner

- Kort om kommuner och regioner Kommuner, lista Fakta kommuner och regioner Regioner, lista

Hjälp

English pages
Lättlästa sidor
Webbkarta
A-Ö index

Webbhandboken

I webbhandboken samlar vi alla riktlinjer, instruktioner och annat som krävs för att kunna göra ett bra jobb med sidorna på SKR:s webbplatser.
Sök i webbhandboken
Om webbhandboken

Om SKR

SKR är en arbetsgivar- och intresseorganisation. Vi är en medlems-organisation för alla kommuner och regioner.

SKR:s uppgift är att stödja och bidra till att utveckla kommuner och regioners verksamhet. Vi fungerar som ett nätverk för kunskapsutbyte och samordning. I vår roll ingår att ge service och professionell rådgivning till tjänstepersoner och förtroendevalda i kommuner och regioner inom alla de frågor som kommuner och regioner är verksamma inom. Vi erbjuder även kurser och konferenser inom många ämnen.
SKR:s medlemmar

Sveriges största arbetsgivarorganisation
SKR är arbetsgivarorganisation för alla kommuner och regioner. De är tillsammans arbetsgivare för mer än en miljon människor. SKR har till uppgift att teckna centrala kollektivavtal om lön och allmänna anställningsvillkor.
Arbetsgivarfrågor

Det går att göra skillnad
SKR:s ambition är att ligga steget före och belysa viktiga omvärldsförändringar. På så vis kan vi påverka utvecklingen i den riktning som ger störst nytta för våra medlemmar, och som i förlängningen bäst gynnar allmänheten. Genom intressebevakning arbetar vi för att påverka beslutsfattare såväl nationellt som internationellt.
Internationellt
Lättläst information om Sveriges Kommuner och Regioner

Fakta om kommuner och regioner

Antal kommuner och regioner
Det finns 290 kommuner och 21 regioner i Sverige. Gotlands kommun räknas in både under kommuner och regioner. Gotland är kommun med landstingsuppgifter och regionalt utvecklingsansvar och har också rätt att kalla sig region.

Så styrs regionerna
Regionerna styrs av politiker som valts direkt av länets invånare. Det betyder att medborgarna har stora möjligheter att påverka och kontrollera hur regionerna utför sina uppdrag.
Så styrs regionerna

Så styrs kommunerna
Kommunerna ansvarar för en stor del av den samhällsservice som finns där vi bor. Bland de viktigaste uppgifterna är förskola, skola, socialtjänst och äldreomsorg. Kommunerna styrs av politiker som valts direkt av medborgarna. Det betyder att medborgarna har stora möjligheter att påverka och kontrollera hur kommuner utför sina uppdrag.
Så styrs kommunerna

Kommungruppsindelning
Sveriges Kommuner och Landstings kommungruppsindelning 2017. Här finns en beskrivning av den reviderade kommungruppsindelning som gäller från 1 januari 2017.
Kommungruppsindelning
Läns- och kommunregister

Här finner du en lista över alla län och vilka kommuner de innefattar samt en lista med landets alla kommunkoder och en karta över Sveriges kommuner.
Länsregister
Kommunkoder
Kommunindelning, karta från SCB (PDF, nytt fönster)

Kostnader och intäkter för kommuner och regioner
Vi har sammanställt statistik kring hur kommunernas och regionernas kostnader och intäkter är fördelade. Du finner bland annat tabeller med övergripande uppgifter om kommunernas och landstingens resultat, de siffror som diagrammen bygger på samt utvecklingen av statsbidragen.
Fakta om kommunernas och regionernas kostnader och intäkter

Antal anställda i kommuner och regioner
Sveriges kommuner och regioner är tillsammans arbetsgivare för mer än en miljon människor. Mer exaka och uppdaterade uppgifter hittar du på våra statistik-sidor.
Personalstatistik

Rena fakta om kommuner och regioner
Det finns många föreställningar och uppfattningar om kommuner och regioner och den verksamhet som de ansvarar för.
Många gånger är uppfattningarna korrekta och relevanta och bidrar till att förbättra våra välfärdstjänster. Andra gånger baseras de på bristfällig fakta, onyanserade resonemang och oproportionerliga slutsatser. Orsaker och verkan, resultat och resursfördelning – det är inte alltid det låter sig förklaras i korta, slagkraftiga rubriker.
Vi har därför tagit fram en skrift där vi samlat fakta om kommuner och regioner i ett försök att ge hela bilden, eller den bild som sällan visas.
Välfärden i siffror

Läs vidare
Därför är självstyrelse bra
Styra Sverige, så fungerar det
Lista på kommuner som återtagit benämningen stad
Stads- och kommunhistoriska institutet
Kartor, SCB:s webbplats

Informationsansvarig
- **Björn Kullander Handläggare**

Sveriges Kommuner och RegionerSKR är en medlems- och arbetsgivarorganisation för landets alla kommuner och regioner. Vi är en politiskt styrd organisation och vår styrelse består av förtroende-valda från kommuner och regioner. Sveriges Kommuner och Regioner hette tidigare Sveriges Kommuner och Landsting (SKL).

Kontakta SKR
Adress och övrig kontaktinformation
08-452 70 00
info@skr.se

- Facebook
- Twitter
- YouTube
- RSS
- Prenumerera på webbinnehåll
- SKR:s webbhandbok
- Om webbplatsen
- Kakor
- Personuppgifter - GDPR
- Förbättra webbplatsen

Kommungruppsindelning 2017

Här är en beskrivning av SKLs kommungruppsindelning 2017 som gäller från den 1 januari 2017. Det är en omarbetning av den tidigare kommungruppsindelningen från 2011.

Kommungruppsindelningen används för att underlätta jämförelser och analyser i olika statistiska sammanhang och är utarbetad på Statistiksektionen, SKL.

Indelningen består av totalt nio grupper fördelade på tre huvudgrupper, där kommunerna grupperats utifrån vissa kriterier som tätortsstorlek, närhet till större tätort och pendlingsmönster. Dataunderlaget är hämtat från SCB:s olika databaser.

Förändringar jämfört med tidigare indelning
Huvudprincipen för den nya indelningen har varit storlek på tätorten, närhet till större tätort och pendlingsmönster. Grupperna storstad och större städer bygger nu på antal invånare i den största tätorten i kommunen istället för som tidigare, invånarantalet i hela kommunen.

En ny grupp, mindre stad/tätort, har tillkommit och pendlingsmönstren i omkringliggande kommuner har fått ökad betydelse. Grupperna varuproducerande kommuner och kommuner i tätbefolkad respektive glesbefolkad region har utgått. Gruppen turism-och besöksnärings-kommuner finns kvar, men med förändrad definition.

Beskrivning av grupperna
För en mer utförlig och detaljerad beskrivning, se publikationen Kommungruppsindelning 2017.

A. Storstäder och storstadsnära kommuner
A1. Storstäder - kommuner med minst 200 000 invånare varav minst 200 000 invånare i den största tätorten.

A2. Pendlingskommun nära storstad - kommuner där minst 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en storstad eller storstadsnära kommun.

B. Större städer och kommuner nära större stad
B3. Större stad - kommuner med minst 50 000 invånare varav minst 40 000 invånare i den största tätorten.
B4. Pendlingskommun nära större stad - kommuner där minst 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en större stad.
B5. Lågpendlingskommun nära större stad - kommuner där mindre än 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en större stad.

C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner
C6. Mindre stad/tätort - kommuner med minst 15 000 men mindre än 40 000 invånare i den största tätorten.
C7. Pendlingskommun nära mindre stad/tätort - kommuner där minst 30 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i annan mindre ort och/eller där minst 30 procent av den sysselsatta dagbefolkningen bor i annan kommun.
C8. Landsbygdskommun - kommuner med mindre än 15 000 invånare i den största tätorten, lågt pendlingsmönster (mindre än 30 procent).
C9. Landsbygdskommun med besöksnäring - landsbygdskommun med minst två kriterier för besöksnäring, dvs antal gästnätter, omsättning inom detaljhandel/ hotell/ restaurang i förhållande till invånarantalet.

Översiktstabell och lista på indelning 2017 (Excel, nytt fönster)
Classification of Swedish municipalities 2017 (engelsk översättning) (PDF, nytt fönster)

Publikationer
Kommungruppsindelning 2017 (PDF, nytt fönster)

https://skr.se/tjanster/omwebbplatsen/omkakor/webbkarta.16.html

Webbkartan visar alla sidor som finns på webbplatsen.

I systemet för mänskliga verksamheter ligger verksamheterna för demokrati i område 3 :

3. Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
15 områden

SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.

SW 31 Statistik och demografi.
SW 32 Statsvetenskap.
SW 33 Nationalekonomi, internationell ekonomi.
SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.

SW 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.
SW . 351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)
SW . 352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)
SW . 353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)
SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).

SW 36/39 Politiska krav och politiska planeringar:
SW 36 ...om individernas kroppsliga förhållanden.
SW 37 ...om utbildning o d.
SW 38 ...om fysiska miljöer o ekonomiska verks.
SW 39 ...om sociala miljöer, nöjen, sport o d.

Områdena 31-34 innehåller politiska vetenskaper som inte för politik utan bara studerar politiker och politik.

Området 35 innehåller verksamheter som förtroendevalda i allmänna val ägnar sig åt: folkvalda församlingar på olika nivåer. FN EU, riksdagar, kommuner och folkvalda regioner
.
Områdena 36-39 innehåller verksamheter som försöker påverka de förtroendevalda, i första hand politiska partier, politiska organisationer och personer.

Den svenska regeringen och kommunerna och regionerna ska ägna sig åt att undersöka vad som har gjorts, görs, kan göras och bör göras och vilka beslut som bör fattas. Riksdagen beslutar om vad de tre kategorierna ska ägna sig åt.

Kommunerna har lag för sina verksamheter och ska sörja för kommuninånarnas välfärd. Regionerna har vissa av delar av välfärden under sitt beskydd, huvudsakligen sjukvård och kommunikationer. De kan komma i konflikt med kommunerna när gränserna är suddiga.

För regeringen gäller att den ska se till välfärden i hela landet och kommer i konflikt med kommuner och regioner, bland annat ifråga om problem med coronasjukan, men mycket ifråga om socialtjänst för barn, gamla och personer med problem. Hushållen ska ha goda förhållanden och ha god service ifråga om gemnesamma saker, som utredningar, försvar, vägar, tillgång till bostäder, skolor, socialtjänst. handel och kulturella verksamheter o s v..

FN och dess organisationer, EU m m har krav på svenska förhållanden som den svenska regeringen måste beakta. Regeringen har mycket att bestyra och ska anpassa sig till både problem under och över regeringens nivå.

Regeringen består av departement och ministrar enligt följande :

Systemet för mänskliga verksamheter utom område 3

1. Psykologiska och filosofiska verksamheter
20 områden:
Texten för områdena är länk till hemsidan.

SW 1 Psykologiska och filosofiska verksamheter.

SW 10 Samlade kunskaper och övergripande värderingar
SW . 101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.
SW . 102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning
SW . 103 Allmänna encyklopedier. Övergripande värderingar.
SW . 104 Övergripande filosofiska verksamheter om samband
SW . 105 Övergripande om forskning
SW . 106 Övergripande om ekonomiska verksamheter
SW . 107 Övergripande filosofier om utbildning o d.
SW . 108 Samhällskunskap.
SW . 109 Ide- filosofi- och lärdomshistoria.

SW 11/19 Individernas inre verkligheter.
SW 11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter o d.
SW 12 Individens visioner, framtidsvisioner o d.
SW 13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.
SW 14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d.
SW 15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.
SW 16 Individens logik. Vetenskpsteori o d.
SW 17 Individens moral och uppfattningar om moral.
SW 18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.

2. Religiösa verksamheter o d.
5 områden:

SW 2 Religiösa verksamheter o d.
SW 20 Övergripande religiösa verksamheter o d.
SW 21 Allmän religionsvetenskap.
SW 22/28 Kristna religioner.
SW 29 Icke kristna religioner o d.

4. Sambandsforskningsverksamheter. Infostruktur.
3 områden:

SW 4 Sambandsforskningsverksamheter.
SW 40 Systemvetenskap.Infostruktur.
SW 41-49 Samband o samordning mellan olika verksamheter.

5. Naturforsknings- och matematikverksamheter.
11 områden

SW 5 Naturforsknings- och matematikverksamheter.
SW 50 Allmänt om naturforskning. Naturkunskap.
SW 51 Matematik.
SW 52 Astronomi, rymdforskning.
SW 53 Fysik o d.
SW 54 Kemi o d.
SW 55 Geologi, meteorologi, hydrologi o d.
SW 56 Paleontologi, arkeologi o d.
SW 57 Biologi, ekologi. Naturgeogr. Utv.lära, ärftlighet
SW 58 Botanik.
SW 59 Zoologi.

6. Teknologiska / Ekonomiska verksamheter. 30 områden:

SW 6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.
SW 60 Allmänt om teknologiska o ekonomiska verksamheter.

SW 61 Hälso- o sjukvårdsverks., räddning o d. Veterinärverks.
SW 62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)
SW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.
SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.
SW . 641 Matlagning. 642 Måltider, matservering.
SW . 643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.
SW . 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.
SW . 645 Användning av inventarier o d.
SW . 646 Personlig hygien o d, klädvård (utom tvätt o d)
SW . 647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster o utgifter mm.
SW . 648 Städnings-, rengörings- och tvättverksamheter o d.
SW . 649 Personvård: barn, hemsjukvård.

SW 65 Adm, distribution, kommunikation, organisation o d.
SW . 651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning.
SW . 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.
SW . 6525-6529 Militära verksamheter.
SW . 654 Telekommunikationsverksamheter.
SW . 655 Förlagsverksamheter o d.
SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.
SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.
SW . 659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od.

SW 66/68 Tillverkning av varor.
SW 66 Tillverkning av kemivaror od.
SW 67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d
SW 68 Tillverkning av komplexvaror.

SW 69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar.

7. Formgivning av fysiska och sociala miljöer. 21 områden:

SW 7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer.
SW 70 Allmänt om konst o kultur.

SW 71 Övergripande formgivning/planering av fysiska miljöer.
SW 72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur.
SW 73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning.
SW 74 Konsthantverk, formgivning av bruksföremål. Inredning.
SW 75 Konstmåleri. 76 Grafisk konst, teckenkonst. 77 Fotografi.
SW 78 Musik (konserter o d 792)

SW 79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer o verks. Sport.
SW . 7911-7913 Seder och bruk.
SW . 7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.
SW . 792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.
SW . 793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.
SW . 794 Spel. Skicklighets-och turspel. Lotteri. Lotto. Tips etc.

SW 795 Sociala miljöer och sociala verksamheter.
SW . 7951 Sociologi. Socialvård..
SW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.
SW . 7957 Undervisning o d.
SW . 7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet.
SW . 7959 Sociala miljöer o verks.i allmänna grupper o d.

SW 796/799 Sport, idrott o d.

8. Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
12 områden:
SW 8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
SW 80 Språkliga verksamheter. 802/809 motsvarar 82/89.
SW 81 Litteraturvetenskap. Litteraturhistoria.
SW 82/89 Skönlitteratur på olika språk.
SW 82 Engelsk skönlitteratur o d.
SW 83 Tysk, nederländsk, nordisk skönlitt.
SW 84 Fransk skönlitteratur o d.
SW 85 Italiensk skönlitteratur o d.
SW 86 Spansk och portuguisisk skönlitteratur o d.
SW 87 Grekisk och latinsk skönlitteratur o d.
SW 88 Slavisk och baltisk skönlitteratur o d.
SW 89 Skönlitt på orientaliska och övriga språk o d .

9. Blandade saklitterära verksamheter. Tidningar. Allmän geografi. Biografi. Allmän historia.
12 områden:
SW 9 Saklitterära verks.Allmän geografi o historia. Biografi.
SW 90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen.
SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.
SW 92 Biografiska verksamheter, släkthistoria o d.
SW 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.
SW 93 Allmänt om allm. historia. Världs- och forntidshistoria.
SW 94 Medeltidens o nya tidens hist. i allmänhet och i Europa.
SW 95 Medeltidens o nya tidens historia i Asien.
SW 96 Medeltidens o nya tidens historia i Afrika.
SW 97 Medeltidens o nya tidens hist i Nord- o Mellanamerika.
SW 98 Medeltidens o nya tidens historia i Sydamerika.
SW 99 Medeltiden o nya tiden: Australien. Oceanien. Poler. Rymden.

Ansvarsområden

Kulturministern, utbildningsministern och forkningsministern i regeringen svarar för verksamhetsområdena 1-5, 8-9 och en stor del av 7. Övriga ministrar svarar för område 6 och en liten del av 7.

I omåde 6 sköts område 61 hälso- och sjukvård huvudsakligen av regionerna och område 64 av kommunerna. I område 7 sköter kommunerna områdena 71 och 72 och kulturministern områdena 73- 794 och 796-799. Det blir inte mycket kvar till de övriga ministrarna huvudsakligen övergipande delar av 795.

Kulturministern, utbildningsministern och forkningsministern har inte hög hand om sina områden, beklagligt eftersom kunskaper och värderingar har stor betydele för demokratin.

I Sven Wimnell 7 januari 2021: Om stora regioner och regionstyrelser. Debattartiklar. Utrikes och inrikes artiklar till 1 januari 2021.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzy6.pdf
gjordes en genomgåg av regionerna med följande slutsats

Slusats
Det kan vara lämpligt att ha
290 kommuner,
6 stora självständiga regioner,
21 länsstyrelser samt
6 statliga regionstyrelser för planering av verksamheter som rör regionala förhållanden i de 6 stora områdena.

Regionstyrelserna kan ligga direkt under regeringen eller ha myndighetskaraktär.

Det viktiga är att staten får planeringar för de 6 stora regionerna som de nu inte tycks ha och som behövs.

Regeringen behöver ha en regionminister, oklart var, som kan hantera regionerna. Det kan kanske vara klimat- och miljöministern som omvandlas till klimat- och regionminister.

De 6 regionstyrelserna ska styras av klimat- och regionministern, som ska ha en rikspolitik som grund som ska innehålla statens krav på regionernas och kommunernas fysiska och sociala miljöer. Länsstyrelserna som har lång tradition blir kvar för kontinuiteten och får tillsyn över länen.

Man ska få kvar självständigheten i kommuner och regioner och samtidigt ha en statlig styrning med hjälp av de statliga regionstyrelserna.

Man kan skilja mellan planeringar och beslut. Planeringarna ska följa processerna hur det var och är, kan bli och bör bli.

Kommunerna och de självständiga regionerna måste förbättras enligt vad man lärt sig nu. Det som tillkommer är den statliga planeringen, som lider av stor brist nu.

.